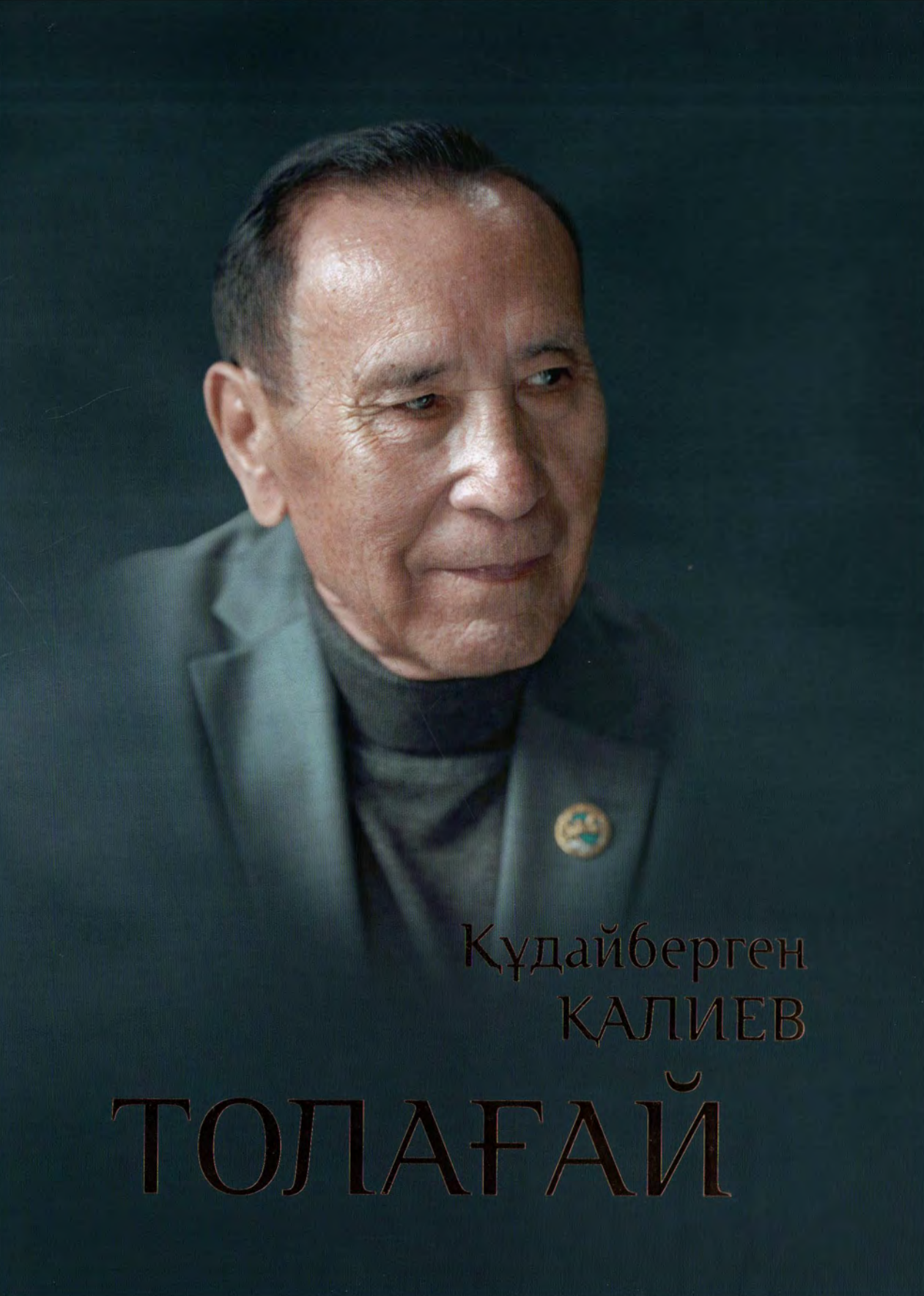

Құдайберген
ҚАЛИЕВ

ТОЛАҒАЙ

Құдайберген ҚАЛИЕВ

ТОЛАҒАЙ

Алматы, 2025 жыл

ҚҰДАЙБЕРГЕН ҚАЛИҰЛЫ ҚАЛИЕВ

1945 жылдың 25 қазанында Солтүстік Қазақстан облысы, Шал ақын (бұрынғы Сергеев) ауданының Бірлік ауылында туған. 1966 жылы Алматыдағы Қазақ ауыл шаруашылығы институтын тәмамдаған, мамандығы бойынша залым-агроном. Еңбек жолын 1966 жылы Тимирязев ауданындағы «Интернациональный» кеңшарында бөлімше агрономы болып бастады. Үш жылдан кейін «Хмельницкий» кеңшарына бас агроном болып ауысты. 1973 жылдың қараша айында «Интернациональный» кеңшары бастауыш партия ұйымының хатшысы болып сайланды. 1975 жылы Тимирязев ауданындағы «Целинный» кеңшарының директоры қызметіне тағайындалды.

1985–1992 жылдары халық депутаттары Соколов аудандық кеңесі атқару комитетінің төрағасы, Қазақстан Компартиясы Тимирязев аудандық комитетінің бірінші хатшысы, Тимирязев аудандық кеңесінің төрағасы қызметтерін атқарды. Солтүстік Қазақстан облысы әкімшілік басшысының, әкімінің бірінші орынбасары (1992–2002 жж.), облыстық статистика басқармасының бастығы (2002-09.2003 жж.), «Азық-түлік келісім-шарт корпорациясы» АҚ-ы Солтүстік Қазақстан облыстық өкілдігінің директоры (2003-2008 жж.) болды.

Құдайберген Қалиұлы «Парасат», «Құрмет», «Құрмет белгісі» ордендерімен, көптеген медальдармен марапатталған. Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, Солтүстік Қазақстан облысының, Тимирязев ауданының құрметті азаматы.

ӘОЖ 821.512.122

КБЖ 84(Каз.)

Қ26

**Кітапты жинақтап, құрастырған:
Жарасбай Сүлейменов**

Қ26 **Қалиев Қ.** Толағай – Алматы: «Асыл кітап» баспасы, 2025. – 604 бет.

ISBN 978-601-80477-4-9

Атақты сөз зергері, жерлесіміз Ғабит Мүсірепов «Асылы, адам өз өмірінің суретшісі. Ол өмірін сырлап, бояуға, оған ажар, түр беруге, тіпті әшекейлеп, өрнектеуге еңбек етеді» деген екен. Әр адамның өмір жолының өзінше өрілуінің бір сыры осында жатқаны анық. Ат жалын тартып мінгеннен абыз жастың биігіне көтерілгенге дейінгі ұзақ жолда әр азаматтың парызы халқына қызмет ету, адал еңбекпен мал іздеу деген ұстанымынан айнымай келе жатқан еліне еңбегі сіңген белгілі мемлекет және қоғам қайраткері, айтулы тұлға Құдайберген Қалиұлы Қалиевтің де өз әлемі бар. Бүгін қолдарыңызға тиіп отырған осы еңбек сіздерді басына бақ қонған, тағдыры жақсылыққа жол ашқан ардақты азаматтың ғажайып әлеміне жетелейді.

Кітап көпшілік қауымға арналған.

* * *

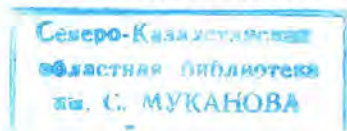
Знаменитый мастер слова, наш земляк, классик казахской литературы Ғабит Мусрепов говорил: «В сущности, человек художник своей жизни. Он, беспрестанно трудится над картиной своей жизни, придавая ей яркость, форму, даже приукрашивая ее». В этом кроется и тайна уникальности жизненного пути каждого из нас. Свой, неповторимый мир яркой личности создал и герой этой книги, известный государственный и общественный деятель Кудайберген Калиевич Калиев. Пройденный им долгий жизненный путь от гражданской зрелости до высот мудрого акасакала почтенного возраста отражает не лёгкую, но счастливую судьбу личности, для которой незыблемым кредо стало честный труд во благо народа, верность гражданскому долгу.

Книга, которую вы держите в руках, вводит вас в удивительный мир Человека с большой буквы, творца своего счастья, гражданина в высоком смысле слова.

Книга рассчитана на широкий круг читателей

574256

ISBN 978-601-80477-4-9

© Қалиев Қ.Қ., 2025
© «Асыл кітап» баспасы, 2025

ЖАРҚЫН ЖОЛ

Солтүстік Қазақстан облысының тарихында оның дамуына өлшеусіз үлес қосқан азаматтар баршылық. Солардың бірі әрі бірегейі – Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы, еңбек ардагері Құдайберген Қалиұлы Қалиев.

Адал еңбегімен, елге деген жанашырлығымен танылған Құдайберген Қалиұлы биыл 80 жасқа толып отыр. Бұл тек бір адамның мерейтойы емес, бүкіл өңір үшін маңызды оқиға, өйткені оның өмірі мен қызметі – еңбекқорлық пен елге деген сүйіспеншіліктің жарқын үлгісі.

Құдайберген Қалиұлының еңбек жолы ауыл шаруашылығы саласынан басталды. Тимирязев ауданы құрылғаннан кейін үш жыл өткен соң, жолдамамен осы ауданға келіп, ширек ғасыр табан аудармай еңбек етті. Ол басшылық еткен жылдары Тимирязев ауданы дамудың жаңа сатысына көтерілді.

Ол кезде мұнда кеңшарлардың барлығы дерлік астық өсірумен және мал шаруашылығымен айналысатын. Құдайберген Қалиұлының басшылығымен аудан егіншілік мәдениеті жоғары аймақ атанып, ырыс дәнін тасытты, облыс бойынша алдыңғы қатарға шықты.

Еліміз тәуелсіздік алғаннан кейінгі қиын-қыстау кезеңде Құдайберген Қалиұлы Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары ретінде өңірдің ауыл шаруашылығы саласын нарықтық экономика талаптарына бейімдеуде маңызды рөл атқарды.

Сол жылдары бұрынғы экономикалық байланыстар үзіліп, өндіріс салалары тоқырауға ұшырағаны белгілі. Осындай күрделі жағдайда Солтүстік Қазақстан облысы ауыл шаруашылығы саласын дамытуға басымдық беріп, дағдарыстан шығудың жолдарын қарастырды. Сол жұмыстардың басында Құдайберген Қалиұлы жүрді.

Ол уақытпен санаспай ауылдық жерлерді аралап, жергілікті тұрғындарды жаңа өзгерістердің маңыздылығына сендіруге тырысты. Жігерлі де іскер азаматтың бұл еңбегі еш кеткен жоқ. Қиындықтар қанша көп болса да, Солтүстік Қазақстан облысында ауыл шаруашылығы қарқынды дамып, өңірдің экономикалық жағдайы тұрақтандырылды. Өндіріске жаңа технологиялар енгізілді, жоғары өнімді техника алынып, тұқым сапасы жақсарды. Ауыл шаруашылығы дағдарыстан шығып қана қоймай, өңір экономикасының локомотивіне айналды. Бұл жетістіктер жергілікті халықтың өмір сүру деңгейін жақсартуға оң ықпалын тигізді.

Мен Қостанай облысында кәсіпорындар мен аудандарды басқарып жүріп білікті басшылармен тілдескен кезде, көршілес Солтүстік Қазақстан облысында еңбегімен ерекшеленген Құдайберген ағамыз туралы жақсы пікірлерді жиі естуші едім. Араға жылдар салып, осы өмір жолы тағылымды тұлғамен жақынырақ танысудың сәті түсті. Президент әкімшілігінде мемлекеттік инспектор қызметін атқарып жүрген кезде Солтүстік Қазақстан облысына жұмыс бабымен жиі келіп жүрдім, жиналыстардың бірінде Құдайберген Қалиұлымен кездесіп, әңгімелескенім әлі есімде.

Солтүстік Қазақстан облысының әкімі қызметіне тағайындалғаннан кейін ақсақалдармен жиі кездесіп тұрамыз, бұл жиындарда Құдайберген Қалиұлы ақыл-кеңесін айтып, үнемі ақ батасын беріп жүреді.

Басшылық қызметте болған жылдары жауапты шешімдер қабылдап, халықтың мұң-мұқтажын тыңдай білген Құдайберген Қалиұлының ел арасындағы беделі өте жоғары, ол кісіні үлкен де, кіші де сыйлайды. Оның еңбегі мемлекет тарапынан да жоғары бағаланып, бірнеше мәрте жоғары наградалармен аталып өтілді.

«Әке көрген оқ жонар» деген емес пе, Құдайберген Қалиұлының дара жолын бүгінде баласы Дулан Құдайбергенұлы жалғастырып келеді. Ол да өз бақытын жерден іздеген азамат, көп жылдан бері ауыл шаруашылығымен айналысады. Өткен жылы диканның еңбегі еленіп, Президенттің Жарлығымен «Даниал» серіктестігінің директоры Дулан Құдайбергенұлы Қалиев «Құрмет» орденімен марапатталды. Бұл әке үшін ерекше мақтаныш, ел үшін үлкен абырой екені сөзсіз.

Зейнетке шықса да, Құдайберген Қалиұлы қоғамдық өмірден қол үзген емес. Ол жастарға бағыт-бағдар беріп, өз тәжірибесімен бөлісуден жалықпайды. Бүгінде ол ақылман ақсақал ретінде өңіріміздің мәдени, әлеуметтік және қоғамдық дамуына белсене атсалысуда. Құдайберген Қалиұлының өмірі мен еңбегі – адалдықтың, отансүйгіштіктің, еңбекқорлықтың жарқын үлгісі.

Ғауез НҰРМҰХАМБЕТОВ,

Солтүстік Қазақстан облысының әкімі.

ЕҢБЕКТЕ – ТӘЛІМГЕРІМ, ӨМІРДЕ – ҰСТАЗЫМ

Қазақстанның ауыл шаруашылығы өткенде де, бүгін де ел экономикасының дінгегі іспеттес. Бұл саланы дамытудың кілті білікті мамандардың қолында екені де белгілі. Шаруашылықты буырқанған бұлақ қайнарындай іштен көтеріп, ең бір күрделі мәселенің шешімін тауып, жол ашып, халықтың мұң-мұқтажын ескере отырып адастырмас бағыт беретіндер де солар. Сондай жүрегі елім деп сокқан дарабоздардың бірі де бірегейі Құдайберген Қалиұлы Қалиев дер едім. Оның өзі басшылық еткен жылдары Солтүстік Қазақстан облысының ғана емес, жалпы еліміздің агроөнеркәсіп саласын өркендету жолында қалдырған терең ізі тарих бетінде сайрап жатыр.

Құдайберген Қалиұлымен жолымыз алғаш рет 1995 жылы тоғысты. Сол кезде Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары болып қызмет атқаратын оған жүктелген жауапкершілік жүгі ауыр еді. Шаруашылықтарда қаржы, ауыл шаруашылығы техникасы жетіспей, қысқа жіп күрмеуге келмей жатқан кез. Тұйыққа тірелген кейбір басшылардың еңсесі түсіп түңілген кездері де болды. Осындай сын сағатта Құдайберген Қалиұлы сабырлы қалпынан таймай, кәсіби біліктілігіне сүйене отырып, жағдайды ақыл таразысына салып екшелеп алып ұтымды шешімдер қабылдайтын еді. Оның осы парасаты мен іскерлік қабілеті өз нәтижесін беріп, облыстың ауыл шаруашылығы біртіндеп даңғыл жолға түсті.

Сол жылдары өңірде астық өңдеу қиындығы туындады. Бұл мәселені шешуде Құдайберген ағамыз жаңа қырынан танылып, білікті басқарушы ғана емес, ауыл шаруашылығының ауылдық аймақ экономикасын дамытумен қа-

тар, халықтың тұрмыс деңгейін көтеру үшін де қаншалықты маңызды екенін жан-жүрегімен сезінетін, ой-өрісі кең азамат ретінде көрінді. Күнделікті түйінді мәселелерді шешумен қатар ол алыстағыны байқап, алдағыны болжай білетін қасиетімен аграрлық саланың дамуы ауыл тұрғындарының тұрмыс деңгейіне байланысты екенін жете түсінді. Сондықтан да жер төсін емген диқандарды қаржылық, техникалық қолдау шараларын бірінші кезекке қойды. «Диқанның тасы өрге домаласа, ел де тоқ болады, ауыл тұрмысы жақсарса өңірдің, елдің экономикасы да нығаяды», – дейтін ағамыз.

Аз уақытта Құдайберген Қалиұлы жанашыр тәлімгеріме айналды. Оның бай тәжірибесі, терең білімі, жұмысты кең ауқымда жоспарлап, жүйелі жолға қоя білу қабілеті қызмет барысында мен үшін пайдасы мол тағылым болды. Онымен қызметтес болған жылдары Құдайберген ағамыздың аграрлық саладағы жағдайды тұтастай қамтып дәл бағалаудағы, адамдармен қарым-қатынасты үйлестірудегі біліктілігіне куә бола жүріп мемлекеттік деңгейдегі басшының шеберлігі ауыл шаруашылығын дамытуда ерекше маңызды екеніне көз жеткіздім.

Экономиканың берік тұғыры саналатын аграрлық саланың ауыл өмірінің қаны мен сөлі екенін, ауылда өндіріс дамымаса ел экономикасы да тұралап қалатынын терең түйсінген Құдайберген Қалиұлы алдағы жолдың қиылыс-бұрылыстарын алыстан шолып, жоспарды ұзақ мерзімге құрып, құлашты кең сермейтін. Оның осы басшылық қабілетінің арқасында өңірдің ауыл шаруашылығы ел басынан өткен дағдарыс кезеңдерінде де төрт аяғын тең басып дамыды.

Құдайберген Қалиұлының іскерлігімен қатар адамгершілік парасаты да ерекше. Өмір соқпағында Құдай қосқан жарымен жарасымды отбасын құрып, балаларына қамқор әке, немерелеріне ұлағатты ата, туыстарына дарқан жүректі жанашыр болып отырған Құдайберген Қалиұлының азаматтық тұлғасына қарап, оның ұзақ жылдар бойы мемлекеттің гүлденуі, халықтың игілігі үшін қызмет етіп, талай қиындықтарды еңсергенде бойына жігер-қуат берген осы отбасы жылуы болар деген ойға қаламын. Оның үлкенге – ізет, кішіге құрмет көрсетіп, жан шуағын шашып тұратын мәрттігі, азаматтық ұстанымы, қазақ зиялыларына тән биязылығы жастарымызға ой салса деймін. Құдайберген Қалиұлының өткен асулары қағаз бетіне түскен құрғақ өмірбаян емес, бұл халыққа, елге қызмет ету жолын жүрек қалауымен тандап, абырой-құрметке бөленген жанның ғибратты тағдыры. Тау тұлғалы азаматтың өнегелі ғұмыры елді, жерді көркейтуді мақсат еткен жастарды қанаттандыра беретініне сенемін.

Бүгінгі күні сексеннің сеңгіріне шығып отырған Құдайберген Қалиұлына жүрек түбінен ақтарылған игі тілегімді арнап, берекелі отбасының, ағайын-туыстардың, өзіңізбен қызмет еткен достарыңыздың риясыз ыстық ықыла-

сына бөленіп, Алла берген денсаулықтың демеуімен ортамызда ақылшы аға, ауызы дуалы дана болып жүре беріңіз демекпін. Отанымызға, халқымызға сіңірген ерен еңбегіңізді мақтан етеміз!

Айдарбек САПАРОВ,
Қазақстан Республикасының
Ауыл шаруашылығы министрі.

НАСТАВНИК И УЧИТЕЛЬ

Сельское хозяйство Казахстана всегда являлось основой нашей экономики. Его развитие невозможно без людей, которые не только понимают его изнутри, но и умеют находить пути решения самых сложных проблем, принимая во внимание нужды и интересы всех участников агропроизводственного процесса. Кудайберген Калиевич Калиев – яркий пример такого руководителя, который, будучи истинным патриотом своей страны, оставил неизгладимый след в агропромышленном комплексе не только Северо-Казахстанской области, но и всего Казахстана.

Моё знакомство с Кудайбергенем Калиевичем состоялось в 1995 году, когда он занимал должность первого заместителя акима Северо-Казахстанской области. Это был трудный период для экономики региона: хозяйства испытывали дефицит финансов и других ресурсов. Однако Кудайберген Калиевич уже тогда продемонстрировал свой выдающийся профессионализм и способность не только анализировать ситуацию, но и принимать эффективные меры для её улучшения.

Один из ярких примеров – работа над проблемой переработки зерна. В этих условиях Кудайберген Калиевич проявил себя не просто как управленец, но и как человек, который прекрасно понимал важность аграрного сектора для благополучия не только сельских территорий, но и всей страны. Его решения всегда были практичными и ориентированными на поддержку сельхозпроизводителей, что было крайне важно в тот сложный момент.

С тех пор я наблюдал, как Кудайберген Калиевич не только эффективно решал текущие проблемы, но и строил стратегии на будущее. В его управленческой практике всегда присутствовали долгосрочные цели, основанные на глубоком понимании того, что развитие агробизнеса напрямую связано с благосостоянием села и местных жителей. Он всегда подчёркивал, что успешный аграрий – это успешное село, а успешное село – это крепкая экономика региона и страны в целом.

Для меня Кудайберген Калиевич стал настоящим наставником. Его опыт,

глубокие знания и системный подход стали важнейшими уроками в моей профессиональной деятельности. Работая рядом с ним, я многому учился. Его способность видеть картину в масштабе всей отрасли, умение принимать взвешенные решения и работать с людьми стали для меня основой понимания роли государственного управленца в развитии сельского хозяйства.

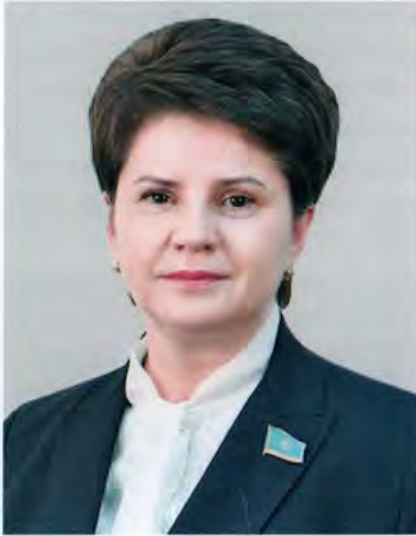
Агробизнес, как важнейший сектор экономики, неразрывно связан с жизнью сельских территорий. И Кудайберген Калиевич это прекрасно осознавал. Он понимал, что без развития села и сельских производств невозможно обеспечить экономическую устойчивость всей страны. Он всегда работал на долгосрочные результаты, стремясь создать условия для устойчивого развития аграрного сектора и улучшения жизни в сельской местности.

Наряду с выдающейся профессиональной деятельностью, Кудайберген Калиевич всегда оставался преданным семейным человеком. Он – любящий супруг, заботливый отец и дедушка, который всегда находил время для своих родных, несмотря на высокую занятость. Именно в крепкой семье он черпал силу и вдохновение для своей службы народу и государству. Его жизненные принципы, уважение к старшим и внимание к подрастающему поколению – пример истинного казахского зиялы.

Этот труд – не просто биография, а истинная история человека, который преданно служил своему делу, стране и народу. Уверен, что опыт и мудрость Кудайбергена Калиевича будут полезны не только нынешним, но и будущим поколениям аграриев и государственных управленцев. Его жизненный путь – это образец для всех, кто стремится делать свою страну лучше и сильнее.

От всей души поздравляю Кудайбергена Калиевича с 80-летием! Желаю крепкого здоровья, долголетия, семейного тепла и радости от новых достижений Ваших детей, внуков и коллег. Пусть Ваш огромный жизненный и профессиональный вклад и дальше вдохновляет всех нас на служение сельскому хозяйству и нашей Родине!

Айдарбек САПАРОВ,
*Министр сельского хозяйства
Республики Казахстан.*

СИМВОЛ ВРЕМЕНИ

«Доброе слово—свет, а доброе дело—солнце», – говорили в старину казахи. И эти мудрые слова как нельзя лучше описывают жизненный путь и человеческую суть Кудайберггена Калиевича Калиева. Его не просто уважают – им искренне восхищаются. Не только за заслуги, но и за ту искреннюю преданность делу, которую он пронёс через десятилетия.

Кудайбергген Калиевич зарекомендовал себя как высококвалифицированный специалист, обладающий не только глубокими профессиональными знаниями, но и выдающимися личными качествами. За годы своей деятельности он проявил себя как человек, искренне преданный своему делу, обладающий ответственным подходом к работе и стремлением к постоянному развитию.

Его имя знают не только в Северо-Казахстанской области—оно вписано в историю всего аграрного развития независимого Казахстана. Родившись в суровые послевоенные годы в сельской глубинке, Кудайбергген Калиевич прошёл путь от простого агронома до одного из самых уважаемых управленцев региона. В годы великих перемен, когда рушились старые системы и создавались новые, именно он оказался среди тех, кто не растерялся, а повёл за собой.

Я знаю Кудайберггена Калиевича по совместной работе в местных исполнительных органах Северо-Казахстанской области с 1996 года. За более 30 лет нашего знакомства и совместной работы у меня сложилось устойчивое убеждение в том, что это человек, который выше всего ставит интересы страны и интересы окружающих его людей.

Становление Кудайберггена Калиевича как личности, общественника, производственника, управленца, государственного деятеля и патриота происходило в сложных условиях развития нашей экономики, еще на заре независимости.

Поэтому и слова о нем звучат без всякой фальши и преувеличений.

В роли первого заместителя акима области Кудайберген Калиевич стоял у истоков земельной реформы, преобразования советских хозяйств в частные фермерские предприятия. Это были не просто экономические шаги—это были судьбы тысяч людей, сёл и семей. Он не боялся принимать ответственные решения и нес за них личную ответственность. Его кабинет всегда был открыт для простых людей, а слово—тверже любых обещаний.

Отличительной чертой Кудайбергена Калиевича является его умение видеть суть любой ситуации и принимать взвешенные, грамотные решения. Он всегда стремится к достижению наилучшего результата, при этом проявляя внимание к деталям, инициативность и гибкость в подходе. Его аналитический склад ума, умение работать в команде, а также высокий уровень самодисциплины делают его самым ценным участником любого коллектива.

Общественное признание является еще одним подтверждением его заслуг перед отечеством. Кудайберген Калиевич является почетным гражданином Северо-Казахстанской области, награжден орденами «Парасат», «Құрмет», многочисленными медалями, почетными грамотами Президента и Правительства Республики Казахстан.

Помимо профессиональных качеств, хочется подчеркнуть его доброжелательность, уважительное отношение к коллегам и умение выстраивать конструктивный диалог. Он всегда открыт для новых идей, умеет вдохновлять окружающих своим примером и обладает настоящими лидерскими качествами. Благодаря этим чертам, он пользуется заслуженным уважением среди коллег.

Кудайберген Калиевич также отличается высоким уровнем культуры, тактом и человечностью. Его личные качества—честность, порядочность, стремление к справедливости—вызывают искреннее доверие и располагают к нему людей.

Ольга ПЕРЕПЕЧИНА,
*Заместитель Председателя Сената
Парламента Республики Казахстан.*

1

**КЕУДЕСІ АҒАЛАРДЫҢ
АЛТЫН САНДЫҚ**

АДАЛ, АСЫЛ АЗАМАТ

Халқымызда ұрпақтар сабақтастығы деген жақсы сөз бар. Мені кешегі Ұлы Отан соғысынан кейін дүниеге келген ұрпақтың да өсіп-өніп, алдыңғы толқын – ағаларының жасампаз істерін жалғастырып жатқаны қуанышқа бөлейді. Олар социалистік шаруашылықтың, жоспарлы экономиканың артық-кем тұстарын бастарынан кешіп, бүгінгі нарықтық үрдіске, жеке шаруашылықтарды дамытуға өз үлестерін қосуда. Өмірден алған тәжірибелерін үнемі біліммен толықтырып, көп жерде көш бастап жүр. Сондай ерен еңбегімен туған жеріне танылып, ел құрметіне бөленген айтулы азаматтардың қатарында Құдайберген Қалиұлын да айтар едім. Мен Құдайбергенді жақсы білемін, оның өмір жолы көз алдымда.

Жеке басының адамдық қасиеті, қандай жауапты істі болсын алып кетер алғырлығы мен іскерлігі кімді болса да табысқа жетелейтіні рас. Құдайберген Қалиев – жас кезінен-ақ айналасындағы жандарға үлкеніне – ілтипатты іні, өзінен кішісіне қамқор аға бола білген азамат. Қолына алған әр істі парасатпен пайымдап, уақытында оңтайлы шешім қабылдай білетін іскер басшы. Елі үшін аянбай қызмет ете жүріп, маңайына игілікке ұмтылған жандарды жұмылдыра білетін қайраткер. Мен бүгін Құдайберген інімді мақтан ететінімді айтқым келеді. Ол қаршадай кезінде-ақ өзінің алдына таудай талап қойып, еңбекқорлығының арқасында биік белестерге шықты. Осы жерде асыл азаматтың елінің, халқының алдындағы жауапкершілігін терең сезінетінін, әркез жанашырлығы жарқырап тұратын жан екенін айтсам деймін.

Құдайбергеннің еңбек жолы туған топыраққа деген сүйіспеншілікпен, адал еңбекпен, халқына деген қамқорлықпен астасып жатқанын айту парыз. Ел қа-

мын, жер тағдырын ойлаған, агроном мамандығын таңдаған жанның көтерер жауапкершілігі зор, атқарар міндеттері аса жауапты еді. Сондай талаптардың үдесінен шыға білу ерге сын болатын. Құдайберген осынау сындардан сүрінбей, өзіне жүктелген міндеттерді орнықты, жауапкершілікпен адал атқара білді.

Оның бойындағы асыл қасиеттерін бағалаған елі де азаматын құрмет тұтады, ерен еңбегіне жоғары баға беріп, мақтаныш етеді. Кісілігін ұлықтыққа жеңдірмеген ол өзінің қара басының қамын емес, елінің мүддесін алдыңғы орынға қоюдан танған емес. Шаруашылықтың қай саласында қызмет етсе де, Қалиевтің қолтаңбасы айшықты болғанын білеміз. Қазақ-орыс тілдерін жетік меңгерген оның әр тапсырманы қарамағындағы қызметкерлердің санасына құйып, жүрегіне жеткізе алатыны, маңыздылығын шыдамдылықпен түсіндіре білетіндігі нағыз басшыға тән қасиеттер деп білемін. Әріптестеріне темірдей талап қоя отырып, қиындықта жылы сөзімен, азаматтық қамқорлығымен демей алатын мінезі де қазақтың кең-байтақ даласындай жанының дарқандығының, жайсаңдығының бір көрінісі.

Ауылда туып, ауылда өскен ол еңбек жолын да ауылда бастады. Шаруашылықта орта буын маман болды, кейін сатылап өсіп, тың игерушілердің мекені – «Целинный» кеңшарын, аудан басқарды, облыстық деңгейге жетіп, өңір басшысының бірінші орынбасары дәрежесіне дейін көтерілді. Оның еңбек жолы тақтайдай тегіс болды деп ешкім айта алмас. Бірақ ол қиындықтардан жасыған, мойыған жоқ, азаматтығының, адалдығының арқасында талай сындардан мүдірмей өтті.

Біздің арамызда биліктің тізгіні қолдарына тиіп жатқандар аз емес. Бірақ олардың бәрі бірдей өздерінің парызын терең сезініп, адалдық жолынан айнымай келеді дей алмаймыз. Атақ-даңқтың буына пісіп, ар-ождан, намыс дегенді сырып тастап, өз мақсат-мүдделерін алға қойып жанталасатындар да кездеседі. Құдайберген болса, әрдайым рухани кемелдігін паш етіп, адамгершілік, сана сезім биігінен көрінуде. Демек, тәрбиелік идеясы, логикалық ой-өрісі терең, адамгершілік-азаматтық қасиеттерді мұрат тұтқан Құдайберген Қалиевтай ел азаматтары халықтың бағына туған десек, қателеспейміз.

Мен осы Құдайбергендей іс басындағы азаматтарды көріп отырып еліміздің ертеңі, халқымыздың болашағы жарқын болуға тиіс деп ойлаймын. Көпшілікке үлгі-өнеге, жолбасшы болу өз отбасын сыйлап, балалары мен өмірлік серігіне деген сүйіспеншілігінен басталса керек. Құдайберген Қалиұлы – осындай абзал азамат, өнегелі отағасы. Ол, зайыбы Сәуле екеуі – төрт бала өсіріп, оқытып, тәрбиелеп, алдыңғыларынан немерелер сүйген бақытты жандар.

Уақыт ұшқыр. Бүгін біз кешегі жігерлі, ізденімпаз, жалындап тұрған жастың тұрмыс-тірліктің ащы-тұщысын бірдей бағалай алатын ойлы, салиқалы, салмақты ел ағасы қатарына қосылғанына куәміз. Жылдар жылжып өтер, ал Құдайберген ініміздің бойына ана сүтімен дарыған бауырмалдығынан, ақкөңіл мінезінен айнымайтынына мен кәміл сенемін. Өйткені оны алға жетелеп келе

жатқан ізгі істерге құштарлығы, қарапайымдылығы, басқа да адами бекзат қасиеттері уақыт ілгері озған сайын жақұт тастай жарқырай бермек. Мен білетін Құдайберген Қалиев өзінің азаматтық ұстанымына берік адам!

Бәйкен ӘШІМОВ,

Мемлекет және қоғам қайраткері,

Қазақ КСР Министрлер Кеңесінің төрағасы (1970-1984),

Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының төрағасы 1984-1985).

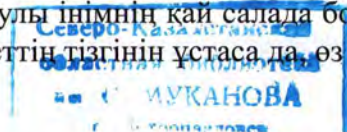
2003 ж.

ТУҒАН ТОПЫРАҚ ТҮЛЕГІ

Үлкен өмірде сыйлас болған азаматтарымның бірі Құдайберген Қалиев туралы сөз айтудың сәті бүгін түскендей. Халқымыздың «Болар бала бесікте бұлқынар, болар құлын желіде жұлқынар» дегеніндей, Құдайберген ініміз мектепте де, жоғары оқу орнында да алдыңғы қатарлы шәкірт болғанын жақсы білеміз. Кешегі жоғары білімді жас маман – бүгін еңбек сіңірген мемлекет қайраткері. Осы бір аралықтағы аяулы ініміздің шыққан белестері мен биік асуларының куәгері екенімді мақтанышпен айта аламын. «Жақсының жақсылығын айт, нұры тасысын» демекші, Құдайберген туралы шын көңілмен ағымнан жарылуға әбден болады. Өйткені екеуміз де бір Есілдің суын ішіп, ну тоғайдың жемісін жеп, кәусар ауасымен тыныстап өстік. Жасыл желекті орманы, шүйгін шөбі, сұлу табиғаты балалық қиял-армандарға жетелеп, туған жер топырағы бойымызға адамдық асыл қасиеттерді дарытып, өмір жолына бастау болды. Қожаберген батыр, Сегіз сері, Мағжан, Ғабит, Сәбиттей ұлыларды түлеткен қасиетті өлке бізді де аялады, қанаттандырды, өмір-өзен ағынына салып, күш-қайрат, жігер сыйлады. Кейін үлкен өмір жолында өз орнымызды тапсақ та, туған жер төсіне арнайы оралып, ақ қайындар саясында демалып, мөлдір бұлағының сұп-суық суын құмарлана ішіп, бойымызға жаңа тың күш алып қайтатынбыз. Соңымнан ерген Құдайберген, сондықтан болса керек, мен үшін өте қымбат.

Мен білетін Қалиев – үлкен азамат. Оны Алла тек ата-анасына ғана емес, елінің мандайына, бағына берді. Елінің сүйікті азаматы. Менің соңымнан ерген аяулы інімнің қай салада болса да сіңірген еңбегі ұшан-теңіз. Ол қандай қызметтің тізгінін ұстаса да, өз Отаны, халқы үшін аянбай тер төкті. Ол маңайын-

дағы жандарға көмектесуге құштар. Жеңіс жылы туған ол сұрапыл соғыстың елге тигізген зардаптарын балалық жүрегімен сезінді.

Тың игеру кезінде сайын даланы жаңғыртқан мотор үндері бізді де шақыратындай еді. Міне, бала Құдайбергеннің агроном мамандығын меңгерсем деп Алматыға сапар шегуінің сыры осында ма деп ойлаймын. Жас маман туған ел төсіне оралып, астықты алқапта еңбек етті. Жер жыртып, тұқым сеуіп, егін өсіріп, маңдай термен алған астық елдің бойына құт-береке болып дарыды. Құдайбергеннің ұтымды ұйымдастырған жұмысы алға басып, ол еңбек еткен кеңшар өте бітік егін өсірді. Ол басшылық еткен Тимирязев ауданындағы «Целинный» кеңшарында ел ажары еніп, жаңа үйлер, ғимараттар, түрлі әлеуметтік, өндірістік нысандар қатары көбейді. Шаруаның ыңғайын, табыстың көзін білетін азамат мойнына алған қай шаруашылық болмасын суырылып алға шықты. Ол басқарған шаруашылықта білім беру, денсаулық, мәдениет салаларының жұмыстары нығайып, халықтың тұрмысы, әл-ауқаты нығая түсті.

Мен оны алдымен жерлесім, содан соң әріптесім ретінде жақсы білемін. Біз Солтүстік Қазақстан облысының көршілес ауылдарынан болатынбыз. Ол Шал акын (бұрынғы Сергеев) ауданына қарасты Бірлік ауылында туса, мен сол жерден 20-25 шақырым жердегі Сәмәмбет ауылында туып өстім. Біздің ауылдарымыздың арасын Есіл өзені ғана бөліп тұр. Екеуміз өмір өзенінде де қатар құлаш ұрып, қызмет бабында да қапталдас жүрдік. Тағдырдың жазуы болар, мен көрші облыстарға, одан Алматыға ауысып, қызмет бабымен кеттім. Құдайберген елде қалды. Әрине оның дәл осындай абыройға жетеріне ешкімнің күмәні болмады. Бірақ әрбір аймақта, облыстарда біздің Құдайберген сияқты жергілікті жердің елді аузына қаратқан бір танымал азаматы, тарлан тұлғасы болатыны да рас. Тағдыр осы абыройлы қызметті Құдайбергеннің маңдайына жазғандай. Акын Сағи Жиенбаев бауырымыздың әнге айналып кеткен:

Ердім бір сиқыр қаламға,

Шығардым белге жыр көшін.

Болғам жоқ алаң, даламда

Әулие қарттар жүргесін! деген өлең жолдары бар емес пе, әрине, Құдайберген қарт емес, бірақ елге қадірі одан кем де емес, елағасы бола білді. Біз, бәріміз де елде Құдайберген бар ғой деп, үміт артып, арқаланып жүреміз. Ал, ол әрдайым сол биіктен көрініп келеді.

Мен Құдайбергенмен жеке араласып кездескенге дейін оның сыртынан талай жақсы лебіздер мен пікірлерді еститінмін. Ол өзін ауыл шаруашылығы маманы ретінде алғашқы еңбек жолдары сатысында-ақ таныта бастаған болатын. Адаммен сөйлескен бетте-ақ өзінің біліктілігін, маман екенін, жауапкершілігі мен талапшылдығын да мойындата білетін. Мұндай жақсы қасиеттердің бәрі Құдайбергеннің үлкен еңбек жолындағы түрлі баспалдақтарда ақырын жүріп, анық басуына көп септігін тигізгені сөзсіз.

Алғашқы еңбек жолын Тимирязев ауданының «Интернациональный» кең-

шарында маман болып бастаған жас жігіт, үш жылдан кейін-ақ осы аудандағы «Хмельницкий» кеңшарының бас агрономы болып тағайындалады. Осы жылдардың өзінде жас маман еңбектегі ізденісімен, ел игілігіне, Жер – Анаға деген сүйіспеншілігімен танылды. Ауыл шаруашылығы дақылдарын өсірудің жаңа технологияларын өндіріске енгізе отырып егін шығымдылығын арттыруға қол жеткізе білді. Бұл ретте ол өзімен қатар жүрген басқа да ауыл шаруашылығы мамандарымен, шаруашылық басшыларымен, механизаторлармен тіл табысып, қоян-қолтық жұмыс істеді. Сол еңбегі ақталып, ауыл шаруашылығында толайым табыстарға қол жеткізді.

Осылай жас болса да бас боларлық істерімен көзге түскен Құдайберген Қалиев басшылардың назарына ілігіп, 1973 жылы Тимирязев ауданындағы іргелі шаруашылықтардың бірінің партия ұйымының хатшысы болып тағайындалды. Енді ол өзінің жалын атқан жас жігерімен жаңа салаға – қоғамдық жұмысқа белсене кірісіп, оның да қыры мен сырын тереңінен тануға күш салды. Партия комитетінің хатшысы лауазымын атқарған жылдары Құдайберген халықпен жұмыс істеуде жан-жақты ысылып, мол тәжірибе жинақтады.

Ол 1975 жылы облыстағы көпсалалы ірі шаруашылық – «Целинный» кеңшарының тізгінін қолына алды. Бұл кезде ол орда бұзар отыз жаста болатын. Он жыл бойы тапжылмай осы шаруашылықты басқарған еңбегі жанды: дәнді дақылдардың шығымдылығы артты, өрісі малға толды. Сөйтіп кеңшар бұрынғыдан да іріленіп, экономикасы нығайды, әлеуметтік саласы да дамып, орталық қонысы мен басқа да елді мекендер көркейе түсті. Кеңшар директоры ретінде тұрғын үй, жол салуға, көгалдандыруға көп көңіл бөлді.

Сол кездері еңбек еткен ауыл тұрғындары күні бүгінге дейін Құдайбергеннің басшылық еткен кезінде жасап кеткен жақсылықтарын жоғары бағалап, әрдайым еске алып отыратын көрінеді. Әсіресе ол тынымсыз адал еңбекті сүйетін, қарапайым адамдарға көп көңіл бөліп, жанашырлық танытып отырды. Кімкімге болмасын, ақыл-кеңесін аямай, көмек сұрап келгендерге достық қолын созып, бетін қайтармайтынын білуші едік.

Құдайберген Қалиевтің сонау шалғайдағы ауылдан басталған еңбек жолы сәтті жалғасып, ол қатардағы маманнан – бас маманға, одан кейін, шаруашылықтың партия комитетінің хатшысынан ауданның бірінші басшысына дейін өсті. Ең бастысы ол өз тәжірибесін байытып, адамдарды ортақ мақсатқа жұмылдырудың қыр-сырына қанықты.

1985 жыл да Құдайберген Қалиевтің өмір жолының жарқын беті болды десек қателеспеспіз. Қамал алар қырық жастың биігіне көтерілген оған тағы бір зор сенім көрсетілді, ол халық депутаттары Соколов аудандық кеңесі атқару комитетінің төрағалығына бірауыздан сайланды. Мен онымен осы қызметте жүргенде кездесіп, танысқан едім. Содан бері біз тез тіл табысып, оның жасы кішілігіне қарамай жолдас болып кеттік. Өйткені мен де кезінде осы Соколов аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы болып істеген едім. Аудандық

атқару комитетін басқаруға жігерлі де тәжірибелі жастың келгеніне қуандым, оның үстіне ол өзімнің жерлесім болып шықты.

Жергілікті биліктің атқарушы органы үшін кезегін күтіп тұрған істер орасан көп еді. Аудандағы құрылыс, жолдарды жөндеу, мал шаруашылығы қораларының жайы, мектеп, мектепке дейінгі балалар мекемелері мен ауруханалар, балалардың жазғы демалысын ұйымдастыру, халыққа сауда және тұрмыстық қызмет көрсету, елді мекендерді көркейту мен көгалдандыру, тұрғындардың тұрмыс-жайы мен зейнетақысын, жәрдемақысын беру сияқты сан-салалы жұмыстардың бәріне ол жауапты еді. Жаңа төраға осындай күрмеуі қиын толып жатқан мәселелердің бәрін өзінің қолына алды да, оған өз қарамағындағы орынбасарларын, атқару комитетінің басқармалары мен бөлімдерін, аудандық кеңестің депутаттары мен басқа да мүдделі мекемелер мен ұйымдарды іскерлікпен жұмылдыра білді. Мұның бәріне тоқталып жатқаным, кезінде өзім басқарған ауданның, түлеп ұшқан ұяның жай-жапсары көңіл түкпірінде жүретін. Онда қызмет бабымен араласқан таныстарым, бастаған шаруалар аз болмайтын. Құдайбергеннің сол істерді сабақтастықпен алға сүйрегеніне сүйсіндім. Маған Құдайберген Қалиевтің іскерлігі, сабырлы жұмыс ырғағы ұнады. Ол қолына алған кез келген істің мәнін терең сезініп, оған жауапкершілікпен, талапшылдықпен кірісіп кететін, қажетті жағдайда кімге болмасын көмегін де аямайтын. Құдайберген інім осындай қасиеттерінің арқасында зор абырой-беделге ие болды, тұрғындардың құрметіне бөленді. Әріптестері, аудан тұрғындарының кәрі-жасы да бірдей сыйлады. Аталған ауданның халқы қазіргі күнге дейін Құдайбергеннің бас болуымен атқарылған нәтижелі жұмыстарды ілтипатпен еске алады.

Ол кезде кадрлардың өсу сатыларының басты буыны партиялық жұмыс болатын. Құдайберген Қалиевты да сондай партиялық биік баспалдақтар күтіп тұрды. Оның өмірбаяндық өсу жолында жинақтаған тәжірибесі, іскерлігі мен ұйымдастырушылық қабілеті ескеріліп, 1988 жылы Тимирязев аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы, ал 1991 жылдан бастап СОКП-ның таратылуына байланысты халық депутаттары Тимирязев аудандық кеңесінің төрағасы болып тағайындалды.

Нақ осы жылдары елімізде қай салада болмасын, күрделі жағдай қалыптасқанын білеміз. Сүйініштісі сол, Құдайберген Қалиев ауданның экономикалық-әлеуметтік дамуындағы тұрақтылықты сақтай отырып, шаруашылықтар мен кәсіпорындарды тығырықтан алып шыға білді. Бұған ауданның сол кездегі даму көрсеткіштері дәлел бола алады.

Осылай қайда болмасын, өзін білікті басшы, іскер ұйымдастырушы ретінде танытқан Құдайберген Қалиевтың қызмет бабымен өсуі заңды құбылыс еді. Кешікпей, нақтырақ айтсақ, 1992 жылы оған Солтүстік Қазақстан облыстық әкімшілігі басшысының бірінші орынбасары қызметі сеніп тапсырылды. Бұл лауазымда ол төрт жыл істеп, 1995 жылы облыс әкімінің бірінші орынбасары

болып тағайындалды. Осылай қауырт еңбекке толы тағы он жыл өте шықты. Ел тәуелсіздігін нығайту, жаңа экономикалық қарым-қатынастарды орнықтыру кезеңімен тұспа-тұс келген осы уақыт туралы кеңірек толғап айтпай болмайды. Ол осы аса жауапты сәттерде өзінің ұйымдастырушылық қабілеті мен адамгершілік қасиетін жаңа қырынан көрсетіп, адал қызмет атқарды.

Кеңес өкіметінің бірден тарап кеткені елді көптеген қиындықтарға әкеліп соқтырғаны белгілі. Міне, осындай өтпелі қиын кезде Құдайберген өзінің жеке басының қамымен кетпей, елімен, халқымен бірге болды, егеменді елдің еңсесін көтеруге өз үлесін қосты. Облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметін атқарып, ел ырысы астық өнімін өндіруде жанқиярлықпен тер төкті. Қиындықты жеңе білді, әркез белсенді болды. Сол еңбегі жоғары бағаланып, 2000 жылы «Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері» атанды.

Туған облысының табиғи-климаттық жағдайын, оның экономикалық және кадрлық қуатын жақсы білетін Құдайберген соңғы жылдардағы реформаларға байланысты туындаған міндеттерге тез бейімделді. Басқарудың қалыптасқан әкімшілік-бұйрықтық жүйесінің ескі әдістерінен жылдам арылып, кейбіреулер сияқты созбақтап жүрмей, жаңа экономикалық қатынастарды бірден қолдануға көшті. Облыстың экономикасы мен әлеуметтік саласын реформалау бойынша қысқа мерзімде, өте күрделі де ауыр психологиялық жағдайда, осы жұмысты кең көлемде алға қарай алып шығу керек болды. Мұндай үрдістердің, әсіресе, ауылдық жерлерде ауыр жағдайда өткені белгілі. Айталық, бұрынғы кеңшарлар мен ұжымшарлардың орнына өндірістік кооперативтер, жауапкершілігі шектеулі серіктестіктер, шаруа (фермерлік) қожалығы және т.б. жаңа ауыл шаруашылық құрылымдарын құру қажеттілігі туындады. Оларды қайта құрып қана қоймай, жаңаша әдіспен тиімді жұмыс істеуін де қамтамасыз ету керек еді. Соны жақсы түсінген ол қиындығы мол әрі төтенше маңызды іске белсене кірісіп, қауырт шаруаның бел ортасында жүрді. Ол облыс аудандарына жиі іссапарға шығып, адамдармен кездесіп, жаңа экономикалық саясаттың мәнін, оның тиімділігін, заңдылық қатынастарын қажетті жағдайға қарай кеңінен түсіндіруге тырысты. Оның облыстың ауыл шаруашылығын реформалаудағы тынымсыз еңбегі мен зор үлесі атап айтуға тұрарлық, соның арқасында аймақ үлкен жетістіктерге қол жеткізе алды. Бұл тұста Құдайберген Қалиұлы алқаптың егін шығымдылығын және мал шаруашылығының өнімділігін арттыру мәселелерімен қатар айналысты. Ол жер қадірін білетін маман ретіндегі тәжірибесін сарапқа сала отырып, дәнді дақылдарының шығымдылығын арттыруға аса мән берді. Кеңшарлар тарады, экономикалық байланыстар үзілді деп ауыл шаруашылығы құрылымдарының бет-бетімен кетуіне жол бермей, дала жұмыстарының уақытында сапалы жүргізілуін қатаң қадағалап отырды.

Оның бастамасымен облыста механизаторлар мен агроном кадрларын, шаруа қожалықтарының басшыларын оқытып, даярлау қолға алынып, үзбей жүргізілді. Оқып үйрену, тәжірибе алмасу жұмысына ғалымдар мен тәжірибелі

мамандар, экономистер мен қаржыгерлер, бұқаралық ақпарат құралдарының қызметкерлері де тартылды. Мұның бәрін тәптіштеп айтып жатқанымыздың себебі – осындай қажырлы еңбектің арқасында еліміздің астықты өңірі саналатын Солтүстік Қазақстан облысының негізгі кәсібі – егін шаруашылығы құлдыраудан аман қалды. Нарыққа көшу жылдарында кездескен қиыншылықтарға ұйымшылдығын, қажыр-қайратын қарсы қоя білген солтүстікқазақстандық диқандар жыл сайын жерлестерін мол астықпен қуантса, осы істің басы-қасында тынымсыз іскер басшы Құдайберген Қалиевтің жүргенін бәріміз жақсы білеміз.

Құдайберген жеке басының еңбекқорлығы, талап қоюшылығы арқасында төңірегіне өзі сияқты қабілетті мамандарды жинай білді, жас кадрлар мен мамандарды қызмет бабымен жоғарылатқанда, оларды орналастырғанда да ол адам тағдырына сергек қарайтын. Содан да болу керек, оның мектебінен өткен жігіттердің де, үйретіп, тәрбиелеген шәкірттерінің де өзі сияқты іскерлігі, тиянақтылығы танылып тұрады. Өйткені Құдайберген ешкімді алаламай, олардың бәрін айналасына тартты, жанындағыларға сенді, оларға өз тәжірибесін үйретуден жалыққан жоқ. Осындай адами қасиеттерінің қайтарымы шығар, оның достары мен сенімді серіктері көп. Солардың бәрімен бірдей ақ көңілімен араласып, қуанышы мен қайғысын бөлісіп жататынына талай рет куә болдық. Мұның өзі, шынын айтсақ, көп адамның қолынан келе бермейтін үлкен қасиет қой, ол сонысымен де нағыз бақытты жан дегім келеді.

Осыншама жылдар бойы қаншама істің басында жанын салып, ел үшін тынымсыз еңбектеніп жүрген Құдайбергеннің асыл жар, балаларына қамқор әке, немерелеріне мейірімді ата бола білгенін де айту біз үшін зор сүйініш! Зайыбы Сәуле Ахметжанқызымен жұптары жазылмай, Дулан атты ұл, Гүлнәр, Гүлсім, Меңсұлу атты қыздарын өсіріп, ержеткізді. Балаларының бәрі жоғары білім алып, өз шаңырақтарын құрып, әр салада еңбек етіп жатыр.

Жақсы адам елдің басшы серкесіндей,

Жұғымды болар елге еркесіндей.

Жақсының жүзі жылы, сөзі майда,

Халқының қалың жүнді көрпесіндей, – деп, атақты Сүйінбай ақын айтқандай, менің Құдайберген Қалиев туралы осындай жүрекжарды лебізімді білдіруімнің мәнісі, ол тек менің жерлесім, бір кездегі қызметтес әріптесім, жолдасым ғана емес, бойында адам шынымен риза боларлық жақсы да адал қасиеттері мол, досқа деген пәк көңілі мен кең пейілі тау бұлағындай мөлдір, адамгершілігі зор, өте еңбекқор азамат. Оны бағаламасақ қиянат болар еді.

Біз тағдырлас жандармыз десем, артық айтқандық болмайды. Бір кездері мен де, ол да еңбек жолымызды ауылдан бастап, кеңшар партия комитетінің хатшысы, шаруашылықтардың директоры, аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы болып, басқа да жауапты лауазымдарда қатар жүрдік. Мен одан бір саты ілгері жүріп отырсам, ол біз бастаған жолды одан әрі жалғастырып әкете

білді. Оның, әсіресе, еліміздегі тың реформаларға сәйкес жаңа қоғамдық саяси және экономикалық саясатпен, нарықтық заман талабымен жұмыс істеуіне тура келді, оны жергілікті жерде жүзеге асыруға зор үлес қосты. Бүгінгі күні Мемлекет басшысының тапсырмасымен, елдің қолдауымен Парламент қабырғасында жаңа Жер кодексін, ауыл шаруашылығы жылына орай Ауыл бағдарламасын талқылап жатырмыз. Осы маңызды істер кең қолдау тауып, ел еңсесін көтере түсері анық. Себебі жергілікті жерлерде біздің Құдайберген сынды алғыр азаматтар, олар тәрбиелеген кадрлар мен шаруақұмар жандар аз емес.

Бүгінде Құдайберген Қалиев Солтүстік Қазақстан облыстық статистика басқармасын басқарып отыр. Мәселе, оның лауазымында емес, ол қай саланы басқарса да ауқымды жұмысын адал еңбегімен алға жетелеп алып шығары сөзсіз. Ол әрбір жаңа істің басына келгенде оның сыры мен кырына терең үңіліп, одан да бір игілікті нәтиже шығаратыны даусыз.

Мен Құдайбергеннің осындай ізгі қасиеттері мен мерейлі еңбек жолдарына сүйсінемін. Ол үнемі үзеңгілес, сырбаз дос, сырлас інімдей болып сыйлас-тықпен келе жатыр, осы бір жарасымды күндер жалғасын таба береді деп те ойлаймын. Ол туралы талай әңгіменің басын қайырып айта беруге әлі де болады. Дей тұрғанмен, осындай абзал азамат, тәжірибелі шаруашылық жетекшісі, дарынды ұйымдастырушы, іскер басшы ретінде оның әлі де халқы мен еліне талай пайда әкелетініне, үлкенге – іні, кішіге – аға, жас ұрпаққа ұстаз болып, ел ағасы ретінде еңбегінің зейнетін көріп, асыл тұлғасы әрдайым асқақ көріне беретініне сенімдімін.

Ол ерен еңбегінің арқасында елінің елеулісі, халқының қалаулысы болды, бүгінгі биігіне көтерілді. Құдайбергеннің ата-анасының ақ сүтін ақтап жүргені кімге болсын үлгі.

Мақтай САҒДИЕВ,

Мемлекет және қоғам қайраткері,

Қазақ КСР-і Жоғарғы Кеңесі Төралқасының төрағасы (1989-1990),

*Қазақстан Республикасы ардагерлер ұйымы
орталық кеңесінің төрағасы (1991-1999),*

Қазақстан Республикасы Парламенті

Мәжілісінің депутаты (1999-2004).

2003 ж.

КЕҢ ЖҮРЕКТІ АЗАМАТ

Жақсы жігіт болу қолдан келер, ал жақсы азамат болу, Абай атамыз айтқандай, «атаның баласы емес, адамның баласы» бола білгенде ғана берілетін баға. Құдайберген Қалиұлы жайлы алдымен айтарым, ол міне, осындай азамат, асыл тұлға. Оның кең жүректі ерекше адам екенін аз да болса араласқан кісілер анық сезеді. Бұл ойым мызғымайтын ақиқат.

Туған жерден шалғай, жырақ жүріп, көп жылдар дәм-тұз елден селдір бұйырып жүргендіктен, бауыр, туыс, ағайын, жерлестеріммен бірге қызметтес бола алмадым. Бірақ, араға көп жылдар салмай атамекенге келіп, «бас ауырып, балтыр сыздағанда» жерлестеріммен бірге болған кездерім аз емес. Мәскеуде үлкен қызметте жүргенде елге келе қалсам, Василий Петрович Демиденко, Ніл Әдіғамұлы Болатбаев, Ғалым Шәкіров, Жақсылық Ысқақов сияқты ел басшыларының бірге жүрген кездері, асыл ағамыз Есім Шайкин, Мәркен Ахметбековтердей тамаша азаматтардың, Николай Иванович Петровтың бірге қарсы алатын күндері бір ғажайып хикаялар. Ал, Кеңес үкіметі ыдырап, өзіміздің жасымыз ұлғайған шақта, әкімдікті кейін қалдырып, ақындыққа молынан бой ұрған соңғы жылдары туған жер, Есіл-Көкше өңіріне жол түскен сайын Құдайберген Қалиұлымен жиі кездесіп жүремін.

Құдайбергенге Құдай берген ұлы мінез – қарапайымдылығы, бауырмалдығы, кәрі жасқа бірдей ілтипат білдіргіш мейірбандылығы ерекше сипат беріп тұр. Шал ақын ауданындағы «Еңбек» атты ауылыма неше келсем, бірде Владимир Карлович Гартманның, бірде Даниал Ахметов, кейінде Қажымұрат Нағманов секілді әкімдердің шешімімен менімен бірге ұдайы Құдайберген інім еріп жүретін болды. Алғашқы рет 1992 жылы ауылға барғанымда, Құдайбергенді

біздің ауылдың тумасы деп ұйғардым да, елді жақсы білмейтіндігімді жасырып «бұл қай ағайын» деуден аулақ болдым. Оның біздің ауылдың адамдарын өте жақсы білетіндігін, етене таныстығын, айрықша сыйластығын аңғардым. Үлкендерге сәлем берсек те, зиратқа барып өткендерге тағзым етсек те, оның біздің үрім-бұтағымызды бес саусағындай анық білетініне қайран қалдым.

Бірде Пішембаев Қойшы атты ағайдың үйінде отырғанымызда бөгде сөзге көп қосыла қоймайтын, ауыл ақсақалдарының арасында өз сәнімен үнсіз ғана жүре беретін өз ағамды өзіме өзге қырынан Құдайберген ашып берді. «Қойшеке, заманның ағысы өзгерді, ел жаңарып, тәуелсіздік қарқыны қаулап келеді, не әңгімеңіз бар?» – деп, Құдайберген сөз тартқанда, бұрын Ерғара Құрманқұлов, Кеңес Қожахметов, Қыстаубай Борақаев секілді алғыр да, шалғыр, топ жарған майталман ағалар барда үндемей жүретін өзімнің Қойшы ағамды тыңдағанда таңғалдым. Ол кісі: «Мен жаңалықты жан-тәніммен қарсы алдым. Құдай бұйырғанда бірлік пен тірліктің арқасында ел тезірек алға басар деп сенемін. Бірақ, неге екенін білмеймін, алғашқы қиыншылыққа төтеп берудің орнына, қасқырдан қашқан қояндай қала жаққа үрке қаша жөнелетіндер көбейді. Ел басқарар деген інілеріміз Қызылжарға жетіп, қызара бөртеп, мапақа болып жүр. Ой, Алла-ай, Ақсуда жүрген бір аяулы жан бар еді, ол да қалаға көшіп кетіпті. Көңіл ептеп құлазиды екен, осыны тоқтатудың амалын табу керек, әйтпесе ауылдан жұрнақ қалмас, ал, өзім өлсем де осы жерден көшпеймін», – деп тоқтады. Біздер бір сәтте ойлана қалдық, енді бір кезде күлкіге қандық. Аға сөзінің әсерінен Қойшы ағайдың айтқаны» деген өлеңім туды:

Мал азайды, баяғы несіп кетті,
Асау нарық жалыны есіп жетті.
Көрші ауылда бар еді көңілдесім,
Қызылжарға ол кеше көшіп кетті.
Бір жақсылық сезгендей көз көрімде,
Үміт үзбей жүрсің-ау өздерің де.
Мен көшпеймін, дәл бүгін құлап түссем,
Ұйықтап қана жатармын өз жерімде, – деген шумақтар табан астында туды.
Сол жерде оқып беріп біраз күлістік.
Өмір жылжып барады тоқтамастан,
Жүйріктер жоқ баяғы топтан асқан.
Мен де жүрмін біреуді беттен сүймей,
Не былшитып, болбырды боқтамастан, – деген жерді оқығанымда Қойшекең: «Ай, бауырым, бәрін жақсы айтыпсың, бірақ «көрші ауылдағы көңіл-десім» деп, жеңгеннен тайсалмай қалай жаздың, бізді де аясайшы, мен мына Құдайберген ініміз ақ көңілмен сұраған соң, ақ жарылып едім. Жалпы Құдекең бізбен жиі кездесіп, ақылдасып жүреді, бұл інімнен жасырарым болған жоқ, болмайды да», – деп әр сөзін қадай түсті.

«Бұл інімнен жасырарым болған жоқ» – деуі нағыз шындық. Құдайберген-

мен сөйлескенде айтқанына кәміл сенесің, ойдағынды айқара ашып тастайсың. Бұл кісіліктің үлкен көрінісі адамның адамға деген ақ сенімінен туады. Құдайбергеннің айтқанына сенбеу мүмкін емес. Неге десек, оның жаны таза.

Осы секілді мысалдарды көптен де көп айтар едім, ақындық қысқа сөзге үйретіп тастапты және кәмпиттің тәттілігін түсіну үшін біреуін ғана жесең болмай ма. Ал, елге жұғымды, көпке сиымды, әр адаммен тіл тапқыш қасиет Құдайбергенге қалай ұялады десек, ата мирастан бұйырған мейірбан қазақтығымыз бар, қиын қыстау кешіп, біздерді өсірген ата-аналарымыздың берген тәлімінен жұғысқан бауырмалдық бар. Соның бәрін бойына сіңіріп өмірлік қару ете білген Құдайбергенде ақыл мол. Міне, сол ақылы, ұстамдылығы, байсалдылығы, кішіпейілділігі оған қоса мейірімді, қайырымдылығы сонау жас кезінен ел басқарудың қырын, сырын тез білгіш ұйымдастырушы болуына септесті.

Ауылдан шығып ауданды, облысты аттап, әкесінің, не атасының себімен Алатауға әудем сәтте жеткендер аз емес. Ал Құдайбергенге келсек, ол қарапайым агрономдықтан бастап, талай-талай қызметтердің занды сатысымен мәдениетті түрде, талапқа сай қызмет атқарып, кеңшар директорлығына жетті. Бұл болашаққа мығым жол салудың басталуы еді. Шағын шаруашылықты басқара білмеген жігіт үлкен тақта да көздеген жетістікке жете алмайды. Табаны күректей он жыл «Целинный» атты кеңшарды басқару бір агроном үшін өмірдің үлкен жетістігі. Сол бақыт Құдайбергенге бұйырды.

Ел мен жердің оған берген бастапқы жеңістері де, жемістері де осы директорлық тұғырда туды, өрістеді, әбден пісіп жетті. Талай аудандарды басқарып, одан келіп облыстың әкіміне бірінші орынбасар болу Құдайберген үшін жаңа саты, үлкен белес болды. Бұл ауыр да жауапты, биік те қасиетті жерде ол қатарынан он жыл терін құрғатпай еңбек етті. Сонау агрономдықтан осы зор тұғырға жеткенше өмір оны әбден шындады. Ел арасына кіре кеткенде магниттей тартымдылығы, үлкен, кішіге бірдей жарқындығы, қай арысқа салсақ та қайыспас қажыр-қайраты сол «төменгі» жұмыста жүргенде бойына берік сіңді, құт-береке болып қонды, арман шыңына жеткізді. Сол өлкеде өсіп, өніп, қуанышы мен ауыртпалығына араласа жүріп, білек түріп атқарысып, сол өлкенің ең жоғары лауазымды қызметкері қатарында қанаттанып, үлкен бақытқа жету деген өмір өрісін Құдайберген көрді, көріп те жүр. Бұл шындық халыққа сіңірген зор еңбегінің айнасы болып, оның өмір тарихын көркейтті.

«Бұлжытпа тәңір сөзін, муза, сен де,

Шошына зәбір шексен, тәжге сенбе.

Мақтауды, жаланы да бейжай тыңдап,

Ақымақты жеңелік деп әуреленбе», – деп, адамзаттың ұлы ақыны, орыстың поэзия әлемінің күні болып туған А.С.Пушкин айтқандай, Құдайберген қай қызметте жүрседі мақтауға мастанбады, «жаланы да бейжай тыңдап» ақымақтармен алысарлық оғаш мінез көрсеткен жоқ. Тәжге сеніп, тәкаппарлықты да жасамады. Біле білсек, осы мінезде басты сыр жатыр.

Құдайберген халқы сүйген қарапайым, бір беткей, адал, таза қалпында пайымды еңбек етіп жүріп келеді. Өлі де Қалиевтың елге берері аз емес. Солтүстік Қазақстан облысының әкімі қызметінде жүргенде Құдайберген сынды Есіл-Көкше өлкесінің шоқтығы биік азаматын түбегейлі таныған еліміздің аяулы да, ардақты басшыларының бірі Қажымұрат Ыбырайұлы Нағманов: «Әкімдер келеді, келеді де кетеді, ал Құдайберген алтын қазықтай елдің беделді де, белді азаматы болып қала береді», – деп еді. Сол сөзді өз аузынан 2000 жылғы қазанның 25-жұлдызында естіген сәтте «Қажымұраттың айтқаны» деген өлеңім туды. Қысқа экспромтты келтіре кетейін:

Нарықтың болсақ басын құрап келген,
Жігіт көп құтты өлкеге шырай берген.
Әкімдер келіп жатыр, кетіп жатыр,
Мызғымас Қызылжарда Құдайберген.
Әр істің баяуы бар, лезі бар,
Біреу пәс, біреу бірден іле жұлар.
Микоян секілді деп ойламаңдар,
Жуковтың бұл ағайда мінезі бар.

Ақ жүректен шыққан орынды баға, айқын ойды мен тек қана өлең еттім. Қажымұраттың Құдайбергенге қара сөзбен айтқаны менің ақындық ақжарма сөзім, шын тілегім, адал бағам болып туды. Жұртқа жаяр сөз түйіні де осы. Құдайберген – Есіл-Көкше өңіріндегі қазақтың асыл перзенті, ұлтжанды бауыр-мал ұлы, көп ұлтты Қазақстанның бірлігі мен беріктігінің алтын қазығындай қажырлы азаматтарының көрнекті қатарынан орын алды. Елдегі ардақты ардагер азаматтардың Құдайберген Қалиев жайлы өз ойларын ортаға салып, өшпес белгі етіп хаттап жатқандарын қолдап, аз ғана пікір қостым. «Жақсының жақсылығын айт, нұры тасысын, жаманның жамандығын айт, құты қашсын» деген ел ақылының орынды кезі де осы шығар. Құзарт шыңда жүргенде кімді кім мақтамайды, ал қатардағы қарапайым қалыпта жүргенде бұрынғы ерен еңбегін атап, жас ұрпаққа асыл азаматтың өмір жолы мен ел алдында атқарған қызметін баяндау нағыз білгендік, көргендік деп білемін. Француздың әйгілі жазушысы Франсуа Мориаң: «Сүю деген өзгеге көрінбес ғажайыпты көре білу», – деген екен. Елдегі ерен тұлға азаматтарды көре білу де адал адамдардың бір-біріне деген сүйіспеншілігін арттыра түспек.

«Өсер елдің баласы бірін бірі батыр» десе, тәуелсіз еліміз үшін бұл кітап та құт, берекенің айғағы, іргесін бекітіп, бірлікке шақырудың нағыз өзі. Елбасымыз Н. Ә. Назарбаевтың талай айтып, тұжырымды сөз қозғап, өз өмірін де сарп етіп жүрген талабы да осы ел бірлігі емес пе? Талапты ерге нұр жаусын. Осы кітаптың дүниеге келуіне себеп болған, құрастырып, жинастырып ел жүрегіне жетердей жинақ жасаған ардақты азаматтарға алғысымды білдіремін. Өркеніетті өмірге ұмтылған халқымыздың азаматтары әрдайым осындай жақсылыққа жақын тұрса жарқын болашағымыз да алдымыздан тез шығып елімізді

кенелтер деп сенемін. Лайым осындай ауызбіршіліктен айырмасын!

Кәкімбек САЛЫҚОВ,

*Мемлекет және қоғам қайраткері, ақын,
КОКП Орталық Комитетінің инспекторы (1975-1984),
Өзбекстан КПОК-нің бюро мүшесі, Қарақалпақ облыстық партия
комитетінің бірінші хатшысы (1984-1989),
КСРО-ның халық депутаты, Кеңестер Одағы Жоғарғы кеңесінің
экология және табиғат ресурстарын тиімді пайдалану комитетінің
төрағасы, Жоғарғы кеңестің Төралқа мүшесі (1989-1992).
2003 ж.*

ҰЛЫ ЖЕҢІС ҰЛАНДАРЫ

Менің білуімше, еліміздің қай аймағында болса да Ұлы жеңіс жылы туғандарды өте дарынды, дана жандарға жатқызуға болады. Халқының ар-намысын ойлап, елінің абыройын алдыңғы орынға қоятын да менің сол бір замандас інілерім. Мен бұл ойды жай айтып тұрған жоқпын. Алматыда, Батыс Қазақстанда 1945 жылы туғандардың өмірін зерттеп, сараптап, талдағаннан кейін сондай қорытындыға келдім. Өйткені жылдар бойы күткен Жеңіс адамдар жүрегіне ізгілік нұрын сеуіп, күш пен қуат әкелгендей еді.

Жеңіс жылы туған ұлдар – ерте ержетіп, ел үшін талай игі істердің басын қайырып, ұйымдастыру қабілетімен, кемеңгерлігімен, парасаттылығымен көзге түсіп, Отанымыздың өсіп-өрлеуіне ерекше үлес қосқан тұлғалар. Осы орайда олардың тікелей мұрындық болуымен туған ел тарихында елеулі оқиғалар болғаны шындық. Солардың бірі менің інім – Құдайберген Қалиев екенін мақтанышпен айтар едім.

Мен танытын Құдайберген өзінің қамқор қолын әулетіне ғана емес, еліне созумен ерекшеленеді. «Бармын» деп тасымайтын, «жоқ» деп жасымайтын нағыз ер. Оқыстан шалынған сәттер болса да, өзгелерді кіналап, орынсыз жала жауып, билік үшін айтысып-тартысып жатқанын да көрмеппін. Бәлкім, біздерді өзіне жақын еткен осы бір асыл қасиеттері болар. Өз биігіне өз еңбегімен ұмтылып келе жатқан азамат пайым-парасатының кеңдігі, кісілікке тән кішілігімен халқының алдында беделге ие.

Еренғайып ШАЙХУТДИНОВ,

*Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі (1994),
Қазақ ұлттық техникалық университетінің ректоры (1994 – 2000).*

КӨЛЕҢКЕСІ САЯЛЫ

1967 жылы Солтүстік Қазақстан облысында жаңадан жергілікті өнеркәсіп басқармасы құрылды. Облыс басшыларының ұйғарымымен, ол кездегі партиялық қатаң тәртіптің ағымында мен осы мекемені ұйымдастырып, басқару қызметіне тағайындалдым. Жаңа саланы бір жүйеге келтіру үшін жаңа кәсіпорындар құрып, өнеркәсіп өнімдерінің көлемін арттыру мақсатында бірталай істер атқарылды. Солардың бірі болып Боголюбово елді мекенінде Бескөл өндіріс комбинаты іске қосылды. Мекемеге директор болып Естай Есқақұлы тағайындалды. Естайды бала кезінен білетінмін. Жаңажол ауылының тумасы. Әртүрлі мекемелерде басшы қызметтер атқарып ысылған, қолынан іс келетін азамат.

Естай және оның зайыбы Рахила Ғайсақызы кеңпейілді, қонақжай кісілер еді. Сол үйде белгілі азаматтармен – көбінесе өзінің қайынағасы милиция полковнигі Қобылан Хамзаұлымен, ол кезде ауданда бірінші хатшы болып қызмет атқарған туыстары Мәркен Ахметбекұлымен, «Целинный» кеңшарының директоры Құдайберген Қалиұлымен, тағы басқа ел азаматтарымен дастарқандас болып жүрдік. Менің Құдайберген Қалиұлымен жақын сөйлесіп, білісіп танысуым алғаш осы Естайдың үйінде басталды.

Құдайберген Қалиұлының 1945 жылы қазан айының 25 күні, Шал ақын ауданындағы Бірлік ауылында туғанын білеміз. 1966 жылы Қазақ ауыл шаруашылығы институтын тәмамдап, Тимирязев ауданындағы «Интернационал» кеңшарында өз мамандығы бойынша агроном болып қызмет жолын бастаған. Одан кейін сол ауданда бас агроном, кеңшар партия ұйымының хатшысы қызметтерін атқарды. 1975-1985 жылдары он жыл үзбей «Целинный» кеңшарын басқарды. Осы уақыттың ішінде Құдайберген Қалиұлы өзінің өнер, білімін, жинаған тәжірибесін, күш-жігерін аямай шаруашылықтың экономикасын көтеру үшін қалт-

қысыз еңбек етті. Соның нәтижесінде бұл шаруашылық аудан, облыс көлемінде экономикасы мықты алдыңғы қатарлы кеңшарлардың қатарына қосылды.

Облыстық партия және атқару комитеттері Құдайберген Қалиұлының қабілетін, қолынан іс келетін басшы екендігін бағалап, оны Соколов аудандық атқару комитетінің төрағасы қызметіне ұсынды. Аудандық атқару комитетінің төрағалығына депутаттардың бір кісідей қолдауымен сайланған Құдайберген Қалиұлы үлкен қызметті бойына біткен қажыр-қайратымен үш жылдай қалтқысыз атқарып, өзінің ұйымдастырушылық іскерлік қабілеті мол екенін, халықпен ортақ тіл табысып, қызметтің қандайын болса да атқара алатынын көрсетті.

Сол кезде облыстық атқару комитетінің төрағасы Ніл Әдіғамұлы Болатбаевтың тапсырмасымен жыл сайын өтіп жататын аудандық кеңестің сессияларына облыстық кеңестің өкілі ретінде қатысып жүрдім. Сессияны алдын-ала дайындап, өткізу мақсатында Құдайберген Қалиұлының жанында үш күндей бірге жүріп, аудан шаруашылықтарын араладық. Қайда барсақ та, ел арасында бұл кісінің беделінің жоғары екені анық байқалып, әр сөзінен, атқарған істерінен оның шаруа жағдайларын, халықтың хал-ахуалын терең түсіне білетіні ерекше сезілді.

Сессия жоғары деңгейде өтті. Осы сапарда Құдайберген Қалиұлының беделді басшы екеніне көзім анық жетті. Иссапардағы көрген білгенімді, Құдайберген Қалиұлының іскерлігі жайлы қорытқан ойларымды Ніл Әдіғамұлы Болатбаевқа қаз-қалпында баяндағаным есімде.

Құдайберген Қалиұлының іскерлік, жеке басының адамгершілік қасиеттері облыс басшыларының да назарына ілігіп жүргендігінен болар, 1988 жылы ол Тимирязев аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы қызметіне сайланды. Осы ауданда жиырма жылдай қызмет атқарған Құдайбергенді жақсы білетіндер оны құшақ жайып қарсы алғанын естідік. Бұл қызметте Құдайберген төрт жылдан астам уақыт еңбек етіп, аудан өмірінде өзінің іскерлік қолтаңбасын, еңбегінің ізін қалдырды.

1992 жылы ақпан айында Құдайберген Қалиұлы Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары болып тағайындалды. Қоғамдық жұмыстарға араласып жүріп байқап, қызметтес жолдастарынан естіп білетініміз Құдайберген Қалиұлы осы үлкен қызметте жемісті еңбек атқарып, өз мамандығымен он жыл бойы ауыл шаруашылығына басшылық жасап келеді. Облысымызда егістіктің көлемі 1998 жылмен салыстырғанда 400 мың гектарға көбейді. Егістіктен түсетін астық өнімі 3 миллион тоннадан 5 миллион 200 мың тоннаға жетті. Биылғы жылы біздің облыс гектар шығымдылығы бойынша республикада бірінші орынға шықты. Облыстық ауыл шаруашылығы көрсеткіштерінен аңғарғаным, мал басы да көбейген, осыған байланысты мал өнімдері көрсеткіштері де жақсара түскен. Осы табыстарға Құдайберген Қалиұлының жеке өзінің қосқан үлесі де өте зор екенін ешкім жоққа шығара қоймас.

Құдайберген Қалиұлының кез келген азаматтың бойынан табыла бермейтін адамгершілік қасиеттерін бөле-жара атасақ, артық болмайды. Ол – ұшқыр ойлы, «бар қазақ менің жалғызым» ұстаныммен жұмысқа жанын салып жүрген азамат.

Адам баласының өмірі тек қуаныштардан тұрмайды, көңілге қайғы көлеңке салатын ренішті сәттер де аз емес. «Досты басыңа іс түскенде танысың» деген сөздер тегін айтылмаған ғой, Құдайбергеннің де талай рет қиындыққа тап болған ағайын-туғанның, дос-жолдастың жанынан табылып, қол ұшын бергеніне жұрт куә. Осы арада ерекше көзге ілігіп, ойда сақталған бір-екі жағдайды айта кеткенді жөн көріп отырмын. 1993 жылдың қазан айында мемлекет және қоғам қайраткері, Қазақстан Республикасы Жоғарғы кеңесінің депутаты, Мәркен Ахметбекұлы Ахметбеков жол апатынан мерт болды. Бұл оқиғаның оның отбасына, ағайын-туғандарына, жолдас-жораларына өте ауыр тигені айтпасак та түсінікті. Халқымыздың әдет-ғұрпы, салт-дәстүрі бойынша мұндай белгілі адамды соңғы сапарға шығарып, жерлеу рәсімдерін атқаруда көптеген ерекшеліктер мен қиыншылықтар болады. Міне, осындай ауыр жағдайда барлық ауыртпалықты Құдайберген өз мойнына алып, жерлеу рәсімдерін өзі басқарып, осы міндеттердің бәрін ойдағыдай өткізді. Ішінде бірге болып, жерлеу жабдықтарына араласып жүріп, барлық жағдайларды көзімізбен көріп, көңілімізге түйдік.

Құдайберген ойына алып, бастаған ісін қашанда тыңғылықты аяқтап шыққанша тыныштық көрмейді. Оған дәлел, Мәркеннің 60 жасқа толуына байланысты Сергеев қаласының бір көшесіне, Ысқақ Ыбыраев атындағы кеңшардың Ленин орта мектебіне Мәркен Ахметбекұлының аты беріліп, осы жағдайларға байланысты жиналыстар, мигингілер, конференциялар өткізіліп, үлкен ас берілуіне Құдайберген Қалиұлы ұйытқы болды. Осы аталған мәжілістердің ойдағыдай атқарылуына облыс әкімі Қажымұрат Нағманов мырзаның қатысқаны атқарылған істердің мәртебесін көтерді.

Тап осындай көрнекті істер Ніл Әдіғамұлы Болатбаевты соңғы сапарға шығарып салуда да қайталанды. Бұл жолы да Құдайберген Қалиұлы бас болып, өңіріміздің дамуына зор еңбек сіңірген азаматтың жабдығы өте жоғары деңгейде ұйымдастырылды. Биылғы жылғы қыркүйек айының 19 күні Н.А.Болатбаев марқұмның тұрған үйіне ескерткіш тақта орнатылса, ол да Құдайберген Қалиұлының бастамасымен, ұйымдастыруымен діттелген іс. Енді келесі 2003 жылы Нәкең марқұмның 80 жасқа толатынын еске салып, соған дайындық ретінде ол кісінің өмір жолы туралы бір естелік кітап жазу мәселелерін көтеріп, ұйымдастырып жүрген де осы Құдайберген Қалиұлы.

Халықтың аузындағы «Жақсыдан – шарапат», «Жақсы адамның көлеңкесі де жылы» деген мәтел сөздер осындай адамдардың адамгершілік қасиеттерінен туындағаны белгілі. Құдайбергеннің өнегесі өзінен кейінгі жастарға жұғысты болғанын тілеймін.

Мәжікен ҒАББАСОВ,

*Солтүстік Қазақстан облыстық жергілікті өнеркәсіп
басқармасының басшысы (1967-1984),*

Ұлы Отан соғысының ардагері.

2002 ж.

ЖҮРЕК ЖЫЛУЫ МОЛ ЖАН

*Адам боп оңай туғанмен,
Адам боп қалу көп қиын.
Қ. Мырзалиев.*

Мен Құдайберген Қалиұлымен бірге қызмет атқармасам да, оның өткен жолдарын жақсы білемін. Қазақ ауыл шаруашылығы институтын бітіргеннен кейін алдымен мамандығы бойынша агроном, одан кейін кеңшар басшысы, аудандық атқару комитетінің төрағасы, аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы, кейінгі жылдары облыс әкімінің бірінші орынбасары болып, бір орында он жыл, абыроймен қызмет атқарып келеді.

Өзіне қандай міндет жүктелсе де, қызмет баспалдағымен ілгерілей беруі туа біткен іскерлігінің нәтижесі. Сырттан еш уақытта, ешқандай қолдау болмағанын білемін. Керісінше, кейбір жолдас-жораларынан, данышпан атамыз Шал ақын айтқандай:

Жігіттер сақтаныңыз жаман достан.

Досыңның жаманынан артық дұшпан.

Өштескен жаудан адам сақтанады,

Тиеді достың оғы қапылыстан, — деген сөздердің Құдайбергеннің де басында болғанын сезетін едік.

Өткен дәуірдегі, бәрі партиялық тәртіптің уысында болған кезде, қызмет баспалдақтарымен өсу, әсіресе, қазақ азаматтарына оңай болған жоқ. Ол үшін атқарып жүрген жұмысыңның нәтижесі тайға таңба басқандай көрініп тұруы керек. Жауапты қызметтерге, жан-жақты тексеріліп, ерекше іскерлігін іс жүзін-

де көрсеткен адамдар ғана тағайындалатын. Құдайберген соның бәрінен абыроймен өтті.

Ал енді, Құдайбергеннің жеке басының қадір-қасиеттеріне тоқталсам, алдымен оның кішіпейілдігін, кісі танитынын, олармен тіл табыса білетін мінезін бөле-жара айтар едім. Қандай қызметте жүрсе де, қызмет бабының, атақ-дәрежесінің құлы болмай, үлкенді – аға, кішіні іні есебінде сыйлай білуі қандай ғанибет! Құдайбергеннің жақын ағайын-туғандарына, дос-жарандарына, тіпті жай таныстарына өте ілтипатпен, қамқорлықпен қарап, бәрінің қуаныштарын бөлісіп, қайғысына ортақ болып жүретіні де болмысы бөлек екенінің бір көрінісі. Жолдастары мен туыскандарын қуаныштарымен құттықтап, ауырып-сырқап қалғанын естісе, көңілін сұрап, қамқорлық жасайтыны, төңірегіндегілерге сергек қарайтыны да маған ұнайды.

Азаматтардың басына түскен ауыр жағдайларда Құдайберген сырт қалмай араласып, ақыл-кеңесін айтып, қол ұшын беріп, кей жерде ретімен өзі бас болып басқарып, шаруашылық жағдайларының жөнін келтіріп, қолынан атқарып жүреді. Сондай қиын жағдайлар өз отбасымызда болғанда, басымызға жай түскендей ауыр қайғыға кездескенде, Құдайберген туысқандығын да, нағыз ел азаматы екендігін де анық көрсетті. Осындай жарқылдаған кең пейілі, ақ көңілі үшін Құдайбергенді тек қана жақын туыстары, жолдас- жоралары ғана емес, бүкіл халық сыйлайды, қадірлейді, өзімсініп еркелейді, еркелетеді. Сондықтан да болар, өзіміз Құдайберген деп атағаннан гөрі Берген деген сөзді жиі қолданамыз.

Оқырман қауым туысқаны болған соң мақтауын жеткізген екен деуі де мүмкін, бірақ өз ойыма түйген анық адамгершілігін, ақиқатын айтып отырмын. Біз бір-бірімізге жылы, мақтау сөз айтуға сараң халықпыз ғой, реті келгенде шын пейілден көңіліндегі ақтарғанға не жетсін?!

Құдайберген Қалиұлы бүгінгі атқарып жүрген үлкен қызметіне келгеннен бері біздің облыс басқа өңірлермен салыстырғанда, әсіресе ел ырысы – астық өнімдерін арттыру жағынан алдыңғы қатарға шыққаны баршаға мәлім. Әрине мұндай қызмет елеусіз қалмайды. Құдайберген Қалиұлының сол еңбектері Үкімет тарапынан жоғары бағаланып 2000 жылы «Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері» атағын алды. Бұл, сөз жоқ, Құдайберген Қалиұлының еңбегіне берілген лайықты баға!

Құдайбергеннің үлкен еңбегін, таза қызметін халық біледі, сол үшін оны дос-жарандары, туған-туыстары құрметтейді, мадақтайды, мақтан тұтады. Оған Құдайберген еш уақытта масаттанып, мардымсып кететін адам емес. Ол қашанда, үйде де, түзде де бір қалыптан таймайтын адам. Менің ерекше байқағаным, Құдайберген – нағыз отбасы басшысы, мақтан тұтар әке, еркелетер ата есебінде аса бір ғажап жан. Бір сөзбен айтқанда, ол отбасында да – үлгі, өнеге, тұла бойы тұнған тәрбие.

Осы арада Құдайбергеннің қызмет бабында қолы жеткізген табыстарына

жан жолдасы Сәуленің де қосқан үлесі зор екенін айтқым келеді. Жақсыны жақсы адамға Құдай қосқан деп білемін. Ақ жарқын, кішіпейіл, жаны жайсаң Сәулені бәріміз ерекше сыйлаймыз. Екеуі де бар көңілдерін, пейілдерін балаларына, немерелеріне арнаған жандар. Өнегелі анадан, еңбегімен биік асуларды бағындырып, ел құрметіне бөленген әкеден тәлім-тәрбие алған ұрпақтарының болашағы жарқын боларына сенеміз.

Мінайдар ЖАҚЫПОВ,

*Солтүстік Қазақстан облысы, Ленин (қазіргі Есіл) аудандық атқару
комитетінің төрағасы, Жамбыл аудандық партия комитетінің
бірінші хатшысы (1968-1974),*

*Солтүстік Қазақстан облыстық мелиорация және су шаруашылығы
басқармасының басшысы (1974-1986).*

2002 ж.

ХАЛЫҚТЫҢ ҚАЛАУЛЫСЫ

Құдайберген Қалиұлы Шал ақын ауданындағы Бірлік ауылының төл ту-масы болса, менің туған жерім – Есіл ауданындағы Бірлік ауылы. Ел арасында Құдайбергеннің ауылын Түшке Бірлік десе, біздің ауылды төменгі (ойдағы) Бірлік деп атайды. Құдайбергенмен ол Алматының мемлекеттік ауыл шаруашылығы институтын бітіріп, ғалым-агроном атанып, өз мамандығы бойынша Тимирязев ауданында қызмет істей бастағанда сырттай таныс болсам, жақын араласудың сәті кейінгі жылдары түсті.

Аз ғана жылдар бөлімше агрономы болып қызмет атқарып, өзінің іскерлік, адамгершілік қасиеттерін тез танытып, кейін кеңшарда бас агроном болды, одан көп ұзамай кеңшар партия ұйымының хатшысы қызметін атқарды. Соңғы лауазымды жұмыстарда өзін білікті басшы, іскер ұйымдастырушы ретінде таныта білген Құдайберген облыс басшыларының назарына ілігіп, жиырма тоғыз жасында жауапты үлкен қызмет – «Целинный» кеңшарының директоры болып тағайындалды.

Сол жылдары мен қызмет бабымен «Целинный» кеңшарында болып, Құдайбергенмен жақын таныстым. Сонда Құдайбергеннің қызметке деген құлшынысы зор, жұмысты шебер ұйымдастыра білетін маман екенін аңғардым. Оның қарамағындағы жұмысшыларға, өзімен қатар жүрген әріптестеріне әркез сергек қарайтыны да маған қатты ұнады. Құдайберген директор болып қызмет атқарған жылдардың ішінде аталмыш кеңшардың шаруашылығы нығайды, көлемі кеңейді, көптеген құрылыстар салынды, халыққа қызмет көрсету жүйесі жақсарды, жыл сайын егістіктің түсімі артып, мал басының саны, одан алына-тын пайда көбейді.

Қолынан іс келетін, ұйымдастырушылық қабілеті мол, тапсырған іске әрқашан жауапкершілікпен қарайтын, халықпен бірлесіп қызмет атқара білетін Құдайбергеннің еңбегі елеусіз қалған жоқ, аудан, облыс көлемінде өтетін алқалы жиындарда оның есімі жиі атала бастады. Іскер басшының тәжірибесіне ден қоюшылар көбейді. Көп ұзамай кеңшар директоры Құдайберген Қалиұлы Соколов аудандық атқару комитетінің төрағасы, одан кейін Тимирязев аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы қызметтеріне көтерілді. Бұл қызметтерде Құдайберген жемісті еңбек етті, аудандардың шаруашылық көрсеткіштерін арттыруға білімін, өнерін, бар күш-жігерін аямады. Құдайбергеннің төңірегіне талай іскер кадрлар шоғырланып, қоғам, өндіріс жүйелерін басқаратын басшылар шықты. Құдайберген Қалиұлының облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметіне тағайындалуы оның ерекше іскер ұйымдастырушы, жұмысты беріле атқаратын жүрегі де, қолы да таза, халық сенген сыйлы азамат болғандығынан деп түсінемін. Құдайберген осы сенімдерді он жыл бойы қалтқысыз ақтап келеді. Оның атқарған істерінің нәтижелерін халық біледі.

Құдайберген өте кішіпейіл, қандай іске болса да ақылмен араласады, елгезек, үлкендермен де, кішімен де тіл табысып сыйласа біледі. Құдайбергеннің облыс, республика көлемінде достары көп. Құдайберген кімге болса да қолынан келген қамқорлығын, көмегін аямайды. Сол үшін халық оған риза, алғыстарын айтып жүретінін естиміз. Мен өзім де зейнет демалысында жүріп әртүрлі сауалдармен алдына бірнеше рет бардым. Сондағы риза болғаным, жылы шыраймен қарсы алып, сөзімді бөлмей, зейін қойып тыңдап, қойылған сауалдарыма оң шешімін тауып көмектескені еш уақытта есімнен шықпайды.

Осы күнге дейін Құдайбергеннің қызмет орнына өтінішпен, көмек сұрап барған бір де бір адамның «мен сол кісіден ренжіп шықтым» дегенін естімеппін.

Төке АЯҒАНОВ,

*Булаев (қазіргі Мағжан Жұмабаев) аудандық партия
комитетінің бірінші хатшысы (1958-1965),*

*Солтүстік Қазақстан облыстық ауыл шаруашылығы өнімдерін
сатып алу және бақылау жөніндегі мемлекеттік
инспекцияның төрағасы (1972-1986).*

2001 ж.

ШӘКІРТІММЕН МАҚТАНАМЫН

Үлы Отан соғысы (1941-1945 жж.) жеңіспен аяқталғаннан кейін халық бейбіт өмірге, күйреген шаруашылықты қайта қалпына келтіру ісіне кірісіп кетті ғой. Соғыстың қырғынынан аман қалған азаматтар елге орала бастады. Елдің көңілі көтеріліп, қуанышты ойын-тойлар жаңғырығып, жұмыс та ілгері басты.

1945 жылдың күзінде біздің ауылымыз Бірлікте Қали ағай мен Қамиша апайдың үйінде үлкен қуаныш болды, дүниеге нәресте келді. Ағайын аралық думан болып, тойланып, туманың атын үлкендер Құдайберген деп қойды. Ата-анасы жан-тәнімен жақсы көрген сүйікті де сүйкімді бала жастайынан өнегелі тәрбие алып өсті. Құдайберген ауыл мектебіне ерте барды, оған өзінің оқуға деген ынтасы себеп болғанын айту керек. Төрт жыл бойы оқуды жақсы оқып, бастауыш мектепті мақтау грамотасымен бітіріп шықты. 1956 жылы Қали ағай Құдайбергенді Николаевка орта мектебіне әкелді. Мен мектептің директоры болатынымын. Әлі есімде, кабинетте ол кісі:

– Асқар, мына баламды сендердің мектептеріңе оқуға әкелдім, оқыт, тәрбиеле, жақсы азамат болсын, – деді.

Мен: «Мақұл, мүмкіндігінше барлық жағдайды жасаймыз» деп уәде бердім. Қали ағамызды мен тек жасының үлкендігі үшін ғана емес, азамат, ұстаз ретінде қатты сыйлаушы едім.

Соғыс жылдары жұмыс қолы жетіспей жатқандықтан, балалар еңбегін пайдаланған кездер де аз болған жоқ. Бұл колхоз үшін және балалардың өздері үшін де керек іс деп есептелетін. Өйткені олар еңбек етсе, жалақысына колхоздан бірдеме алады. Міне, осындай балалардың қатарында Қасым, Әлен, Ермек,

Қабдөш, Қайыржан, Жылқыбай, тағы басқалары болды. Көбі сол бастамамен ауыл жұмысында қалып қойды.

1942-1944 жылдары мен де колхоздың 2 бригадасында есепші болып жұмыс атқардым. Сол кезде бізді қоғам еңбегіне баулып үйреткен елде қалған үлкендер: Қали, Таймыш, Әубәкір, Елпан, Рамазан, Нұғыман, Нұрым, Дәули тағы сол сияқты қариялар еді. «Бірлік» колхозының, қарашаңырағының тірегі болған да – осы үлкендер мен апа-жеңгелеріміз. Біз балалық шақтың қызығын еркін ойнап көрмесек те осы кісілердің қасында, солардың ықпалында тәрбиелерін алып, әңгімелерін тындап, өнерлерін көріп, солардың адамгершілік қасиеттерінен үйреніп өстік. Сондықтан да бізді еңбекке, өмірге, өнерге баулыған осы кісілерге әркез алғысымды арнап жүремін.

Қали, Таймыш ағаларымыз ағаш ісінің ерен шеберлері болды. Ұзын бөренелерді қақтап шапқанда сызғышпен сызғандай түп-түзу түсіретін. Қандай да болмасын шаруашылық дүниеліктерін өздері жасап шығара беретін. Бұлар табиғатынан дарынды шеберлер еді. Жасаған дүниелері көз тартатын сәнді, сапалы, әрі мықты келетін. Қали, Таймыш сияқты ағалар бізді еңбекке тәрбиелеген ұстаздар дедім ғой, соған дәлел ретінде бір мысал келтірейін. Соғыс жылдары колхоздың негізгі көліктері ат, өгіз, сиыр да жегілетін. Осыларға жегін саймандары сол шеберлердің қолымен дайындалатын. Өгіз бен сиырды жегінге пайдалану үшін кигізілетін қамытты жарма дейді. Ол, дара жарма, не парлап жегілу үшін қос жарма болып, ағаштан жасалады. Сол жармалар кейде сынып, кей уақытта із-түзсіз жоғала беретін болды. Оны қолдан жасай беру оңай жұмыс емес, ол ерекше шеберлікпен атқарылады және көп уақыт керек. Сондықтан оларды қабылдап алған колхозшылардың жауапкершілігін арттыру үшін Қали ағаның тапқырлық жаңалығымен жарманың үстіне қызған темірмен күйдіріп бригаданың нөмірі мен жарманың мүлік нөмірі басылып, бригадирдің жауапкершілігіне жазылып берілетін болды. Осыдан кейін жармалардың сынуы мен жоғалуы азайды. Оқымаған адамдардың осы тапқырлығына қалай таңғалмайсың?!

Қалекендей ақылды, ойлы кісілерден үлгі-өнеге, тәрбие алып өскен баласы Құдайберген де жасынан еңбекқұмар болды. Төрт жылдық бастауыш мектепті бір мұғалімнің алдынан оқып шықса, бізде бесінші сыныптан бастап әр пәннің өз мұғалімі бар, он шақты мұғалімнен оқу өзгеше қиындығы болатыны белгілі. Солай болса да білімге құмар, білмегенді білуге ынталанып тұрған намысқой бала қиындықтарды жеңе біліп, жаңа оқу кестесін тез меңгеріп, бесінші сыныптан бастап тоғызыншыға дейін үнемі өте жақсы деген бағамен оқыды. Біздің мектебімізде сабақтар орысша, қазақша жүретін, соған қарамастан таза қазақ ауылынан келген бала бір-екі жылда орыс тілін де жақсы меңгеріп алды.

Құдайберген өзі сияқты оқушылармен тіл табысып, олардың арасында абыройлы, беделді, белсенді болды. Содан да шығар, кешікпей староста болып сайланды. Маған оның тәртібі, шыншылдығы ұнайтын. Өтірік айтудан аулақ

болғандығына бір мысал келтірейін. Бір күні кезекші мұғалім мектептің сыртындағы дәретхананың жанында темекі тартып тұрған төрт-бес баланы байқап қалып, менің кабинетіме алып келді. Темекі тартуларынан бұлтара алмаған балалар мойындарына алып, бастары салбырап тұр. «Темекіні кім әкелді?» деген сұраққа ешқайсысы жауап қайтармайды, құпияларын сақтап бақты. Кезек Құдайбергенге келгенде, ол: «Пионерлік шыным, өмірімде шылым тартқан емеспін, аналар өздері мойындап тұр ғой» демесі бар ма. Сонда мен: «Қалқам-ау, қай өміріңді айтып тұрсың, сенің өмірің жаңа ғана басталды ғой» деймін. Менің осы сөзімді әлі күнге ұмытпапты, есіне түскенде мәз болып күліп аламыз. Құдайберген анығында шылым шеккен емес, осы күнге дейін қолына темекі ұстағанын көрмеппін.

Тоғызыншы сыныпқа көшкенде Құдайбергеннен: «Ертең есейгенде қандай мамандық алып, кім болғың келеді?» деп сұраймын ғой, сонда ол: «Әзірше анық шешімім жоқ, дегенмен не мұғалім, не агроном болғым келеді, – деп, ойланып қалатын.

– Неге мұғалім болғың келеді?

– Мұғалім көп оқиды, көп біледі және білмегендерге білгенін үйретеді.

– Ал, агрономдық мамандық несімен ұнайды?

– Агроном жер бетіндегі өсімдіктерді ғана біліп қоймай, өздері сол жерді өңдеп, өң беріп, адамға малға қажетті байлықты өсіруге мүмкіндік жасайды, – деп, өзінен үлкендердің ойына келе бермейтін сөздерді айтқаны бар. «Жауаптарың орынды болды, бағың ашылып, ойлаған мақсатыңа жет!» – деген тілек айттым.

Құдайберген мектеп қабырғасында биология, химия, еңбек сабақтарына ерекше көңіл бөлетін. Еңбек сабақтарының мұғалімдері В. К. Финк, А. Г. Попов: «Қалиев Құдайбергеннен жақсы агроном шығады. Себебі берілген жұмысты, тәжірибе тапсырмаларын өте тиянақты орындап, оның нәтижелі болуына ерекше мән береді», – деп жүретін. Құдайберген мектептегі өндірістік бригаданың бригадирі болды. Сол уақытта оның ұйымдастыру қабілеті бар екендігі байқалатын, оқушылар оны сыйлайтын, сөзін жерде қалдырмайтын.

1961 жылы Құдайберген Қалиев Николаевка орта мектебін Мақтау грамотасымен тәмамдады. Кәмелеттік аттестатқа қоса механизатор мамандығын алып шықты. Осыдан кейін Құдайберген Алматыға барып ауыл шаруашылығы институтына оқуға түсіп, оның агрономдық факультетін қызыл дипломмен бітірді.

Құдайберген – ерекше мейірбан, кішіпейіл, көпшіл, болашаққа деген сенімі мықты, кісіге қолынан келген жақсылығын аямайтын азамат. Өзі ұшып шыққан ұясындай болған Николаевка орта мектебіне, мұғалімдер ұжымына, балаларға деген ыстық сезімдерін тек ауызша айтып қоймай материалдық жағынан көмектерін осы күнге дейін көрсетіп келеді. Туыстары мен достарының, сыйлас, қызметтес жолдастарының өміріндегі қуаныштары мен қиындықтарын бөлісіп, қамқорлығын аямайтын мінезі тағы бар. 1989 жылы қыркүйек айының

7 күні менің 60 жасқа толуыма байланысты облыстық, аудандық партия комитеттерінің шешімімен Николаевка орта мектебінде салтанатты жиын өтті. Егін орағының қызу жүріп жатқан кезі. Кешкі сағат жетіде, сол шараға Құдайберген келіп қатынасты. Ол кезде Тимирязев ауданының бірінші хатшысы қызметінде болатын. Мен қуанып қалдым, сондай-ақ таңғалғанымды да жасыра алмадым. Өйткені ол кездегі қатаң тәртіп бойынша дүбірлі тойлар өткізуге болмайтын. Өзім әдейі арнап шақырмағаннан кейін, менің туған күнім қалай есінде жүрді екен деген ойға қалсам да, Құдайбергеннің келіп мені туған күніммен құттықтауы мәртебемді өсіріп тастады. Бұл Құдайбергеннің білімділігі болса, мен шәкірттің ұстазға жасаған құрметіне, мектепке деген сыйластығына қуанып, бұл ұрпаққа үлгі болатын іс қой деп түсіндім. Құдайбергеннің ақылының кеңдігіне тағы бір мысал келтірейін. Сонау 1960 жылдары облыс орталығында бір үлкен жиналыс болды, соған мен де шақырылдым. Бармақшы болып Николаевканың қасынан өтетін үлкен жолға шығып тұрсам, Құдайберген келе жатыр екен, мені отырғызып ала кетті. Машинада бір қария адам отыр. Сәлемдесіп жөн сұрастық. Әлгі ақсақал ауыратын адам екен, облыстық ауруханаға бармақшы. «Интернационал» кеңшарының тұсындағы аялдамаға атпен шығып тұрған кісіні Құдайберген танымаса да тоқтап, машинасына отырғызып алыпты. Әлгі кісі Құдайбергенге жол бойы батасын аямай айтып келді. Қалаға келген соң біз жиналыс болатын жерге келіп түсіп қалдық, Құдайберген машина жүргізушісіне әлгі кісіні ауруханаға жеткізіп салуды тапсырды. Осы атқарылған аз ғана істен Құдайбергеннің адамгершілігін, білімділігін, кішіпейілділігін, қайырымдылығын аңғаруға болмай ма?! Өйткені кейбір шенеуніктердің бір машинаға бір өзі симай, кеудесімен «көк тіреп» кетіп бара жатқанын көргенде талай ойға қаласың.

Құдайбергеннің балалық шағын айтып, оны оқытқан ұстаздарын атамай кету дұрыс болмас. Николаевка орта мектебі 1960-1980 жылдары облыс, республика, тіпті одақ көлемінде десек артық емес, аты белгілі болды. Мектеп одақтық көрмеге үш рет қатысты. Құдайбергенді оқытқан ұстаздар да өз мамандықтарының үздіктері. Олар Қайыржан Қожаев, Молдаш Қойшин, В.К.Финк, Роза Ықыласова, Қайыркен Бүркітов, Тамара Мұстаева тағы басқалары. Аталған кісілер – республика оқу ағарту ісінің озаттары, ғылыми педогогиканың белді мамандары. Осындай білікті мамандардан тәрбие алып қиянға қанат қаққан, өмірден өздерінің лайықты орындарын тапқан мектеп түлектері аз емес. Солардың бірі ғана емес бірегейі – талай ірі-ірі қызметтің тізгінін ұстаған, енді міне он жылдай уақыт ішінде облысымыздың басшысының бірінші орынбасары болып, халқына қалтқысыз қызмет атқарып келе жатқан Құдайберген! Біз оны мақтамаймыз, мақтанамыз!

Құдайбергеннің барлық өмірбаяны бүгінгідей көз алдымда. Ол мен үшін әрі туыс, әрі шәкірт.

Шіркін, уақыт деген қандай жүйрік! Кешегі алдымдағы сүп-сүйкімді қара

бала бүгін нар тұлғалы азамат. Бүгінгі күні ел алдындағы мерейі мен беделі жалындап жүріп атқарған ерен еңбегі мен таңды таңға ұрған ізденістері екендігіне іштей қуанамын. Ұстаз болған соң, шәкірті үшін алаңдап, құлағы түрік жүретіні белгілі ғой. Келешекте де елдің құт-берекесінің арта беруіне, ырысы мен байлығының молаюына аянбай маңдай терінді сіңіре беретініне сенімім мол. «Әке балаға сыншы» демекші, мен де әкеңнің аманатын естен шығармай, өзімді әкең орнында отырғандай сезініп, бала кезіңнен-ақ үлкен азамат болатынына сенетінмін. Сол сенімімді ақтағаның үшін алғыс айтамын.

Сәуле екеуіңнің бастарыңа бақ, мол дәулет тілеймін.

Асқар ИГІБАЕВ,

*Есіл (бұрынғы Ленин) ауданындағы Николаевка
орта мектебінің директоры (1961-1992).*

КІСІЛІГІМЕН ДАРАЛАНҒАН

Кей кезде оңаша қалған сәттерде өмір жолында кездескен жандарды еске алып, сүзгіден өткізгендей болатыным бар. Сонда айналасына ханды да, қараны да жиып, оларға жақсылық жасауға ұмтылып бағатын адамдардың көптігі көңіліңді бір көтеріп тастайды. Бір ғажабы, маған кездескендердің көпшілігі дөкей көкелерінің не болмаса, шылқыған байлықтың арқасында таққа отырмаған екен. Өз биігіне басқа біреулердің қолдауынсыз-ақ көтерілген. Рас, олардың арасында жеткен баспалдақтарынан құлап жататындар да кездеседі. Ондай сәттерде олардың болаттай беріктеніп, қайраттана беретінін қайтерсін?! Міне, сондай жандардың бірі – осыдан алпыс жыл бұрын Есіл бойындағы шағын ауылда, қарапайым еңбек адамы Қали ақсақалдың шаңырағында дүниеге келген Құдайберген.

Ол алты жасында анасынан айырылып, жетімдікті де көріпті. Бірақ жасымай, балғын жүрегі арман еткен биігіне өзінің күш-қайратымен, ерік-жігерімен көтеріліп, елі ерім деген азамат болды. Өмірдің тартысында, қиындықтарында шынығып, ширығып, бойына әкеден жұққан асыл қасиеттерді сақтап, ел ағаларының қатарына қосылды.

Онымен кездескен сайын өткен өмір белестерін, жалындаған жастық шағымызды сағына еске алып, көңіліміз көркейіп қалады. Қолы мол, қонақжай, дархан інім өзінің замандастары арасында әркез кісілігімен, кішілігімен дараланып тұрады. Біздің елдің жігіттері осындай деп мен ерекше мақтанып жүремін.

Зейнолла МОЛДАХМЕТОВ,

Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі (1989), химия ғылымдарының докторы, профессор.

ҮЗЕҢГІЛЕС ІЗБАСАРЫМ

«Дүние үлкен көл, заман соққан жел: алдыңғы толқын ағалар, артқы толқын інілер...». Сірә, Абайдан асырып айтқан кім бар? Сол өмір дарияның ағысында алдыңғы толқын біз қарттыққа жетсек, соңымыздан ерген інілеріміз алпыстың асқарына аяқ басып қалыпты-ау.

Сол алпыстың ағынындағы шырайлы топтың арасындағы Құдайберген інімнің мен сияқты Алматыдағы ауыл шаруашылығы институтынан агроном мамандығын қалауы «Ағаларым бірдеңе білетін шығар», – деген ойынан туған ғой деп ойлаймын. Одан кейін жаңа құрылып жатқан Тимирязев ауданында еңбек етіп жүргенімде, дипломы бар жас маман «Интернационал» кеңшарына агроном болып орналасты. Міне, содан бері осы Құдайберген менің үзеңгілес ізбасарым сияқты аудан, облыс көлемінде халқына адал еңбегін сіңіріп келеді.

Інімнің шыққан белестеріне мен де іштей дем беріп, қуанып отырамын. Қазір біз зейнеткерлікке шығып, қызметтен қалсақ та, аяулы ініміз қамқоры мен назарынан тыс қалдырған емес. Алпыс жас – ақсақалға аяқ басқаның ғой енді. Біз сияқты қарттық жасқа кел. Біз жүріп өткен жолдың ащысын емес, тұщысын, тек қана қуаныш-қызығын тілеймін. Мерейтойларыңды жасай бер. Біз де сенің 70, 80-ге келгеніңде бірге тойлайтын болайық.

Немерелерің көп болсын, шөбере-шөпшек сүй. Артымда ізбасар інім бар деп әрқашан көңілім марқайып отырады. Алла тағала сол көңілден айырмасын. Осындай қызық тойларыңда Сәуле екеуіңнің иық түйістіріп, қатар тұрғандарыңа сүйсінуге біз де тоймайық.

Жақсылық ЫСҚАҚОВ,

*Солтүстік Қазақстан облыстық атқару комитеті төрағасының
бірінші орынбасары (1975 – 1985),
Павлодар облыстық атқару комитетінің төрағасы (1985 – 1991).*

ІНІМ-ТЫНЫСЫМ

Мен бүгін өзімнің туған інімдей болып кеткен Құдайбергеннің тойында көңілім өсіп отыр. Солтүстік өңірден шыққан, республика көлемінде әйгілі азаматтарымыздың басын қосқан, сонау Астана қаласында басталған той бүгін «Есіл» мейрамханасында жалғасын тапты. Осындай кездесулерде туыстай болып кеткен жандармен дидагласып, тынысым кеңігендей. Республика күнімен тұспа-тұс келген бұл тойдың орны бөлек.

Өмірі ауыл шаруашылығымен тығыз байланыстағы інімнің туған жер топырағын ел игілігіне нәсіп етуіне сіңірген еңбегі ұшан-теңіз. Ол қызмет еткен жылдар Тимирязев ауданы үшін табысты да, жемісті кезең еді. Алыстағы шалғай ауданның шаруашылығы нығайып, жетістіктерге қол жеткізді. Соколов аудандық халық депутаттары кеңесі атқару комитетінің төрағалық қызметіне сайлануы өмір жолының жаңа бір бастамасы болатын. Жаңа ауданға жаңа леп әкелген басшы шаруашылықты дөңгелетіп әкетті. Ауданды облыс көлеміндегі үздік көрсеткішті аудан қатарына жеткізді.

1988 жылы Тимирязев аудандық партия комитетінің 1-ші хатшылығына көпшіліктің қалауымен сайлануы – ел сенімі мен құрметін айғақтайды. Еңбек жолын бастаған аудан 1-ші хатшымен бірге жемісті еңбек етті. Ауданның әлеуметтік, экономикалық жетістіктеріне іскер басшының тындырымды, ұйымдас-тырушылық қабілеті негіз болды. Ауыр жылдары облыс әкімінің бірінші орын-басары қызметінде ауыл шаруашылығын басқару жүктелді. Облыс әкімдерінің бірі келіп, бірі кетіп жатқанда да облыстың аграрлық саласының ауыр жүгі он жыл бойы ел азаматының мойнында болды. Меніңше, сол бір ауыр жылдардан сүрінбей өтіп, бүгінгі күні тұрмыстың түзелуі осы Құдайбергендей отансүйгіш азаматтардың арқасы.

Бүгін Құдайберген туралы көп айтуға болар еді. Өйткені ол жүріп өткен сындарлы жолдардың соқпағында игілік пен ізгіліктің ізі сайрап жатыр. Ең бастысы туған ел алдындағы міндетін абыроймен атқарып жүргенінің куәсімін. Құдайберген інімді көргенде тынысым кеңейіп сала береді. Оның ақжарқын ниеті, қарапайымдылығы мен адамгершілігі біздей ағаларына қуат әкелетіндей. Ініме ризамын. Амандығыңа тілектеспін. Жан жарың Сәуле екеуіңнің шаңырақтарыңнан қызық кетпесін. Жақсылық айтқандай, сол қызыққа біз де ортақ бола берейік.

Еркін МЕЙІРМАНОВ,

*Солтүстік Қазақстан облысы Москва аудандық
партия комитетінің бірінші хатшысы (1975-1987),*

*Солтүстік Қазақстан облыстық кәсіптік білім
беру басқармасының басшысы, облыстық агроөнеркәсіп комитеті
төрағасының орынбасары (1987-1992).*

ЕҢСЕЛІ БӘЙТЕРЕК

Жер тандап, қоныс қонуда біздің қазақ алдына қара түсірмейтін халық қой, шіркін! Мәселен, Бірлік ауылын алыңыз. Ойында – көк орай шалғын жайылым, қырында – егінжай. Кең жазықтың қосылған жерінде шоғырлана қонған әсем ауыл. Ауылдың іргесінде тынымсыз тулап аққан көптеген бұлақтар. Тостағанға толтырған судай мөлтілдеген көз қызықтырар көлдері қандай! Бәрінен де жазда көк теңіздей толқыған шабындығы «Сарықамысты» айтсаңызшы! Шөбі бір емес, бірнеше ауылға жететін мұндай шабындық біздің төңіректе кем де кем ақ.

Ойпаты ырысқа толы Бірліктің қыры одан да мәуелі. Оның қыртысында ерекше құнар бар, егіні әр жылы бітік шығады. Міне осы тамаша жер, әдемі ауылдың асыл перзенттерінің бірі – Құдайберген Қалиұлы Қалиев.

Адам деген табиғаттың бір бөбегі ғой. Сондықтан туған атырапқа, басқан топыраққа тартып тууымыз әбден қисынды. Туған табиғаттың өзі дарытқан қасиет Құдайбергенде де мол. Ол дене бітімімен, білімімен, мінезімен бойындағы бүкіл қасиетімен бәйтеректі көз алдымызға келтіреді. Есіл бойында бір өзі бір ғасыр бойы малға да, жанға да сая болып тұратын қадау-қадау бәйтеректер бар емес пе, Құдайбергенді соларға ұқсатамын.

Мұндай бәйтеректің тереңге жайған әр тамыры, көкке қол созған әр бұтағы, тіпті әр жапырағы көпшіліктің көзінен таса қала алмайды. Бір елдің, бір жердің перзенттері болып табылатындықтан, оның өмір жолы менің де көз алдымда. Тұрмыс жағдайына байланысты ауылымыз екіге бөлініп, екеуіміз екі жаққа кете барғанмен, көп ұзамай қайтадан кездестік. Ауылдағы бастауыш мектепті бітірген оны да, мені де көрші ауыл Николаевқадағы орта мектеп тоғыстырды.

Оны 1957 жылы бітірген мен отбасы жағдайына байланысты әрі қарай оқуға бара алмадым да, ауылдағы жұмысқа кірісіп кеттім. Ал Құдайберген болса, осы мектепті ойдағыдай бітіріп, Қазақ ауыл шаруашылығы институтының агрономдық факультетіне қабылдау емтиханын жақсы тапсырып, студенттер сапына қосылды.

Мені 1961 жылы үйленіп, кішкентайлы болып, үй салып, тұрмыс жағдайын түзегеннен кейін бар ауыртпалықты зайыбым мен шешем өз мойындарына алып, әрі қарай оқуым үшін 1964 жылы Алматыға аттандырды. Осындай шешімге келуге алдымен қамқор пейілін білдірген сол кездегі кеңшар директоры Мінайдар Жақыпов ағамызға алғысымды білдіремін. Қазақтың ауыл шаруашылығы институтына, оның агрономдық факультетіне студент болып қабылдандым. Сөйтіп Құдайберген екеуміздің жолымыз тағы да түйісе кетті. Онда біздің облыстан барған студенттер көп-ақ екен. Ыбырай Өсербаев, Баян Сәдуақасов, Тобыл Қоспанов, Алтай Қожахмет, Сайын Есенғұлов, Темірболат Сәдуов, Назарбек Қожамсейітов, Қадір Сайдуов, Аманжол Зікібаев, тағысын тағылар. Бәрі де жастық шақта жарқылдайтын ақ семсердің жүзіндей қылпып тұрған жігіттер. Ал арамыздағы ең кішіміз – Құдайберген. Үйлену тойы ма, жерлестердің кездесуі ме – бәрінде де жасы кіші Құдайбергенді жиі-жиі жұмсап тұратынбыз. Ол бір сөзге келген емес, тапсырған жұмысты тиянақты орындап отырды.

Құдайберген оқуға алғырлығын институтта да көрсетті, оны қызыл дипломмен бітірді. Сол 1966 жылы туған жерге оралды. Институттан алған дипломының сиясы да кеуіп үлгермеген жас маманның ол кезде қала түгіл, қалаға жақын аудандарда қалдырылуы мүмкін емес еді, ол ең шалғайдағы Тимирязев ауданына жіберілді. Қызметтегі алғашқы қадамын, еңбек жолын бөлімшенің агрономы болып бастады. Алла қолдап, Құдайбергеннің еңбек жолы үнемі өсу-өрлеу сәттерімен жалғасты. Бас агроном, партия ұйымының хатшысы, кеңшар директоры, Соколов аудандық атқару комитетінің төрағасы, Тимирязев аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы.

Ол кезде аудандағы лауазымның ең шырқау биігі осы болатын. Енді осы дәрежеге қолы қалай жетті дейтін болсақ, әрине, тындырымдылықпен, білімдарлықпен, ұйымдастыру қабілетімен, адалдығымен көтерілді ол. Тың көтерген Тимирязев ауданының ұшы-қиырсыз кең даласы агроном үшін арманның шалқары ғой. Құдайберген теориялық білімін практикада жүзеге асырып, астықтан тау тұрғыза білді. Ал «Интернационал» кеңшарында партия ұйымының тізгінін қолына алғанда жұдырықтай жұмылдыра білетіндігін айқын аңғартты. Әр ұлттың өкілдерін бір кеңшарға, бір шаңыраққа тоғыстырған мұндағы интернационализм идеясын Құдайберген бүкіл облысқа паш ете білді. Үшіншіден, ол ұлтжандылығымен дара. Оның өз ұлтын шын сүйетіндігінен, ол сезіміне адалдығынан хабардар адамдар аз емес. Ол «Целинный» кеңшарының директоры болып еңбек еткенде аудандағы ғана емес, Қостанай өңіріндегі қазақтар

да көшіп келіп, Құдайбергеннен қолдау тапқан болатын.

Өзі еңбек жолын бастаған Тимирязев ауданына Құдайберген жақсы басшылық ете білді. Облыстық әкімшілік құрылғанда оның облыс әкімінің бірінші орынбасары болып тағайындалғаны да содан. Содан бері он шақты жылдың жүзі болды. Осы жылдарда екі әкім ауысып, үшінші әкім жұмыс істеп жатыр. Ауыл шаруашылығын жетік білетін, жұмысты білгірлікпен ұйымдастыратын Құдайберген өз қызметін мүлтіксіз атқарумен келеді.

Мұндай үлкен лауазымды, көлемді қызмет оңайлықпен атқарыла қоймайтынның екінің бірі, егіздің сыңары, әрине, біле бермейді. Ауыл шаруашылығындағы ең басты екі науқан – көктемгі егіс пен күзгі егін орағы оның екі бүйірінен жыл сайын қысатын ауыр жүктер. Жетпей жатқан заман ғой, біресе – жанармай, біресе тұқым тапшы болып жатады. Мұның бәріне техниканың, оның бөлшектерінің тапшылығын қосыңыз. Осылай тірнектеп жинаған астықты сатудың машақаты және кем емес. Оған да Құдайберген тікелей араласуы керек.

Бәрінен бұрын нәтижені айтсаңызшы! Егістік көлемі жыл сайын кеңейіп келеді. Соған сәйкес алынған өнім жыл сайын молая түсуде. Міне, осылай еңбегінің жанғанына Құдайберген халықпен бірге қуанады.

Құдайбергеннің тағы бір табысты еңбегі мал шаруашылығына қатысты. Облысымыздың әкімі Қажымұрат Нағымановтың бастамасымен мал шаруашылығын өркендету істері қолға алынды. Малға жем, шөп дайындау малдың басын көбейту, мал өнімдерін тиімді етіп іске асыру облыс бойынша түбегейлі ұйымдастырылды. Мал басын арттыру мақсатымен оны қолдан ұрықтандыру ісі қайта жанданды. Осындай ауқымды жұмысты қадағалап, ілгері бастыру ісі де Құдайбергенге жүктелген.

Құдайбергеннің өзі сабырлы болғанмен, қызметі мазасыз. Әрине ол қыс мезгілінде көктемгі егісті, тұқымды жерге сіңіре сала, соның өнімін жинап алудың қамын ойлайды. Сөйтіп, жылдың төрт маусымында да тыным таппайды. Облыс әкімінің бірінші орынбасары Құдайберген Қалиевтың жұмысы осындай тынымсыз, тиышсыз екенін білеміз.

Ал енді Құдайбергеннің қоғамдық бейнесі туралы әңгімемді осымен доғарып, қара басына қарай ойысайын. «Шіркін, әке-шешесі атын қалай тауып қойған!» – деп, таңдай қағамыз. Құдайбергеннің қарапайымдылығы, ақылдылығы, көңілінің кеңдігі, жора-жолдастары мен ағайын-туысқандарына қайырымдылығы шексіз.

Құдайберген ескінің жолын да естен шығарған емес. Мәселен өткен аруақтарды естен шығармай, оларға арнап ас беріп, Құран оқытуды қалт қылмайды. Шешесі Қамишаның зиратын тауып алып, оны қоршатып, үлкен бата жолын атқарды.

Құдайбергеннің шаңырағының ұйытқысы болып отырған зайыбы Сәуле Ахметжанқызы туралы бөле-жара айтқан абзал. Үй иесінің азаматтық тұлғасын, басшылық бейнесін қалыптастыруда оның сіңірген еңбегі зор. Ол Құдайбер-

генге тұрмысқа шыққанда піскен алмадай он тоғызда ғана еді. Ал Құдайберген болса институтты бітірмеген студент болатын. Бір қотанда өскен Сәуле ауылда қалып, Құдайбергенді оқуын бітіріп келгенше сағына күтті. Жас келіншек үшін Құдай қосқан қосағын жылдап тосудан асқан сағыныш болмаған шығар. Өнеге көрген, сабырлықты сақтай білген ақылымен Сәуле Құдайбергенге институтты тәмамдап оралуына мүмкіндік жасады.

Асығу дегенді білмейтін Сәуленің қайырымдылығы аспандай кең. Құдайбергеннің ғұмырлары қыршын жаста қиылған немере ағалары Дәуірбектен де, Дәуренбектен де бес-бестен қалған он баланы Сәуле аялады. Оларды оқытқан, еңбекке орналастырған Құдайбергеннен Сәуленің еңбегі кем емес, бәлкім, тең шығар. Онын он үй қылып шығаруға бар күш-жігерін жұмсаған Сәулеге олар да «тәтелеп» қатты разылық білдіреді.

Сәуле төрт құрсақ көтерді. Төртеуі төрт құбыласындай. «Ертөстігім – бір төбе» деген сияқты, ұлы Дуланның орны бөлек-ақ. Үш саусақтай бір-бірінен айыруға болмайтын үш қызы бар. Меңсұлуы көрнекті азамат Маңыбай Үмітбаевтың, ал Гүлнәры биыл марқұм болған беделді азаматтардың бірі Қайранас Сейдахметовтың шаңырақтарына келін болып түсті, ал үшінші қызы Гүлсім Астанада қызметте.

Сәуленің тағы бір тамаша қасиеті сол – ол бала дегенде күннің көзіндей елжіреп тұрады. Балажан адам балаға қатысты ештеңені де есінен шығармайды екен. Ол, мәселен, немере-жиендерінің туған күндерін ұмытуды білмейді. Бәрін де құттықтап, сыйлығын беріп, мәре-сәре болып жүргені. Бір сөзбен айтқанда, Сәуле десе, Сәуле!

Ал орданың иесі, облыстың бір иесі Құдайберген Қалиевты мен жоғарыда атап көрсеткенімдей, бәйтерекке теңеймін. Бір ғасыр бойы мәуелей бер, маңғаз бәйтерегім!

Сайлау ӨТЕЕВ,

*«Колос» акционерлік қоғамының президенті (1994-1999),
Он екінші шақырылымдағы Қазақстан Республикасы Жоғарғы
кеңесінің депутаты.
2001 ж.*

2

**ЖҮРЕКТЕН ШЫҚҚАН
ЖЫЛЫ СӨЗ**

ТУҒАН ЖЕРГЕ ТУЫН ТІККЕН

Өмірімде батасын беріп, ақылын айтып, жанымда жүрмесе де ұдайы қолдап отыратын біраз адамдар болды. Сондай құрмет тұтатын адамдардың бірі – белгілі қоғам қайраткері, Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы Құдайберген Қалиев.

Ол кісінің есімін әкем аузынан тастамайтын. Жұмысқа ұқыпты, ұжымда талапшыл, сөзі мен ісі мығым жас директор туралы жиі айтып отыратын. Еңбекке ерте араласқан Құдайберген Қалиұлы алдымен «Интернациональный» кеңшарына агроном болып келген. Кейін өзге кеңшарларда директор, партия ұйымының хатшысы қызметтерін атқарды, бірнеше ауданды басқарды. Ұзақ жылдар облыс басшысының бірінші орынбасары болды.

Құдайберген Қалиұлымен осы жылдары таныстым. 1997 жылы 21 желтоқсанда Даниял Ахметов Солтүстік Қазақстан облысына әкім болып тағайындалды. Мен де ол кісімен бірге туған еліме оралдым. Әуежайда қарсы алғаннан кейін Құдайберген Қалиұлы екеуміз бір көлікке отырдық. Менің кімнің ұлы екенімді білген кезде, ол көлікті тоқтатып, мені құшағына алды. Осы күннен бері екеуміздің ағалы-інілі достығымыз басталды. Ол өңірдің ауыл шаруашылығы саласына жауап берді, мен тұрғын-үй коммуналдық саласында болдым.

Бұл жылдар еліміз үшін өте қиын кез еді. Жарық тәулігіне екі-үш сағатқа беріледі. Қазандықтар апаттық жағдайда жұмыс істеп тұрды, пәтерлерде жылу жоқ. Халық тамағын далада пісіріп жүр. Осындай қарбаласқа кірісіп кеттік. Құдайберген Қалиұлы білгенімен бөлісіп, біздің еркін жұмысқа кірісуімізге жағдай жасады. Ауыл шаруашылығы бойынша да үлкен жұмыстар қолға алынды. Егістік жерлер көлемі ұлғайып, дәнді-дақылдармен қатар майлы дақылдарға

да көңіл бөліне басталды. "Golden Green» сияқты ірі компаниялар жерді игеруге қатысып, шаруашылықтарды жанармаймен қамтамасыз етті. Бұл жылдар ел тарихындағы ауыл шаруашылығы саласында үлкен өзгерістер жасалған уақыт болды.

Бүгінде Солтүстік Қазақстан облысы еліміздің астықты өлкесі саналады, «ел камбасына түсетін дәннің үштен бірі біздің диқандардың үлесінде» дегенді жиі айтамыз. Осы жетістікке жетуде, ауыл шаруашылығы саласының серпінді дамуына Құдайберген Қалиұлының қосқан үлесі өте зор. Ол Г. Зенченко, Е. Мәмбетов, Г. Щеголев, И. Фисенко сияқты тәжірибелі басшыларымен тізе қосып, халықты жұмысқа жұмылдырды, шаруашылықтарды табыс жолына бастады. Осылайша елге үлгі болатын ауылдар көтерілді.

Құдайберген Қалиұлы зейнетке шыққан соң да жұмыстан қол үзген жоқ, «Азық-түлік келісімшарт корпорациясы» АҚ-ы Солтүстік Қазақстан облыстық филиалын басқарды. Қоғамдық және ардагерлер кеңестерінің жұмыстарына белсене араласып келеді. Бұл жерлерде ол өзінің үлкен өмірілік тәжірибесімен бөліседі, ағалық ақылын айтады.

Құдайберген Қалиұлының көмегі өзім облысқа әкім болып келгенде де қатты тиді. Ақсақалмын деп кеуде кермей, керісінше, өзі үлкен бастамалар көтеріп, үлкен жұмыстардың басы-қасында жүрді. Қызылжардың 20-шағын ауданынан мешіт салу мәселесін өзі талай жыл көтерген екен. Мен оған осы жұмысты басқаруды тапсырдым. Көпшіліктің қолдауымен үлкен мешіт 2,5 жыл ішінде тұрғызылды.

Бастаған ісінен нәтиже шығару—Құдайберген Қалиұлының өмірлік ұстанымы. Осы адал, әділ жолмен ағамыз нық басып келе жатыр. Балалары мен немерелері де ағамыздың ісін жалғастырып, елге қызмет етуде. Ұлы Дулан ауыл шаруашылығымен айналысады, немересі Даниал ақпараттық технологиялар саласында еңбек етіп жүр.

Құдайберген ағамыз зайыбы Сәуле Ахметжанқызымен төрт ұл-қыз тәрбиелеп өсірді. Бүгінде өңіріміздегі берекесі жарасқан, үлгі етер отбасыларымыздың бірі.

Ағамыздың өзіне, отбасына амандық, шаңырағына береке тілеймін. Қарттыққа бой алдырмай, еңсесін тік ұстап сексеннің сенгіріне сергек жеткен ағамыздың ғұмыры ұзақ болсын!

Ерік СҰЛТАНОВ,

Солтүстік Қазақстан облысының әкімі (2014–2017 жж.),

Қазақстан Республикасы Парламенті

Сенатының депутаты (2017–2023 жж.).

ТУҒЫРЫ БИІК ТҰЛҒА

Менің өмірімдегі маңызды орын алатын кезең – Солтүстік Қазақстан облысында қызмет атқарған жылдарым. Алты жылға жуық еңбек еткен уақыт мен үшін үлкен тәжірибе мектебі болды. Тарихы терең, әлеуметтік-экономикалық дамуы қарқынды аймақта талай игі-жақсы азаматтармен таныс болып, етене еңбек еттім.

Осы тұрғыда ел ағасы, Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы Құдайберген Қалиұлын ерекше атап өтер едім. Есімі республикамызға танымал, кесек сөз, кесімді ой айта білетін парасат иесі – туған жерінің нағыз патриоты. Саналы ғұмырын Қызылжар өңірінің өркендеу жолына арнап, жан аямай, өлшеусіз еңбек сіңіріп келе жатыр.

Өзі ауыл шаруашылығы маманы болса да, Құдайберген Қалиұлын – ұлтқа бағдар беретін нағыз идеолог деп атар едім. Еңбек жолында төрт бірдей әкіммен қызметтес болып, өзін жоғары кәсіби маман, білікті ұйымдастырушы, беделді азамат ретінде көрсете білді.

Қызылжар өңірінде еңбек еткен кезімде Құдайберген ағамызбен сыйластық қарым-қатынаста болдым. Қандай жағдай болмасын, қасымыздан табыла білді. Жауапты сәттерде аянып қалған емес. Оған көптеген мысалдар келтіруге болады.

Әсіресе, Қазақстан мен Ресей президенттерінің қатысуымен өткен XV аймақаралық ынтымақтастық форумы аса маңызды науқан болғаны анық. Сонымен қатар, Солтүстік аймақ айтып келмейтін табиғаттың тосын сынағы – су тасқынын бастан өткерді. Баршаға мәлім, әлемді жайлаған пандемия да жадымыздан өшпейді. Осындай жауапты сәттерде біз Құдайберген ағамызды емес,

ол кісі бізді іздеп келіп, үлкен ағалық қамқорлығын көрсетіп отырды.

Петропавл қаласында бой көтерген алтын күмбезді зәулім мешіт – шекара бойындағы аймақ тарихындағы елеулі оқиға, исі мұсылман қауымы үшін айтарлықтай қуанышты жаңалық болды. Аталған ғибадат ордасының салынуына жергілікті халық пен кәсіпкерлерге ұйытқы болған Құдайберген Қалиұлы руханиятымызға сүбелі үлес қосып, орасан демеу жасады.

Қайраткер қандай да түйткілді тығырықтан суырып алып шығатын қабілетімен ерекшеленіп тұрады. Кез келген шаруаны өрге сүйреп әкетеді. Тіпті, түймедей ғана істерді таудай қылып орындағанын – ерлікке балар едім. Осы арқылы ел мен жердің намысын көтеріп, туын биіктете түсті. Бұл – көп адамға беріле бермейтін дара қасиет.

Тұғыры асқақ азаматтың мемлекет пен қоғам өміріне сіңірген өлшеусіз еңбегі жоғары бағаланып келеді. Әулеттің алтын бәйтерегі, адал жар, ардақты әке, аяулы ата өмірлік серігі Сәуле Ахметжанқызымен бірге төрт перзент көріп, оларға лайықты тәрбие-білім берді. Ұрпақтары ата-анасы салған сара жолмен абыройлы еңбек етіп келе жатыр.

Шаруасы шалқыған, астығы жайқалған аймақтың ардақты перзенті Құдайберген Қалиұлын 80 жасқа толған мерейтойымен шынайы ықыласыммен құттықтағым келеді. Көшбасшылық қабілетімен қалың жұртшылықтың ілтипатына бөленген қоғам қайраткері келешектің кемелдену жолында әлі талай үлесін қосатынына сенімдімін.

Тәуелсіздігіміздің қыраны, еңселі елге тұтқа бола білген тұлғаға ұзақ ғұмыр, зор денсаулық, қажымас қайрат тілеймін!

Құмар АҚСАҚАЛОВ,
Қостанай облысының әкімі.

АЛАШТЫҢ АРДАҚТЫ АЗАМАТЫ

Осыдан біршама жылдар бұрын айтқан «әкімдер келеді, кетеді, Құдайберген Қалиұлы елінде қалады» деген сөзім бар еді, тағы бір қайталағым келеді, Құдайберген Қалиұлы нағыз елім деген азамат. Жүрегі халқым деп соққан ер үшін туған елінен қымбат ештеңе жоқ. Құдайберген ағамыз ел алдында қарызы мен парызын өтеу үшін аянбай еңбек етуде.

Ауыл шаруашылығы туралы айтсақ, ойымызға бірден Құдайберген оралады. Ол өз өнегесімен, ізгілік, адамдық қасиеттерімен кімге де болса үлгі. Мен Құдайбергенмен бірге қызмет еткен жылдарыма өте ризамын.

Ұршықтай үйірілген уақытқа сірә, көз ілескен бе. Біз екеуміз қатарласып қызмет еткен жылдар кеше ғана сияқты еді. Әр жылдың ел тарихынан ойып алар айшықты орны бар екені белгілі. Жаңа ғасырдың пердесін ашып, егеменді елдің экономикасы мен әлеуметтік жағдайы жақсара бастаған жылдар үлесінде ағамыздай Алаштың ардақты азаматтарының орны ерекше.

Әр жыл қоғам үшін, адам үшін оның еміріндегі бір ғана қас-қағым сәт сияқты болып көрінгенімен өзіндік өрнегі белгі болып қалатыны шындық. Ғасыр бастауы солтүстік өңір үшін жаман болмаған сияқты. Әсіресе, ауыл шаруашылығы тұрақтандырылып, кеңшарлар орнына шаруа қожалықтары құрылып, құлазып кеткен астық алқаптары қалпына келтірілді. Осындай игі істің басы-қасында Құдайберген жүрді. Сондықтан да оның еңбегін, төккен маңдай терін қанша сөз етсек те, мақтасақ та көптік етпейді.

Ол жаңашылдыққа жаны құмар, өте білгір маман, замандастарына сыйлы, жастарға қамқор азамат.

Қажымұрат НАҒМАНОВ,

Солтүстік Қазақстан облысының әкімі (1999-2002),

*Қазақстан Республикасы Көлік және коммуникация
министрі (2002-2005).*

СЛОВО О КАЛИЕВЕ

В Северо-Казахстанской области много интересных людей, ярких личностей, оставивших заметный след на этой земле. Размышляя об этом, память априори воспроизводит незабываемые впечатления об этом крае, которые всегда будут со мной.

Я получил назначение на должность главы области в 1992 году и с легкой руки Президента приехал сюда сам, без обычного сопровождения и представления. Несмотря на то, что я родом из соседней Акмолинской области, в Петропавловске никогда не был и никого не знал. Помню, уезжая из Уральска, зашел попрощаться с руководителем области Н.И.Искалиевым и он посоветовал на месте обратить внимание на Кудайбергелю Калиева, которого он знал в прошлые годы.

Обычно новый руководитель региона везет с собой команду, людей, на которых опирается, особенно в первое время. Наверно, какая-то логика в этом есть. Но я этого не делал, полагая, что смогу и без какой-либо условной форы найти общий язык с людьми. Конечно, это налагало особую ответственность за правильность принимаемых решений, особенно при кадровых назначениях. Время на раскачку и изучение людей не было, поэтому я, по сути, сразу назначил его своим первым заместителем.

Из чего я исходил? В первую очередь, что он был родом из этих мест, как и я, из аула. Значит, связан с родной землей крепкими корнями. Второе, прошел немалый путь становления и подъема по карьерной лестнице, причем, в одной области. Значит, имеет опыт, знает людей, их нравы, традиции. Наконец, он, просто, оказался позитивным человеком, какая-то нравственная чистота читалась в его глазах. Это сразу подкупало.

Конечно, в жизни нет датчиков для измерения человеческих достоинств, но они осязаемы, ощутимы в человеческом обществе. Люди, особенно наделенные духовным богатством, воспринимают их каким-то внутренним чутьем. Возможно, кто-то отнесется к этому скептически, особенно теперь, с точки зрения раскрепощенной морали и эгоистического прагматизма, но мы были воспитаны по другому.

Теперь, по прошествии многих лет, с высоты уже почтенного возраста, особенно остро понимаешь, что предназначение человека, отнюдь, не в "прожитии" жизни, не в отсчете бытия, достижении важного статуса, а в поиске смысла жизни: что ты сделал для земли, на которой родился, что дал людям, живущим на этой земле.

Именно поэтому, говоря о таком человеке, как Кудайберген Калиев, я хотел бы избежать манерности, стилизации и растворения в мелочах, которые часто присутствуют при характеристике чиновников. Дело не в благостных отчетах и сводках о производстве, хотя и их никуда не денешь, а в достижении главных целей, упомянутых выше. Выделять главное – всегда было сильной чертой первого зама.

Он хорошо понимал, что важно, также, уметь ориентироваться в пространстве, правильно позиционировать себя, видеть собственные ошибки, иметь смелость признавать их, учиться на них. Очевидно, не последнюю роль в становлении этих качеств, сыграли условия, в которых приходилось жить и работать.

Ясно, что в отдельно взятой области невозможно было избежать негативных процессов, происходящих в обществе в начале девяностых годов прошлого столетия. На глазах рушилась экономика и социальная сфера, не хватало денег, товаров, среди людей нарастал социальный пессимизм, неуверенность в способности власти справиться со сложившейся ситуацией. Модель либерализма, которая должна была прийти на смену административно-командной системе из СССР, умерла не родившись.

Вопросы, которые стояли на повестке дня областных администраций в то время были очень сложные: налоговой базы для формирования собственного бюджета не было, трансфертами от нефтянки в стране в то время и не пахло, зарплаты и пенсии задерживались по несколько месяцев. Люди не просто роптали, начались массовые недовольства.

Руководителям всех уровней, особенно в органах власти, нужно было иметь незаурядные способности: выдержку, терпение, способность не опускать руки, умение находить выходы в самой безнадежной ситуации, знать, как убедить и повести за собой людей. Всеми этими качествами, как гражданин и патриот, сполна обладал Кудайберген Калиевич Калиев.

Северо-Казахстанская область всегда была важным сельскохозяйственным регионом, но в 90-е годы, когда мощная промышленность Петропавловска остановилась, цена сельской экономики резко возросла. По сути, хлеб стал

единственным стратегическим ресурсом, с помощью которого можно было обеспечить не только жизнь села, но и всей области.

В 1992 году в области был получен рекордный урожай зерновых – по 30,4 центнера с гектара. Причем, если раньше здесь немалая часть урожая уходила под зиму из-за того, что сложившаяся за многие годы технология уборки не укладывалась в климатические сроки, то тогда нам удалось, прежде всего, за счет высокой организации труда, собрать урожай сполна. Хлеб пошел в реализацию не только за деньги, но и стал основным товаром мены между селом и городом, средством реализации самых разных схем и зачетов.

Именно в эти трудные годы наиболее глубоко раскрылся талант К.Калиева не только как способного, дисциплинированного и ответственного менеджера, но и как волевого человека, умелого большого руководителя, знающего как эффективно управлять значительными территориями и массами людей, мыслить крупными категориями, принимать не ведомственные, а государственные решения. Не сомневаюсь, при других обстоятельствах, он вполне мог руководить и областью.

С большим уважением отношусь к его профессиональным качествам. Без всякой натяжки считаю его корифеем, большим мастером сельскохозяйственного производства. Не помню случая, чтобы он был некомпетентен в каких-то вопросах, не владел ситуацией, без сомнения, был эрудитом в самых различных сферах жизни.

С другой стороны, он обладал редким даром психологической устойчивости характера, отличался наличием сильного нравственного стержня. О таких людях говорят – цельная натура, у которой ценностный императив – ничего не делать впору. Во всех его поступках сквозило не формальное, но искренне творческое отношение к делу, когда успех или неуспех становится глубоко личным делом.

Вспоминаю, как с его непосредственным участием была построена Петропавловская макаронная фабрика, пример по тем временам вообще беспрецедентный. Облеченный, как всегда, повышенным чувством ответственности, он глубоко вник в проект, побывал в Турции у основных инвесторов, принимал непосредственное участие в строительстве, обеспечении фабрики качественным сырьем. Это предприятие и сейчас, спустя 30 лет, эффективно работает.

При этом, как человек облеченный большой властью, он начисто лишен чванства и высокомерия. В его поведении и поступках четко прослеживалась грань между эгоизмом и добродушием, в то же время «белым и пушистым», в ущерб своим принципам, он никогда не был. Я никогда не видел, чтобы он не владел своими эмоциями, взрывался, повышал голос. Но и букой не был: искренне переживал, когда что-то не получалось, не пренебрегал советами, от кого бы они не исходили.

Важно, что он щедро делился с людьми своими неординарными способнос-

тами, принимал активное участие во всех сферах общественной жизни: будь – то политическое мероприятие, празднование юбилея поэта Магжана Жумабаева, либо проведение областной спартакиады. Знаю, что и сейчас он принимает активное участие в работе областного общественного совета, ветеранской организации. Опыт и знания такого человека, которому близится 80-летний юбилей, бесценны.

Не могу не сказать несколько слов и его супруге – Сауле Ахметжановне, которая всю жизнь подпитывает его неисчерпаемой силой любви и верности и в которой он души не чает. Определение «вторая половина», которым обычно измеряется счастливое супружество, как раз про них. Такие отношения дорогого стоят.

К сожалению, нам недолго пришлось поработать вместе, спустя пять лет, меня перевели в другую область. Однако наши отношения переросли в большую дружбу, в том числе семейную, которая длится уже более 30 лет. Встречаясь регулярно по самым различным поводам, в том числе по семейным торжествам, или, что стало не редкостью, в республиканской поликлинике, не перестаю радоваться общению с ним, тому чувству теплоты и человечности, которые сопровождают эти встречи. Уверен, встретить по жизни такого человека – большая удача.

В заключении своего краткого повествования, на ум приходят мысли одного из известных писателей: «Земля! Мы никуда не можем деться от тебя, как от собственной судьбы. Куда бы не заносили нас ураганы времени, нас снова влечет туда, где мы впервые увидели тебя, сперва с высоты колыбели, словно опрокинутую навзничь; туда, где мы впервые ступили на тебя босыми ногами, изведали твое тепло и почуяли в жилах твою немеряную силу...»

Именно земля дает силу таким людям, как Калиев.

Низкий поклон и долгой жизни тебе, Кудайберген!

Владимир ГАРТМАН,

*глава Северо-Казахстанской областной администрации (1992),
аким Северо-Казахстанской области (1995-1997).*

ЕЛГЕ ҚЫЗМЕТ ЕТУДІҢ ӨНЕГЕЛІ ЖОЛЫ

Құдайберген Қалиұлы Қалиев – еңбек ардагері, Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы, өзінің ақыл-парасатымен, қажырлы еңбегімен өңірінің дамуына өлшеусіз үлес қосқан тұлға. Оның өмір жолы – табандылық пен адалдықтың, кәсіби шеберлік пен елге деген шынайы сүйіспеншіліктің айқын көрінісі.

Құдайберген ағамыз туралы студенттік кезде жиі еститінбіз. Өйткені Көкшетау ауыл шаруашылығы институтында ағамыздың баласы Дулан Құдайбергенұлымен бірге оқып, бүгінге дейін достығымыз жарасып келеді. Ол кезде Құдайберген Қалиұлы Тимирязев ауданын басқарып, өңірге танымал тұлғаға айналған еді.

Институтты тәмамдап, Ғабит Мүсірепов ауданындағы Западное (қазіргі Тоқсан би) ауылында бас агроном болып еңбек етіп жүргенде Құдайберген Қалиұлының күзгі ораққа келген сәті әлі есімде. Ол кезде қатал, жауапты әрі кәсіби маман ретінде есте қалды.

Толассыз жаңбырдан кейін егін жинау қиындап кетті. Құдайберген Қалиұлы осы түйінді тиімді шешу үшін екі ауысымға көшу, механизаторлар мен дикандардың еңбегін ынталандыру арқылы жұмысты жеделдету әдісін ұсынды. Мұндай батыл шешім уақытты тиімді пайдалануға, астық жинау науқанының сәтті аяқталуына үлкен септігін тигізді. Бұл – Құдайберген Қалиұлының тек өз ісінің шебері ғана емес, адамгершілігі мол, жоғары моральдық қасиеттері бар азамат екенінің тағы бір дәлелі.

Бұдан кейін Құдайберген ағамызға бірнеше рет көмекке жүгіндім, ешқашан бетімді қайтарған емес. Әрдайым көмек көрсетіп, ағалық ақылын айтып, қолдау білдірді. Тәуелсіздіктің алғашқы қиын жылдарында жанар-жағармай

тапшылығы кезінде көрсеткен көмегін ешқашан ұмытпаймын. Сол сәттерде ағамыздың бізге деген шынайы қамқорлығы мен қолдауы ерекше болды, ол кісінің жанашырлығы мен адалдығын әрдайым жоғары бағалаймын.

Ел тәуелсіздігінің алғашқы жылдарында ауыл шаруашылығы саласында күрделі өзгерістер орын алды. Дәл осы қиын кезеңде Құдайберген Қалиұлының басшылығымен агроөнеркәсіптік кешенді дамыту бағытында тың тәсілдер енгізілді. Екіншілік пен мал шаруашылығы өркендеп, жаңа технологиялар игерілді, егістік алқаптарына заманауи техника тартылды. Бүгінгі таңда ауыл шаруашылығында қол жеткізген жетістіктеріміз сол бір қиын-қыстау жылдары қаланған берік іргетастың жемісі екені сөзсіз.

Көреген басшы ретінде Құдайберген Қалиұлы әрдайым жердің құнарын сақтауға, ауыл шаруашылығын ғылыми негізде дамытуға ерекше мән берді. Ол аудан-ауданды аралап, шаруашылықтардың жағдайын жіті бақылап, ауыл еңбеккерлеріне дұрыс жол көрсетіп отырды. Оның басшылығымен көптеген талантты мамандар мен іскер ұйымдастырушылар тәрбиеленді. Бүгінде олар тек өңіріміздің ғана емес, тұтас еліміздің игілігі үшін еңбек етуде.

Ғабит Мүсірепов ауданының әкімі қызметін атқарған кезде ағамыз өзінің бай тәжірибесімен бөлісіп, маған бағыт-бағдар беріп отырды. Петропавл қаласының әкімі болып тағайындалғанымда Құдайберген Қалиұлы кабинетіме келіп, ақ батасын беріп, ерекше қолдау көрсеткен еді. Бұл қадам маған үлкен рухани күш-қуат беріп, қол астымдағы қызметкерлермен жұмысты бірлесіп ұйымдастыруға негіз болды.

Қазақ салтымен Құдайберген Қалиұлы мен зайыбы Сәуле Ахметжанқызын үйімізге қонаққа шақырып, өзіміздің сый-құрметімізді көрсеттік. Ағамыз бізді ұмытпай, әр той-думанға шақырып, сыйластығымыз бен бауырмалдығымыз әлі күнге дейін жалғасып келеді.

Құдайберген Қалиұлының өмір жолы – адал еңбектің, парасат пен ұлтқа қызмет етудің жарқын үлгісі. Бүгінде ол қоғамдық жұмыстарға белсене араласып, кейінгі ұрпаққа үлгі болуда. Ол тек білікті басшы ғана емес, сонымен қатар отбасының арқасүйері, немере-жиендеріне ақылшы, елге сыйлы азамат.

Бұл мерейтой – оның еселі еңбегінің, елге жасаған қызметінің лайықты бағасы. Құдайберген Қалиұлының өнегелі өмірі мен атқарған істері ұрпаққа үлгі болып қала бермек.

Марат ТАСМАҒАНБЕТОВ,
Солтүстік Қазақстан облысы
әкімінің бірінші орынбасары.

АЛАР АСУЛАРЫ АЛДА

Солтүстік Қазақстан өңіріндегі құрметті азаматтардың бірі Құдайберген Қалиұлы деп білемін. Біз – бір-бірімізбен жиырма жылдан бері жақын таныспыз, жолдаспыз, кейін достығымыз жарасқан, туыскандардай қарым-қатынасымыз өрбіген отбасылармыз. Ертерек кезде Құдайбергеннің атын сырттай білгенмен, алғаш жақын танысуымыз Алматының жоғары партия мектебінде болды. Құдайберген де, мен де партия жұмысында істейтін кезіміз болатын, партия мектебінде сырттан оқып жүрдік. Сол кездерден бастап бір-бірімізбен хабарласып, амандықты, қызмет жағдайларын білісіп жүретін болдық. Қызметім негізінен елден жырақ жерлерде болса да, елмен ара қатынасым үзілмеді.

1994-1995 жылдары Республика Президенті аппаратындағы бас инспекторлық қызметімді Солтүстік Қазақстан облысы бойынша өкіл болып атқардым. Бұл облыстың экономикалық жағдайы нағыз ауыр жылдар болатын. Сол қиындықтарды жеңу үшін Президенттің тапсырмасымен облыстық және аудандық әкімшіліктермен бірлесіп, қоян-қолтық қызмет атқардық. Міне, осы жылдары Құдайберген Қалиұлының ой-өрісі биік, үлкен лауазымды қызметті жан-тәнімен беріле атқаратын, ары да, қолы да таза азамат екенін жақын жүріп, жақсы білдім. Облыс және аудандық басшы қызметкерлермен де жақсы танысып, бұл өңірде талай дарынды, іскер қызметкерлер көп екеніне көзім жетті. Солардың ішінде Құдайберген Қалиұлының азаматтық қасиеттері, басшылық дарындылығы өзгелерден бір өлшем биік тұратынын түсіндім. Көпшілік басшы қызметкерлер Құдайберген Қалиұлына жиі келіп, ақыл-кеңес сұрап кететіндерін талай рет байқайтынмын.

Әрқашан үлкенге ізет, кішіге ілтипат жасап жүретін Құдайберген, сонысымен халықтың қалаулысы, құрметтісі болғаны шындық. Сондықтан да осы кісіні Солтүстік Қазақстан өңірінің орысы да, қазағы да Құдайберген Қалиұлы демей Берген Қалиұлы деп атағанды жақын көретін. Құдайберген Қалиұлы облыс әкімі.В. К. Гартманның бірінші орынбасары қызметін қайта құру жылдарындағы ең қиын кезеңдерде атқарды. Одан кейін облыс әкімдері Даниал Ахметов, Қажымұрат Нағмановтардың 1-ші орынбасары қызметінде «бір жағадан бас, бір жеңнен қол шығарып» дегендей, ынтымақты, табысты еңбек атқарды.

Осы уақыттар ішінде іскерлігімен, адамгершілігімен елге жағатын азаматтарды да таныдым, қырсық-қыңырлығымен халықтың қытығына тие беретіндерді де байқадым. Құдайберген Қалиұлының он жыл бойы атқарған тынымды істерінің іздері қалада да, әсіресе ауылдық жерлерде жеткілікті екенін халық біледі, сол үшін оны құрметтейді. Құдайбергеннің нәтижелі атқарып жүрген істеріне, көп ұлтты облыс халқына сыйлы екендігіне жайдан-жай іштарлық жасап, керек десеңіз, оның қызметіне қызғаншақтықпен қарайтын кісілер де жоқ емес, бар. Солардың бірі соңғы жылдары ашықтан-ашық Құдайбергеннің үстінен домалақ арыздарды жоғары орындарға қайта-қайта жазып, соңынан қалмай жүргенін де білемін. Кеше ғана Құдайберген оны үлкен қызметтерге өз қолымен тағайындап, қамқорлық, көмектерін аямаған еді, енді міне, ол қолына тиген аз уақыттық лауазымды пайдаланып, көрген жақсылықтарының бәрін ұмытып, Құдайбергеннің жағасына жармасуы санасы бар салауатты адамның ісі емес, арамдық, қара ниеттілік деп кім айтпайды. Міне, осындай кісілер аразмызда әлі де бар екені қандай қиын. Қызмет те, байлық та ертең артта қалары өмір заңы екенін, одан ешкім қалыс қалмайтынын түсінбейміз-ау, түсінбейміз?!

Бірде Қызылжарда іссапармен жүрген кезімде облыс әкімінің қабылдау бөлмесінде осы азамат қарсы кездесіп, арсалаңдап келіп сәлемдесуге қолын созғанда: «Арам қолыңды алмаймын, сенің қолың адал емес» деп ашық айтып, қолын қаққаным бар. Оның Құдайбергенге жасап жүрген осы қылығын білетін ақ пейілді адамдардың қайсы болса да, дәл осылай жасар еді деп ойлаймын. Сол сапарда жүргенде Қызылжар қаласының зиялы қауымы, үлкен ағалар, сыйлы інілер бір себеппен үлкен мейрамханада жиналып отырғанда реті келген бір сөзімде осы ісімді жария етіп айтқанымда, бүкіл халық ду етіп қолдағаны есімде қалды. Одан менің ұққаным, Құдайбергеннің жабырқау жағдайына халықтың ортақтас екендігі болды.

Осыған орай дана бабамыз Абайдың мына сөздерін қалай еске алмайсың:

«Күшік асырап, ит еттім,

Ол балтырымды қанатты.

Біреуге мылтық үйреттім,

Ол мерген болды, өзімді атты».

Аразмыздағы осындай арсыздықтан арыла алмай келе жатқанымыз қандай өкінішті?!

Ел ағасы Құдайберген мен оның сүйікті жары Сәуленің қара басының адамгершілік қасиеттері туралы талай жақсы сөздер айтуға болады, ондай көңілімізді өздерінің көзінше де білдіріп жүрміз. Сәті болып, жол түсіп, Қызылжарға барғанда ат басын тіреп тоқтайтын қадірлі шаңырағымыздың ұлағатты иелері осы кісілердің барына шүкіршілік дейміз. Бұл сөзді жалғыз мен емес, Алматы, Астанада тұратын талай үлкен азаматтар, құрметті ағалар да айтады.

Есенгелді МҰҚЫЖАНОВ,

*Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігінің
ұйымдастыру-бақылау бөлімінің инспекторы (1994-1996).*

2003 ж.

МӘУЕЛІ БӘЙТЕРЕК

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдары Қазақстанның қай өңірінде болсын әлеуметтік, экономикалық тұрғыдан өте ауыр кезең болғаны жұртшылыққа белгілі. Әсіресе Солтүстік Қазақстан облысының тұрғындарына оңай тиген жоқ. Өндірістің негізі болған Қызылжардағы бұрынғы Кеңес Одағының қорғаныс саласының алты бірдей әскери зауыттарының жұмысы тоқтап қалды. Облыс экономикасының басты саласы болған ауыл шаруашылығында кеңшарлар мен ұжымшарлар таратылып, олардың орынын басқан шаруа қожалықтарының жұмысы дамымай жатқан кез болатын. Жарық, жылу беретін кәсіпорындар отын жетпеуінен өз жұмыстарын толық атқара алмайтын жағдайға жеткен-ді. Осындай ірі дағдарыс кезеңдерде қордаланған мәселелерді шеше алатын, жаңа көзқарастағы, қарымды тұлғалар шығатыны белгілі. Сондай тұлғалы азамат, осы өңірдің тумасы, өз саласының білгір де, тәжірибиелі маманы Құдайберген Қалиұлы Қалиев болды.

Өзінің кәсіби қызметін ең төменгі сатыдан бастаған Құдайберген Қалиұлы қажырлы да адал еңбектің арқасында облыс әкімінің бірінші орынбасары дәрежесіне дейін көтеріліп, осы саланы өте ауыр кезеңде он жылдан астам уақыт абыроймен басқарды. Облыс әкімдерінің арасынан тек В. Гартман ғана ауыл шаруашылығы бағытының маманы болды. Сол себепті осы саладағы барлық жауапкершілік пен ауыртпалықты Құдайберген Қалиұлы көтеріп, кейін өзі баяндағандай, кей күндері бір ауданға екі рет шығып, небір күрделі сұрақтарды дер кезінде шешіп отырған еді. Қажырлы да тынымсыз еңбек оң өзгерістерге жеткізе бастады. Шаруа қожалықтары аяққа тұрып, кейбір шаруашылықтар елімізге танымал бола бастады. Салаға ірі шетелдік инвестициялар тартылды. Мысалы, сол жылдары елімізде алғашқы болып Қызылжарда Түрік кәсіпкер-

лері салған ірі макарон зауыты бой көтерді. Қызметке жергілікті жас мамандарды тартып, саланың орнықты дамуына жол ашты. Құдайберген Қалиұлы осы бағытты басқарған мерзімде облыста ауыл шаруашылығы өнімдері өсті, жаңа жоғары деңгейге көтерілді.

Құдайберген Қалиұлы—өз ұлтымыз сан жағынан өте аз шоғырланған өлкеде тек өзінің кәсіби терең біліктілігімен ғана емес, сонымен қатар биік дара кісілігімен танылған тұлға. Жоғары адами мәдениетті, оның ішінде ұлттық құндылықтарды жан-жақты бойына сіңірген көркем мінезді жан. Елге қандай сыйлы қонақтар келсе, солардың ат байлайтын қарағашы, сенімді қосшысы бола білді. Ұлт мақтанышына айналған Мағжан Жұмабаев, Сәбит Мұқанов, Ғабит Мүсірепов сияқты Солтүстік Қазақстанда туған тұлғалардың мерейтойларының жоғары деңгейде өтуіне көп еңбек сіңірді. Осы өңірде егемендіктің берік іргетасы қалануына өз үлесін қосты.

Құдайберген Қалиұлымен өз басым Солтүстік өңірге келген алғашқы күндерден бастап сыйластықта болып, уақыт өте аға-інілік қатынасқа ұласқанын өзіме мәртебе санаймын. Теріскей өңірдегі сол кездегі қиындықтар, ел болашағына деген ортақ көзқарастар мен игі істер бізді жақындастыра түсті. Қаржы қат кезде Құдекеңнің қолдауымен университет Есіл ауданынан 15 мың гектар жер алып, егін егіп, көктемде жоғары бағаға сатып табыс тапқанын, студенттердің ата - анасы ақылы оқуға ақша таба алмай жатқанда, елімізде бірден бір студенттік тауарлық биржа ашылып, бартермен оқу ақысын төлеу мүмкіндігі болғанын айту осы жерде орынды деп санаймын. Облыс дамуының ерекшелігін ескере отырып университетте алғаш рет ауыл шаруашылығы саласы бойынша жаңа мамандықтар ашылып, кейін жеке факультет болып қалыптасты.

Халқымызда ежелден келе жатқан нұсқау болатын «Би бол, би болмасаң, би түсетін үй бол» деген жақсы мақал бар. Осы орайда айтып өтетін жайт, солтүстік өңірдің биі де, би түсетін үйі де Құдекең мен Сәуле жеңгеміздің отбасы. Осы отбасының дастарханы басында жастар жақсы өнеге, ақыл алып жатса, жасы үлкендер зор қошемет, құрметке бөленетін. Мен үшін ұмытылмайтын бір оқиға, сондай бір дастархан басында Құдекең ырымдап өзінің жақсы көретін немересі Даниалдың аузына түкіруді сұраған-ды. Құрметпен қатар, зор жауапкершілік артатын ұлтымыздың бұл салтын аттап өтпей іске асырған едік. Абырой болып, Даниал қазір жақсы тәрбие, сапалы білім алып, атасының жолын қуып, үлкен бір шарушылықты іскерлікпен басқарып жүрген азамат болғанына көңілім толады.

Солтүстік Қазақстанды әдемі табиғатына сәйкес «Аққайындар өлкесі» деп атайды. Топ, топ өскен аққайындар осы өлкеге ерекше көрік беріп тұр. Сол топ қайындар арасында көп болмаса да, алыстан көзге түсетін бәйтерек ағаштар кездеседі. Бәйтерек ежелгі таным бойынша ерекше қасиеттерді бойына сіңірген зәулім, дара ағаш дегенді танытады. Суықта желден қорған, пана, ыстықта

көлеңкесі сая болатын «өмір ағашы». Сексеннің сеңгіріне жеткен Құдайберген ағамыз Солтүстік өңірдің мәуелі бәйтерегі деген теңеуге толық лайық деп санаймын. Алпыс жылдан астам жұбын жазбай өмірде бірге келе жатқан сүйікті жары, біздің жақсы көретін жеңгеміз Сәуле Ахметжанқызы екеуі тамыры терең, жапырағын кеңінен жайған үлкен әулеттің ата-анасы, тірегі. Құдекеңе мерей той алдында айтатынымыз еліміздің қадірлі, батагөй ақсақалы ретінде аман саулықта болып, өмірдің қызығына тоймаңыз деп тілек білдіреміз!

Ғалым МҰТАНОВ,

*Қазақстан Жоғары мектебі ұлттық ғылым академиясының президенті,
Қазақстанның ғылымы мен техникасына еңбек сіңірген қайраткері,
халықаралық сыйлықтардың лауреаты, академик.*

ВСЕ НАЧАЛОСЬ С ДРУЖБЫ НАШИХ ОТЦОВ

Свой рассказ о Кудайбергене Калиевиче хочу начать с воспоминания своего детства. А раз разговор пойдет о детстве, то обязательно речь начнется с наших родителей.

Были послевоенные годы, точнее 1949 год. Мой отец, Кудрат, работал чабаном в «Кызыласкерском» совхозе Приишимского района, а отец Кудайбергена Калиевича дед Кали работал чабаном в «Приишимском» совхозе Октябрьского, ныне Шал акынского района. Работали они одинаково успешно и регулярно добивались высоких показателей в получении ягнят от овцематок, а также в настриге шерсти с каждой овцы. Их трудолюбие и добросовестное отношение к порученным делам позволили стать им лучшими чабанами в области.

Встретились они на слете передовиков животноводства, проводимом облисполкомом в областном центре г. Петропавловске. Сложилось так, что они на этом слете в зале сидели рядом, разговорились, получилось у них дружеское общение о работе, о жизни, о семье. Судьба их оказалась одинаковой, и они понимали друг друга, как давние знакомые. Так началась у них дружба на долгие годы.

Несмотря на определенную отдаленность совхозов, где они проживали, находили время для поездки друг к другу в гости, пообщаться, поинтересоваться, как идут дела у друга. Можем представить себе, такие поездки для них в те времена были делом не из легких. Бездорожье, езда на гужевом транспорте, на лошадях, а порой на быках. Не прекращалось такое общение и в зимние месяцы. Словом, несмотря ни на какие трудности, они находили время для встречи и общения. Можно было догадаться, что у них была настоящая мужская друж-

ба. Естественно, эти добрые отношения наших отцов и их пример передавались нам, сыновьям. Я искренне рад, что дружеские отношения между нашими семьями, заложенные родителями, незабвенны, сохраняются поныне.

В 1969 году я был назначен начальником управления сельского хозяйства в Тимирязевский район. Известно, что район целинный, вновь организованный был на стадии как бы детства и становления. Надо было делать очень многое, чтобы как-то укрепить хозяйственные дела совхозов, строить райцентр и создавать промышленность, обеспечивать население района материально-техническим снабжением, медицинским обслуживанием, водой, строить дороги, было много других дел.

Первый секретарь обкома партии В. П. Демиденко и председатель облисполкома С. К. Кусаинов посоветовали мне в первую очередь укрепить руководящие кадры в совхозах и районного звена. Приступив к работе, я почувствовал, что они были правы, и подбор кадров на руководящие должности находился у меня всегда в центре внимания. В районе специалистов сельского хозяйства с высшим образованием было очень мало. В совхозе «Интернациональный» агрономом отделения работал молодой специалист с высшим образованием Кудайберген Калиев. Будучи в совхозе я интересовался о нем и обратил внимание, что он за короткое время работы на данном участке заслужил уважение и авторитет среди руководящих работников и рабочих.

Переговорив с Кудайбергенем Калиевичем и получив согласие, назначили его главным агрономом совхоза «Богдана Хмельницкого». С тех лет началась и продолжается наша близкая жизнь, которая переросла в дружбу такую, какая она была между нашими родителями. Последующая жизнь Кудайбергена Калиевича также происходит на наших глазах, и наши дружеские отношения с годами все больше укрепились.

Хочу отметить, что Кудайберген Калиевич никогда не надеялся на поддержку и помощь в карьере со стороны. То, чего он достиг в жизни, добивался сам. Его стремление добиваться успехов в работе, большая человеческая порядочность, честное отношение к исполнению служебного долга, уважительное отношение к окружающим снискали к нему большое уважение со стороны сослуживцев, народа и руководителей области. Кудайберген Калиевич, где бы и кем бы ни работал, сохраняет эти человеческие качества неизменно.

Считаю, что в нем состоялся человек с большой буквы, замечательный руководитель и радуюсь его успехам, как собственным. Хочу, чтобы удача и успех сопутствовали ему всегда!

Владимир ДРЕМАСОВ,

*Тимирязев аудандық ауыл шаруашылығы
басқармасының бастығы (1971-1975),*

*Солтүстік Қазақстан облыстық атқару комитеті төрағасының
бірінші орынбасары (1989-1990).*

МЕРЕЙЛІ БЕЛЕС

Жақсының атақ-абыройы жалпыға ортақ, мақтанып айтуға жарасымды. Бүгінгі тойға жиналғандардың әрқайсысы Құдайберген ағамызды өз бауырына балағаны қандай орынды! Орайы келгенде, айта кетейін ол кісімен бір салада еңбек атқарып жатқандықтан, біздің ақылшы ағамыз, үлкен ұстазымыз.

Солтүстік өлке – талай ұлылар ат жалын тартып мініп, абыройға бөленген киелі топырақ, перзенттерін кемелдендіріп, түлетіп, биікке ұшырған қасиетті мекен, шырқау биіктің сәнін келтіре алады-ау дегендей, азаматтарын желеп-жебеп жүретін әулиедей аймақ. Халқымыз ежелден адамзатты табиғаттың, әлем кеңістігінің бөлшегі деп танығаны баршамызға белгілі. Ағамыздың мамандығын Жер-Анамен байланысты тандап алуының өзі осындай кең-байтақ дархан далаға деген махаббаттан туса керек. Бар еңбегін туған жерді ел игілігіне қызмет еткізуге арнаудың ең басты себебі де осы.

Елуінші жылдардағы тың жорығының әсері жас жігерін қайрап, туған елге қызмет бағытын тандап алуға себеп болды. Міне, күні бүгінге дейін жүрек қалауынан тайынбай, туған елдің жаңа дәуірін, жаңа кезеңін құрушылардың алдыңғы шебінде келеді.

Ағамыздың жанының жайсаңдығы дархан даланың қасиетімен үндесіп, астарласып жатқандай. Өз жүрегінің мейірім нұрларынан, ізгілік жырларынан, адамдық болмысынан тек жақсылық лебі еседі.

Абай БИСЕМБАЕВ,

*«Азық-түлік келісімшарт корпорациясы» ЖАҚ президенті (1997-1999),
Қазақстан Республикасы Президентінің іс басқарушысы (2012-2019).*

ЖАҚСЫЛЫҒЫМЕН ЕЛІНЕ ЖАҚҚАН

Менің он жыл өмірім Солтүстік Қазақстан облысында өтті. Осында талай тамаша адамдармен таныстым, қызметтес болдым. Солардың бірі – Құдайберген Қалиев. Сол сыйлас жан адам өмірінің айтулы бір кезеңі, биік белесі – еңбек пен зейнеттің жемісін көрген, жапырағы жайқалған бәйтерек жас – сексенге келіп қалыпты. Асыл азаматтың осы жасқа абыройлы, айтулы жылдарды арқалап, адами өмірде аспай да, саспай, кісілікке кір келтірмей, сыйластыққа сызат түсірмей, жан жадыратар жақсы істердің бастамашысы болып, мағыналы тұрмыс, мақсатты ғұмыр кешіп, шаршамай-шалдықпай жеткеніне қуанып отырмын.

Өмір – күрес. Тал бесіктен жер бесікке жеткенше адам тағдыры арпалысқа толы. Өмір өткелдерінен сүрінбей өтуді тағдыр тектісі мен арына берік, адал жүріп, анық басқан естісіне ғана бұйыртады әдетте. Құдайберген де арсыз іске бармаған, адамдыктан аттамаған азамат. Ол қиындықты қырқып өтер ерік-жігерінің арқасында өмірдің сан сынағында шыңдалып, сәулеті мен дәулеті жарасқан, ұлтын сүйген толағай тұлғаға айналды.

Өз басым Құдекеңді қайраткерлігі мен адамдықты астастырған, биіктігі мен тереңдігі жарасым тапқан кең пейіл жан деп білемін. Табиғаттың берген ерекше қасиетімен, өзінің тынымсыз ізденісінің арқасында парасат биігіне көтерілді. Сексенге келгендер баршылық болғанымен, сол сексенде осындай биікке жеткендер аз. Ол сол аздың арасында аласармай, адами болмысымен асқақтап тұр. Кемеліне келген, толып-толысып отырған осы бір шағында да нағыз ұлт қайраткеріне тән мінез, парасат, ақыл-ой танытып жүргенін айту қандай ғанибет!

Халық «тату елге тоқшылық нәсіп» дейді. Осы бір ұлағатты жүрегіне мық-

тап түйген Құдайберген Қалиұлы да сол татулықтың тал бесігін тербетіп, ұзақ жылдар бойы ұлттар арасындағы мызғымас бірлікті сақтай біліп, ұлттың қамын ойлап, ізгілікті бастамалардың басында жүргенін ел біледі, бағалайды.

Елдің шетінде, желдің өтінде тұрған Қызылжар өңірінің қырманын астыққа толтырып, ел ырыздығын еселеп арттырған басшылық еңбегі ел есінен шықпайды. Оған дәлел – Мемлекет тарапынан алған марапаттары, атақ-даңқы. Шағын мақалада ол кісінің бүкіл бекзат қасиеттерін тізіп шығу мүмкін емес. Ал өзім әділдігіне, қандай жағдайда да, кімнің алдында болса да, туралықтан ауытқымайтын сабырлы ұстамдылығына тәнтімін. Әрдайым осы қалпында қала беруіне шын көңілден тілектеспін.

Халықта: «Жерге қараған жеті ұлдан, халықтың бетіне тура қараған бір ұл артық» деген нақыл бар. Сол айтқандай, халықтың да, елдің де бетіне тура қарайтын өзіңіздей ұл тапқан анаңызға мың алғыс!

Ел ішінде еңсесі биік азаматтар баршылық. Солардың арасынан қазақтың қанатты жігіті деген санаулы саңлақтардың санатында сіздің болуыңыз – достарыңыз үшін биік мәртебе. Ендігі тілек – деніңізге саулық, отбасыңызға аман-дық тілеп, ойға алған асыл мұраттарыңыз орындала берсін деймін!

Бекет ТҰРҒАРАЕВ,

Солтүстік Қазақстан облыстық сотының төрағасы (1999-2009),

Солтүстік Қазақстан, Оңтүстік Қазақстан облыстарының,

Қазығұрт ауданының құрметті азаматы.

ӨМІРІ – ӨНЕГЕ

Еліміздің нардай ісін өңгеріп, жауапкершілікпен атқарып жүрген Құдайберген Қалиевтай жандардың өмірі кімге болса да өнеге. Құдайберген аға биік тұлғаларға тән мінезді, орнықты азамат. Жан дүниесімен қазақы, бауырмал. Солтүстік Қазақстан облысы бойынша азық-түлік келісімшарт корпорациясының тізгіні қолында тұрғанда барлығымызға үлкен тірек болды. Өмірлік тәжірибесі мол, еңбегіне адал ағамызға айтар алғысымыз шексіз. Ол жастарды қамқорлығына алып, тәлімгер бола білді.

Шыны керек, біз кейде аға буынның бойындағы бар асыл қасиеттерін әділ бағаламай жатамыз. Меніңше, олардың бойындағы ғылым мен білімге, өнерге деген іңкәрлік көбіміздің бойымыздан табыла қояр ма екен? Құдайберген ағамен кездесудің әр сәтінен жалықпай, жаңа қырынан көріп, сүйсінбеске болмайды. Жан-жақтылық, терең білімділік қасиеттерін парасаттылықпен ұштастырып биік тұлғадай сомдала түсетіні содан шығар деп ойлаймын.

Құдайберген аға! Сіз бар болмыс-бітіміңізбен, азаматтығыңызбен баршамызға үлгісіз. Арамызда алып тұлға келбетіңізбен жүре беріңіз. Қажыр-қайрат, қуаныш пен шаттық, бақыт пен береке тілейміз. Ең бастысы, деніңізге саулық тілейміз, жан жарыңыз, құдай қосқан қосағыңыз Сәуле Ахметжанқызымен қоса ағарып, екеуіңіз балаларыңыздың, немере-шөберелеріңіздің қызығын көріңіздер.

Сапархан ОМАРОВ,

6-шы сайланған Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, Аграрлық мәселелер комитетінің төрағасы, Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрі (2019-2021).

ДОБРЫЙ СЛЕД НА ЗЕМЛЕ

Кудайбергена Калиевича Калиева знаю с октября 1985 года по совместной работе в Соколовском районе. Меня избрали первым секретарем райкома партии, а он уже работал там председателем райисполкома. При знакомстве я поняла, что это высокообразованный человек, эрудит, интеллигент. Мы быстро нашли с ним общий язык, взаимопонимание. Он ввел меня в курс дела района, познакомил с руководителями хозяйств, ведомств и подразделений и дальше мы уже работали сообща, действуя в одном направлении, поддерживая и помогая друг другу. Это нам позволило успешно решать поставленные перед районом задачи, а они, эти задачи, не были уж такими простыми. Район пригородный и он должен был обеспечивать город не только мясом и молоком, но ещё и картофелем и овощами—культурами трудозатратными и технологически по тем временам сложными.

Кудайберген Калиевич по характеру человек очень упорный, настойчивый. Что задумает, обязательно добьется. Человек справедливый и обязательный. Где бы он не работал, он всегда достойно выполнял свои обязанности, несмотря ни на какие трудности.

В первые годы становления независимости нашего государства Кудайберген Калиевич работал первым заместителем главы областной администрации (затем акима области). Современники помнят, что это были за годы. Союз распался, связи разорваны, хаос во всем. И только благодаря умелому руководству сельскохозяйственной отраслью, возглавляемой Кудайбергеном Калиевичем, удалось сохранить кадры и все то, чем ещё и сейчас пользуются наши последователи.

Мы, руководители районов, шли к нему за советом и помощью и всегда это получали. По статусу он был над нами, а в реалии—вместе с нами. Это не мешало ему и строго спросить за упущения, и помочь при необходимости.

Доброту и порядочность унаследовал Кудайберген Калиевич от своих родителей простых сельских тружеников. Он очень внимателен к людям, умеет выслушать, а главное—услышать каждого. Его кредо по жизни—помогать нуждающимся. Он помогает многочисленным родственникам, хорошим знакомым и просто обратившимся к нему людям. Я лично знаю десятки таких людей. Это может делать только человек с большим добрым сердцем.

Кудайберген Калиевич—замечательный семьянин. Вместе с любимой Сауле Ахметжановной они воспитали замечательных детей, сейчас воспитывают достойных внуков и правнуков.

Находясь на заслуженном отдыхе, Кудайберген Калиевич продолжает вершить добрые дела. Он член президиума областного совета ветеранов, участвует в больших мероприятиях по воспитанию подрастающего поколения, делится своим опытом с молодыми специалистами и руководителями различных ведомств, был одним из главных организаторов строительства новой мечети в Петропавловске.

Кудайберген Калиевич имеет государственные награды, но самой главной наградой считает уважение людей. Его уважают, он этого достоин.

С юбилеем Вас, Кудайберген Калиевич! Живите долго, продолжайте и дальше творить добрые дела на земле!

Мария БАТАЕВА.

ӨНЕГЕЛІ ӨМІР

Сыртқы келбеті, түр-тұрпаты, мінез-құлқы өз алдына, терең ойлары мен әрекеттері арқылы ұлттың ең жақсы қасиеттерін бойына жинаған адамдар болады. Мұндай адамдардың бірі – талантты басшы, мемлекет және қоғам қайраткері, көптеген жылдар бойы Солтүстік Қазақстан облысын әртүрлі лауазымдарда басқарған Құдайберген Қалиұлы Қалиев.

Ол қашанда еңбек майданының ең қиын шебінде жүрді, қашанда күрделі де, болжанбайтын және қауіпті сала – ауыл шаруашылығын қадағалады. Ал Солтүстік Қазақстан облысы, бәрімізге белгілі, аграрлы аймақ. Негізгі мақсат республикамызды басты байлық – астықпен қамтамасыз ету. Мұнда бидайдың ең құнды, қатты сорттары өсіріледі. Сонымен қатар, бұл сала әрдайым аймақтың бюджетін, демек, облыс тұрғындарының әл-ауқатын анықтайды. Мұндай жауапты саланы басқару қашанда оңай болмасы анық. Сондықтан да сондай жауапкершілігі мол істерді үлкен ұжымдармен жұмыс істей алатын, әлеуметтік мәртебелері әртүрлі буындағы адамдармен тиімді, адамдық өзара іс-қимыл жасайтын, кең көзқарастағы, ең тәжірибелі мамандарға тапсырады.

Облыста осындай Құдайберген Қалиұлы сияқты білікті тұлғаның еңбек еткені ауыл еңбеккерлері үшін бір мәртебе болса, еліміздің дамуы үшін таптырмас олжа. Ол мансаптың барлық сатыларынан өтті: совхоз бөлімінің агрономынан бастап, Қазақстан Компартиясы аудандық комитетінің бірінші хатшысы және облыс әкімінің бірінші орынбасарына дейінгі лауазымдық қызметтерді тізгіндеді.

Соңғы қызметте ол көп жылдар бойы еңбек етіп, туған өлкесінің дамуына үлесін қосты. Оның жоғары кәсібилігі, ұйымдастырушылық қабілеттері,

бойындағы күш-қуатын өмірдің дұрыс арнасына бағыттай білуі, адалдық пен әділеттілік, адамдарға деген адамгершілік қарым-қатынасы халық арасында үлкен бедел мен танымалдылыққа ие қылды.

Осы адамның тағы бір ерекше қасиетін атап айтсақ, ол елге пайдалы, болашаққа серпіліс беретін, дарынды жас кадрларды жұмысқа уақтылы тарта білді. Адамдарды ұлтына, нәсіліне қарап алалаған жоқ. Бұл, әсіресе, сол кезде мен басқарған, өңірдегі жалғыз жоғары оқу орнымен өзара тығыз байланыс орнатқан кезде айқын байқалды.

Құдайберген Қалиұлымен оның жары Сауле жеңгейді бұрын мен ата-анамның–Бәйкен Әшімұлы мен Бақыт Әсетқызы Әшімовтердің жақын таныс адамдары ретінде білетінмін. Бұл екі адамның арасында аға мен іні-бауырларға тән жылы, шынайы қарым-қатынастар болатын. Әлбетте, әкем ол кісіден 30 жылға жуық үлкен болса да, жас айырмашылықтарына қарамастан бір-бірін риясыз қатты сыйлайтын, отбасыларын қатты құрмет тұтатын.

Ал біздің Қалиевтар отбасымен қарым-қатынасымыз ата-анамыздан бізге, балаларына эстафеталық жолмен көшті. Зейнетке шыққаннан кейін, әкем мен анам жаз айларында Бурабайдағы «Оқжетпес» санаторийінде демалып, міндетті түрде Петропавл қаласына және әкемнің туған ауылы – Шабакбайға, қазіргі Жаңасуға, барып тұратын. Бұл сапарлар 2002 жылы мені Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің ректоры ретінде Петропавлға ауыстырғаннан кейін ата-анам үшін тіпті маңызды әрі міндетті болды. Облысқа келген сапарларында оларды үнемі облыс әкімінің бірінші орынбасары Құдайберген Қалиұлы Қалиев күтіп алып жүрді. 1997 жылы Көкшетау қаласы арқылы Шалқар көліне барғанымыз есімде. Ол кезде облыс әкімі В.К. Гартман мен оның бірінші орынбасары Құдайберген Қалиұлы әкемнің 80 жылдығына орай арнайы қабылдау ұйымдастырған болатын.

Сол уақыттардағы Жаңасу ауылына жасалатын сапарлар да есімізде. Онда ата-бабаларымызды еске алу мақсатында арнайы құрбан шалынып, ас берілетін. Туған ауыл мен көрші ауылдардың барлық тұрғындары шақырылып, жерлестермен мәре-сәре боп қалатынбыз. Сол жылы Құдайберген Қалиұлы Алматыға облыс делегациясының жетекшісі ретінде келіп, әкемнің 80 жылдығын тойлауға атсалысқан.

Петропавлда жұмыс істеген осы 14 жыл ішінде біз жиі кездесіп жүрдік, соның арқасында осы бір тамаша адамды жақынырақ танып-білу мүмкіндігіне ие болдым. Мен ол кісіге қарап, жоғары білімді болу емес, моральдық қағидаттары берік тұлға ғана дарынды, мақсатты адам болатынын түбегейлі түсіндім. Әрине, асыра айтқаным емес, ондай жандар біздің қоғамымыздың зиялы қауымы – қазақ халқының ұлттық қазынасы болып саналады. Ал зиялы топ – бұл, әрине, билікке ие болып, қоғам игіліктерін шексіз пайдалану құқығын иеленетіндер емес, бұл, жеке билікке, өздерінің артықшылықтарын сақтап қалуға ұмтылатындар да емес, олар өз отандастарының тағдырына жауапкершілікпен

қарай алатын жандар, Отанына адал қызмет етуді өзіне абырой санайтындар.

Құдайберген Қалиұлымен қарым-қатынасымызды бүгінгі күнге дейін жалғастырып келеміз. Әртүрлі іс-шараларда, ортақ таныстарымыз бен достарымыздың арқасында жиі кездесіп тұрамыз. Бұл кездесулер әрдайым достық, бауырластық ахуалда өтеді.

Сексен жылдық торқалы тойы қарсаңында Құдайберген Қалиұлына – осы бір ғажайып адамға Сәуле жеңгеймен бірге ұзақ та, бақытты өмір тілеймін. Балалары мен немерелерінің ортасында қуанышқа кенеліп, алдағы асуларды бағындыра бергей. Алдағы жылдар тек бақыт пен береке әкелсін!

Оңдасын ӘШІМОВ,

*Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының академигі,
техника ғылымдарының докторы, профессор.*

ТЕРІСКЕЙДІҢ САЯЛЫ БӘЙТЕРЕГІ

Сынаптай сырғып өтіп жатқан уақыт ағынында көрген-білгеніміздің бәрі адам жадында сақталып қала бермейді ғой. Мен де ұзақ жылдарға жалғасқан, қиылыс-бұрылыстары көп өмір соқпағында талай жандарды кездестіріп, небір оқиғаларды бастан өткерсем де, бүгінгі күні солардың санамда терең із қалдырып, жүрек төрінен орын алғандары ғана күні кешегідей көкірегімде сайрап жатыр.

Жамбыл ауданында коммуналдық шаруашылық саласын басқарып жүрген кезім еді. Қызмет бабындағы қым-қуыт жұмыстармен жүріп зейнетке шығар жастың таяп қалғанын да ойламапшын. Тек кейде тізбектеліп келе беретін қауырт шаруалардан қажыған сәттерде зейнетке шығып, тыныш күндердің шуағына бөленіп, алаңсыз жүргендерді көріп ойға кететінмін.

Осындай қарбалас күндердің бірінде жоғарыдағылардан облыс әкімі шақырып жатыр деген хабар алдым. Бұл тосын жай екіұдай ойға батырды. «Шалғай аудандағы қатардағы шаруашылық басшысында облыс басшысының не ісі болды екен? Әлде жұмысымнан бір кінәрәт табылды ма?» деген күдік те қылаң берді.

Алайда көңілдегі толқу облыс әкімінің жұмыс бөлмесінің табалдырығынан аттаған сәтте-ақ сейілді. Серік Сұлтанғазыұлы Біләлов жайдары жүзбен күлімдей амандасып, қашанғы қарапайымдылығымен жұмсақ креслоны жылжытып орын ұсынды.

Аз-кем емен-жарқын әңгімеден кейін ол шұғыл шақыртудың себебін ашып, байыпты әңгімеге көшті:

– Қазіргі әлеуметтік, саяси жағдайдың күрделі екенін өзіңіз де білесіз ғой,

аға. Осындайда ел алдында сөзінің салмағы, ауызының дуасы бар адамдарға арқа сүйемесек болмайды. Жұрт арасында беделіңіз бар, көргеніңіз де, көңілге тоқығаныңыз да көп.

Ұйымдастырушылық жұмыстарда ысылған сізді облыстық ардагерлер кеңесінің төрағалығына ұсынбақпыз, – деп алды да, менің жүзімдегі қобалжуды байқап, дем бере сөйледі. – Иә, бұл жауапкершілігі жеңіл жұмыс емес. Шынын айтайын, бұл тоқтамға келу бізге де оңай болған жоқ. Сізді жақсы білетін Құдайберген Қалиұлының кеңесімен он бес шақты үміткердің арасынан өзіңізге тоқталып отырмыз.

Менің әлі де толқып тұрғанымды сезген Серік Сұлтанғазыұлы телефон тұтқасын көтеріп, әлдекіммен сөйлесе бастады. Жақын отырған маған арғы жақтағы адамның көтеріңкі дауысы ап-анық естіліп тұр: «Бұл кісіге сенім артуға болады, Серік Сұлтанғазыұлы. Ескендір Есмақұлын жақсы білгеннен айтып отырмын. Зейнет жасына да келіп қалды, бас тарта алмас».

Бұл әңгімеден маған сенім жүктеп, осы қызметке ұсынған есімін дүйім ел құрметпен ауызға алатын, кезінде облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметін атқарған Құдайберген Қалиұлы Қалиев екенін білдім де шегінер жол жоқ екенін түсініп, келісімімді бердім.

Мені бұл шешімге жетелеген, біріншіден, ел ағасының сөзін жерге тастамайтын қазақы әдептің әсері болса, екіншіден Құдайберген Қалиұлының адамгершілік қасиетіне оны жақсы білетін адамдардың пікірінен қанық едім. Сезімім алдамапты. Кейін жұмыс бабымен араласып жүргенде өзінің көмегін аямай, ақыл-кеңесін айтып, жанашырлық танытты. Жүрек мейірін төгіп тұратын осындай тартымдылығынан да болар, Құдайберген Қалиұлымен қарым-қатынасымыз осы күнге дейін жалғасып келе жатқан достыққа ұласты.

Жасыратыны жоқ, «кісі болар кісінің, кісіменен ісі бар, кісі болмас кісінің кісіменен несі бар?» дегендей, жоғары лауазымды басшылар арасында да өзінен өзгені көзге іле бермейтіндер кездесе береді. Ал Құдайберген ағамыз адамды ісіне қарап танитын сезімтал, қанаты талған талаптыларды демеп жіберетін кеңпейіл жан екеніне ардагерлер ұйымы төрағасы болған алғашқы күндерден-ақ көз жеткіздім.

Ол зейнет жасындағы адамдардың тұрмыстық-әлеуметтік мәселелеріндегі, өзіме бұрын жақсы таныс емес саладағы ұйымдастырушылық жұмыстарындағы толып жатқан тұйықтарға тірелген кездерімде әрқашан қасымнан табылып, ағалық ақыл-кеңестерін беріп, еңселі тұлғасымен, адамгершілік болмысымен тірек болуда.

Құдайберген Қалиұлының тікелей араласуымен аз уақыт ішінде облыстық ардагерлер ұйымының қордаланып қалған материалдық-техникалық, қаржылық мәселелері сияқты шиеленіскен түйіндер шешіліп, ұжымға жұмыс бөлмелері бөлінді. Осындай қамқорлықтың өтемін ақтау үшін біз де өз тарапымыздан абыройымызды асқақ ұстап, бүгінгі күні еліміздің өзге аймақтарындағы

ардагерлер ұйымдарының алдыңғы легінен көрініп отырмыз. Бұл жетістіктерімізде де бүгіндері облыстық ардагерлер кеңесінің төралқа мүшесі ретінде бағыт-бағдар беріп отыратын облысымыздың құрметті азаматы Құдайберген ағамыздың зор еңбегі бар.

Халқымыздың рухани көсемі Қожа Ахмет Яссауи бабамыздың «Қам көңілдің қайғысына дауа бол, жолда шаршап шалдыққанға сая бол» деген тағылымды сөзі Құдайберген Қалиұлындай тау тұлғалы ел азаматтарына арналып айтылған сияқты. Игі мақсат жолында кедергілерге кезігіп, шаршап-шалдыққандарды қамқорлығына алып, қолдау көрсетіп отыратын ағамызды теріскейдің саялы бәйтерегіне ұқсатамын.

Ел ішіндегі Құдайберген Қалиұлы туралы онымен қызметтес болған, өмір асуларында жолдары түйіскен азаматтардың жүрекжарды лебіздерін естігенде оны еңселі бәйтерек санап, құрмет тұтатындар мен ғана емес екенін сезінемін. Сезініп қуанамын да, шапағат нұрымен елінің жүрегін жылытып жүрген осындай бірегей тұлғаның өзіміздің өңірдің перзенті екенін мақтаныш етемін.

Ескендір ЕЛЕУСІЗОВ,

*Солтүстік Қазақстан облыстық
ардагерлер кеңесінің төрағасы.*

ЖҮРЕГІНЕН ЖЫЛУ ТӨГІЛГЕН

Жүзі нұр шашқан, жүрегі жылу төккен жандардың бірі де бірегейі ел ағасы Құдайберген Қалиұлы Қалиев Алла жазса биыл егделіктің құтты төрі– сексенді еңсерейін деп отыр. Алды-артын, оңын-солын саралап, жора-жолдастарының, туған-туыстарының алдында өмір белесінің бір биігінен есеп бермекші ойда екен.

Әрине, мерейтой тек қана құттықтаумен, марапаттаумен, дастарқан тартумен шектелмейтіні белгілі. Осыған орай ағамыздың отбасы естелік-кітап шығаруды жоспарлаған көрінеді.

Той иесінің өнегелі өмірі мен парасатты еңбек жолын, азаматтық өресін ел-жұртқа кеңірек таныстыра түсу–ағамен үзеңгілес ат үстінде жүрген біздерге міндет, тіптен парыз деп ойлаймын. Тілектес-жанашырларының бірі болып мен де кішігірім еңбегімді сол кітапқа қоспақпын. «Мақалаға қоса қысқаша өмірбаяныңыз бен фотосуретіңізді жіберсеңіз риза болар едім», – депті ағамыз, өзінің тілегінде.

Өзім тұрасында. Жалғызтау мен Тораңғұл көлінің арасындағы Бұлақ ауылының тумасымын. Ағадан жеті жас кішілігім бар. Туғанымнан ата менен әже тәрбиесінде болдым. Алла разы болғырлар, шамалары келгенше ойдағыдай білім алуға қамқор, себепші болды. 1968 жылы Петропавлдағы № 2 қазақ мектеп-интернатын күміс медальмен, 1974 жыл Целиноград ауыл шаруашылығы институтын ерекше дипломмен инженер-механик мамандығы бойынша тәмамдадым.

Еңбекке ерте араластым. Сол кездегі ауыл балаларының қатарында 11 жасымнан әр жаз сайын «Заградовка» кеңшарының бір бөлімшесі болған Бұлақ

ауылында тіркемелі шөп шапқышта жұмыс істеп, қомақты еңбекақы алатынымын. Мал өре жұмысқа кетеміз, қас қарая ораламыз. Еңбекқорлық, еңбек жолындағы әріптестеріңе деген адалдық, жұмыс барысындағы талмай ізденіс – міне, менің сол кезде тапқан алғашқы «олжам». Еңбек кітапшасын – «Бұлақ» кеңшарының жұмысшысы дәрежесінде кәмететке толған 1968 жылы алдым. Институт бітіргеннен кейін үш жылдай туған ауылдың машина-трактор шеберханасының меңгерушісі, аға инженер қызметтерін ойдағыдай атқардым.

Сол кездегі ұстаздарымның тәлім-тәрбиесінің арқасында еңбекте әжептәуір жетістікке жетіп, басшылардың «көзіне» түстім. 1977 жылы Мәскеу (Корнеевка ауылы) аудандық комсомол комитетінің бірінші, 1979 жылы Солтүтік Қазақстан облыстық (Петропавл қаласы) комсомол комитетінің екінші хатшысы қызметіне сайландым.

Партия жұмысында 1985 жылдан қызмет атқардым. Сол жылы облыстық партия комитетінің нұсқаушысы, бір жылдан кейін Бескөл аудандық партия комитетінің екінші хатшысы, 1988 жылдың желтоқсанынан Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің (Алматы қаласы) нұсқаушысы болдым. Жоғарғы партия мектебін еңбектен қол үзбестен 1989 жылы ерекше дипломмен тәмамдадым.

Партия ыдырамай тұрып, 1991 жылы шаруашылық қызметіне ауыстым. Сол кездегі елімізді машина, трактор, комбайн, қосалқы бөлшектермен қамтамасыз ететін алпауыт «Казсельхозтехника» мемлекеттік бірлестігінде Главка бастығының орынбасары, бастығы; 1995 жылдан Қазақстан-неміс «KTS», Қазақстан-ирланд «Dagen» бірлескен кәсіпорындарында директордың орынбасары қызметін атқардым.

Қазіргі уақытта жиырма жыл бұрын өзіміз құрған «Nursu Plus» жауапкершілігі шектеулі бірлестігің басқарушысы (директоры) міндетін атқарамын. Су тазалап-тұшытатын қондырғыларды (станция очистки воды) өзіміз жобалап, жинап-құрастырып, апарып орнына орнатып, елді мекенді сапалы ауыз сумен қамтамасыз етеміз. Осы күндері 120-дан астам осындай қондырғылар Солтүстік, Шығыс және Оңтүстік Қазақстан, Павлодар, Алматы, Қызылорда, Ақмола, Атырау, Маңғыстау облыстарында жұмыс істеп тұр.

Еңбек жолымда Жақсылық Ғабдоллаұлы Ысқақов, Еркін Нұрмұхамбетұлы Мейірманов, Мария Алексеевна Батаева, Сайлау Ғаббасұлы Өтеев, Оралбай Шәріпұлы Сағындықов, Ғазез Есмұқанұлы Есмұқанов, Есенгелді Мұқыжанұлы Мұқыжанов, Балташ Молдыбайұлы Тұрсынбаев, Құдайберген аға сынды ұстаздарым, дүниенің қыр-сырына тәнті тәлімгерлерім болғанына Жаратушыма мың да бір шүкіршілік айтамын. Осы ұстаздарымның ішінде рухани ұғынысып, отбасымызбен бірігіп, бітісіп, «тонның ішкі бауыдай» болып кеткен Құдайберген ағаның орны бөлек.

Аға, тәтемен алғаш рет бетпе-бет сол кездегі облыстық партия комитетінің бірінші хатшысының көмекшісі Абылай Тайұлының шаңырағында кездестік.

Абылай ағам шақырылған қонақтар тек екі ғана отбасы екенін ескертіп, кешікпеуімізді баса ескерткен еді. Бұл аға Соколов аудандық атқару комитетінің төрағалығына сайланып, мен облыстық партия комитетінің нұсқаушысы қызметіне тағайындалған 1985 жыл болатын. Кеңес Одағында жыл сайын жазғы уақытқа көшу тәртібі орнаған кез. Сәуірдің бірі күні сағат тілі бір қадам ілгерілеп «тәулігіміз» бір сағатқа қысқаратын. Шақырылу уақыты дәл осы күннің тал түсіне белгіленген. Сайтан түртіп «уақыттың» өзгеруі зайыбым Дәмелінің де, менің де есімнен тарс шығып кетіпті.

Кіре берістен қонақ бөлменің төрінде отырған аға-тәтеге көзім түсті. Жаспыз ғой – ойпырмау мына төрағаның жұбайы неткен келбетті, сымбатты еді деген ой көңілімді шарпып өтті. Алыс-беріс сәлемнен, амандық-саулық сұраудан кейін ағамыз: «Максат ұзақ, ғұмыр шақ қой. Жетпейтіні бір сағат» –деп, бақандай уақыт күтіп қалғандарын наз кылды. Қатты қысылдық, амал не–келешекке сабақ болды.

Өңгімелестік, пікір алмастық, тәртіптен озбай бір-бірімізді сынастық. Не керек ағамен біздің отбасымыздың арасындағы рухани ұғыныс, қазағымның қанына сіңген «аға-інілік», «апа-сіңлілік» сыйластық жүрегіміздің төрінен орын тепкенін дәл сол күнгі отырыста сезіндім.

«Барлап бақылап, аңдап тыңдап отырсаң, қазағымның дастарқаны тәлім-тәрбие беру жөнінде партиямыздың жүргізіп жатқан қандай да болмасын үгіт-насихат жұмыстарынан әлде қайда ықпалды, әлде қайда ұтымды ғой»,–деп отырушы еді, алғашқы ұстаздарымның бірі марқұм Еркін Нұрмұхамбетұлы Мейірманов. Сол қонақта Дәмелі екеуіміздің жүрегіміз қалайша «еріксіз жаулана қалды», аға мен тәтенің қандай адами қасиеттері, нендей ерекше мінез-құлықтары елітіп, еліктірді деген ойларды саралаудың сәті бүгін түсіп отыр.

Айтары жоқ, аға-тәтенің келісті киген киімдерінен бастап, мейірімге толы нұрлы жүздері, үй иелері мен дастарқан басындағылармен кішіпейіл, келісті сөз саптаулары, ағаның бастаушы, тәтенің қолдау-қостаушы мәнерлері, парасатты ақыл-ойға толы отбасы, қоғам, саяси-әлеуметтік жайларға байланысты білдірген көзқарастары бірден өне бойымызды баурап, сана сезімімізді жаулап алды.

Өрине, мен тап сол күні ғана «көктен салбырап түсіп», саликалы ағалармен бірінші рет дастархандас болып отырған жоқ едім. Дегенмен, осы отырыс бұрынғылардан ерекше, бізге мол жауапкершілік жүктейтін кездесу болды. Аға мен тәтенің із сөздерінен, із іс-қимылдарынан, із жүздерінен жастарының үлкендігі, дәрежелерінің жоғарылығы, жолдарының басымдылығы сынды, жайшылықта «мен мұңдалап» тұратын тәккапарлық нышандар мүлде байқалмады. Сол күні қанша жасымыз кіші, өмір тәжірибеміз олқы болса да төбеміз «көкке бір елі» жетпей өзімізді аға-тәтенің тең құрдас-сырластары, үзенгілес достары, бейне бір тума-туыстарындай сезініп кеттік. Ағаның нағыз ақылшы, сыншы, тәлімгер азамат екеніне көзім жетті.

Сондықтан да шығар, маған Бескөл аудандық партия комитетінің екінші хатшылығына ұсыныс түскенде, қасымдағы жұбайыма да айтпастан ақыл-кеңес сұрайын деп Соколовқадағы ағаның жұмыс орнынан бірақ шықтым. Ағаның сондағы айтқан ақылдары ойға ұғымды, көңілге жұғымды болды.

«Біріншіден, – деді аға – ол аудандағы кеңшар басшылары Зенченко, Зотов, Адам, Алпыспаев, Ломовцев, Воротынцев сынды «Қырым мен Қытайды» көрген, жоғарғы басшылармен «ым-жымдары» бір, өндіріс пен саясаттың майталман мамандарына ақыл айтам, «кемшіліктерін» түзеймін деп әуре болма. Шамаң келгенше солардан шаруашылық жайын ұялмай сұра, үйрен, жұмыстарына өз ішіңнен салыстырмалы талдау жаса, келешекке тәжірибе жинақта, түбінде пайдасын өзің көресің. Егер партиялық тәртіп бұзылып бара жатқанын көрсен аянба, беделіңе сүйеу болады.

Екіншіден, жұмыс барысында адалдық, тазалық, сақтықты бағалай біл. Сауда қоймаларының, сауда дүкендерінің басшыларынан сақ бол. Әсіресе «алын-жең», сізге әдейі сақтаған затымыз, «ешкім білмейді» деген қызметкерлердің жымысқы ұсыныстарын елеме, реті келсе қатты тойтарыс беруге тырыс.

Үшіншіден, егер жақсы партия қызметкері болғың келсе, өткенге сын көзбен кара, бүгінгіге терең салыстырмалы-талдау жаса, ертеңінді тиянақты түрде жоспарла. Айтарыңды қарапайым, түсінікті сөзбен жеткізе біл, дос-жолдастарың көп болуына талпын».

Міне, ағаның берген осындай қысқа да нұсқа ақыл-ұсыныстары менің келешектегі дүниетанымымның негізі болып қалыптасты, өмірде айтарлықтай жетістіктерге жетуге арқау болды.

Зиялы адамдарды ардақтау, үлгі тұту, ақыл сұрау ата заманнан мирас болып келе жатқан әдеп-ғұрып, өзімізге де, балаларымызға да сабақ боларлық қарым-қатынастық үлгі, жеміс. Сол кездесуіміздің арты баянды болып міне 40 жыл бойы аға-тәтенің отбасымен «сіз-біз» болып араласып келеміз.

Алматыға келген сайын аға-тәте «атының басын» тек қана біздің үйге тіреп, жайлы пәтеріміздің өздеріне арналған бір бөлмесіне орнығатын. Кенжелері Меңсұлу жоғары оқу орнына түскен 1993 жылы бірінші курсты біздің үйде тұрып оқыды. Тұңғыш немерелері Даниалдың бөлмедегі жылтыр паркет үстіндегі «тәй-тәй биіне» мәз болып қосыла қол соғатынбыз.

Сәуле тәте Гүлсім мен Меңсұлуды, Дәмелі Жанат, Жомарт, Гүлнәзді ертіп Түрік еліне, Біріккен Араб Әмірліктеріне барып демалуды жүйелі үрдіс қылып, өзіміздің арамыздағы отбасылық ұғынысуымызға, балаларымыздың сыйласып, танысып-табысуына ықпал жасады.

Ағаның отбасы – тағылым алатын орта. Шаңырақ иесі өзінің жары мен балаларының алдындағы Жаратқанның жүктеген міндеттерін зор ыждаһатпен, биік жауапкершілікпен атқаруда. Соның арқасы ғой баласы Дулан – ағаның бастаған шаруашылығын жүйелі түрде дамытып, алға бастап, үлкен жетістіктерге ие болуда. Дуланның еңбегі адал бағаланып, былтыр үкіметіміздің үлкен

марапатына ие болды, орден алды. Ағаның өзі де жаңалыққа жаны құмар мінезімен осы күнге дейін тынымсыз ізденіс үстінде. Аймағымыздағы шаруашылықтардың алғашқысы болып былтырдан бері Есілдің жиегінде суармалы егістікті ұйымдастырып, құру үстінде.

Дуланның Құдай қосқан жары Жанна турасында Дәмелі екеуіміздің қоша-метімізде шек жоқ. Сәуле тәтеміздің жаятын кең, адал, мол, дастарханын «жүдетпей» ұстап отыр. Қандай да болмасын жиын-тойдың мән-мағынасына көңіл бөліп жоғары деңгейде өткізеді. Құда күту, қонақ жөнелту жұмыстарын «ұршықша» үйіріп, мәнді де сәнді, әдемі дастархан ұйымдастырудың қас шебері осы Жанна келін.

Мұрагер Дулан–түзде, Жанна келін үйде шаңырақтың түтінін түзу ұшырып, жылдар бойы қалыптасып қалған, кімге болса да үлгі боларлық әдеп-ғұрыпты, үй іші сән-салтанатын «сары майдай» сақтап отыр. Осы отбасындағы ата-әже, немере-шөбере қарым-қатынасы турасында тамсанып та, ақ жүрекпен қызғанып та молынан айтуға болады. Бір сөзбен айтқанда, Құдайберген аға – адал жар, үлгілі әке, қамқор ата. Немере-шөберелердің берер жемістері әлі алда деп ойлаймын.

Енді қадір-халімше ағаның еңбек жолындағы ерекшеліктерінің бір-екеуін сабақтай кетейін. Құдекеңнің қызмет жолы, алған сый-марапаттары турасындағы ресми құжаттар, әріптестерінің, туған-туыстарының пікірлері, мінездемелері, сипаттамалары да көпшілікке аян.

Маған танымалы – ағамыз қиындыққа төзімді, қандай істе болсын сабырлы, «таспен атқанға аспен жауап беретін» мейірімді, кек қумайтын қажымас қайраткерлігі. Ол – өресі биік өндіріс ұйымдастырушысы.

Өздеріңіз білетіндей, Құдекең ұзақ жыл облысымызға келген бірнеше әкімнің орынбасары қызметін аброймен орындап, елге сыйлы, үкіметке ұнамды қызмет атқарды. Ағаның сол жетістіктерін көре алмайтын іші тар залымдардың, кеше ғана сіз-біз десіп жүрген «жалған достардың», арамза пиғылды «әріптестердің» ұйымдастыруымен жалған жала жоғары жаққа қарша борады. Осыны күтіп отырғандай, «ғұмыры» жарты-ақ жылдық болған, үкімет қызметкерлерінің этикасы жөнінде жасанды, үкіметіміздің деңгейінде қоғамдық комитет құрыла қалды. Комитет өзінің алғашқы отырысында лауазымы биік бір-екі «шенеуікті» «құрбандыққа шалып», өзінің атын шығару, затын сақтап қалу әрекетіне кірісті. «Жаяуы қауып, аттысы шауып» бой бермегесін, аға көп жыл бойы абыроймен атқарып жүрген қызметінен өз еркімен кетуге мәжбүр болды, арыз жазды. Осыны күтіп отырғандай манағы жасанды комитетіміз көп ұзамай жабылып, ыдыран тынды.

Өрине, қандай қайратты, қайсар болса да, мұндай қиын-қыстау күндер кімнің бөлек да жүрегіне із, санасына сыз қалдыратыны анық. Дегенмен «ит үреді, керуен көшедінің» керімен аға дұшпандарымен кек қуыспады. Міне, бұл Құдекеңнің жоғары адамгершілік қасиетінің тағы бір көрінісі.

Басына қара бұлт үйірілген шақта ақылшы, демеуші болып Мақтай Рамазанұлы бастаған ақ жүректі азаматтар Құдекеннің қасынан табыла білді. «Бойда – қайрат, ойда – көзі» бар азамат тақтан түстім деп тарығып, жұмыстан кеттім деп жабығып еңсесін түсірген жоқ. Керісінше басқа жұмыстарда еселе-не еңбек етті, осы күнгі өндіріс-шаруашылық мекемесін құрды. Қазір бір қора жанның адал нәпақасын тауып отырған, бір елді мекен тұрғындарын жұмыспен қамтамасыз етіп отырған облысымыздағы алдыңғы қатарлы шаруашылық қожалығы.

Құдекеннің тағы бір ерекшелігі – өндірістің қай саласында болмасын ұшқыр идеяларды қолдан келгенше таратып, жақсы ойларды төңірегіне жамыратып отыратын іскер азаматтығы. Тоқсаныншы жылдың аяқ кезі жұмыс орындарының күрт қысқаруы, әсіресе қаржы тапшылығы, біздің солтүстік аймаққа аса қатты батты. Облысымыздың бюджет қызметкерлеріне айлық еңбекақы, уақытымен зейнетақы төлеу қиындап кетті. Облыстағы басшылардың барлығы дерлік қаржы түсірудің жолдарын іздеу үстінде болды. Сол кезде ауыл шаруашылығы саласын басқарып отырған ағамыз шет елге үлкен көлемде астық экспорттау жолын тапты.

Облыс әкімі Даниал Кенжетайұлының төрағалығымен өткен отырыста Қазақстан-Ирланд «Dagen» бірлескен кәсіпорыны атынан мен, облыстық ауыл шаруашылық мекемесі атынан Рашид Абуллович Сюникаев келісім-шартқа қол қойдық. Ал келісімшартты орындау шарасын, барлық ұйымдастыру жұмысын өз қолына әкімнің бірінші орынбасары Құдайберген Қалиұлы алды.

Мен осы жолы ағамен бірінші рет қоян-қолтық қызметтес болдым, Құдекеннің ұйымдастырушылық шеберлігіне таңғалдым. Алдымен астық экспорттаудан әжептәуір тәжірибем бар мені, осы келісімшартты жедел орындауға арнайы өкілеттігі бар мекеме басшысы Болат Ақанұлын, тез арада валютаны алып, айырбастап қаржы түсіруге жауапты «Казкоммерцбанк» басшысы Мухабат Болатқызын жинап ақылдасты, айқын да түсінікті шешім қабылдады, әрқайсымызға тиянақты жауапкершілік жүктеді. Ал өзі уақытында жеткілікті тасымал вагон бөлінуін, элеваторлардың вагонға тез арада бидай тиеуін қадағалап, олардың мүлтіксіз орындалуын қолға алды.

Соның арқасында астық қоймаларының бастықтары жүйелі түрде күн сайын, тіптен «Қазақстан темір жолы» ұлттық компаниясы басшыларының өздері де он күн сайын Құдекен басқарған штабқа есеп беретін жүйе орнады. Нәтижесінде айналдырған үш айдың ішінде жүз мың тоннадан аса жоғары сұрыпты астық шетке сатылып, уақытылы төлемі алынды, облыс бюджетіне айтарлықтай қажет болып отырған қаржы құйылды.

Құдайберген ағаның жан тазалығы, тынымсыз еңбегі, үлгі боларлық ғибратты өмірі бізге де, өсіп келе жатқан ұрпаққа да жасыл түсі жанып тұрған бағдаршамдай жол сілтейтініне кәміл сенеміз.

Мына қым-қуат тіршіліктің қарбаласында бұрынғыдай жиі кездесуіміз,

шүйіркелесіп сырласуымыз, бетпе-бет тілдесуіміз сиреп барады. Дегенмен қолымыздағы қалта телефонның арқасында бір-біріміздің аман-саулығымызды үзбей сұрасып, қуаныш-жұбанышымызбен бөлісіп тұрамыз.

Шағрап ҚҰСАЙЫНОВ.

АБЗАЛ АҒА ТУРАЛЫ ОЙ

Киелі Қызылжар өңірі елім, халқым десе ет жүрегі елжіреген ақ, адал перзентке қашаннан кенде емес. Еліміздің кез келген өңірінде өзінің сара жолымен, елге сіңірген еңбегімен өскелең ұрпаққа үлгі тау тұлғалар – еңбегін ешкімге пұлдамай, елеусіз ғана қызмет атқарған, атқарып жатқан – Н.Болатбаев, Ж.Ысқақов, Е.Шайкин, Қ.Омаров, С.Ақжігітов, Е.Елеусізов, С.Құнанбаев т.б. ағаларымыз баршылық. Қазыналы ағаларымыздың жоққа – сабыр, барға шүкір дескен періштедей пейілдері болмаса мына бес күн қызықтан мән кетер ме еді, кім білсін?! Суықта – пана, ыстықта сая болған ондай перзенттерін халқымыз қашанда төрге оздырып, төбесіне көтерген.

Кешегі тоқырауы мен тосқауылы көп кезеңдерде ел басына төнген зілмауыр ауыртпалыққа иығын тосып, көппен бірге көтеріп, сол көптің жүрегінен ерекше орын алған, аудан, облыс ауыл шаруашылығының экономикасын дамытып, абыройын асқақтатуға қажыр-қайратын жұмсаған, халқына қамқор болып, адал қызмет атқарған, соңынан ерген жастарға мол өнеге бола білген азаматтардың қатарында ел ағасы Құдайберген Қалиұлы Қалиевті ерекше айтуға болады.

Ұлттық құндылықтарды сақтау адамзаттың өзекті де өткір бір мәселесіне айналып отырған осы бір тұста көңілінде айнаlandaғы жақсылардың іздері бар. Кәне, кімнің бар деп өзіңе өзің сұрау салған сәтте алыстағы асқар таудың шыңындай болып көз алдымда Құдайберген ағаның жылы жүзі, ұстамды қалпы тұрады.

Құдайберген ағамыздың өте еңбекқор жан екенін өткен өмір жолынан байқаймын. Алматының Қазақ ауыл шаруашылығы институтын 1966 жылы бітіріп келіп, еңбек жолын алыс ауданда агрономдықтан бастап, сегіз-тоғыз жылдың

ішінде совхоз директорына дейін көтеріледі. Жұмысқа қабілеттілігінің арқасында Тимирязев ауданының бірінші хатшысы, Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары болып, еліміздегі әлеуметтік-экономикалық жағдайдың нағыз қиын кезінде білек сыбанып, тыным таппай халқына адал қызмет атқарды. Сол төккен маңдай тердің арқасында біраз жетістіктерге жетіп, «Парасат», «Құрмет» ордендерін, «Алтын барыс» төсбелгісін өңіріне тақты. Өзі талай жыл еңбек еткен Тимирязев ауданының, Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы атануы да оның еңбегіне берілген жоғары баға.

Ия, елге еткен еңбек, халыққа жасаған қызмет ердің атын шығарады. Есімі ұрпақтан ұрпаққа жетіп жатады. Ағамыздың бойындағы адамгершілік, кеңпейілділік қасиеттер еріксіз осындай ойға жетелейді. Ағамыз – үлкенді құрметтеп, кішіге қамқор бола білген, адам бойынан табыла бермейтін кішіпейілділігі мол азамат. Қарапайымдылықтың эталонындай сезінемін. Табысқа апарар жол – табандылық. Аталарымыз «Табанды тауды жығады» дегенді бекер айтпаған шығар. Ауыл шаруашылығы саласында 52 жылдан астам тынбай қызмет ету соны білдіреді.

«Бір күн дәм татқанға қырық күн сәлем бер» дейтін қазақпыз ғой, мен Құдайберген ағаны 1999 жылы облыстық денсаулық сақтау басқармасында қызмет атқарып жүрген кезден білемін. Ол кезде ағамыз Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары болатын. Кей кездері ағаның өткізген жиналыстарына қатысып, сөйлеген сөздерінен сауаттылықтың, ұстамдылықтың, қазақ-орыс тілін жетік меңгерген жан екенін аңғарып, жүрегім жылы тартқан. Ол кезде әкімдікте қазақша таза сөйлейтін мамандар аз болатын. Кейінірек ағалы-іні болып, өз ортамызда бір-бірімізді сыйлап, құрметтеп, тойларда, қиыншылық жағдайларда болсын кездесіп, қол ұшы қамқорлығын көріп жүрміз.

Біз – алдыңғы толқын ағалардан тәлім алып өскен ұрпақпыз. Үлкеннің алдынан кеспейміз, жасы үлкенді сыйлаймыз, аға тұтып құрметтейміз. Қажет кезінде арқа сүйейміз, керек жағдайда қол ұшын беріп көмектесуге дайын тұрамыз. Ағаға інілікке жарасақ, ақыл айтар тірегіміз бола білер азамат екенін білеміз.

Мұхтар Әуезовтің «Қай істің болсын өнуіне үш шарт бар. Ең әуелі ниет керек, одан соң күш керек, үшінші тәртіп керек» деген даналық сөзі бар. Менің білуімше, осы үш асыл қасиеттің бәрі де ағамыздың өне бойынан табылады. Жақсы мінез жан сұлулығы дейді. Құдайберген ағамыздың ерекшелігі – әуелден, жеті атадан бері жалғасып келе жатқан, сүтпен бітіп, сүйекке сіңген, өмір жолында кездескен қиындықтармен болған ұлы күресте қалыптасып, шыңдалған мінезі. Ия, кісілігі мен кішілігі жарасқан Құдайберген ағаның бойында мықты бір ер жігіттің бейнесін сомдауға жетерлік ерекше адамгершілік қасиеттердің тоғысқанын көруге болады. Қандай қиын жағдай кездессе де, байбалам салып, берекені алғанын байқаған емеспіз. Сырқаттанған кезінде де сабырлық, ұстамдылық таныта білген.

Кей жағдайларда күйіп-пісіп жатамыз ғой. Ондайда бізді «Ақылыңды алды-

на сал, ашуынды кейінге қалдыр» деп сабырлы, байсалды болуға тәрбиелейтін үлкендер.

Біздің қазақта әдемі қартаю деген ұғым бар. Халқымыз қашанда өз биігін аласартпай, қадірін қашыртпай қартая білуді өнеге санаған. Егде тартқанда елге сіңірген еңбегің еленіп, халқыңның құрметі мен ағайынның сыйына бөленгеннен артық бақыт бар ма?! Сондай баққа малынып, сыйға бөленіп жатқан карттар елімізде аз емес. Берем десе патша құдайдың пейілі кең ғой. Ақ сақалды ата, ақжаулықты әже атану алдымен Алла тағаланың сыйы болар, Құдайберген аға!

Өз басым сексеннің сеңгіріне келіп жатқан Құдайберген аға мен Сәуле тәтемізді әдемі үлкеюдің үлгісі деп білемін. Өмірге 4 бала әкеліп, олардан өрбіген немере-шөберелердің қызық-қуанышын көріп отырған, 60 көктемді бірге қарсы алып, биыл гауһар тойларын ағайын-туыс, бауырлар мен достардың, бала-шағасының ортасында қуанышпен, шаттықпен өткізген бақытты ата мен әже!

Данышпан Мәшһүр Жүсіп атамыз «Құдайдың тұрағы – жүрегінде» деген екен. Иманның мекені, адамгершіліктің тұрағы, махаббаттың баламасы, Алланың нұры болған жүрегіңізге салмақ түспесінші, Құдайберген аға! Сексеннен өтіп тоқсанға, жүзге Сәуле тәтеміз екеуіңіз бірге келіңіз! Алланың берген жасын жасап, бала-шаға, немере-шөберелердің қызығын көруді Алла тағалам нәсіп етсін!

Азамат МАҒЗҰМОВ,

*Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы, КСРО-ның,
Қазақстан Республикасының үздік дәрігері,
Қазақстан Республикасына еңбегі сіңген дәрігер.*

ЖАНЫ ЖАЙСАҢ ЖАҚСЫ АДАМ

1997 жылғы мамырдың үші күні бұрынғы Көкшетау облысы таратылды. Ежелден эн-күйдің бесігі атанған өлкенің өрендерінің ұнжырғасы түсіп, болашақ жайын көбірек ойлай бастады. Облыс орталығында жұмыс істейтін бірқатар азаматқа Солтүстік Қазақстан облысынан қызмет берілді. Өз басым эншейінде төскейде малы, төсекте басы қосылған Қызылжар өңірі қол созым жерде тұрғанымен, жатырқағанымыз да рас. Жалғыз мен ғана емес, ел азаматтары да осындай күйде еді. Әйтсе де, Қызылжар Көкшетаудың жігіттерін құшақ жая қарсы алды. Бәлкім, біздің жайымызды түсінген болар. Елге ел қосылып, құт болып жатқан кезде Қызылжардың ат-жалын тартып мінген азаматтары қолдарынан келген жанашырлықтарын көрсетіп, жүрегімізді жылытқаны бар. Осы күні кейбір жігіттер айтып жүргеніндей, мен де елдің тұтастығын, бірлігін ойлап, көкшетаулықтардың клубын ұйымдастырдым. Қоныс аударған жігіттер бір-бірімен хабарласып, қажет кезінде көмек қолын созып, әбден сіңісіп кеткенше қамқор болып жүрсін дегенім ғой. Кейін осы жайды есіне алып, алғыс айтқандар да аз болған жоқ. Ал, қызылжарлықтар Көкшеден барған азаматтарды кемітіп, аяқтарынан шалып, бөгет болғаннан гөрі жанашырлық танытып, қолдау көрсетті. Осындай жайсаң азаматтың бірі – облыс әкімінің бірінші орынбасары, ел ағасы Құдайберген Қалиев еді.

Құдайберген Қалиұлының бойындағы табиғат сыйлаған тамаша мінезі – қарапайымдылығы. Соншалықты үлкен қызмет атқарып жүрсе де көкірегін керіп, аспандап кеткен жоқ. Қайта алдына барған адамдарға мейір шапағатын төгетіндігі туралы көп естідік. Кейін көзіміз жетті, Көкшетау облысынан Солтүстік Қазақстан облысына қосылған аудандар әкімдерінің орынбасарларына

жаңа заманның жұмысын қалай ұйымдастыру керектігін айтып, ақыл қосып, бауырына тартып, бағыт-бағдар беріп, жанашыр бола білді. Көкшетаудан барған қыруар жұртты да қамқорлығына алды. Алды кең болды. Ақыл-кеңесін аяған жоқ. Жасыратыны жоқ, кешегі кеңес заманында жергілікті кадрларға қанша жерден білімді, білікті болса да алдынан сара жол ашыла қойған жоқ қой. Солтүстік Қазақстанда, Көкшетауда билік басында қазақ азаматтары саусақпен санарлық еді. Соның ішінде ұлт кадрларына ұлағат көрсете білген, қолтығынан демеген, ретгі жерінде көтермелеген Құдайберген Қалиев болды. Бұл шындық. Қазақ жігіттерін өзге жұртқа жығып берген жоқ. Бұрынғының жалпақ тілімен айтқанда қанаттыға қақтырып, тұмсықтыға шоқытпады. Осының өзі-ақ ұлтқа қамқор, өз бауырларына деген жанашырлық сезім еді. Құдекеңнің қамқорлығын көрген талай жігіт «міне, азамат!» деп сыртынан мақтап, әр ісіне риза болып жүретін.

Түптеп келгенде, көкшетаулық азаматтар Құдайбергеннің жақсылығына дән разы. Әлі күнге дейін ауыздарының суы құрып айтып, төбелеріне көтеріп, кісілігіне риза, азаматтығына тәнті, пейілін жоғары бағалайды.

Ел ішінде жүрген азаматтардың халыққа сіңірген еңбегі әрдайым айтылып жүреді. Сондықтан, Қызылжардай қасиетті өлкенің қастерлі азаматының айрықша әдемі бітімі, тал бойындағы тамаша мінезін бір кісідей білетін едік. Оқырманға түсінікті болуы үшін сәл таратып айтсақ, айыбы жоқ шығар. Биікті аңсаған көңіл, алысты аңсаған арман жасты желпіндірмей қоя ма? Сүттей ұйыған шаңырақта өсіп-жетілген Құдекеңнің де білім аңсағаны анық. Анасынан бес жасында айрылғанымен, тағдырдың тартқан сыйын кәтепті қара нардай көтере білген. Асыл ананың орнын әкесі Қали толтырған. Бесіктен белі шықпай жатып адал еңбектің дәмін татуға тәрбиелеген. Әке тәрбиесі баланың бойындағы қабілетпен ұштасып, балапандай баптаған соң қырандай қалықтап, Алаш аспанында самғаған. Сөзімізге дәлел ретінде Құдайберген Қалиұлының Алматы ауыл шаруашылығы институтының агрономия факультетінің қабылдау емтиханын кілең беске тапсырғанын айтсақ та жеткілікті. Бозбаланың бойындағы білімнің қаншалықты берік екендігін көрген комиссия мүшелері болашағынан үлкен үміт күткен. Құдайберген де ұлағатты ұстаздарының сенімін ақтау үшін білім нәрін бойына еркін сіңірген. Міне, осылайша, үлкен қаладағы ол кезде аты дүркіреп тұрған жоғары оқу орнын қызыл дипломмен бітірген жас маман тың игеру науқаны кезінде ұйымдастырылған Тимирязев ауданына жіберіледі. Сонау 1966 жылдың шіліңгір шілде айында бөлімше агрономы болып еңбек әліппесін ашқан. Елге қызмет етсем деген іңкәр көңіл алысты аңсайтын. Шалғайдағы шағын ауылдың бөлімшесінің егістік алқаптарын ақық дәнге толтырсам деген ізгі ниет жанына жай таптырмады. Институт қабырғасында алған білімі нақты тәжірибемен ұштасты. Екіншілік мәдениетін жетілдіруге тырысты. Алқаптардың құнарын арттыруға ұмтылды. Қызу еңбекке күш-қуатын жұмсап жүріп үш жылдың қалай өткенін де аңғармай қалды. Тұрмысқа алаңы жоқ еді. Төртінші курста жүргенде жары Сәулеге үйленген. Ауылдағы әке-ше-

шесін жанына көшіріп алған, енді төрт құбыласы тең.

Еткен еңбек өтеуі жерде қалмайды. Аудан басшылығы жігерлі жастың тынымсыз еңбегін көрген соң Б.Хмельницкий атындағы кеңшарға бас агроном етіп тағайындады. Жұмыс еселене түсті. Ауыл шаруашылығы дақылдарын өсірудің ұтымды әдістерін ғылыми негізде қолдана бастады. Қашанда ізденімпаздық жаңалық артына із қалдырары даусыз. Гектар берекесі бұрын-соңды болмаған дәрежеге жетті. 17 центнерден айналды. Бұрын шаруасы біршама қожырап қалған кеңшар маңдайы жарқыраған озаттар тобына қосылды. Осылайша небары 27 жасында арман тұнған кеудесіне «Құрмет Белгісі» орденін тақты. Шындығын айта кету керек, кешегі кеңес заманында еңбек адамдарының маңдайынан сипап, арқасынан қағу дәстүрі болғанымен, дәл 27 жасында жоғары марапатқа ие болу оқиғасы сирек еді. Еңбегі бағаланған соң қанаттана түсті. Алдынан даңғыл жол ашылды. «Целинный» кеңшарына директор болып тағайындалғанда небары отыз жаста болатын. Жас директордың ұлан-ғайыр шаруашылықты игеріп кететініне күмәнданушылар да табылыпты. Кейбіреуінің көкірегінде жүрген күмәнді еңбегімен сейілтті. Кеңшардың жұмысы жаңалықты сезініп, алға баса бастады. Әйтсе де оңай емес еді. Солтүстіктің қысы қатты. Сақылдаған сары аязы өңмеңіңнен өтеді. Ал шаруашылықтың алпыс екі тамыры күні-түні бүлкілдеп соғып тұруы керек. Кеңшар жұмысын ілгері дамыту үшін бойындағы бар білімін, бұған дейін жинаған тәжірибесін аямай жұмсады. Айналырған он жылдың ішінде кеңшар тұрғындарының әлеуметтік-тұрмыстық жағдайы көп-көрім жақсарып қалды. Мекемелер мен тұрғын үйлер орталық жылу жүйесіне қосылды. Бұл жай бұрын-соңды болмаған оқиға еді. Төңіректегі ел де жақсы жаңалықтан құлақтанып, елеңдей бастады. Еңселі клуб, жайлы мектеп, сәулетті асхана, сауда кешені құрқылтайдың ұясындай жылы да жарық қонақ үй, бал күлкілі балғын шақтың сыңғырлаған күміс әуені үзілмейтін балабақша салынды. Бүгінгі күннің биігінен қарағанда осынша шаруа қаламның ұшымен тізіп айтуға ғана оңай, әйтпесе қаншама қажыр-қайрат қажет. Тағы бір айта кетерлігі, кеңшарда жиырмадан астам ұлт пен ұлыстың өкілдері тіршілік ететін. Солардың бәрінің тілін тауып, ортақ іске жұмылдыру, ел бірлігін нығайту, берекесін арттыру оңай шаруа емес еді. Жас директор міне, осындай сынақтан өте білді. Өзі де ел тізгінін ұстай жүріп, тынысын аңғарып, бағытын белгіледі. Зерек көкірегіне өмір мектебінің сабағын мықтап түйді. Бұл алдағы уақытта қияс баспау үшін қажет еді.

Бір айта кетерлігі, «жаяудың шаңы шықпас» дегендей, қолдау-көмексіз бола ма? Кісі тани білетін Құдайберген Қалиұлы төңірегіне қолынан іс келетін мамандарды жинады. Соколов аудандық атқару комитеті төрағасының қызметін мейлінше тындырымды атқарды. Ел ішінде есімі әбден танылып, абыройға бөленгені де осы тұс. Шалғайдағы шағын ауылдарды жарғақ құлағы жастыққа тимей аралап, мұң-мұқтажын тындап, үлкенді-кішілі мәселелерді бірден шешіп отырған. Сол беделінің арқасында Тимирязев аудандық партия комитетінің бірінші хатшы қызметіне балама сайлау арқылы түсіп, көпшіліктің дау-

сына ие болуы – осы сөзіміздің айғағы.

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдары Құдайберген Қалиұлы облыс әкімінің бірінші орынбасары болып істегенде мемлекеттік бағдарламаларды тап-тұйнақтай етіп орындап, облыс экономикасын алға сүйреп, тұрғындардың әлеуметтік-тұрмыстық жағдайын жақсартуға сүбелі үлес қосты. Әсіресе, агроөнеркәсіп саласында көп жұмыс істеді. 1992-2002 жылдар аралығында ол облыстың төрт әкімімен қызметтес болды.

Біз Қызылжарға келгеннен кейін осы елдің азаматтарының туған топырағына сіңірген абырой-еңбегінің куәсі болып жүрдік. «Халықтың көзі қырағы, мініңді көріп тұрады» демекші, атқа мінген азаматтың тілекшісі де, міншісі де болады. Әйтсе де, ақиқат қымбат. Құдайберген замандасымның ең жақсы шаруасы туған елдің тәуелсіздігін баянды ету жолында төгілген маңдай терінің зая кетпегендігі. Еңбегі де лайықты марапатталды. «Парасат», «Құрмет» ордендерін кеудесіне тақты. Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, Ауыл шаруашылығының үздік қызметкері, Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы атақтарына ие болды. Пенденің пешенесіне жазылған сыбағалы сыйы дегенімізбен, осының барлығы адал пейілдің, ізгі ниеттің арқасы. Табаны тастан таймаған тарланбоздай туған еліне көрсеткен қызметінің өтеуі. Бәлкім, талай таңдарды ұйқысыз атырған шығар, талай кештерді ұйқысыз батырған шығар, қалай болған күнде де ақ қайындар көмкерген Солтүстік Қазақстанның аруақ қонып, нар шөккен топырағында еңбекқор азаматтың мәңгі өлмес ізі, өнегесі қалды. Өкшесін басып өсіп келе жатқан кейінгі жастар үшін айта қаларлықтай жақсы мысал. Кім-кімде туған топырағын гүлдендіремін десе, ел мерейін үстем етемін десе, нақ Құдайберген бауырымыздай ел үшін, жер үшін аянбай еңбек етуі керек шығар. Бәлкім сонда ғана туған ел төбесіне көтеріп, тұлымды ұлымыздың тірлігін көрдіндер ме мінекей, деп шаттанатын шығар, осындай ері болғанға мақтанатын шығар.

Еңбек шежіресі адамның маңдай тері мен бойындағы табиғат сыйлаған қуатымен жазылады. Жылыстап жылдар өтсе де әлмисақтан тамыр тартқан тамаша тірліктің тағылымды тұсы халықтың көкейінде, жерлестерінің жүрегінде жүрері бар. Біз білетін, ел білетін Құдайберген Қалиев жаратқан иенің солтүстікке тартқан сыйы десек артық емес. Әлі күнге дейін дәм-тұзымыз араласып, бір-бірімізбен шынайы сыйласып, құрметімізді көрсетіп келе жатырмыз. Өнегесі мол өреннің кейінгі жас ұрпаққа айтар ақылы да аз емес. Бүгінде ақ қайындардың отаны атанған солтүстіктің абыз ақсақалы деңгейіне көтерілген Құдекең көш бастаған көсем, топ бастаған шешен.

Шияп ӘЛИЕВ,

*Көкшетау қаласының және Зеренді ауданының құрметті азаматы,
«Парасат», «Құрмет» ордендерінің иегері.*

ЗАМАНДАС КЕЛБЕТІ

Алматыдағы студенттік шақтан қауышып, жан жолдас болып кеткен Құдайбергеннің орны мен үшін ерекше. Жастық кезден-ақ зеректігімен, алғырлығымен барлығымыздың алдымызға шыға білетін замандасымыздың үлкен биіктерге сөзсіз жететінін сезетінбіз. Қиын сәттерде достарына қол ұшын беруге дайын тұратын елгезектігіне, қарапайымдығына тәнті болдық. Оған әрдайым жақын жүруге тырыстық.

Дәл қазір өткен күндерді еске алсам, елден ұзап шыққан соң, барлығымыз да бір шаңырақтан шыққан баладай, бауырдай болып кетіппіз. Сол бауырмалдық сезім оты жылдар жылжып өтсе де өшпепті. Өректіген жастық көңілді бұл күні бір-бірімізді аңсап тұратын сағынышпен алмастырғандаймыз.

«Аштықта жеген құйқаның дәмі кетпес» демекші, бір күн тоқ, бір күн аш жүрген студенттік күндер нағыз бақытты кезіміз екен. Дәм-тұзымызды тең бөлісіп, қуаныш-реніштерімізде бір-бірімізге сырлас-мұңдас болған күндерді қалай ұмытарсың?!

Зымырап өткен уақыт достығымыздың арасын жақындата түспесе, алыстатқан жоқ. Өмір - өзеннің қуанышы мен қызығын, қиындығы мен ауыр сындырын бөлісіп, әрқашан бір-бірімізге тірек болудамыз. Қандай сәттерде болсын ақыл-кеңесімен, ақ ниетімен жанымыздан табылатын осындай адал досымның барлығын мақтаныш етемін.

Амантай РАҚЫМОВ,

*Қарағанды облысындағы Тельман ауданының әкімі (1994-1997),
Қарағанды облысындағы Бұқар жырау ауданының әкімі (1997-1998),
Қарағанды облыстық ауыл шаруашылығын қаржылай қолдау қорының
директоры (1998), ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты.*

ХАЛҚЫНЫҢ АДАЛ ҰЛЫ

Менің ойымша, Құдайберген Қалиев – халқының адал ұлы. Өйткені біз үзеңгілес қатар еңбек еткен жылдар жүгі өте ауыр болды. Міне, сол уақыттың ауыртпалығын қайыспай, нар азаматтай көтере білді. Қазақ халқының жүздеген жылдар бойы армандаған егемендігі қолға тигенде, Құдайбергендей ұлдарының ерекше рухтанғаны шындық. Ұзақ жылдар бойы қалыптасқан байланыстар үзіліп, аграрлық салада қиындықтар көп болды. Сондай сәттерде тығырықтан шығар жол іздеп, туған өлкенің қамын жеп, халқына адал қызмет еткен де осы менің орынбасарым еді. Туындаған талай мәселелерді шешуде ақыл-парасатымен, ойының оралымдылығымен жол таба білетіндігімен ерекшеленетін. Шыны керек, туған солтүстік өлкеге, халқына деген шексіз махаббаты оның атқарған әр істерінен-ақ көрініп тұратын. Сондықтан да мен ол туралы халқының нағыз адал ұлы деп айтқым келеді. Кей адамдардың биіктеген сайын өз мансабын қуып өзгеріп жататыны белгілі. Ал Құдайберген болса, тек қана халқының қамын ойлайтын, ол сол қасиеті үшін де сыйлы, абыройлы. Жарқыраған шолпан жұлдызға теңер едім. Біздің алдымызда салықалы ақыл-кеңесімен жол табуға бағыт-бағдар берген осындай жанашыр жандардың болғаны қандай ғанибет!

Құдайберген аға тұла бойындағы күш-жігерін, талант-қабілетін туған елінің игілігіне бағыттап, ел құрметіне бөлене білді. Осы қасиеті үшін де баршамызға ардақты.

Мен сізге қатар жүрген күндерім үшін алғыс айтамын. Бірге жүріп, жақын дос-туыстай болып кеттік. Құдайберген Қалиұлының бай тәжірибесі, өзіне тапсырылған іске деген жауапкершілігі біз үшін өмір мектебі болды десем ар-

тық айтқаным емес.

Меніңше, Құдайберген – өте бақытты адам. Ол өмір бойы сүйікті мамандығынан қол үзген жоқ. Сәуле Ахметжанқызындай аяулы, адал жары бар. Балаларын тәрбиелеп, қанаттандырып, немере сүйіп отыр.

Аман болыңыз, аға!

Аманбол ОРАЗАЛИН,

*Солтүстік Қазақстан облысы Совет (қазіргі Аққайың) аудандық партия
комитетінің бірінші хатшысы (1987-1991),*

Солтүстік Қазақстан облысы Возвышен ауданының әкімі (1993-1996),

*Солтүстік Қазақстан облыстық жер ресурстарын пайдалану
комитетінің төрағасы (1996-1998).*

СЛОВО О ХОРОШЕМ ЧЕЛОВЕКЕ

С огромным удовольствием и благодарностью принял предложение поделиться своими мыслями о герое этой книги. Тем более, что и повод есть самый подходящий: в этом году исполняется 10 лет как один из самых сложных секторов экономики – сельское хозяйство области возглавляет Кудайберген Калиевич Калиев. Искренне пожалел, что бог не наградил меня даром поэта, этот человек достоин целой поэмы. Но желание сказать доброе слово о хорошем человеке есть, пусть и в небольшой по объему и литературному жанру, зарисовке.

Более двадцати лет я знаю Кудайбергена Калиевича. Но просто знать, наверное, мало. Это годы моего ненавязчивого общения, переросшего в настоящую, неподдельную дружбу. Я всегда искренне радовался успехам К. Калиева. На плечи этого неутомимого труженика десять лет назад лёг огромный груз переустройства сельской экономики и производства. Нельзя сказать, что перестройка этого сектора прошла безболезненно. Нет. Были, да ещё и остаются нерешенные проблемы. Именно в это время, именно на этого человека свалился самый сложный клубок проблем перевода сельского хозяйства от планового его ведения, когда работала система государственного обеспечения ГСМ, запчастями, удобрениями и сельхозтехникой к основам рыночных отношений на селе.

Кроме того, положение на селе осложнилось ещё и присоединением Кокшетауской области, когда и география и объем управления и контроля удвоились. И, на мой взгляд, заслуга первого заместителя акима области, курирующего сельское хозяйство, заключается в том, что эти сложности мягко, менее болезненно, решаются именно в нашей области.

Разумеется, каким бы талантом не обладал человек, без поддержки, помощи и понимания коллег, товарищей по работе нельзя достичь каких-либо результатов.

Құдайбергел Қалиевич – человек коммуникабельный, общительный и добрый. И, видимо, это помогает ему быстро сходитьсЯ с людьми, с кем судьба связывает его по работе. О нём с теплотой вспоминают в Тимирязевском и бывшем Соколовском районах. У него сложились одновременно доверительные и принципиальные отношения с его непосредственными коллегами В. П.Бовсуновским, Р. А. Сюникаевым, акимами районов, его понимают коллеги – заместители акима области. И это заметно, ему доверяет аким области К. И. Нагманов.

Должность, а тем более, если она солидная, – это тот оселок, когда проверяется человек на его нравственную прочность. Она, должность, либо по-настоящему му возвышает человека, либо делает его моральным убожеством.

В социальной иерархии области Құдайбергел Қалиевич занимает одно из первых ступеней. И это не испортило его те начала, которые унаследовал он от своих родителей. Напротив, мне кажется, он сам себе закрепил иммунитет от чиновничьей болезни зазнайства, высокомерия и должностного эгоизма. Все, кто общался и общается с ним, это чувствуют.

Ещё об одном удивительном качестве этого человека хочу сказать. Құдайбергел Қалиевич обладает необыкновенным, трепетным отношением к друзьям. Меня поразило его нежное отношение к другу детства и юности Серику Абилкасову. В самые трудные времена он всегда протягивает ему руку помощи. А когда он вместе с, теперь уже покойным, М. А. Ахметбековым оказался в трагической аварии, он не думал о себе. Для него была эта трагедия во сто крат тяжелее от того, что худшее произошло с его другом.

Он раним и доверчив. Очень тяжело переносит разочарование и лицемерие, а тем более откровенное предательство. А с этим он в своей жизни столкнулся. Хорошо, что друзей у него значительно больше. Хочу оставаться среди них и я.

А завершить хочу вот такими простыми, но от души сказанными стихами:

Крылья гордо он расправил над целинным регионом.

Он с умом и с толком правил и совхозом, и районом.

Он секреты урожаев знает, как свои пять пальцев.

Он в народе уважаем,

Он для нас – Терентий Мальцев.

А ещё – товарищ славный,

Добрый, искренний, простой.

Агроном он главный самый,

Хлебороб наш золотой.

Пусть трудом твоим награды

Больше станут во сто крат.

Мы тебя поздравить рады.

Будь здоров наш старший брат!

Анатолий БАШМАКОВ,

депутат Сената Парламента Республики Казахстан (2002-2014).

АҒА ЖҮРЕГІНІҢ ЖЫЛУЫ

Туған жер, өскен орта дегенде ойымызға алғашқы болып не оралады? Әрине, ананың аяулы алақаны, қара қазанның қайнауы, қара шаңырақтағы тіршіліктің жайнауы. Тай құлындай тебіскен замандастарың. Қимас достарың. Сондай-ақ, тау тұлға болған ағалардың жүрек жылуы.

Барлығымыз өсіп, тағдырдың тізгінін өз қолымызға алғанда туған өлкемізден алшақтап алысқа кетеміз. Өз басым туған жерден – Солтүстік Қазақстан облысындағы Николаевка (Көбеш) ауылынан жырақта жүрдім. Әскери жолды таңдап, қатардағы курсанттан генералға дейін көтерілдім. Кейін жоғары әскери оқу орнын басқарғанда, Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінде басшылық қызметте болғанда тағдыр менің жолымды тамаша бір кісімен тоғыстырды. Ол – Құдайберген Қалиұлы Қалиев ағамыз. Шөлде қалған жолаушыдай туған елге оралғанда кең құшағын көлдей ашқан ағалардың болғаны қандай жақсы... Туған жерді сағынып келгенде жүрек жылуын аямайтын, баурайы пана таулар ғой олар.

Құдайберген Қалиұлы – еліне еңбегін сіңірген атпал азамат. Қызмет жолын бөлімше агрономдығынан бастаған ол Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасарына дейінгі жолды абыроймен еңсерді. Халқына адал қызмет етіп, сый-құрметке бөленді. Әсіресе, бұрындары облыс әкімшілігі басшысының бірінші орынбасары қызметіндегі еңбегі өңір тарихында айрықша із қалдырды. Сол уақытта тұрғындардың игілігі үшін әлі күнге дейін қызмет етіп жатқан көптеген бастамалардың негізі қаланды. Аталмыш қызметте он жылдан астам уақыт тер төкті.

Елге барған әр сапарымда Құдайберген Қалиұлына сәлем беру үшін жолығып кетемін. Кәтепті қара нардай халық алдындағы жауапкершілік жүгін көтерді. Бұл оның нағыз іс адамы екенін аңғартады. Әр жобаны, аудандардағы әр

мәселені ақылға салып, жүрегінен өткізетін. Өз отбасын қалай ойласа, облысын да солай жақсы көрді. Ол кісінің маған ұнайтын тұсы шынайылық, барды бар, жоқты жоқ деп айтатын мінезінің тіктігі. Тұла бойында еш жасандылық байқалмайды. Мен де әскери адаммын, мұндай мінез бізге де тән. Бәлкім, содан болар бірден тіл табысып, танысып, білісіп кеттік. Уақыт өте таныстығымыз үлкен ағалық-інілік достыққа, өзара құрметке айналды.

Ағамыздың тағы бір қыры оның елмен тіл табысуы. Қанша жерден мінезі катал болса да, облыс тұрғындарының мәселесіне келгенде жүрегі жұмсарып кететін. Қандай мамандық иесі, қандай адам болсын, сол адамның жағдайына түсіп, қазақтың түсінікті тілімен түсіндіріп береді. Шаруаны соңына жеткізбей тынбайтын іскерлігі де бір төбе. Уақыт өтсе де өмірдің сынағынан сүрінбей, өзара құрметтің ақ туын құлатпай келеміз. Бұл туралы мен көп ойландым. Сөйтсек, бізді біріктіретін ортақ дүниелер жетіп артылады екен.

Ағамыз 1945 жылы дүниеге келсе, мен 1951 жылы дүниеге келдім. Біздің жас айырмашылығымыз небәрі алты жыл, бұл біздің ұрпақтардың жақындығын ерекше айшықтай түседі. Екеуіміз де бір өңірде өсіппіз. Құдайберген Қалиұлы Бірлік ауылында туып, Николаевкада (Көбеш) оқыған. Мен болсам сол қазақтар Көбеш атаған ауылдың тумасымын. Бірлік ауылымен арамыз он-ақ шақырым. Мен бала кезімде Бірлікте тұратын Науқан есімді жиен ағама велосипедпен қыдырып баратынмын. Сол кезде одан «Біздің ауылда Құдайберген деген жігіт тұрады. Барлық жағынан лидер. Болашақта бір биікті бағындырады», – деген әңгімесін еститінмін. Адамның есімі өзінің алдында жүреді демекші, сол шағын ауылда Құдайберген ағамызды ел танып, үлкен үміт артқан екен. Ол туралы естігендердің бірі мен болдым. Бірлік ауылындағы мектеп сегіз жылдық болатын. Сондықтан кейіпкеріміз оқуын Николаевкада аяқтады. Былайша атқанда, бір мектепте оқыппыз. «Ұстазы бірдің – ұстамы бір» демекші, екеуіміздің де ұстазымыз Ленин орденінің иегері Асқар Игібаев ағамыз. Ол кісі өте сауатты, талапшыл, табиғатынан таза адам. Оның тәрбиесі менің өмірімде үлкен орын алады. Ең қызығы мектепте Асқар Игібайұлы Құдайберген ағамызға да үлкен әсер етіпті. Ұстаз екінші әкең секілді. «Тәрбие жұмысының мақсаты – адамның бойында жауынгерлік қасиетті, жауынгерлік өнегелілікті қалыптастыру», – деген екен атақты қолбасшымыз Бауыржан Момышұлы. Екеуіміз де бір адамның тәрбиесімен азамат болып қалыптастық. Бойымызға үлкен жауапкершілікті сіңірді. Мен ұстазымның тәлімімен жыраққа жол тартып, В. И. Ленин атындағы Ташкент жалпыәскери командалық училищесіне оқуға түстім. Құдайберген Қалиұлы азаматтық оқу орнына түсіп, туған елдің дамуына өз үлесін қосты. Біз қайда жүрсек те Николаевка орта мектебінің түлектері екенімізді ерекше мақтан етеміз.

Заман өзгерді ғой, ол кезде бәрі басқаша болатын. Біз бала болсақ та, алдымызға үлкен мақсаттар қоятынбыз. Асыл арманымыз, бала қиялымызды ұштап, алға жетелей білетін Асқар Игібайұлының ақыл-кеңестері, берген білімі жолымызды ашты. Білім қуып, жоғары оқу орнына түстік. Ұстазымыздың «адал

болындар, халыққа, елге қызмет етіндер, сендердің үмітімізді ақтайтындарыңа сенемін» деген сөздерін әрдайым жадымызда ұстадық.

Сол сенім, ақ тілек әрқашан бойымызға рух беріп, қанаттандырып отыратын. Есіл өңірі талай толағай тұлғаларды түлетіп, бауырына басқанын білеміз. Сондай аяулы жандардың бірі – Құдайберген Қалиев. Біздер Құдайберген ағаға еліктеп, ол кісіні мақтан тұтып өстік.

Бала кезімде есімде қалған бір жай, Құдайберген аға өзінен кейінгі сынып оқушыларына үнемі қамқор болып жүретін. Спорттық ойындарда, сайыстарда алдына жан салмайтын. «Сегіз қырлы, бір сырлы» шәкірттерін ұстаздар да баршамызға үлгі етіп ауыздарынан тастамайтын еді. Кейін Құдайберген Қалиұлы адал қызметімен, іскерлігімен, біліктігімен үлкен беделге ие болды, ел ағасы атанды. Өзіне тапсырылған қандай істі болмасын, тиянақты орындауды халық алдындағы асыл парыз санайтын мінезінен айнып көрген емес.

Біздің жолымыз әртүрлі болғанымен, көптеген ұқсастықтар да бар. Ұстанымымыз – мемлекетіміздің дамуы мен өркендеуіне өз үлесімізді қосу. Мен әскери оқу орнында ел қорғанысын нығайту жолында шәкірттерді даярласам, кейіпкеріміз мемлекеттік қызметте жүріп өзінен кейін бірнеше буын шәкірттерді тәрбиелепті. Қазір біздің шәкірттеріміз еліміздің көптеген өңірлерінде қалтқысыз қызмет атқарып жүр. Тәрбиелеген білікті мемлекеттік қызметкерлер ұрпағы бүгінде Қазақстан билігінің жоғары эшелондарында маңызды орындарға ие. Заманымыз да, өткен жолдарымыз да ұқсас.

Тоқсаныншы жылдары әскеріміздің тылдық қамтамасыз етілуі әлсіз болатын. Сол кезде облысымыздың маңдайы да майға шылқымағаны анық. Мемлекетті нығайту жолындағы ортақ мақсатымыз күш-жігерімізді біріктірді, тек әртүрлі салаларда. Ағамыздың ауыл шаруашылығы мен өңірді басқарудағы жетістіктері экономикалық өсудің негізі болса, менің Қарулы Күштердегі кадрларды даярлауым игі бастамаларды жүзеге асыру үшін қауіпсіздік пен тұрақтылықты қамтамасыз етті. Қиын-қыстау кездерде еңбек етіп, алдымыздан шыққан кедергілерді еңсере білдік. «Мінез – адамның тағдырын анықтайды» дегендей, бұл да біздің мінезіміздің де, тағдырымыздың да ұқсастығы.

Уақыт өте, Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің (V, VI шақырылым) депутаты, «Нұр Отан» (қазіргі «Аманат») партиясының мүшесі, Халықаралық істер, қорғаныс және қауіпсіздік комитетінің мүшесі болған кезімде де Құдайберген Қалиұлымен кездесіп, кей мәселелер бойынша кеңесіп жүретінбіз. Сонда әр кездесуімізде өзіме жаңа дүниелер алып кететінмін. Қай кезде де адамшылығын төмендетпен Құдайберген Қалиұлы аға болып мені тандандырудан жалыққан емес. Аға жүрегінің жылуы суыған емес. Осындай тау тұлғалы азаматтармен жолықтырған тағдырыма ризамын.

Абай ТАСБОЛАТОВ,
генерал-лейтенант.
Астана.

ЕҢБЕГІ ӨЛШЕУСІЗ

Құдайберген Қалиұлын еліміздің қарқынды да қалыпты дамуына ерекше үлесін қосқан дара тұлға деп санаймын. Ол – нағыз қазақы қалыптағы көнекөз қариялардан тәлім алған аға буын өкілі. Бойдағы бар қуаты мен білімін, ақыл-парасаты мен қажыр-қайратын, қарымды қабілетін тек қана елдің мүддесіне жұмсаған адам осы Құдайберген ағадай болар?! Бұған ғұмыр жолында иеленген жоғары мемлекеттік лауазымдары мен марапаттары дәлел бола алады.

Оның артында қалған белестер – замана сұранысын, мемлекет алдындағы азаматтық парызын толық өтеген майталман еңбеккердің, мерейлі басшының өмір жолы. Құдайберген ағамыз жалындаған жастық жігермен еңбекке ерте араласып, агрономнан облыс әкімінің бірінші орынбасарына дейін бірқатар жауапты басшылық қызметтер атқарды. Сонымен қатар ол – халықтың қамы үшін өлшеусіз қызмет ете білетін білікті басшы атанып, рақатын еңбектен тапқан жаңа буын, яғни ізбасарлар тәрбиелей білді.

Құдайберген Қалиұлымен алғашқы кездесуімді айтып берейін. Сонау 1994 жылы шаруашылықтың жас директоры болған кезімде жанар-жанармай, қаражат, тыңайтқыштар жетіспей жататын. Бәрі айырбасқа айналып кеткен кез. Әріптес-жолдастарым малды облыс орталығындағы ет комбинатына өткізіп, дайын консервілерді алуға болатынын айтты. Сол өнімге бізге керек дүниелер табылатын Ресейде сұраныс зор екен. Бірақ малды ет комбинатына өткізу үшін облыс басшылығы бекіткен жоспарға ену қажет. Таныстарымның айтуларына қарағанда, мәселені шешу үшін облыс әкімінің орынбасары Құдайберген Қа-

лиұлының қабылдауына бару керек. Таныс-біліс адамдар емеспіз, қалай болар екен деп ойланып қалдым. Ақыры тәуекел етіп, неде болса, кездесуге ұйғардым. Ол кісі жылы қабылдады, амандық-саулықтан кейін жағдайымызға қанықты. Ашықтығы мен кішіпейілдігі таңғалдырды. Қуанышыма орай, келген мәселемді бірден шешіп, шаруашылықтың малын ет комбинатына өткізу үшін жоғарыда аталған жоспарға енгізді. Соның нәтижесінде көктемгі егіс науқанын дер кезінде ойдағыдай аяқтап, сол жылы дәнді дақылдардан мол өнім алдық.

Екінші ұмытылмайтын кездесуімді еске алсам, 1999 жылы сол кездегі Мамлют ауданының әкімі Михаил Степанович Юрковтан біздің шаруашылықта облыстық семинар өткізу жөнінде ұсыныс түсті. Сол кезде көкейімде неге біздің шаруашылықты таңдады екен деген сұрақ тұрды. Сөйтсем, әңгіме Құдайберген Қалиұлынан шыққан екен. Ол кісі біздің жұмысымызды мұқият қадағалап отыратын. Сол семинарға дайындық барысында өзінің ақыл-кеңесін айтып, көмегін берді. Іс-шара жоғары деңгейде өтіп, облыс әкімінің алғысына бөлендік. Бұл жетістікке Құдайберген Қалиұлының арқасында жеттік деп санаймын. Содан кейін де үлкенді-кішілі шараларда үнемі кездесіп жүрдік.

Алғашқы өмірлік ұстаздарымның қатарына Геннадий Иванович Зенченко мен Құдайберген Қалиұлын жатқызамын. Ол кісілерден үйренгенім көп, жасаған жақсылықтары да аз емес.

Құдайберген Қалиұлы өмір бойы жастардың өсуіне, тәрбиесіне мән беріп келеді. Менің де тұлға болып қалыптасуыма ағамыздың тигізген септігі мол деп санаймын.

Ол қандай деңгейде қызмет жасаса да мәртебесі үстем болып, абыроймен құрметке бөленді. Бүгінгі таңда ел ағасы атанып отырса, бұл да Құдайберген Қалиұлының қадыр-қасиетіне, адами болмыс-бітіміне халықтың берген шынайы бағасы деп білемін.

Ағамызға зор денсаулық, ұзақ ғұмыр, жақсылықтар мен қуаныштар тілеймін.

Еркебұлан МӘМБЕТОВ,
Қазақстан Республикасы Парламенті
Мәжілісінің депутаты.

ДОБРОТА – ОСОБАЯ ЧЕРТА СЕМЬИ

Более двух десятилетий назад в Тимирязевском районе с Кудайбергенем Калиевым меня познакомил наш семейный друг Сайлау Утеев, за что ему всегда выражаю искреннюю благодарность. Тогда вряд ли кто из нас думал, что это знакомство перерастет в большую дружбу наших семей. Впервые встретившись на рабочем месте, подали друг другу руки, поговорили сухо о работе, решили служебные дела и разошлись. В те годы Кудайберген Калиевич работал директором совхоза «Целинный», а я возглавлял райпотребсоюз.

После, когда познакомились ближе, оказалось, что у нас много общих знакомых, с участием которых встречи происходили почаще и по истечению времени почувствовали друг к другу взаимную симпатию и уважение. Вскоре происходили наши семейные встречи, где на удивление наши супруги быстро нашли общий язык. Я об этом говорю потому, что они совершенно разного характера: спокойная и уравновешенная Сауле Ахметжановна и эмоциональная Татьяна, будто шли к этой встрече давно и, встретившись, быстро привыкли друг к другу, стали делиться самым сокровенным, находили в дружбе взаимную поддержку и понимание.

Постепенно регулярными стали семейные встречи с участием друзей, которых в каждой семье не мало. Хочу отметить, что и среди друзей были такие, которые со временем отходили в сторону, отсеивались как сорная трава, которым дружба нужна была на время, в основном для решения своих частных проблем.

Благодарны судьбе, что мы и семья Кудайбергенов Калиевича опять близко сошлись здесь в городе, оказавшись соседями, и наше доброе семейное взаимоотношение закрепилось теперь навечно в процессе соседского общения.

Дружат наши дети. Частое их общение, как соседи и будучи друг у друга в гостях, они также как и мы познали казахские и русские национальные обычаи, учились друг у друга.

Простая истина, что человеку нужна не только пища, еще и человеческое участие, доброта, понимается не каждым. А сколько этой доброты и человечности заложено в сердце Кудайбергена Калиевича: ее хватает всем близким, друзьям и просто знакомым. Ни от одного человека в районах, где он работал, и в городе Петропавловске не приходилось слышать, что Кудайберген Калиевич не выслушал, не помог, не оказал участия. Он как неиссякаемый родник, приносящий радость каждому, маленькое солнышко, каждый лучик которого кого-то греет. А ведь это совсем не просто, особенно, когда человек на виду у всех, занимает высокую должность. Именно поэтому люди идут к нему со своими сомнениями, жалобами, просьбами и идут с надеждой получить совет, помощь, поддержку. От него люди выходят довольными даже тогда, когда не получают желаемое, за его доброжелательное отношение, за дельный совет и добрый прием.

Кудайберген Калиевич очень вдумчивый и умный человек, неизменно доброжелательный. Я лично полагаю, что его деловой, сдержанный характер, трудолюбие и обязательность в делах выработаны с детства в семье и получили дальнейшее развитие в трудовых коллективах, где молодому специалисту после окончания института приходилось работать на руководящих должностях. Его человеколюбие, уважение к старшим – это от доброй казахской земли, от матери природы.

Во всех его делах мы видим поддержку советом и делом, верного друга и помощника, дорогой супруги – Сауле.

Немногословная, сдержанная в словах и поступках, Сауле Ахметжановна всегда найдет верное решение в любом вопросе, любой ситуации, не обидет невниманием ни мужа и ни детей, ни близких и ни друзей. От того и по сегодняшний день дом Калиевых полон во всех отношениях.

Доброта – это главное семейное качество очага Калиевых, и продолжать эту традицию предстоит теперь младшим Калиевым, маленькому Даниалу – любимцу всей семьи.

Николай ВЕЛИЧКО.

ШЕКСІЗ ДОСТЫҚ

Жас ұлғайып, елудің аскарынан асқан шақта артыңа бұрылып, қандай ғұмыр кештік деген оймен өткен күндерді еске алады екенсің. Мен де бүгін сондай толғаныс үстінде отырмын. Оған басты себепші болған Қобылан ағамыз. Ол кісі бірде: «Қайрат осы сендер еліміздің, халқымыздың сый құрметіне бөленіп жүрген азаматтар жайлы дер кезінде, өздері көріп, оқитын, мақтан тұтатындай бір естеліктер жазып, көпшілік халық онша біле бермейтін сыр - сезімдерді сыртқа шығарып, халқымыздың «жақсының жақсылығын айт, нұры тасысын» деген дана сөзін неге іске асырмайсындар, оған несіне тайғақсып, кімнен қымсынасындар? Болмаса кешегі бұл дүниеден қас қағым сәтте өте шыққан Мәркен Ахметбеков, Ақжан Базарбаев, Ермек Қонарбаев, Жасұлан Оспанов, тағы сол сияқты аяулы азаматтар кімнен кем еді?! Егер қарсы болмасаң, осы игілікті істі бастауға ат салыс, өз ойыңды ортаға сал. Құдайберген Қалиұлы туралы сенің білетінің көп, ақтар сырларыңды, жазуға кіріс», – деген еді. Осылай мен қолыма қалам алып, өзімнің бала кезімнен білетін, көкірегі таза, жолдас-жораларына, ағайын-туғанға жан-тәнімен беріле қамқорлық жасап жүрген, қызметін адал атқаратын, бірақ оның «құлы» болып кетпеген, өз елінің ғана сыйлысы емес, бүкіл облыс жұртшылығының қадірмені, құрметтісі, республика көлеміне аты белгілі абзал азамат Құдайберген Қалиұлы Қалиев туралы жүрек сырымды актаруға бекіндім.

Құдайбергенмен біз 1956 жылдың күзінде Николаевка орта мектебінде оқу жылының басында таныстық. Сол бала кезіндегі оның бейнесі күні бүгінгідей көз алдымда. Талдырмаш бойлы, ұқпа құлақ, көзі бадырайған бала болатын. Оқуды жақсы оқыды, спортқа да бейім болды. Велосипедімен туған ауылы

Бірлік пен Николаевканың арасын қыс демей, жаз демей, даңғыл жол қылып алған да осы қараторы өңді бала болатын.

Қазіргі кезде «Джип» мініп, мәртебесі өсіп, облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметін 10 жылға таяу атқарып жүрген Құдекеңе жармасып, жолдас-жора болуға құмартып жүрген талай «қуларды» білемін. Солардың кейбіреулері қисыны келмейтін өтірікті айтып, оны бала кезінен білеміз деп, білгірсіп, өмірден өтіп кеткен кейбір ағаларымыздың атын атап, сол кісілер ғой Құдайбергенді өсірген, сол кісілер ғой осы күнгі дәрежеге жеткізген деп лепіреді. Бұл шындыққа жатпайды.

Мен білетін Құдайберген осы дәрежеге өзін-өзі сүйреп шығарған азамат. Олай дейтінім, бөлімше агрономы қызметінен бастап бүгінгі күнгі мәртебелі қызметіне дейінгі жолда ол ауыл шаруашылығы саласына байланысты қызметтердің бірде-бір баспалдағынан аттап кетпей, сонау 1967 жылдан еліне, жұртына адал қызмет етіп келеді. Оның үстіне Алланың берген кішіпейілділігінен бір жаңылмай, жолдас-жораға, туған-туысқанға, қызметтес адамдарға шын ықыласымен құрмет көрсету әркімнің қолынан келе бермейтін қасиет. Сондықтан да қазіргі кезде Құдайбергенге көрсетіліп жүрген құрмет оның өз жеке қара басының адамгершілігіне қайтарылып жатқан ел-жұрттың сый құрметі деп түсінген жөн.

Өмірден, енегелі, өнерлі үлкендерден көрген-білгені Құдайберген үшін кеңшар директоры қызметінде он жылдан астам қызмет атқарғанда еңбегі өнімді, халыққа қадірлі, жолдастарының арасында сыйлы болуына, жұмысының алға баса беруіне, абырой-атағының өсе беруіне әсерін тигізді десем, артық айтқандық емес. Бірақ өмірдің өзі дәлелдеп отырғандай, егерде ол көргенінен, тыңдап білген ақыл-кенестерден дұрыс қорытынды ойына өрнектемесе, қызметі өскен сайын, қызбалығы арта берсе, паңсынып маңына еш адамды жолатпай қойса, дәл бүгінгі күндегідей Құдайберген елдің сыйлы азаматы, ақылшысы әрі қамқоршысы болар ма еді, болмас па еді деген де ойлар келеді.

Бұл сөздерді мен досымды мадақтау үшін айтып отырған жоқпын. Ондағы мақсатым, кейінгі талаптары бар, өсіп келе жатқан (әсіресе қызмет бабымен) болашақ жастарға үлгі тұтар нұсқа болсын деген ақ ниетім. Егер ол ойымды жастар қабыл алса, нұр үстіне нұр болар еді. Жолдастыққа, достыққа шын пейілімен берілген ешқашанда бетін әрі бұрып, басыңнан бақ тайғанда теріс қарап кетпейтін абзал азамат Құдайберген маған, менің отбасыма естен кетпес екі жақсылық жасады. 45 жыл бір-бірімізді сыйлап, талай жақсылықты алма-кезек атқарсақ та, әңгімеме тиек етіп отырған екі азаматтық ісі мен үшін үлкен өмірлік естен шықпас жақсылықтар демекпін.

Оның біріншісі, бүкіл одақ бойынша коммунистік партияның таратылуына байланысты, мен екінші хатшы болып істеп жүрген Возвышен аудандық партия комитеті 1991 жылдың қыркүйек айында өз қызметін тоқтатты да, бір күннің ішінде 20 адам жұмыссыздар қатарына қосылдық. Шынын айтсам, өз қара ба-

сыма бұдан асқан қайғы, бұдан артық қорлық жоқ сияқты болып көрінді. Кеше ғана ағалап, басқан ізінді көлденең кеспей жүрген іні-қарындастардың кейбір пасықтары мені шыбын құрлы көрмей, көздеріне шел қаптағандай амандаспай немесе немқұрайлы қарап бас изей салғанда, зығырданым қайнап, іштей кереметтей назаланып жүрдім. Осындай ойларға батқан бір ай бір жылдай болып көрінді.

Қазан айының басында мені Петропавлға шақырды деген хабар келді. Жанталасып қалаға келсем, марқұм Мәркен ағай мені Құдайбергеннің ұсынысымен Сергеев ауданының «Еңбек» кеңшарына директорлық қызметке тағайындамаққа шақырған екен. Ол кездегі облыс басшылары С. А. Медведев пен Ш. Қ. Құлмұқанов елдің мән-жайын теренірек те, жақсы біледі деп көбінесе осы екі азаматтан керекті кісілеріне мінездеме сұрайтынын мен кейінірек Шалбай Құлмахановтың өз аузынан естідім. Дәл сол уақытта Мәркен аға әлі жабыла қоймаған облыстық партия комитетінің екінші хатшысы, ал Құдайберген Тимирязев ауданының бірінші хатшысы еді. Тықыр-таяң өз бастарына жақындап тұрса да, бірі ағалық қамқорлық жасап, екіншісі жолдастық пен достықтың шын ілтипатын көрсетті. Мұндай жақсылық бұл екі арыс азаматтардан тек маған ғана жеке дара істелген жоқ, талайларды дәл тығырыққа тірелген жерлерінен сүйреп шығарғандарын көпшілік біледі. Ол туралы есті азаматтар өздері елге, жұртқа айтар деп ойлаймын.

Сөйтіп, дәм-тұз тартып, жолдастардың қолдауымен, араға 37 жыл салып нағашы жұртыма, кешегі бала кезім өткен Ақсу, Жаңасу, Еңбек ауылдарын біріктірген «Еңбек» кеңшарына директор болып оралдым. Рахмет ел азаматтарына, құшақтарын жая қарсы алды. Соның арқасында төрт жылға жақын әй-шәйсіз жұмыс атқарылды. Ол жылдар да менің өмір мектебімнің бір баспалдағы болды, оғанда тәуба деймін.

Әрине, мен Возвышен ауданында да мүлде жұмыссыз қалмас едім, бірақ өз ойым елге жақындау еді. Егерде осы азаматтар маған бастықтардың алдында дұрыс мінездеме бермесе, ол ойым орындалмас қиял болып қалар еді. Сол үшін әрқашанда марқұм Мәркен ағама топырағың торқа болсын, жаның жәннатта болсын, артыңызда қалған асыл жеңгеміз Күләш, ұлдарыңыз Серік пен Бауыржан, қызыңыз Сәуле, алтын асықтай үш немереңіз бен сүйікті келіндеріңіз Гүлнәр мен Алмагүл өмірдің тек сән-салтанатын, сіз аңсап кеткен қызықтарын көрсін деп тілейміз.

Ал Күдекеңе сүйікті ұлың Дулан ұрпақты болсын, немерең Даниалға біздің облыста жақсылық пен сый құрметке бөленген, қазіргі кезде үкімет басшысының бірінші орынбасары қызметін тындырымды әрі абыройлы атқарып жүрген азамат Даниал Кенжетайұлы Ахметов атасының жолын берсін деп ақ ниет білдіремін.

Құдайбергеннің тағы бір естен кетпес жақсылығы менің жалғыз бауырым, туған інім Бақытжанның қайтыс болуына байланысты. Елу жасқа жаңа жыл-

дың басында ғана толған, бір жаста әкеден зар жылап қалған, соңымнан ерген жалғыз бауырымнан айырылып, ес-түссіз жүргенімде қол ұшын беріп үлкен қамқорлық істер атқарғаны. Күн аласапыран боран болып, батаға соятын жылқы жердің шалғайлығына байланысты әкелінбей жатқанда, менің ішкі уайым-қайғымды сөзсіз түсінген бауырым әрі досым Құдекең өзінің малданама деген жылқысын Явленкаға түн ішінде жеткіздіріп, келесі күні жерлеу рәсімін у-шусыз өткізуіме үлкен көмек көрсетті. Дәл осындай істі ердің ері, жігіттің жігіті ғана жасай алады. Сондықтан да Құдекеңе, оның сүйікті жары Сәулеге, ұл-қыздарына, келіні мен немере-жиендеріне, өзінің 55-жасқа толғандағы торқалы тойында менің сыйға тартқан өлең тілектерімнің мына бір жолдарын қайталап айтқым келеді.

Арық айтып, семіз шығар халықпыз,
Дос пейілі ақ тілек қой дәріпсіз.
Елдің жүгін мойынымызға артып ап,
Елу беске бізде келіп қалыппыз.
Белестер бар шығар әлі еңселі,
Елің сені биіктерден көрсе еді.
Мерейлі күн отбасымның атынан,
Шын пейілмен құттықтаймын мен сені.
Үстем етер отбасыңның мерейін.
Алда талай тойларыңа келейін.
Балалардың бақытына кенелген,
Сәулеменен екеуіңді көрейін.

Қайрат ЕСҚОЖИН.
2001 ж.

ПОРЯДОЧНЫЙ И НАДЕЖНЫЙ РУКОВОДИТЕЛЬ

Передо мной лежит приглашение, на день рождение Кудайбергена Калиева. Вглядываясь в черты лица этого человека, который смотрит на меня с фотографии, невольно вспоминаешь все то время, которое пришлось вместе работать, встречаться в официальной и не официальной обстановке, просто жить и дружить. Так же получилось, что по жизни нам пришлось шагать одной дорогой – рядовыми специалистами, руководителями совхозов, районного звена, области.

Сегодня он первый заместитель акима области. На эту должность он пришел, пройдя школу партийно-советской работы. В одно время о работе партаппаратчиков в средствах массовой информации шло безоглядное очернительство. Но не всегда и не во всем это отвечает действительности. К. Калиев может с полной уверенностью сказать, что лично для него работа в советско-партийных органах была совсем не такой, что среди тех, с кем ему довелось трудиться, абсолютное большинство были люди с чистой совестью, достойные глубокого уважения. Работа с ними явилась для него хорошей школой воспитания и обучения. Девизом его жизни стали слова: «Только тогда станешь человеком, когда научишься видеть человека в другом».

Для Кудайбергена Калиевича уважение к человеку означает не только внимание к людям, когда они приходят на прием, а всегда нечто большее, связанное с постоянной заботой о том, чтобы и жилось, и работалось лучше. Быть первым заместителем акима – куратором сельского хозяйства совсем не просто. Множество повседневных проблем, которые необходимо решать – это тяжелая ноша, которая не каждому по плечу. Здесь нужна незаурядная личность. И

Кудайберген Калиевич Калиев за много лет работы в этой должности показал, что он на своем месте.

Кабинетным руководителем его не назовешь. В стиле его работы совещания и заседания – не самое главное. По натуре он непоседа и предпочитает информацию из первых уст – лично видеть все, что происходит в коллективах и, как настоящий хозяин, всех и все знать.

Людей с холодными душами он распознает сразу. И при подборе кадров, особенно на руководящие должности, высказывается определенно и ясно. Он знает, что с равнодушными и остороженькими работу можно завалить. Внимателен к своим подчиненным, замечает каждый успех в работе и поощряет за это. Ведь простое «спасибо», высказанное вовремя, может оказаться не менее эффективным, чем денежная премия.

Ценит самостоятельных людей. Справедлив и тактичен даже тогда, когда наказывает за упущение в работе и служебные проступки. И особенно, что подкупает в нем, это личное обаяние. Он не избирателен и бескорыстен. А поэтому с Калиевым всегда легко работать, и хочется хорошо работать, потому что главное в этом человеке порядочность и надежность.

Евгений ВИКТОРОВ,

Сергеев (қазіргі Шал ақын), Возвышен аудандық партия комитеттерінің хатшысы, облыстық агроөнеркәсіптік комитетінің төрағасы, облыс әкімінің бірінші орынбасары.

ЗНАТОК СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

В связи с активным освоением целинных земель в области создавались новые совхозы, предприятия по приему и переработке продукции сельского хозяйства, промышленные предприятия и строительные организации. Вся эта огромная работа не могла осуществляться без привлечения рабочих сил со стороны. Целине помогали все союзные республики живой силой и техническими средствами.

Нужно было создавать им условия для проживания и труда. Для выполнения такой масштабной работы понадобились руководящие кадры, специалисты сельскохозяйственных работ, и на целинные земли направлялись выпускники высших и средних учебных заведений. Здесь им представилась возможность проверить и проявить себя в работе, умении налаживать взаимоотношения с людьми разной национальности и разного характера, одновременно быть требовательным к себе, учиться работе в коллективе и на практических делах.

Вот так стал руководителем солидного участка работы в совхозе «Интернациональный» молодой выпускник казахского сельскохозяйственного института Құдайбергелі Калиев. Через некоторое время он стал комсомольским вожаком среди молодежи совхоза, а это уже уважение людей к молодому специалисту. Затем он работал главным специалистом в совхозах, секретарем партийной организации. Это были ответственные и объемные участки работы, где Құдайбергелі Калиевич приобрел опыт и умение организовать людей к выполнению производственных задач, возглавить их и вести за собой, расширялась компетентность, рос авторитет как руководителя, который не дается ни с дипломом, ни с должностью, а накапливается в ежедневных практических делах в кол-

лективе. Именно эти качества у Кудайбергена Калиевича заметили и оценили руководители района и предложили ему должность директора совхоза «Целинный».

Первым секретарем райкома партии работал в то время В. М. Юдаков, после него В. А. Митронин. Можно с уверенностью сказать, что внимательное и уважительное их отношение к молодому перспективному руководителю Кудайбергену Калиевичу способствовали его становлению в этой стезе. Шли годы, развивалось производство хозяйства, которым руководил Кудайберген Калиевич, создавались для людей лучшие условия на работе и в быту, рос авторитет руководителя.

В этот период у нас с Кудайбергенем Калиевичем сложились особые теплые отношения. Дело в том, что я проработал в должности директора «Целинного» совхоза шесть лет. Отсюда был избран вторым секретарем Тимирязевского райкома партии. Еще при мне в «Целинном» совхозе были подобрапы неплохие кадры руководителей участков производства и специалисты. Были намечены основные направления развития хозяйства, и мне тоже было интересно, чтобы все осуществлялось в соответствии с намеченным. Надо сказать, я был доволен подбору руководителя. Его курс на строительство производственных и культурно-бытовых объектов, а также жилья всецело оправдывал себя. Были введены в эксплуатацию новая школа, мастерская, гараж, добротные животноводческие помещения, улучшились условия труда, и все это способствовало развитию производства.

Руководителя хозяйства во всех его делах постоянно поддерживали труженики. Среди них было много замечательных специалистов и мастеров своего дела, хлеборобов, животноводов, механизаторов, строителей. Это были семьи Дрегер, Кленовы, В. Мотков, Р. Толстиков, А. Амброс, Б. Климов, Поздеевы, Бимендины. Многие из них за свой труд были заслуженно награждены вместе с руководителем хозяйства орденами и медалями государства.

В совхозе создавался стабильный коллектив руководящих работников и рабочих, способствовавший достижению ежегодно устойчивых хороших показателей на всех участках производства. Люди верили своему руководителю.

Его труд был замечен руководством области. Кудайберген Калиевич был выдвинут на должность председателя Соколовского райисполкома, в район с устоявшимися кадрами и имеющий свои положительные, а также негативные показатели в делах. Кудайберген Калиевич четыре года проработал в этой должности и оставил о себе добрую славу умелого руководителя района и человека, умеющего мобилизовать коллективы тружеников на выполнения больших производственных задач. Мне кажется, что Кудайберген Калиевич, человек, выросший как деловой руководитель на целинных землях, имеющий особые отношения к этим краям, не мог забыть высокую порядочность и взаимоотношения людей, с которыми он проработал вместе почти двадцать лет.

Считаю, что возвращение в Тимирязевский район Кудайбергена Калиевича на должность первого руководителя района было закономерным.

Вот здесь особо проявился талант Кудайбергена Калиевича как руководителя большого масштаба. Обобщение опыта передовых хозяйств в земледелии и животноводстве, масштабное их внедрение в хозяйствах района, широкое вовлечение руководителей и специалистов производства, рядовых механизаторов района в это, высокая требовательность к себе и исполнителям, его начинания позволили вывести район на новый уровень, преодолеть многолетнее отставание ряда хозяйств в полеводстве и животноводстве. Район стал школой областного актива по многим вопросам управления, внедрения передовой технологии в сельскохозяйственное производство.

Поэтому назначение Кудайбергена Калиевича первым заместителем акима области, курирующим вопросы сельского хозяйства, было органическим продолжением всей его предыдущей деятельности и не вызывал ни у кого никаких сомнений в правильности выбора этой кандидатуры на данную высокую ответственную должность. Все эти годы мне пришлось работать непосредственно под его руководством, и наши рабочие взаимоотношения всегда строились на принципах объективной требовательности и ответственности за порученное дело.

Безусловно, время, в которое пришлось работать на этой должности, было очень нелегким. Проведение переустройства и реформирования ведения сельскохозяйственного производства в условиях ломки социалистической системы, путь не хоженный и требовал высокой степени эрудиции, ответственности и знания всех тонкостей ведения сельского хозяйства.

И то, что область, завершив реформирование сельского хозяйства, сумела начать движение вперед по увеличению производства всех видов сельскохозяйственной продукции говорит о том, что в области не растерян накопленный потенциал и нашли возможность к его росту. Я считаю, что в этом деле большая заслуга Кудайбергена Калиевича.

Владимир БОВСУНОВСКИЙ.

2001 г.

ДОС ТУРАЛЫ ОЙЛАР

1961-1962 жылдары әскери міндетімді Қазақстан жерінде, Сыр өңірінде атқарып жүріп Қазақ мемлекеттік университетінде сырттай оқу мүмкіндігіне ие болдым. Мұндай жеңілдік әскери міндетін мүлтіксіз атқарып жүргендерге ғана жасалатын. 1962 жылдың маусым айында 1-ші курстың сынақтарын тапсыруға әскер басшыларынан рұқсат алып, Алматыға келдім. Келе сессияға белгіленген сабақтар кестесімен таныстым. Одан кейін Қызылжарда техникумда бірге оқыған Есләм Мүржанов, Өсербай Ыбыраев, Баян Сәдуақасов деген достарымды іздеп, ауыл шаруашылығы институтының жатақханасына бардым. Елден келген бірінші курстың балалары бір бөлмеге орналасқан екен. Мен Құдайбергенмен осы арада таныстым. Бұрыннан таныс жолдастарым оның оқу үздігі екенін айтып, мақтап жатты.

Келесі жылы күндізгі бөлімге ауыстым. Студенттік өмір өтіп жатты. 1964 жылғы қыркүйек айының басы, егін орағының қызу қарқынмен жүріп жатқан кезі болатын. Құдайбергеннің ауылындағы Бірлік мектебінде көп жылдан бері мұғалімдік қызметін атқарып жүрген Мағзұм жездемнің үйіне келе қалдым. Амандық білісіп, шай ішіп отырғанда Мағау апамыз (жездемнің шешесі) құлаққа жағымды жақсы хабарды жеткізді. Тыңдасам, өзіміздің сүйкімді әрі сыйлы ініміз Құдайберген өз ауылының тумасы Сәуле Ахметжанқызымен сөз байласып, тойға дайындық қызу жүріп жатыр екен. Мағау апа Ахметжанның шаңырағын мақтап, жылы сөздерімен тебіренсе, апа-жездем оқытушылары ретінде Сәуле туралы жылы сөздерін аяған жоқ. Олардың айтуына қарағанда, бойжеткен орнықты, артық сөзі жоқ, сабырлы қыз. «Екеуі бір-біріне тең, мінездері де ұқсас, ертең-ақ іргелі үй, үлгілі отбасы болады» деген сөздері көңіліме

жағып отыр. Содан не керек, қыркүйек айының 5-ші жұлдызында Құдайберген мен Сәуленің үйлену тойы өтті. Осылай Бірлік ауылында жас отаудың шаңырағы көтерілді.

Құдайберген оқуын жалғастырып, 1966 жылдың жазында институтты қызыл дипломмен тәмамдап, елге, өз шаңырағына, туыстарына тағы да үлкен қуаныш сыйлады. Қали ата әулетінде тағы да дүбірлі той дастарханы жайылды. Бір ай демалыстан кейін Құдайберген Тимирязев ауданындағы «Интернационал» кеңшарына агроном болып қызметке кірісті. Сол жылы мен де Тимирязев ауданының «Ишимский» кеңшарына өз мамандығым бойынша қызметке орналастым. Бір аудан көлемінде қызмет атқарып жүріп, бір-бірімізбен араласып тұрдық.

Құдайберген жұмысты ерекше жауапкершілікпен бастап, жас та болса бастай қабілет көрсетіп, көпшіліктің құрметіне бөленді. Кеңшар директоры Иван Иванович Науменко жас маманның іскерлігіне, қызмет істеу қабілетіне риза екенін айтып жүрді. 1968 жылдың сәуір айында, облыс орталығында, алғаш рет ауыл шаруашылығы мамандарының 1-съезі болды. Съезге делегат болып шақырылғандардың ішінде Құдайберген екеуміз де болдық. Съезге бүкілодақтық ауыл шаруашылығы академиясының құрметті академигі, екі дүркін Социалистік Еңбек Ері Терентий Семенович Мальцев қатынасты. Сонда аңғарғаным, Құдайберген жас маман бола тұра, академикпен жақын танысып, оның алдында өзін еркін ұстап, пікір алмасты, ескерткіш фотосуретке түсті.

Есте қалып, айтып жүретін өмір кезеңдері көп қой, сол жылдың шілде айында тұңғыш ұлым Ержанның бір жасқа толған тойын атап өттік. Сол қуанышымызға Құдайберген мен Сәулені арнайы шақырдық. Екеуі біз тұратын «Ишимский» кеңшарына «Интернационал» кеңшарынан екі доңғалақты мотоциклмен келді. Шіркін, жастық-ай десеңші, сонда Сәуленің Гүлсім деген қызымызға аяғы ауыр кезі.

1969 жылдың көктемгі дала жұмыстарына сақадай сай дайындық жасалған кезде, бастауыш деңгейдегі қызметтің «сынағын» ойдағыдай атқарған Құдайберген, маусым айында «Богдан Хмельницкий» кеңшарына бас агроном қызметіне тағайындалды. Жаңа жерде бас агрономдық қызметін емін-еркін, үйреншікті ісіндей жалғастырған Құдайберген аз уақытта бас мамандардан бастап, әрбір кеңшар диқандарының сенімі мен сыйластығына ие болғанын білемін. Кеңшар директоры Леонид Ульянович Корецкий Құдайбергеннің келешегі зор екендігіне күмәнсіз сенетін. Осы қызметті үш жылдан асыра абырой-беделмен атқарған ол 1972 жылғы орақ науқаны аяқталғанда, өзінің еңбек жолы басталған «Интернационал» кеңшарына партия ұйымының хатшысы болып қайта оралды.

Қыры мен сыры өзгеше саяси қызметті Құдайберген таныс ұжым ортасында, өзі білетін партия мүшелерінің қамқорлығымен аса қиындықсыз тез арада игеріп кеткеніне куә болдық. 1975 жылдың сәуір айында 29 жастан жаңа асқан

Құдайберген аудан және облыс басшыларының тарапынан үлкен сенімге ие болып, «Целинный» кеңшарына директорлық қызметке тағайындалды. Бұл кезде көп салалы шаруашылықтың экономикалық даму деңгейі орташа, жалпы хал-жағдайы мәз емес еді. Құдайбергенді осы жауапты қызметке бекіткенде облыстық партия комитетінің бюро мүшесі Ніл Әдіғамұлы Болатбаев: «Құдайберген, өмірдің неше қабат астарлы екенін жүре білесің, сын көз көп болады, әрқашан салқынқандылық керек, әр істі алдымен ойланып алып, ақылдасып атқарған жөн», – депті. Бертін Құдайбергеннің өзі «Ағамыздың осы сөздерін ешқашан есімнен шығарған емеспін» деп айтып отыратын.

Ол жаңа қызметіне де құлшына кірісті. Кеңшардың барлық істеріне сын көзбен қарап, жағдайды түзеу үшін түбегейлі істер атқару қажеттігін түсінді. Сөйтіп таңның атысы, күннің батысы дамыл таппай, тыныштық көрмей маңдай терін моншақтата еңбек етті. Әсіресе, құрылысқа көп көңіл бөлді. Кейінгі кезде кеңшарға іссапармен барып жүріп, күнделікті жұмыста Құдайбергеннің қызмет орнына кеңшардың еңбекші азаматтары, зейнеткерлер әр түрлі сауалдармен емін-еркін, жасқанбай кіріп, келген мәселелеріне шешім табылғанына риза болып, алғыстарын жаудырып шығатындарын талай көрдім. Бірге қызметтес болған бас және орта буын мамандармен тіл табысып, орынсыз алмастыру жасамай, еңбекші халықтың құрметіне ие болған Құдайберген бұл кеңшарда он жылдан астам тыңғылықты, тиянақты жұмыс істеді. Жақсы аты ауыздан түспей жүрген Құдайберген 1985 жылдың тамыз айында Соколов аудандық атқару комитетінің төрағасы қызметіне жоғарылатылды. Бұл оқиға Құдайбергенді жақсы білетін біздер үшін үлкен қуаныш болды. Мұнда да ол өзін жақсы қырынан танытты. Соның нәтижесі болуы керек, 1988 жылдың күзінде, егін орағы аяқталғаннан кейін Тимирязев аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы Владимир Александрович Митронин Бескөл ауданына ауысқанда, Құдайберген мен Сағындық Ақжігітов деген азаматтың арасында балама сайлау өткізіліп, аудан коммунистерінің қолдауына ие болған досымыздың жұлдызы тағы да жарқырап, сенім биігінен көрінді.

Жауапкершілігі жоғары, үлкен көлемді жұмысты игеріп кетуге Құдайбергеннің өмір тәжірибесі жеткілікті еді. Бірге қызметтес болған азаматтардың әрқайсысын жеке бағалай білетін, қызба мінезділік, өркөкіректік табиғатына жат, шаруашылық және партия жұмыстарының сындарынан өткен шағы еді. Сондықтан да атқарған істері ілгері басып, абырой беделі арта берді. Алматыдағы жоғары партия мектебіне сырттай оқуға түсіп, оны да ойдағыдай тәмамдап шықты. Бойына біткен адамгершілігі, жұмысқа, жолдастарына деген жанашырлығы, қамқорлығы, ашық жүрек, ашық қол жомарттығы, қызметі өскен сайын өрби беретін мінезінен айрылмады. Талай азаматтар Құдайбергеннің қамқорлығын ұмытпайтындай болғанын білеміз. Мысалы, Игібай Шалов деген азамат Құдайбергеннің қамқорлығы арқасында «Белоградов» кеңшарына директор болып тағайындалса, Тасбай Симамбаевты «Москворецкий» кеңшары-

на директорлық жұмысқа апарғанын білеміз.

Аудандағы ең үлкен қызметтің тізгінінде Құдайберген аудан экономикасын арттыру, ауданды жаңа белестерге көтеру үшін ел өмірін, халықтың хал-ахуалын жақсартуға барлық күш-жігерін аямай еңбек етіп, өзіне көрсетілген халықтың сенімін абыроймен ақтай білді. 1989 жылдың жазында Құдайберген мен Сәуле, араларында мен де бармын, бәріміз амандық білуге сол кездегі Сергеев аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы Мәркен Ахметбекұлының үйіне бардық. Құдайберген Мәркенді туған ағасындай қатты сыйлайтын, Мәркен де оны туған інісіндей құрметтейтін. Сонда дастарқан басында отырған Құдайбергенге: «Ініміз көрші болып келгелі пәрменді жұмыстарының нәтижелерімен, көңілге қонатын тиімді істерімен бізді де қамшылай бастады. Қалып қоймайық деп күні-түні ұйқы көрмейтін болдық», – деп бәрімізді күлдірген еді.

Зымырап өтіп жатқан уақыт! 1989 жылғы желтоқсан айында облыстық партия комитетінде екінші хатшыны сайлау мәселесі қаралатын болды. Бұл қызметке балама сайлауға облыстық партия комитетінің шешімімен, «құдайдың құдіретімен» дегендей, Мәркен Ахметбекұлы мен Құдайберген Қалиұлы ұсынылды. Бұл жағдай ара қатынастары өте жақын Құдайберген мен Мәркенге қызмет үшін бақталастық емес, адамгершілік пен парасаттылық сынындай оқиға болғанын білеміз. Ұйымдық мәселе қаралған пленумда, сөз кезегі келгенде Құдайберген ерекше ұстамдылық пен үлкен адамгершілік танытты. Облыстық партия комитетінің пленумының атына өзіне сенім көрсеткендеріне үлкен алғысын айтып, өз кандидатурасын сайлау бюллетенінен алып тастауларын өтінді, жолды Мәркен ағасына беріп, сол үшін өзі дауыс беретінін жариялады. Құдайбергеннің бұл қадамы асқан парасаттылық шешім болғанына бүкіл пленум мүшелері ризашылық білдіргенін атап өткім келеді. Пленум Мәркен Ахметбекұлын облыстық партия комитетінің екінші хатшысы етіп сайлады. Облыстық партия комитетінің бюро мүшелері Құдайбергенге жылы сөздерін айтып, ұстамды, үлкен ақылды шешіміне риза болғандықтарын ашық білдіріп жатты.

Құдайбергеннің өмір жолы тек қана даңғыл, өсу, өркендеу жолы емес, әр қилы қиындықтары мен қуаныштары аралас, жеткен жетістіктеріне масаттанбай, тек ақылмен өрлеу жолы болғаны белгілі. Екеуміздің отбасыларымыздың арасындағы достық қарым-қатынасымыз алғашқы табысқан сәттерімізден бастап, осы күнге дейін шайқалмай үлкен сыйластықпен жалғасуда десем, артық айтқандық емес. Құдайбергеннің менің жеке басыма, біздің шаңыраққа деген қамқорлығы ұшан-теңіз деп мақтанышпен айта аламын. Құдайбергеннің маған жасаған жақсылықтарын туыстарымнан да көрген жоқпын десем қателеспеймін. 1991 жылы КСРО деген алып мемлекетіміздің күл-талқаны шыққаны белгілі. Мемлекетіміздің құрылымдарының ішкі саяси сипаты өзгерді. Үш славян мемлекеттері өзара келісіп, одақтасқаннан кейін, Кеңес үкіметінің күйрегені дүние жүзіне аян болды. Одақтас республикалар өздерінің егемендіктерін

жариялап, әрқайсысы дербес мемлекет болып бөліне бастады. 1992 жылдың басында біздің республикада да жаңа билік жүйесі құрылып, облыстық, қалалық, аудандық әкімшіліктер ретіндегі басқару қалыптасты. Біздің облыстың әкімі болып Владимир Карлович Гартман тағайындалды. Әкімнің бірінші орынбасары қызметіне Құдайберген Қалиев бекіді. Міне, содан бері он жылдай уақыт өтті. Осы мерзім ішінде көптеген өзгерістер болып жатыр. Аудандар бір бөлінді, бірде қайта қосылды, нарықтық қатынастар жүйесі орын алды, саяси-әлеуметтік құрылымдар өзгерді. Аудан, қала, облыс әкімшіліктерінің бастықтары да бірі келіп, бірі кетіп жатыр. Осындай құбылыстар басқа облыстарда да, ел басқару жүйелерінде болып жатыр. Құдайберген Қалиұлы халықтың сый-құрметіне, сеніміне бөленіп, өзінің сарқылмас іскерлігін танытып, бір орында он жылдай халықтың игілігіне қызмет атқарып келеді.

Алтай ҚОЖАХМЕТ.

БІЛІКТІ БАСШЫ

Мен Құдайберген Қалиұлы Калиевпен алғашқы рет 1979 жылы кездесіп, таныстым. Бұрынғы Соколов ауданының «Березов» кеңшарында қызмет істеп жүрген кезім. Аудандық атқару комитетінің төрағасы Ғазез Есмұқанов ағамыздан «қазір келеміз ешқайда кетіп қоймасын» деген хабар алдым. Көп кешікпей өзі де келді, жалғыз емес, қасында Тимирязев аудандық атқару комитетінің төрағасы Тайшабек Тобылбаев және бір азамат бар екен. Ол кісіні Ғазекен «Целинный» кеңшарының директоры Құдайберген Калиев деп таныстырды. Сыртынан білетінмін, кеңшар директоры болып тағайындалғанын естігенмін. Ол кездері қызмет бабымен көтерілген қазақ азаматтары саусақпен санарлықтай ғана болды ғой, сондықтан да мұндай жақсы жаңалықтар ел арасына тез тарайтын.

Сол жылы, ол жақта, қуаңшылық, жем-шөп тапшылығы болды да, бізден сүрлем сұрап келіпті. Мән-жайды талқылап, келіскеннен кейін Ғазез ағамызға: «Алдын ала ескертпеңіз ғой, мұндай азаматтар күнде келе бермейді, дайындалып, лайықты қарсы алатын едік қой», – дедім.

Содан, құрметті қонақтарды «асығыспыз» десе де, үйге апарып, дәм татырдық. Мұның бәрін тәптіштеп айтып отырған себебім, бір қызық жағдай болды. Әке-шешем бізбен бірге тұратын. Әкем марқұм ел басқарған, өмірден көрген-түйгені мол кісі еді. Амандық, саулықтан кейін танысып, жөн сұрасып жатты. Құдайберген реті келгенде, түсінікті болсын деп айтты ғой деймін: «Мен Бірлік ауылында басқарма болған Ахметжанның күйеу баласысымын», – деді. Әкей бір жымыды да: «Түшке Бірліктегі Ахметжанды білеміз ғой, бір кезеңде қызмет істедік, жақсы ел азаматы болған еді, бірақ балам, сенің өз әкеңнің аты жоқ

па, содан бастамайсың ба», – деп қойып қалды. Бір-бірімізге қарап, біртүрлі қысылып қалдық. Алайда Құдайберген қарт адамның сөзіне ренжіген жоқ, осы күнге дейін «өмірлік сабақ болып қалды» деп есіне алып отырады.

Құдекеннің өнегелі өмір жолы жас ұрпаққа үлгі боларлықтай. Үлкен өмір мектебінен өтіп, шындалған, көрген-білгені көп азамат. Алматының ауыл шаруашылығы институтын үздік бітірген бойда жігері, жүрегінде оты бар жас маман еңбек жолын бөлімше агрономы қызметінен бастап, кеңшар директоры, аудандық партия комитетінің 1-ші хатшысы, облыс әкімінің 1-ші орынбасары қызметтеріне дейін көтерілді. Айта берсек, бұл арада тілге тиек етерлік әңгіме көп, оның бәрін шағын мақаланың көлемі көтере қоймас. Бір ауыз сөзбен түйіндесем, Құдекең – елге еңбегі сіңген азамат. Сол адал еңбегі бағаланып, үкіметтің жоғары наградаларымен марапатталды, облыстың құрметті азаматы атанды.

Ол әрдайым өзінің қарапайым, кішіпейіл, саликалы-сабырлы мінезімен ерекшеленіп тұрады. Кеңес үкіметі тарап, нарық келгенде, экономикалық дағдарысқа ұшырағанымыз әлі ұмытыла қойған жоқ. Міне, нақ осы кезде ол мейлінше жауапкершілікпен жұмыс істеп, небір күрделі, өзекті мәселелерді оңтайлы шеше білді, білікті басшы, іскер ұйымдастырушы ретінде жарқырай көрінді. Әкімдер бірі келіп, бірі кетіп жатқанда, негізгі ауыртпалық, жауапкершілік Құдайберген Қалиұлына түсті. Әсіресе ауыл шаруашылығы саласындағы жағдай өте күрделі еді ғой, кеңшарлар мен ұжымшарлар тарап, жаңа құрылымдар әлі қалыптаса қоймаған, халық не істерін білмей дағдарып қалған кез еді ғой. Сол күндердегі жағдай есіме түскенде, осы күнге дейін жүрегім ауырады. Ешқандай дайындықсыз, социализмнен – капитализмге, ұжымдық еңбектен жеке меншікке көшеміз деген ұран тасталып, біраз нәрселерден айырылып қалдық. Әлеуметтік сала құрдымға кетті, халықтың тұрмыс жағдайы құлдырады.

Өзіміздің проблемамыз аздай, Көкшетау облысы жабылып, бірнеше ауданы Солтүстік Қазақстан облысына қосылды. Міне, осы аудандардың негізгі мәселелерін шешу Құдекеңге тапсырылды. Халықпен біте қайнаса жұмыс істеп, қиындықтар артта қалатынын түсіндіріп, өзіне жүктелген міндеттерді қара нардай көтере білді. Тағы бір ауыз толтырып айта кететін жәйт, көптен бері қаланың шеткі мөлтек аудандарында мешіт салу керектігі айтылып жүретін. Сәті түсіп, шешім қабылданды. Осы жауапты құрылысты басқару да Құдекеңе тапсырылды.

Азаматтың азаматтығы, елінің-жұртының қамын ойлап, оларға қызмет атқаруынан көрінеді. Осы мәселені шешуде де қиындықтар аз болмағанын білеміз. Бірақ Құдекең өзіне көрсетілген сенім биігінен көріне білді. Бүгінде көздің жауын алатын ғимарат – Алланың үйі мұсылман қауымына құлшылық етулеріне мүмкіндік беріп отыр. Алладан қайтсын дейміз!

Бүгінде Құдайберген Қалиұлы мен өмірлік жары Сәуле Ахметжанқызы – ұлын – ұяға, қызын қияға қондырған, ғауһар тойларын атап өтіп, немере-шөбе-

релерінің күлкісіне бөленіп отырған бақытты жандар!

Мұндай бақытты, Жаратқан Ием, әртүрлі сынақтарынан абыроймен өткен өзінің сүйген құлдарына ғана сыйлайды екен. Бақыттарыңыз баянды болсын деп тілейміз.

Сағындық АҚЖІГІТОВ.

ДАРА ТҰЛҒА

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев «Әділетті мемлекет. Біртұтас ұлт. Берекелі қоғам» атты Жолдауында «Кәсібилік пен еңбекқорлық қоғамымызда ең жоғары орында тұруы қажет. Елімізде еңбекқор адам, кәсіби маман ең сыйлы адам болуға тиіс. Осындай азаматтар мемлекетімізді дамытады. Қандай кәсіппен айналыссаң да, оны сапалы атқару маңызды», – деген еді.

«Еңбек адамы» – бұл жақсылық жасауға бағытталған адамның өндірістік қасиеттері ғана емес, сонымен бірге адамның дүниетанымдық, идеологиялық және мәдени қасиеттері болып саналады.

Аталмыш қасиеттердің бәрін өз ұстазым, тәлімгерім Қалиев Құдайберген Қалиұлының бойынан таптым дер едім.

Бүгінде мен Тимирязев ауданының қалыптасуы мен дамуында, сондай-ақ, Солтүстік Қазақстан облысының ауыл шаруашылығын нығайтуда шешуші рөл атқарған тұлға Құдайберген Қалиұлы еңбек жолын бастаған Тимирязев ауданын басқарудамын. Мен үшін оның кәсіби жолы – адалдықтың, жауапкершіліктің және тиімді басшылықтың мысалы.

Солтүстік Қазақстан облысының Сергеев ауданында дүниеге келген ол өз өмірін аграрлық секторға арнады. 1966 жылы Алматы қаласындағы Қазақ мемлекеттік ауыл шаруашылығы институтын бітіріп, Тимирязев ауданының «Интернациональный» кеңшарында агроном лауазымында еңбек жолын бастады. Үш жылдан кейін оның кәсіби қасиеттері мансап баспалдақтарымен ілгері жылжуға мейілінше септігін тигізіп, «Богдан Хмельницкий» атындағы кеңшардың бас агрономы қызметін атқаруға мүмкіндік берді. Өз ісіне асқан

жауапкершілікпен қарап, өзіне және әріптестеріне талап қоя білу қасиеті оны 1973 жылы «Интернациональный» кеңшары партия ұйымының хатшысы етіп тағайындауға әкелді. Ал 1975 жылдан бастап «Целинный» кеңшарын үздіксіз басқарды. Оның басшылығымен шаруашылық айтарлықтай жетістіктерге жетті: өнімділік артып, мал саны көбейді, ауыл шаруашылығы өндірісінің көрсеткіштері көтерілді. 1988 жылы Құдайберген Қалиұлы Тимирязев аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы болып сайланды. Осы кезеңде аудан айтарлықтай жетістіктерге жетіп, инфрақұрылым жақсарып, ауыл шаруашылығы дами түсті.

Қазіргі таңда Құдайберген Қалиұлы аудан мен облыстың қоғамдық өміріне белсенді қатысуын жалғастыруда. Тимирязев ауданының 60 жылдық мерейтойын тойлау аясында Құдайберген Қалиұлы ауданның барлық бұрынғы басшылары мен шаруашылық директорларын, ауданымыздың дамуына үлес қосқан азаматтар мен қонақтардың тізімін жасауға белсене атсалысты. Аудан халқы Құдайберген Қалиұлына шынайы ризашылықтарын білдіріп, жылы шыраймен қарсы ала отырып, игі тілектерін жеткізді.

Бұл кездесу – бүгінгі таңда жұмыс істеп отырған ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер үшін де, кеңшарлардың бұрынғы директорлары үшін де маңызды болды. Ауыл шаруашылығындағы жаңа технологиялармен танысу, тәжірибе алмасу – оларды бір арнаға біріктірді.

Құдайберген Қалиұлы – өз әріптестерін назардан тыс қалдырмайтын, кез келген лауазымды атқара отырып көпқырлы қызметінде халықтың, нақты адамдырдың мүддесін биік қоятын басшы бола білді. Оған Тимирязев ауданында В.А.Митрониннің 85 жылдық мерейтойын Құдайберген Қалиұлымен бірге ұйымдастырғанымыз дәлел.

Құдайберген Қалиұлының басшылығымен жұмыс істеген адамдар оның талапшыл және принципті басшы болғанын айтады. Ол әрқашан өзінің қарамағындағыларға құрметпен қарап, кадрларды бағалады, жұмыс үшін қолайлы жағдай жасауға тырысты. Өзгерістерді талап еткен қиын кезеңдерге қарамас-тан ол инновациялардан қорықпады, заманауи жұмыс әдістерін дамыту және енгізу жолдарын іздеді. Әріптестері оны әрдайым феноменальды жадысы бар адам ретінде еске алады. Ол ұжымға қамқорлық көрсете отырып, нағыз басшы болды.

Оның басты қасиеттерінің бірі – қызметкерлердің кәсіби дағдыларын дамытуға бағытталған. Ол кадрлардың біліктілігін арттыруға ықпал етіп, бастамашыл жұмысшыларды қолдады және оқуға деген ұмтылысты ынталандырды. Әрине, бұл әріптестер арасында шынайы құрмет пен сенім тудырды.

Көп жылғы қажырлы еңбегі және ауыл шаруашылығына қосқан елеулі үлесі үшін Құдайберген Қалиұлы «Тимирязев ауданының құрметті азаматы» атағына ие болды.

Оның өмір жолы – биліктің биік тұтқасын ұстап, туған өлкені дамытуға,

142 ТОЛАҒАЙ

ауыл халқының еңбек жағдайлары мен өмірін жақсартуға бағытталған жанқирлық жұмыстың жарқын мысалы.

Ерлан ЖАРОВ,
Тимирязев ауданының әкімі.

ҚҰДАЙДАЙ ҚҰРМЕТТЕЙТІН ҚҰДАМ

«Құдаларды құдай қосады», – демекші, біз Құдайберген екеуміз құдамыз. Бірақ құда болғанға дейін араласып, жақсы қарым-қатынас жасап тұрдық. Екеуміз де Жер-Анамен, елмен байланысты салада қызмет еткендіктен ортақ іс, ортақ мүдде бізді жан жолдастық қатынасқа әкелгендей еді. Ойын-шыны аралас, «Құда болсақ» деп әзілдесетінбіз. Сол тілегімізді Алла естігендей, балапандарымыздың көңілдері жарасып, шаңырақ құрып отыр. Сол үшін біз қуаныштымыз. Балаларымыздың қосылуы бізді жақындата түсті, қазір туыс-бауырдаймыз. Арамызда кіршіксіз таза сыйластықпен дәм-тұзымыз араласып жатады. Сәуле құдағиымның мол дәмді дастарқаны, Құдайберген құдамыздың бауырмалдық кең пейілі, мазмұнды әңгімесі әрқашан қол бұлап шақырып тұратындай. Осы бір-бірімізге деген ілтипат сезім мен ыстық ықылас үзілмесін демекпін.

Мен құдамды мақтан етемін. Өйткені ХХ ғасырдың 70-ші жылдарынан бастап бүгінгі күнге дейін солтүстік өлкедегі ауыл шаруашылығының нығаюында, өркендеуінде Құдайбергеннің елеулі үлесі бар. Құдайберген өз болмыс-қасиетімен, беделімен біздің өңірді республикаға танытып жүр. Олай дейтінім, Астана, Алматы, Қарағанды, қай елді мекенді алсақ та, Құдайбергенді асқақтап құрметтейтін адамдар табылады. Біз екі отбасы «Сарыағашқа» курортқа демалуға барған болатынбыз. Сонда «Құдайберген келіпті» дегенді естіген достары арнайы іздеп келіп, амандасып, қонақ кәде жасады. Өзбекстанға апарып, көне тарихи қалаларға саяхат ұйымдастырды. Жаны жомарт, қолы ашық азаматты құрметтейтіндер, әрине, оның талай адамгершілік ісінің, қайырымдылығының рақымын көргендерін айтты. «Жақсының жақсылығын айт, нұры тасысын» де-

мекші арамызда осындай адал азаматтың жүргені барлығымызға мерей.

Бізді тағы бір жақындастыратын жағдай: өмірімізде Шал ақын ауданының ерекше орын алуы. Құдайберген сол ауданның тумасы болса, менің еңбек жолым, өмірімнің жемісі мен белесі Шал ақын ауданымен байланысты. Сондықтан да біріміз аға, біріміз інідей бауырмыз. Бірақ мен бауырымды, құдамды басқалардан қызғанбаймын. Өйткені оның алып жүрегінде, нар тұлғасында барлығымызға да орын табылатынын жақсы сеземін. Бүгінгі баршамыздың басымыздың қосылуы соның айғағы емес пе? Ендеше, бүгінгі тілеген көл-көсір тілекті періштенің құлағына шалындырсын. «Құдалығымыз мың жылдық» болып жарастығымыз жалғасын таба берсін, Шаңырағыңа шаттық, қуаныш тілеймін. Дастарханың тек қана тойға жайылсын. Сәуле екеуіңнің қарт-қария болып, немере-шөберелеріңді шұбыртып, қызыққа кенелгендеріңді көрейін. Ең бастысы деніңе саулық тілеймін. Алпысқа келдің деп айту қиын, әлі талай шаруаның басын қайыратын қайратың бар. Сол қажыр-қайратың таймасын.

Маңыбай ҮМІТБАЕВ.

АМАН БОЛ, АҒА!

Дәм жазып, 1997 жылы қызмет бабымен Қызылжарға қоныс аудардық. Алғашқы кездері Солтүстік Қазақстан облысына әкім болып тағайындалған Даниал Ахметовке көмекші болдым.

Осы күнге дейін ұмытпаймын, қиындық деген бастан асып жатса да, халықтың еңсесі түспепті. Жұмыс істеп тұрған завод-кәсіпорын жоқ. Бірақ бәрі орнында, қолды болмаған: бүгін іске қоссаң, жұмыс істеп кетейін деп тұр. Даниал Кенжетайұлы уақытпен санасуды білмейді, күні-түні шапқылаймыз да жүреміз. Әлі есімде, қайда барса да өзінің орынбасары Құдайберген Қалиұлын жанынан қалдырмайды. Өйткені жергілікті жағдайды одан артық білетін адам жоқ.

Мінезі тік, тура, қысқа да нұсқа сөйлегенді ұнататын Дакен жиналыстарды көп созбайды, шешендер көпсөзділікке салынып бара жатса, тез қайырып алады. Тек Құдайберген Қалиұлының сөзін бөлмейтін.

Құдекенді Дакен бас болып, бәріміз қатты сыйладық. Нақты мысал келтірсем, Павлодарда жүргенде Даниал Кенжетайұлы кім шақырса да қонаққа бармаушы еді. Бір күні түс кезінде өзімен бірге келген жігіттерді шақырып алып: «Бүгін кешке Құдайберген Қалиұлының үйіне қонаққа барамыз, басқа жоспарларыңыз болса, кейінге қалтырыңыздар», – деді.

Жақсы отырыс болды, Сәуле жеңгеміз аяғынан тік тұрып күтті. Сол кеште ол кісілердің жүректері жылы, көпшіл, ұлтымыздың салт-дәстүрлерін жақсы білетін жандар екеніне көз жеткіздік.

Айта берсем, Құдайберген Қалиұлына қатысты осындай оқиғалар көп. Іс

басқарушысы қызметіне ауысқан кезім еді. Өңір басшыларының қызмет көліктеріне жаңа нөмірлер беру керек болды. Осы арада ойлануға тура келді. Облыс әкімінің екі бірінші орынбасары бар, бірі – Құдайберген Қалиұлы, екіншісі – Александр Федорович Вербняк. 004 нөмірін қайсысына беру керек? Көп ойланбастан ГАИ-дегілерге Құдайберген Қалиұлына – 004 АО, ал А.Ф.Вербнякке 005 АО нөмірін беріңіздер дедім. Кейін осы шешімімді облыс басшысына хабарлағанымда ол кісі бірден қолдап: «Дұрыс істегенсің, Құдайберген Қалиұлы осы жердің азаматы, ел-жұрты сыйлайтынын көріп отырмыз», – деді.

Қазір ұсақ-түйек сияқты көрінгенмен ол кезде мұндай мәселелерге айрықша мән берілетін. Құдайберген Қалиұлы бізді де сыйлады, үлкенмін, қызметім жоғары деп кеудесін керген жоқ. Үнемі ақылын айтып, жол көрсетіп отырды.

Аман бол, Аға!

Төлеген БӘСТЕНОВ,

*Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің көмекшісі, іс басқарушысы,
аппарат басшысының орынбасары (1997-2000).*

ӨМІРДЕН ТҮЙГЕНІ МОЛ

Кызылжар өңірінің сыйлы азаматы Құдайберген Қалиұлы биыл 80 жасқа толады. Мен өзім Құдайберген ағамызды адал қызмет етіп, туған жеріміздің гүлденуіне зор үлес қосқан азаматтарымыздың бірі деп білемін.

Ол еңбек жолын бөлімшеде бастап, кейін совхоздың бас агрономы болды, директорлық лауазымға дейін көтерілді. Жоғары кәсібилігі мен ұйымдастырушылық қабілеттерінің арқасында екі ауданды басқарды, облыс ауыл шаруашылығы саласында және мемлекеттік қызметтерде абырой биігінен көрінді. Өмірден түйгені мол, жоғары дәрежелі ауыл шаруашылығы саласының маманы атанды.

Токсаныншы жылдардың басында, Құдайберген Қалиұлы облыстық ауыл шаруашылығы басқармасының басшысы, сонан соң он шақты жыл облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметтерінде болды. Бұл Кеңес үкіметі тараған уақытына сәйкес келген жылдар еді. Осы кезде облыс көлемінде де бірталай өзгерістер болғаны белгілі: көршілес Көкшетау облысы таратылып, 5 ауданы (Айыртау, Ақжар, Тайынша, Ш.Уәлиханов, Ғ Мүсірепов) біздің өңірге қосылды, бірқатар аудандар ірілендірілді. Нақ осы кезде Құдайберген Қалиұлы өзін ауыл шаруашылығының нағыз білгір маманы ретінде танытып, жарқырай көрінді. Қадірлі ағамыздың қажымас қайсарлығының арқасында салада орын алған күрмеуі қиын мәселелер оңтайлы шешілді. Атап айтсақ, сол жылдары облыс ауыл шаруашылығы елеулі дағдарысты бастан өткірді.

Облыстағы колхоздар мен совхоздарды жаппай жекешелендірудің салдары-

нан көптеген астық өндіретін, мал шаруашылығымен айналысатын совхоздар мен колхоздар, құс фабрикалары қаржы тапшылығын сезініп, бағалардың тұрақсыздығы пайда болды, шаруашылықтарды материалдық-техникалық қамтамасыз етуде де елеулі қиындықтар орын алды, алып-сатарлар пайда болды. Жұмыскерлеріне жарты жылға дейін жалақы бере алмаған шаруашылықтар көбейді. Осы кемшіліктерді жойып, облыс ауыл шаруашылығы саласының дамуына тың серпін берген басшылардың арасында Құдайберген Қалиұлының орны бөлек болды.

Мен облыс әкімі қызметінде болған кезде де Құдайберген Қалиев ағамыз облысымыздың қоғамдық өміріне белсене араласты. Облыс әкімінің кеңесшісі ретіндегі өз міндетін мінсіз атқарып, көктемгі егіс, күзгі орақ науқандары кезінде шаруашылықтарға жиі шығып, жұмыс барысын қадағалап отырды. Құдайберген ағамыз облыс көлемінде сол уақыттарда кездескен қиыншылықтарды жеңуде іскерлік танытып, өңіріміздің экономикалық жағдайының түзелуіне көп атсалысты, егістік көлемін ұлғайту арқылы өнім молшылығын жасауға зор үлес қосты. Осындай өте еңбекқор, кішіпейіл, қайырымды азамат, білікті маман марапатқа да қызықпапты. Ағамыздың ерен еңбегін ескеріп, орденге ұсындық. Сөйтіп 2011 жылы ел Президентінің жарлығымен ағамыз «Құрмет» орденімен марапатталды. Оны Еліміздің Тәуелсіздік мерекесі қарсаңында өз қолыммен табыстадым.

1992-1998 жылдары ауыл шаруашылығының басты бір саласы – мал шаруашылығының қожырап кеткені әлі есімде. Мал басы азайып, құнарлылығы да төмен болды. Мұның бәрі осы салаға деген көзқарастың нашарлауынан болды. Бұл тұста айта кетерлік жағдай, Құдайберген ағамыз осының бәрін байқап, істің оналуына қол жеткізді. Айта берсек, осындай мысалдар аз емес.

Мен сол жылдары Бескөл құс фабрикасының бас технологы едім, Фабрика директорының орыны босап, оған сол кездегі Солтүстік Агро фирманың бас директоры В.К. Дремасов мені ұсынды. Бірақ үміткерлер қатарында, менен де басқа ауданның қызметкерлері А.Н. Мұқышев, Е.А. Капустин деген азаматтар болды. Облыстық әкімшіліктің басшысы – В. К Гартман, ал Құдайберген Қалиұлы оның бірінші орынбасары еді. Ол кісі мені В.К Дремасовпен бірге қабылдап, кандидатурамды қолдайтынын жеткізді және уақытының тығыздығына қарамастан басшылық қызметтегі өзінің бай тәжірибесімен бөлісті, ақыл-кеңестерін айтты. Бір сөзбен айтқанда, ол менің жолымды ашып берді: Бескөл құс фабрикасының директоры қызметінен кейін, М.Жұмабаев, Есіл, Бескөл аудандарын басқардым, облыс әкімінің орынбасары, облыс әкімі, IV және V шақырылымдарда Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты болдым. Қазір жеке кәсіпкерлікпен айналысудамын.

Қазіргі күндері облыстағы агроөнеркәсіп саласы мен мал басының негізі жеке шаруа қожалықтарының қолында жинақталып, ауылдарда тиімді шаруашылық жүргізуге қабілетті меншік иелері қалыптасты. Солардың бірі деп, осы

ағамызды да айтуға болады. Өйткені Құдайберген ағамыз зейнетке шыққаннан кейін де туған жері Есіл өңірінің ауылдарында өзінің жеке шаруашылық қожалығын құрып, сол шаруашылығын дамытуын жалғастырып келсе, әке жолымен жүруді ұстанған оның ұлы Дулан Құдайбергенұлы да «Даниал» ЖШС-ін басқарады. Ол да ауыл шаруашылығы саласында едәуір жетістіктерге жетіп, биылғы жылы «Құрмет» орденімен марапатталды. Әкелі-балалы жандар ауылдықтардың әлеуметтік жағдайын арттырып, көркейтуге өздерінің зор үлесін қосуда десем қателеспеймін.

Бүгінде сексеннің сеңгіріне шыққан еңбек ардагері әлі де қатардан қалып отырған жоқ. Оны үнемі қайнаған істің ортасынан көреміз. Құдайберген Қалиұлы кейінгі буынға өзінің бай тәжірибесін үйретуден жалықпайды. Біз өзіміз де оның алдын көрдік, тәрбиесін алдық. Ол – нағыз ұстаз!

Серік БІЛӘЛОВ,

жеке кәсіпкер, Солтүстік Қазақстан облысының әкімі (2007-2013).

ҚҰРДАСЫММЕН МАҚТАНАМЫН

Әр адамның пешенесіне жазылған тағдыры бар. Адам қоғамнан бөлек бола алмайды. Өмір теңіз болса, біз оның бір тамшысымыз.

Соғыстан кейінгі жылдар ел үшін, әсіресе ауыл халқы үшін оңай болған жоқ. Қырық бесінші жылдары туған біздерде балалық шақ болған жоқ десек қателеспейміз. Әке-шешеміз таң атқаннан күн батқанға дейін колхоз жұмысында, ұшы-қиыры жоқ қауырт бір науқан.

Қуанышты күндерден ауылдағы Айт есімде қалыпты. Айт болғанда, таңертең ерте анам тіккен жалғыз көйлекті үстіме іліп, көрші балалармен, ауыл аралап кетуші едік. Барған үйлердің табалдырығынан «Айттық» деп аттаймыз. Сонда олардың бізге ұстататыны – бір түйір нан немесе жалғыз кәмпит. Соған мәз боласың. Ауылға кино әкелгенде – ол бір мереке.

Сол кездегі ауыл адамдары бір-біріне туыстай еді. Балалар да елгезек болатын. Үлкендер жұмсаса жүгіре жөнелеміз. Үлкенге сәлем беру, жолын кеспеу, әдепті сөйлеу, бәрі күнделікті әдетке енген ғұрып болатын.

Тың игеру кезінде ауылға электр жарығы, радио келді, үйлер салына бастады. Жастардың бәрі дерлік механизаторлыққа кетті.

Біз Құдайбергенмен құрдаспыз. Жас аралығымыз бірнеше ай ғана. Есілдің екі бетінде – мен Социалда, ол Бірлікте өстік. Мен Целиноград ауыл шаруашылығы институтын, ол Алматыда ауыл шаруашылығы мамандарын даярлайтын жоғары оқу орнын тәмамдады.

Құдайберген Қалиұлымен 1980 жылдың жазында кездестім. Ол кезде әрбір совхоз жыл сайын ең кем дегенде 25-30 үй салуы керек болатын. Ол кезде мемлекет біреу, шекара деген жоқ. Свердловск қаласында бізден 800 шақырым

жерде картон-рубероид зауытының жанында кездестік. Сәлем алғаннан өзінді баурап алатын қоңыр дауысы, асықпай сөйлеген сөзі, істі жетік білетіні білініп тұрды. Содан бері жарты ғасырға жуық уақыт өтті. Тәубе, қарым-қанынасымыз, сыйластығымыз жалғасып келеді.

Кейінде облысты басқаруға Владимир Гартман келді. Оның бірінші орынбасары болып Құдайберген Қалиұлы тағайындалды. Өзім білетінім, кеңшарлардың басқару жүйесін реформалау, жекешелендіруді уақытылы және сапалы жүргізу, халықтың қал-жағдайының құлдырауына жол бермеу – бәрі осы кісіге жүктелді.

Сол жылдары етектен тартып, аяқтан шалған қиындықтар аз болған жоқ. Әсіресе, 1994 жылдың күзі жаңбырлы болып, кей алқаптарда егін алынбай қалу қаупі төнді. Темірдей тәртіп, жұмылған жұдырақтай ұйымдастырушылықтың арқасында, облыстың бір бөлігі мен екінші бөлігіне комбайндарды айдап апарды. Соның басы-қасында Құдайберген Қалиұлы жүрді.

Ол ұзақ жылдар бойы облыстың ауыл шаруашылығына жауапты болды. Батыл, күнделікті өмірдің тәртібіне сыймайтын кейбір іс-шараларды ұйымдастыруға тура келгенін білеміз. Оның бірі – материалдық резервтегі жанар-жағармайды ысырап қылмай, барлық шаруашылықтарға бөліп беру, оған операторды дайындау және әркімнің егіс көлеміне байланысты кері қайтару. Сол жылдары 1 тонна соляркаға 1,6 тонна бидай беру міндеттелді. Ол осындай жұмыстардың бәрін үйлестіріп, қадағалап отырды. Соның арқасында барлық шаруашылықтар көктемгі, күзгі дала жұмыстарын уақытында орындады.

Тұрмыстың ащы-тұщысын бір заманда бірге тарттық. Өмір болған соң бәрі Алланың ырқында, қуанышы да қайғысы да бірге жүреді. Абай атамыздың «Бұл жасқа келгенше, жақсы өткіздік пе, жаман өткіздік пе, әйтеуір бірталай өмірімізді өткіздік: алыстық, жұлыстық, айтыстық, тартыстық – әурешілікті көре-көре келдік» деген қара сөздері бар. Біз де еңбек көрігінде шыңдалдық.

Серікбай ЕЛЕМЕСОВ.

ЖАҚСЫЛЫҒЫН ҰМЫТПАЙМЫН

1997 жылдары елімізде аумақтық өзгерістер болып, бұрынғы Көкшетау облысына қараған біраз аудандар Солтүстік Қазақстан облысына қосылды. Ленин, Ленинград аудандары біріктіріліп Ақжар атанды. Аудан орталығы ретінде Талшық ауылы таңдалды. Бұл шешімге Ленинград ауданының тұрғындары наразы болып, жоғары жаққа шағым жолдайды. Соны тексеруге облыс әкімінің бірінші орынбасары Құдайберген Қалиұлы Қалиев бастаған комиссия келгені есімде. Ол кісі халықты жинап, кездесу өткізді. Бұрын кездеспеген адамым еді, ол кісінін орысша, қазақша сөз саптасына өте риза болдым. Кез келген сауалға мүдірмей жауап беріп, жиналыстың тізгінін нық ұстап отырды. Ақыры не керек, халық артық сөзге барған жоқ, қабылданған шешім дұрыс екен деп тарқасты.

Мен ол кезде аудандық маслихаттың хатшысы едім, аудан әкімі В.Г.Оверко екеуіміз комиссия мүшелерін түскі асқа шақырып, сол жерде жақынырақ таныстық. Ол кісі менің қай жерден екенімді қайда жұмыс істегенімді сұрап алғаннан кейін «ел басшысының бірісіз ғой, жиында неге бір ауыз сөз айтпадыңыз» деп маған реніш білдіргендей болды. Мен бұл мәселеге қатысты ойымды халық білетінін, талай әңгіме болғанын айттым. «Әңгіме осымен тиылатын шығар, сіз жеріне жеткізе айттыңыз ғой», – дедім.

Құдайберген Қалиұлымен екінші рет Көкшетау қаласында кездестім. Ол кезде Көкшетау Солтүстік Қазақстан облысына қарайтын. Алматыда Еркін Нұржанұлы Әуелбеков қайтыс болып, мәйітін Көкшетауға самолетпен әкеледі екен, жерлеуі елінде болады деген соң, делегация жасақтап, аудан әкімі, екі ақсақал бар, төртеуіміз Көкшетауға келдік. Әуежайда мәйітті тосып алдық. Жерлеу комиссиясының басшысы Құдайберген Қалиұлы екен, мәйітті қабылдап алғаннан кейін, ол кісі алға шығып жерлеу тәртібін түсіндірді. «Қазір мәйітті

Көкшетау қаласындағы Мәдениет үйіне жеткізіп қоштасу рәсімін өткіземіз, содан кейін туған ауылына апарамыз», – деді.

Сол шараны өткізу барысында байқағаным, Құдайберген Калиұлы өте қабілетті басшы, сөзге шешен, алғыр азамат екен. Солтүстіктің топырағынан жаратылған кешегі қазақтың ұлылары – Сабит Мұқанов, Ғабит Мүсірепов, Сафуан Шаймерденовтердің ізін басқан қайраткер азамат екеніне көзім жетті. Осы күнге дейінгі сол азаматқа деген ілтипәтім бір кеміген емес. Бертін қызмет барысында кездесіп жүрдік, көп жақсылығын көрдім, ақыл-кеңесін тыңдадым, қолдауын сезіндім.

Мен екі жыл аудан әкімінің міндетін атқардым. Бір күні облыс әкімі аппаратының басшысы телефон шалып, үш орынбасардың біреуін қысқарту керек деді. Мен қалай қысқартам, көп жыл бірге орынбасар болып істеп жүрген азаматтардың қайсысын қысқартып тастаймын деген ой қатты кинады. Өзім де әкімнің міндетін уақытша атқарып жүрмін. Не істесем екен деген оймен облыс әкімінің бірінші орынбасары Құдайберген Калиевке телефон шалдым.

Сонда ол: «сен ең бірінші өзіңді ойла, өзіңнің орнынды қысқартып тастама, сені түбінде әкім қылып бекітсе жақсы, ал жағдай өзгеріп кетсе, қызметсіз қаласың» деп тоқетерін бірақ айтты. Ақыры, сол кісінің көмегімен бұл мәселені де ойдағыдай шештік.

Бір жылдары Ерік Есімұлы Нұрақасевтың әкесі қайтты. Мен ол кезде ауданда теркомның бастығы болып істеймін. Көңіл білдіріп, бата жасамақ болып, бір топ азамат Қызылжарға бардық. Астан кейін Құдайберген Калиұлы мені тоқтатып, «сен кіммен жүрсің», – деп сұрады. Мен «өзім жалғызбын» дедім. «Жүргізушің бар ма?» – деді, мен «бар» дедім, «ендеше менің көлігіме отыр, сенің көлігің артымыздан жүріп отырсын. Мен сені шығарып салайын» деп ұсыныс жасады. Мен келістім. Жолда бір шай ішетін орынға тоқтап, екеуміз ішке кірдік. Шеткерірек үстелдердің біріне жайғасқаннан кейін, даяшыға тапсырыс берді. Сол жерде көп әңгімелестік. Негізінде ол кісі Көкшетау өңірінің халқы, тұрмыс, салт-дәстүрі, белгілі адамдары жайлы сұрайды, мен жауап беремін. Біз осылай жақын араласып кеттік. Ойымыз – бір, тілегіміз – бір. Жас ұлғайды, немерелі болдық. Бір қызығы, екеуміз екі жақта жүрсек те, немерелеріміздің атын Даниял деп қойдық. Ол кісінің немересі Даниял шетелден оқып келіп, қазір қызметте, менің Даниялым Астанада университеттің үшінші курсына оқиды.

Айта берсек естеліктер көп. Сөзімнің соңын Құдайберген Қалиұлына деген ізгі тілегіммен түйіндегім келеді. Жасыңызға жас қосыла берсін, аға! Зор денсаулық, ұзақ ғұмыр, отбасының амандығын тілеймін.

Мағауия СМАТАЕВ,

Ақжар ауданының құрметті азаматы, Қазақстан Республикасы ауыл шаруашылығы еңбеккерлерінің құрметті ардагері.

ЕЛ АЗАМАТЫ

*«Елінде жақсы жігіттің
Алыста даңқы зор болар...»
Шал ақын.*

Құдайберген Қалиұлымен біз көптен таныспыз. Ол кісі туралы ірі ел азаматы ретінде көп еститінбіз. Арамызда туыстық да бар, Сәуле тәтемнің қайынатама туған жиен болып келеді. Содан да шығар, тонның ішкі бауындай араласып кеткен жайымыз бар. Қайынатам Әлен мен анамыз Алтын Құдекең мен тәтені жақсы көріп мақтап отырушы еді.

Құдайберген Қалиұлының өмір жолы тағылымды. Ұлы Отан соғысы аяқталған кезде туған ол ХХ-шы ғасырдың 60-шы жылдары талайдың қолы жетпеген Алматыдағы ауыл шаруашылығы институтын бітіріп, білікті маман болып шықты. Одан Сәуле тәтемен шаңырақ құрып, ұл-қыздарды тәрбиелеп өсірді. Кейін ауыл шарушылығы саласында қиын да қызықты қызметтерді атқара білді. Өз еңбегімен өсіп совхоз, аудан, облыстарды басқарды, халықтың қалаулысы атанды.

Жарым Зәуреш Бірлік ауылынан болған соң, Құдекенді жастайынан біледі. «Құдайберген аға туралы ойласам бірден атам есіме түседі, – дейтін ол, – сол жылдары Құдайберген, Баян ағаларымыз Алматыда оқыды. Каникулға келгенде туыс-көршілерге бір-бір үлкен апорт алма әкеліп тарататын. Әжем оны әдемілеп бөліп бәрімізге жеткізетін. Сол кездегі алманың иісі қандай, үйді алып кетеді, дәмі естен ұзақ кетпейтін. Сонда атам: «Осы бала (Құдайбергенді айтады) түбінде бір жерден жарып шығады, әкесінің еңбегін ақтап жоғары оқуда оқып жүр. Алла жолын оңғарсын», – деп отыратын. Кейін Құдайберген аға

маған жезде болды. Атам айтқандай жарып шығып, оза шапты, үлкен қызметтерде болды. Өстім, жетілдім деп ол кісі ауылдан, туыстарынан алыстап кеткен жоқ, бойына тумысынан біткен қарапайымдылығын, мейірбандығын сақтай білді. Әкем Әлен де «Құдайберген өте тамаша азамат, оны сыйлап жүріңдер! Қанша жоғары қызметте болса да кеудесін көтеріп кеткен жоқ. Өмірі мені «нағашы» деп өтті. Мені сыйласандар оны сыйлаңдар» дейтін. Әрине әрі ағайын, әрі жезде, асыл азамат Құдайберген ағаны қатты сыйлаймыз, құрметтейміз. Алматыдан елге келгенде ағамыз бен тәтемізге арнайы дастарқан жайып қарсы алушы едік».

1985 жылдары М.С.Горбачев ел тізгінін қолына алған кез. Күн сайын бір – жаңалық, күн сайын өзгеріс... Ай сайын не қирату, не қысқарту. Дүкен сөрелері бос қалып, халықтың бойын үрей билегені ұмытылған жоқ. Жекешелендіру саясаты да оңай болмады. Ол аз болғандай солтүстік өңірде сепаратистік күштер бас көтере бастады. Сол кезде облыс басшылары аянбай табанды саясат жүргізе білгенін көзімізбен көрдік. Құдекең де сол ел мен жер үшін күрескен азаматтардың бел ортасында жүрді, Қайрат, Сайлау, Жарасбай аға сияқты азаматтардың басын қосып, талай жақсы бастамалардың өмірге келуіне ұйытқы болды.

Құдайберген Қалиұлы Тәуелсіздік жылдары бұрынғы колхоз-совхоз жүйесі реформаға түскенде, елге нарықтың не екенін терең түсіндіріп, жаңа саясатты қолдап, оны жүзеге асыруға белсене араласты. Ауыл шаруашылығындағы қазіргі біздің мақтанып айтып жүрген жетістіктердің негізін осы Құдайберген Қалиұлы бастаған мамандар қалады деп айтсақ қателеспейміз. Ол кісі жаңаша ойлайтын іскер ұйымдастырушы, білікті басшы болғандықтан, әлемдік озық тәжірибені толық меңгеріп алды және оны іске қоса білді.

Жалпы бар елде ауыл шаруашылығының машақаты көп екені белгілі. Құдекең көп жұмысты терең ойлап, біліп атқарғанын көзімізбен көрдік. Сол сәтті қадамдардың бірі Құдекеңнің туған ауылы Бірлікке жасаған жақсылығы деп айтуға болады. Жол салу, мектепке көмек, мешіт салу сияқты шараларда ағамыз алда болды. Онымен бірге Құдекең облыс, республикалық деңгейде қоғамдық жұмысқа белсене араласты. Құдекеңді бүкіл Қазақстан біледі. Соның бір дәлелі – ол кісіні біз Алматы мен Астанада, басқа облыстарда өтіп жататын тойлар мен жиындарда жиі көреміз.

Құдекең тек шаруашылықтың ғана адамы емес, руханияттың нағыз жанашыры. Оның Абылай-хан, Шал ақын, Қожаберген жырау, Құлеке батыр, Мағжан, Иван Шухов тойларын ұйымдастырып, сол жиындарда тебірене сөйлегені әлі есте.

Бүркітбай АЯҒАН,

Мемлекет тарихы институты директорының орынбасары, академик, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері, Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы.

НАСТОЯЩИЙ ПРИМЕР УВАЖЕНИЯ И ЧЕСТИ

Из старшего поколения Кудайберген Калиевич выделяется своим плодотворным трудом, внесенным весомым вкладом для народа, открытой душой и большим сердцем. За многие годы управления регионом он добился заслуженного уважения путем вложенного добросовестного и честного вклада обществу и стране.

Для большого понимания и осведомленности решил поделиться с вами небольшими сведениями. Считаю своим долгом рассказать историю о человеке, который уважал и знал, поддерживал моего отца и родных, всегда пользовался авторитетом. Ввиду стремления к знаниям с самого детства Кудайберген закончил высшее учебное заведение с красным дипломом. Рожденный на земле густых березовых лесов в отдаленном маленьком селе Северо-Казахстанской области он закончил высшее образование, освоив профессию ученого-агронома. По рассказам своих современников был прилежным отличником в школе. При приеме на факультет агрономии Алматинского института сельского хозяйства сдал экзамены на твердую пятерку. За этот поступок уже тогда заслужил среди молодежи крупную награду уважения. На этом примере молодежь строила планы об окончании высшего заведения и служению стране. Так начались его первые и уверенные шаги во взрослую жизнь.

Во время освоения целины приступил к честному труду в далеком Тимирязевском районе в июле 1966 года. С накопленными в стенах института знаниями агрономии приложил все усилия для совершенствования плодородия посевной земли. Регулярно и упорно применял современные методы взращивания сельскохозяйственных посевов. Таким образом за счет совершенствования посевной культуры каждый гектар земли под ведомством молодого агронома производил 17 центнеров, что является отличным результатом. Первая победа

воодушевила молодого специалиста. Один из лучших устоев, существовавших в Советском союзе – видение и оценка результата через упорный труд человека. Огромный труд Кудайбергенова не остался незамеченным. В свои 27 лет был уже награжден орденом «Знак Почета». Воодушевленный и рвущийся к труду в возрасте тридцати лет он назначается директором совхоза, организованного в период целины. Жителями совхоза на тот период были представители разной национальности и народностей. Найти общий язык с каждым и сплотить для общего дела – для этого были нужны большие организаторские способности. У нашего брата имелись такие незаурядные способности на достойном уровне. За десять лет быстрыми темпами поднимались строительные работы в центральной части и отделениях совхоза. Были построены большой и теплый клуб, столовая, небывалый до этого в регионе торговый комплекс, гостиница, детский сад. Все это легко только сказать и описать словами. А ведь это было упорная, требующая огромных усилий деятельность, так как тогда строительные материалы были очень дефицитными ресурсами. Вопрос по стройматериалам был проблематичным и не давал покоя директорам совхозов. Все было настолько серьезно, что работников отправляли в густые леса Сибири и доставляли сырье оттуда. Вот с такими трудностями и столкнулся Кудайберген Калиевич, поставивший перед собой задачу улучшить социально-бытовые условия в совхозе на радость жителям. В то же время необходимо отметить его особые качества: как деловую хватку, дальновидность, высокую организаторскую способность.

И также стоит отметить еще одну ключевую черту умение правильно оценивать и привлекать к себе деловых и способных людей, объединять и сплачивать их вокруг единой цели, единых интересов и вести в нужном направлении. Со вступлением в должность председателя исполнительного комитета Соколовского районного Сосета он приступил к работе с новыми целями и планами. Карьерный путь был всегда разный со своими трудностями и радостями. И все-таки Кудайберген Калиевич с большим жизненным опытом и глубокими знаниями, не останавливался и не потерял твердость духа при встрече с жизненными преградами и трудностями на пути карьерного роста. Он имел стремление идти только вперед с сильным желанием и целью служить стране и народу. В качестве председателя районного исполнительного комитета Соколовского района он принимал активное участие в улучшении социально-бытовых условий населения района. Днем и ночью он лично объезжал населенные пункты села, общался с населением, выслушивал их пожелания и выносил конкретные решения. Никогда не раздавал пустых обещаний. Его рост и работа продвигались равномерно на пару друг за другом. Его обещаниям прилагалась твердость духа и вера – если сказал Кудайберген Калиев, то дело обязательно сбудется. Не только жители Соколовского района, а также население Северо-Казахстанской области увидев энергичность, стремление и упорство молодого человека начали действительно верить в лучшее.

Одним словом, он был человеком дела, заслужившим доверие и уважение

народа. Затем был назначен на должность первого секретаря Тимирязевского райкома партии посредством альтернативных выборов. Избирался по инициативе народа на организованных выборах. Высшая награда для человека за свои благородные деяния – это прежде всего оказанное доверие и поддержка народа Тимирязевского района, созданного в период освоения целины. Ведение хозяйства в данном регионе давалось не каждому. Первый секретарь комитета районной партии с усердием приступил к работе по посевной компании и улучшению условий простого, трудового народа в регионе. В районе начались быстрыми темпами строительные работы. Особое значение придавалось сфере животноводческого хозяйства. В то же время основой экономики района был посев зерновой культуры. Для того, чтобы обеспечить плодородную почву, необходимо, чтобы щедрой, бескрайней земле уделялся всегда бережный и постоянный уход. А секретарь райкома уже освоивший данную отрасль и будучи профессионалом в данной сфере, таким образом умножил благосостояние совхозов и улучшил социально-бытовую жизнь народа. В центрах совхоза стали создаваться и увеличиваться объекты для оказания услуг жителям региона.

Таким образом, опытный специалист, прошедший такой нелегкий трудовой путь, неустанно вкладывал в благо страны силы и энергию, дарованные от природы. Глава области Владимир Гартман, приняв к себе на должность первого заместителя Кудайбергена Калиевича, подметил его такие деловые качества, как рассудительность и внимательность, твердость характера. Везде, где он трудился, и даже в этой должности он сумел оправдать все возложенные надежды с уважением и честью. Хотя это порой сопровождалось большими трудностями во времена только создающихся рыночных отношений. Ввиду отсутствия прежнего стабильного финансирования со стороны государства начался застой в земледелии и животноводческом хозяйстве. За все годы тяжким трудом накопленные крупными богатства страны стали разворовываться и иссякать. Самое сложное – изменить понятие в сознании простых людей, которые полностью открыто и безукоризненно доверяли правительству, полагая, что «правительство не причинит вреда и всегда поможет» и на этой основе делать дальнейшие шаги было непростой задачей. За семьдесят лет приспособленному к понятию общественной собственности и принадлежности народу было тяжело подстраиваться под организованную работу в такое непростое время. И даже в такие времена Кудайберген Калиевич сумел выделиться как харизматичный и просветленный лидер действующий во благо родной страны. Для стабилизации экономики успешно реализовывал ряд правительственных государственных программ, доказав, что в случае подъема экономики в области улучшаются условия жизни жителей региона.

На пути обретения независимости нашей страны Кудайберген Калиевич был одним из труженников, которые упорным трудом и своим вкладом строили и создавали будущее.

Приспособившись к условиям рыночной конкуренции, он успел потрудить-

ся в сложной и кропотливой сфере, направленной на развитие отрасли сельского хозяйства. Задолженность сельскохозяйственных структур перед государством достигла 1,5 миллиарда тенге. По тем временам – это были огромные средства. Құдайберген Калиевич, заботившийся о будущем страны и в то же время болеющий всей душой за простой народ, предложил компетентным органам отложить и пересмотреть погашение задолженности. Сказанные слова подкреплялись твердыми аргументами и оттого решение было принято без промедления. Так, положительно решенная проблема позволила систематизировать предстоящие неотложные задачи, предоставив некоторые возможности эффективно и уравновешанно сопоставить государственные и инвестиционные финансы, тем самым разгрузив с плеч сельхозформирований области тяжкий груз. С большим производственным опытом образованный и квалифицированный первый заместитель акима области привел в действие эффективные инициативы такие как, введение трехпольной системы посева земли, модернизация машин и тракторов, оснащение хозяйственной отрасли современной техникой, подбор и стабилизация кадров.

В период с 1992 по 2002 годы совместно трудился с четырьмя акимами, возглавлявшими область. В свое время оказывал сильную поддержку людям в своем регионе. И думаю что, мои соотечественники без сомнения будут солидарны с данным мнением. Страна заслуженно оценила за вклад, внесенный в период обретения независимости, и наградила орденом «Знак Почета», присвоив особый статус Заслуженного деятеля Казахстана, лучшего работника сельского хозяйства, Почетного гражданина Северо-Казахстанской области. Вместе с супругой Сауле Ахметжановной воспитали четверых детей, впоследствии удостоившись еще более почетного статуса бабушки и дедушки.

Наш отец Мактай Сагдиев поддерживал всегда тесную связь с Құдайбергеном и по приезду в Кызылжар они всегда находили время для встречи. Лишь едва он прибывал в аэропорт, уже ожидал его с нетерпением и оказывал всегда теплый, радушный прием. До сих пор смотрю с трепетом трогательное памятное фото двух близких мне достойных и почитаемых лидеров и экспертов своего дела.

Құдайберген Калиевич – это одаренный человек, вложивший огромный вклад, свои необычайные умения и трудолюбие в целях благополучия и процветания нашей родной страны. Страна почитает таких одаренных личностей и казахский народ оказывают дань уважения и почтения, передают как наставление молодому поколению совершенные ими благородные поступки.

Ербол САГДИЕВ,

*директор государственного национального
природного парка «Кокшетау».*

АГРАРИЙ. ПАТРИОТ. ЧЕЛОВЕК.

Любые воспоминания о человеке, с которым был знаком и работал ещё мой отец, Герой Труда Казахстана, Зенченко Геннадий Иванович, заставляют оглянуться на несколько десятилетий назад, в историю становления независимого Казахстана.

Ветеран труда, Почетный гражданин Северо-Казахстанской области, обладатель нагрудного знака «Алтын барыс», Калиев Кудайберген Калиевич прошел нелёгкий трудовой путь от агронома совхозов в Тимирязевском районе до первого заместителя акима области. Он был внимательным, чутким и ответственным руководителем, всегда с пониманием относился к проблемам земляков. Постоянная кропотливая работа на благо государства стала стимулом его жизни. Обладая стратегическим чутьём, находясь на высоких ступенях государственной власти, Кудайберген Калиевич приложил множество усилий к развитию аграрного сектора экономики Северо-Казахстанской области, внедряя элементы передовых технологий в растениеводство и животноводство.

В этот юбилейный год мне хотелось бы от всей души поздравить уважаемого Кудайбергена Калиевича с 80-летием, пожелать крепкого здоровья, долголетия, тепла и поддержки от близких и друзей, мира и добра.

Радуйтесь жизни и пусть жизнь радует Вас!

Геннадий ЗЕНЧЕНКО.

ҰСТАЗЫМА БАЛАЙМЫН

Сіз – үлкен ұстазсыз, тәлімгерсіз. Алдыңызға келген қанша жасты азамат етіп тәрбиеледіңіз. Қанаттандырып, биікке ұшырдыңыз. Республиканың қай түкпірін алсаңыз да, сізді ерекше құрметпен атап, өзіне үлгі тұтатын іні-қарындастарыңыз табылады. Мейіріміңіз бен парасатыңыздың қызуын әлі де сезінетіндер бар. Мен де сізді өзімнің ұстазыма балаймын. Өйткені менің өмір жолымда сіздің ағалық қамқорлығыңыздың ізі бар. Сол үшін де айтар алғысым ерекше. Сіздің үйретуіңізбен өмірлік тәжірибе жинадық.

Сіз, Құдайберген Қалиұлы, білікті басқарушы ғана емес, халқына қалаулы, еліне елеулі, кішіге қамқор, жолдастыққа адал жансыз. Сіздің бойыңыздағы асыл қасиеттер: жұмысқа, әріптестерге, дос-жарандарыңызға деген қарым-қатынас жасауыңыз кімге болсын үлгі.

Сіздің бүгінгі мерейтойыңыз құтты болсын! Алпыс жыл жайқалып тұрған бәйтерегіңіз жапырақтарыңызбен, немере шөберелеріңізбен көгеріп, жайқала берсін. Сәуле Ахметжанқызымен бірге тойдан-тойға, қызықтан-қызыққа шүй-ги беріңіздер. Ұзақ жыл өмір, құрыштай берік денсаулық тілеймін.

Наталья ВОРОНЦОВА,

*Солтүстік Қазақстан облыстық денсаулық сақтау департаментінің
басшысы (1991).*

ЖАҚСЫ КӨРШІ ТУЫСТАЙ

Мен Құдайберген Қалиұлымен көршімін. Қызметтегі ресми қарым-қатынастың жөні бөлек қой. Көрші болған соң, Құдайберген ағаның ардақты әке, аяулы жар, сүйікті ата екенін айта кеткім келеді. Көршіміздің отбасына уақыт бөліп, әсіресе, немерелерімен шүйіркелесіп, тіл табыса білетіні қандай жарасымды. «Аталап», атасымен қауышуды ұлы мереке деп танитынын немерелерінің бал-бұл жайнаған кескін-кейіптерінен-ақ сөзсіз ұғынуға болады. Меніңше, Құдайберген Қалиұлы халқының адал ұлы ғана емес, ең бастысы отбасының алтын қазығы. «Отан отбасынан басталады» демекші, өз шаңырағын береке мен бақыттың ұясы қыла білген жан жұмыста да сондай жетістіктерге жетпек. Оған ерекше құрметпен қарайтын ұлының, қыздарының үлкен шаңырақта жиі жиналуы бұл отбасының бір-біріне деген ілтипат сезімдерін айғақтайтындай.

Жарастығы мол, шырайлы шаңырақта шуақ, жүректеріне жылу алған тәрбиелі ұрпақ өнегесімен көзге түседі. Бүгінгі өркениетке қанат жайған заманда көпшілігіміз осы жүрек жылуын жоғалтып алғандаймыз ғой. Күнделікті тіршілік, заман талабы бізді өз арнасына бұратындай. Ал Қалиевтар отбасындағы ұрпақтар сабақтастығы мен бір-біріне деген ілтипат қарым-қатынас кімге болса да үлгі.

Ұстаз болған соң, осындай жарасым барлық қазақстандықтардың шаңырағында болса ғой деген ой келеді. Тағылым мен тәрбие, жанына шуақ алған бүгінгі бала ертең ел азаматы. Осыны қайсымыз болсақ та ұмытпауға тиіспіз.

Сіздерге Құдайберген Қалиұлы, Сәуле Ахметжанқызы, отбасының шамшырағы бола беріңіздер демекпін. Шұғылалы шаңырағыңызда қызық пен қуа-

нышқа кенеле беріңіздер. «Отбасы – шағын мемлекет» деген сөз бар. Олай болса, ынтымағы келіскен, түтіні түзу ұшқан әрбір шаңырақ – мемлекеттің құты.

Отбасыларыңыз жанға толып, өрістеріңіз кеңейе берсін. Ашық аспан тілеймін.

Сайран ДЕНКЕНОВА,
*Солтүстік Қазақстан облыстық білім
басқармасының басшысы (2001-2007).*

ӘРІПТЕС МЕРЕЙІ

Маған қызмет бабында Құдайберген Қалиұлымен жиі араласуға тура келді. Екеуміздің ел игілігіне еңбек етудегі бағытымыз бір болғандықтан шығар, әріптестік қатынасымыз жолдастыққа ұласты.

1992 жылдың ақпан айынан бастап Владимир Гартманның тағайындауымен Құдайберген Қалиев облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметіне кірісті. Оның құзырына барлық ауыл шаруашылығының салалары мен жүйелері кірді. Мен сол жылдары жер комитетін басқардым. Ауыл өмірінің қыр-сырын, облыстың астықты алқаптарын жетік білетін Құдайберген Қалиұлы өзінің іс-тәжірибесі, іскерлігімен беделге ие болды. Әр мәселенің байыбына салмақпен қарап, оң шешімін таба білетін де, карамағындағыларға талап қоя білетін.

Құдіретті деп таныған коммунистік партия мен кеңес елінің ыдырауына сәйкес келген сол жылдардың жүгі ауыр еді. Жылдар бойы қалыптасқан тығыз байланыс жібі үзілген, қиындығы мол ауыр жылдарда еліне, халқына деген адал қызметінен таймаған осы Қалиев болатын. Аласапыран кезді пайдаланып, халқын емес, өз құлқын ойлап, билігін пайдаланып, «қымқырып-жымқырып» жатқандар да болды. Бірақ Құдайберген Қалиұлы пайданы емес, арды ойлады. Аңсап жеткен тәуелсіздіктің шоқтығының биік болуын ойлап, тынымсыз еңбек етті. Еліміздің ертеңіне, болашағына сенді. Сол сенім облысымызды күйзелістен алып шығарды. Мен бүгінгі тойда артық, асқақ айтып отырмын ғой деп ойламаймын. Өйткені Құдайбергеннің облыстық әкімдікте атқарған 10 жылы өз жемісін берді. Агроөнеркәсіптің дамуы өз бағытын түзеп, жаңашылдыққа бет бұрды. «Еңбек түбі береке» демекші, еңбегіңіз жана берсін.

Шаңырағыңызға құт пен береке дарып, қуаныш пен қызыққа кенеле беріңіз.

Балаларыңызға сіз көтерілген биіктерге жетуді Алла ырзық етсін.

Владимир САВЧЕНКО,

*Халық депутаттары Солтүстік Қазақстан облыстық кеңесі атқару
комитеті төрағасының бірінші орынбасары – облыстық агроөнеркәсіптік
комитетінің төрағасы (1979-1996).*

«И ВЕЧНЫЙ БОЙ, ПОКОЙ НАМ ТОЛЬКО СНИТСЯ»

Весна 1989 года. На бюро горкома партии рассматривался вопрос об оказании шефской помощи промышленными предприятиями, строительными организациями города Петропавловска селу. Шёл разговор о подготовке механизаторов для участия в уборочной страде. Как положено, были намечены мероприятия, разработана система контроля по их исполнению, назначены ответственные лица. Каждый член бюро был закреплен за районом области и предприятием города. Было решено закрепить меня за Тимирязевским районом, потому что это был один из самых крупных районов, которому необходимо было подготовить наибольшее количество механизаторов.

Для ознакомления с предстоящим объёмом работы я выехал в Тимирязевский район. И вот здесь я встретился с Кудайбергеном Калиевичем Калиевым – первым секретарём Тимирязевского райкома Компартии Казахстана. Справедливости ради надо сказать, что знакомы мы были с ним и раньше. Встречались на областной отчетно-выборной конференции, пленумах, бюро обкома партии, но так близко мы познакомились впервые. На меня он произвёл большое впечатление. Хороший организатор сельскохозяйственного производства, человек, умевший и выслушать тебя и отстоять свою точку зрения. Мы с ним объездили практически все хозяйства района. Кудайберген Калиевич познакомил меня с руководителями хозяйств, с объёмом работ, условиями проживания, питания и отдыха городских рабочих. И только к концу дня, измотанные до предела, мы осознали, что за весь день во рту не было и крупинки маковой. И уже в конце дня мы заехали в один из самых живописных природных уголков района и очень даже неплохо подвели итоги нашей плодотворной работы. И надо сказать, что и уборочную кампанию в этом году рабочие «Петропавлов-

ского завода тяжелого машиностроения им. В.И. Ленина» провели успешно.

Общаясь с жителями района, специалистами, руководителями хозяйств, я почувствовал их почтенное отношение к лидеру партийной организации района. Кудайбергеном Калиевичем уважали коллеги, подчиненные за знание дела, которому он служил, за трудолюбие, коммуникабельность, за его тактичность в общении. Он всегда ко всем относился с пониманием и уважением. «Кудаке» – так уважительно обращались к нему товарищи и коллеги. Он находил общий язык, как с представителями вышестоящих органов, министерств так и простыми работниками – механизаторами, строителями, педагогами, врачами. Он обладал хорошими организаторскими способностями и всегда умел сплотить и направить людей на благое дело.

Когда я работал заместителем Главы областной администрации, нам нередко приходилось общаться с ним по работе: вместе обсуждали общие проблемы, спорили, доказывали друг другу свои доводы. Но всегда находили компромиссное решение, подсказывали лучший вариант, помогали советом и конкретными делами.

Юбилера хорошо знают в нашей области как человека старой закалки. Им манипулировать, дирижировать нельзя, и навязать что-либо ему невозможно. Вместе с тем он не боится оказаться в позиции Дон-Кихота, в положении, которое со стороны, может быть, выглядит неудобным. Но он с удовольствием прислушивается к интересным мыслям, идеям, взглядам.

Кудаке никогда не был заносчивым, чванливым. Он ни на кого не повышал голос. Обладая тонким юмором, он мог всегда разрядить обстановку. Его речь всегда изобилует поговорками, пословицами, притчами. Он умеет поддержать коллегу, товарища, собеседника в трудную минуту. Подойдет, подбодрит, поддержит. По случаю расскажет анекдот.

У Кудайбергеном Калиевича есть одна отличительная черта - это его сострадательное отношение к человеку, попавшему в тяжелое положение. Причем, его не интересует материальная сторона. Им движет одно большое желание – помочь человеку. Однажды я сам попал в тяжелое положение, и Кудайберген Калиевич протянул мне руку помощи. Такая поддержка замечательного человека дорогого стоит и она никогда не забудется.

Кудайберген Калиевич – человек жертвенный, ему очень близки такие чувства, как сострадание, милосердие. Он старается жить так, чтобы приносить пользу другим. Примерно так ведет себя наша природа: ни одна река свою воду сама не пьет, ни одно дерево свои плоды не кушает. Да и солнце щедро отдает свое тепло, а цветы – свой аромат.

Кудайберген Калиевич, человек с богатым набором душевных качеств, от природы наделенный талантом руководителя, всегда преданно и верно служил людям. Служение. Для него нет выше цели, чем служение. Эта ценная философия позволяет нашему юбиляру жить самому красиво и украшать жизнь во-

круг.

Выйдя на заслуженный отдых, Кудайберген Калиевич продолжает участвовать в общественно-политической деятельности области. По-прежнему активен, такой же преданный товарищ и внимательный человек, всегда в гуще всех дел и событий. Равнодушие и пассивность не его черта характера.

В канун славного 80-летнего юбилея, Кудайберген Калиевич, прими моё искреннее пожелание оставаться крепким и здоровым на долгие-долгие годы.

Алик ДЯДИН,
почётный гражданин города Петропавловска.

ПРОФЕССИОНАЛ СВОЕГО ДЕЛА

В жизни каждого из нас встречаются не так уж много людей, которые остаются тебе близкими на протяжении многих лет. И пусть мы уже не связаны с этим человеком работой, служебными обязанностями и не так часто видимся, но при каждой встрече радуешься, общаясь с ним.

Так и у меня. Есть такой человек, который был и есть для меня учителем, старшим товарищем и я знаю, что так считают многие мои коллеги, кому повезло работать и общаться с Кудайбергенем Калиевичем Калиевым.

В его характере, манере разговора, проявляется уважение к собеседнику даже, если собеседник намного моложе. В нем есть что-то такое, что вызывало доверие к нему, к его рекомендациям, которые он давал по работе

Богатый профессиональный опыт специалиста сельского хозяйства и руководителя, накопленный Кудайбергенем Калиевичем на разных участках работы был очень востребован нами – руководителями хозяйств.

Первые мои встречи с Кудайбергенем Калиевичем, работавшим первым заместителем акима Северо-Казахстанской области, начались с исторического присоединения северных районов Кокчетавской области к Северо-Казахстанской области. Это было не простое время, когда рвались старые привычные хозяйственные отношения и только-только начали выстраиваться новые производственные отношения независимого Казахстана. Промышленность Казахстана на тот период практически не развивалась, связи между республиками бывшего СССР отсутствовали.

Был острейший дефицит на все товаро-материальные ценности. Хозяйства находились в тяжелейшем финансово-экономическом положении, а здесь, еще

вдобавок – объединение областей. И всё это было буквально накануне посевной кампании. Времени на раскачивание и раздумье абсолютно не было. Руководству области нужно было очень быстро принимать правильные решения.

Перед руководством области стояла сложная задача – без особых потерь влить в аграрный комплекс Северо-Казахстанской области новые хозяйства бывшей Кокчетавской области с их специфическими особенностями технологии и сложившимися взаимоотношениями. Необходимо было срочно решать вопросы организации посевной кампании, финансирования отрасли, обеспечения ГСМ и так далее. При этом, учитывая, что руководством страны бала сделана ставка на развитие аграрного комплекса Казахстана, необходимо было на перспективу разработать и внедрить стратегию развития сельского хозяйства области.

И в это тяжелейшее время переходного периода все проблемы и их решение пришлось решать непосредственно Кудайбергену Калиевичу и его команде. Не знаю, как относится к этому труднейшему периоду своей жизни сам Кудайберген Калиевич, но я твердо убежден, что нам повезло работать с таким высоко профессиональным руководителем.

В тот не простой период, как раз и нужен был такой руководитель областного масштаба, который не только решал производственные вопросы, но и создал спокойную рабочую обстановку, при необходимости мог дать нужный совет по многим вопросам, которых в то время было множество.

Кудайберген Калиевич никогда не был «кабинетным» работником. Мы очень часто видели его на полях и хозяйствах в разных уголках области. Он всегда был в курсе реальных событий, постоянно находился в контакте с акимами районов и руководителями хозяйств. Это давало ему возможность вовремя среагировать на ту или иную ситуацию и если нужно, то поддержать трудовой коллектив как материально, так и морально.

На какие должности не назначали бы Кудайбергена Калиевича, через небольшое время там намечались положительные изменения, и это благодаря его активной жизненной позиции, профессионализму, умению собрать и сплотить вокруг себя таких же профессиональных, ответственных и неравнодушных к делу людей.

С того времени прошел не один десяток лет и не зря в народе ходит мудрое изречение: «Лучший судья – это время». И время показало всю значимость и ценность работы руководства области, руководителей хозяйств в тот непростой период. За годы независимости сельское хозяйство региона прошло огромный путь со множеством трудностей, надо признать были и ошибки.

Сельское хозяйство области шло неизведанной дорогой, но очень много было сделано правильно, благодаря этому пришли в область новые агротехнологии, новые высокопродуктивные семена, новая высокопроизводительная техника. Были заложены основы для развития животноводства области. И то

что наша Северо-Казахстанская область является на сегодняшний день лидером сельского хозяйства Казахстана – есть огромная заслуга Калиева Кудайбергена Калиевича и большого коллектива, которым он руководил.

Анатолий РАФАЛЬСКИЙ,
*Председатель колхоза им. Куйбышева (1990-1996),
директор АО «Агрос-Ясная Поляна» (1996-1999),
директор ТОО «Ясная Поляна» (1999-2005),
директор ТОО «Тайынша -Астык» (2005-2019),
директор ТОО «СК Агро 2050» (2015-2020).*

ЗАСЛУЖИЛ АВТОРИТЕТ СВОИМ ТРУДОМ

История страны складывается из истории городов, сел, поселков, в которых живут люди, которые конкретными делами, поступками вносят свою лепту в становлении и развитии своего родного края. Имя Кудайбергена Калиевича связано с Северо-Казахстанской областью, прошел все ступени трудового пути – от агронома, секретаря парткома, директора ряда совхозов до первого заместителя акима области.

Наше первое знакомство состоялось в середине 80-х годов. Годы совместной работы совпали с периодом больших преобразований в стране, Кудайберген Калиевич, к этому времени имел уже огромный опыт работы в хозяйственных, партийно-советских органах. Настоящий профессионал своего дела, мудрый и ответственный руководитель, сыграл большую роль в социально-экономическом развитии Северо-Казахстанской области.

Работая председателем исполкома Соколовского районного Совета народных депутатов, много внимания уделял вопросам, как хозяйственным, так и социальным. В этом районе я работал главным инженером, заместителем главы Соколовской районной администрации, председателем районного агропромышленного отдела.

С какой проблемой не приходилось обращаться, как к руководителю исполнительного органа, находил поддержку. То время было трудным для всех. Из-за развала экономики ощущались постоянные перебои с электричеством, не хватало в бюджете средств на ремонт дорог, водоснабжение. И наше совместное решение многих хозяйственных вопросов положительно сказывалось на уровне жизни соколовчан.

В то время опытных руководителей направляли во вновь созданные районы, и в 1988 году Кудайберген Калиевича направили в Тимирязевский район, назначив первым секретарем райкома партии, затем главой районной администрации.

В эти годы я работал председателем РАПО Соколовского района, Кудайберген Калиевич при встрече всегда интересовался положением дел района, делился опытом работы. И позже, работая первым заместителем главы областной администрации, затем акима области, Кудайберген Калиев курировал важное направление – развитие сельскохозяйственной отрасли. Под его непосредственным руководством в первые годы независимости в регионе внедрялись новые технологии в агропромышленном комплексе, развивалось животноводство и растениеводство, обновлялся машинно-тракторный парк. Его огромная работоспособность, высочайший профессионализм, трудолюбие, хозяйское отношение к делу, очень импонировали мне, как акима района.

И сегодня, находясь на заслуженном отдыхе, Кудайберген Калиевич проявляет большой интерес вопросам воспитания подрастающего поколения, делится жизненным опытом, мудрыми советами. Пользуется заслуженным авторитетом среди тружеников сел.

Уважаемый возраст зрелой мудрости, достойной жизни, душевного спокойствия! Он отражает ваш жизненный опыт и все самое хорошее, что было, есть и будет в дальнейшей жизни. Поздравляя с юбилеем, желаю вам и вашим близким здоровья, радости, будьте в заботе и окружении детей, внуков и правнуков!

Владимир БУБЕНКО,
*председатель Северо-Казахстанского
областного маслихата.*

О ЧЕЛОВЕКЕ НУЖНО ГОВОРИТЬ, ПОКА ОН СЛЫШИТ

Хорошо, когда есть возможность рассказать о человеке, которого знаешь много лет, с кем общался по работе, кто был примером, надёжной опорой в любой ситуации, мудрым наставником и советчиком. Прав поэт, написавший замечательную фразу: «О человеке надо говорить, пока он слышит». И мне хочется, чтобы мой рассказ о Кудайбергене Калиевиче Калиеве прозвучал накануне его 80-летия и был услышан окружением, семьёй, истинными друзьями, бывшими сослуживцами – теми, кто в этот знаменательный день будет слать юбиляру поздравления и наилучшие пожелания.

Любой из нас хочет дожить до такой поры, когда твой жизненный путь получает достойную оценку, признание, уважение и почёт. Держу в руках книгу Коблана Хамзина «С любовью к земле», написанную в 2004 году о замечательном человеке, государственном и общественном деятеле Кудайбергене Калиевиче Калиеве. В неё вошли зарисовки, отзывы, воспоминания уважаемых земляков, которых я хорошо знаю по совместной работе, кругу общения, одинаковым интересам, по сути – по идентичности судеб. Людей, преданных своему делу – служению благородной цели быть Человеком на родной земле, посвятить себя служению людям.

Со дня выхода книги прошло 20 лет, принесших изменения не только в наших судьбах, но и в судьбе страны. Герой моего рассказа за эти годы стал ещё опытнее, мудрее. Его знания и высокий профессионализм остались востребованными. Сохранены честь и достоинство, почётное звание «Заслуженный деятель Республики Казахстан». Высокая духовность, оптимизм, жизненное кредо «Раньше думай о Родине, а потом о себе» стали символом его фамилии.

Именно с этим он вошёл в мою жизнь и судьбу.

Конец 60-х годов – начало трудовой биографии дипломированного специалиста в районе, имевшем статус целинного. Здесь жили беззаветные романтики, свято верившие в светлое будущее, прошедшие временем экзамен на прочность. В то время я работала в Тимирязевском райкоме комсомола и хорошо помню молодого агронома отделения совхоза «Интернациональный», органично вписавшегося в семью молодых энтузиастов. Комсомольский активист, подающий большие надежды на политическую зрелость, стал в авангарде молодёжи совхоза. Заслужил уважение за беспокойный характер, задор, стремление быть примером, вести за собой коллектив – всё это сочеталось в Кудайбергене Калиеве, который переступил двадцатипятилетний рубеж. Уже тогда, в те беспокойные комсомольские годы, Кудайберген Калиевич приобрёл качества настоящего лидера, авторитетного руководителя, заслужившего доверие, стремящегося довести до логического конца любое порученное дело.

Наше общение приобретало дружеские, очень уважительные отношения – особенно в 70-е годы, когда я была избрана первым секретарём Тимирязевского райкома комсомола, а Кудайберген Калиевич возглавил партийную организацию совхоза «Интернациональный», став единомышленником молодых. И партийная, и комсомольская организации были большими, работоспособными, творческими, готовыми к новым достижениям, поддерживающими любые интересные инициативы. Именно здесь зародились комсомольско-молодёжные бригады, отряды «Комсомольского прожектора», ученические производственные бригады, наставничество; получили развитие художественная самодеятельность и спорт, организация конкурсов «Лучший по профессии» – всё это находило понимание, помощь и поддержку партийной организации и её секретаря. А главное – не терялось чувство молодого задора и партийной зрелости.

У каждой эпохи свои герои – это правильное утверждение можно отнести к нашему герою. Меня подкупал в этом человеке удивительный потенциал активности, энергии, трудолюбия, образец порядочности, умение понять людей разного возраста и статуса, программа обдуманых рациональных действий. Эти черты проявились у директора совхоза «Целинный» Кудайбергена Калиевича, во главе которого он стоял 10 лет. Быть директором огромного хозяйства с хорошими традициями, обладать здоровыми амбициями, силой воли и оптимизмом, уверенно вести за собой коллектив к стабильности, экономическому росту, заботиться о благосостоянии рабочих, оказывать постоянную помощь в развитии инфраструктуры села – вот небольшой перечень профессиональных и душевных обязанностей руководителя.

Справедливости ради надо отметить, что лёгкого пути для тридцатилетнего руководителя не было. Но трудности преодолевались, безвыходные ситуации разрешались – и это способствовало закалке характера и убеждений Кудайбергена Калиевича. Он не упускал возможности идти за советами к людям с не-

простой судьбой, природным талантом – профессорам своего дела: А. С. Ермакову, Н. Г. Гайворону, Н. П. Рачаловскому, Л. У. Корецкому, В. А. Мициху. Опыт этих руководителей Кудайберген Калиев брал на вооружение – и результат не замедлил сказаться: коллектив совхоза добился рационального использования земли, применения минеральных удобрений, введения новых севооборотов, обновления технического парка, развития животноводства, строительства жилья. Но самой высокой ставкой успеха оставались уважение к людям труда, умение ценить каждого по достоинству, обрести понимающих соратников, нести ответственность за судьбы людей. Всё это хранила память старожилы села: А. Пендрикова, В. Сороки, А. Мезгова, А. Колдаева, М. Нечаевой, К. Табулова, П. Дрегера, П. Комара.

Наши добрососедские отношения получили новое продолжение с назначением моего мужа, Григория Фёдоровича, директором совхоза «Кайранкольский». Общие проблемы, трудности и радости, а самое главное – друзья. Так было угодно судьбе, что очень дорогим и близким человеком для нас стала Ряш Кошановна Гайсина (светлая ей память), чей гостеприимный дом часто встречал нас с открытой душой, сердечной теплотой и хлебосольством. Под этим уютным шаныраком, где желанным гостем был и Кудайберген Калиевич, решались проблемы и отмечались радостные события.

Эти встречи располагали к взаимопониманию. Нам он открывался с новой стороны – чуткий, внимательный, интересный собеседник, доброжелательный, бескорыстный товарищ, знающий себе цену, но не умаляющий значимости других.

Благодаря умелому руководству, хозяйской хватке, природному таланту Кудайбергена Калиева, совхоз лидировал не только в районе. Всё чаще в адрес целинников звучали приветствия и поздравления как передовиков, победителей социалистического соревнования, лидеров сельскохозяйственного производства. Здесь стабильно получали высокие урожаи зерновых, применялись передовые методы ведения хозяйства, директор удостоивался наград, его имя уважительно звучало на совещаниях, конференциях. Он был делегатом значимых форумов.

Время диктовало новые параметры ведения рыночной экономики, новые законы периода перестройки. Начало нового века требовало и новых подходов к сложившемуся механизму хозяйствования. Всё увереннее он нёс свою нелёгкую, очень непростую ношу – роль руководителя новых веяний. Значимым этапом жизни Кудайбергена Калиевича стала общественно-политическая деятельность, приведшая к новым назначениям – более ответственным должностям в руководстве районов и области.

Он завоевал характеристику опытного, умелого, квалифицированного специалиста, прошедшего экзамен на прочность политической закалки и лидерства, уверенно смотрящего в будущее. Через несколько лет мы слали заслу-

женные поздравления нашему товарищу с назначением первым заместителем акима Северо-Казахстанской области. На этом поприще, продлившемся 10 лет, Құдайбергел Калиевич остался таким же энтузиастом, способным нести ответственность за экономическое развитие и повышение благосостояния населения северного региона. Эти годы по праву считаются новой биографией суверенного государства.

Уйдя на заслуженный отдых, с высоты прожитых лет, пережив все невзгоды, он остался в активе уважаемым аксакалом. Является примером служения своему Отечеству и народу. Он – Почётный гражданин области, отмечен правительственными наградами. Его имя занесено в энциклопедию Северо-Казахстанской области, где отмечена его трудовая и общественная деятельность, завоевавшая всеобщее признание и уважение всех, кто был рядом, для кого он служил образцом преданности своему жизненному предназначению, был настоящим, искренним другом.

Хочу сказать несколько слов о Сауле Ахметжановне – верной спутнице юбиляра. Вот уж действительно, такую пару мог соединить только Всевышний — понимающую, смотрящую в одну сторону, заботящуюся друг о друге, как говорится, «и в радости, и в горе». Ей знакомы сопереживание, забота мужа о чужой беде, искреннее желание быть нужной, выразить сочувствие и готовность прийти на помощь. Её душевной теплоты и радушия хватает не только на своих детей — родными стали и дети Ряш Кошановны. Когда Куляш Кошановна оплакивала дорогого нам Маркена Ахметбековича, Сауле была рядом – её плечо оказалось самым надёжным.

Добрая хозяйка, понимающая жена – это залог дружной семьи. И сегодня Құдайбергел Калиевич во многом благодаря супруге окружён любовью и признательностью семьи, детей, внуков и родственников.

В книге Коблана Хамзина «С любовью к земле» собраны очень сердечные поздравления и пожелания. Среди них – строки Арыкбаева Амантая:

«Живи счастливо, не болей,
И пусть столетний юбилей
Отмечен будет славным тоем,
Где главным станешь ты героем».

Я солидарна с этим пожеланием и хочу закончить рассказ о нашем юбиляре словами народной мудрости: «Всевышний хранит каждого, просто сроки хранения разные». Пусть же для Вас, Құдайбергел Калиевич, звучат слова благодарности, пожелания доброй и счастливой жизни. Пусть мои слова, идущие от сердца, будут услышаны, и этот срок будет долгим.

Валентина РУСИНА,
почётный гражданин Жамбылского района.

НАСТАВНИК, ТОВАРИЩ И БРАТ

В апреле 1968-го года по окончании Ленинского сельскохозяйственного техникума меня направили на работу в Тимирязевский район в качестве агронома отделения № 3 совхоза «Интернациональный». К этому времени уже три года в должности агронома отделения №1 здесь трудился Кудайберген Калиевич Калиев. Он очень доброжелательно отнесся ко мне, еще молодому и неопытному коллеге, не жалел добрых слов и дельных советов. Наставления более опытного товарища были очень важны для меня.

Через два года работы в «Интернациональном» меня призвали на службу в армию, а Кудайберген Калиевич был к этому времени назначен на должность главного агронома совхоза имени Богдана Хмельницкого.

Судьба нас вновь свела вместе уже спустя два десятилетия. В это время я трудился в должности заместителя председателя Сергеевского РАПО и курировал вопросы земледелия, а Кудайберген Калиевич являлся первым секретарем Тимирязевского райкома партии. Он специально приехал ко мне в Сергеевку и при встрече тоном, не терпящим возражений, заявил, что я должен ехать в соседний район и приступить к работе в качестве директора совхоза «Ленинский». Сделать выбор между налаженным бытом в Сергеевке и совершенно необустроенной жизнью в отдаленном районе было непросто, но я не смог отказать своему первому наставнику и старшему товарищу.

Он говорил мне, что люди запомнят меня по добрым делам и только в том случае, если удастся сделать жизнь земляков более комфортной. Помня об этом, в первый же год своего директорства в совхозе «Ленинский» добился строительства в селе центральной котельной большой мощности, благодаря чему

централизованным отоплением были обеспечены не только производственные, социальные и культурные объекты, но и все жилые дома. Также в каждом доме было централизованное водоснабжение.

Кудайберген Калиевич направил нас, группу специалистов из района, в Уральскую область для изучения передового опыта мясного скотоводства. По возвращении оттуда при поддержке руководства СевНИИЖа я сразу же приступил к внедрению лучших наработок западноказахстанцев в нашем районе. Нам удалось в кратчайшие сроки наладить у себя выращивание молодняка мясных пород скота на очень высоком технологическом уровне, чему была дана высокая оценка специалистов СевНИИЖа. За несколько лет поголовье КРС в хозяйстве мы нарастили до пяти тысяч голов. Помимо этого, за пять лет более чем в три раза увеличили поголовье лошадей породы жэбэ, которых в свое время закупили на западе Казахстана. И точно такое же поступательное развитие наблюдалось в абсолютном большинстве хозяйств. Тимирязевский район неоднократно объявлялся в числе лучших на севере Казахстана как в зерновом производстве, так и в животноводстве, строительстве жилья и производственной инфраструктуры. Это были успехи энергичной и деятельной команды директоров, которых очень тщательно и умело подбирал на столь ответственные должности, будучи руководителем района, Кудайберген Калиев. Сам он не был кабинетным начальником, постоянно выезжал в хозяйства, знакомился с положением дел на местах, принимал деятельное участие в решении многочисленных вопросов, без которых, конечно же, не обходится ни одно дело.

На мой взгляд, было большой удачей, что в самые непростые, переломные как для всей республики, так и для нашего региона времена первым заместителем акима Северо-Казахстанской области являлся Кудайберген Калиевич.

После развала Союза аграрный сектор Казахстана пережил глубочайший кризис, вызванный нарушением существовавших до этого экономических связей, резким падением спроса на мясо, молоко, зерно и другую сельхозпродукцию и таким же резким снижением цен на плоды труда аграриев. При этом, цены на сельхозтехнику и оборудование, запасные части к ним, а также на горюче-смазочные материалы постоянно росли, что приводило к ценовому диспаритету. В итоге сельхозпроизводство оказалось убыточным. Совхозы и колхозы массово разорялись, что приводило к столь же массовой безработице на селе. По названным выше причинам пережила массовое разорение и первая волна фермеров-частников, которая начинала свою работу на базе расформированных или обанкротившихся хозяйств советского периода. В этот сложный период Калиев, конечно же, как и многие из нас, его учеников и соратников, близко к сердцу принимал происходящее. На своем ответственном посту в руководстве области пытался найти выходы из сложившейся ситуации. Прикладывал немалые усилия, чтобы привлечь инвесторов в наш регион, где большое количество земель могло превратиться в бросовые. Ведь не случайно за деся-

тилетие его работы в качестве заместителя ни один из четырех сменившихся за это время акимов области даже не помышлял отправить его в отставку или предложить другую должность. Все они отлично видели, что человек, как говорится, на своем месте: досконально знает положение дел во всех районах области, искренне переживает за происходящее, без остатка отдается работе, всегда стремится найти эффективный способ разрешения существующих и возникающих проблем.

Полагаю, что одним из главных результатов его десятилетней работы на посту первого заместителя акима Северо-Казахстанской области (с 1992-го по 2002-ой годы) является не только то, что удалось пережить без больших социальных потрясений самые непростые, кризисные годы, а зерновое производство и земледелие не просто сохранено, но мы по прежнему остаемся в тройке лидеров в республике по объемам производства и экспорта в другие страны высококачественного зерна. Сейчас наблюдается тенденция к возрождению животноводства и птицеводства, а это дает основание для надежды, что сельское хозяйство региона в обозримой перспективе может встать на рельсы устойчивого развития, а значит, будет налаживаться жизнь наших земляков. Будучи человеком многоопытным и равнодушным к судьбе родной земли, родного края, Кудайберген Калиевич, безусловно, всеми фибрами своей неумной души желает именно этого.

Для меня этот человек, почти шестидесятилетней дружбой с которым я очень дорожу и горжусь, наставник с большой буквы и старший брат. До сих пор учусь у него тому, как надо любить жизнь, людей и родную землю.

Жусуп БАШИРОВ.

ВЫВЕЛ РАЙОН В ТРОЙКУ ЛИДЕРОВ

«Даёшь 20 тысяч жителей, 20 тысяч квадратных метров жилья и 20 центнеров зерновых с гектара!» – такие цели ставило перед собой полвека назад руководство Тимирязевского района. К этому же стремился директор совхоза «Целинный», а по совместительству мой партийный воспитанник, боевой товарищ и хороший друг – Кудайберген Калиев. В этом году ему исполняется 80 лет.

Но эти страницы я посвящаю тому времени, когда мы бок о бок вели затерянный в Тимирязевском районе совхоз к его становлению и расцвету. Под моим руководством Кудайберген Калиевич проработал девять лет. В это непростое время население на целине стремительно росло, не хватало школ и детских садов. И, конечно, нужно было налаживать инфраструктуру в населённых пунктах.

Совхоз «Целинный», в который входило два отделения, располагался в 65 километрах от районного центра. Среди трудностей, с которыми сталкивались люди, была прежде всего плохая дорога. Чтобы без поломок и в срок добраться в Тимирязево за самым необходимым, нужно было вместо затерянной в полях грунтовки провести надёжный грейдер, а затем поддерживать его в надлежащем состоянии. Однако Кудайберген Калиевич делал всё, чтобы его сельчане по возможности ни в чём не нуждались. В сёлах располагались магазины, а при центральной усадьбе находился торговый центр. В каждом отделении совхоза было центральное водоснабжение.

Население отделений было небольшим – его едва хватало на то, чтобы укомплектовать на 20 – 30 процентов четыре местные бригады. Поэтому на время посевной и уборочной активно привлекали людей со стороны. Иначе было не

управиться, ведь под зерновые в совхозе было распахано 27 700 гектаров.

Приезжим предоставлялось общежитие, для них работали столовая и баня. На обслуживание никто не жаловался. Но для руководства района и совхоза было важно не просто привлечь, но и удержать ценные кадры. Если же находились те, кто решал остаться, то им выделяли материальную помощь на обустройство, дрова и уголь, снабжали скотом, помогали с кормами. А со временем строили дома по 56 квадратных метров каждый, чтобы там могли размещаться большие семьи. В новом жилье были санузлы и ваннные комнаты.

Конечно, идеология значила многое, да и зарплата была не на последнем месте. К слову, люди, работающие в поле, получали в месяц 150 – 300 рублей. Чтобы эта сумма лучше ложилась на сегодняшнюю экономическую картину, отмечу: «копейка» (ВАЗ-2101) стоила 5620 рублей – то есть не было необходимости копить на новый автомобиль всю жизнь.

Но хороший руководитель всегда знает, что не хлебом единым жив человек. Поэтому в число основных задач Кудайбергенов Калиевича входили перестройка школ, детских садов, их обустройство – ведь это отражалось на качестве образования и продуктивно сказывалось на трудоустройстве населения: освобождались женские руки для работы на фермах и в овощеводческой бригаде. А достойное внимание состоянию школ и обучению детей окупалось достижениями педагогов и учеников: и те и другие активно участвовали в конкурсах, выпускники поступали в вузы страны и несли в сердце благодарность тому уголку района, где родились и выросли. В число достижений директора совхоза вошло и то, что школьники в центральной усадьбе «Целинного» оканчивали 10 классов, а не семь, как прежде.

Также для директора совхоза была важна организация досуга населения. Хорошо были развиты самодеятельность и спортивные секции. Артисты из народа не только удивляли талантами местное население, но и выезжали с музыкальными и драматическими номерами в соседние сёла и районы. Специально для развития и достойного применения их талантов в совхозе был построен Дом культуры. А спортсмены привозили награды с областных соревнований.

Одним из значимых моментов стало развитие медицины. Для нас, как руководителей, было важно собрать свой костяк медиков, чтобы население не оставалось без поддержки в тот момент, когда это особенно нужно. Даже в маленьких отделениях обязательно был свой фельдшерско-акушерский пункт, в котором находились врач и средний медперсонал. У каждого медицинского работника было собственное жильё. Этот приятный фактор распространялся и на педагогов.

Как Кудайбергенов Калиеву всё это удавалось? Думаю, прежде всего – проявлением внимания к каждому. Не было человека, которого он не знал бы в отделениях лично, проблемы, которая прошла бы мимо него. Также помогали коммуникабельность, требовательность и дипломатические качества. Он до

сих пор умеет найти подход к самым разным людям, подбодрить, укорить метким словом, настроить на нужный лад.

Поэтому я, как руководитель района, понимал, что директор совхоза «Целинный» просто не может меня подвести – не такой он человек. И с людьми ладит, и работу свою знает. А вот выполнить и перевыполнить план – это пожалуйста. Поэтому я полагался на его знания, опыт и умения как на свои собственные. Наш район гремел во многом благодаря ему – особенно в плане развития сельского хозяйства.

Я высоко ценю его знания в этом вопросе, поскольку сам агроном по образованию и начинал свой путь к управлению районом с низов, лично пройдя все ступени. После окончания Ленинского сельхозтехникума по направлению «Тарангульского» совхоза получил специальность учёного-агронома в Курганском сельхозинституте. До прихода на пост первого секретаря Тимирязевского райкома партии работал в Ленинском сельхозуправлении старшим агрономом-семеноводом, затем – управляющим отделением совхоза «Заречный», главным агрономом совхоза «Кызыласкерский» Мамлютского района, директором совхоза «50 лет Казахстана», начальником управления сельского хозяйства Сергеевского района, там же – вторым секретарём райкома партии.

Нам было чем гордиться за годы совместной работы, особенно если это касалось итогов социалистических соревнований. В 1979 году Тимирязевский район собрал урожай в миллион тонн зерна – максимальная урожайность в это время доходила до 27 центнеров с гектара! И это при том, что общий областной результат составил 6 миллионов! Но всё было закономерно, ведь Кудайберген Калиев большое значение придавал севообороту, соблюдению агротехнологий. В совхоз регулярно приглашали учёных, в том числе и из СевНИИЖа. Они делились наработками и проводили аграрные опыты. Большой вклад в достижения вносила и областная сельскохозяйственная опытная станция. Её специалисты проводили научные разработки, отвечали за производство оригинальных и репродукционных семян сельхозкультур и их размножение.

Сложно было бы добиваться внушительных результатов без регулярного обновления материально-технической базы. Гордостью совхоза были 28 тракторов «К-700» и 20 «МТЗ». За их исправным состоянием следил Анатолий Пендриков, впоследствии ставший главным инженером совхоза. Кроме сельхозтехники, в «Целинном» было более 80 автомашин различных марок.

Что касается животноводства, то в совхозе было 12 тысяч овец, 160 лошадей, 4,5 тысячи голов крупного рогатого скота. Зелёные корма для них выращивались на естественных пастбищах и сенокосах, которые занимали 1100 гектаров. Постоянно расширялись существующие и строились новые животноводческие помещения. И не просто строились, но и механизировались. Это касалось раздачи корма, поения, дойки и уборки навоза. Всё это не замедлило сказаться на результатах. Доярки машинного доения получали с коровы свыше

3 тысяч литров молока в год. Среди них выделялись Римма Толстикова, Зоя Уткина, Анна Амброс, Зоя Рудина. Чтобы сохранить продуктивность КРС, разводили представителей симментальской и казахской белоголовой пород. Под надзором учёных практиковалось искусственное осеменение.

Благодаря плодотворной совместной работе и активной жизненной позиции руководства Тимирязевский район и совхоз «Целинный» всегда были в тройке лидеров по всем показателям.

На момент моего перевода с поста первого секретаря райкома партии в 1988 году наш амбициозный план по заселению района был почти выполнен – количество селян увеличилось с 16 до 19 тысяч. В сентябре того же года на эту должность был назначен мой надёжный соратник и преемник – Кудайберген Калиев, успешно продолжив наше общее дело.

Раньше об этом говорить было не принято, но сейчас, по прошествии многих лет, я понимаю: имя у юбиляра говорящее – в переводе с казахского оно означает «богом данный». Наверное, только человек, отмеченный печатью свыше, может стать флагманом больших начинаний.

Именно таков след Кудайбергена Калиева, оставленный им в Тимирязевском районе.

В этом году мы вместе с юбиляром – ныне отмеченным высоким званием «Почётный гражданин СКО» и другими правительственными наградами – побывали в Тимирязевском районе. От души порадовало, что нас там помнят. Очень тепло встретили, много говорили о тех преобразованиях, которые произошли за годы нашей совместной работы. Отрадно понимать, что наш вклад не остался незамеченным.

Владимир МИТРОНИН,

*почётный гражданин Тимирязевского и Кызылжарского районов,
глава ТОО «Митронин».*

ЕЛ ҚАМЫН ОЙЛАҒАН ЕР

Ақ қайындар көмкерген, төсінде ерке Есіл сылаң қаққан солтүстік өңір тамылжыған тамаша табиғатымен ғана емес, ел қамын жеген ерлерімен көрікті. Кіндік қаны осы топырақта тамып, айрықша дарынға ие болған арда азаматтар туған елдің тұғырын биіктетуге табаны тастан таймаған тарланбоздай еселі еңбегін сіңіріп, перзенттік борышын өтеуде. Кейінгі ұрпаққа адал еңбегімен, өнегелі өмірімен үлгі болатын тау тұлғалы азаматтың бірі әрі бірегейі, бүгінгі ел ағасы, Алаштың абыз ақсақалы Құдайберген Қалиев. Құдайберген ағамыз тәжірибесі толысқан, өмірден көрген-түйгені мол, білікті басшы болуымен қатар, азаматтық ажары кемел, кісілік келбеті жарқын жан. Бізді қызмет таныстырып, табыстырды. Ол бір өтпелі кезеңнің өкпек желі ұйытқып соғып, дегбірімізді кетіріп тұрған заман еді. Міне, осы тұста елдің еңсесін көтеріп, жақсылыққа бастау, игілікті шаруалардың негізіне топтастыру үшін Құдайберген ағадай азамат керек болатын. Зайыры екіталай күн туғанда тарлан тарихтың өзі осындай тұлғаларды өмірге әкеліп, туған елінің еншісіне сый қылып тартатын болады.

1997 жылдың көктемінде елімізде әкімшілік-аумақтық өзгерістер орын алды. Осы өзгерістің нәтижесінде бұрынғы Көкшетау облысының бес бірдей ауданы Солтүстік Қазақстанның еншісіне берілді. Бұл жаңалық көктемгі дала жұмыстарына тұспа-тұс келді. 1996 жыл Айыртау ауданы ауыл шаруашылығы құрылымдары үшін аса бір сәтті жыл бола қойған жоқ. Ілкіден қалыптасқан экономикалық байланыстар күрт үзіліп, жаңа заманның өзгеше жосығы нарық заңы әлі қалыпқа түсе қоймаған шақ еді. Аудандағы кәсіпорындар әуірім-деп күн кешіп жатты. Өндірістік мәселелерді жедел шешумен қатар, ауыл

шаруашылығы құрылымдарының мойнына елді мекендердегі әлеуметтік нысандардың – мектеп, балабақша, клуб, аудан ішіндегі жол мәселелерін шешу жүктелді. Электр қуаты жүйелі берілмегендіктен, тұрғындарды жарықпен қамтамасыз етуде дизельді электр станциясын пайдаланған күндер де болды. Бір кезде аруақ қонып, нар шөккен әйгілі Айыртаудың осындай күйге ұшырағанын айтпаса тағы болмас. Мұның бәрін тәптіштеп жатқанымыз, ел басына түскен ауыртпалықты және сол қиындықты жеңе білген азаматтардың қаншалықты қажырлы еңбек еткендіктерін патша көңіл оқырмандардың көз алдына елестету.

Өзгерісті ел жақтыра қойған жоқ. Облыс орталығы Петропавл қаласы 250 шақырым жерде. Қалтасы қағылған жұрт үшін қарға адым жер мұң болған уақыт. Оған қарағанда, Көкшетау жақын, тоқсан-ақ шақырым жерде әрі психологиялық кедергінің де көлбеу сызықпен жоғары өрлегені мәлім. Бізге қосылған жоқ, керісінше бізді қарамағына алды. Өкпесі қара қазандай болған, өздерін өгей сезінген жұрттың ішкі пікірі. Алғашқы күндері бізді аудан басшылары мен кәсіпорын жетекшілерін ағымдағы мәселелер бойынша Петропавл қаласына шақыра бастады. Біз шаруашылық директорлары онсыз да ат үстінде едік. Шаруашылыққа қажетті заттарды іздеп бармаған жеріміз жоқ. Сол уақытта, Солтүстік Қазақстан өңірін аралағанда облыстық әкімшілік басшысының бірінші орынбасары Құдайберген Қалиев туралы көп естідік. Әрине, жақсы қырынан. Іскерлігі, елге жанашырлығы, ұйымдастыру қабілетінің молдығы туралы аңызға бергісіз әңгімелер айтылатын.

Құдайберген Қалиұлы өткізген кеңесте біз оның бойындағы қамқорлықты айқын сезіндік. Ол аудандағы ауыл шаруашылығы құрылымдарының басшыларын жақсы білетін. Оның үстіне өлкенің тарихы, табиғаты, арғы замандағы ұлт мәдениеті мен өнеріне өшпес үлес қосқан Айыртау топырағының тамаша талант иелері туралы мол мағлұматы бар еді.

Кеңестен соң Құдайберген Қалиұлы әрбір шаруашылық басшысын жеке қабылдап, мәселенің мәнісін жеріне жеткізе талдап, қиындықтан қалай шығу керектігін көрегендіктеп нұсқап көрсететін. Ал, қиындық шаш етекпен еді. Қаржының жетімсіздігі, тұқым, жанар-жағар май, техника, қосалқы бөлшек қасқалдақтың қанындай. Әр шаруашылық бойынша нақты жоспар жасалатын. Ол жоспарда тығырықтан шығар төте жол айқын көрсетілетін.

Кездесуден кейін менің әріптестерім өздерінің көзқарастарын өзгерте бастады. Селкеу түскен сенім де нығайды, болашақтың үміт сәулесі себезгілеп, алдағы күндерге жарығын түсіре бастады. Әрине, қат-қабат қиындықпен бетпе-бет келген басшы зілбатпан салмақты көтере аламын ба, жоқ па деп қобалжитыны шындық қой. Міне, сол сәтте ел қамын жеген Едігедей жұрттың жайын ойлаған жампоз басшы өтпелі кезеңнің бетқаратпас қатал сынынан қалай шығу керектігін қолмен қойғандай етіп көрсетіп берді. Осылайша 1997 жылы ауыл шаруашылығы зіл-батпан жүкті сілкіп тастап, қайта түлегендей болды.

Жұмылған жұдырықтай болып жетелі жанның жетегімен алға ұмтылған

еңбектің нәтижесі 1999 жылы көрінді. Біздің аудан облыс бойынша мол өнім алды, тіпті, рекордтық көрсеткіш десе де болар. Осы уақыттан бастап облыспен ауданның ауыл шаруашылығы кәсіпорындары қарқынды жұмыс істей бастады. Ал, бұл табысқа Құдайберген Қалиев ағамыздың қосқан үлесі өте зор.

Бұл кезде Айыртау ауданын өз еліне жаны ашитын, іскер, ұйымдастыру қабілеті өте мол Армия Әбілқайырұлы Әбілқайыров басқарды. Армия Әбілқайырұлы ел тынысын, өңірдегі өзекті мәселелерді жақсы білетін және оны шешу жолдарын ілкімді үйлестіре білген абзал азаматтың бірі еді. Құдайберген Қалиұлы екеуі бір-бірін жақсы білетін. Пікірлес, ниеттес азаматтар. Осы күні ойлап отырсам, тарих тудырған тұлғалардың мүддесі бір екен. Ол ел мүддесі, елдің болашағы. Қос тұлға тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында өтпелі кезеңнің қиындықтарымен бірге алысып, иықтарына түскен дәуір жүгін көтере білді. Бұрыннан қалыптасқан экономикалық байланыс үзілгеннен кейін өндірістің бар саласы тоқырап, ауыл шаруашылығы да алға баспай тұрған сәтте тәжірибелері толымды, білігі мен білімі қаптал осы бір ақжолтай азаматтардың арқасында Айыртау топырағындағы тәмам ел жүдеп-жадаған жоқ. Жалғыз экономика ғана емес, ауыл-елдің әлеуметтік тұрмысы, жол мәселесі тәрізді көптің көңілінде жүрген келелі сұрақтар назарларынан тыс қалмады.

1999 жылы мені Айыртау ауданы әкімінің бірінші орынбасары етіп тағайындады. Осы қызметте жүрген кезімде ағамызбен көптеген кездесулерде, жиындар мен семинарларда жүздесіп, пікірлесіп жүрдік. Жұмыс сапарымен біздің ауданға келген кезі де жадымда жатталып қалыпты. Аудандағы кәсіпорындардың тыныс-тіршілігімен танысып, өндірістік-экономикалық мәселелерді кешенді шешу жолдарын анықтап, міндет жүктеді. Аудандағы әлеуметтік-тұрмыстық жағдайға баса назар аударды. Екшей тапсырғаны, ел тұрмысы, халықтың қамы. Аудан ішіндегі жолдың жайы да ұмыт қалған жоқ. Халықты медициналық қызметпен қамту мәселелері де өте өзекті еді.

Міне, осы өмірден алынған нақты деректер арқылы Құдайберген ағамыздың бейнесін, ішкі жан-дүниесін, туған елге деген таңғы шықтай мөлдіреген махаббатын айта отырып, кәсіби шеберлігіне тоқталмасқа болмайды. Ойлау жүйесі, өз пікірін шегелеп, дәлелмен дәйектеп көрсете білуі тұлғаның тұғыры биік екендігін айғақтайды. Атам қазақта «жақсымен өткен бір күн жылға тең» дейтін ұғым бар. Кей сәтте атүсті кездесіп, кей кезде ел жайлы жүрек сөзін ақтарған орайда осы бір талантты тұлғаның бойындағы тамаша қасиеттер қылаң берер еді. Айыртаудың сынғырлай күліп аққан сансыз бұлақтары тәрізді сұлу бір сезімге оранған, енді қайтып оралмайтын сол бір кезең Сарыарқаның сары сағымымен қымталған сарытап сағыныш тәрізді болып көп кеудесінде жүргені анық.

Серікбай ТҰРАЛИНОВ,

Солтүстік Қазақстан облысы Айыртау аудандық ардагерлер кеңесінің төрағасы.

ВЕРНЫЙ СЫН СВОЕГО НАРОДА

Северный регион нашей страны – это уникальный край белых берез, на груди которого красуется мужественный Есиль. Но не только живописной природой славятся наши места. Наша земля богата незаурядными людьми, которые посвящают свою жизнь служению своей Родине, всецело, без остатка отдаются своей работе, направленной на укрепление государства, его дальнейшее развитие. Один из них – Кудайберген Калиевич Калиев.

Кудайберген Калиевич – человек высокой политической и гражданской зрелости, талантливый организатор и руководитель, посвятивший всю свою жизнь служению Северо-Казахстанской области и своему народу. Нас с ним связала совместная трудовая деятельность. Это были непростые годы, но в таких условиях всегда ярче проявляется характер человека.

Весной 1997 года была проведена реформа административно-территориального устройства страны. В результате этих изменений 5 районов из Кокшетауской области перевели в подчинение Северо-Казахстанской области.

Все эти процессы произошли накануне весенне-полевых работ. Предшествующий реформам 1996 год был не самый благополучный для сельхозформирований Айыртауского района. Это был период, когда рушились старые экономические отношения, правила рынка еще не работали. Предприятия выживали, как могли. Кроме решения производственных вопросов, сельхозформированиям приходилось полностью содержать на селе все социальные объекты: школы, детсады, клубы, дороги. С помощью дизельных электростанций периодически подавали электричество. На фоне таких крайне тяжелых, можно сказать, катастрофических условий выживания сельхозпредприятий произошло присоединение нашего района к Северо-Казахстанской области.

Административный центр новой для нас области – город Петропавловск находился на расстоянии 250 км, в отличие от 90 км до Кокшетау. Такое обстоятельство не всех радовало. Присутствовал и психологический момент: не к нам присоединили, а нас взяли к себе.

В первые дни после этой реформы нас, руководителей предприятий, вместе с руководством района пригласили на совещание по текущим вопросам в г. Петропавловск. Здесь надо отметить, что мы, директора хозяйств, много ездили по областям в поисках тех или иных необходимых вещей для хозяйства. Бывая в соседней Северо-Казахстанской области, нам доводилось слышать от коллег добрые, положительные слова о первом заместителе главы областной администрации Кудайбергене Калиевиче Калиеве. Роль личности во все времена играла решающее значение в развитии любого общества. Особенно ярко это проявилось в лице К.К. Калиева в годы становления Северо-Казахстанской области в новых границах.

На совещании, которое проводил К.К. Калиев, мы почувствовали реальную поддержку каждому предприятию, что немаловажно. К тому же Кудайбергелі Калиевич многих руководителей районов, сельхозформирований знал лично. Он был знаком с историей, культурой природой нашего края, многое знал о знаменитых выходах из нашего района. Всегда чувствовалось его теплое, особенное отношение к нашему славному Айыртаускому району.

По итогам совещания, которое продолжалось до позднего вечера, К.К. Калиев принял каждого руководителя, досконально вник в существующие проблемы, особенно по недостающим финансам, семенам, ГСМ, технике, запчастям. По каждому хозяйству был составлен конкретный план проведения текущего сельскохозяйственного года и выхода хозяйства из кризисной ситуации.

После встречи руководители, мои коллеги, были настроены совсем иначе. Появилась уверенность в том, что мы не одни перед множеством проблем. Мы почувствовали большую, крепкую поддержку от руководства нашей новой области. В том же 1997 году были заложены пути решения многих актуальных вопросов и возрождения сельского хозяйства области.

Результатом этой работы стал 1999 год, когда по нашему району и в целом по области был получен рекордный урожай, проведена экономическая реформа сельхозформирований области. Это время стало началом устойчивого развития многих сельскохозяйственных предприятий района и области. В этом состоит решающая роль К.К. Калиева, в то время первого заместителя акима Северо-Казахстанской области.

Наш Айыртауский район в то время возглавлял Армия Абулкаирович Абулкаиров, который хорошо знал Кудайбергелі Калиева. Они, являясь яркими представителями поколения управленцев на заре становления Независимости, справились с самой трудной миссией по созданию экономики района и региона в целом, ставшей фундаментом их развития. В совместной работе они находили интересные пути решения многих проблем и важных вопросов, определяя их значимость, четко находили верное решение.

В 1999 году я был назначен первым заместителем акима Айыртауского района. Когда я работал на этой должности, мне посчастливилось бывать на многих встречах, активах, собраниях, семинарах, которые проводил К.К. Калиев. Особенно памятны его визиты в наш район. К.К. Калиев, приезжая к нам, знакомился с предприятиями, интересовался всем комплексом производственно-экономических задач каждого посещенного им хозяйства. Подсказывал пути решения проблемных вопросов. Бывая в сельхозформированиях, он часто организовывал встречи с населением, вел прием граждан по личным вопросам. Помогал решать вопросы соцкультбыта, пассажирского сообщения между селами и центрами района, области, бытового и медицинского обслуживания жителей.

Все эти факты подтверждают, что К.К. Калиев, наряду с талантом крупного

организатора сельского хозяйства области, обладал также такими качествами, как высокий профессионализм, умение находить из множества вопросов самое главное, выстраивать ровные, уважительные отношения с подчиненными. Когда он беседует с тобой, то понимаешь, что разговариваешь не только с большим руководителем, но и с мудрым, душевным человеком. Такие встречи навсегда остаются в памяти, открывая в очередной раз новые грани этого интересного человека.

Кудайберген Калиевич Калиев является ярким представителем казахской интеллигенции. Я благодарен судьбе и нашему времени, что мы много трудились с ним вместе и до сих пор сохраняем наше общение. Он верный сын своего трудолюбивого народа, благородный и мудрый руководитель, настоящий патриот своей родины.

Серикбай ТУРАЛИНОВ,
*председатель совета ветеранов Айыртауского района
Северо-Казахстанской области.*

ӨНЕГЕЛІ ҒҰМЫР ИЕСІ

1990 жылдар... Бәрі күні кешегідей көз алдымда. Кеңес Одағы ыдырап, бұрынғы бауырлас елдер жеке мемлекет болып, шаңырақ көтеріп жатты. Біз ол кезде Ресейдің Қорған облысындағы Чистоозер деген аулында тұратынбыз. Сол жерде қызмет етіп, балаларымызды оқытып жеткіздік. Балалар ер жетіп, қалаған жоғары оқу орындарына түсті. Солардың болашақ тағдырын ойлап, атабабамыздың туып-өскен жеріне көшуді жөн көрдік. Сөйтіп 1994 жылы Мамлют ауданындағы Краснознаменское селосына қоныс аудардық. Бірден асыл тұқымды мал зауытына бас зоотехник ретінде жұмысқа орналастым. Жұмыс бабымен осы өңірдің елеулі, құрметті азаматтарымен де таныстым. Солардың бірі – Құдайберген Қалиұлы Құдайбергенов. Ол кісі сол кезде облыс әкімінің бірінші орынбасары еді. Сол кезде даңқы дүркіреп тұрған «Колос» элеваторының директоры Сайлау Ғаббасұлы Өтеевтің дастарқаны басында басталған таныстығымыз ұзақ достық қарым-қатынасқа ұласты.

Ол кезде нағыз тепсе темір үзетін дер шағымыз... Құдайберген Қалиұлы бірден менің жүрегімді жаулап алды. Артық сөзі жоқ, салмақты, байсалды азамат екендігіне назар аудардым. Мен ол кісіден көп нәрсені үйрендім. Ауыл шаруашылығы – өте маңызды секторлардың бірі, бұл салада агроном қызметінен облыс әкімінің бірінші орынбасары лауазымына дейін жеткен Құдайберген Қалиұлының тәжірибесі мол. Осындай азаматтың жер алу, оны жекелендіру мәселелерін шешуге қатысты ақыл-кеңестері ауадай қажет болды. Жалпы айтқанда, Құдайберген Қалиұлы талай адамдарға болашақ өмірге сәтті жол ашты деп айтсам артық болмас.

«Екі жақсы қосылса, өлгенінше дос болады», – дейді халқымыз. Біздің дос-

тығымыз жылдар бойы жарасымды, жалғасымды болып келеді. Бір-бірімізге адалмыз, өмірдің ащы-тұщысында да біргеміз. Жауапкершілік пен қамқорлық, рухани жақындық біздің нағыз дос болуымызға, өмірде кездесетін түрлі сәтсіздіктерге мойымауға, басқа түскен қайғы мен қиыншылықты бірге жеңуге негіз болып, бүгінгі күні аға-іні болып кетуімізге себеп болды. Ағамыз бен жеңгеміз Сәуле Ахметжанқызы әрдайым үйіне келген қонағын төріне шығарып, құдайындай сыйлайтын адамдар. «Білмегенді білгеннен сұра» дегендей, қазақтың жол-жоралғысын, яғни, адамдардың еңбегіне, ата-тегіне, туыстық қарым-қатынасына сай жасалатын алыс-беріс, сый-сыяпатын жасау жолдарын да осы кісілерден үйрендік. Талай тойларымызды бірге атқарып, ағамыздың батасын алып келеміз.

Бүгінгі күні Құдайберген ағамыз асыл жар, қамқор әке, мейрімді ата. Өмірге 4 бала әкеліп, оларға лайықты тәлім-тәрбие беріп, оқытып-тоқытып, бақытты өмір сүруде. Ағамыз сыртта қатал көрінгенімен, ол кісіні үй ішінде жұмсақ мінезді, байсалды, ашуға бой алдырмайтын, сабырлы, шыдамды, көңілдің күйін алыстан бағамдайтын парасатты, кішіпейіл, жанашыр, жылы жүзді жар, әке, ата ретінде танимыз.

Сексеннің сегізгірі жасына жеткен ағамыз өмір жолында тау қопарып тастағандай еңбек етті. Олардың нәтижесі мемлекет басшысы тарапынан жоғары марапаттармен бағалануда. Құдайберген Қалиұлының аты ел, өңіріміздан тарихында өшірілмейтін жазумен жазылған: Солтүстік Қазақстан облысының, бірқатар аудандардың құрметті азаматы, облыстық ардагерлер кеңесінің белсенді мүшесі.

«Адам жақсы ісімен көрікті», – дейді халқымыз. Құдайберген Қалиұлының игі істері шексіз. Солардың бірі – қаламыздағы «Ақ ниет» қоғамдық қорын ұйымдастырып, Қызылжар қалалық мешітін салуға ат салысуы. Бұл – үлкен, тарихта қалатын қайырымдылықтың көрінісі. Ұрпақтарына мәңгілік сауап болсын.

Мен үшін Құдайберген Қалиұлы – еліне, халқына, достарына, жақындарына көлдей көмегін көрсетіп, қайырлы қолының ұшын созатын, денсаулығына жауапкершілікпен қарайтын, өмірді шексіз жақсы көретін ерекше тұлға.

Аса қадірлі Құдайберген аға! Жүйрік уақыттың ұшқыр қанаты Сізді қолдап, жетелеп келеді. Ауыртпалығы мен жақсылығы қатар жүретін өмір өрісінде абыроймен қызмет етіп, бала, немере, шөберелеріңізді қанаттыға қақтырмай, түмсықтыға шоқтырмай, ұяда түлетіп, қияға самғатып, білімде де мәдениетті азаматтар етіп қатарға қостыңыз. Өміріңіз мағыналы, бақытты сәттерге толы болсын!

Құтты болсын бүгінгі,
Құдай берген жасыңыз.
Жаратқаным жар болып,
Жүзге қадам басыңыз.

Отбасыңыз аман боп,
Көңіліңіз жайлансын.
Бүгінгі бұл жасыңыз,
Жүз жасқа кеп, айналсын.

Әр күніңіз қуантып,
Бақытына бөлесін.
Немерелер, шөбере,
жырымен тербесін.

Сайран ӘУБӘКІРҰЛЫ.

ТАҒЫЛЫМ МЕН ТӘЖІРИБЕНІҢ АСҚАР ТАУЫ

Теріскей жұрты қадір тұтатын, жастайынан талай асуды бағындырып, елге қорған, жұртқа пана болған ардақты тұлғаның бірі – Құдайберген Қалиұлы ағамыз. Қызметінің алғашқы күндерінен бастап атқа мініп, Солтүстік Қазақстан өңірінің түлеуіне бір кісідей еңбек сіңірген Құдайберген ағамыз бүгінде сексеннің сеңгіріне шығып отыр. Парасаттылықтың биігіне жеткен ардақты ағамызды мерейлі жасымен шын ықыласпен құттықтай отырып, жылы лебізімді білдіргенді жөн көрдім.

Ой түйсігімен саралай білген жанға сексен жас деген санның ғана емес, халқына қалтқысыз қызмет еткен, еліне адалдықтың туын көтерген, өмірдің сан алуан белесінен сүрінбей өткен даналықтың биігі, тағылым мен тәжірибенің асқар тауы іспетті. Кемелдіктің шыңын бағындырған шыншыл жанның өнегелі ғұмыры мен еліміздің жарқын болашағы үшін қосқан үлесі телегей теңіз. Сол үшін де Құдайберген ағамызды жұртшылық жоғары бағалайды.

Ағамыздың туған жердің өркендеуіне, ұлтымыздың рухани жаңғыруына қосқан еңбегі де ерен. «Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы» атағы мен кеудесіне такқан көптеген марапаттары осы ойымызды қуаттай түседі. «Данасы бар ел – қазыналы ел» дегендей, Құдайберген ағадай ел ағасын халықтың тірегі, берекенің бастауы деп білемін.

Құдайберген Қалиұлының қоғамға қосқан сүбелі үлесі мен атқарған ілкімді істерін мәуелі бәйтерекке ұқсатамын. Себебі бұл бәйтеректің әрбір бұтағы – елге сая, халыққа пана. Соның бірегейі ретінде Алланың қалауымен тоғыз жолдың торабында бой көтерген Қызылжардағы еңселі мешітті атауға болады. Көршілес елден Қызылжарға аяқ басқанда, алыстан айбынды, мұнарасы

көкке шаншыла көрінетін зәулім руханият ордасының бой көтеруі – Құдайберген ағамыздың Алла жолында, ата-бабалардан мұра болған дәстүрлі дінімізді дәріптеудегі толассыз қызметінің жарқын көрінісі. Өзі бас болып қазығын қағып, игі ниетпен бастау алған бұл сауапты іс ағамыздың тікелей атсалысуының арқасында жүзеге асып, мыңдаған мұсылманның рухани азық алатын қасиетті мекеніне айналды.

Әлбетте, мешіт салу – Алланың разылығы үшін жасалатын ең ізгі амалдың бірі. Мұхаммед (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын) пайғамбарымыздың: «Кімде-кім Алланың разылығы үшін мешіт салса, Алла оған жәннатта үй тұрғызады», – деген қасиетті хадисі осы игілікті істің мәңгілік мән-маңызын арттыра түседі.

Құрметті Құдайберген аға, сіздің саналы ғұмырыңыз еліміздің дамуы мен өркендеуіне бағытталған нағыз еңбектермен өрілген. Сонымен қатар сол жолда жинаған мол тәжірибеңіз бен ақыл-кеңестеріңіз – біз үшін баға жетпес қазына. Сіздің ағалық тәрбиеңізден тәлім алған талай азамат еліміздің түкпір-түкпірінде биік белестерді бағындырып жүр. Өзіңізден тәлім алған бір ініңіз ретінде Сізге айтар алғысым шексіз.

Жаратқан Ием сізге ұзақ ғұмыр, зор денсаулық, шалқар шабыт пен мол береке нәсіп етсін! Құдай қосқан қосағыңызбен бақытты ғұмыр кешіп, немере-шөбереңіздің ортасында шаттыққа бөленіп, халқымыздың алғысын алып, жасай беріңіз. Ғұмырыңыздың әр сәті қуанышты болып, Алланың сізге берер сыйы көп болсын! Әмин!!!

Кенжетай қажы БАЙКЕМЕЛҰЛЫ,

*Қазақстан мұсылмандары діни басқармасы Төрағасының орынбасары,
наиб мүфти.*

НАСТОЯЩИЙ ЛИДЕР

Вспоминая годы совместной работы с Кудайбергенем Калиевичем Калиевым хочется отметить все его лучшие человеческие качества. Мы начали работать вместе в далёком 1991 году. В то время он возглавлял Тимирязевский районный совет народных депутатов. А я работал директором совхоза Минкесерский Мамлютского района. Однажды он предложил мне стать его первым заместителем. Об успехах Тимирязевцев в развитии сельского хозяйства, высокой культуры земледелия был хорошо осведомлён. Поэтому на это предложение согласился без колебаний. Конечно отдалённость Тимирязевского района создавала определённые трудности в развитии человеческого потенциала, но одновременно это и формировало особый целинный характер, трудолюбие, поиск и внедрение нового передового в производство, самоотверженность, искренность, патриотизм, любовь к родной земле.

В те годы в нашем районе внедрялась передовая влагосберегающая и интенсивная технология в полеводстве, велась большая работа по оздоровлению скота от туберкулёза и бруцеллёза, строились новые животноводческие комплексы, завозилось племенное поголовье, развивалась производственная инфраструктура, строилось значительное количество объектов социальной сферы: школы, торговые центры, детсады, медпункты и т.д. Об успехах развития района говорит тот факт, что окружающие районы: Урицкий, Ленинский Костанайской области, Кокшетауской, Сергеевский и Жамбылский нашей области никогда не получали урожайность зерновых культур выше тимирязевцев. Хотя природно-климатические условия у соседей всегда были лучше. А полученный в 1992 году урожай 28,6 центнеров с гектара до сих пор является

рекордом Северо-Казахстанской области. Более половины хозяйств в тот год получили более 30 центнеров.

Пройдя большой трудовой путь от агронома отделения совхоза «Интернациональный», главного агронома совхоза «Хмельницкий» секретаря партийного комитета совхоза «Интернациональный», много лет проработав директором самого отдалённого совхоза «Целинный», практически отстроив его полностью, затем председателем исполкома Соколовского района, Құдайбергелі Калиевич в 1988 году был избран первым секретарём Тимирязевского райкома партии. Пусть нынешнее поколение знает и понимает, что в то время первого руководителя избирал народ в лице его лучших представителей. И конечно избирали достойных и проверенных жизнью и работой с людьми.

Девяностые годы были очень непростыми для нашей страны. Развал единой страны СССР, становление независимого Казахстана существенно повлияли на развитие экономики и социальной сферы. Но именно то время востребовало в управление государством и его строительство, трансформацию общества, людей мыслящих и действующих нестандартно, понимающих процессы человеческого развития, не боящихся нового передового. В начале 1992 года произошла административная реформа и Құдайбергелі Калиевич был назначен первым заместителем главы Северо-Казахстанской областной администрации, которую возглавил Владимир Карлович Гартман. Были назначены главы районных администраций. Возглавлять Тимирязевский район по рекомендации Құдайбергелі Калиевича было поручено мне.

Работать в те годы руководителем, нести ответственность за состояние дел и морально-психологический климат в обществе было непросто. Страна только вставала на ноги, рухнула экономика, у нас не было собственной финансовой и банковской системы, денежной единицы, использовался натуральный товарообмен при расчётах. Введение в ноябре 1993 года национальной валюты – тенге стало началом реальной независимости и способствовало укреплению экономики и финансовой системы. Все тяжести решения злободневных вопросов, во многом, в тот период, в нашей области легли на плечи Құдайбергелі Калиевича.

Проведённая в 1995 году Конституционная реформа стала ещё одним, весьма серьёзным шагом в становлении Казахстана как независимого демократического государства. Она явилась результатом всенародного референдума, на котором люди поддерживали проект новой Конституции. В нашей области он прошёл на высоком организационном уровне. Тогда же прошли выборы в Парламент Республики, в Сенат и Мажилис Парламента.

Значительные трудности в работе, для нашей области, произошли после объединения в мае 1997 года с Кокшетауской областью. Её расформированию предшествовало значительное падение экономических показателей области, большие долги перед партнёрами региона. Это потребовало колоссального на-

пряжения сил и средств, внимания руководства и, непосредственно Калиева К.К. Возникающие многие проблемы были в дальнейшем успешно решены, а трудности преодолены.

В дальнейшем, трудясь депутатом в Мажилисе Парламента мне приходилось постоянно работать совместно с Кудайбергенем Калиевичем, часто общаясь лично и по телефону. Выезжая в область мы встречались с избирателями, обсуждали проекты законов и изменений в законодательство, вели личный приём, старались решать жизненно важные вопросы наших земляков, участвовали во многих областных мероприятиях. Но всегда сразу по прибытию мы заходили в акимат и маслихат области, обсуждали предстоящую работу. И часто все организационные вопросы нашей работы на местах он помогал решать оперативно.

В дальнейшем трудясь на ответственных постах в нашей области он проявил себя знающим специалистом, ответственным руководителем, настоящим сыном родной земли. Всегда активно участвовал и продолжает трудиться на ниве общественной деятельности. Награждён многими государственными наградами, удостоен звания почётный гражданин Северо-Казахстанской области, ему вручен знак «Құрметті ардагер» общественного объединения совета ветеранов сельского хозяйства.

Вместе с прекрасной и любимой супругой Сауле Ахметжановной они воспитали прекрасных детей и внуков. Теперь уже подрастают и шестеро правнуков. Вся его сознательная жизнь отдана развитию и процветанию сельского хозяйства, аула-села.

Мы коллеги по биографии и специальности, прошли во многом похожий жизненный путь, знаем и глубоко уважаем друг-друга много лет. Хочется пожелать ему, его семье и близким крепкого здоровья, жить долго, красиво и счастливо, наследникам достойно продолжить путь отца, дедушки и прадедушки!

Михаил ТРОШИХИН,

Первый заместитель председателя Тимирязевского райисполкома (1991 по 1992 годы).

С 1992 по 1996 годы – Глава Тимирязевской районной администрации, аким Тимирязевского района Северо-Казахстанской области.

С декабрь 1995 по июнь 2007 годы – депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан I, II и III созывов.

СЛОВО О ЛЮБИМОМ УЧИТЕЛЕ

За свою трудовую деятельность мне посчастливилось работать и встречаться со многими интересными и яркими личностями. Я очень горжусь тем, что набирался опыта у таких людей – патриотов Казахстана, внесших большой вклад в развитие нашей республики. Это незабываемо. Я с благодарностью вспоминаю вице-президента Республики Казахстан Асанбаева Ерика Магзумовича, академика ВАСХНИЛ Госсена Эрвина Францевича, лауреата Ленинской премии Шарфа Ивана Ивановича, генерального директора Целиноградского производственного объединения по птицеводству Жангуразова Ибрагима Даутовича, генерального директора Вишневского производственного объединения по птицеводству Попелюшко Анатолия Висхановича, акима Северо-Казахстанской области Нагманова Кажмурата Ибраевича – и многих других. Но среди всех самым близким, самым сильным, самым ярким, самым ценным для меня стал мой наставник – Калиев Кудайберген Калиевич. Он для меня как отец, как близкий друг, как родной человек, перед которым я могу полностью раскрыться. Это мудрый учитель, любимый наставник, который тактично поправляет меня, если я делаю что-то неправильно. Человек, который заслуживает самых высоких похвал благодаря своей высокой нравственности.

Кудайберген Калиевич окончил Алматинский сельскохозяйственный институт. Этот вуз в советские годы выпускал самых высококвалифицированных специалистов по всему Казахстану. После получения высшего образования в 1966 году он начал свой трудовой путь агрономом и, проявив себя как талантливый организатор, впоследствии дослужился до должности первого заместителя акима Северо-Казахстанской области. С ним я познакомился в 1996 году

во время нашей совместной работы, и с первых же дней был поражён его профессионализмом и человеческими качествами.

На долю Кудайбергена Калиевича выпала и нелёгкая работа руководителя в непростые 90-е годы. Это было время распада страны, оттока населения, всеобщей неуверенности – многие руководители тогда растерялись, не зная, как действовать. Но Кудайберген Калиевич, как ответственный человек, с большим старанием продолжил трудиться на благо родного края. Ему помогли любовь и верность родной земле, патриотизм, уважение к труду, глубокое знание всей области, огромный опыт, умение найти подход к каждому, целеустремлённость, умение держать своё слово, толерантность и постоянная работа над собой. Как сказали бы психологи, у него великолепные коммуникативные способности и удивительно тонкий природный такт. Когда его лицо озаряет улыбка, во взгляде проявляется огромная доброта и забота. В нём органично сочетаются патриотизм и интернационализм.

Думаю так не только я – у Кудайбергена Калиевича большая армия учеников, которые преисполнены к нему глубоким, безграничным уважением. Его ценят за высокие нравственные принципы, за любовь к людям, за уважение к труду хлебороба. Как руководитель, он внёс новые технологии в агропромышленный комплекс – в сферы животноводства и растениеводства. Кудайберген Калиевич сыграл заметную роль в социально-экономическом развитии Северо-Казахстанской области. Как один из его учеников, я с теплотой вспоминаю, как Кудайберген Калиевич часто брал меня в командировки по области. Он мудро преподносил мне уроки агрономии, показывая прямо в поле признаки эрозии почвы, как правильно проводить уборку урожая и посевные работы. Его опыт и те знания по агротехнике, которыми он щедро делился, оказались для меня бесценными. Позже, когда я работал акимом района, я всегда помнил советы моего учителя.

Благодаря его наставлениям разговоры с руководителями хозяйств, специалистами и механизаторами у меня проходили в нужном русле. Дорогой мой Кудайберген Калиевич! Разрешите сердечно поздравить Вас с юбилеем. От всей души желаю Вам крепкого здоровья, долгих лет жизни, счастья Вашей семье, счастья детям и внукам. Пусть всегда в нашей республике будут мир и благополучие, процветает сельское хозяйство. Я счастлив, что мои жизненные пути пересеклись с Вашими. Каждый свой шаг я соизмерял с Вами – человеком, живущим общественными интересами, человеком, творящим добро. Ваши слово и дело – образец для подражания. Вы – патриот своего края, человек, несущий людям добро. «Жаксының жақсылығын айт – нұры тасысын» – это ваши слова. Вы – наш аксакал, мудрый старший брат, величественный, словно гора.

Болат АКАНОВ.

СЛОВО БЛАГОДАРНОСТИ И ПРИЗНАТЕЛЬНОСТИ

Примите мои самые искренние поздравления с 80-летним юбилеем! В этот знаменательный день хочется сказать не просто слова поздравлений, а выразить глубокое уважение, признательность и человеческую благодарность за всё, что вы сделали для нашего района, для жителей сёл, для меня лично и моей семьи. Эта статья – моя попытка передать те чувства, что живут в сердце, и рассказать о человеке, с которым судьба подарила мне честь работать и дружить.

Я впервые увидел вас осенью, когда вы были избраны первым секретарём райкома партии объединённого Тимирязевского и Целинного районов. Уже тогда было видно, что в наш район пришёл настоящий хозяйственник – человек, прошедший путь от агронома и директора совхоза до председателя райисполкома. Но, что самое важное, вы пришли не просто как руководитель, а как человек, знающий жизнь сельчан не понаслышке. Вы понимали, что за сухими цифрами урожайности и планов – судьбы людей, их быт, их настроение, их надежды.

С первых дней своей работы вы сумели сплотить весь актив района. Руководители хозяйств чувствовали вашу поддержку, но одновременно и ту высокую планку, которую вы ставили всем нам. Мне, как директору совхоза «Дмитриевский», посчастливилось не только видеть, но и лично участвовать в реализации ваших инициатив – будь то развитие животноводства, строительство социальных объектов или улучшение условий труда. Каждый ваш визит в хозяйство оставлял после себя не только поручения, но и заряд уверенности, добрых слов, человеческой теплоты.

Особо запомнились ваши поездки в отдалённые аулы Жаркен и Ынтымак. Вы никогда не разделяли село на «центральное» и «второстепенное» – в каждом ауле вы находили время поговорить с людьми, услышать их просьбы. Благодаря вам в Жаркене построили новую школу, возвели дома для многодетных, открыли молочно-товарную ферму по современным технологиям. И это было не показное руководство, а настоящее, заботливое участие. Люди знали: если вопрос дошёл до Калиева – он будет решён.

Мне запомнился один зимний день, когда вы позвонили и сказали: «Марат Самиевич Мендыбаев едет в район. Ветер, буран – неважно, но гостей нужно встретить». И действительно – буря не помешала нам показать, как идёт зимовка скота. Ваша уверенность, ваша требовательность – и к себе, и к нам – научили меня, что даже в самых сложных условиях главное не сдаваться. Вы всегда были рядом, когда надо было поддержать, направить, подсказать.

Вспоминаю и человеческие поступки. Когда я лежал в больнице с тяжёлой травмой позвоночника, вы, будучи уже первым заместителем акима области, не просто нашли время навестить меня – вы фактически дали мне вторую жизнь, направив в центр Бубновского в Москву. Я уехал, а через десять дней вернулся другим человеком – здоровым, благодарным, с верой, что рядом есть такие люди, как вы.

Я также видел, как вы передавали свою любовь к земле и труду своим детям и внукам. Ваши сыновья, племянники, вся семья стали продолжателями вашего дела, построив хозяйство «Даниял» в селе Берлик. Мы гордимся этой династией так же, как гордимся династиями Щегалевых, Сапаровых, Зенченко – тех, кто не просто работает на земле, а делает это с честью и достоинством.

Ваши организаторские способности проявились и в общественной жизни. Именно по вашей инициативе были проведены торжественные юбилеи района, на которых звучали имена передовиков, чествовали ветеранов, звучала музыка и пели артисты. Вы умеете соединить прошлое и будущее – сохранить традиции и задать вектор развития.

Дорогой Кудайберген Калиевич, пусть здоровье не подводит, пусть Ваша мудрость и дальше служит людям, а пример жизни вдохновляет молодёжь. Для меня вы не только руководитель, наставник, товарищ – вы человек, с которым связаны одни из самых светлых страниц моей жизни.

Владимир РУДЕНКО.

ЕҢБЕГІ ЕРЕН, ОЙЫ ТЕРЕН

Ширек ғасырдан астам бойы танитын, бүгінде ағайындай болған досымыз елеулі бір игі істі қолға алған екен. Оның мақсаты қазіргі және болашақ ұрпақтарына естелік мұра ретінде бір кітап жазып қалдырмақшы. Осы хабарды естігеннен кейін, шет қалғанымыз жөн болмас деген оймен қолға қалам алдым.

Байқап қарасақ, әр адамның өмірі жазылмаған жыр, айтылмаған сыр екен. Құдайберген ағаның ғұмыры да осы ұғымның тағылымды айнасына жатады деп ойлаймын. Құдайберген Қалиұлын мен өзінің адамгершілік болмысымен, тұлғалық келбетімен өнеге болатын ұлтжанды азамат деп санаймын. Ол білімді, парасатты азамат ретінде қолға алған ісі мен сөйлер сөзін, қабылдаған шешімін алдын ала ақыл таразысынан өткізе білетін, сан қырлы тұлғалық қасиеттерге ие жанның бірі.

Солтүстік Қазақстан облысында ауыл шарушылығы саласында маңызы зор, ауқымды жұмыстарды жүзеге асыру барысында Құдекең көрнекті ұйымдастырушы болып, тәжірибесі мол, білімі мен біліктілігі, іскерлігі ерекше азамат ретінде танылды.

Мен Құдайберген ағамызбен 1992 жылдың күзінде Көкшетау облысы мен Солтүстік Қазақстан облысының шекарасында кездесіп, таныстым. Сол жылы тамыз айында мені Президент Әкімшілігі аппаратының бас инспектор қызметінен Көкшетау облысы әкімінің бірінші орынбасары қызметіне тағайындаған болатын. Көкшетау облысының әкімі болып Нәжімеден Есқалиев деген азамат істейтін. Бұл кісіні ағамыз ертеден танитын болып шықты. Екеуі Алматыда Қазақ мемлекеттік ауыл шаруашылығы институтында бірге оқып, бірге бітірген

агрономдар еді. Нәкең еліне – Оралға, ағамыз Қызылжарға оралып мамандықтары бойынша еңбекке араласады.

Құдайберген ағамыз да облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметінде, сөйтіп екеуміз әріптес болып таныстық.

Құдекенді қасиетті Шал Ақын ауданына қарасты Бірлік топырағының түлегі ретінде танимыз. Оның балалық шағы, есейіп ер жетуі үлкен мақсатқа бағытталғаны әрбір қадамынан байқалып тұратыны әркімге де өнеге екенін айтқым келеді. Жоғарғы білімі бар жас маман ретінде жолдамамен Солтүстік Қазақстан облысының шалғайдағы Тимирязев ауданында орналасқан бір кеңшарына келіп агроном мамандығы бойынша жұмысқа кіріседі. Кейін ол кеңшардың бас агрономы, кеңшар директоры, аудандық атқару комитетінің төрағасы, аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы, облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметтерін аброймен атқарған талантты басшы ретінде елге танылды.

Бүгінде Есіл өңірін Қалиевтарсыз елестету мүмкін емес. Бұл дәрежеге жету оп-оңай келген жоқ, оның астарында ұйқысыз өткен түндер, күлкісіз өткен күндер, төгілген маңдай тер жатыр.

Осының бәріне Абай ғұлама айтқандай, ақырын жүріп, анық басқандығының, жан аямай кәсіп қылуының, ісін өндіру үшін ретін тауып, өзіне де өзгеге де талап қоя білуінің, қолынан келгенше айналасына рақым жасауының арқасында жеткені анық.

Тағы бір қырына ой жіберсек, Құдекен – әрқашанда байсалды мінезімен, көпшілдігімен алысты жақындатып, жақынды алыстатпайтын қасиеттерімен танымал тұлға. Алыстағы, жақындағы туған туыстарына да әрқашан қамқорлық жасап жүргенінің куәсіміз. Қарамағындағы қызметтес, кәсіптес, араласып жүрген үлкенді-кішілі азаматтардан да ақыл-кеңесін, қолынан келген көмегін аямайды. Сондықтан да болар, оның соңына ерген ізбасарлары Құдайберген ағамыз – «біздің ұстазымыз, ағамыз, ақылшымыз» деген сөздерді жиі айтады.

Мұқағали Мақатаев «Күйі бөтен демеймін, үйі бөтен, Жақсы адамдар бар екен сүйіп өтем. Жамандарды іздемен, өзі-ақ табар, Жақсыларды табуың қиын екен» дегендей, табиғаты бөлек, таланты дара, рухы қайратты, ешкіммен салыстыруға болмайтын азамат ол Құдайберген Қалиев ағамыз. Ол Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы, бірнеше ордендер мен медальдардың иегері.

Құдайберген Қалиев облыс әкімнің бірінші орынбасары қызметінде ауыл шарушылығы саласына басшылық етті. Мен 1999 жылдың наурыз айында Солтүстік Қазақстан облыстық жер комитетіне төраға болып тағайындалдым. Мені облысқа таныстыру үшін сол кездегі Республика жер қатынастарын басқару Агенттігінің төрағасы Бақыт Сағындықұлы Оспанов алып келді. Бізді Құдекен жылы шыраймен қарсы алып, облыс әкімі Даниал Ахметовке кіргізді. Осы таныстықтан кейін қонақжайлық танытып, ас берді.

Мен келе жұмысқа кірістім. Жер мәселесі күрделі сала ғой. Көптеген күр-

деленіп қалған сұрақтарды шешуге тура келді. 2003 жылы жер кодексі шықты. Оның көптеген баптары жерді түбегейлі реформалауды талап етті. Осы мәселені шешуде мен үнемі кураторымыз Құдекеңмен ақылдасып отырдым. Ағам бірден: «Сен аудандарды аралап семинар өткізіп уақытты өткізіп алма, одан да кодекстің негізгі баптарын түсіндіретін 10 лекция-түсініктеме дайындап, касетаға алты жүз дана қылып жаздыр, – деді, – 10 сәуірде облыста көктемгі егіс науқанын өткізу мәселесі бойынша жиналыс өткіземіз, сол жиналыста таратып беріңдер». Негізі сол бағдарламамен жер реформасы жүргізілді. Біз жасап берген бағдарламаны кейбір аудандарда бұрмалап, көп қателіктер жіберді. Әсіресе адамдардың жер үлесінің бағасы дұрыс ескерілмей, уақытында шаруалармен есептеспейтін болды. Біз осындай келеңсіз жағдайларды уақытында қарап, түзетуге көмектесіп отырдық.

2003 жылы Ресей мемлекетімен Қазақстан Республикасы арасындағы шекараны делимитациялау жұмысы басталды. Үкіметтің қаулысымен біздің облыстан республикалық комиссияға Құдекең екеуміз мүше болып ендік. Жиырма адам – Ресей жағынан, біздің жақтан да жиырма адам – комиссия ай сайын он күнге жиналып осы жұмыстарды жүргіздік. Талас-тартыстар көп болды. Бірақта біз облыс жерінің бір шаршы метр жерін көрші мемлекетке бергізбедік. Осы жер реформалау мәселесімен Құдекең ағамыздың басшылығымен облыстық жер комитетінің төрағасы қызметінде жеті жыл еңбек еттім. Бір айта кететін жайт, осы уақыт ішінде ағамнан мен бір де бір ескерту алмаппын. Ылғи қолдап, қолпаштап, риза болып отыратын. Сол сыйластықпен, түсіністікпен жұмыс істегеніміз үшін ағама рахмет айтам.

Құдекеңнің басшылығымен біздің облыстың ауыл шаруашылығы саласы көп жылдар бойы алдыңғы қатардан көрініп жүрді. Ағамыз бес әкіммен қоян-қолтық жұмыс істеді. Сол әкімдермен тіл табыса білді, аянбай еңбек етіп, өзіне жүктелген міндеттерін мұқият орындап отырды. Солардың көбімен күні бүгінге дейін араласып жүреді.

«Даналар жақсы ісінен жаңылмайды, Ешкімге құлдық ұрып жағынбайды. Намысын жоғары ұстап бәрінен де, Күн үшін жамандарға жалынбайды» дегендей, сөзіне берік, ісіне мығым, тазалық, тәртіп, кісілікпен күн кешкен, көркем ойдың қанатты қиялдардың қазынасы дарыған, азамат – ол Құдайберген Қалиұлы. Қара қылды қақ жарар әділдігін, жүректі елжіретер мейірімділігін, жолдасқа деген әрі сенім, әрі қамқорлығы, қоң етін кесіп беруге дайын екендігін көзбен көрген, кісілігіне сенген жанмын.

Басшының қарым-қабілеті іс үстінде сыналады, әрі өзі шыңдалады демекші, ол адал еңбегінің арқасында, өзіне артқан аманатты қастерлеп, туған елінің мүддесіне барын сарқа жұмсап, ел мерейін көтеріп, талай-талай үлгі істердің шешімін тауып абройы үстем болған жан. Құдай жаратқан болмыс-бітімі мен тұла бойында тұнып тұрған кісілік пейілі даладай, көңілі баладай, атқаны жетіп, айтқаны өтіп тасы өрге домалаған нағыз басшы. Асыл мен жасықтың ара жігін

бір көргенде айыра білетін қасиеттілігі мен қайсарлығы, өршіл мінезі, тазалық көздеген іске ұмтылудағы мақсат айқындығы алға сүйреп келеді оны.

Қатарынан озған ұл билікте жүреді дегендей, ақиқаттан баянды ештеңе жоқ. Оның барлық өмірі адал әрі шынайы қызмет атқарудан тұрғандықтан, жолдас-тарының арасында лайықты бедел мен үлкен құрметке ие болып келеді. Еңбекті ұйымдастыру ісіне талап қоя білуі, одан нәтиже шығаруы талайға үлгі.

«Ат аунаған жерінде түк қалады» демекші, аузы дуалы, сөзі куәлі Құдайберген Қалиұлы бір сөзінде «нарықтық экономика дегеніңіз туа бітті бір орталықтың, ашсам алақанымда, жұсам жұдырығымда дейтін принципін мойындамайтын, саяси демократия мен астаса келіп, бостандықты сақтап қалуға қызмет ететін тегеурінді баспалдақ және барлық молшылықта тұру үшін, барынша мол мүмкіндіктер ашатын жолдың бірі. Нарық біздің өмірімізге екпіндеп кірді де ес жиюға мүмкіндік бермей тізгінді қолына алды. Талай сала істің мәнісін білмей тұйыққа тірелді, тұралап көш соңында қалғандары аз емес. Әрине жақсы кәсіпкер болу әменде қиыншылықтан қайтпас талаптың, үзілмес ізденістің жемісі екендігін ұмытпай басты назарда ұстауды қажет етеді, – деді. Өзі де осы ұстанымға берік. Құдайберген де баласы Дуланға «Даниал» деген жауапкершілігі шектеулі серіктестік ашып берді. Ол бірнеше жыл егін шарушылығында өте жақсы көрсеткіштерге қол жеткізді. Өткен жылы еліміздің ауыл шаруашылығы саласына қосқан қомақты үлесі үшін жауапкершілігі шектеулі серіктестік директоры Дулан Құдайбергенұлы Құрмет орденімен марапатталды. Еңбегі жанған деген осы.

Облыс әкімі Ғауез Нұрмұхамбетов награда табыстау сәтінде былай деді. «Бұл награда Дулан Қалиевтің тынымсыз еңбегі мен маңдай терінің жемісі деп білеміз. Сіздің әкеңіз Құдайберген Қалиұлы білікті маман, ауыл шарушылығының дамуына өзіндік үлес қосты. Ол нағыз үлгі болатын еңбек адамы. Бүгінгі бұл марапат диқандардың еңбегі әрдайым жоғары бағалатындығының айғағы».

Қазақта «Ат тұяғын тай басар» деген қанатты сөз бар. Осы тұрғыдан қарағанда, Құдайберген мен Сәуле жеңгеміз алған білімдерін, еңбекте жинаған тәжірибелерін, өмірде көрген өнегелі істерін ұрпақтарының бойына сіңіре білгеніне сүйінеміз.

Осы орайда айтпай кетсек, бізге сын, кісілерден жасырып қалу әділетсіздік болатын жайт – Құдекеннің осы жасқа келгенше тұғырдан түспей, елге танымал, туған-туысқанға, жолдастарға, қоғамға сыйлы -сияпатты болып жүруінде Құдай қосқан асыл жары Сәуле Ахметжанқызының үлесі өте зор деп айтсақ, асыра сілтегендік деп айта алмайтын шығарсыздар. Бұл – шындық, бұл ақиқат. Құдайберген мен Сәуле – бір мектепте оқып, жоғарғы білім алып, үйленіп, өмірге төрт нәресте әкелген бақытты отбасы. Ұлы Дулан ата жолын қуып бүгін кәсіпкерлікпен айналысады. Жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің басшысы. Қыздары жоғарғы оқу орындарын бітіріп, отбасын құрып, әр салада еңбек етуде. Құдайға шүкір, немерелер де өсіп келеді. Дүние есігін ашқан Алан атты

шөбересі де бар.

Біз Сізге, ұрпақтарыңызға өмірде барлық жақсылықты тілей отырып, әрқашан сау-саламат болып, бастарыңыздан бақ, астарыңыздан тақ кетпей, ұлтымыздың мақтанышы бола беруіңізге әрқашан тілектеспіз. Алла тағала ақ тілегімізді қабыл етіп, әулие-әмбиелер, ата-баба әруақтары желеп-жебеп жүрсін дейміз.

Сапарбек ҚҰНАНБАЙҰЛЫ.

ВЕРНОСТЬ ДЕЛУ

«Мне кажется, что со временем вообще перестанут выдумывать художественные произведения... Писатели, если они будут, будут не сочинять, только рассказывать то значимое или интересное, что им случалось наблюдать в жизни».

Л.Толстой.

Текущий 2025 год юбилейный для нашего земляка, государственного и общественного деятеля, известного далеко за пределами области Калиева Кудайбергенов Калиевича. Хочу поделиться своими воспоминаниями и чувствами об этом человеке. Последняя его должность в работе перед выходом на заслуженный отдых – первый заместитель акима Северо-Казахстанской области. На эту должность он пришел, имея богатый опыт партийно-советской работы, и проработал более 10 лет.

В 1966 году выпускник сельскохозяйственного института Калиев Кудайберген Калиевич был назначен агрономом отделения совхоза «Интернациональный» Тимирязевского района. Очень непростым был Тимирязевский район «образца» 60-х годов. Одной из причин возникновения нового района – необходимость объединения однородных по своему составу степных почв под крылом единой агрономической службы и создание своей службы полеводства в схожих климатических условиях. То есть, начинающий агроном Кудайберген Калиев с самых первых дней столкнулся с целым узлом проблем, требовавших творческого, оперативного решения. Здесь необходимо сказать, что целинная степь стала его профессиональным и гражданским становлением,

своего рода стартовой площадкой жизненного пути. Причем шел ровно через все ступеньки служебной лестницы, не перескакивая ни через одну. Кудайберген Калиевич не был карьеристом. Его путь – это путь трудолюбивого, умного, порядочного человека: агроном отделения, главный агроном, секретарь парткома, директор совхоза, председатель райисполкома, первый секретарь райкома партии, первый заместитель акима Северо-Казахстанской области.

С самых первых встреч с Кудайбергенем Калиевичем бросается в глаза его интеллигентность и внешняя и внутренняя. Ни разу не приходилось слышать, чтобы он говорил с людьми резко или грубо на повышенных тонах. И тем более я никогда от него не слышал, как многие в те времена этим пользовались.

Он добивался своих результатов не грубостью и хамством, а ровным, доброжелательным, уважительным отношением к людям. И при этом не торопился с выводами, тщательно взвешивал все свои решения. Мне в жизни повезло всю общаться и работать с Кудайбергенем Калиевичем. Он помогал мне во всем: и в работе, и в лечении, когда практически казалось что уже все кончено, он находил пути выхода из сложных ситуаций.

Впервые о нем я услышал из уст директора совхоза «Интернациональный» Тютюнова Степана Васильевича, это мой первый управляющий в совхозе «Пушкинский» и председатель колхоза им. Воровского Ленинского района. Он так охарактеризовал Кудайбергеном Калиевича, что это чудесный человек, специалист высокого класса и сказал мне, что я еще не встречал таких людей, поэтому обязательно познакомься с ним. И судьба благосклонно отнеслась ко мне. Я знал, как он работал директором совхоза «Целинный». Это был лучший совхоз Тимирязевского района и области, поэтому его карьерный рост был постоянным.

В сентябре 1985 года Кудайберген Калиевич начал работать председателем Соколовского райисполкома. За три с лишним года которые проработал он, было сделано очень много. Району в то время повезло с кадрами. Первым секретарем райкома партии Соколовского района была избрана М.А. Батаева, которая работала демократическими методами, как знающий свое дело руководитель. Она вместе с председателем райисполкома К.К. Калиевым создали отличную команду из руководителей и специалистов, что позволило району за короткое время по многим показателям выйти на высокие результаты. Мне, работающему тогда начальником районного управления сельского хозяйства, было значительно проще решать многие вопросы, потому что Кудайберген Калиевич занимался и оказывал содействия в развитии сельского хозяйства.

Работая первым секретарем Тимирязевского райкома партии, Кудайберген Калиевич, вывел район в один из лучших в Северо-Казахстанской области. Изучать передовые методы развития района приезжали многие руководители и специалисты из других районов области. Работая, в то время, первым секретарем Пресновского райкома партии я также организовывал поездки руководите-

лей и специалистов, ездил и сам, там действительно было чему учиться и что перенимать.

С февраля 1992 года Кудайберген Калиевич, занимая должность первого заместителя акима Северо-Казахстанской области, курировал сельское хозяйство области. В этой отрасли всегда множество повседневных проблем, которые необходимо решать быстро и постоянно. Это удается не каждому. Здесь нужна незаурядная личность и Кудайберген Калиевич за много лет работы в этой должности показал, что он на своем месте. Людей распознает он сразу, и при подборе кадров, особенно на руководящие должности, высказывается ясно и определенно. Он знает, что с равнодушными и «осторожненькими» работу можно завалить. Внимателен к подчиненным, замечает каждый успех и поощряет за это. Ценит самостоятельных людей. Особенно подкупает в нем личное обаяние, а поэтому с Кудайбергенем Калиевичем всегда легко работать и хочется хорошо работать, потому что главное в этом человеке порядочность и надежность.

Кудайберген Калиевич гордится своей семьей и есть за что. Так в январе 2025 года указом Президента Республики Казахстан за большой вклад в развитие сельскохозяйственной отрасли страны директор ТОО «Даниал» Дулан Кудайбергенович Калиев награжден орденом «Құрмет». Государственную награду вручил аким Северо-Казахстанской области Гауез Нурмухамбетов.

Во все времена у казахов ценилось знание своих корней, уважение к старшим, веками формировались обычаи, традиции народа, а прошедшие большой путь и имеющие богатый житейский опыт личности являются учителями-наставниками для подрастающего поколения. Такой личностью является Калиев Кудайберген Калиевич.

Николай КУЛИКОВ.

ЖАНЫ ЖАЙСАҢ ЖАН

Ауыл шаруашылығын дамытуға, ауыл өмірінің тұрмысын, халықтың әл-ауқатын нығайтуға бүкіл саналы ғұмырын сарп еткен, асқақ адамгершілігімен, адал еңбегімен қоғам төрінен, көпшілік көңілінен өз орнын алып, халық ризашылығына бөленіп келе жатқан халқымыздың шоқтығы биік азаматтарының бірі – Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері Құдайберген Қалиев. Тектілердің тұяғы, ел құрметтеген үлкен әулеттің өкілі Құдайберген Қалиұлымен жас алшақтығымыз тура бір мүшел. Бір ауылдың бұлағының суын сіміріп, Есілге шомылып өсіппіз. Біз – Бірлік ауылының киелі топырағынан түлеп ұшқан ұландармыз. Бала кезімізден-ақ ата-анамыздың «үлкен азамат бол» деген өсиетін құлағымызға сіңірдік. Құдайберген ағамыз ауыл-аумағына қолынан келгенше жақсылық жасауға ұмтылады. Халықтың тұрмысын жақсартуға қанатымен су сепкен қарлығаштай үлес қоссам деген ұстанымына адал. Азаматтың ісіне, адалдығы мен ізгілігіне халқы риза.

Халқымыздың «Болар бала бесікте бұлқынар, болар құлын желіде жұлқынар» дегеніндей, ағамыздың өмірге ынта-құштарлығы жауқазындай балапан шағында-ақ байқалғанын ата-анамыз бізге үлгі етіп айтып отыратын. Халқының ауыр жүгін арқалайтын, азаматтық парызын түсінетін, ауылдың атын шығаратын үлкен адам болатынына бала Құдайбергенге сенетін. «Халық айтса, қалт айтпайды» емес пе?!

Өмір – мұхит. Көгілдір мұхитқа ақ кеме мініп, жолға шыққан ағама сәт сапар, кәусар, саф самал тілеймін.

Дәстән БАЙМҰҚАНОВ.

АҚЫЛ МЕН ПАРАСАТ ИЕСІ

Кұдайберген Қалиев – Солтүстік Қазақстан облысының экономикасы мен әлеуметтік дамуына өлшеусіз үлес қосқан ағамыз. Оның тұлғалық келбетін, бойына тұнған жан-жақты қадір-қасиетін мақтан тұтуға болады. Мұндай тоқтамға мен ағамызбен ұзақ жылдар бойы аралас-құралас жүргендіктен келіп отырмын. Құдайберген Қалиұлының өзінің еңбек жолын кеңестік заманда бастап, еліміздің егемендігін қуана қолдап, мемлекетіміздің аяғынан тік тұрып кетуіне аянбай еңбек еткеніне ел куә. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарындағы қиындықтар кезінде елді дамыту үшін нық шешімдер қабылдап, ұтқыр оймен жүйелі жұмыс істегендердің арасында Құдайберген ағамыздың да болғанын біз мақтаныш етеміз.

Құдайберген Қалиевпен мен қазіргі Аққайың ауданы Полтавка ауылында еңбек етіп жүрген жылдары танысып, араласа бастадым. 1996-1997 жылдары елді мекендерді сақтап қалу үшін жанталас, ауылдағы шаруашылықты бір адамның қолына табыстау жұмыстары қарқынды атқарылған кез еді. Полтавка ауылының тұрғындары шаруашылықтың басшылық қызметіне менің кандидатурамды ұсынды. Бұл ауылда 1985 жылдан бері тұрып, ауыл шаруашылығының қыр-сырын үйреніп, адамдарын танып қалған кезім болса да жерлестерімнің ұсынысын бірден қабылдауға дәтім жетпей жүрген-тін. Жүрек түкпірімде «Ел сенімін ақтай аламын ба?» деген қорқыныш тұрды. Осы кезде маған ақыл беріп, жөн сілтейтін адам керек екенін ұқтым. Есіме Құдайберген Қалиұлы түсті. Сол кісінің алдына барып, мән-жайды ашық айтуды жөн көрдім. Лауазымды қызметте жүрген ағамыз жылы қарсы алды. Бұйымтайымды естіген соң, бойымдағы өзіме деген сенімсіздікті су сепкендей басып, сара-

лы сөздерімен жігерлендірген кейіпі әлі күнге дейін көз алдымда. Өмір көрген, тәжірибесі мол адамның білдірген қолдауынан кейін өзіме деген бағам артып, жерлестерімнің ұсынысын қабылдаған едім. Тас түскен жеріне ауыр дегендей, ауылдастарым мен ағамыздың сенімін ақтау үшін бар күш-жігерімді салып, ащы маңдай терімді аямай төге еңбектендім. Көпшіліктің үмітін ақтап шықтым деп ойлаймын. Бүгінде Полтавка ауылының өңірдегі үлгілі елді мекендердің біріне айналғаны – сол еңбегімнің жемісі.

Содан бергі отыз жыл бойы Құдайберген Қалиұлының ақыл-кеңесін тыңдамай қалған кезім жоқ шығар. Парасатты, бастамашыл азаматтың әр ісінен, салиқалы ойынан өзіне сабақ алған жалғыз мен емес. Осы өңірге танымал болған кәсіпкерлердің, азаматтардың көбі ол кісінің сөзін жерге тастамайды. Құдайберген Қалиұлының шынайы мінезінен адамгершілікті, жомарттықты және халыққа деген адалдық пен қамқорлықты аңғару қиын емес. Берген уәдесін орындамай тастау – оған жат. Ол – кез келген адамға, жас болсын, ақсақал болсын, көмек көрсетуге дайын тұратын жан. Әр өтінішті мұқия тыңдау, әрбір адамға қолдау көрсету – оның қоғам алдындағы азаматтық ұстанымы іспетті.

Өмір бойы достыққа берік болуды да осы ағамнан үйрендім. Оның маңынан сыйластықты жоғары бағалайтын көңілі жақындарын жиі көремін. Жанашыр, жүрегі кең жан өмірден озып кеткен замандастары Мәркен Ахметбеков пен Сайлау Өтеевті сағына еске алып, оның артында қалған отбасына әлі күнге дейін қолдан келер қолауын көрсетіп жатады. Жанашырлығымен, іске адалдығымен, алғыр ойымен жұрттың ілтипатына бөленіп жүрген ағамызды қай-қайсымыз болса да мақтан тұтамыз.

Ол өңірдің, тіпті, елдің әлеуметтік-экономикалық ахуалын көтеруге ғана күш салған жоқ, сонымен қатар, тәлімгерлік ұстанымымен де ерекшелене білді. Өскелең ұрпақтың бойына елге, жерге деген сүйіспеншілікті, отансүйгіштікті сіңіру – оның мақсатты бағыттарының бірі болып келеді. Ағамыздың әлі күнге дейін қоғамдық өмірден алыстамай, жерлестерімен етене араласуы – оның азаматтық жауапкершілігі мен елінің дамуына деген шынайы қамқорлығының көрінісі деп білемін.

Елтай ЗІКІРИН.

ВЕРНЫЙ В ДРУЖБЕ

СКудайбергенем Калиевичем Калиевым мы познакомились в Тимирязевском районе. Я работал председателем райпотребсоюза. В октябре 1989 года был актив района, на котором представили главу района. В нашей семье хорошо помнят 22 октября. В этот день у нас родилась дочь. Из-за актива, на котором представляли Кудайбергена Калиевича, я не мог забрать супругу с роддома. При встречах, мы очень часто вспоминаем этот момент, который послужил началу нашего знакомства.

Изначально наши отношения имели чисто рабочий характер, совещания, планёрки, но со временем они переросли в более близкие. Мы почувствовали друг к другу взаимную симпатию и уважение. Вскоре начались и наши семейные встречи, на наших глазах выросли дети, внуки. Через все годы мы пронесли нашу дружбу, наше уважение друг к другу.

Доброта – это главное семейное качество Калиевых, я думаю, что и молодое поколение продолжит эту традицию, потому что у них есть пример, как нужно относиться к людям. Верный в дружбе Кудайберген Калиевич никогда не отворачивался от друзей, даже тогда, когда счастье покидало их и поступала череда неудач. Друзья относятся к нему с уважением и благодарностью. У него много истинных друзей, он интернационалист по натуре и друзей подбирает не по национальной принадлежности, а по человеческим меркам и к ним у него отношение всегда искренне-дружеское.

Кудайберген Калиевич – прекрасный семьянин. Его отношение к семье, родственникам – пример для подражания всем нам. Он заботливый отец для детей, душевной теплоты дед для внуков. Крепкую любовь и взаимное уважение между Сауле Ахметжановной и Кудайбергенем Калиевичем замечают все, кто

соприкасался с этой семьёй, а друзья и товарищи – тем более.

В 2008 году у нашей дочери была свадьба в городе Санкт – Петербург. Кудайберген Калиевич и Сауле Ахметжановна вместе с внуком Даниалом были на этом мероприятии. Мы с супругой были им очень благодарны за то, что они поделили с нами эту радость. Это говорит о его отношении и внимании к друзьям.

Особое уважение заслуживает его отношение к старшему поколению, его внимание, его забота, он мог выслушать человека и помочь в решении его проблем.

Кудайберген Калиевич не был руководителем, который только раздавал команды, он умел учиться у своих собеседников, у специалистов, с которыми он работал. Всё хорошее, что шло от человека, он умел принять. Не каждому это дано. Он прошёл большой путь и большую часть своей трудовой деятельности он посвятил Тимирязевскому району. Тимирязевский район для Кудайбергена Калиевича особенно дорог. Тут он начал свою трудовую деятельность после окончания института, тут он получил трудовую закалку. Здесь прошли его молодые годы и его трудовой путь от агронома отделения до первого секретаря райкома партии. Он показал себя, как грамотный специалист и большой руководитель. У всех Тимирязевский район ассоциируется, как трудный, сложный, удалённый, но только не у тех, кто там работал. У нас он вызывал чувство особой гордости, любви и уважения. Это район, в котором было интересно работать, благодаря атмосфере, которая там царила и людям, которые там жили. Я всегда с большой теплотой вспоминаю тот период времени, который я проработал в Тимирязево.

Я помню тот период, когда после выборов председателя областного Совета народных депутатов, Кудайберген Калиевич вернулся в Тимирязево. При встрече он сказал, что В.К. Гартман предложил ему должность первого заместителя акима области, который будет курировать сельское хозяйство. У меня было огромное чувство гордости и радости за этого человека, который всего себя отдал сельскому хозяйству.

За время его работы в области, его авторитет стал ещё выше, а в сельском хозяйстве он был непререкаем. За те годы, которые он возглавлял, сельское хозяйство области поднялось на новый уровень. Менялись акимы, а он оставался у руля сельского хозяйства. Всем было понятно, что человек на своём месте и своим отношением к работе доказывает это.

Работая в области, его отношение к друзьями и ко всем, с кем он общался, оставались такими же добрыми, искренними и внимательными.

Дорогой Кудайберген Калиевич, я благодарен судьбе, подарившей дружбу и общение с Вами. Долгой, счастливой Вам жизни. Вместе с Сауле Ахметжановной прожить долгую, интересную жизнь. Будьте счастливы счастьем своих детей, внуков и правнуков!

Сергей ПАВЛУХИН.

БЕСКОРЫСТНАЯ ДРУЖБА

Семьей Калиевых я познакомилась в 1970 году благодаря своему супругу Кокобаеву Ахметжану, они с Кудайбергенем работали в селе Интернациональный Тимирязевского района, Кудайберген – агрономом, а Ахметжан – учителем физики в школе и дружили с 1967 года. Наша дружба длится более полувека. Редко встретишь таких людей, как Кудайберген и Сауле, которые всегда верны дружбе. О наших взаимоотношениях можно говорить очень много, мы хорошо знали их родителей, они наших. Вместе провожали их в последний путь. Вот уже 4 года нет и моего любимого супруга. Его уход стал для всех нас большим ударом. В эти трудные дни я ощутила поддержку Сауле и Кудайбергена. Именно в такие минуты, ты понимаешь ценность дружбы, проверенной годами.

Чуткость и чутье, добропорядочность – это отличительные черты, присущие Кудайбергену. Под стать ему и его половинка Сауле. Хочется отметить её гостеприимство, о том, что у неё всегда накрыт дастархан для друзей и двери их дома всегда открыты, Сауле готова делиться с друзьями всем, дать дельный совет, о ее исключительном складе ума всегда говорил Ахметжан. Подшучивая над другом, он именно её называл мозговым центром семьи Калиевых. Нашу дружбу можно назвать бескорыстной, которую мы пронесли и сохранили на протяжении всей нашей жизни, не теряя любви и уважения к друг другу. Это дано не каждому, и это дорогого стоит!

На наших глазах выросли их и наши дети, а также и внуки. Кудайберген и Сауле дали старт и правильное воспитание своим детям и сплотили вокруг себя дружное семейство. Это большое счастье!

Я желаю своим дорогим друзьям прожить долгую и счастливую жизнь в окружении родных и близких! Радоваться успехам и достижениям детей, внуков и правнуков.

Злиха КОКОБАЕВА.

МОЙ КУМИР И НАСТАВНИК

Судьба человека зачастую определяется встречами с особенными людьми. Для меня таким человеком стал Кудайберген Калиевич. Помню, мне было лет пятнадцать. Было лето. Во время обеда в наш дом пришёл молодой человек – его привёл папа. Он сказал: «Это Кудайберген Калиевич Калиев, будет работать агрономом отделения». Семья приняла его радушно, по всем традициям казахского гостеприимства. Мама, Зура Нурпеисовна, не раздумывая, сказала: «Жить будешь у нас, пока не получишь квартиру». Они с папой стали для него настоящей опорой, помогали становлению молодой семьи – Кудайбергеном, Сауле и их маленькой дочки Гульнары.

Немного пожив у нас, он привёз семью – Сауле и Гульнару. Потом им дали квартиру рядом с нами. Новоселье его семьи стало праздником для всего нашего круга. В быту помогали все, включая отца. Позже он перевёз своих родителей – дед Қали и аже Балкия.

Мы с ним подружились – он стал мне как старший брат. Мы играли вместе в футбол, волейбол. Мы часто катались на его мотоцикле «Восход». Ездили на рыбалку к озеру Половинное. Человечность, уважительность, живой ум, природная коммуникабельность и тонкое отношение к старшим вызывали симпатию и доверие. Особенно маме импонировала его высокая порядочность – она хранила это уважение всю жизнь.

Отдельно хочу отметить роль, которую в его становлении как агронома сыграли два человека: мой отец, фронтовик и уважаемый бухгалтер совхоза, и главный агроном Петр Савельевич Очеретенко. Благодаря им, Кудайберген Калиевич прошёл настоящую школу агрономии. Его научная подготовка и умение

применять знания на практике дали плоды: совхоз перевыполнил план по сдаче зерна на 243 прцента.

С 1969 года он работал главным агрономом совхоза «Богдан-Хмельницкий», где директором был Леонид Ульянович Корецкий – выдающийся агроном и наставник. Затем последовало назначение в «Интернациональный» секретарем парткома, где коллектив хорошо знал и уважал его. Его трудовая дисциплина, требовательность, способность к организации и контролю за исполнением – все это способствовало дальнейшему карьерному росту. Весной 1975 года он стал директором совхоза «Целинный».

В этом году мы отмечали 80-летний юбилей нашей мамы, Зуры Нурпейсовны – женщины, ставшей примером силы и мудрости не только для нас, её детей, но и для многих односельчан. Это событие было наполнено радостью, и особенно мы ждали приезда Кудайбергена Калиевича с супругой Сауле и дочкой Гульнарой. Старожилы вспоминали: «А он у нас начинал!». Атмосфера была наполнена теплотой, воспоминаниями и искренними поздравлениями.

Гульнара – крестная нашей апы – вручила ей золотое кольцо. И, конечно же, мама тоже подарила ей кольцо в ответ. Зал взорвался возгласами «Бәрекелді!» и аплодисментами. Тепло того дня греет нам душу до сих пор.

Благодаря рекомендациям директора школы Нины Николаевны Самойленко, а также поддержке Кудайбергена Калиевича, в 2001 году меня утвердили директором школы. Помню его слова: «Твоя родная школа должна быть в надежных руках!» – и с гордостью в тот майский день я показала ему обновлённое здание школы, сказав слова благодарности.

Он всегда тепло относился к нашей семье, поддерживал нас. Участвовал на похоронах нашего отца, помогал во многом. В этом году ему исполняется 80 лет. От всей души желаю ему крепкого здоровья, долгих лет жизни. Пусть его дети, внуки и правнуки гордятся таким отцом, дедом и прадедом. Он – по-настоящему известный гражданин Казахстана.

Болат ШАЙМЕРДЕНОВ.

ОЛАРДЫ ҚҰДАЙ ҚОСҚАН

Ел үшін атқарған еңбек

Құдайберген Қалиұлы саналы ғұмырын халқына адал қызмет етуге арнады. Еңбек жолын кеңшарда қарапайым агроном болып бастап, өз ісінің білгірі атанған ол кейін Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары лауазымына дейін көтерілді. Бұл – табандылық пен кәсіби шеберліктің айқын көрінісі. Туған өңірінің әлеуметтік-экономикалық дамуына зор үлес қосқан Құдайберген аға тәуелсіздіктің елең-алаң шағында ауыл шаруашылығы саласына жаңа технологиялар енгізіп, өңірде мал шаруашылығы мен егіншілік мәдениетін ілгерілетуге ұйытқы болды.

Мемлекет пен халық Құдайберген Қалиұлының қызметін елеусіз қалдырған жоқ. Ағамыздың ұзақ жылдарғы маңдай терімен келген жетістіктері облыс көлемінде ғана емес, республика деңгейінде де жоғары бағаланды. Оған Қазақстан Республикасының Президенті атынан Алғыс хат беріліп, кеудесіне «Алтын барыс» төсбелгісі тағылды. Сондай-ақ Құдайберген Қалиев Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері атағына ие болды – бұл атақ ел дамуына сіңірген еңбектің мемлекеттік мойындалуы еді. Әрине, мұның бәрі халқына жасаған адал қызметінің қайтарымы, ел жүрегінен орын тапқанының белгісі. Құдайберген Қалиұлы қазір де қарапайым халықтан қол үзген емес, қоғамдық істерге белсене араласып, өскелең ұрпаққа патриоттық тәрбие беруге атсалысып келеді. Жастармен жүздесулерде тағылымды әңгімелер айтып, өз өмір жолының тәжірибесімен бөлісіп жүрген ақсақалды өңір жастары айрықша құрмет тұтады.

Отбасы өнегесі және асыл жар

Ел арасында «ердің бақыты – зайыбында» деген сөз бар. Құдайберген Қалиұлының әрбір жетістігінің артында оның өмірлік серігі, сүйікті жары Сәуле Ахметжанқызының өлшеусіз еңбегі тұрғаны даусыз. Сәуле апамыз жар ретінде жолдасының көңіл-күйін қабағынан танып, қай кезде де оған рухани тірек бола білді. Құдайберген аға қызмет бабымен қанша шаруаға мойынсұнса да, үйдегі береке мен ынтымақты сақтап отырған – Сәуле апамыз. Ерлі-зайыпты екеуі өмірдің қуанышы мен қиындығын бірге бөлісе жүріп, сыйластық пен сенімге негізделген берік отбасының үлгісін көрсетті. Мен олардың өміріне әрдайым тәнті болып, ішімнен сүйсінемін: осындай шынымен сыйласа білген жұбайлық өмір әркімге бұйырсын дер едім.

Құдайберген аға мен Сәуле апа төрт перзент өсіріп, олардан бүгінде жеті немере сүйіп отыр. Балаларын білімді, тәрбиелі етіп өсірген ата-ана қазір немере-шөберелерінің ортасында ақылшы болып, үлкен бір әулеттің алтын қазығына айналған. Осындай тату-тәтті, өнегелі отбасының жылуы тек өзінің әулетіне ғана емес, ағайын-туыс пен көрші-қоланға да сезіліп тұрады. Аталары мен әжелерінің ақ батасын алып өскен ұрпақ бүгінде әр салада ел игілігіне қызмет етіп, ата-ана атына кір келтірмей келе жатқаны – сол отбасындағы берік тәрбиенің жемісі.

Туыстық сыйластық пен адамдық асыл қасиеттер

Құдайберген ағамыз бен Сәуле апайды бала кезімнен бері жақын тарттым, оларды ерекше құрметтеп өстім. Бала күнімде бұл кісілердің шаңырағына жиі барып, қонақ болып, мейірімге бөленген күндерім әлі есімде. Сәуле апамның дастарқаны әркез мол, көңілі дархан болатын. Үйіне бас сұққан жанның көңілін тауып, бар тәтті-дәмдісін алдына қоятын қонақжай қалпымен ол кісі бізді өз баласындай еркелетіп, жан жылуын аяған жоқ. Қарапайым, биязы да біртоға мінезімен Сәуле апам маған әрдайым анамның мейіріміндей әсер қалдыратын.

Есейіп, ел ісіне араласқан шағымда Құдайберген аға әрдайым қамқорлығын көрсетіп, қанағтандырып отырды. Өмірдің өрі мен еңісінде кездесетін талай сынақтарда ағамыздың бір ауыз ақылы мен қолдауы маған демеу болғанын ерекше ілтипатпен еске аламын. Өзінің жүріп өткен жолынан түйген тәжірибесін біз сияқты інілеріне үйретуден еш жалыққан емес. Кәсіби жұмысымда да, жеке өмірімде де бұл кісілердің тәрбиесі мен тағылымын үлгі тұтып келемін десем, артық айтқандық емес. Адамдық пен адалдықты, үлкенді сыйлап, кішіге ізет көрсетуді мен ең алдымен осы нағашы жұбымыздан үйрендім.

Адамның абырой-беделі мансаппен емес, мінез-құлқымен, кісілік келбетімен өлшенеді десек, Құдайберген аға мен Сәуле апа – сол адамдық асыл қасиеттердің жарқын көрінісі. Құдайберген Қалиұлы болмысынан ұйымдастыру-

шылық қабілеті жоғары, өте жауапты, іскер тұлға. Бірақ сонымен қатар, ол кісі кішіпейіл жан, алдына көмек сұрап келген жастың да, жасы үлкен қарияның да меселін қайтармай, қолдан келгенше жәрдемдесуге тырысатын кең жүректі азамат. Үлкенге құрмет, кішіге қамқор болу – Құдайберген ағаның өмірлік ұстанымы десем қателеспеймін. Ағайын-туысқа жанашырлық танытып, туған ауылына, өскен еліне шама-шарқынша қолғабыс етуден жалықпайтын қасиеті талайға үлгі. Оның қарапайымдылығы мен кісілік келбеті маңайындағыларды әрдайым өзіне тартып тұрады.

Сәуле Ахметжанқызы да өзіндік қасиеттерімен бізге өнеге. Асыл жар, қамқор ана, аяулы әже ретінде оның орны бөлек. Сәуле апамыздың сабыры мен сәні келіскен бітімгер мінезі бүкіл әулетке жұғысты болды. Ол кісі әрдайым жұртты жақсылыққа шақырып, ағайынның арасында ізгілік дәнін сеуіп жүреді. Сәуле апайым айналасына шуағын шашып жүретін өте мейірбан жан. Үйдегі келіндер осы кісіден көп нәрсе үйреніп, соның тәрбиесін көріп өсті. Тума-туыстың арасында Сәуле Ахметжанқызының беделі зор, бәрі де оның ақылына жүгініп отырады. Жанында осындай жарқын жүзді, кең жүректі адамдардың болуы – нағыз бақыт. Мен Сәуле апамның адамгершілігі мол, иманжүзді кейпін көріп, қазақ әйелінің парасатты болмысына куә боламын. Оның өмір жолы, отбасына сіңірген еңбегі – кейінгі жас қыз-келіншектерге де үлгі-өнеге деп білемін.

...Құдайберген Қалиұлы мен Сәуле Ахметжанқызы – тек өз отбасымыздың ғана емес, бүкіл аймақтың қадірлі ақсақалы мен ақ жаулығы. Олар жүрген ортаға әркез шуақ шашып, айналасына қамқор боп жүреді. Осындай абзал жан-дардың жанымызда жүргенінің өзі – біз үшін зор ғанибет, үлкен қуаныш. Адал еңбегімен абырой биігіне көтерілген қадірменді ағамыз бен оның жан серігі, өнегелі апайымыздың адамдық болмысы – келер ұрпаққа нағыз тәрбие мектебі. Мен бұл кісілерді туған еліміздің тұғыры биік тұлғалары ретінде мақтан тұтамын. Жүректен шыққан осы сөздерім арқылы оларға деген шексіз құрметімді жеткізім келеді.

Нұрлан БҮРКІТАЛИН.

СПАСИБО ТЕБЕ, МОЙ УЧИТЕЛЬ!

Я благодарен своей судьбе что здесь на родной земле, которой посвятил многие годы, и теперь продолжаю жить и работать. А познакомился я с высоко порядочным, мудрым, образованным человеком Кудайбергенем Калиевичем в непростое время, вошедшее в историю как «лихие девяностые».

После окончания Петропавловского сельскохозяйственного техникума, решением правления колхоза, меня девятнадцатилетнего, почти мальчишку назначили управляющим второй бригады колхоза имени Ленина, а руководителем первой бригады работал мой отец Егор Гаврилович Редин – лауреат государственной премии Республики Казахстан. А председателем колхоза был всеми признанный лидер А.П.Киселёв. Слушать и было у кого учиться, и я им благодарен.

Летом 1985 года на сессии районного совета народных депутатов утверждается кандидатура Кудайбергена Калиевича на должность председателя райисполкома, а в октябре первым секретарем Соколовского райкома компартии Казахстана утверждается М.А.Батаева. Они стали моими учителями и наставниками в работе с людьми. В это время по их совету я закончил и получил два высших образования учёного агронома и юриста.

Для меня и сегодня эти люди близки и дорогие и останутся таковыми. Я горжусь и ценю это высокое доверие и уважение.

Кудайберген Калиевич в период работы в Соколовском тогда районе вписал яркие страницы в развитие сельскохозяйственного производства, в том числе оздоровление КРС. И я в своей практике работая секретарём парткома совхоза «Виноградовский», старался применять эти новшества на практике.

Он с первых дней работы занимался вопросами благоустройства, асфальтированием и озеленением населённых пунктов. Более интенсивно развивается при нем птицеводство: птицефабрика «Северная» на Ягоре, в колхозе имени Ленина работали птицеферма и инкубатор, продукцией которых пользовались жители не только нашей области, но и соседние села России.

Кудайберген Калиевич открытый и светлой души человек, с ним легко общаться. На каком бы высоком посту он не находился, сохранил тепло души уважение к простому человеку. С ним всегда приятно встречаться, общаться и с удовольствием принимать советы, поделиться мыслями. На протяжении уже сорока лет продолжаются наше общение, и теперь оно уже переросло в дружбу с прекрасными детьми Кудайбергена Калиевича.

Я благодарен Вам, что я являюсь одним из ваших учеников. Поздравляю вас с замечательным юбилеем с восьмидесятилетием! Желаю вам ещё долгих лет, наполненных солнечным светом, добром, счастьем и любовью.

Виктор РЕДИН.

ТАЛАНТЛИВЫЙ ЧЕЛОВЕК ТАЛАНТЛИВ ВО ВСЕМ

С Калиевым Кудайберген Калиевичем многие годы вместе тесно работали: в органах статистики, в АО «Национальная Компания «Продовольственная контрактная корпорация». Для меня просто большая удача, что я встретила на своём жизненном пути такого человека, руководителя.

Калиев К.К. в августе 2002 года был назначен начальником управления статистики Северо-Казахстанской области, а я работала главным бухгалтером в дочернем государственном предприятии «Вычислительный центр по статистике СКО». Наша организация оказывала на коммерческой основе услуги по обработке первичных статистических данных, подготовке к выпуску публикаций для пользователей статистической информации по их индивидуальным запросам по различным отраслям статистики. Наша задача состояла в том, чтобы заключать договора с пользователями статинформации. Эта работа для нас была новой, особого опыта и клиентов не имели. Большую помощь в проведении договорной компании нам оказывал Кудайберген Калиевич. Он мог лично позвонить руководителям районов области, городским организациям и предлагать (презентовать) наши публикации, объяснить, где и для каких целей в работе можно использовать статинформацию. После таких переговоров мы легко заключали договора и зарабатывали деньги. Эта была неоценимая, своевременная поддержка с его стороны, таким образом мы учились налаживать контакты, вести переговоры, обретали новых клиентов.

Калиев К. К. до статистики много лет проработал в сельском хозяйстве и курировал в областном масштабе сельскохозяйственную отрасль. Благодаря большому опыту на руководящих должностях, профессионализму, компетентности, по моему мнению, он мог возглавить любую отрасль.

В конце 2003 года Калиев К.К. был назначен директором Северо-Казахстанского областного представительства АО «НК «Продкорпорация». В марте 2004 года я была принята на работу в Продкорпорацию, в июле, по рекомендации Калиева К.К., меня назначили главным бухгалтером.

Этот период работы непростой и интересный, проходил в условиях многозадачности. Продкорпорация реализует функции по закупке зерна от сельхозтоваропроизводителей, отгрузку зерна на экспорт, внутренний рынок, оказывает коммерческие услуги по хранению зерна.

Благодаря слаженной работе под руководством Калиева К.К., все поставленные задачи исполнялись своевременно с хорошим качеством. При его умении координировать процесс организации деятельности и согласованности действий между различными отделами, сотрудниками - достигались общие цели. В те годы программами Продкорпорации были охвачены не только крупные, но в большей степени поддержку оказывали мелким и средним сельхозтоваропроизводителям, объем работы был большой.

Хочется отметить положительные качества Калиева К.К., как руководителя. Прежде всего он - наставник, профессионал, который передает свои знания, умения и практический опыт нам менее опытным работникам (заместителям и другим специалистам). В нем гармонично сочетаются как деловые, так и личностные качества. Он объединяет в себе опыт, мудрость и этические принципы. Ответственный, трудолюбивый, тактичный, уважительно относится к подчиненным, простым людям, умеет слушать и понимать людей.

С Кудайберген Калиевичем можно обсудить не только рабочие моменты, но и какие-то жизненные ситуации, размышлять, анализировать, учиться, находить подходы к решению задач. С ним просто приятно общаться, впитывать всё что говорит. Наблюдая за его отношением к работе, семье, в целом к людям, понимаешь, что надо брать пример с такого человека. Мне импонирует его культура поведения, интеллигентность, отношение к окружающим, в нем отсутствуют отрицательные моральные качества, как чванство, высокомерие, агрессивность.

Я искренне благодарна Калиеву К.К. за помощь в работе, за отзывчивость, неравнодушие, за оказанное доверие, заботу и участие, за ощутимую поддержку.

Желаю Құдайберген Калиевичу долгих счастливых лет жизни, сохранить в себе активность, оптимизм, пусть дни будут полны интересных занятий и встреч, все планы, которые есть осуществляются. Счастья, прекрасного самочувствия, благополучия в семье!

Мадина ХАСЕНОВА.

3

СҮХБАТ

**ҚҰДАЙБЕРГЕН ҚАЛИЕВ:
«ХАЛҚЫМА ДЕГЕН МАХАББАТЫМ ШЕКСІЗ»**

– Құдайберген Қалиұлы, осы жинаққа енген естеліктерді бастан-аяқ оқып шықтым. Қызыққан адам сіздің отбасыңыз, өскен ортаңыз, бір сөзбен айтқанда, өмір және еңбек жолыңыз туралы мәліметтерді сол материалдардан табады деп ойлаймын. Сондықтан, қарсы болмасаңыз, мен бұл мәселелерді орап өтсем бе деп отырмын. Әнгімемізді өзіміз өмір сүріп жатқан қоғамымыздағы құбылыстармен байланыстыра өрбітсек.

– Жақсы. Қарсылығым жоқ.

– Әріптестерім талай белестерді артқа тастап, белгілі бір биіктерді бағындырған өзіңіз сияқты азаматтардан «Жаратқан өткен өміріңізді қайтарса, осы сұрлеумен жүрер ме едіңіз, әлде басқа жолды тандайсыз ба?» деп сұрап жатады. Бұл сауалдың жауабы да тереңде жатпаған сияқты, көпшілігі: «өткенге өкінбеймін» деп нық сөйлейді. Өмір болғаннан кейін адастырмайтын дұрыс жолды тандай алмайтындар да болатын шығар? Осы жайында сіз қалай ойлайсыз?

– Өмір жолыма көз жіберсем, Алла маған берген ғұмырды дәл осы сұрлеумен қайта жүріп өтер едім деп нық айта аламын. Әрине, адам баласының қателіктері мен өкініштері болмай тұрмайды, бірақ жалпы алғанда мен тағдырыма разымын, тандаған жолыма өкінбеймін. Құдайға шүкір, жастайымнан ата-анам үйреткен адалдық пен еңбекқорлықтан айнымадым, соның арқасында

халқымның ықыласына бөленіп, елімнің дамуына қажыр-қайратымды жұмсадым. 1966 жылы ауыл шаруашылығы институтын қызыл дипломмен бітіріп, қолыма тиер-тиместе ең шалғайдағы Тимирязев ауданына жас агроном болып аттандым. Сол кездегі тәртіп бойынша, қалада не жақын ауданда қалдыру мүмкін емес еді – жас маманды ел еңсесін көтеруге мұқтаж қиыр түкпірге жіберетін. Мен де солай туған жердің шақыруын қабыл алып, еңбек жолымды бөлімше агрономдығынан бастадым. Бұл мен үшін тағдырымның алғашқы үлкен сынағы болды, бірақ жас жүректегі жігер мен елге қызмет етсем деген арман мені осы қиындықтардан сүріндірмеді.

Жиырма екі жасыма жетпей қолыма диплом алып, тың өңірге аттанғаным – өмірлік жолымды анықтап берген шешім еді. Одан кейін бас агроном, кеңшар партия ұйымының хатшысы, директор, аудандық атқару комитетінің төрағасы, аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы сияқты жауапты баспалдақтардан өттім. Бәрінде де бір қағиданы ұстандым: абыройлы қызмет ету, тапсырылған жұмысты жан-тәніммен беріліп істеу. Сол ұстанымның арқасында қай қызметте де елдің сенімінен шығуға тырыстым. Кейін облыс әкіміне бірінші орынбасар болып тағайындалып, одан соң «Азық-түлік келісімшарт корпорациясын» басқару бақыты бұйырды. Осындай биік лауазымдар – мен үшін мәртебе ғана емес, ең алдымен халық алдындағы зор жауапкершілік еді. Әр күн сайын туған жеріме не берем, халқым үшін не істей аламын деп өмір сүрдім. Сондықтан да қайта өмірге келсем де, осы жолымды таңдар едім, себебі маған бақытымды да, беделімді де сыйлаған – халқым мен еңбек жолым. Өмірдің мәні атақ-даңққа қол жеткізуде емес, туған еліңнің топырағына не өнегелі іс қалдырдың – бар гәп осында деп түсінемін. Өткен күндеріме көз жүгіртсем, қандай қиындық көрсем де, сол сынақтар шындап, адам ретінде қалыптастырғанына шүкір деймін. Демек, өткенге өкінішім жоқ, керісінше сол жолдан үйренгенім көп, нәтижесі көңіліме медет.

– Адамға қашанда ой серік қой, сексеннің сеңгіріне көтерілген шағыңызда сіз де оңаша да ойға беріліп, өткен күндерді еске алатын, ғұмыр жолыңыздың ең бір жарқын, қымбат сәттеріне оралып ерекше бір күй кешетін сәттеріңіз бола ма? Қайталанбас сол бір күндер мен жылдарды тағы бір жаңғыртуға қалай қарайсыз?

– Сексеннің сеңгіріне шығып отырған шақта кейде оңаша отырып, өткен күндердің елесіне берілетінім бар. Әсіресе жастық шағымның жарқын сәттері жадымда мәңгі сақтаулы, соларды сағына еске аламын. Еңбек жолымның алғашқы жылдары – мен үшін қайталанбас қымбат кезең. Мәселен, 30 жасымда «Целинный» кеңшарының директоры болып тағайындалған күнімді ерекше толғаныспен еске аламын. Жас болсам да, сол кездегі аудан басшысы Юдаков Виталий Михайлович маған үлкен сенім артты. Біз бір мақсатқа жұмылып, бүтін бір кеңшарды гүлдендіруге кірістік. Есімде, сол кездері аудандық ұран

болған бір мақсат бар еді: «20 мың халық, 20 мың шаршы метр тұрғын үй, әр гектардан 20 центнер астық алу!» – деп сонау елу жыл бұрын алдымызға үлкен меже қойдық. Біз жастық жалынымызды сол асқақ мұратқа қол жеткізуге арнадық. Нәтижесінде, небәрі бірнеше жылдың ішінде Тимирязев ауданы солтүстіктегі алдыңғы қатарлы аймақтардың біріне айналды. Кеңшарымызда жаңа үйлер, мектептер, балабақшалар бой көтерді, тұрғындардың тұрмысын жақсарту үшін жанымызды салдық. Осы жетістіктердің арасында ең есте қалғаны – 1979 жылғы үлкен еңбек жеңісіміз. Сол жылы аудан болып 1 миллион тоннадан астам астық жинап, гектар түсімі 27 центнерге дейін жеткен еді. Бұл – сол заман үшін рекордтық көрсеткіш, ортақ ұжымдық еңбектің жемісі болатын. Жастардың жалыны, аға буынның ақылы астасып, шалғай дала төсін берекеге бөледік – осы сәттерді жүрегімде мақтанышпен сақтап келемін.

Тәуелсіздік дәуіріндегі жарқын бір естелікті айтсам: 1992 жылы Солтүстік Қазақстан облысы ел бойынша астықтан тарихи рекордқа қол жеткізді – әр гектардан 30,4 центнерден өнім алынды. Қараңызшы, бір жылда ел қырманы қамбасын толтырды! Сол қызығы мен қиындығы аралас жылдарды қазір сағынышпен еске түсіремін. Құлшынып еңбек еткен кездер ғой. Қарамағымда еңбек еткен жүздеген азаматтардың қуанышы, маңдайтерлерінің өтеуі – астық тау болып үйілгенде төгілген алғыс... Мұны ұмыту мүмкін бе? Жастық шақтың сондай ұмытылмас күндеріне кейде ойша ораламын. Әрине, өткен күн қайта айналып келмейді; бақытты шақтар – өміріңнің бір бөлшегі болып, алға жылжуға дем беретін естелік ғана. Дегенмен адам баласы балғын кезін, қажыр-қайраттың қайнаған шақтарын өмір бойы қимастықпен еске алады екен. Сол сияқты, мен де еңбек пен достықтың қайнаған ортасындағы қайталанбас жылдарды ерекше бір сезіммен есіме аламын. Қол жеткізген табыстар, еңсерген белестер – бәрі тарихқа айналды. Бірақ солардың әр сәті мен үшін жүрекке ыстық, көңілге қуат.

– Дүние есігін ашқан әркімнің де алдынан шығатын сынақтар да, сұрақтар да көп. Осындай сауалдардың бірі мамандық таңдауға қатысты. Жол басында баршаны «Кім боламын?» деген сауал мазалайды. Сіз де осы сауалды өзіңізге сан мәрте қойған шығарсыз. Жалпы, болашақ мамандығыңызды өзіңіз таңдадыңыз ба әлде ықпал еткен адамдар болды ма?

– Мамандық таңдау – әркімнің өміріндегі ең маңызды шешімдердің бірі. Мен де мектеп бітірер сәтте «Қандай мамандық иесі боламын?» деп көп ойланып, толғандым. Дегенмен, туған жердің топырағына жақын болып өскен соң ба, кішкентайымнан жердің иісін сезіп, табиғат сырларын зерттеуге құмар болдым. Мектебіміздің білікті ұстазы, неміс ғалымы Виктор Финк есімді кісі химия мен биология пәнінен сабақ беретін. Ол кісі біздің Николаевка ауылына жер аударылып келген екен, өзі парасатты, өте білімдар жан еді. Сол Финк ұстазым мені ылғи қолдап, бағыт-бағдар беретін. Бірде ол: «Құдайбергеннен

білікті агроном шығады» деп мақтап, маған қанат бітіргені есімде. Мен таза қазақ ауылынан шығып, орыс тілінде білім алсам да, сол кісінің көмегімен орысшаны жетік меңгеріп, жаратылыстану ғылымдарына қатты қызықтым. Ұстазым Финк менің бойымдағы осы қызығушылықты көріп, ауыл шаруашылығы саласына баруыма ықпал етті, агрономдық жолды таңдауыма себепкер болды. Шынында да, жер-анамен жұмыс істеу – маған қонып туған қасиет сияқты. Әкем Қали – он саусағынан өнер тамған шебер, ұста, диқан жан еді; анам Қамиша да еңбекқор адам болған деседі. Сол кісілердің қаны тамырларымда тулап, мені топырақ құнарын бағалап, жердің жайын қастерлеуге бейімдеген шығар. Сондықтан өз қалауым да туған өлкенің егіндігі мен төрт түлігіне кожа болатын, елге қажет агроном болу еді.

Мектепті жақсы аяқтап, 1961 жылы Алматыдағы Қазақ ауыл шаруашылығы институтының агрономия факультетіне оқуға түстім. Студенттік шақ мен үшін жаңалықтарға толы, ғылым-білімнің қыр-сырын меңгерген кезең болды. Институтта үздік оқып, теориялық білімді терең игеруге тырыстым – оның нәтижесін қызыл диплом алып шығуым көрсетті. Осылайша мен болашақ кәсібімді ешкімнің мәжбүрлеуінсіз саналы түрде таңдадым. Әлбетте, өмір жолымда жақсы көрген, үлгі тұтқан ағаларымның кеңесі де әсер етпей қоймады. Бірақ негізгі шешімді жүрегімнің қалауымен қабылдадым. Аграрлық сала – менің нағыз стихиям екенін ерте түсіндім. Тың көтеру жылдарының да жас санама әсері зор болды: кең байтақ далаға жан бітіру, елді астықпен қамту идеясы менің жігерімді жанитын. Институт бітірген соң өз өңіріме сұранып, жолдамамен солтүстік топырағына келдім. Жас маман ретінде ештеңеден тайсалған жоқпын, бойымдағы бүкіл білімім мен ынтамды туған елімнің жаңа дәуірін құруға арнадым. Көп ұзамай, тәжірибемен шыңдалып, бас агроном қызметіне жоғарыладым. Осылайша, таңдаған мамандығым өмірлік тағдырыма айналды. Бүгінде артқа қарап, дұрыс таңдағанымға көзім жетеді: егер мамандығымды сүймесем, мұнша жыл табан аудармай ауыл шаруашылығында еңбек ете алмас едім. Жүрек қалауымен келген жолымнан ләззат тауып, елге қызмет етудің орасан қуанышын сезіне алдым.

– «Менің пірім Сүйінбай» демекші, әркімнің де үлгі тұтар тұлғалары болатыны анық. Сізді өмір жолында жеке қасиеттерімен жетелеген осындай тұлғалар болды ма?

– Әр адамның өмірінде бағыт сілтер бір немесе бірнеше тұлға болады. Мен де өз жолымда үлгі еткен жандарды айта аламын. Біріншіден, мені дүниеге әкеліп, қанаттыға қақтырмай, тұмсықтыға шоқыттырмай өсірген ата-анам – ең алғашқы ұстаздарым. Әкем Қали ауылға сыйлы, қолынан өнер тамған ісмер, момын, адал адам еді. Шешем Қамиша мен алтыға толғанда дүниеден озды – алайда әкем мен жақын ағайындарым сол аналық мейірімнің кемдігін білдірген жоқ. Әкемнің маған арнап қойған есімінің өзі көп нәрсені аңғартады:

Құдайберген – «Алланың бергені» деген мағынада. Сол атқа лайық болуым үшін әкем маған жастайымнан әділдікті, еңбексүйгіштікті бойыма дарытты. Ауылдың үлкен-кішісі әкемді «Қали шебер» деп құрметтейтін, сөзін тыңдайтын. Әкемнің мәртебесі мен үшін биік өнеге еді. Ал анамның жан жылуын көп сезіне алмасам да, аналық тәрбиенің орнын жақын апа-жеңгелерім толтырды. Сөйтіп, мен бір әулеттің сүйіспеншілігіне бөленіп өсіп, жақсылыққа, мейірімге, үлкенді сыйлауға бейім болып ер жеттім. Адалдық пен адамгершілік деген қасиеттер алдымен сол ата-анамның қаны, жаны арқылы дарыды деп білемін.

Екіншіден, мектеп директоры Аскар Игібайұлы Игібаев ұстазымды әрдайым ерекше қадірлеймін. Ол кісі маған тек білім беріп қоймай, өмірлік бағыт-бағдар сілтеді. Сабақтан тыс уақытта да мені кітап оқуға, ғылымға құштарландырды. Соның арқасында жас шағымнан үздіксіз ізденіс пен үйренуге деген дағдым қалыптасты, бұл қасиет мені кейін де көп мәрте алға жетеледі. Институтта оқып жүргенде де ұлағатты ұстаздарым болды, олардан агрономияның кыр-сырын ғана емес, өмірге деген тұғырлы көзқарасты үйрендім.

Кейін қызмет жолына түскенде, жанымнан көп ақылшы аға кездесті. Солардың бірі – Владимир Александрович Митронин деген азамат. Ол кісі Тимирязев ауданының бірінші басшысы болып ұзақ жыл еңбек етті, мені де жас кадр ретінде баулып, қанатының астына алды.

Тобылбаев Тайшабек ағам әр адамның қабілетін бағалап, еңбегін әділ саралай білетін, адамдармен ортақ тіл табысудың шебері еді. Соның арқасында өзім басқарған кеншардың талай күрделі мәселелерін тізе қосып шештік. Тайшабек ағаның қамқорлығы, жұмыс істеу стилі менің де басшылық қабілетімді шыңдауға көмектесті. Ол кісіге қарап, адам басқаруда талап пен жанашырлықты ұштастыруды, принципшіл бола тұра қарамағыңдағы адамдарды бағалауды үйрендім.

Сонымен бірге мен сырттай үлгі еткен үлкен тұлғалар болды. Бала кезімде кітаптар мен газет беттерінен оқып, есімін жаттап өскен қайраткерлер бар еді. Біздің Солтүстік өңір талай мықтыларды түлеткен мекен. Мысалы, Бәйкен Әшімов, Мақтай Сағдиев, Кәкімбек Салықов, Ніл Болатбаев, Жақсылық Ысқақов, Есім Шайкин сынды мемлекет және қоғам қайраткерлері еңбек жолдарын осы өлкеден бастап, кейін елге танылған тұлғалар болды. Жас Құдайберген сол кезде олардың қатарын толықтыратынын білген жоқ, әрине. Бірақ сол ағаларымның өмір жолы мен үшін өнеге мектебі еді. Олардың еңбекқорлығы, елге жанашырлығы, ұйымдастырушылық дарыны мені шабыттандыратын. Кейін мен де осы кісілер жүріп өткен жолмен келе жатқанымды түсініп, олардың тәжірибесінен көп тағылым алдым және бәрімен жақсы қарым-қатынаста, сыйластық жолында болдым.

90-жылдардың басында облыс әкімінің орынбасары қызметінде жүріп, ел сенімін ақтау үшін талмай еңбек еттім. Әлі есімде, бір жолы Мемлекетіміздің

басшысы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев біздің облысқа жұмыс сапарымен келгенде, ауыл шаруашылығындағы жетістіктерімізге риза болып: «Солтүстік Қазақстан – ел қамбасын астыққа толтырып отырған қайнар өңір, еңбектерің жана берсін!» – деп қолымды қысып, жігерлендірген еді. Міне, осындай бір ауыз жылы сөздің өзі жаныма қанат бітіріп, тәулік бойы шаршамай жұмыс істеуге қуат беретін.

Тізе берсем, өмірімде жолыққан жақсы адамдар көп. Мен солардың әрқайсысынан жақсылық үйрендім, тәлім алдым. Әріптес, дос болған замандастарымнан да үлгі көретінмін. Олар бір қасиетімен ерекшеленсе, соны бойыма сіңіруге тырыстым. Кемеңгер Абай: «Ақырын жүріп, анық бас, еңбегің кетпес далаға» дейді ғой – мен жолықтырған кемел тұлғалар маған дәл осы еңбектің бейнеті мен зейнетін түсіндірген, адамгершілік пен қарапайымдылықты ту еткен жандар болатын. Соларға қарап жүріп, өзім де қолымнан келгенше сондай болуға талпындым. Қандай жетістікке жетсем де, ол – маңдай терімді ағызған ұстаздарым мен маған сенім артып, қанат бітірген ағаларымның арқасы деп білемін.

– Еліміздің тәуелсіздік алғанына биыл 34 жыл толады. Осы жылдар ел иесі, жер иесі – қазақтың санасына қандай өзгерістер әкелді? Біз қалыптасқан жағдайды дұрыс бағалап, уақыт талабына ілесе алып отырмыз ба? Тәуелсіздік жылдары қазақтың өз бойында қандай өзгерістер болды? Абайдың қарасөздеріндегі, Мағжанның жырларындағы бейғам қазақтың бейнесі көмескіленетін, келмеске кететін мезгіл жеткен сияқты.

– Биыл егемен ел атанғанымызға отыз төрт жыл толып отыр екен. Қарап отырсақ, аз уақыт емес. Осы жылдар халқымыздың ұлттық санасында зор өзгерістер әкелді деп ауыз толтырып айта аламын. Кеңестік кезеңнен шыққан қазақ қоғамы бастапқыда босаң қалыпта еді – жетпіс жыл бойғы бодандық сана, ұлттың өз мүмкіндіктеріне күмәнмен қарауы, өз қадірін өзі білмеуі сияқты жағымсыз сипаттарымыз болды. Абай атамыз өз заманындағы қазақтың бойкүйез мінезін «бейқамдық» деп сынады, Мағжан ақын жүреппен жырлаған алаңсыз халық бейнесі де есте. Тәуелсіздік алған соң, біз сол етек-жеңімізді жинамаған күйімізден арылып, серпілуге тырыстық. Әрине, бұл бір-екі жылда бола қойған жоқ. Бірақ отыз жылда халқымыздың рухани тұрғыда ес жиып, жаңа болмыс қалыптастырғаны ақиқат.

Ең алдымен, ұлттық намысымыз оянды. Қазақтың өз елінде азшылық болып қалу қаупі уақыт өте келе сейілді – қазір шүкір, халқымыздың саны өсті, қазақ ұлтының үлесі 70 пайыздан асты. Өзге ағайындарымызбен тату-тәтті өмір сүре отырып, қазақтың мемлекетқұрушы ұлт ретіндегі жауапкершілігі артты. Бұл – санадағы үлкен өзгеріс. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарынан басталған демографиялық үрдістер соның дәлелі: шеттегі қандастарымыз жаппай ата-мекенге орала бастады. Бүгінде тағдырдың жазуымен бүкіл әлемге тарыдай

шашылған қазақтың бір бөлігі атамекеніне оралып, Қазақстанда түтін түтетіп жатыр, ресми деректерге қарағанда, бүгінге дейін 1 миллионнан астам ағайын елге келді. Осылайша көпшіліктің көңілінде ұлттық тұтастық сезімі күшейді, «мың өліп, мың тірілген» халқымыздың басы қайта қосылуда.

Екіншіден, тіліміз бен діліміз жаңғырды. Бұрын «қазақ тілі құрып бітеді» деп уайымдайтын едік, қазір мемлекеттік тілімізді меңгерген жұрттың үлесі 90 пайыздан асты деп статистика көрсетіп отыр. Бұл – аз олжа емес. Тіпті бүгінгі таңда қазақ балаларының 80 пайызы мектепті ана тілінде тәмамдайды, мектептердің 70 пайызы таза қазақша білім береді екен. Мұндайды біздің буын түсімізде көрмеп едік. Қазақ тілінің мерейі өсіп келеді, бұған жастар көп үлес қосуда. Жастар демекші, бұрынғы «маужырап, қамсыз жатқан» қазақтың бейнесі қазір мүлде басқа. Жылтырағанға алданбай, ұлт қамы үшін ұйықтамайтын, тыным таппайтын жаңа қазақ жастары өсіп шықты. Олардың арасында әлемдік деңгейде оза шауып, білектің емес, білімнің күшімен ел намысын қорғап жүргендері аз емес. Спортшыларымыз халықаралық додаларда жеңістерге жетіп, көк Туымызды көкте желбіретті. Ғалымдарымыз жаңа заманда өздерінің ұлтына қызмет ете алатынын дәлелдеп келеді. Бизнесіте, өнерде, техникада талай «қарадомалақ» балалар топ жарып жүр.

Үшіншіден, тарихымыз түгелденіп, жоғалтқан құндылықтарымыз қайтарылды. Тәуелсіздіктің арқасында Алаш арыстарының, кеңестік нәубет құрбандарының есімі ақталды. Бұрын атын атауға қорқатын Мағжан, Шәкәрім, Ахмет, Әлихан сынды ұлт тұлғаларын бүгін ұлықтап жатырмыз. Олардың еңбектері мектептен бастап оқулықтарға енгізілді. Жасыратыны жоқ, кеңес заманында «қазақ тек мал бакқан, мәдениеті төмен» деген сыңаржақ пайым санамызға сіңірілді, ал қазір әлемге ұлттымыздың бай мұрасы мен терең тамырлы мәдениетін танытудамыз. Бұрын бабаларымыздың кім екенін өзіміз білмей келсек, соңғы отыз жылда Алтын Ордадан бастап Қазақ хандығына дейінгі сан ғасырлық шежіремізді қайта зерделеп, әдебиетімізді, салт-дәстүр, әдет-ғұрпымызды жаңғырттық. Міне, осының бәрі – ел санасының өскені, ұлт рухының түлегені деген сөз.

Әрине, заман талабына ілесіп отырмыз ба, жоқ па – ол да маңызды сұрақ. Өмір бір орында тұрмайды, көш керуен секілді жүре түзелеміз. Меніңше, Қазақстан тәуелсіздік жылдары талай сынақтан өтті, қоғам біраз ілгеріледі. Әлемдік жаһандану бізге де әсерін тигізбей қоймады – көптеген жаңалық өмірімізге енді, экономикалық моделіміз өзгерді, ақпарат тасқыны санаға түрткі болды. Уақыт талабына икемделдік пе дегенде, сол ортада өсіп келе жатқан жаңа қазақтың бейнесі бұрынғыдан өзгеше, өзіне сенімдірек дер едім. «Бейқам қазақ» енді ұйықтап жатқан жоқ, нарықтың талабы оны еңбекке, өмір талаптарына икемдеді. Дегенмен әр буынның кемшіліксіз болмайтыны сияқты, бүгінгі қоғамда да шешімін таппаған түйткілдер бар. Кейде рухани жұтандық көрініс беріп қа-

лады, кейде ұсақталып кетеміз. Бірақ тұтастай алғанда, тәуелсіздік жылдары қазақ халқы сапалық өзгерістерді бастан өткерді, бұл өзгерістердің бағыты оң деп нық сеніммен айта аламын.

– Қазақтың ұлт болып ұйысуына көңілі толмайтындар да бар. Жалпы біз тәуелсіздік жылдары ортақ ұлттық құндылықтарымызды таптық па? Бүгінгі таңда бізге не жетпей жатыр деп ойлайсыз?

– Ұлт болып бірігу – аса күрделі үдеріс. Кейбір сыншылар «қазақ әлі біртұтас ұлт бола алмай жатыр, ортақ құндылықтар қалыптасқан жоқ» деп көңіл-толмаушылық білдіреді. Мен мұндай песимизмнен аулақпын. Иә, біз өтпелі кезеңдерде түрлі қиындықтарға тап болдық, бірақ осы отыз жылғы тәуелсіздікте ортақ ұлттық құндылықтарымыздың өзегі қалыптасты деп есептеймін. Ең алдымен, Тәуелсіздік – біздің ең басты құндылығымыз. Қазіргі қазақстандық қоғамды ұйыстырып тұрған не десек, ол – осы тәуелсіздіктің тұғыры. Яғни елдің егемендігі, шекарамыздың берік болуы, мемлекетіміздің дербестігі – бүкіл халыққа ортақ мұрат. Осы жолда қандай жан болса да аянып қалмайды деп ойлаймын. Жасыраны жоқ, арамызда тәуелсіздіктің қадірін бағамдай алмайтын, оның маңызын сезінбейтін жастар да, тіпті ересектер де кездеседі. Бірақ жалпы алғанда, қалың қазақтың жүрегіндегі ең киелі құндылық – бостандық, еркіндік, тәуелсіздік!

Сонымен бірге, отыз жылда ұлт ретінде табан тірейтін құндылықтарымызды орнықтыруға күш салдық. Ата Заңымыз, мемлекеттік рәміздеріміз, ұлттық валютамыз – мұның бәрі халқымыздың ортақ мақтанышы емес пе!? Конституциямызда жазылғандай, Қазақстан өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырды. Яғни еркіндік, әділдік, тең мүмкіндік сияқты қағидаттар – баршамыз қастерлейтін құндылықтар. Мысалы, кейбіреулер «бізде мемлекеттік идеология жоқ» деп налиды. Ақиқатында, мемлекетіміздің идеологиялық тұғыры – Ата заңдағы қағидаттар, сол арқылы бекіген ортақ құндылықтар. Конституциямыз адам құқығы, тіл, жер, бірлік секілді негіздерді айқындап берді. Меніңше, осының өзі біздің идеологияның іргетасы іспетті. Бұдан бөлек, тәуелсіздік жылдары түрлі ұлттық стратегиялар қабылданып, жүзеге асуда – «Қазақстан–2030», «Қазақстан–2050» сияқты ұзақ мерзімді жоспарларымыз, «Мәңгілік Ел» сынды идеялық тұжырымымыз жарық көрді. «Рухани жаңғыру» бағдарламасы қолға алынып, ұлттың санасын жаңартуға бетбұрыс жасалды. Демек, біз ортақ арман-мақсатымызды айқындап алып, сол жолда жұрт болып жұмылып келеміз. Бұл да – ұлттық деңгейдегі құндылықтарды таптық деген сөз емес пе?

Әрине, қоғам дамуы біркелкі емес, кемшіліктер де бар. Мысалы, ортақ ұлттық идеология толық қалыптасты ма десек, мен де томпыып «иә» дей алмаппын. Бәлкім, әлі ізденетін нәрселер бар шығар. Бізге не жетпейді? Меніңше, рухани тұтастықты арттыру, ұлттық тәрбие мен намысты күшейту жағы әлі то-

лық жолға қойылмаған. Жаңғыру деген тек экономика өсіп, қала салумен шектелмейді. Ұлттың мінезі, қоғамның сипаты бірге жаңғыруы тиіс. ХХІ ғасыр – бәсеке ғасыры. Біз дүниежүзілік аренада өз орнымызды нығайту үшін алдымен ұлттық бірегейлігімізді сақтап, соның негізінде жаңашыл болып, білім мен мәдениетті қатар дамытуымыз қажет. Кейде қазақтың ұйымшылдығы кемшін, әртүрлі көзқарасқа, пікірталасқа келгенде ұпайымыз бөлініп кетеді. Осындайда ортақ ұлттық мүдде дегенді ұмытпауымыз керек. Қай мәселеде де «біз – бір халықпыз, тағдырымыз ортақ» деген түсінік басты құндылығымызға айналуға тиіс. Бұл бағытта қазір жұмыстар жүріп жатыр. Ел Президенті үнемі ұлттық бірлікті бірінші орынға қояды, қазақ тілінің мәртебесін көтеру, тарихи әділдікті қалпына келтіру шараларын қолдап келеді. Тәуелсіздік жылдары біз өзіміздің ұлттық құндылықтар жүйемізді түгендеп, түп негізімізге қайта оралдық, енді соны сақтап, болашақ ұрпаққа жеткізуіміз керек. Меніңше, бүгінгі қазаққа жетпей жатқан нәрсе – сол құндылықтарға деген беріктік пен бірлік қана. Шүкір, рухани іргетасымыз қаланды, оны одан әрі нығайту – келер күннің үлесі.

– Сіздің қоғамның қазіргі дамуына зер салып, зерделеп отыратыныңызға күмәнім жоқ. Жетпіс жыл бодан болдық. Бәрінен айырылып қала жаздадық. Қазір жоғалтқанымызды түгендеп жатқан жайымыз бар. Осылардың бәрі ұлттық мемлекетке іргетас бола ала ма?

– Кеңестік кезеңде біз талай нәрседен айырылдық, талай қазынамыз көмескіленді. Тәуелсіздік алғасын сол жоғалтқандарымызды түгендеумен келеміз. Енді осының бәрі болашақта ұлттық мемлекетке берік іргетас бола ала ма деген заңды сауал туындайды. Менің жауабым: иә, болады, тек дұрыс пайдалана алсақ болғаны. Ел болып еңсемізді тіктеген шақта алдымен тілімізді қалпына келтірдік – бұл мемлекеттік құрылымның ең басты тірегі. Ұлан-байтақ жеріміздің атаулары орысша аталып кеткені бар еді, қазір құдайға шүкір, тарихи жер-су атаулары қайта оралып, облыс, аудандарымызға дейін өз атауын иеленіп жатыр. Бұл да ұлттық жадымызды жаңғыртудың бір негізі. Жер демекші, ата-бабамыздың қонысын сырт көзден сақтап қалу – кез келген мемлекеттің басты міндеті. Осы ретте, Қазақстан шекарасын халықаралық деңгейде бекітіп алған санаулы елдің бірі екенін мақтанышпен айтамын. Құрлық бойынша шекарасы ең ұзын алты елдің қатарындамыз, яғни ата-мұрамыз – жерімізді заңды тұрғыда қорғап, болашақ ұрпаққа мирас етіп қалдыруды шештік. Бұл да ұлттық мемлекетіміздің беріктігін қамтамасыз ететін үлкен жетістік.

Жоғалтқандарымыздың бір бөлігі – рухани салт-дәстүрлеріміз болатын. Дегенмен, қазіргі таңда ұлттық салт-санамызды түгелге жуық қайта түлетіп алдық. Той-томалағымыз, Наурызымыз, ас беру, бата оқу – барлығы жаңғырды. Енді ешкімнен қорықпай, ешкімге жалтақтамай, ата жолын ұстануға мүмкіндігіміз бар. Дініміз қайта оралды, мешіттеріміз бой көтерді – Кеңес одағы кезінде өлкемізде саусақпен санарлық қана мешіт қалса, бүгін Қазақстан-

да 2700-ден астам мешіт ашылып, халықтың игілігіне жұмыс істеуде. Кезінде сүрілген талай ғибадатханалар жаңғыртылып, қайтадан бой көтеруде. Дін мен дәстүр – халқымыздың рухани қазығы, сол екеуін түгендеп алғанымыз – мемлекетімізге құйған негізгі рухани іргетас деп ойлаймын.

Енді осының бәрі ұлттық мемлекетке тұғыр бола ала ма дегенге келсек: әрине, саяси тәуелсіздік пен ұлттық жаңғырудың жемістері өзара ұштасқанда ғана мықты мемлекет құра аламыз. Біздің басты жетістігіміз – өз алдымызға шешім қабылдап, дербес саясат жүргізе алатынымыз. Бұл, сөзсіз, мемлекеттіліктің ең үлкен белгісі әрі кепілі. Ал жоғалған құндылықтарымызды қайтару – сол мемлекеттілікті мазмұнмен толтыру процесі. Қаншама жыл бодандықта болып, тарихымызды, тілімізді, дінімізді тұмшалап келген халықпыз. Енді тәуелсіз ел ретінде сол жоғымызды тауып, жыртығымызды жамап жатырмыз. Бұлар түбінде жаңа Қазақстанның темірқазығына айналады деп сенемін.

Мысалы, қазақ тіліне кең өріс берілуі – бір ұлтты біріктіретін ең үлкен күш. Бүгінде мемлекеттік тілді еркін меңгерген халық үлесі 80 пайыздан асты, яғни еліміздегі коммуникация кеңістігі бірте-бірте қазақ тілі төңірегіне топтасып келеді. Бұл болашақта шын мәнінде біртұтас ұлт болуға жол ашады. Сол сияқты, ұрпақ санасына ұлттық тарихты сіңіру – мемлекетімізді берік етуге қызмет етпек. Қазір жас буын Алаш қайраткерлерін біледі, қазақ хандары мен билерінің ел үшін еткен еңбегін мектепте оқып жатыр. Бұның бәрі бойымыздағы отаншылдық сезімді күшейтеді, ұлттық мақтаныш туғызады. Елін мақтан тұтқан, өткенін құрметтеген ұрпақ қана мемлекетшіл, адал азамат болмақ. Сондықтан бүгін түгендеп жатқан рухани дүниеміз – ертеңгі мемлекетіміздің басты қадір-қасиеті болып қалатынына күмәнім жоқ.

Дегенмен қолда барға тоқмейілсіп қалуға тағы болмайды. Біз ұлт ретінде үнемі дамып отыруымыз керек. Уақыт ілгері озған сайын құндылықтардың да мазмұны байып, жаңа қырынан ашылуы заңдылық. Мәселен, кешегі кеңес адамы үшін құндылық дегенде «коммунизм құрылысы, партия, бесжылдық жоспар» тәрізді ұғымдар аталған шығар. Ал бүгінгі тәуелсіз ел азаматы үшін құндылықтар – ол тілі, мәдениеті, тәуелсіздігі, азаттығы, жері, отбасылық берекесі және білім мен технология. Сондықтан біздің алдыңғы толқын қалпына келтірген асыл қазыналарды кейінгі толқын тиімді пайдаланып, жаңа сатыға көтеруі керек. Сонда ғана біз іргетасы мықты, шаңырағы биік ұлттық мемлекетке айналамыз.

– Кешегі кеңес заманындағы өмір сіздің көңіліңізге қандай әсер қалдырды?

– Кешегі кеңес заманында өмір сүрген кезеңім – менің өмірімнің қомақты бөлігі. Ол дәуір маған не берді, қандай әсер қалдырды деп ой елегінен өткізіп қарасам, тарихи әділетсіздігі де, тәлімді тұстары да болған екен. Ең алдымен, жас кезімнен КСРО деген алып империяның шеткері аймағында тұрғанымызды сезінетінмін. Қазақ тілі төрден ысырылып, далада қалып бара жатты, қаза-

қы салт-дәстүр қолданыстан шығып, көненің сарқыншағы есебінде қаралды. Бұл – жанымызға бататын, ішімізден тынып жүретін үлкен қасірет еді. Мысалы, мен өзім ауылда қазақ мектебін бітірдім, бірақ біраз пәнді амалсыз орысша оқыдық. Бойымда намыс бар жас жігітпін – «қазақша тәлім алғым келеді» деуге де дәрмен жоқ заман. Бір қарағанда, кеңес билігі ана тілінде оқытатын мектепті мүлде жауып тастаған жоқ. Бірақ соның өзінде табиғи болмысымыздан алшақтай бастағанымызды сезінетін едік. Қазақтың небір тұғырлы тұлғалары кудаланып, еңбектері жарық көрмеді, тарихымыз бұрмаланып оқытылды. Осы жағдай менің көңілімде түйткіл болып, санамның бір түкпірінде әділдікке деген ашыққан сезімді қалыптастырғандай. Бәлкім содан да болар, тәуелсіздік таңы атқанда бірден ұлттық жаңғыру ісіне білек сыбана кірістік – іште жүрген шерді тарқатудың орайы келгендей, жоғымызды жоқтап, барымызды түгендеуге құлшына шықтық.

Дегенмен, кеңес заманынан бойымызға сіңген жақсы қасиеттерді де жоққа шығаруға болмас. Мысалы, сол кезде адамдардың мінезі қарапайым, қанағатшыл болды. Қазіргідей емес, ешкім бірден байып кетуді, баюды көздемейтін, нанын адал еңбегімен тауып, бала-шағасын асыраса, соны қанағат тұтатын. Өзімнің жастық шағым малшы-жұмысшы қауымның арасында өтті. Сондағы абзал жандардың тазалығын, кең пейілін ұмыта алмаймын. Ұлт пен ұлыстар арасында ала-бөле көзқарас болмады, бәріміз кеңес халқы деген атпен өмір сүрдік. Орыс, неміс, украин, кәріс, шешен – біздің кеңшарда әртүрлі ұлттың өкілдері тұрды, бәрімен дос, тату болдық. Институтта да көп досым өзге ұлттан еді, олардың да менімен тең қарым-қатынаста болғанын сезінетінмін. Бұл – кеңес кезінің берген бір тәрбиесі шығар. Адамды ұлтына қарамай сыйлау, жұмысшы-шаруа, интеллигенция деп алаламай құрметтеу – маған осы қасиеттер сол кездегі ортадан жұқты. Еңбек жолымды бастаған «Интернационал» кеңшарында сан түрлі ұлттың адамдары бір шаңырақ астында ұйымшылдықпен жұмыс істеді.

Тағы бір жағы – тәртіп, жауапкершілік пен сыйластық. Кеңес заманы заңы қатал болды, тәртіп бұзсаң – кешірмейді. Сол себепті жұмысқа да, қоғамдық іске де немқұрайды қарау сирек кездесетін. Біз жастайымыздан жинақылыққа, тәртіпке үйрендік. Тіпті сол кездің адамы уәдесіне берік, сертіне адал деп жатады – ол да социалистік қоғам сіңірген қасиет болар. Жоғарыдан берілген жоспар, міндет болса, соны мүлтіксіз орындауға тырысатын едік. Елдің бәрі айлық алатын, жұмыссыз жүрсең – ұят саналатын. Есесіне, материалдық жағынан қатты мұқтаждық көретінбіз деп айта алмаймын: мемлекет тегін білім берді, медициналық қызмет те тегін көрсетілді, үй кезекпен болса да тиетін. Бұл да кеңес жүйесінің әлеуметтік теңгермешілдігін білдіреді.

Дегенмен, менің көңіліме ауыр тиген дүние – ұлттық болмысымыздың еленбеуі. Мәселен, әкем Қали діндар адам болған екен, бес уақыт намаз оқыды.

Бірақ біз өскен ортада дінді ұстайтын үлкендер аз болды, көбін «халық жауы» деп құртқан соң, ауылда ешкім ашық діни жоралғы жасамайтын. Бала күнімізде Құранды ешкім ашық оқи алмайтын, жаназа намазы жасырын оқылатын. Тек атай-әжелеріміздің сыбырлап айтқан дұғасын құлағымыз шалатын. Міне, осындай ақтаңдақтар көңіл төрінде қалыпты. Яғни кеңес дәуірін біржақты қаралау да, біржақты мадақтау да дұрыс емес деп ойлаймын. Ол заманның бізге үйреткен сабағы – бір жағынан, ғылым-білімге жол ашты, шынықтырды, ұлттар достығын насихаттады; екінші жағынан, ұлттық болмысымызды тұншықтырды. Бәлкім сол контрасты әсерден шығар, қазақ халқы азаттықтың қадірін жан-жүрегімен сезінеді. Өз басым сол кеңес мектебінен өткеніме өкінбеймін: ол кездің де сабағы мен тәлімі бүгінгі іске жарап жатыр. Ал ең бастысы, халқымыз қайта еңсе тіктеп, өзінің байырғы болмысын табуға мүмкіндік алды.

– Зиялылар бізде мемлекеттік идеология жоқ дегенді жиі айтады. Сіз осыған келісесіз бе?

– Идеология мәселесі – тәуелсіздіктің алғашқы күндерінен талқыдан түспей келе жатқан тақырып. Рас, кеңестік идеологияның сеңі бұзылған соң, бір кезең идеологиялық вакуум болғаны шындық. Сондықтан зиялы қауымның «бізде мемлекеттік идеология жоқ» деп дабыл қағуы заңды құбылыс еді. Алайда қазір отыз жылдан асты, сол вакуумды бірте-бірте пайдалы мазмұнмен толтырдық деп ойлаймын. Мемлекеттік идеологияны мен Конституциямызда қаланған қағидаттар мен құндылықтар жиынтығы деп түсінемін. Мысалы, Ата Заңымызда мемлекеттің тәуелсіздігі, жер тұтастығы, қазақ тілі – мемлекеттік тіл, ұлттық бірлік, әлеуметтік әділеттілік, заң үстемдігі, демократия сияқты негізгі ұстанымдар тайға таңба басқандай жазылған. Ендеше осының өзі – біздің ортақ мақсатқа жұмылдыратын идеологиялық тұғырнама. Кей сарапшылар: «Мемлекеттік идеология – ол Конституциямыздың өзі емес пе?» дейді. Мен де осы пікірге қосыламын. Қолданыстағы Конституциямызда ескерілмей қалған ұлттық мүдде жоқ. Барлығы қамтылған. Демек, сол құндылықтарды басшылыққа алып, қоғамды дамытсақ – біздің идеологиямыздың орындалғаны.

Ал егер идеология дегенде белгілі бір ұран немесе ресми доктринаны айтып отырса, ол енді басқа мәселе. Кешегі коммунистік жүйеде партияның айқын идеологиясы болды – марксизм-ленинизм, коммунизм құру мұраты. Бүкіл ағарту, үгіт жұмыстары соның төңірегіне құрылған еді. Қазір заман басқа, бір идеологияға шектен тыс байланудың да қажеті жоқ шығар. Бір жағынан, Конституциямыз да «ешбір идеология мемлекеттік немесе міндетті бола алмайды» деп кепілдік береді. Бұл дегеніміз – елде плюрализм бар, әр азаматтың өз пікірі мен сенімін ұстануға еркі бар деген сөз. Сондықтан «ортақ идеология жоқ» деп кінә артпас бұрын, осы еркін плюрализм жағдайында халықты ортақ бағытқа жұмылдыра білу маңызды. Меніңше, біздің билік осыны ескере отырып жұмыс істеп жатыр.

Бір мысал – «Мәңгілік Ел» идеясы. Онда қоғамдық келісім, экономикалық өсім, тарихқа тағзым, білім культі сияқты құндылықтар көрсетілді. Бұл идеяны халық жылы қабылдады, оның құндылықтарын мектеп бағдарламасына енгізіп, насихаттады. Келесі мысал – «Рухани жаңғыру» бағдарламасы. Мұнда ұлттың коды саналатын салт-дәстүр, тарих, тіл, өнерімізді жаңаша паш ету көзделді. Әсіресе жас буынның санасын жаңартуға, саналы патриотизм қалыптастыруға мән берілді. Латын әліпбиіне көшу мәселесі де – ұлттың санасын жаңғыртуға арналған бастама. Осы бағдарламалар да өзінше идеологиялық бағыт-бағдарымызды айқындап берген құжаттар. Әрине, олардың орындалуында кемшіліктер болуы мүмкін, бірақ жалпы мақсаты – ұрпақты ұлтжандылыққа, білімпаздыққа, ашық саналыққа тәрбиелеу.

Мен «идеология жоқ» деген пікірге толық қосылмаймын. Идеология бар – ол тәуелсіздік, ұлттық прагматизм, Отанға қалтқысыз қызмет ету идеясы. Бұл үштік баршамызға ортақ. Тәуелсіздік – басты құндылығымыз. Оны баянды ету – әр азаматтың міндеті. Ұлттық прагматизм – заманауи қоғамға бейімделу, білім-ғылым арқылы озық елдер қатарына қосылу. Отанға қызмет – мемлекетімізді нығайту, қазақ елінің абыройын асқақтату. Міне, осының өзі – үлкен идеология. Егер әрбір қазақстандық осы мұраттарға адал болса, біздің идеологиялық кемеміз ешқайда адаспай, тура жүзеді.

Ал енді кейде ұрандатқанды жақсы көретініміз бар. «Неге нақты бір идеология жарияламайды?» деп. Тәуелсіз елдің идеологиясы – ұлттық мүддені қорғау. Ұлттық мүдде дегеніміз не? Ол – қазақ халқының тілі, жері, салты, болашағы. Осы төрт нәрсені көздің қарашығындай сақтасақ, қорғасақ, дамытсақ – идеологиямыздың жеңгені сол. Қазір біреуді «сен ана идеологияны неге ұстанбайсың?» деп қинамаймыз, ешкімді ешнәрсеге мәжбүрлемейміз. Бірақ мемлекет өз тарапынан ел болашағына қажетті құндылықтарды сіңіруге тырысуда. Ол – тіл саясаты, рухани жаңғыру саясаты, жастар саясаты, білім саясаты деп түрлі салада көрініс тауып отыр. Сондықтан мен айтар едім: мемлекеттік идеологиямыздың өзегі – ұлттық құндылықтар жүйесі. Тамыры терең ұлттық құндылықтарды арқау ете алсақ ғана болашағымыз баянды болмақ. Біз сол бағытта келе жатырмыз. Әрине, заманның сынақтары толастамайды. Идеологиялық майдан да күрделі. Ашық ақпарат кеңістігінде кейде жалған идеологиялар жамау-жасқау боп жайылып кетеді. Оған қарсы тосқауыл қою да – біздің идеологтарымыздың міндеті. Бұл ретте ақпараттық қауіпсіздік, жастар тәрбиесі, интернет мәдениеті сияқты мәселелерді де идеологияның бір тармағы деп қарастыру керек. Бүгінгі таңда ұлттық идеологиямыз – мемлекет пен қоғамды ұйыстыратын қуатты құрал екенін ұмытпай, оны жетілдіре беруіміз қажет.

– Бәріміз де ауылдан шықтық қой. Жалпы, қазақтың алтын бесігі – ауыл. Кезінде қазақтардың дені ауылда тұрды, соңғы кезде олардың біразы қалаға көшіп кетті. Осыған кейбіреулер қуанатын секілді. Олардың айтуынша, бар

жақсылық – қалада. Осыған дейін қазақ соның бәрінен құр қалып келді, урбанизация қазаққа пайдалы құбылыс дегенді айтады? Сіз қалай ойлайсыз?

– Бәріміз де ауылдан шықтық, ауыл – қазақтың алтын бесігі дейміз. Бірақ соңғы кездері жастар түгілі орта буынның өзі қалаға үдере көшіп жатыр. Біреулер мұны заңды қуаныш санап: «Бар жақсылық қалада, ауыл сорлап келді, қазаққа урбанизация пайдалы» деп алақайлайды. Мен мұндай үстірт көзқараспен келіспеймін. Қазақ пен ауыл – егіз ұғым, оны бөліп қарауға болмайды. Ауыл – біздің мәдениетіміздің, тіліміздің, салт-дәстүріміздің қайнар көзі. Қаладағы қазақтың өзі түп-тамырын ауылмен байланыстырады. Сондықтан ауылды жердің әлсіреуі – бүкіл ұлттың әлсіреуімен пара-пар деп білемін.

Әрине, урбанизация – заман талабы, табиғи құбылыс. Дүние жүзінде қала халқының үлесі артып келеді. Қазақстан да бұл процесстен сырт қалған жоқ: қазіргі күні халқымыздың 60 пайыздан астамы қалалық, ал ауыл халқы 38 пайыз шамасында ғана қалды. Кеңес одағы тұсында да индустрияландыру саясаты қазақтарды біртіндеп қалаға шоғырландырған болатын. Бірақ сол кезде де қазақтың басым бөлігі ауылдық жерде өмір сүрді. Қазір міне, керісінше – көпшілік қалада. Бұл, бір жағынан, қоғамның ілгерілеуі сияқты көрінуі мүмкін. Жастар білім іздеп, жұмыс іздеп қалаға барады. Қаланың мүмкіндігі, қызметі көбірек екені рас. Үлкен өндіріс, зауыттар, жоғарғы оқу орындары, ғылыми орталықтар – бәрі қалаларда. Сондықтан көп қазақтың қалаға көшуі заңды экономикалық процесс десек те болады.

Дегенмен, осы құбылыстың кері тұстарын да ойлауымыз керек. Ашығын айтайын, ауылды толықтай бос қалдыру – ұлттық апатпен тең. Ауыл – біздің ұлттық болмысымыздың, демографиялық өсіміміздің тірегі. Кезінде тың игеру жылдары менің туған өңіріме жан-жақтан халық ағылды. Қазақ ауылдары өзгеріске түсті, көп ауылдар жойылып кетті. Соңғы он жылда да Қазақстанда 580-ден астам ауыл картадан өшіп, жабылып қалды деген дерек оқыдым. Әрине, нарықтық экономикада халық қайда жағдайы жақсы, солай көшетіні түсінікті. Бірақ, «ауылда болашақ жоқ» деп біржола ор қазуға болмайды. Ауыл – біздің асыраушымыз. Ауылдың топырағы болмаса, қаланың табағына ас қайдан түседі? Біз урбанизацияға ұмтылғанда осы жағын естен шығарып алсақ, түбінде ұтыларымыз анық.

Мен өзім ауыл шаруашылығында жарты ғасырдан астам жұмыс істедім. Кеңшарлар тарағаннан кейін де фермерлерге көмектестім, мемлекеттегі азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ететін саланы басқардым. Сондағы түйгенім: ауылдың табиғи артықшылығы бар, оны ешбір қала жоққа шығара алмайды. Қаладағы жақсыны ауылға жеткізу керек, сонда ғана екі тарап теңеседі. Қазір мемлекет осы бағытта талай жобаларды қолға алды. «Ауыл – Ел бесігі» бағдарламасы бар, мақсаты – ауылдың инфрақұрылымын жақсартып, қала мен ауылдың тұрмыс сапасындағы алшақтықты азайту. Бұл – өте құптарлық іс. Интер-

нет тарту, жол салу, мектептер мен ауруханаларды жөндеу, мәдениет үйлерін ашу – осының бәрі ауылда жүріп жатыр. Егер ауылдық жерде де жарық та, су да, байланыс та, жұмыс та болса, халықтың бәрі қалаға ағылмас еді. Сондықтан астана, облыс орталықтары ғана жарқырап, қалғаны қараңғы қалмауы тиіс. Мемлекет қала мен даланы қатар дамытуы шарт, сонда ғана теңгерім болады.

Қазақта «Үйренген жеріне көрген түстей» деген сөз бар. Ауылға үйренген адам қалада сарыла бермейді, түбі өзінің туған жеріне жетпейді. Қалада мүмкіндік көп болғанымен, қалам мен қайғы бірге жүруі мүмкін – бәсеке, стресс, әлеуметтік теңсіздік, қымбатшылық... Ал ауылдың ауасы таза, жұрты қарапайым, қарым-қатынасқа бай. Мен мұны қала тіршілігін де көрген соң салыстырып айтып отырмын. Сондықтан урбанизацияны тек оң құбылыс деп қабылдамаймын. Оның пайдалы жағы – ел экономикасы жаңарып, инновация, өндіріс дамиды, жаңа буын қалыптасады. Ал зиянды жағы – ұлттық негізімізден көз жазып қалуымыз мүмкін. Ауыл әлсіресе, ана тілдің мәйегі солғындауы ықтимал. Қаланың қазағы көбіне орысша немесе шала қазақша сөйлейтіні де белгілі жайт еді, қазір шүкір, өзгеріп келеді. Бірақ қалада орта басқа ғой – сырттан келген ақпарат, басқа мәдени ықпал басым. Сондықтан ауылдағы жұртымыздың басым болуы белгілі бір тепе-теңдікті ұстап тұрды.

Қазір заман басқа – ақпарат заманы, технология заманы. Сол себепті ешкімді «ауылда отыр» деп мәжбүрлей алмаймыз. Ұлттық стратегиямыз – халықты қалалық па, ауылдық па, қай жерде де бақытты ету. Осы тұрғыдан алғанда, менің ойым – ауылды жойып алмай, сақтап қалуымыз қажет. Иә, Қазақстан урбандалу жолында, бұл үрдісті тоқтату мүмкін емес. Бірақ урбанизация қазаққа тек сонда ғана пайдалы, егер ол ауылды да қамтып, ауылдық жерге серпін беріп отырса. Менің көкейімде жүргені де – дәл осы мәселе. Жергілікті өзін-өзі басқару, ауыл шаруашылығын қолдау, шағын ауылдарды біріктіріп, тірек елді мекендер жасау – осының бәрі мемлекет саясаты арқылы шешімін тапса деймін. Қазір көптеген ауылдардың жағдайы түзелді, бірақ әлі де кейбірінде мектеп жоқ, жолы нашар, интернеті нашар. Мұны көрген соң жастар тұрақтамайтыны анық. Ендеше сол кемшіліктерді жою – біздің борышымыз. Ауыл еңсесін тіктесе – халықтың жүрегі орнына түседі. Қала – экономикамыздың күретамыры болса, ауыл – мәдениетіміздің, ұлттық келбетіміздің жүрегі. Сол жүрек тоқтамауы керек.

– Осы бір сұрағым жанды жеріңізге тиіп кеткендей ме қалай? Өзіңіз ауылыңызға жиі барасыз ба? Жалпы ауылды сағынатын кездеріңіз бола ма?

– Алдыңғы сұрағыңыз жанды жеріме тиді (күлді). Ауылым жайлы сөз қозғалса, ішім жылып қоя береді. Мен өзім де ауылға жиі барып тұрамын, апта сайын демейін, бірақ мүмкіндік туған сайын туған жердің топырағын бір иіскеп қайтуға тырысамын. Солтүстік Қазақстан облысы, қазіргі Шал ақын ауданына қарасты Бірлік ауылы – менің туып-өскен жерім. Шіркін, Бірліктің табиғаты

қандай ғажап! Көкшенің етегіне жақын қоныс, айналасы толқыған сары қамыс, жазық даласы масатыдай құлпырады. Бала күнімде сол ауылдың әр бұтасын, әр талы мен тасы, көлдері мен бұлақтарын жүгіріп жүріп танып өстім. Қазір көзім жұмулы күйде бүкіл ауылымды елестете аламын – көкорай шалғыны, көгілдір көлдері көз алдымда мөлдіреп тұрады. Ауыл – менің жанымның бір бөлшегі, сондықтан онымен байланысым ешқашан үзілген емес.

Жас кезде, әрине, шаруамен шапқылап, ауылға жиі ат басын бұруға уақыт болмауы мүмкін. Бірақ жүрегім әрдайым туған жерім деп соғады. Кеңшар директоры, аудан, облыста лауазымды қызметте жүргенде қол тимей кететіні рас. Дегенмен мен елге белгілі азамат атансам да, өзімді «ауылдан шыққан Құдайберген» деп есептеймін. Қайда жүрсем де, ауыл өмірінің тыныс-тіршілігін ойлап жүремін. Бір қуантатыны, қызмет бабымен іссапарларға жиі шықтық қой – сонда жол түссе, ауылға соғып кететінмін.

Ауылға барғанда арқамнан ауыр жүк түскендей жеңілдеп қаламын. Қарапайым ауыл кісілерінің жүзін көру, солардың қоңыр тіршілігін көру маған бір ерекше күй сыйлайды. Жас кезде велосипедті көлік қылып, Бірлік пен Николаевка арасында талай шапқылағаным есімде. Қыстың қақаған аязы да, жаздың аптап ыстығы да бізге кедергі емес-тін: қызық қуып ауылдан ауылға асыр салып жүре беретінбіз. Бүгінде, міне, техника мен көлік заманы – бірақ мен сол балалық шағымның аңғал дүниесін қатты аңсаймын кейде. Қыста бетінді қарып түсетін аяз, жазда жүзіме шуақ төгетін күн – соның бәрі туған жерімнің мені еркелеткен естен кетпес естеліктері екен ғой. Қазір сол ауылға барғанда, баяғыдағы бала Құдайберген болғым келіп кетеді (күлді). Төбесі аласа, жыпыжылы үйлер, қоршауда тұрған момын қозы-лақтар, кешкісін бұлақтың басында суға толы шелегін көтеріп қайтқан келіншектер... Осындай қарапайым суреттердің өзі жүрегімді елжіретеді.

Жалпы, мен ауылдан ешқашан іргемді аулақ салған жан емеспін. Өзіңіз білесіз, қызмет бабында да көбіне ауыл шаруашылығына жақын болдым. Зейнетке шыққан соң, ауыл шаруашылығы корпорациясын басқардым. Қазіргі таңда, құдайға шүкір, елімізде мал өсіру, егін салу қайта жанданып келеді. Ауылға мемлекет көңіл бөле бастады. Осындай жаңалықтарды естігенде марқайып қаламын. Ал ауылдың мәселесі ушығып бара жатса, оған жаным ауырады. Сондықтан ауылдас ағайындарыммен жиі сөйлесемін, не қажет, не мұқтаждары бар – құлақ түріп отырамын. Қолымнан келген көмегімді аямаймын. Туған ел деген – адам өміріндегі ең қасиетті ұғым. «Ит тойған жеріне, ер туған жеріне» дейді халқымыз, мен үшін туған ауылымның әрбір түтіні – қымбат. Қазіргі қаладағы қарапайым тұрмысым қанша жайлы болса да, ауылдың жұртындай алаңсыз рақат жоқ шығар.

Сағыныш деп қалдыңыз ғой, шынымды айтсам, кейде түсімде бала кезімдегі ауылымды көремін. Сол сұрлеу жолдар, сол қыстаулар, үйлер, көзкөрген

адамдар... Ояна салып «апыр-ай, шіркін, уақыт деген зымыран, бір кездері шулай жүрген сол ағайынның көбісі бүгінде бақилық болды-ау» деп бір мұңайып аламын. Бірақ артынан шүкір деймін: сол ағаларым мен жеңгелерімнің көзі – балалары, немерелері өсіп жатыр, ауылдың түтіні түтеп жатыр. Мен ауылыма барған сайын қабірстанға кіріп, аруақтарға құран оқытамын. Ата-баба рухына тағзым етіп, дұға бағыштасам, жүрегім бір жеңілдеп қалады. Ауыл деген – тек өмірдің басталған жері емес, әулетіңнің тамыры жатқан қасиетті мекен. Сондықтан ауылға сағынбау мүмкін бе?! Алыс сапардан оралғанда, кіндік қаны тамған жердің топырағын маңдайыңа басып, тәубе ететініміз содан. Мен де ауылға барғанда дәл солай рақаттанамын. Туған жердің тасы да сүйкімді дейді ғой, дәл сол рас, кейде бала құсап ауылдың көшесіне көз тастап тұрып, әр үйдің анадайынан мені танып, амандасып жатқан адамдарын көргенде көңілім босап қалады. Сағыныш – туған жерге деген махаббаттың бір көрінісі ғана, ал махаббатым еш сөнбек емес. Ауылым тұрғанда – менің де бақытты бала күнім, қайталанбас жастық шағым тірі секілді сезіле береді. Сондықтан туған ауылыма жыл сайын ат басын бұрып тұру – мен үшін жазылмаған заң.

– Сіз кезінде жоғары билікте қызмет істедіңіз, талай азаматтармен араластыңыз. Сол кездегі басқару жүйесі мен қазіргі билікті, сол кездегі қызметкерлер мен қазіргі қызметкерлерді салыстыратын кездеріңіз бола ма?

– Кезінде кеңес дәуіріндегі басқару жүйесінде де, тәуелсіздік жылдарындағы билік жүйесінде де еңбек еттім. Ол екі кезеңнің ерекшеліктерін салыстырып ойланатын сәттерім аз емес. Кешегі кеңестік басқару – қатаң тәртіпке, бір орталыққа бағынуға негізделген иерархия болатын. Яғни нұсқау жоғарыдан түседі, оны бұлжытпай орындау – жергілікті басшылардың міндеті. Ол жүйенің артықшылығы – вертикаль мықты болды, кемшін тұсы – жергілікті жердің ерекшелігі еленбей, кейде шамадан тыс орталықтық үстемдік жүрді. Ал бүгінгі басқару жүйеміз – тәуелсіз елдің өз қажеттілігіне қарай қалыптасқан, біршама децентрализацияға ұмтылған құрылым. Яғни қазір әр деңгейдегі әкімдіктерде өзіндік өкілеттер бар, заңнама соған қарай бейімделген. Дегенмен, әлі де орталықтың ықпалы зор, әсіресе қаржы-экономикалық тұтқалар орталықтан шешіледі. Оны теріс деуге келмес, унитарлы мемлекетпіз, бірақ болашақта басқаруды оңтайландырып, жергілікті өзін-өзі басқаруды күшейте берсек, құба-құп.

Ал енді сол кездегі қызметкерлер мен қазіргі қызметкерлерді салыстырсақ, бұл енді қызық тақырып. Біздің буын – бейнетқорлау, шыдамдылау, тәртіпке үйренген буын еді. Бәлкім заман солай болды ма, білмеймін, бізге талап қатты еді. Жоғарыдан бір нұсқау түссе, күн-түн демей орындайтынбыз, үстелдің үстінде қағаз нашылып жатса да, жұмысты аяқтамай кетпейтінбіз. Жүктелген міндетті атқармай, ертеңге қалдыру деген атымен болмайтын. Тіпті басшылардың өзі қол астындағы маманның кемшілігін кешірмейтін қатал болды. Мысалы, біз

жас кезімізде аудан басшыларынан кәдімгідей именетінбіз, олар не айтса да үндемей тыңдайтынбыз. Қазіргі жастарда ондай шектен тыс именшектік аздау, олар еркін, ойындағысын ашық айтып тастай алады. Бұл, бір жағынан, жақсы: сөз бостандығы, өз пікірін білдіре алу – демократиялық қоғамның көрінісі. Екінші жағынан, бүгінгі буынның тәртіпке мойынсұнуы төменірек тәрізді, басшыға бұрынғыдай құрметпен қарау жағы кемшін бе деп қалам. Жалпы, бір айырмашылық – бұрын қызметкерлер арасында идеалистік көзқарас басымырақ болды. Елдің мүддесі үшін аянбай тер төгу, жауапкершілікті терең сезіну – бұл қасиеттерді партиялық тәрбие күштеп та болса қалыптастырды. Ал қазір нарықтың әсері ме, адамдардың көбі материалдық пайдасы бар істің соңына көп түседі де, қоғамдық, идеологиялық шаруаларға құлшынысы аздау. Жастар мансапқа жылдам жетуге тырысады, «атымды шығарсам, тез өсем» деген ниет толы. Бізде ондай амбиция болды деп айтпаймын, болмай қалғаннан емес, «әуелі ісіңмен дәлелдеп ал» деген принцип мықты ұсталды. Көтерілгің келсе, әуелі төменгі сатылардың бәрінен өтіп, ысылып барып жоғарылауың керек еді – оның да дұрыс жағы бар. Қазір екінің бірі жасында басшы боп шыға келеді, бірақ кейде тәжірибесі кемшін, халықпен жұмыс жасаудың әдіс-тәсілін толық меңгермегенін байқап қаламыз.

Сол кеңес заманында мен секілді жігіттің отызға жетпей кеңшар директоры болуы үлкен оқиға саналатын. Өйткені орта буынның бәрі тізімде тұратын, әр лауазымның өз кезегінде тұрған мықтылары бар еді. Тіптен, ертеректе «30-ға толмағанды басқарма» деген жазылмаған қағида да болған. Ал қазір қарап отырсақ, 30-35 жаста министр, әкім болып жатқандар бар – бұл, әрине, таңғаларлық жайт. Бір жағынан, мақтанасың: міне, қазақ жастары қандай алғыр, қабілетті, кешегі біздер еңбектеніп жүріп жеткен биікке олар ерте шығып жатыр деп. Екінші жағынан, көңілінде сәл алаң да тұрады: жас қой, тәжірибесі толысты ма екен, қателесіп жүрмесе игі еді деп. Әйтеуір, қазіргі кадр саясаты жылдам, динамикалық сипат алғанын мойындау керек. Бұл – нарықтың сұранысы шығар. Себебі қазіргі технология, жаңа экономика кәрі-кұртанды жүрісінен оздырып жіберетіндей. Компьютер, инновация дегенді жастар тез меңгереді, сондықтан соларды алдыңғы шепке қоюға тура келуде. Мұны түсінемін. Бірақ, қалай десек те, жастар мен аға буынның арасындағы сабақтастық үзілмеуі керек. Бұрын да солай болған: бізді үлкендер тәрбиеледі, біз кейінгілерді үйреттік. Қазір де жас әкім, министрлердің қасындағы кеңесші ағаларына құлақ түргені артық етпейді деп білемін. Елімізде тәжірибелі мемлекет қайраткерлері баршылық, солардың көрген-білгенін жастар кәдеге жаратса, ұтпаса – ұтылмайды.

Ал жалпы басқару жүйесі туралы айтсам, мен қазір мемлекеттік қызметкерлердің кәсібилігі артқанын байқаймын. Біздің кезімізде дипломы бар, партиялық мектебі бар адам мықты саналды. Бүгінгі күннің мамандары оның үстіне шет тілдерін біледі, халықаралық тәжірибе алмасқан, аналитикалық қабілеті

зор жаңа кадрлар өсіп шықты. Бұл – қуанатын жағдай. Әсіресе «Болашақ» стипендиясымен оқып келген біраз жастар басшылыққа келіп, тың реформалар ұсынып жатыр. Бұрын ондай мүмкіндік жоқ еді. Сондықтан әр дәуірдің өз талабы бар. Кеңестік жүйе кертартпа, шектеулі болса да, өз заманында жұмыс істеді. Қазіргі ашық қоғамда басқару мүлде басқа әдістерге сүйенеді – жариялылық, есеп беру, халықпен коммуникация орнату. Біздің буында ондай дағдыларға аса мән берілмейтін. Қазір заман солай: әкім қара халыққа жақын болмаса, сөзін тыңдамаса – көп отырмайды. Бұл да дұрыс үрдіс. Яғни бүгінгі билік пен бұрынғы биліктің айырмасы – халықтың талабы өсті, соған сай қызмет ету қажет.

Қорыта айтсам, әр заманның басқару жүйесінің жақсысынан тәлім алып, жаманынан сабақ шығара білген жөн. Мен бұрынғыны даттап, бүгінгіні мадақтайын деп тұрған жоқпын, тек екеуінің де артық-кем тұстарын көрдік. Екеуінен де түйгенімді ортаға салып отырмыз. Қазіргі буынға өзім ақыл-кеңес айтудан жалыққан емеспін. Жастар «Ақсақал, кеңес беріңіз» деп келсе, әрқашан дайынмын. Өйткені кезінде бізді үйреткен, өсірген үлкендер еді, енді біздің парыз – сол эстафетаны жалғау. Басқару деген – жүктің ауыры, жауапкершілігі мол іс. Оны жұмыла атқарғанда ғана елге пайдасы тиеді. Бұрын да солай болған, қазір де солай.

– Нарық кезінде байлар көбейді. Оны оң өзгеріс ретінде қабылдап жатқандар да бар. Қысқа жібi күрмеуге келмей жатқандардың да саны аз емес. Сіз қалай ойлайсыз, осы жай түбінде бізді тұйыққа тіремей ме, текетіреске алып келмей ме?

– Нарық келгеннен кейін байлар мен кедейлер көбейді деген рас. Бұрын кеңес кезінде бәріміз бірдей едік – жалақымыз шамалас, дәулетіміз деңгейлес, айырмашылық көзге ұрып тұрмайтын. Қазір қоғам өзгерді, біреу алысқа кетті, біреу кейін қалды. Бұл – заңдылық, бірақ шектен тыс кетсе, әлеуметтік теңсіздік түбі тұрақтылыққа сызат түсіруі мүмкін. Шамадан тыс байыған топ пен күнін әрең көріп жүрген кедей топтың арасы алшақтап кетсе, қоғамда жік пайда болады. Мұндай дисбаланс ақырында әлеуметтік текетіреске ұрындыруы ықтимал.

Мен сізге бірер нақты цифр айтайын. Сарапшылардың зерттеуінше, Қазақстанда ең ауқатты 10 пайыз халық ел байлығының 60 пайызына ие екен. Ал халқының жартысына жуығының айлық табысы тым төмен – тіпті ең төменгі жалақы мөлшеріне жетпейді екен дейді. Міне, осыдан-ақ қоғамдағы теңсіздіктің қаншалық үлкен екенін аңғаруға болады. Байлар байыған үстіне байып, кедейлер кедейлене түсу тенденциясы анық байқалады. Мұны дер кезінде реттесек, ертең кеш болады. Біріккен Ұлттар Ұйымы болсын, басқа халықаралық ұйымдар болсын, «әлемдегі ең үлкен қауіп – әлеуметтік теңсіздік» деп дабыл қағып жатыр. Себебі теңсіздік тек экономикалық мәселе емес, оның саяси, мо-

ральдық зардабы бар. Бай мен кедейдің арасы алшақтаса, араздық, күншілдік, наразы көңіл-күй туындайды. Ол билікке сенімсіздікке ұласады. Ақыры әлеуметтік жарылысқа жетелейді. Тарихта талай революция, төңкерістер осындай теңсіздіктен пайда болған. Сондықтан бұл – өте нәзік, салмақты қарайтын проблема.

Қазақстанда қаншама реформалар жасалды. Бірақ, өкінішке қарай, қоғамда бай мен кедейдің айырмасы жыл санап көбеймесе, азайған жоқ. Бұған не істеу керек? Меніңше, әлеуметтік әділеттілікті күшейту қажет. Яғни халықтың аз қамтылған тобына мемлекет көбірек қолдау көрсетуі керек. Кедейлік шегінде өмір сүріп жатқан отбасыларға жан-жақты көмек беру – мемлекеттің мойнындағы міндет. Соңғы жылдары осы бағытта бірқатар іс атқарылды: атаулы әлеуметтік көмек, көп балалы отбасыларға жәрдемақы, мүмкіндігі шектеулі жандарды қолдау шаралары күшейді. Бұл дұрыс. Алайда тек бюджеттің көмегімен кедейлікті түбегейлі жеңу қиын. Мұнда жүйелі тәсіл керек: экономиканы әртараптандыру, өңірлердің тең дамуы, ауыл мен қаланың теңесуі, білім беру арқылы әлеуметтік лифт жасау, ең бастысы – халықтың табысын арттыру. Мысалы, биылғы жылдың бірінші тоқсанында ең төменгі күнкөріс деңгейінен де аз табыс табатын тұрғындардың үлесі 5,2 пайыз болды деген дерек оқыдым. Бұл дегеніңіз – миллионнан астам адам кедейлік шыңырауында күнелтіп жатыр деген сөз. Бұған қоса, орта тап жұқара бастады, байлар еселеп байыды. Міне, осы процесс бізді алаңдатуы керек.

Оған қоса, ел ішіндегі байлықтың әділетсіз бөлінуі қоғамдық санада жағымсыз пікір тудырып отыр. Халықтың көзі ашық, ақпарат көп. Мәселен, 2020 жылы мемлекет басшысы Тоқаев мырза «Қазақстан байлығының тең жартысы небәрі 162 адамның қолында» деген дерек келтірді. Ойлап қараңызшы, 19 миллион халықтың байлығы 162 алпауыттың уысында деген сөз ғой. Бұл шындық талайға ой салды. Расында, бір шоғыр элитаның аса бай болып, қалған жұрттың тең жартысы несиеге, қарызға өмір сүріп отырғаны – әділет пе? Әділет емес. Әділет болмаған жерде ашу-ыза тумай қоймайды. Елімізде 8,6 миллион адам түрлі қаржы ұйымдарына қарыз екен, тұтынушылық несие 9,5 триллион теңгеге жетіпті. Ал сол уақытта кейбір банктер акционерлеріне жүздеген миллиард теңге дивиденд түсіріп отыр. Осы теңсіздікті көргенде, менің де ішім удай ашиды. Халқымыз бейбіт, шыдамды ғой, бірақ шыдамның да шегі бар. Қаңтар оқиғасы секілді дүрбелеңдер – көбіне әлеуметтік теңсіздіктің, әділетсіздіктің шегінен асқанда бұрқ етеді. Бізге ондай жолдың керегі жоқ.

Ендеше бай мен кедейдің арасын жақындату үшін шұғыл шаралар керек. Біріншіден, мемлекет әлеуметтік саясатты күшейтуге тиіс. Ең төменгі жалақы, ең төменгі зейнетақы мөлшерін кезең-кезеңмен өсірген жөн. Халықтың тұрмыстық тапшы қажеттіліктерін өтеуге жәрдемдесу керек. Екіншіден, салықтық саясатты өзгерткен абзал. Әл-ауқаты жақсы, тұрмысы бақуатты азаматтар қо-

ғам алдындағы жауапкершілігін сезінуі қажет. Мен шын жүректен байып, кәсіп жасап жатқан адамдарға қарсы емеспін. Тек сол ауқаттылар табысының бір бөлігін ел игілігіне қайтарып отырса, нұр үстіне нұр болар еді. Прогрессивті салық дейміз ғой, кіріс көп болған сайын соған сай салық ставкасы да жоғарылау – әділетті норма. Көп елдерде бар тәжірибе. Бізде де осыны енгізуді жиі айтады, мен де қолдаймын. Байлардың байлығына салықты көбейту, прогрессивті табыс салығын енгізу қажет деген пікірлер орынды. Қайталап айтайын, бай болуға қарсы емеспіз, бірақ байлығың артып жатса, оның зекетін кедей-кепшікке беруді ұмытпа. Бұл – ата-бабамыздың да өсиеті.

Үшіншіден, қоғамда қайырымдылық пен жанашырлық құндылықтарын дәріптеуіміз керек. Ауқатты адам байлығым мәңгілік емес, «халықтың несібесі бұйырған шығар» деп ойлап, қолындағысымен бөлісуді парыз санаса. Кедейге жәрдем беру тек мемлекетке қарап қалмауы тиіс, қоғамда әр бірлік құмға сіңген судай болмай, шөліркегенге жетіп жатса игі. Бай кәсіпкерлерге қаратып айтып отырмын: халықты жұмыспен қамтып отырсыңдар, рахмет, бірақ одан тыс та әлеуметтік жауапкершілікті күшейтіндер дегім келеді. Бүгін ел ішінде көп көтеріліп жүрген мәселе – жер асты байлығынан түсетін табыстың игілігі халыққа қарапайым жолмен жетуі. Кей елдерде мұнайдан түскен пайдадан әр азаматқа үлес бөлінеді. Бізде ондай механизм қарастырылмаса да, мемлекет әлгі табыстарды бюджет арқылы халыққа қайтарады: жол салып, мектеп, аурухана ашып дегендей. Мұны халық әрдайым түсіне бермейді. Сондықтан билік әлеуметтік саясаттың әсерін арттыру үшін тікелей қолдау формаларын да енгізіп жатыр (жалақы көтеру, жәрдемақы тағайындау сияқты). Бұл да теңсіздікті азайтуға бағытталған шаруа.

Қысқасы, қоғамдағы бай-кедейдің арасы алшақтауы – жақсы нышан емес. Ауызбіршілігімізге сызат түспесін десек, осы мәселені шұғыл шешуіміз керек. Маған кейде кейбір қалталылардың көзқарасы ұнамай қалады: қара халықтың тұрмысын, елдің әл-ауқатын жете бағаламайды, тек өзінің бизнесін күйттеп жүре береді. Бұл – дұрыс емес. Абай атамыз ондайларды «малға достың мұңы жоқ, малдан басқа» деп сынаған. Сол сияқты, ақшам бар деп астамсу – құндылықтарымызға жат. Бізде ұлттық дәстүр бойынша бай кісі – өз ауылының қамқоршысы, кембағалдың қолдаушысы болуы тиіс. Сонда ғана бай мен кедейдің ортасы жарасады. Жалпы, теңсіздік тұрақтылыққа қауіп төндірмеу үшін әрбір ауқатты адам әлеуметтік жауапкершілігін сезініп, әлжуаз топтарға қайырымын көбірек тигізгені жөн. Сол мәдениет қалыптасса, қоғамымыз ізгіленеді, әлеуметтік араздық ушыға қоймас. Ал мемлекет өзінің реттеуші функциясын әділ атқарғанда – заң алдында баршамыз тең болғанда – халықтың билікке сенімі артады. Бұл да әлеуметтік үйлесімнің басты факторы.

– Иә, уақыт шапқан аттай зымырап өтіп жатыр. Бөгелу, тоқтау жоқ. Біздің көз алдымызда бірнеше ұрпақ алмасты. Болашақ иесі–жастар деп өзімізден

кейінгілерге үміт артамыз. Ол дұрыс та шығар? Өзіміз де жас болдық қой. Сіз қызмет баспалдақтарымен тез өстіңіз, 30-ға толар-толмаста шаруашылық басқардыңыз. Ол заманда екінің біріне мұндай сенім көрсетіле бермейтін. Қазір жағдай өзгерді. Жастар тез өсіп жатыр. Осы жайында сіз не ойлайсыз?

– Иә, уақыт шапқан аттай жүйткіп өтуде. Біз көз алдымызда бірнеше ұрпақ ауысқанын көрдік. Өзіміз де жас болдық. Отызға толар-толмаста шаруашылық басқарғанымыз рас, ол заманда екінің бірі бұндай сенімге ие бола бермейтін. Қазір заман басқа: жастар жастайынан тез өсіп жатыр, бұған өз басым қуанамын, бірақ кейде алаңдайтыным да бар.

Жалпы, жастар – елдің болашағы. Біз бүгін бармыз, ертең зейнетке кетеміз, артымыздан ерген жас буынға үміт артамыз. Бұл – өмір заңдылығы. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдары білімді, талапты жастар көп шықты. Қарап отырсаңыз, қазір ел тізгінін ұстап жүрген азаматтардың бір шоғыры – тәуелсіздік жылдары қалыптасқан, 40-50 жас аралығындағы адамдар. Олар өз кезеңінде баспалдақтармен өсіп жетілді. Ал қазір одан да кіші, тіпті отыздың ар жақ-бер жағындағы жігіттер үлкен лауазымдарға келіп жатыр. Жаңа ғана айттық, ең жас министр небәрі 36 жаста екен. Ал 38 жасында қаланың әкімі атанған жастар бар. Мұндай мысалдар бұрын-соңды болмаған. Бұл нені көрсетеді? Бұл – мемлекеттік кадр саясатының жасарып, жылдамдап келе жатқанын көрсетеді. Оған қуанбасақ, ренжитін дәнеңе жоқ. Себебі жаңа заман талаптары басқаша: жаңа технологияны шемішкеше шағатын, бірнеше тілді еркін меңгерген, әлемдік экономиканы барлауға бейім, құймақұлақ жастар керек-ақ. Біздің жастар сол үдеден шығып келеді.

Бірақ мен бір нәрсені жастарға әрдайым ескертемін: қызметте тез өстім екен деп, дандайсұға, тәжірибені елеусіз қалдыруға болмайды. Қанша жерден білімнің заманауи, көзқарасың озық болса да, өмірлік тәжірибені кітаптан оқып ала алмайсың. Тәжірибе – жылдар мен еңбекпен келеді. Сондықтан тез лауазымға жеткен жас жетекшілер төңірегіндегі тәжірибелі мамандардан, ақылман ағалардан үйренуден қашпағаны абзал. Өкінішке қарай, кейде ондай сәттерді байқап қаламын: кеше ғана келген жас басшы бұрыннан істеп жүрген көне кадрларға менсінбеушілік танытады, «сен ескі тәсілмен қалдың» деп тиіседі. Бұлай ету дұрыс емес. Жаңаны енгіземін деп бұрынғының бәрін сызып тастау – қателік. Дәстүр мен жаңашылдықты үйлестіре білген басшы ғана үлкен нәтижеге жетеді. Бұл – менің ұзақ жылдық қызметімде көңілімде тұйген қағидам.

Мен отызға жетпей кеңшар басқарғанда, шаруашылықтың жілігін шағып, майын ішкен біраз ағалар болды қасымда. Солардың кеңесіне құлақ түрдім, үйрендім. Жас басыммен білместікпен шалыс қадамдарға баруға талай рет тәжірибелі агрономдар мен зоотехниктерден құралған команда жол бермеді. Егер мен өзімді «директорым, сендер маған бағынасындар» деп олардың пікірін тыңдамасам, кім біледі, жіберген қатем де көп болар ма еді? Құдайға шүкір,

көптің арқасында, үлкендердің демеуінің күшімен қиын белестерден аман өттік. Сол себепті қазіргі жас басшыларға айтарым – көптің кеңесіне жүгініңдер, ақсақалдардың ақылын тыңдаңдар.

Қазіргі жастардың білімділігіне сүйсінемін. Біздің кезімізде мұндай мол мүмкіндік болмады. Қазір шетелде оқып келгендер, түрлі тренингтерден өткендер көп. Оның үстіне цифрлы дәуір, ақпарат тасқынының ортасындасыздар. Яғни іздеген дүниенді әп-сәтте тауып аласың, керегінді компьютерден оқи қоясың. Мұның артықшылығы да, кемшілігі де бар. Артықшылығы – білім алу жеңілдеді, кемшілігі – кейде үстірттікке бой алдыру қаупі бар. Сондықтан жастарға тереңдік жетіспейді ме деп алаңдаймын. Жастар көп нәрсені біледі, бірақ кейде үстірт біледі. Бір мамандықты толық игеріп, тәжірибесін шындауға енді келгенде, басқа салаға секіріп кете береді. Бұл – тұрақсыздық. Өз жолыңды анық таңдау, соған бүкіл ынта-ықыласпен беріліп еңбек ету – кез келген карьераның берік негізі. Біз солай өстік, он жұмыстан он жұмысқа секірген жоқпыз, әр баспалдақта тиянақты істер тындыруға тырыстық. Қазір заман басқа, мобильдік қажет шығар. Дегенмен, жастық қызбалықпен бірден бәйгеге ұмтылғаннан гөрі, аптықпай жүйелі өсу артық. Жас болсаң да сабыр мен парасатты серік ету – нағыз кемел басшының сипаты.

Қорыта айтқанда, қазіргі жастардың қызметте тез өсуі – заман талабы. Бұған үрке қарауға да болмайды. Өйткені дүние жүзі жасарып келеді, технология жанаруда, оны игеру үшін жаңа дем, тың серпін қажет. Қазақтың жастары қай кезде де алғыр болған, біз сонау кеңес дәуірінде де комсомол-жастар бригадасы дегенді құрып, талай тиімді істер атқаратынбыз. Жастарға сенім арту – меніңше, дұрыс үрдіс. Президентіміз де «Жастар кадрлық резервін» құрды, көптеген лауазымға соларды тағайындап, мүмкіндік берді. Бұл – мемлекет ұстанымы. Біз бұған қуанамыз. Бірақ қуанғанмен, ескертерімізді де айтып отыру – парыз. Мен өзім осындай сұхбат, отырыстарда жастарға жиі кеңесімді айтып жүремін. Қабыл алатындары бар, алмайтындары бар – ол өз еркі. Кезінде өзім де жас болдым, арынды болдым, бірақ үлкендердің жолымен жүріп, сол кісілердің батасын алғанда ғана ісім өнетінін байқадым. Сондықтан жастарға да сол батаның, сол тәлімнің шарапаты тиюге тиіс. Оны жокқа шығармай, қастерлей білсе – нұр үстіне нұр. Қызметте тез өскенге марқайып, «болдым-толдым» деу опа бермейді. Өсу бар жерде, сыныктарға толы жолда құламаудың, адам болып қалудың жөні бір басқа. Жас келе осыны түсінесің. Қысқасы, жастардың жалындап алға шығуы дұрыс, тек жалындары жанып тұрып жарыққа айналу үшін сабыр мен тәжірибе керек екенін ұмытпаса игі.

– Жастарға қатысты әңгіме қозғалғанда айтпай кетуге болмайтын тағы бір мәселе – қазіргі жастар компьютерге тым әуестеніп, кітап, газет-журнал оқудан қалды. Осыған не айтасыз?

– Бүгінгі жастардың арасындағы тағы бір құбылыс – ғаламтор мен компь-

ютерге әуестеніп, кітапты қолына алуды қойды деген әңгіме. Бұған қатысты екі ұшты ойым бар. Бір жағы, шын мәнінде де, кітап оқитын жастардың қатары селдіреп бара жатқандай. Бұрын біздің заманымызда жұрт қағаз кітапты құшақтап жататын. Қазір экранға телміріп отырады. Әлеуметтік желілер, ойындар, фильмдер – бәрі қолдың астында. Сөйтіп, көркем әдебиет оқуға ынта азайғаны рас. Статистикаға жүгінсек, Қазақстан халқының небәрі 17 пайыздайы ғана кітапты тұрақты оқиды екен. Бұл өте төмен көрсеткіш. Яғни қоғамымыздың бестен бірі ғана кітапқұмар, қалғаны мүлде оқымайды деуге болады. Бұл, әрине, алаңдатарлық жағдай.

Екінші жағы, бүгінгі жастар оқымайды деген бос сөз деп те жатады кейбірі. Мысалы, кітапханашылар «кітапханаға келіп отырған жастар бар, оларды көрмеген соң үлкендер солай ойлайды» дейді. Бұл да жоқ емес: қазір жастардың арасында кітап клубтарын құрып, бірге оқитын топтар пайда болуда. Қалаларда «буккроссинг», кітап алмасу деген жақсы трендтер бар. Яғни жастардың ішінде кітапқа ықылас қойған саналы топ өсіп келеді. Олар тіпті әлеуметтеніп, топтасып, оқыған кітабын талқылап, насихаттап жүр. Мұны өз көзіммен көріп қуанамын. Мысалы, Сәбит Мұқанов атындағы Солтүстік Қазақстан облыстық кітапханасы соңғы жылдары күрделі жөндеуден өтіп, жаңа келбетке ие болды. Сол жерге барғанымда жастардың келіп, іші толып отыратынын көріп тәнті болдым. Баяғыдай шаң басқан кітапхана емес, заманауи компьютер, интернет қойылған жайлы орын. Келушілерге кофе ішетін орынға дейін қарастырылған. Демек, егер жастарды кітап оқуға тартуға жағдай жасасақ, олар аса қарсы емес екенін аңғардым.

Дегенмен, кітаптан жаппай алыстау – бүгінгі уақыт шындығы. Қағаз кітап оқудан гөрі қысқа ролик көріп, қысқа мәтін парактауға үйренген буын қалыптасты. Осы орайда, әрине, ақпараттық технологиялардың дамуы басты себеп. Қазір кез келген мәліметті интернеттен әп-сәтте табуға болады. Кітап ашып, ұзақ іздеу, конспект жасау әдеті келмеске кеткендей. Бұрын біз кітапқа түскен деректі дәптерімізге түртіп, қорытынды жазып үйренсек, қазір Ctrl+F арқылы бәрін табады (күлді). Сондықтан жастарды бір жақты жазғыру да артық. Заман ағымы сондай – ақпарат цифрлы форматқа өтті, кітап оқу ұғымының өзі өзгерді. Біреу гаджетінен электронды кітап оқиды, оны біз сырттай байқамауымыз мүмкін.

Дегенмен, рухани тереңдік үшін кәдімгі баспа кітаптың орны бөлек дер едім. Өйткені ұзақ мәтінді көз майын тауысып оқу – миға жаттығу, ойға азық береді. Ал қысқа хабарламалар легі арқылы сана үзік-үзік ақпаратқа үйренеді де, терең пайым жасай алмайды. Сондықтан мен жастарға мүмкіндігінше классикалық тәсілмен кітап оқуды ұсынар едім. Аса құнды шығармаларды қолға ұстап, иісін сезініп оқығанға не жетсін! Біздің буын осылай тәрбиеленді. Ежелден қазақ «кітап – білім бұлағы» деп келді. Қазір де солай: ғаламтор теңізінен ақпар ал-

ғанмен, оны бекітіп, сараптау үшін кітап көмектеседі. Кітап – жүйелі білімнің қайнар көзі. Мысалы, тарихты интернеттегі қысқа мақаладан біліп шықсаң, ол үстірт болуы мүмкін. Ал белгілі тарихшының қалың монографиясын оқысаң, сол кезеңге терең бойлайсың. Кітап – ойлауды үйретеді, талдауға баулиды, қиялыңды ұштайды. Осы қасиеттері үшін де кітап оқу маңызды. Ой мен қиял – адамды адам ететін құдірет. Егер бүгінгі жас тек сурет пен қысқа ролик қарап, таңдай қақса, онда ойлау қабілеті төмендейді, есте сақтауы нашарлайды. Дәрігерлер де мұны растайды: кітап оқымаған адамның жады әлсірейді дейді. Сондықтан бұл – тек руханият емес, денсаулық мәселесі де.

Әрине, компьютер заманын кері қайтара алмаймыз. Цифрлы дәуірдің озығына жүгіне отырып, кітап оқу мәдениетін қатар дамытуымыз қажет. Бұған ең алдымен ата-ана мән беруі керек. Отбасында ата-анасы кітап ашпайтын үйде баланың да кітапқа құштарлығы тумайды. Біз бала күнімізде электр жарығы жоқ болса да, шамның жарығымен кітап оқитынбыз. Мектептің, ұстаздың талап-талғамы бөлек еді. Қазір ұялы телефондағы ойынның қызығы кітапты жеңіп бара жатыр, бұл шындық. Сол себепті балаларды кітап оқуға баулу үшін балабақшадан, мектептен бастап жүйелі жұмыс керек. Үйде ата-ана кітап оқып, баламен бірге ертегі оқып отырса, бала да кітапты досындай көреді. Бұл – дәлелдеуді қажет етпейтін қарапайым ақиқат.

Ал енді компьютер мен ғаламторды мүлде жаман деуден аулақпын. Жо-жок, жастар заман ағымынан қалмауы керек. Бәсекеге қабілетті болу үшін олар ІТ-ді, цифрлы технологияны терең меңгерсін, бірақ сонымен бірге классикалық әдебиетті, сапалы кітаптарды да ұмыт қалдырмасын деймін. Мемлекет те осыған жағдай жасап отыр – кітапханалар сандық жүйеге көшуде, еліміздегі үлкен қалаларда «оқу халқы» жобалары өтуде. Кітап жәрмеңкелері, әдеби конкурстар көбейді. Мысалы, былтыр «Оқитын ұлт» деген бағдарламалық жоба қолға алынды. Оның аясында мектептерде «оқырман көшбасшы» сайыстары өтті, жас оқырмандар форумдары ұйымдастырылды. Бұл – қуанышты үрдіс, ұлттың оқуға деген қызығушылығын арттыруға сеп болар деп үміттенемін.

Түйіп айтқанда, ғаламторға телміріп, кітаптан қашудың соңы жақсылыққа апармайды. Қазіргі жастар мұны түсінсе деймін. Компьютер – жақсы қызметші, бірақ жаман қожа дейді ғой, яғни технологияны пайдалану керек, бірақ соған тәуелді болып қалмау керек. Кітап сияқты асыл досың тұрғанда, одан қол үзіп кетпеуің абзал. Рухани қорек, интеллектуалдық өсу, сөз байлығын молайту – осының бәрінде кітаптың атқарар рөлі айрықша. Сондықтан қазақ жастары әлемдегі замандастарынан қалыспай, смартфонды да ұстап, сүйікті кітабын да қолынан тастамай жүретін дәрежеге жетсе – нұрлы болашақ сонда деп білемін.

– Өзіңіз кітап оқисыз ба?

– Өз басым кітапты серік етіп келе жатқан адаммын. Бала күнімнен кітапқұмар боп өстім. Әкем жарықтық қолыма алғаш Құрманғазының өмірі жайлы

шағын хикаятты ұстатқанда небәрі 7 жаста болсам керек, ал қызығып оқып шыққаным есімде. Содан бастап кітап менің айнымас досыма айналды. Мектепте жүргенде ауыл кітапханасын тауысып, ескі газеттерге дейін қопарып оқыдым. Ол кездегі әдеби орта бөлек еді: ұстаздарымыз, ата-аналарымыз бізге кітап оқуды үнемі насихаттап отыратын. Соның шарапаты тиді, бойымда әлі күнге кітапқа деген құмарлық сөнген жоқ. Қазір де қолым қалт еткенде кітап ақтарамын, газет-журнал оқимын. Оқымаған күні бір нәрсе жетіспейтіндей мазам кетеді.

Мен өмір бойы ауыл шаруашылығы саласында қызмет еткен адаммын ғой. Сонда да, қолым босаса, көркем әдебиет оқуға тырысатынымын. Ал үлкен лауазымдарда жүргенде енді, уақыт тапшы болды. Кейде іссапарға теміржолмен шығамыз, сол пойызда ұзақ жолда шаруаң жоқ кезде кітап оқып алатын әдетім бар еді. Жас кезімде қазақ классиктерін жата-жастана оқыдым. Әуезовтің «Абай жолын» неше мәрте қайталап шыққаным есімде: әр оқыған сайын жаңа сыр ашатын ғажайып туынды ғой. Мұқағали, Қадір, Кәкімбек, Фаризалардың поэзиясына тәнтімін – кітап сөрелерімде үнемі тұрады, арасында қолыма алып, бір-екі өлеңін қайталап оқып қоямын. Бұл көңілге бір ерекше шуақ сыйлайды.

Жалпы, кітап оқу мен үшін – жан тыныштығының бір тәсілі дер едім. Қиын-қыстау кезеңдерде шаршап-шалдығып келгенде үйде ермек қылып кітапқа үңілер едім. Сонда өзінді басқа әлемде жүргендей сезініп, жаның жадырап шыға келеді.

Кейде жақсы кітап оқығаның – бір адаммен сырласқанмен тең деп жатады ғой, расында да, ұлы жазушылардың шығармасынан мол ғибрат аласың, соны өз өмірінде пайдаланып жатасың.

Қазір жасыратыны жоқ, тарихи кітаптарға, мемуарларға, өмірбаяндық әдебиеттерге көбірек көңіл бөлемін. Дінмұхамед Қонаевтың «Өтті дәурен осылай» деген кітабын бас алмай оқып шыққанмын. Өзім білетін оқиғаларды оның көзқарасы, жадында қалған детальдар арқылы тану қызық еді. Сол сияқты белгілі қоғам қайраткерлері туралы шыққан зерттеу кітаптарды, эсселерді іздеп жүріп қараймын. Бұл – мүмкін жас ұлғайған соң болар – тарихқа, жақында өткен жылдарға мойын бұрып, саралап жүрудің бір түрі.

Ал жалпы, кітап – мен үшін таусылмас қазына, рухани азық. Оқыған әр шығармашынан бір үзім болса да білім алсам, ой түйсем, соның пайдасы өміріме жәрдем. Мысалы, мен Шерхан Мұртазаның «Қызыл жебесін» жас күнімде қалай құныға оқысам, жуырда сол романға қайта көз жүгірттім. Байқасам, кей тұстарын бұрынырақ түсінбеген екем, енді мәнін жаңаша ұғып отырмын. Яғни кітап оқыған сайын сені өсіре береді, берер сабағы таусылмайды. Сондықтан менің қатарластарым – сексенге таяса да кітаптан қол үзбеген достарым бар – соларға қызығамын. Біз бір-бірімізге көрген жақсы фильмімізді, оқыған жаңа кітабымызды айтып, бөлісіп отырамыз. Тіпті немерелерімізге лайықты кітап

сыйлап, оларды кітапқа баулуға тырысамыз. Мен де, мәселен, кітап дүкеніне барсам, немереме бір ертегі, бір танымдық кітап ала келемін. Балаларды да кітапты құрметтеуге, оны жыртпауға, қастерлеуге үйретемін.

Әрине, заман көшіне сай электронды кітап деген шығып жатыр. Өзім де кейде планшеттен, телефоннан мақалалар, зерттеулер оқып қаламын. Бірақ нағыз кітаптың орнын басатын дүние жоқ. Қолыңа алып, парақтап, сөзіне үңіліп, әдемі мұқабасын ұстап, иісін сезіну – одан алар ләззат ерекше. Сол сезімді қазіргі жастарға да тілер едім. Өзім кітапты жастан серік еткеніме қуанамын, өйткені бүкіл өмірімде кітап оқығаннан зиян шеккен жерім жоқ, керісінше, үлкен пайдасын көрдім. Қаншама шешім қабылдар сәтте оқығанымнан түйгенімді кәдеге жараттым, қиын жағдайда кітаптағы жолдар демеу болды. Баба сөзін оқып отырсаң, соның өзінде бір ем бар. Абайдың қара сөздерін парақташы – тұнып тұрған тәрбие, философия емес пе? Жастар Абайды толық оқып шықса, рухани иммунитеті мықты болмақ. Мен заманымыздың заңғар жазушыларының сөзінен демеу тауып отырамын. Сапарларымда, тіпті жұмыста да үстелдің тартпасында ұстап жүретін бір-екі кітабым болады. Мысалы, Бауыржан Момышұлының нақылдарын оқығанды ұнатам. Бір ғажабы, жақсы кітап адамға үміт береді, қамшылайды, жігерлендіреді. Сондықтан менің байламым: кітап – қай заманда да қасиетін жоймайтын қазына. Адам баласы кітаптан қол үзбесе екен, әсіресе қазақтың жастары кітапқа жақын болса екен деп тілеймін. Мен өзім де осы жасқа келгенде жастықтың рухын кітаптан аламын, әр шығармадан жаңа ой, жаңа шабыт алып отырамын. Ендеше кітап менің досым, досымнан айырылмаспын.

– Халық арасында «қазіргі жастар болмашы қиындыққа шыдай алмай бәрінен шеттеп қалады, боркемік, әлжуаз» деген сөздер де айтылып қалады...

– Қазір үлкендер арасында «қазіргі жастар болмашы қиындыққа шыдамайды, әлжуаз болып барады» деген сын айтылып қалады. Шыны керек, ондай мінезді байқатып алатын жастар жоқ емес. Бірақ бұл жалпы барлық жас буын сондай дегенді білдірмейді. Әр дәуірдің жастарының мінез-құлқын, қасиетін әртүрлі сынап-мінейтін бұрыннан бар ғой. Абай атамыз да кезінде «қазақтың баласы қой боғындай», «жасымда ғылым бар деп ескермедім» деп, жастардың бойкүйездігін сынаған. Әр буын алдыңғы буынға жақпай тұратыны – өмірдің жазылмаған заңдылығы сияқты. Сондықтан бүгінгі жастардың төзімсіздігі туралы түбегейлі үкім шығаруға мен қарсымын. Олар да заманның перзенті. Олар өскен орта бөлек, көрген тәрбиесі басқа. Біз кеңес заманында таршылық көрдік, «тарыға жейіп, кеңге тойып» дегендей, кейде жоқшылықты бастан өткердік. Соғыс пен ашаршылықты көрген ата-аналарымыз бізді «заман тыныш болса болды, ештеңеге мойыма» деп өсірді. Ал бүгінгі ата-аналар керісінше, баласын ештеңеден таршылық көрсетпеуге тырысты – қиындық атаулыдан қорғап бақты. Мұның нәтижесінде біраз бөлігі шыдамсыз, шытынағыш бо-

лып өскені рас па деп ойлаймын.

Бірақ мен жалпы бүгінгі буынды әлжуаз, боркемік деп кесіп айтуға болмайды дер едім. Олардың төзімділігі басқа формада көрінеді. Мысалы, біз білмейтін жаңа стресс түрлері қазір көп – ақпараттың тасқыны, қаланың қарбала-сы, бәсекенің шиеленісі – осының бәріне жастар көндігіп жүр. Бір қарасаңыз, бұрынғыдан оңай заман сияқты: тоқшылық, бейбітшілік. Бірақ бұл буынның ішкі әлемінде күресі де аз емес. Техника дамығалы адамдардың жүйкесіне салмақ түсіретін факторлар көбейді. Мұны да ескеру керек. Мен ауылда өстім: ұлан-байтақ дала, еркін көсілген кеңдік. Қазіргі қала баласы төрт қабырғада, телефонға телміріп өсіп жатыр – оның да жүйкеге әсерін қараңыз. Содан келіп, қиындыққа төзім кемиді.

Тағы бір жағы – тәуелсіздік ұрпағы көп нәрсеге еркін жетті, бұрынғыдай қатты мұқтаждық көрген жоқ. Біз тауқыметті көріп шынықсақ, олар қолда барды қадырлеуге аса мән бермей қалуы мүмкін. Ата-ананың міндеті – сол бардың қадірін білуге баулу. Өкінішке қарай, кейбір ата-ана өзі жоқшылықты көргендіктен баласына соны көрсетпеуге тырысамын деп, перзентінің психологиясын қате қалыптастырады: «балам ауырмасын, балам қиналмасын» деп, барлық кедергіні алып тастайды. Ал өмірде кедергі болмай қоймайды ғой. Ертең мектеп бітіріп, үлкен өмірге араласқанда сондай бала шын сынақты көргенде шошып кетеді. Сондықтан тәрбие отбасынан басталады деген сөздің жаны бар. Балаға қыңқ еткізбей, барлық жағдайын жасап өсіру – түбі жақсылыққа апармайтынын үлкендер түсінуі керек.

Ал бүгінде «жастар бос кеуде, әлжуаз» деген жалпы пікірмен келіспеймін. Біздің жастарда намыс бар, көздерінде от бар, білек күші, жүрек соғысы – бәрі бар. Тек кей жағдайда оларға аздап шыдам мен сабыр, ерік-жігерді шыңдау қасиеті жетіспейтіндей. Оны түзету қиын емес. Мектеп қабырғасында, университетте түрлі шынықтыру, қатайту жұмыстарын жүргізуге болады. Бізде әскерге шақырылғанға дейін әскери машық, алғашқы медициналық көмек, еңбек тәжірибесі сабақтары өтетін. Қазір қалай, оны да қарап отыру керек. Кейбір мектептерде еңбек сабағы атымен жоқ, технология пәні деп қояды, бірақ бала шегедей қағып көрмейді. Бұл дұрыс емес. Жас жеткіншекті еңбекке баулу, бойын үйрету – төзімділікке тәрбиелеудің ең тиімді жолы. Техника меңгерсін, компьютер білсін, бірақ кішкене болсын қолмен жұмыс істеп көрген баланың еті тірі болады, кез келген қиындыққа бейімделгіш келеді. Ата-ана да балаға үйде орын тауып беруі керек – жұмсау, көмектестіру, жауапкершілік жүктеу. Өкінішке орай, көп ата-ана «өзім істеп қоя салайыншы» деп, баласын жұмсамайды. Бала жалқау болмаса да, қабілеті ашылмай, ынтасы жойылады. Осындай аспектілерді ойлау керек.

Қиындыққа шыдау мәселесіне келсек, бұрын «жігіттің үш жұрты, жеті ата-сы, қырық сынағы» деп рухани дайындық беретін. Қазір ол жоққа тән. Бірақ

нарық заманы біз ойлағаннан да қиын болуы мүмкін. Егер шынымен бүгінгі қазақ жастары әлжуаз болса, елдің болашағы бұлыңғыр болар еді. Мен оптимистпін: қазақ жастары қанша сын айтсақ та, көбі алғыр, қажет кезде шыдамдылық танытып жүр. Ауыртпалық түссе, елін-жерін қорғайтынына сенемін. Мұны 2020 жылғы пандемияда көрдік, волонтер жастар жанкешті еңбек етті. Кейінгі қаңтар оқиғасында да арандатушыларға ермей, сабыр танытқан саналы жастар көп болды. Осы фактілер бүгінгі буынның ішкі шынығуы бар екенін көрсетеді. Олар ауырмайды деген сөз емес, әлбетте. Бәлкім, біздей белден бейнет кешпеген соң, шыдамдары аздау көрінуі мүмкін. Оны қоғам болып, ақсақалдар болып тәрбиелеу керек.

Бала құсап «сендер нашарсыңдар» деп күнде қолқа салғаннан түк шықпайды. Қайта жастарға сенім артып, оларға рух беру қажет. Сонда олар кеудесін тік ұстап, қайраттанары сөзсіз. Кез келген буын мақтағанды ұнатады, сын естисем, еңсем түседі. Біз де жас күнімізде бойымызда кемшіліктер болды, біреу келіп «боркеміксің» деп бетімізге басса, намысқа тимей қоймайды. Адам өзін дәлелдеуге тырысады, әрине, бірақ тым шектен тыс сынай берсе, сағы сынуы да мүмкін. Сондықтан осы мәселеде үлкендер жағы да тепе-теңдікті ұстағаны абзал. Жастарды орынсыз кемсітпей, орынды мақтап, қанаттандыру керек, қажет жерде ақылмен тәжірибемізбен бөлісу керек. Сонда жастар ересектердің сенімін ақтауға ұмтылады.

Өмір болған соң, қиындық бола береді, әр ұрпақ өз ауыртпалығын көтереді. Мен бүгінгі буынның да қилы кезеңдерде шыңдалып, төзімділігі артып келе жатқанына сенемін. Әсіресе соңғы пандемия жағдайы, күрделі экономикалық ахуал – жастарға да сабақ болды. Осыдан сабақ алған ұрпақ шынығып, алдағы сынақтарға дайын тұрады деп ойлаймын. Сынға сынбай, шыңдала түсетін жастар көп бізде, соны көріп, кейде іштей марқайып отырамын. Қайсарлығы артып, ел жауапкершілігін мойнына ала білсе – бүгінгі буынның алдында үлкен үміт тұр.

– «Ой да көп, уайым да көп – ойлай берсең, Ой да жоқ, уайым да жоқ – ойнай берсең» дегендей, өңірімізге ғана емес, елге жақсы танымал тұлға, белгілі мемлекет және қоғам қайраткері болғандықтан, бірді айтып, бірге кетіп, қаз-балап сұрап жатырмын. Енді туған тіліміздің жай-күйіне ойыссақ, осы орайда атқарылып жатқан істерге, нәтижелерге көңіліңіз тола ма?

– Туған тіліміздің бүгінгі ахуалы – мені жиі толғандыратын мәселе. Қазақ тілі тәуелсіздік алғалы бері мемлекеттік мәртебеге ие болды, әрине бұл – зор жетістік. Содан бергі 30 жылдан аса уақытта тіліміздің қолдану аясы кеңейді десек қателеспейміз. Бұрын қазақ мектебін ашу мұң болып еді, қазір балалардың басым көпшілігі қазақ мектептерінде білім алуда. Жастардың көбісі қазақша сөйлейді, мемлекеттік қызмет пен білім саласы бірте-бірте қазақ тіліне ойысып келеді. Бұның бәрі – оң өзгерістер. Мен кеңес өкіметінің соңғы жыл-

дарында облыстық деңгейде басшы қызметте жүргенде де қазақша іс жүргізуді армандайтынмын. Бірақ амал не, ол кезде қазақ тілінің қолданысы шектеулі еді: жергілікті қазақтардың өзі қағазын орысша жазатын. Ал қазір – шүкір, кез келген мекемеге барыңыз, қазақша қызмет көрсетуге даяр. Былайша айтқанда, қазақ тілінің мәртебесі өсіп келеді, бұл жүрегімізге қуаныш ұялатады.

Дегенмен, көңіл толмайтын жайттар да бар. Ең бастысы – қазақ тілін білу бар да, оны кәсіби тұрғыда қолдану бар. Қазір құжат айналымы қазақшаға көшті дегенімізбен, сол құжаттың сапасы қалай? Кейде іс қағаздарындағы аудармалардың олқылығы, шорқақтығы көзге ұрып тұрады. Бұл – әлі де мамандардың жетіспеуі, қазақ тілінде еркін жаза алатын кадрлардың тапшылығы дер едім. Мемлекеттік мекемелерде терминологияны қолдану, аударма ісі толық жолға қойылды деп айта алмаймын. Оны мен ғана емес, мамандардың өзі сынап жатады. Яғни тілдің заңды мәртебесі көтерілгенімен, іс жүзіндегі қадірі өз деңгейіне жетпей отыр. Бұл – өтпелі кезеңнің қиындығы шығар. Өйткені кешегі орыс мектебін бітірген қаншама буын әлі қызметте жүр, олар қазақша үйренуге тырысып жүрсе де, бірден жоғары деңгейде жаза қоймайды. Осы алмасу кезеңі өтіп, орнын тәуелсіздікте өсіп, қазақша ойлап, оқыған жастар басқанда, бұл мәселе шешілер деп ойлаймын.

Екінші мәселе – тіліміздің қоғамдағы нақты қолданысы. Әлі де болса үлкен қалаларда, кейбір салаларда орыс тілінің үстемдігі сезіледі. Мысалы, бизнес саласы, қаржы саласы, ғылымның кей бағыттары негізінен орыс және ағылшын тілінде жүр. Қазақ тілі толыққанды қызмет атқаруы үшін оны экономиканың, ғылымның тіліне айналдыру шарт. Бізде әдебиет, өнер, тұрмыстық қарым-қатынаста қазақ тілі кең қолданылады, ал ғылым-техникада, ақпараттық технологияда кенжелеп тұр. Мемлекет мұны түсініп, ғылыми терминологияны қазақшалау, IT саласының тілін бейімдеу бағытында жұмыстар жүргізіп жатыр. Осы үрдіс нәтижесін берсе, қазақ тілінің өрісі тіпті ашылады деп сенемін. Үшінші мәселе – тілді үйрету әдістемесі. Қазіргі таңда қазақ тілін білгісі келетін басқа ұлт өкілдері де көп, бірақ олар үшін онтайлы әдістеме керек. «ҚазТест» деген жүйе бар, курстар бар, дегенмен бұларды жетілдіре беруіміз қажет. Ал, ең маңыздысы – тілімізге деген ықылас өзімізде тұрақты болса, оның болашағы зор. Өсіресе жастардың патриотизмі тіліне деген жанашырлығынан басталуға тиіс. Жастар ана тілін сән көріп, мақтан тұтып, күнделікті қолданыста асыл қазынадай пайдаланып жүрсе – өзгеге де үйретеді, мәртебесін де көтереді.

Мені қуантатыны, қазір қазақ тілін меңгерген өзге этнос жастары көбейді. Оңтүстік аймақтарда өзбек, ұйғыр бауырларымыз қазақша сайрап жүр. Орыс тілді отбасылардың балалары да мектепте қазақшаны жақсы үйреніп шығып жатыр. Мемлекеттік қызметке тұру үшін қазақ тілін білу керек, оны еріксіз болса да үйреніп алады. Осындай практикалық себептер де өз жемісін беруде. 90-жылдардың басында қазақтардың өзі қазақша сөйлеуден қысыла беретін,

ал бүгінде мемлекеттік тілде сөйлесен, «айхай, неге орысша сөйлемейсің?» дейтіндер азайды. Кешегі мен бүгінгінің арасы – жер мен көктей. Осы үрдісті бұдан әрі дамытуымыз қажет.

Қазіргі қазақ тілін дамыту бағдарламалары халықты қанағаттандырады деп айта алмаймын. Жұрт «30 жылда неге толық қазақшаланып кетпедік?» деп сұрайды. Оған объективті де, субъективті де факторлар бар. Объективтісі – Қазақстан көпұлтты мемлекет, бәрін күшпен қазақша сөйлету мүмкін емес (ондай мақсат жоқ та). Субъективтісі – кейбір шенеуніктердің самарқаулығы, немқұрайдылығы, кешегі «орысша басым» көзқарастан шыға алмай жүргені. Бірақ қазір жоғары билік те бұл мәселеге нық кіріскен: Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев та қазақ тілінің мәртебесі толық үстемдікке жететін кезең келетінін, ол үшін бәріміз еңбек етуіміз керектігін айтты. Осы сөздер халықтың көкейіндегіні дөп басты деп ойлаймын. Жастарға, болашаққа сенеміз, қазақ тілі – Қазақстанды біріктіруші фактор боларына кәміл сенімдімін. Оған негіз де жоқ емес: жаңағы айтқан статистика – 92 пайыз халық мемлекеттік тілді меңгерген дейді. Бұл – өте қуанышты дерек. Егер шынымен солай болса, бірекі онжылдықта қазақ тіліне сырттан аударма жасап әуре болмайтын халге жетеміз. Бәлкім, бір буын ауысса, қазақ тілін білмейтін адам қалмас.

Жалпы, тіл жайы – ұлт жайы. Тіл – тек қарым-қатынас құралы ғана емес, ол – бүкіл мәдениетіміздің айнасы. Сондықтан ана тіліміздің дамуы баршамыздың ортақ міндетіміз. Менің жанымды ауыртатыны – қазақтың өз ішінен «қазақ тілінің қажеті шамалы, орысша-ақ өмір сүреміз ғой» дейтін нигилист жастардың шығуы. Ондайға қарным ашады. Өз ана тілін менсінбеген адамнан ертең не опа күтуге болады? Мұндай кері тартпа пікірлер жоғалуы керек. Құдайға шүкір, қазір көпшілігі қазақ тілінің құдіретін түсініп келеді. Жастар баласын қазақ мектебіне береді, өздері қазақша үйренуге тырысады – мұның өзі сананың жаңғыруы. Яғни тіл мәселесінде алға ілгерілеу бар. Ендігі басты мақсат – қазақ тілін ғылым мен технология, бизнес пен мәдениет, білім мен медицина – барлық салада толыққанды іске асыру. Бұл үшін кешенді шаралар жалғасуы керек. Біз қол қусырып отырмай, белсенді атсалысуымыз қажет. Мысалы, қазір көшелер мен ғимараттарда қате жазылған қазақша жарнама, маңдайша жазулар толып тұр. Соны сауатты жастар, еріктілер, тіл инспекциясы бірігіп, түзетіп жүр. Мұны қарапайым ғана мысал ретінде айтып отырмын – үлкенді-кішілі әрқайсымыз ана тіліміздің тазалығы мен дамуына үлес қоссақ, нәтиже көп күттірмейді.

Өткенде ақын Мұхтар Шаханов ағамыз айтқандай, «тілге қызмет – ұлтқа қызмет». Сондықтан менің барлық замандастарыма, жастарға айтарым: қазақ тіліне бейжай қарамаңыздар, қолдан келсе, сөреміздегі бар қазақша кітапты оқып, ісімізді қазақша жүргізейік. Ұрпаққа өнеге сондайда беріледі. Сонда ғана қазақ тілі шынымен қоғамның барлық саласында үстемдік құрады.

Қазірдің өзінде бірқатар салаларда тұғырға шықты, ал кейбірінде әлі әліпбиі енбегендей. Сол мешеулік кетсе, көздеген межеге жетеміз. Мен қазақ тілінің болашағына зор сеніммен қараймын, біздің тәуелсіздігіміз тұғырлы, халқымыз ынтымақты болғанда, ана тіліміз Мәңгілік Елімізбен бірге жасай береді деп кәміл сенемін.

– Менің ойымша, сайып келгенде, осындай өзекті мәселелердің бәрі тәрбиеге, отбасының тағылымына келіп тірелетін сияқты. Осы жайындағы ойыңызды да білгім келеді.

– Өте орынды айттыңыз, қоғамдағы барлық өзекті мәселелер ақыр соңында отбасы тәрбиесіне келіп тіреледі. Мұны мен жиі ойлап, талай жерде айтып та жүремін. Отбасы – шағын мемлекет дейміз. Сол шағын мемлекеттегі тәлім-тәрбие дұрыс болса, одан шыққан әрбір бала үлкен мемлекеттің саналы азаматы боп ержетеді. Қазіргі қоғамдағы түрлі түйткілдердің түп-тамырын тектесек, көбінің ар жағынан отбасындағы тәрбиенің олқылығы шығып жатады. Сондықтан мен отбасылық құндылықтарды сақтауға, ата-ананың жауапкершілігіне, баланың тәрбиесіне әрдайым ерекше мән беремін.

Өзімнің өмірімді мысалға алайын: мен 6 жасымда анамнан айырылдым, бірақ нағашыларым болсын, әкемнің ағайын-туысы болсын – бәрі менің жетімдігімді білдірмей өсірді. Ауылдың қауымдастығы, туыстық қарым-қатынасы сондай еді: бір баланы жетім деп қарамай, ортақ мейірімге бөлейтін. Сол қасиет мені қатайтып, қиындыққа мойымайтын етіп шыңдады. Егер мен сол кезде шиеттей сары баламын деп шетке қағылсам, кім біледі, өмір жолым басқа арнаға түсер ме еді. Жоқ, жақындарым тәрбиені, жылуды аямады. Әкем Қали да мені қас-қабағымен тәрбиеледі: әр қылығымды бағып, жөнге салып отырды. Мектепте озат болуымды қадағалады, үлкендерді сыйлауды, адалдықты, уәде үдесінен шығуды санама құйды. Қарап отырсам, менің барлық адамгершілік ұстанымдарым, қоғамда көрген-білгенімнің алғашқы дәні сол отбасымда алынған екен. Отбасындағы тәрбие қазығы мықты болғасын, кейін орта мектепті де үздік бітірдім, қалаға барып институтта да қағылез болдым. Жан-жақтан бақылап, дұрыс бағыт беретін ата-ана, туыстар болмай, бала қадағалаусыз өссе, күндердің күнінде сүрініп кетуі ғажап емес. Соны естен шығармауымыз керек.

Бүгінде жастардың тәртібі, мәдениеті, тіл үйренуі, дін ұстануы сияқты талай сұрақ туындайды. Соның шешімі, негізі, қайнар көзі – үйдегі тәлімде жатыр. Балапан ұяда нені көрсе, ұшқанда соны іледі. Баланың ақ парактай санасына ең алғашқы жазуды жазатын – ата-анасы. Кей ата-ана өкінішке қарай, осыны сезінбейді. Олар «мектепте үйретер, қоғам тәрбиелер» деп жауапкершілікті сыртқа ысыра салады. Ондай немқұрайдылық түбі өкінішке алып келеді. Біз мектепте ұстазды бұлжытпай тыңдайтын едік, өйткені үйде әке-шеше «ұстаздың сөзін жерге тастама» деп құлағымызға құйып отыратын. Қазір кейде

ата-аналардың өзі мектепке келіп, мұғалімге ұрсып, баласының көзінше небір сөз айтады – мұның бәрі отбасындағы тәрбиенің ақсап тұрғанын көрсетеді. Сондықтан әуелі ата-ана тәрбиеленуі керек. Ата-ана өз баласына өнеге бола алмаса, басқаның берген тәлімінен қайран аз. Баласы темекі тартпаса дейді, бірақ өзі шегеді. Балам өтірік айтпасын дейді, бірақ өзі қулық жасайды, өтірікті судай сапырады – оны бала көріп отыр. Ендеше ертең сол әдетті бала қайталайды. Мен өзім ата-ана ретінде ондай қателіктерді жібермеуге тырыстым. Балаларыма жастайынан «еңбектен, шындықты айт, үлкенді сыйла» деп құлағына кұйып өсірдім. Шүкір, перзенттерім үмітімді ақтады. Олар да қазір үй болып, бала тәрбиелеп отыр. Немерелерімді де сол баяғы дәстүрмен өсіруде. Үйге келгенде, мен де араласып, ақыл-кеңес айтып отырамын. Атам қазақ «тойған жерге емес, тұрған жерге берсін» дейді ғой – бұл тәрбие көрген, жолы дұрыс жан қайда жүрсе де өз басын алып шығады деген мағынада айтылған. Сондықтан ең алдымен отбасын түзеу керек деп әр сөзімде айтамын.

Қоғамдағы тәртіп, имандылық, адамгершілік сынды құндылықтардың бәрі үйдегі қарапайым тірліктен басталады. Егер әр отбасының шаңырағы берік, түтіні түзу шықса – мемлекетіміздің іргесі де берік болмақ. Керісінше, отбасы құндылықтары әлсіресе, ажырасу көбейсе, бала далада қаңғып қалса – ол түбі жақсы нәтиже бермейді. Кейбір қылмыскерлердің өмірбаянын зерделесеңіз, ойрандалған отбасының, бақылаусыз өскен бейбақтың тағдыры екенін көресіз. Сол себепті біз отбасы институтын қолдауымыз керек. Қазір шүкір, мемлекет отбасыларға көп көмек беріп жатыр: әлеуметтік төлемдер, жәрдемақы, көп балалыға жағдай жасау – мұның бәрі отбасы берекесін сақтауға арналған игі іс. Бірақ тек ақшалай қолдаумен шектелмей, идеологиялық тәрбие де керек. Теледидар, интернет бетінде отбасы құндылығын насихаттайтын дүниелер көбейсе деймін. Қазір өкініштісі, жұрт еліктейтін кейбір әнші-әртістердің өздері отбасының қадірін кетіріп жүр – ажыраса салады, үйлене салады, жеңіл қарайды. Бұл да жастарға теріс өнеге береді. Сондықтан өнер жұлдыздары, спортшылар секілді танымал тұлғалар да сөзбен де, іспен де дұрыс жол көрсеткені жөн.

Мен өз ұстанымым бойынша, баланың тәрбиесіне ең алдымен әке жауапты деп санаймын. Алайда қазіргі заман кейде әкенің рөлін төмендетіп жіберді ме деп алаңдаймын. Бұрын қазақ отбасында әкенің сөзі заң болған. Бүгінде әртүрлі жағдаймен толық емес отбасылар көбейген: бірде анасы жоқ, бірде әкесі жоқ. Әкенің тәрбиесін көрмей өскен балада бір кем дүние болады. Әйел адам қанша мықты болса да, әкенің орнын баса алмайды. Сондықтан мүмкіндігінше баланы әке-шеше бірге тәрбиелегені абзал. Бұл – менің жеке пікірім ғана емес, бүкіл әлемдік тәжірибе көрсеткен ақиқат. Сондықтан мемлекетіміздің де отбасыларды сақтап қалуға күш салғаны дұрыс. Жастар үйленіп, бір-екі айда ажырасып жатса, отбасы институтының қадірін жоғалтқанымыздың белгісі. Бұл жағдайды дереу түзету қажет, әйтпесе мұның шеті қоғамға тиіп жатыр: әкесіз

өскен ұл-қызы бейімделгіш болмайды, мейірімнен қағылады, психологиялық жарақат алады. Ертең олар да сондай жауапсыз қадамдардан тайынбайтын болып шығады. Бұл тізбек үзілуі керек.

Қай заманда да, қай елде де отбасылық тәрбиеден асқан тәрбие жоқ. Бұл – қағида. Біз қоғамды жақсартқымыз келсе, әуелі әр шаңырақтың бақытқа бөленуіне жағдай жасайық. Соның ішінде ата-ананың балаға, баланың ата-анаға деген сүйіспеншілігін, сыйластығын арттырайық. Ағайын-бауыр арасын жақындатайық. Сонда бұл қарым-қатынас үлкейгенде қоғамдағы ізет пен инабатты, ұят пен қайырымды қалыптастырады. Мысалы, мен өзім бір салтты үзбей келемін: отбасы мүшелеріміздің туған күнінде, мерекеде міндетті түрде бас қосып, бір дастархан басында отырамыз. Немерелерім ата-әжесіне қолқабыс етеді, аналары дастархан жаяды, өзім батамды беремін. Көзінде шуақ, көңілінде қуаныш тұрады бәрінің. Осындай кішкентайдан сіңген қарым-қатынас, береке-бірлік сезімі баланың жадында өшпейді, ертең олар да сол өз шаңырағында жалғастырады. Міне, тәрбиенің бір көрінісі. Бұны айрықша айтып отырғаным – кейде қазір бәріміз бір үйде отырып алып, әркім телефон шұқылап отырады да, бір-бірімен сөйлеспейді. Бұл деген қатыгездіктің алғышарты сияқты. Қан жақын адамдардың өзімен араласпаған адам ертең сыртқа қандай мейірім төгеді? Бұл да маңызды. Сондықтан отбасылық құндылықтарды жаңғырту керек, бұрынғы ата-әже институтын қайтадан үлгі ету қажет. Біздің кезде әжелеріміз ертегі айтып, немересін бауырына басып, салт-дәстүрді құлағына құйып отырушы еді, қазір ол жоқтың қасы. Ата-әже қызметі қалтасы қалыңдау қаладағы қызын бағып беру немесе шал-кемпірдің өзі қалада тұруына ауысқан. Немерелер шалға да, көрмейді де. Бұл да отбасы тәрбиесін қиындатады.

Қысқасы, ең үлкен реформа – отбасын түзеу. Отбасы түзелсе, қоғам түзеледі. Бір сөзбен, ұрпақтың бойына ізгілік пен парасатты, иман мен қайырымды сіңіруде отбасының алар орны орасан. Абай атамыз айтады: «Адамның жақсы болмағы – әуелі түзелмек өзінен, соңына ата-анасы, ағасы, туған-туысы, ұстазы» дейді. Міне, бірінші өзінді жөнде, екі ата-ана тәрбиеле, үшіншісі бауыр-туысың, төртіншісі ұстазың деп отыр. Яғни отбасылық тәрбие алдыңғы қатарда тұр. Осы өсиетті ұмытпасақ екен. Мен ақсақал ретінде қайда барсам да жастарға: «Үйленген соң ажыраспаңдар, шаңырақтарың шайқалмасын. Балаларыңды жұптарың жазылмай өсіріңдер, ата-әжелеріңнің көзінше балаларыңа ұрыспаңдар, бала тәрбиесінде ынтымақты болыңдар» деп ақыл айтып жүремін. Көбісі құп алып жатады. Үмітім сол – қазақтың шаңырағы биік, керегесі кең, уығы берік болсын. Сонда ұлттық тәрбие өздігінен-ақ орнына келеді. Елдің ертеңі осындай саналы, тәрбиелі ұрпақтың қолында болады.

– Осыған орай, мынадай бір сұрақ. Қазақ ұрлық дегенді білмеуші еді. Қазір біреудің мүлкіне көз алартушылар көбейіп кетті. Басшы да, қосшы да біреудің (көбіне мемлекеттің) дүниесін қағып кетуге құмар. Осы кеселден қалай құты-

ламыз?

– Өкінішке қарай, соңғы жылдары қоғамда біреудің мүлкіне қол сұғу, әсіресе мемлекеттік, халықтың қаржысын жымқыру дерті белең алды. «Қазақ бұрын ұрлыққа жақын емес еді, бұл қайдан шықты?» деп күйінесің. Шынында да, бабаларымыз ұрлықты ауыр күнә санаған. «Ұрының арты қуыс» деп, ұрлық қылған кісі түбінде ұятқа қалатынын әрдайым айтып отырған. Қазақ түсінігінде ұры болу – ең маскара қылықтың бірі. Сондықтан ауылда жүз қараны бағып отырса да, ұрыға ұрлатып, өзі малына ие бола алмаса, бұл да намысқа сын деп есептелген. Сондай халықтың бүгінгі ұрпақтары неге елдің дүниесіне көз алартып, өзгенің мүлкін оңай олжа көретін болды? Мұның бірнеше себебі бар деп ойлаймын.

Біріншіден, тоқырау жылдарындағы таршылық пен тәрбиенің үзілуі. 90-жылдардағы аумалы-төкпелі заманда көп отбасы күйзелді, жұмыссыздық, кедейшілік дендеді. Сол кезде кейбіреулер «ұрлық қылсаң да жан бақ» деген қағиданы берік ұстанды. Балаларына да сондай қате тәрбие берілді. Екіншіден, қаланың өсуімен бірге жат мәдениеттердің, криминалдық субмәдениеттердің енуі. Баяғыда ауылда ұры шықса, ауылдың абыройына түскен қара дақ деп қарады. Ал қазір үлкен қалаларда азаматтар бір-бірін танымайды, әлеуметтік бақылау жоқ. Оның үстіне батыстық не өзге елдердің киноларынан, интернеттен небір ұрлық-қарлықты дәріптейтін нәрселер жастарға әсер етеді. Үшіншіден, заңның солқылдақтығы, жазаның жұмсақтығы. Кей жағдайда қылмыс жасаған адам жазадан оңай құтылып кетеді. Бұл қалғандарына сабақ болмайды. Біреу жазасыз байып жатса, екінші адамда да сондай ой туады. Осылайша, кесел жұға береді.

Ал енді басшы мен қосшының бірігіп, мемлекеттің қаржысын жеуі – бұл енді мүлде шектен шыққандық. Бұл – ең үлкен қылмыс дер едім. Себебі жеке адам бір жеке адамның затын ұрласа, екеуінің арасындағы мәселе ғой. Ал бюджеттен қарпу – тұтас халықтың несібесін ұрлау. Ондай әрекетке барған адамды мен халық жауынан кем санамаймын. Кешегі кеңестік заманда «халық жауы» деп кінәсіз талай ерлеріміз атылып кетті, ал мына жүрген жемқорлар іс жүзінде нақты халық жаулары! Елдің несібесін жеп, жемқорлыққа жол бергендер елді кедейлендіреді, мемлекетіміздің дамуын тежейді. Осының кесірінен әлеуметтік әділетсіздік өсіп отыр, ол туралы бұрын айттық.

Қоғам осы кеселден қалай құтыламыз? Меніңше, ең алдымен құқықтық мемлекетті толыққанды құру қажет. Заңды қатайту керек және оны мүлтіксіз орындау керек. Жемқорлықпен ұсталып, миллиондарды жеп қойып түрмеде телмірген талай шенеунікті көріп отырмыз. Соның өзі кейбіреулерге сабақ болмай тұр. Демек, тек жаза ғана емес, адамның ішкі тежеуіші, иманы болуы керек. Иманы бар, арлы адам ондайға бармайды. Кеңес кезінде дін әлсіреп, адамдардың көбі Құдайдан қорқу дегенді ұмытқан еді. Тәуелсіздік келді, мешіт

салынды, жұрт намаз оқуға көшті. Бірақ оның өзі кейде көзбояу сияқты: мешітке барып жүрген кейбір пенде тысқа шыққан соң пара алып жатқанын естиміз. Бұл не? Бұл – тәрбие, рухани тоқырау. Демек, ұрлықпен күрес – бұл тек заңдық не экономикалық мәселесі емес, бұл – руханият мәселесі. Бала кезінен адалдыққа баулу, имандылық сіңіру керек. Ұлтын, елін сүйген адам өз халқынан ұрламайды. Өзіне жүктелген аманатты қиянат қылмай, орындап шығады. Сондықтан отаншылдық пен адалдық – жемқорлыққа қарсы күрестегі басты қару дер едім. Біз жастарды осы екі қасиетке тәрбиелеуіміз керек.

Одан бөлек, мемлекеттік жүйедегі ашықтық, цифрландыру да жемқорлықты тыюға сеп. Қазір адам факторын азайтып, қызметтерді автоматтандыру қолға алынды – бұл да дұрыс жол. Әрине, ең үлкен міндет – сананы өзгерту. Халық болып жемқорларды жек көруді үйренейік, жылы қарауды доғарайық. Баяғыда сондай әңгіме болушы еді: «Ой, жоспарда отырғанның бәрі ұрламаса болмайды» деп. Яғни елдің өзі оған бой үйретті. Енді олай емес, азаматтық қоғамның талабы өсті: жемқорды көрсек, атын атап, айыптаймыз. Бұл да тоқтау болар. Жалпы, ұрыны өз ортамызда әшкерелеу, оған жирене қарау мәдениеті қалыптасуы керек. Көпшілік оны жақтырмаса, жұрт жек көрсе, ол да ойланар. Ал бізде, керісінше, әлі күнге дейін байдың бәрін сыйлаймыз, оның ол байлықты қандай жолмен жинағанын ескере бермейміз. Бұл дұрыс емес. Адал бай мен арам байды ажыратып, әрқайсысына өз көзқарасымызды білдірейік. Сонда ұрлық, жемқорлық белең ала қоймас.

Тағы бір маңызды нәрсе: әлеуметтік жағдайды түзеу. Жұмыссыздық, кедейлік бар жерде ұсақ ұрлық жойылмайды. «Аш бала тоқ баламен ойнамайды» деген бар. Сондықтан халықтың әл-ауқатын көтеру, тұрмыстық түйткілдерді шешу – ұрлықтың алдын алатын үлкен қадам. Аш адам қылмысқа бейім келеді. Баяғыдан қалған «қарны аш кісі жолдасын жау санар» деген сөздер де бар. Демек, ел тоқ болса, тұрақтылық та болады, ұрлықтың құрығы да қысқарады. Бұл – үнемі ескеруіміз тиіс фактор.

Ұрлықты жою үшін – тәртіпті нығайту, жазаны қатандату, тәрбиені түзеу қажет. Үш нәрсе қосылғанда ғана нәтиже шығады. Менің өз ұраным: «ұрлық түбі – қорлық». Баяғыда ауылда сол ұранды қабырғаға да жазып қоятын. Сол сөзді бүгінгі ұрпақ та санасына құйса екен деймін. Кез келген шенеунік қызметке кіріскенде пара алсаң, түбінде маскара боласың, сотталасың, абыройдан айрыласың деп өзіне айтса, артын ойлар еді. Қазір мемлекет осы бағытта кешенді шаралар қабылдауда: жемқорлық үшін жазаны күшейтті, заңдарын қатайтты, пара көлеміне қарай өмірлік жазалар да кесті. Дұрыс деп есептеймін, қолдаймын. Халықтың несібесін жегендер аяусыз жазалануы тиіс. Сонда ғана өзгелерге сабақ болады, кеселдің таралуы тежеледі.

Менің арманым – Ел ішіндегі ұрлық пен жемқорлықтан құтылғанымызды көру. Бұл қоғамның сауығуының белгісі болар еді. Адал еңбегіне сенген, маң-

дай терін тауып жеген, шындықты ту еткен, тазара түскен Қазақстанды көргім келеді. Сіз бен біз, зиялы қауым, жалпы халық осы жолда бірігіп жұмыс жасауымыз қажет. Ол – ұзақ процесс, бірақ жемісі тәтті. Себебі әділдік бар жерде ырыс бар, ұрлық-қиянат бар жерде – құты қашады, береке кетеді. Қазақ «құтты қонған қоныс» дейді, құт қонған жер – адалдық ұялаған жер. Ендеше елдігімізді берік етеміз десек, ең алдымен осы індеттен арылу керек деп білемін. Ал оған мен өзім үлгі көрсетіп, қолымнан келгенше адал ғұмыр кешуге тырыстым. Үлкендігіміз сол – жастарға да адал қызмет етудің үлгісін көрсетсек деймін. Тура жолдан таймаған жанның ұйқысы тыныш, жүзі жарқын болады. Халқына қор болмайды, ар алдында абыройы төгілмейді. Бұл – менің өмірден түйген бір сабағым. Сондықтан барлық халықты – басшысы бар, қосшысы бар – ұрлық атаулыдан аулақ болуға шақырамын. Құдайдан қорықсаңдар – ұрлыққа бармандар, халықтан ұялсаңдар – пара алмандар, сонда ғана елдің ықыласына бөленіп, Құдайдың назары түседі деп айтқым келеді.

– Сіз қызмет барысында талай белгілі тұлғалармен араластыңыз ғой, сол сәттер де ұмытыла қойған жоқ шығар?

– Өмір жолымда талай белгілі тұлғалармен қызметтес болдым, біразымен араластым. Солардың жарқын бейнесі көңілімде сайрап тұр. Қатар қызмет еткен замандастарым өз алдына, одан бөлек, мемлекет және қоғам қайраткерлерінің ортасында жүру бақыты да бұйырды. Сол сәттер – мен үшін үлкен мектеп, ұмытылмас естеліктер.

Жиі есіме алатыным – Дінмұхамед Ахметұлы Қонаевпен кездесулерім. 1985 жылы Алматыда Димаш Ахметұлының кабинетінде, бір топ аудан хатшыларымен және аудандық атқару комитеттері басшыларымен бірге, қабылдауында болдық. Ол күн кешегідей есімде. Бізден қайдан боласындар, ауа-райы қалай деп жағдай сұрап, жалпы танысып, көңіл бөліп жатты. Осы кездесуден кейін мен 1986 жылы Соколов ауданында қызметке кірістім.

Сол 1986 жылы жазда – егін орағы алдында Дінмұхамед Ахметұлы біздің өңірге арнайы келді. Оны қарсы алуға ауданның бірінші хатшысымен бірге мен де шықтым. Димаш Ахметұлының күзгі жиын-терін алдында міндетті түрде астықты ең көп өндіретін өңірлер–солтүстік облыстарды аралап, кейін облыстық жиналыс өткізетін дәстүрі бар еді.

Димекендей алып тұлғамен тілдесу мен үшін үлкен құрмет әрі ерекше тағылым болды. Оның қарапайымдылығы, еш тәкәппарлық танытпай, біз секілді қатардағы қызметкерлерге жақындауы – нағыз кісілік үлгісі деп білемін.

Екінші бір әсерлі жүздесуім – Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевпен 1992 жылы болды. Ол кезде мен Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары едім. Елбасы Солтүстікке астық жинау науқаны қарсаңында келген. Тимирязев ауданындағы бір шаруа қожалығына бардық. Назарбаев сол жерде бізбен бірге жерге отырып, түскі ас ішті. Астықтың жайын, науқан барысын сұрап білді.

Әр адаммен сөйлесіп, пікірін тыңдады. Мен бір мәселе – жанармайдың жетіспей жатқанын баяндадым. Нұрсұлтан Әбішұлы бізді мұқият тыңдап болды да: «Қам жасаңыздар, бұл қиындықтарды бірге еңсереміз. Үкіметке тапсырма беремін, шешеміз», – деді. Сол сөзінен кейін-ақ облысқа қосымша жанармай бөлініп, егін орағын уақытылы аяқтағанбыз. Оның іскерлігіне, жылдам шешім қабылдап, нақты тапсырма беру мәнеріне тәнті болдым. Ол кісімен бұдан кейін де сан мәрте кездесудің реті келді, бірақ ең алғашқы жүздесу жүрегіме жылы ұялапты.

Мен үшін елге танымал мемлекет және қоғам қайраткері Бәйкен Әшімұлы Әшімов те қымбат жандардың бірі. Көкшетау мен Солтүстік Қазақстан облыстары қосылған тұста, ағамыз сексен жасқа толып, өңірімізге келген еді. Біз оны Көкшетау әуежайынан қарсы алып, бір аптадай жанында жүрдік, азаматтығын көрдік. Сексен жылдығын Алматыда бірге атап өттік. Бұған қоса, ағамыз және жеңгей екеуінің бірге тұрғандарына алпыс жыл толуына орай ұйымдастырылған Гаухар тойында, сондай-ақ 85 және 90 жас мерейтойларында да болдым. Өмірінің соңына дейін байланысымыз үзілген жоқ. Баласы Оңдасын Солтүстік Қазақстан университетінде ректор болып қызмет атқарды. Жылына бір-екі рет келіп, үйімізде қонақ болып, батасын беріп отырды.

Бәйкен ағамыздың өмір жолы – тұтас бір дәуірдің айнасы. Ол кісі еліміздің Премьер-Министрі ретінде 14 жылдан астам уақыт үкімет басқарды. Бұл жылдар – Дінмұхамед Ахметұлы Қонаевтың жетекшілігімен Қазақстанның барлық саласы қарқынды дамып, өсіп-өркендеген кезеңі болатын. Сол заманда жеткен жетістіктеріміз – ел тарихындағы ең жарқын беттердің бірі. Осындай мемлекет қайраткерімен жүздесіп, бірнеше күн бірге болып, сұхбаттасып, ақылын тыңдап, бір дастарханнан дәм тату – менің отбасым үшін естен кетпес ерекше құбылыс болды. Ағамыз бізге, Сәулеге және Даниал немереме ақ тілектерін арнап, жүрекжарды батасын бергенде, шын мәнінде, біз оны рухани биіктіктің, үлкен мәдениеттің иесі ретінде сезіндік.

Келесі бір ерекше тұлға – мемлекет қайраткері, ардақты ағамыз Мақтай Рамазанұлы Сағдиев. Мәкең – ел ағасы, Кеңес заманында Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің төрағасы сияқты биік лауазымдар атқарған беделді тұлға. Солтүстік өңірімізден түлеп ұшқан, туған жеріміз де, қызметіміз де жақын болған соң, ол кісімен көп араласып, ақыл-кеңесін тыңдадық. Мен өзімді сол кісінің інісіндей сезінетінмін, Мәкең де әрдайым жақын тартып, керек жерінде қамқорлығын аямады.

Бір қиыншылық басыма түскен уақытта жұмыстан өз еркіммен босап, үйде бір айға жуық жүрген кезім болды. Сол сәтте Мәкең өзі хабарласып: «Құдайберген, қиыншылыққа түскенінді естіп жатырмын. Саған, Сәулеге және немерең Даниалға Украинаға, Закарпатьеге жолдама алып қойдым. Демалып қайтайық», – деді. Сөйтіп, 20 күндей Мәкеңмен бірге жақсы демалдық. Киев пен

Днепр қалаларында болдық, тіпті ағамыздың Торғайда бірге қызметтес болған досының үйінде қонақта болдық.

Елге оралған күні кешке ағамыз бізді үйіне шақырып, ақ дастархан жайды. Сол кеште Мәкең Путиннің суреті бейнеленген естелік сағатын немерем Даниалдың қолына тағып берді. Бұл бір қарағанда қарапайым ғана әрекет секілді көрінгенімен, жүрекке жылу сыйлайтын үлкен ізгілік болатын. Мәкеңнің осындай кеңпейілді, жомарт, бауырға жанашыр болмысын сол сәттерден анық сезіндім. Ол тек ақылын, кеңесін ғана емес, қолынан келген көмегін де ешкімнен аямаған абзал азамат еді. Осындай ірі тұлғалармен етене араласу, олардың қамқорлығын көру – мен үшін үлкен мектеп, өмірлік сабақ болды.

Ерекше есімде қалған тұлға – Кәкімбек Салықов ағамыз. Ол – Солтүстік Қазақстан облысының Шал ақын ауданынан шыққан, біздің жақын туысымыз. Кәкімбек ағамыздың 60, 65, 70, 75, 80 жасқа толған мерейтойларының барлығын бірге атап өттік. Бірде Алматыда, бірде ауылда бас қосып, әрдайым тойдың басы-қасында өзім жүрдім. Ағамыз бен тәтеміз – ерекше, ақынжанды, сезімтал адамдар болатын. Ұлтжандылығы ерекше еді, туыстарға деген ықыласы өте жоғары болды. Бізді керемет жақсы көріп, сыйлап өтті. Үйлерімізде талай рет дастархан басында болып, төрімізде отырып, ақ батасын беретін. Ағамыздың мен туралы жазған бірнеше өлеңі де бар. Сол өлеңдерде маған деген ерекше ықыласы, батасы көрініс тапқан.

Кәкімбек ағам туралы ерекше бір оқиға есімде сақталған. Ағамның руы Қожым, қазіргі Шал ақын ауданының Еңбек деген ауылынан, ал біздің күйеу бала үлкен Гүлнардың жолдасы Әуелбек ол да Қожым, Еңбектен, Кәкімбек ағамызбен бір ауылдан шыққан туыс болып келеді. Әуелбек пен Гүлнардың шаңырағында ұл дүниеге келгенде, есімін кою мәселесі туындады. Осы мәселе бойынша ағама хабарласып қоңырау салдым, «Осындай жағдай, мінекей, «Қожыменбекке» тағы да бір ұл келіп жатыр, осының есімін өзіңіз қойсаңыз деген тілегіміз бар», – деп өтініш білдірдім. Ағам: «Балалардың өз ойлары жоқ па екен?» – деп сұрады. Мен оларға айтқанымды, өздерінің де солай қалағанын жеткіздім. «Онда маған біраз уақыт бер өзім телефон саламын», – деді. Біраз уақыт өткен соң ағам маған хабарласып: «Құдайберген, XIX ғасырдың аяғы мен XX ғасырдың басында біздің Сарыарқада Ақаннан асқан ешкім болмаған ғой. Өнері жағынан да, ақындығы жағынан да, қай жағынан болса да керемет тұлға. Сондықтан есімін Ақан деп қояйық. Ал енді серілігін өзі тауып алар», – деді. Осыған арнап ағам арнайы өлең де жазып жіберді. Бүгінде сол Ақанымыз үлкен азамат болды, магистратурасын бітіріп, қызмет істеп жатыр, домбыра сабағын алды, өлең жазуға да машықтанып келеді. Серілігін енді ғана іздей бастағандай.

Осы оқиғаға байланысты тағы бір керемет жайт есімде. Ақан атты немереміз дүниеге келгенін естіген Мақтай Рамазанұлы: «Ақан қалай Құлагерсіз

болады?» – деп, арнайы Құлагердің теріден жасалған бейнесін сыйға тартты. Қазір ол ерекше естелік біздің үйде сақтаулы тұр. Бұл – екі ағамыздың бір-біріне деген жоғары сыйластығының белгісі еді. Бірі Ақан деп атын қойса, екіншісі Құлагерсіз Ақанның аты шықпас деп арнайы сый жіберіп жатты. Осы оқиғалар Кәкімбек, Мақтай ағаларымыздың сыйластығы мен түсіністігінің тереңдігін көрсетеді. Сондықтан да біз үшін Кәкімбек ағамыздың орны бөлек, қадірлі.

Өзімнің қызметтес болған облыс басшыларының біразы есімде. 1975 жылдары Ніл Ағдамұлы Болатбаев облыстық атқару комитетінің төрағасы еді. Мен дәл сол жылы бірінші рет кеңшар директоры болып жұмысымды бастадым. Ніл Ағдамұлы көктемде, егіс науқаны қызған шақта біздің шаруашылыққа іссапармен келді. Жағдайды мұқият қарап шыққан соң механизаторлармен кездесті, тұқым сіңірудің қалай жүріп жатқанын, уақытында себіліп жатқан-жатпағанын, сапасын анықтады.

Қайтар кезде маған бұрылып, тікелей сұрақтар қоя бастады:

– Совхоздың бұған дейінгі директоры кім еді? Көрші совхоздың директорымен қарым-қатынасың қалай? Ол қанша жыл қызмет атқарады? Соңғы бес жылда совхоз қандай жетістіктерге жетті? Гектарынан алынған өнімді тексеріп шықтың ба?

Мен кейбір сұрақтарға жауап беруге қиналып тұрғанымды сезіп:

– Сенің блокнотың бар ма, бәрін жазып жүретін? Келесі жылы келгенімде бәрі жазылып тұрсын. Білмегенінді блокноттан қарап, айтып бере қоясың, – деді.

Келесі жылы егін жинауға келгенде, амандасып болған соң, бірден:

– Блокнотың бар ма? – деп сұрады.

Мен алып шығып оқи бастадым. Ол кісі: «Қане, көрсетші, жазуың бар ма екен? – деп тексерді де, – Дұрыс, ақылды тыңдағаның жақсы болған», – деп мақұлдады.

Ніл ағамыз парасатты, ішкі мәдениеті өте бай ақыл иесі еді. Әрқашан байыппен сөйлейтін. Басшылардың да, қарапайым халықтың арасында да өте беделді болды. Сол кезде мемлекеттік қызметке қатысты қазақтарға шектеулер болатын. Облыс көлемінде халықтың 78-80 пайызы орыс, ал қазақтардың үлесі небәрі 10-12 пайыз еді. Мемлекеттік қызметтегі қазақтардың үлесі 7-10 пайыздан аспау керек деген талап бар болатын. Бірақ Нель Ағдамұлы оған қарамай, жастардан келешекте үлкен қызмет істейтін адам шығады деп, өзінің мол тәжірибесімен көре біліп, сол азаматтарға қол ұшын беріп, үлкен қызметтерге жоғарлатып жүретін. Біз замандастарымыздың барлығы сол кісінің шәкірттеріміз деп санаймыз. 15 жылға жуық қызмет жасағандықтан, оның шәкірттері де көп болды. Сол себепті біз бұл кісіге әрқашан қарыздармыз.

Жақсылық Ғабдоллаұлы ағамыз 93 жасқа келіп қайтыс болды. Біз секілді шәкірттері қалды, қазір сағынышпен, құрметпен еске аламыз. Ағамыздың

орны әлі де ойсырап тұр. Қайтыс болғанына 5-6 ай болып қалды. Біз үшін ауыр қаза болды. Ол Сергеев ауданының бірінші хатшысы, кейін облыстық атқару комитеті төрағасының бірінші орынбасары болып істеген кезінде таныстық. Сол кезде совхозды басқарып жүргенде біздің шаруашылыққа тексеруге келген еді.

1976 жылы өте қуаңшылық жыл болды, мал шаруашылығына жем-шөп жетіспеді. Мал қыстату науқанына дайындықта тындырылмаған істер көп еді, сол жағдайды тексеруге келді. Совхозда қой өсірумен айналысатын бөлімше бар еді, алдымен сонда соқты. Өйткені Жақсылық Ғабдоллаұлы облыс бойынша қой шаруашылығына жауапты болатын. Аяқтан шалып, етекпен тартып жатқан қиыншылықтар көп, соған қарамастан шопандар мен сақманшылар аянып жатқан жоқ. Бөлімше басқарушысы Александр Дмитриевич деген азамат. Жақсылық Ғабдоллаұлы: «Сен рыжий, длинный бәлесің бе? Бізде қазақта сондай сөз бар», – деп әзілдеді.

Александр Дмитриевич:

– Білмеймін, директор айтпады ғой, – дегенде, мен күліп жібердім.

Сол кезде ұзын сарыға дайындығымызды тексеруге сүрлем мен шөп сақтайтын қоймаға барайық деді. Біз сол жерге келдік. 10 мыңға жуық қойға шамамен 200 тонна шөп пен 700-800 тонна сүрлем дайындалған болатын. Ағамыз жағдайды есептеп шығып: – Жағдайларың мәз емес екен. Жақсартуды ойластыру керек. Біз де қараймыз, – деді.

Сосын сөзін жалғап: – Ұзын сары (сәуір айы) келе жатыр. Қазақта нақ осы кезде «жуан жіңішкереді, жіңішке үзіледі» деген сөз бар. «Толстый - утончается, тонкий - рвется». Сондықтан бұл кезеңге қатты дайындалу керек. Сендерде ол жоқ, демек қойларға қиын болады. Қазақтар «ұзын сары» келеді деп жыл сайын сәуір айына жақсы дайындалған (15-20 күнге созылады). Қазақ ата-бабамыздан келе жатқан сөз ғой бұл. Әбден қысқы азаптан шаршаған мал көктемге жеткенде әлсіреп үзіледі деген мағынада айтылған, – деп түсіндірді.

Бұл сөздер жадымда сақталып қалды. Жақсылық Ғабдоллаұлы алды – артын кең ойлайтын өте ақылды адам еді. Шешендігі өз алдына, намысшыл, батыл болатын. Кімнің алдында болмасын, өз ойын бүкпесіз білдіретін. Көп оқитын. Содан да шығар, білімі де терең болды. Кейін Павлодар облыстық атқару комитетінің төрағасы болды. Елге көп еңбек сіңірген асыл азамат еді, жаны жәннатта болсын деп тілейміз.

Сонымен қатар атап өтетін тұлға – Владимир Карлович Гартман. Ол Солтүстік Қазақстан облысының алғашқы әкімдерінің бірі болып, өңірдің тәуелсіздік алған алғашқы қиын жылдарында басшылық етті. Біз бірге алты жылға жуық қызмет еттік. Владимир Карлович – өте білімді, жауапкершілігі мол басшы болатын. Жұмыста көп мәселелерді бірлесіп шештік, қиындықтарды бірге енсердік. Ол туралы жақсы пікірімді үнемі айтып жүремін, ол кісінің

де мен туралы жазған естеліктері бар.

Ерекше атап өтетін тағы бір азамат – Қажымұрат Ыбырайұлы Нағманов. Ол 1999–2002 жылдары Солтүстік Қазақстан облысының әкімі қызметін атқарды. Мен сол кезеңде облыс әкімінің бірінші орынбасары болып еңбек еттім. Бірге қызметтес болған жылдарда Қажымұрат Ыбырайұлы маған үлкен сенім артты, өзінің тәжірибесіне сүйеніп, бағыт-бағдар беріп отырды.

Ол өте мәдениетті, сабырлы, салмақты, кісіге қабақ шытпайтын, жайдары басшы болатын. Жай ғана әкім емес, елге шын жүрегімен қызмет етуді мұрат еткен мемлекетшіл тұлға ретінде есте қалды. Мансап қуған жан емес, ел аманатын адал атқарған азамат еді. Ол кісінің жанында жүріп, көп дүниені үйрендім, үлкен мектептен өттім десем, артық айтқандық емес.

Қызметтен кеткеннен кейін де біздің арамыздағы достық, сыйластық жалғасып отырды. Отбасымызбен араласып, туыстай болып кеттік. Мен оны туған інімдей көретінмін. Ол да сондай ыстық ықылас танытатын. Қайтыс болғанына сенгің келмейді. Өзінің жарық көрген кітабында мен жайлы жылы лебіз білдіріпті – соны оқығанда көңілім босап, жүрегім толқыды. Осындай азаматпен қатар қызмет атқарып, дос болғанымды өмірімдегі бір үлкен бақ деп есептеймін.

Белгілі тұлғалардың арасында өнер адамдары да бар. Қызылжар топырағы – Қазақтың маңдайына біткен жарық жұлдыз, ақиық ақын Мағжан Жұмабаевтың туған өлкесі. 2003 жылы Мағжанның 110 жылдық мерейтойына орай үлкен шара өтті. Сол шараны ұйымдастыруда біраз еңбек еттім, елдің аға азаматтарын шақырдық. Сонда Қазақстанның халық жазушысы Әбіш Кекілбаев, аса талантты ақынымыз Фариза Оңғарсынова келіп, тебірене сөз сөйледі. Мен ол кісілерді жастайымнан сырттай танушы едім, ал сол жолы дастарханда бірге дәмдес болып, әңгімелерін тыңдадым. Әбіш ағамыздың даналығына, Фариза апамыздың ақын жүрегіне қайран қалдым. Хаттаған сөздерінде ғана емес, жүзбе-жүз әңгімесінде де сол өрелі ой менмұңдалап тұрады екен. Мағжанның мерейтойы өте керемет өтті, қаламгер Әбіш ағамыздың сол кеште толғана тұрып айтқан: «Мағжан поэзиясы – қазақтың мұңдасы мен сырласы» деген сөздері жадымда жаңғырып тұр.

Тағы бір ілтипатпен еске алатын жан – жазушы Шерхан Мұртаза ағамыз. 2000 жылдардың басында Парламент депутаты болып жүрген Шерағаң Қызылжарға сапармен келген. Біз арнайы қонақ үйіне іздеп барып, сәлем бердік. «Шерхан Мұртазамен дидарласу» – талайға арман болса, ол кісімен шүйіркелесіп шәй ішу бақыты бізге бұйырды. Тура мінезді, тау тұлғалы, нар, сардар кісі еді ғой. Сол жүздесуде ол кісі елдің жағдайын сұрады. Әңгіме арасында «Солтүстік халқының бірлігі мықты болсын, сырттан келгендерге есе жібермендер, намысты қолдан бермендер!» –деп батыра айтты. Ол кезде нарықтың алғашқы жылдары, азаматтық позиция керек кез ғой. Шерағаңның осы сөзі

менің көкейіме берік орнады. Кейін талай рет баспасөзден де ашық айтып жүрді ғой, «Солтүстік облыстарға қазақтарды көптеп қоныстандыру керек» деп. Бұл – жүрегі ұлты деп соққан қайраткердің жанайқайы еді. Мен де ол кісіге сол жолы алғысымды айтып: «Аға, сөзіңізді жерге тастамаймыз, барымызша айналамызға қамқор боп жатырмыз» деп уәдемді бергенмін.

Айта берсем, естен кетпес естелік көп екен.

Менің жастық шағымда қатар жүрген, бірге қызмет еткен жандардың бірі – Балташ Молдабаевич Тұрсұмбаев. Біз Тимирязев ауданында қатар еңбек еттік: ол – бір совхозда бас зоотехник, мен – көрші совхозда бас агроном болдым. Екеуміз де жаспыз, болашаққа сеніммен қарап, әр салада аянбай еңбек етіп жүрген кезіміз. Жасы менен бір жас кіші болса да, өмірге деген көзқарасы, табандылығы, еңбекқорлығы мені әрдайым тәнті ететін.

Балташ кейін елімізге белгілі мемлекет қайраткері дәрежесіне дейін көтерілді. Ауыл шаруашылығынан бастап облыс, республика деңгейінде түрлі лауазымдар атқарды. Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрі, Қостанай облысының әкімі, тіпті Түркиядағы Елші қызметіне дейін барды. Бірақ соның бәріне қарамастан, ол кісі сол баяғы қарапайым, жылы жүзді Балташ болып қалды. Біз қызмет жолымыз екі тарапқа кеткенімен, бір-бірімізбен байланысымызды еш үзбедік. Бір-біріміздің амандығымызды біліп, хабарласып, өмір жолындағы қуаныштар мен қиындықтарды бөлісіп отырдық.

Жан дүниеніңмен ел үшін шырылдап, ұлт тағдырына бейжай қарай алмайтын сәттер болады ғой. Сондай бір қиын кезеңде, тоқыраудың табы енді ғана тарқай бастаған шақта, менің қызметтік тағдырым Даниал Кенжетайұлы Ахметовпен тоғысты. 1997 жылы ол Солтүстік Қазақстан облысына әкім болып келген кезде, мен облыс әкімінің бірінші орынбасары едім. Жағдай ауыр еді: халық жарық пен жылуға зар, кәсіпорындар тоқтап, ауыл шаруашылығы шатқаяқтап тұрған. Осындай сәтте елге сенім мен жігер бере алатын басшы керек болатын. Даниал Кенжетайұлы сондай басшы болды.

Ол алғашқы күннен-ақ іске тың серпінмен кірісті. Мен байқаған басты қасиеті – шапшаң шешім қабылдайтын, тәуекелден тайсалмайтын. Айналасындағыларды тыңдап, сенім арта білетін. Өзіме де ерекше сенім білдіріп, қайда барса да ертіп жүретін. Бірінші орынбасар ретінде мені кеңесшідей көріп, пікірімді тыңдайтын. Ал мен өз кезегімде, аймақтың ішкі тынысын, ауылдың мұң-мұқтажын жеткізіп, шама келгенше сол қиындықты бірге еңсеруге тырыстым.

Зейнетке шыққаннан кейін жаңа облысымызға келген әкімдердің көпшілігімен жақсы қарым-қатынаста болдым. Өз ойларымды ел мен жер, халқымыздың келешегі туралы бөлісіп, кеңесіп отыруға тырыстым. Рахмет оларға – пікірімді тыңдап, әрдайым құрмет көрсетті. Сол басшылардың ішінде есімде сақталған азамат – Серік Сұлтанғазыұлы Біләлов.

Іскерлігімен, адамгершілігімен, байыптылығымен, жігерлі мінезімен, және ең бастысы – өз туған топырағында облыс басшысы болған алғашқы әкім ретінде ел есінде қалды. Тәубә, сол күндерге де жеттік.

Серік Сұлтанғазыұлы облысты басқарған жылдары өңірде тың серпін пайда болды. Ауыл шаруашылығы, инфрақұрылым мен әлеуметтік салаларда көптеген маңызды жобалар жүзеге асты. Мен сол кезде облыстық қоғамдық кеңесте, ардагерлер кеңесінде, түрлі комиссияларда жұмыс істеп, ақыл-кеңес айтып жүретінмін. Серік Сұлтанғазыұлы мені әрдайым ілтипатпен қарсы алатын. Уақыты тығыз болса да, кез келген ұсынысымды мұқият тындап, елге пайдалы бастамаларды бірге жүзеге асыруға тырысатын.

Арамызда жылы, сенімді қарым-қатынас орнады. Ол кісі менің пікірімді бағалап, қоғамдық мәселелерде жиі ақылдасатын. Өз кезегімде мен де оның мемлекетшіл мінезінен, елге деген жанашырлығынан үлгі алып, қолымнан келгенше қолдау көрсеттім. Сондай дәрежеге жетіп жүрсе де, кішіпейілдігін жоғалтпай, кез келген адаммен тең сөйлесіп, шынайы ықылас танытатын.

Өмір жолында жолыққан адамдардың барлығы бірдей есте қала бермейді. Дегенмен, кейбір азаматтардың кісілігі мен іскерлігі жүрегінде өшпес із қалдырып, ұдайы жылы ықыласпен еске түседі. Сондай тұлғалардың бірі – Ерік Хамзаұлы Сұлтанов. Ерік Хамзаұлы өңірімізді басқарған кезеңде облысымыздың көркі артып, жаңа ғимараттар, тұрғын үйлер, мектептер мен балабақшалар бой көтерді. Әсіресе, халықтың тілегіменен салынған 20-шы шағын аудандағы мешіттің құрылысын атап өту орынды. Осы игілікті істі маған сеніп тапсырғаны – үлкен құрмет әрі зор жауапкершілік еді. Жауапкершілігі мол әрі күрделі бұл істі абыроймен атқаруға тырысып бақтым.

Ерік Хамзаұлы – парасатты пайымы мен байыпты мінезімен, шынайы адамгершілігімен дараланған азамат. Ол қашан да ел мүддесін бәрінен биік қойып, өзіне жүктелген міндеттерге асқан жауапкершілікпен қарайтын. Оның сабырлылығы мен салмақтылығын айрықша атап өтуге болады. Ерік Хамзаұлы кез келген шешімді асықпай, тереңнен толғап, жан-жақты зерделеп барып қабылдайтын қасиетке ие еді. Сонымен қатар, Ерік Хамзаұлының басшылығымен өңірімізде Винокуров атындағы спорт сарайы, үлкен теннис орталығы және алғашқы көпқабатты үй салынды. Осындай ірі жобалардың жүзеге асуына ұйытқы болған ол, өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуына өлшеусіз үлес қосты.

Мен Ерік Хамзаұлын ерге лайық, елге тірек боларлық тұлға ретінде бағалаймын. Ол кез келген қиын-қыстау кезеңде тайсақтамай, абырой биігінен көріне білді. Бұл – нағыз азаматқа тән қасиет. Қызмет бабында талай жандармен араласып, түрлі тағдыр иелерімен кездестім. Алайда олардың арасында Ерік Хамзаұлындай сырбаздығы мен табандылығы үйлесім тапқан, тектілігімен дараланған жандар сирек болды. Ол кез келген ортада кішіпейілдігімен, байсалдылығымен ерекшеленіп жүрді. Бүгінде елге адал қызмет еткен осындай

азаматтар туралы айту – парызымыз. Себебі олардың өмір жолы – кейінгі ұрпаққа өнеге. Ерік Хамзаұлы – өмірлік ұстанымынан таймай, халқы мен жеріне қалтқысыз қызмет еткен абзал жан.

Өмір жолымда талай басшылармен жақын танысып, пікірлесу бақыты бұйырды. Солардың ішінде Құмар Іргебайұлы Ақсақаловпен қарым-қатынасымыз ерекше есте қалды. Ол кісі – іскерлігімен, қарапайымдылығымен, әділеттілігімен дараланған азамат. Солтүстік Қазақстан облысының әкімі қызметін атқарған жылдары өңірдің дамуына серпін берген ірі жобалар қолға алынып, нақты нәтижелерге қол жеткізілді.

Құмар Іргебайұлы облыстың рухани және мәдени келбетін жаңғыртуға ерекше көңіл бөлді. Мысалы, Петропавл қаласында салынған жаңа мешіт – соның жарқын дәлелі. Бұл мешіттің құрылысын аяқтауға ол кісі зор қолдау көрсетті, құрылыстың жалғасуын өз бақылауына алып жақсы жұмыс жасады. Жаңа мешіттің салынып, ашылуы – халықтың көптен күткен тілегі еді. Оның салтанатты түрде ашылуы өңір тұрғындарына ерекше қуаныш сыйлады.

Мешіт ашылған соң көп ұзамай облыстық қазақ драма театрының құрылысы басталды, ол да – өңір мәдениеті үшін аса маңызды нысан болды. Сонымен қатар, Құмар Іргебайұлының бастамасымен қаланың кіреберіс қақпасы абаттандырылып, орталық көшелер жаңартылды. Бұрын Қызылжар шаһарына кіру көрінісі көңіл көншітпейтіндей жағдайда еді. Тозығы жеткен, жартылай қираған жеке меншік үйлер қаланың сәнін бұзып тұрғаны есімде. Қалаға келген қонақтар бұл көрініске күліп, қалаға емес, ауылға келгендей сезімде болатын. Осы күрделі мәселені алғаш рет оңтайлы шешуге кіріскендердің бірі де Ақсақалов еді. Оның тікелей басшылығымен ескі үйлер сүріліп, олардың орнына қазақ драма театры, Оқушылар сарайы және көптеген жаңа көпқабатты үйлер салынып, қала кіреберісі көркейе түсті. Сондай-ақ, кіреберісте Қожаберген жыраудың еңселі ескерткіші орнатылды.

Осындай нақты істер арқылы ол халықтың алғысына бөленді. Облыс үшін маңызды мәселелерді шешуде маған да сенім артқаны үшін оған ризашылығым шексіз. Арамызда іскерлік қарым-қатынастан бөлек, адами тұрғыда да жылы сыйластық қалыптасты. Құмар Іргебайұлымен өткен жылдарымды үлкен мақтанышпен еске аламын. Ол – өз ісіне адал, елін сүйген нағыз мемлекет қайраткері.

Әрине өңір басшылары бірі келіп, бірі кетіп жатады. Бәрінің де мақсаты өңірдің серпінді дамуын қамтамасыз етіп, тұрғындардың хал-жағдайын жақсарту, өзіне Мемлекет басшысы көрсеткен сенімді ақтау десек, бұл ретте ұланғайыр істердің басын қайырған басшылардың бірі Айдарбек Сейпілұлы Сапаров болды. Ол кісі облыс әкімі қызметін 9 айдай ғана атқарды. Өзім жақсы білемін, осы уақыт ішінде бел шешіп, тізе бүккен жоқ. Бәріне үлгерді. Айдарбек Сейпілұлы – нағыз елжанды азамат, өмірден көргені, көңілге түйгені мол,

өте алғыр, жаңашыл. Өзінің осы қасиеттерін ол Ауыл шаруашылығы министрі ретінде де жақсы танытып жүр.

Өңіріміздің қазіргі басшысы Ғауез Торсанұлы Нұрмұхамбетовтің жұмыс стилі – ашықтығы, адамдармен қарым-қатынасы, сөзі мен ісінің бірлігі маған қатты ұнайды. Жасыратыны жоқ, өзіне дейінгілердің жұмысын елемеуге тырысатын басшылар да кездесіп қалады. Ғауез Торсанұлы ондайлардың қатарынан емес, істің сабақтастығына көп мән береді. Тәжірибесі мол, текті азамат ретінде танылып жүр. Қиындықтардан қорықпайды. Оған өткен жылғы алапат су тасқыны кезінде көзіміз анық жетті.

Міне, мен де жарық жұлдыздай адамдармен бірге қызметтес болғаным, олардан үйреніп, үлгі алғаным ризамын. Өмірім бекер өтпегенін сол асылдармен жүздесіп, дастархан басында дәмдес болғанымнан-ақ аңғаруға болады. Бұл да тағдырымның сыйы шығар.

– Дінге сенесіз бе?

– Дін – әр адам үшін жеке мәселе ғой. Қазіргі жастар тура сұрайды: «Дінге сенесіз бе?» деп. Оларға жалтақтамай шындықты айту керек. Мен Құдайға сенемін, діни сенімім бар деп жауап беремін. Алайда жас кезімде діндар болғам жоқ, өйткені өскен қоғамымыз солай еді: кеңестік тәрбие атеист қылып тәрбиеледі. Бізге бала күнімізде «құдай жоқ, дін апиын» деп үйретті. Бірақ ауылда ақсақалдар көп болса да жұртқа ашық діни тәрбие бере алмады. Дегенмен, анамыздың, әжеміздің, ортанның жүріс-тұрысынан, сөзінен исламның жүрнақтары бойымызға сіңді деп ойлаймын. Мысалы, ешкім «намаз оқы» демесе де, өзіңше Алладан тілек тілеу, бата жасап қою дегендей ишараларды бала күнімізден көріп өстік. Әкем де өзі шала сауатты адам болса да, құдайына қарайлап сөйлейтін. «О Құдай, сақтай гөр» деп айтып қалатыны құлағымда тұр. Осылайша, жаратқанның барлығын, оның әділдігін біз іштей түйсініп өстік.

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдары халқымыз қайта имандылыққа бет бұрды. Мен де сол кезеңде қасиетті дінімізді тереңірек тани бастадым. Үлкен кісілердің намазға жығылып, ауыз бекітіп, тілек тілегенін көріп, соларға серік болуға тырыстым. Рас, белсенді дін жолына түстім деп айта алмаймын, бірақ исі мұсылманға қажетті негізгі ғибадаттарды орындап жүрдім. Қазір жасымыз кеп қалды, бірақ жұмада мешітке барам. Бастысы – жүрегімде иманым бар деп білемін.

Діндар болу шарт емес, иманды болу шарт. Иман деген не? Ол – адамгершілік, жақсылыққа ұмтылыс, қайырым, ар-ұят. Мен атадан сол ілімді көрдім. Негізі, менің туған атам – әкемнің әкесі – ерте заманнан ескіше хат таныған, дұғагөй кісі болыпты. Әкем айтып отыратын: атамыз қонақ келсе құран оқып, бата жасап отырушы еді деп. Демек, ол кісіден әкеме дінге құрмет сіңген де, заманында амалын істей алмаса да, көкірегінде қалған. Бізге жеткені сол. Қазір қарап отырсақ, Құдайберген деген есімді жайдан-жай қоя салмаған ғой. Соған

да тәубе деймін: есімімнің өзі Алланы еске салып тұрады. Өзім ақсақал жасқа жетіп отырғанда, тек дін исламға емес, барша дінге құрметпен қараймын. Өйткені кез келген діннің мақсаты – адамды имандылыққа тәрбиелеу.

Біздің қоғам зайырлы мемлекет болса да, рухани негізіміз – ислам. Сондықтан мұсылманшылығымызды сақтап қалуымыз керек. Аллаға шүкір, қазір жастар арасында дінге қатты берілгендері көбейді. Жастар мешітке көптеп барады. Бірақ кейде шектен шығатындары бар – көзсіз фанатизмге ұрынып қалуы мүмкін. Бұған да сақтық керек. Дін ұстараның жүзіндей нәрсе: дұрыс ұстансаң – рухани тірегің, қате ұстансаң – құрдымға жіберер. Қазір кейбір теріс ағымдар да қосылып, дінге байланысты күрделі мәселелер бар. Мемлекет мұны бақылауда ұстап отыр, түсіндіру шаралары жүріп жатыр. Менің айтарым – шектен шықпай, дәстүрлі қазақы мұсылмандық жолын ұстанғанымыз дұрыс. Қазақтар ата-бабадан асыл дінін өз болмысымен үйлестіріп алып келген. Көп қабілетті, толерантты халықпыз. Өзге дінге құрметпен қарағанымызбен, өз дінімізден айнымадық. Кеңестік атеизм қанша тырысса да, халықтың жүрегінен Аллаға деген сенімді жұлып тастай алмады. Біз соның куәсіміз. Қазір мешітке барып, намаз оқып, бетімізді сәждеге тигізе алатынымыз – үлкен бақыт. Бұл тәуелсіздіктің арқасы.

Петропавл қаласының 19-шағынауданында, жаңа тұрғын алапта мешіт салу бастамасы менің көптен бергі арманым еді. Облыста бірнеше жыл облыс әкімінің бірінші орынбасары болып қызмет атқарған кезімде өңірдің ауыл шаруашылығы құрылымдарын, шаруа қожалықтарының басшыларын жақсы білдім. Сол кезде-ақ ел ішінде сауапты іске үлес қосуға дайын, қолы ашық азаматтардың көп екеніне көзім жеткен.

Осы ойды нақты іске асыру үшін «Ақ тілек» қайырымдылық қоры құрылып, мешіт салуға ресми түрде кірістік. Қор жұмысы жүйеленген соң, мешіттің жобалық-сметалық құжаттары әзірленіп, құрылыс жұмыстары басталып кетті.

Қаржылай және ұйымдастырушылық жағынан бұл оңай шаруа болмады. Бірақ ниетіміз түзу, ниетіміз елдің игілігі үшін болған соң, Алла жол ашты. Жергілікті әкімдік жер телімін бөліп, рұқсат құжаттарын рәсімдеуге көмектесті. Ауыл шаруашылығы саласының ірі-ірі құрылымдары, облыс аудандарындағы шаруа қожалықтары өз мүмкіндігінше қолдау көрсетті – бірі құрылыс материалы, бірі техника, енді бірі тікелей қаржы аударып, бұл игі іске ортақтасты.

Құрылыстың әр кезеңінде өзім басы-қасында болып, материалдардың сапасынан бастап, жұмысшылардың жағдайына дейін назарда ұстауға тырыстым. Жүзден астам жұмысшы еңбек етті, кейде күн-түн демей жұмыс жүргізілді. Мешіттің көркем әрі берік болуы үшін барынша ұқыптылықпен қарадық. Құрылысшылар да адал, ісіне жауапты азаматтар болды. Сапалы күйдірілген кірпіш, темірбетон конструкциялар, архитектуралық нақыштар – барлығы шынайы ықыласпен жасалды.

Мешіт үш қабатты болып жобаланды. Бірінші қабатында – асхана мен шаруашылық бөлмелері, екінші қабатта – негізгі намаз залы, ал үшінші қабатта – әйелдерге арналған намаз орны мен Құран оқу бөлмелері орналасқан. Екі жағында екі биік мұнарасы бар. Мешіттің көркі де, рухы да көз сүйсінтерлік. 2024 жылдың қазан айында, Республика күні қарсаңында мешітіміз халыққа есігін айқара ашты. Туған жерімде де жаңа мешіт ашылғанда көптің алдында намазға жығылып, халықпен бірге маңдайымды сәждеге тигіздім.

Мешіттің рухани мазмұны, имандылық тынысы әрқашан назарда. Осы жылдар ішінде еліміздің діни орталығымен, Қазақстан мұсылмандары діни басқармасымен тұрақты байланыс орнатып келеміз. Құрылыс басталған сәттен бастап, ол кезде ҚМДБ-ның наиб мүфтиі, қазіргі таңда Бас мүфтидің орынбасары болып отырған Кенжетай қажы Дүйсенбайұлымен тығыз байланыста болдым. Бұл кісінің тәжірибесі мен ақыл-кеңесі бізге көп демеу болды. Қазір де жақсы қарым-қатынастамыз, әртүрлі іс-шараларда кездесіп, пікір алмасып тұрамыз. Ол кісімен арадағы сыйластық – рухани жолдағы ынтымақтастықтың үлгісі.

Сонымен қатар, қазіргі таңда Солтүстік Қазақстан облысының бас имамы қызметін атқарып жүрген Хамзат имам Қажымұратұлы Әділбековпен де етене байланыстамыз. Облысқа келген алғашқы күнінен бастап менімен рухани тақырыпта пікірлесіп, мешіттің тыныс-тіршілігін назарынан тыс қалдырған емес. Діни мерекелер мен имандылыққа қатысты іс-шаралардың барлығына мені үнемі шақырып отырады. Әр кездесуде халқымыздың діни сауатын арттыру, жастарға имандылықты насихаттау жолында бірлесіп атқаратын жұмыстарымыз жайлы кеңесіп, жоспар құрып отырамыз. Осы тығыз қарым-қатынас, бірлік пен сенім – мен үшін ерекше құндылық.

Бүгінде Береке мешіті – тек құлшылық орны емес, ол – рухани тәрбиенің, ынтымақтың, мейірім мен ізгіліктің ошағы. Жамағат саны күн санап артып келеді. Қарапайым тұрғындар мешітті өз үйіндей көріп, әр мерекеде, әр жұмада осында жиналады. Бұл мешіт – біздің ұрпаққа қалдырған аманатымыз. Ал аманатты адал атқару – әр адамның адамдығының белгісі деп білемін.

Тағы бір жайт – анамның басына белгі қоюды армандайтынмын. Жоғарыда айттым, анамнан ерте қалдым деп. Кейін өзім қызметте, шамам келген соң іздестіріп жүріп, анам жерленген жерді таптым. Қатты қуанғанымды көрсеніз. Әкем көзі тірісінде «мынау сол аруақтар жатқан Қаратал топырағы» деп көрсетіп еді. Соны кейін көріп, «мыналардың бірі – менің анам ғой» деп іштей бір байланыс орнағандай болды. Содан жақсылап қоршатып, басына құлпытас қойғыздым. Ауылда үлкен ас беріп, құран оқытып, марқұм шешеме 50 жылдан кейін барып рәсім жасадым. Сонда жаным бір жадырап қалды. «Бәсе, осылай істеуім керек еді ғой» деп. Ата-бабаға құрмет көрсету де – имандылық белгісі. Бір кезең үзілгенмен, тәубе, қайта жалғадық.

Қазір Аллаға сансыз шүкіршілігіміз болсын, еліме бейбіт заман берді. Сол

тәуелсіздіктің арқасында өз дінімізді құлшына ұстануға мүмкіндік бар. Мен жастарға осыны ұмытпандар деймін: «иман» деген тек намаз оқу емес, иман – ол жүректе болуы керек. Жүрегі таза, ниеті түзу адам иманды адам. Ондай кісі Алла алдында да, адам алдында да абыройлы. Өзі де байыпты, салмақты жүреді. Қазір, мәселен, біреулер дінді желеу етіп, «анау күнә, мынау күнә» деп кереғар уағыз айтып жүр. Меніңше, ең үлкен күнә – біреудің хақысын жеу, арамдық жасау, қиянат қылу, жала жабу. Ал шарияттың шегі деген өз алдына. Сондықтан жастар дінді ақылмен ұстансын, Құдай тағаланың хақ жолына түскенде Отанын, елін, өз ұлттық дәстүрін де сыйлағаны жөн. Қазақы ислам деген тікелей бір түсінік жоқ, әрине. Бірақ біздің дәстүріміз бен ислам діні үйлескенде нағыз имандылық нұры төгілетінін өз тәжірибемнен байқаймын.

Ең бастысы – тәубешіл болуымыз керек. Тәубе деген – өзінді Жаратушыдан артық санамау, әр ісіңе есеп беру. Мен де өмірімнің кейбір белестерінде діннің ұстанымына қайшы келетін дүниелер жасаған шығармын, Алла кешірсін деймін. Бірақ жүрегіммен ешқашан «құдай жоқ» дегенге сенген емеспін. Іштей бір илаһи күш барын сезіп өстім. Ұшақпен талай ұштық, талай ажалдан аман қалдық – соның бәрі «Құдай сақтады» деген түсінік бізде берік. Сол сияқты иманды жүрекпен жүрсең, Алла да жеңілдігін береді деп сенемін. Мен сендім, мені сақтады, халықтың алғысына бөленіп, міне, бүгін сексеннің сегіріне шығып отырмын. Бұның бәрі – бір Жаратқанның қалауы.

Сондықтан әрдайым Аллаға шүкірлік айтып отырамын. Бауырларым, балаларым аман болсын, еліме береке берсін деп тілеуден жалықпаймын. Жастау кезімізде хадис, құран аяттарын мән беріп оқымаппыз, қазір бос уақытта діни кітаптар ашып, парақтап қоямын. Бұл да көңілге ерекше тыныштық сыйлайды. Бойындағы бүкіл өкпе-реніш, пендешілік ойлар ұмытылып, жүрегің тынығады. Құдайға сенудің ғажабы – жан дүниені тазарады, айналаңа мейіріммен қарайсың. Имандылықтың өлшемі де сол – мейірім мен кешірімде. Сондықтан біреулер сырттай мені «бәленше тақуа емес, оразаны толық ұстамайды, бес уақыт намазы қаза» деп сынауы мүмкін, бірақ мен Алла алдында ақ екеніме сенемін. Ешкімнің ала жібін аттамадым, мүмкіндігінше халқыма, жақыныма жақсылық жасауға тырыстым. Менің ұғымымда, нағыз мұсылман деген осы – жүрегі тазалықта болу, ақ адал өмір сүру. Мешітке барсаң да, бармасаң да, құлшылығыңды жұртқа білдірсең де, білдірмесең де, бәрібір Алла біледі. Сол себепті мен дінге қатысты өзімді көп жарнамалай бермеймін: иманым жүрегімнің түкпірінде. Құдай менің ақ ниетімді, кіршіксіз жүрегімді көріп тұр деп есептеймін. Сондықтан да пайғамбар жасынан асып, қарттықтың белесіне аяқ бастық. Осы күнге жеткізген бір Аллаға мың да бір шүкір! Алда да елімнің, балаларымның, немерелерімнің рахатын, тәуелсіздігіміздің баянды күндерін көруді нәсіп етсін деп тілеудемін.

– Тағы бір сұрақ. Сіздің сексенге келдім деп селкілдеп, кәрілікті мойын-

дап отырмағаныңызды білеміз. Қашанда халықтың, қызу істердің ортасында жүресіз. Сізді қолтығыңыздан демеп жүрген қандай күш?

– Сексенге келдім деп селкілдеп отырған жайым жоқ, бұл рас (күлді). Көпшілік арасында, елдің ортасында әлі күнге дейін бірге жүргеніме шүкір етемін. Қатарластарым «Құдайберген, қайдан күш-қуат аласың?» деп қалжыңдап сұрап жатады. Шыны керек, мені алға жетелейтін бірнеше тірек бар, соны сізбен бөлісейін.

Біріншісі – елге, халыққа деген сүйіспеншілік. Халқымның алдында адал қызмет атқарсам, солардың жағдайы жақсарса, еңсемді тік ұстап жүрсем – міне, бар күш-қуатымның қайнары осында. Мен зейнетке шықсам да, қолымды қусырып отыра алмадым. Өйткені ауылда, елде өзекті мәселелер әркез болып тұрады, содан мен шет қалғым келмейді. Қоғамдық істерге, жиындарға белсене араласатыным сондықтан. Қайбір жылы облыстық ардагерлер кеңесінің төрағасы болдым, бұл да маған жаңа міндеттер жүктеді. Кезінде маған сенім артып, қызметтес болған кейінгі буын – қазір олар басшы, мен соларға ақыл қосып, білгеніммен бөлісемін. Ел мүддесі үшін керек болсам – ұшып тұрамын, шаршауды білмей кетемін. Бұл халқыма деген махаббатымның шексіздігі, осы сезім маған үнемі қанат бітіреді.

Екіншісі – отбасымның қолдауы, сүйікті зайыбымның махаббаты. Менің жарым биыл 80 жасқа толды, екеуміз алпыс жылға жуық отасып келе жатырмыз. Жарым Сәуле – ақылдың кені, сабырдың, мейірімнің символы дер едім. Ол ертеректе көп ауырпашылық көрді: жас кезінде менің оқуымды аяқтауыма мүмкіндік жасап, ауылда тұрып мені күтіп, талай сынақтан өтті. Кейін еңбек жолым басталғанда да Сәуле сол қиындықты бірге бөлісті. Балаларды бағып-қағу, үй шаруасын дөңгелету – соның бәрін менің мойныма салмай, өзі арқалады. Мен ерте кетіп, кеш келетін жұмысымда алаңсыз болдым, өйткені үйімде бәрі берекелі екенін білетінмін. Жарыма осы үшін ғұмыр бойы қарыздармын. Ол кісі мені ерінің сыртынан «сіз» деп сөйлеп, бірде-бір рет көңілімді қалдырып көрген емес. Қайта, «дұрысын істедіңіз» деп менің әр бастамама демеу көрсетіп отырды. Осындай біреуі – қосақ, біреуі – тұсау дегендей, тізгін тартпай, қайта қанаттандыратын жар кез келген ер-азаматтың бағына бұйыра бермейді. Мен сол бақытты күйеуім. Сәулем екеуміздің махаббатымыз әлі күнге дейін сәулесін шашып келеді десем, артық емес. Балаларымыз өсіп, немере-шөбере сүйіп отырсақ та, бір-біріміздің қадірімізді қартайған сайын тең ұғынамыз. Жас күнімізде босағасы босап тұрған талай отбасыны Сәуле екеуміз бірігіп сақтап қалғанымыз бар, талай адамға ақыл айттық. Өйткені біз сезінген сыйластық пен сенімнің дәмін өзге де жандар көрсе екен дейміз. Әлі күнге дейін менің көп жұмысты мойымай атқаруым – сол үйдегі береке, жарымның жан жылуының арқасы. Саусағының ұшын да қимылдатпай-ақ маған күш береді. Бір ауыз жылы сөзі талай жылғы шаршауымды басып тастайды.

Сондықтан айтар едім: барлық ер-азаматтың артындағы тірегі – адал жары, мені сүйейтін де – сол. Сәулем болмаса, Құдайберген бүгінде кім болар еді, қайтер еді – ойлағым да келмейді. Құдайдан сол жарымның мерейін үстем етіп, деніне саулық беруін тілеймін. Біздің балаларымыз да аналарының арқасында қанаттанып, өмірден өз жолдарын тапты. Немерелеріміз де әжесінің тәрбиесін бойына сіңіріп өсіп келеді. Сол екеуіміздің шаңырақтағы тізгінімізді ұстаған Сәулеміздің есіл еңбегі мен махаббатының қайтарымы әрі қарай жалғаса береді деп сенемін.

Үшінші – айналамдағы ағайын-туыстың, дос-жаранның ізгі ниеті мен қолдауы. Адам жалғыз жүріп көп іс тындыра алмайды. Әрқашан тіршілік етсең, елмен араласасың. Менің де құдай қосқан ағайын-туыс, құда-жекжат, дос-жолдастарым бар. Солардың көрсететін сый-құрметі жанды жадыратады. Кейде олармен бас қосуға баруға ерінесің, не шаршап тұрсаң да, жиындарына барып, бір әзілдесіп, сөйлесіп қайтсаң – демалып қаласың. Жүзіндегі шынайы күлкілерін көріп, сөзінен өзіме деген сыйластығын байқап, төбем көкке жеткендей болады. Бұлар да – адамның қуат алар энергиясы. Мен туған жеріме, сыныптастарымның, құрдастарымның ортасына жиі барып тұрамын. Сол барған сайын жасарып, арқаланып қайтамын. Олар «сен әлі тыңсың ғой, біздің қолбасшымызсың» деп әзілдеп көтермелегенде өзімді жас жігіттей сезінемін (күліп). Адал достар адамның өмірін ұзартады деп жатады ғой, рас. Мен де достарымды бағалаймын. Олар да мені білгеннен сыртымнан да, өзімнің көзімше де құрметтеп отырады. Елдің азаматтарының шынайы сүйіспеншілігі – сарқылмас қуат көзім. Олар үшін қандай шаруа болсын, бітіріп беруге әзірмін. Қолыңнан келіп тұрса, көмектесесің, келмей жатса, алдына түсіп бірге жүресің – осылай ағайыншылықты үзбедім. Соның арқасы шығар, күні бүгінге дейін «бір жерге Құдайберген атамыз келіпті» десе, жұрт ет-жақынын көргендей есікке ұмтылады. Осыдан асқан мерей бар ма адамға? Сол үшін Жаратқанға алғысым шексіз. Ауырсам, халымды сұрап телефон, хабарлама толастамайды, қуанатын хабар болса, жамырасып бөліседі – мен осындай бауырмал ағайын, ықыласты дос-жаранның арқасында мәңгі жас күйде жүремін дер едім.

Төртіншіден – өзімнің өмірлік ұстанымым, ұдайы жұмысбасты болып жүргенім де маған күш берсе керек. Мен ыңылдап ән айтып, таңертең үйде бос отыра алмайтын адаммын. Зейнетке шықсам да, күні бойы шаруадан бас алмаймын. Өйткені маған еңбек ету – тыныс алу, демалу секілді табиғи қажеттілік. Бір шаруаның басы қайырылса, ертесіне екіншісін іздеп тұрамын. Бұрынғы заманда Шоқан Уәлихановты жерлесіміз Сабырбай ақын «ән салмайды дегенде, ән салады» деп сипаттапты. Сол секілді мен «демалып жатыр» дегенде, демалмай, басқа бір істің басын қайырып жатамын (күліп). Ішкі жан дүниесінің конструкциясы солай біткен шығар, білмеймін, жалқаулық маған жат. Өзімді-өзім бос отырғызбаймын. Қолыма бір кітап алып оқимын, компьютерде

ескі суреттерді реттеймін, газет шимайлап, мақала жазамын – әйтеуір, жас кездегідей жоспармен жүремін. Осы динамика мені сергек ұстап тұрған секілді. Қозғалыс – өмір дейді ғой, расында, қозғалған сайын тұла бойыңа қан жүгіріп, жаңа күнге жігермен оянасың. Сондықтан еңбек терапиясы – ең күшті терапия деп білемін. Өзін сергек сезінгісі келген адам ең алдымен бос жатпасын. Қолы қалт етсе, немересін жетектеп серуендеуге шықсын, болмаса ат мініп жайлауға барсын, әлде жоқ, ауласындағы бақшасын баптасын – әйтеуір бір іспен айналыс. Сонда жан-дүниенің де, тәнің де семіреді. Менің көп жылғы байқап жүрген формулам – осы.

Ақыры, Бір Аллаға тәуекелшілдігім. Жігер беретін бір күш – Алла жар болғанына сенімім. Мешітке үнемі бара бермесем де, Құдайдың алдында есеп беремін деген пайым маған өмірдің сан кезеңінде қуат сыйлады. Болмашыға күйіп-піспей, алдағы күннен үмітімді үзбеуіме себеп болды. Алладан медет тілеп барып, талай қиындықты еңсердік. Сондықтан иманым – тірегім. Имандылық жайы сұрақта өз алдына қозғалды, қайталамай-ақ қояйын.

Міне, осы айтқан нәрселер – менің маздап жанған шырақтарым, соның сәулесі маған күш-қайрат береді. Халқым, жарым, туыстарым, дос-жаран, еңбек, иман – осы алтын дінгектер тұрғанда, Құдай қаласа, әлі де ортамда абыроймен жүре беремін деп ойлаймын.

– Қазақ сөздің қадірін біледі. Сексенге келген Жетес биден тоғыз жасар Төле: «О, қасиетті ата! Ат берсеңіз – өліп қалады, тон берсеңіз – тозып қалады», деп өлмейтін, тозбайтын бұйымтайын айтып, бата алған екен, жоғарыда айтылған әңгімелердің түйіні болсын – жастарға баталы сөзіңізді айтсаңыз.

– Қазакем «Сексенге келген атадан бата сұра» дейді, бүгін орталарында сексеннің сенігіріне көтерілген бір ақсақал тұр екенмін – ендеше, айналайын жастар, сендерге айтар баталы ақылым бар.

Ардақты ата-бабаларымыз өмір бойы аңсаған тәуелсіздіктің туын біз, міне, желбіретіп, сендерге аманат етіп тапсырып отырмыз. Енді сол көк туды құлатпай, тәуелсіз елдің шаңырағын биік ұстау – сендердің міндеттерің. Еліміздің ертеңі – өз қолдарыңда. Тәуелсіздік деген құдіретті ұғымның салмағын дұрыс түсініңдер. Ол үшін тарихты біліп, бұрынғы өткен тар жол, тайғақ кешулерді санадан шығармай, әрқашан отаншыл, мемлекетшіл болып өсулерің керек. Жеріміздің әр сүйемін қадірлендер, тіліміздің әр сөзін ардақтандар, дәстүріміздің әр үрдісін дамытыңдар. Ұлтты сүю – бос сөзбен емес, нақты іспен көрінсін: жақсы оқыңдар, заман талабына сай мамандық игеріңдер, ерінбей еңбек етіңдер. Көздерің оттай, көңілдерің дауылдай, білектерің болаттай болсын!

Мен сендерге өткен өмірден көп нәрсе айтып, ақыл үйреттім. Соның барлығын көңілдеріңе тоқып, керегін зерделеріңе түйіп алсаңдар – қате баспайсыңдар. Үлкенді сыйлауды ұмытпаңдар, кішіге қамқор болыңдар. Бұл – қазақтың тәрбиесінің мәйегі. Ата-ананы құрметтендер, ата-әжелеріңнің батасын алың-

дар. Бастарыңа түскен сынаққа сабырлы болыңдар, жеңіске масаттанбаңдар. Жүректерің таза болсын, ниеттерің ақ болсын! Сонда Құдай тағала жар болып, әрқашан абыройларыңды асырады.

Мұсылман жастарысыңдар, иман мен ұятты ту қылып ұстандар. Ұят деген – адамды адам қылатын өлшем. Ұяты бар жан ешқашан жамандыққа бармайды. Сондықтан ұяттарыңды сақтасаңдар, Құдай да жар болады, халқымыздың да мерейі үстем болады. Пейілдерің кең болсын. Бір-біріңді көре алмаушылық, іштарлық деген жаман қасиеттен сақтанғайсыңдар. Бірлік пен татулықты бағаландар. Қазақтың қай тарихын қарасаң да, жеңісінің кілті – бірлікте болған. Қазір де заман солай, ынтымақсыз іс бітпейді. Берекені көздесеңдер – бір-біріңнен тартынып қалмай, аяңбай сол мақсатқа бірге ұмтылыңдар.

Жалқаулықтан алыс жүріңдер, талаптануден шаршамандар. Көздеген армандарыңа қажырмен ұмтылсаңдар ғана жетесіңдер. Армандарың асқақ болсын, еңбекқор болыңдар. Елдің қамын жейтін азамат болыңдар. Халқың сендерге үміт артып қарайды – сол үмітті ақтаңдар!. Ынтасыз жас – қызығы жоқ гүл сияқты. Сондықтан әр ісіңе ынта қой, талпын, тынбай үйрен, білім ізде. Абай атамыз айтқан бес асыл істі өмірлік серік қылыңдар: талап, еңбек, терең ой, қанағат, рақым – осы бесеуі бойларыңда жүрсін. Сонда көздерің ақылға, көңілдерің нұрға толады.

Ал енді ақсақалдық батамды берейін:

Е, Алла, жар бола гөр! Жастарымыздың талап-талпынысын оңынан жаз! Елдің тұтқасын ұстайтын өздеріне деннің саулығын, ақылдың шалқарын, істің берекесін бере гөр! Сүрінсе сүйей көр, қателессе кешіре көр! Аруақ қолдап, Алла желеп-жебеп жүрсін. Үбірлі-шүбірлі болып, өсіп-өңсін. Ғұмырлары ұзақ болып, ел-жұртының арасында абыройға кенелсін. Ақ тілек-мұраттарына жеткізе гөр! Қазақ елінің бағын ашар перзенттер осы жастардан шықсын. Қырандай самғандар, қарақтарым! Тарықтырмасын, жарылқасын, жастарға өрлей беруді нәсіп қылсын. Бақыттарың баянды, жүректерің тастүйін, пейілдерің кең болғай!

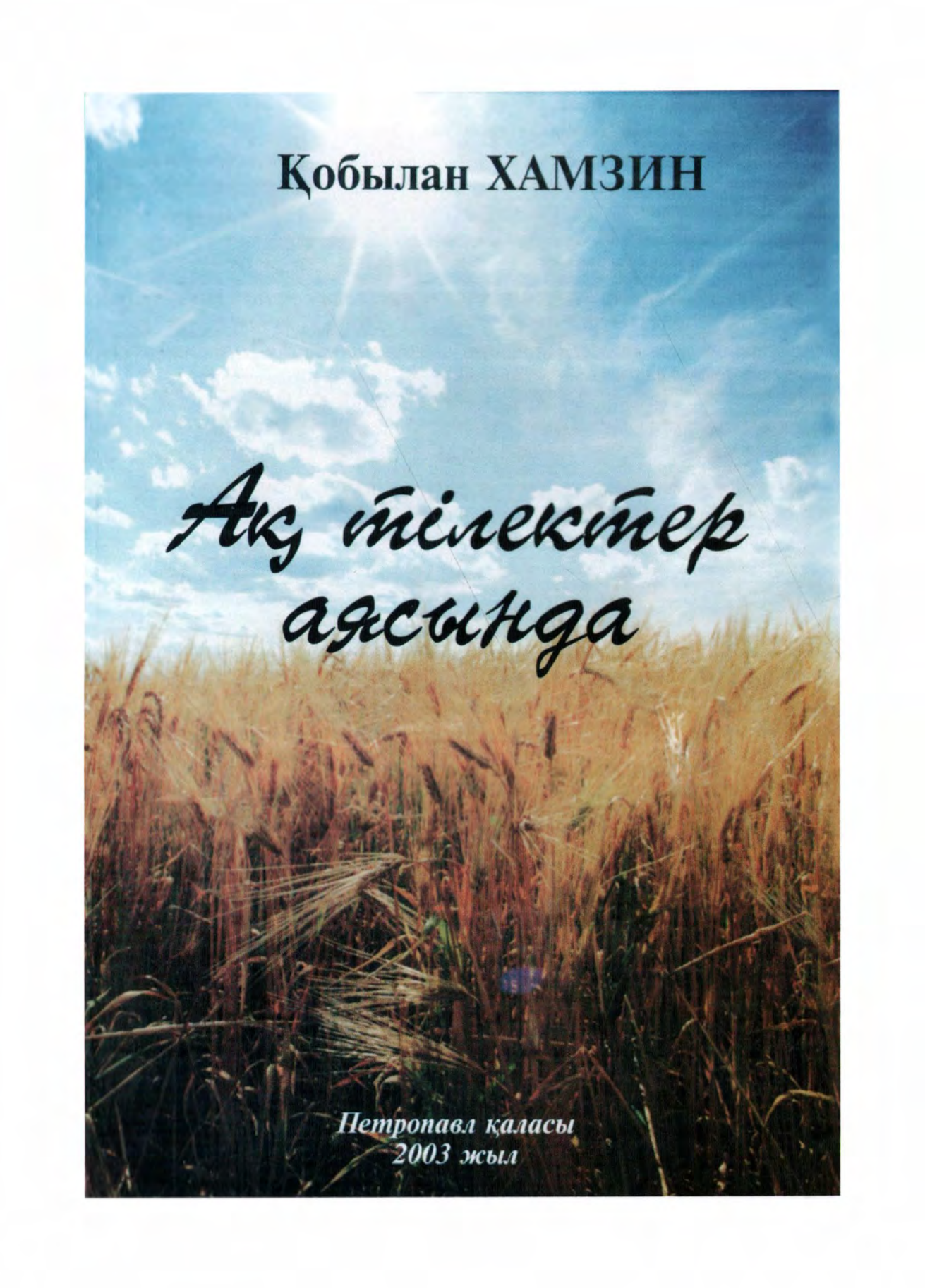
Тәуелсіздіктің тұғыры сендермен мәңгі берік болғай! Аумин!

Сұхбаттасқан,
Жарасбай СҮЛЕЙМЕНОВ.

4

БІРЛІКТЕН БАСТАЛҒАН ЖОЛ

Қобылан ХАМЗИН

*Ақ тілектер
адында*

*Петропавл қаласы
2003 жыл*

Коблан ХАМЗИН

С ЛЮБОВЬЮ К ЗЕМЛЕ

Марал Әбілқәрімова

АСЫЛ АЗАМАТТЫҢ АСҚАР АСУЫ

АҚ ТІЛЕКТЕР АЯСЫНДА

Қызылжардан Шал ақын ауданының орталығына баратын үлкен тас жолдың бойында Бірлік атты екі ауыл бар. Біреуі Есіл, екіншісі Шал ақын ауданына қарайды, екеуі де Николаевка, қазақтар Көбеш деп атап кеткен үлкен елді мекенге жақын орналасқан. Жергілікті тұрғындар Шал ақын ауданына қарайтын Түшке Бірлік туралы әңгіме қозғай қалса, міндетті түрде Құдайберген Қалиевтің ауылы дегенді қоса айтады. Иә, бүгінде есімі өз өңірімізде ғана емес, республика көлемінде құрметпен аталатын мемлекет және қоғам қайраткері, Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары Құдайберген Қалиұлы осы ауылда туып, өскен. Халқымыз «Жақсының жақсылығын айт, нұры тасысын» демей ме, мен де қолыма қалам алып, елім, жерім деп жарғақ құлағы жастыққа тимей жүрген азамат туралы ой толғауға ұйғардым. Құдайберген Қалиұлының өз басына ойыспас бұрын оның кіндік қаны тамған қасиетті мекеннің арғы-бергі тарихын да қозғай кеткім келеді. Өйткені оның гибратты ғұмыр жолы осы ауылдан басталған.

Қызылжардан Сергеевкаға бет алған кез келген жолаушы үлкен жолдың сол қапталындағы қыратта қанат жайған шағын ауылға көз тоқтатпай өтпейді. Мүнде ежелден кілең қазақтар тұрады. Көшелері үш қатар болып, шығыстан батысқа қарай созылып жатыр. Ауылда 60-шақты үй бар. Қабырғалары ағаштан, ақ кірпіштен қаланған, шатырларының төбелері қаңылтырмен, шифермен жабылған, аулалары тап-тұйнақтай, қоршалған, көргенде көңіліңді қуантатын, бүгінгі күннің талғамына сай бой көтерген көрікті ауыл. Мектеп, Мәдениет үйінің, сауда орындарының нарықтың дауылына ілігіп кетпей сақталып қалуы

да бірліктіктердің ата-баба аманатына адалдығының, ұйымшылдығының айғағы іспетті.

Көнекөз қариялардың айтынша, ертеде Бірліктің солтүстік-батыс беткейінде ауыл тұрғындарына өте ыстық, тарихы тереңге бойлаған Қызылағаш, Қараоба, Құмтөккен деп аталатын қыстаулар болыпты. Ойында Дөңгелек қарасу, қысы-жазы дамыл таппай, тартылып-таусылмай ағып жататын күміс сулы он екі бұлағы, одан әрі мыңдаған мал сиятын кең жайылым алқа Есіл өзенінің тоғайларына барып жалғасады. Ауылдың тұрған жерінің ежелгі атауы – Сарықамыс. Бірлік ауылы тұрғындарының қырында мыңдаған гектар құнарлы егістік жері, ойында түгін тартса, майы шығатын шабындығы бар кең алқапты мекендегендеріне бүгіндері алпыс бес жылдан асып барады.

1928 жылға дейін ауыл тұрғындары Есіл өзенінің оңтүстік беткейінде, қазіргі Өрнек және Мектеп ауылдарының аралығында ата-атаға бөлініп, бес-он үйден тұрған екен. Кейін Кеңес үкіметі орнағаннан кейін жердің тарлығын, қоныстарының шашыраңқы орналасуының қолайсыздығын түсінген олар бас қосып ақылдасып, кең жерге көшіп ұжымшарға біріккеніміз жөн деп шешеді. Елдің ақсақалдары: Мәлғаждар (75 жаста), Қалиақпар (72 жаста), Әлен (74 жаста), Ақжігіт (76 жаста) айтуларына қарағанда, бұл жұмыстар 1934-1936 жылдарға дейін жалғасыпты. Ауылдықтарға жаңа жерге көшіп, қоныс салу оңайға түспегені анық. Қазіргідей құрылыс саймандары, автомашиналар, басқа да құрал-жабдықтар жоқ кез ғой. Сондықтан алғашқы үйлер қамыстан, шымнан, балшықтан тұрғызылады. Көбі тоқыма үйлер болған. Тоқыма үйдің бүкіл сырты (есік, терезелеріне орын қалдырылып) жағалай тұтас қос-қабатты шарбақтан өріледі. Оған жергілікті тоғайлардың біркелкі түзу талдары пайдаланылған. Тоқыма дайын болғаннан кейін ортасы көңмен толтырылып, іші-сырты сабан араластырылып, атпен басқан цемент тектес ақ балшықпен сыланады. Төбесін жабуға, есік, терезелерін жасауға жергілікті ағаштар қолданылады.

Сөйтіп, алғашқы кезде халық өз қолдарымен жасалған баспаналарда тұрды. Кейін, бірте-бірте ағаштан қиылған үйлер пайда болды. Ағаш үйлерді қиюға балта ұстауға қолының ебі бар азаматтар тартылды. Бұл істен басқалар да шет қалған жоқ. Осы құрылыстарды бүкіл ел болып жұмылып, біріне-бірі көмектесіп салатын дәстүр қалыптасты. Осындай жаңа өмірге ұмтылыс 1931-1932 жылдардағы орасан аштықтың зардабы әлі жойыла қоймаған кезбен тұспа-тұс келгені де ауылдықтарға зіл-батпан салмақ болғаны айтпасақ та түсінікті. Бірақ олар соның бәріне күш-жігерлерін, қажыр-қайратын қарсы қойып, қиындықтарды жеңе білді.

1936-1938 жылдары егін жақсы шығып, халықтың әл-ауқаты біршама түзеле бастағанда, 1941 жылы дүниежүзілік қырғын соғыс басталып кетті. Ол бес жылға созылды, халық тағы да күйзеліске ұшырады. Елдің хал-жағдайының түзелуі ақыры 1953 жылдардан басталды. Өйткені сол кезде Қазақстанның солтүстік облыстарында тың және тыңайған жерлерді жаппай игеру істері қол-

ға алынып, мемлекет тарапынан бұл жаққа үлкен көмек келе бастады. Осындай мүмкіндіктің арқасында, басқа елді мекендер сияқты, Бірлік ауылында да құрылыс жұмыстары қарқын алды. Көптеген тұрғындар жаңа үйлерге көшті, жаңадан мектеп, Мәдениет үйі, сауда орталығы, өндіріс құрылыстары, көптеген мал тұратын орындар салынды. Ауылдың бейнесі өзгеріп, халықтың тұрмысы жақсарды.

Түлеген ауылдың келбетін көріп, ескісін қалай еске алмайсың, атқарылған істер үшін төгілген терді, ел азаматтарының ерен еңбегіне қалай таңданбайсың? Әрбір істі ақылмен бастап, тыңғылықты атқарып, тиянақты аяқтап шығу үшін оны ұйымдастырушы, басшы керек екені белгілі. Өткенге көз жүгіртсек, сонау алыста қалған заманда колхоздың алғашқы іргетасын қалап, халықты бірлікке үгіттеп, ұйымдастырып, бір орталыққа топтастыру үшін ақыл-күшін аямай еңбек еткен ел ағалары Кәсейін Қошқыұлов, Ескендір Күсетов, Жақан Кәсейінов болса, олардан кейін колхоздың күш-қуатының нығаюына, мал басының көбейіп, егістіктің көлемін өсіріп, гектар берекесін арттыруға үлкен үлесін қосқан Жұма Смағұлов атамыз болды. Бұл кісінің елдің Сарықамысқа қоныс аударып, ауылда құрылыстың кең қанат жаюына сіңірген еңбегі тіпті зор.

Одан кейін, Жүмекеңнің бастамасын қолдап, ісін жалғастырып, колхоз экономикасын нығайтуға, халықтың әл-ауқатының жақсаруына көп еңбек сіңірген азаматтар Ахметжан Бүркіталиев, Қасым Тоганбаевтар еді. Бұлар өздерінің туған жердің түлектері екенін терең сезініп, өздерін елдің нағыз жанашырлары ретінде таныта білді. Сол үшін де оларды ел сыйлады.

Кейін Бірлік «Приишим» кеңшарының бөлімшесі болып ауысқан кездің өзінде ауылдың даңқы дүркіреп тұрды. Осы жердің үлкендері мен кейінгі буын азаматтарының ұйымшылдығының, қажырлы еңбегінің арқасында жеткен жетістіктер қай салада болмасын, көбеймесе, азайған жоқ. Бұдан кейінгі жылдары Бірлік ауылының көркі жаңа заманға сай жасарып, халықтың тұрмыс-жағдайы нығая түсуіне, шаруашылық салаларының көлемі, табыстары арта түсуіне ұзақ жылдар бөлімшені басқарған осы елдің төл перзенттері Өлен Бейсембаев пен Бозжігіт Есімов ағаларымыз зор үлес қосты.

Бұл кезде ауылда 6 мың қой, 950 сауын сиыр, бірнеше жүз жылқы болған. Бұл дегеніңіз, мол байлық қой. «Приишим» кеңшарының құрамында ауылдың шаруашылық жағдайы одан да нығая түсті. Бір ғана қойдың саны 20 мыңнан асатын. Трактор, комбайн, басқа да техникалар жаңарды, жүк машиналары көбейді. Халықтың тұрмыс жағдайы жақсарып, әр үйде жеке меншік малдың басы молайып, әр үй мотоцикл, машина сатып ала бастады.

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарындағы қиыншылықтар Бірлікті де орап өткен жоқ. Тұйыққа тірелгендей кездер де болған. Одан да ел азаматтарының ауызбірлігі, болашаққа деген сенімі аман-есен алып шықты.

1996 жылы бірліктіктер ауылдың іргесі қаланғанына 60 жыл толуын аудан,

облыс жұртшылығымен бірге кең көлемде атап өтті. Бұл салтанат халықтың көңіл-күйін бір көтеріп тастаған үлкен қуанышымен есте қалды. Мұндай үлкен тойды атқару оңай іс емес, оның ойдағыдай дайындалып, жоғары деңгейде өтуіне осы елдің ең жанашыр азаматы Құдайберген Қалиұлы тікелей қамқорлық жасап, басқарып, халықтың алғысына бөленгенін айтуымыз керек.

Ауылдың бүгінгі тірлігі де жаман емес. Азаматтар жаңа заманның талаптарына сай іс-қимыл жасап, мал, құс өсіріп, бау-бақшасына көңіл бөліп, қалыпты тіршілік үшін қолдан келгеннің бәрін жасауда. Осы істерге де Құдайберген Қалиұлы бас-көз болып, ауылдастарын ақыл-кеңесімен, жеке үлгісімен алға жетелеп жүргенін айту парыз. Иә, Құдайбергендей қамқоршысы бар ел кем болмайды, жоқшылықтың дәмін татпайды. етімшілік көрмейді. Өйткені ол – ауылының бел баласы, ұшқан құсы, елінің шынайы патриоты.

* * *

Бірде жеңіл машинамен Қызылжардан Тимирязев ауданына бет алып келе жатқанымда, Явленканың тұсында, үлкен жолдың үстінде бір ақ сақалды кісі қол көтеріп тоқтатты. Жүргізушіге «тоқта» дедім де, әлгі кісіге машинаның есігін ашып, сәлем бердім.

- Қайда бара жатырсыз?
- Түшке-Бірлікке.
- Ол қайсысы, екі Бірлік бар ғой, бергісі ме, арғысы ма?
- Бергісі Ырсай-Бірлік қой, маған арғы Түшке Бірлікке бару керек.
- Жаксы, отырыңыз,біз де сол жаққа бара жатырмыз.

Үлкен кісі ғой, көлікке жайғасқаннан кейін, сұрақтың астына алды. «Қай баласың, қайда барасың?...Қатты дауыстап сөйлеп отырмын. Сұрамасам да өзі туралы да айта бастады. Бірлік ауылында тұрады екен, Явленкаға бір жұмыспен келіпті. Әңгімеміз Бірлік ауылы төңірегінде өрбіді. Бірліктің өткені мен бүгінінен біраз хабардар едім, мына кісі де біраз жайға қанықтырды.

Бірліктің үлкендері бар, жастары бар, біраз азаматтары біздің Көктерекке күйеу екендерін білетінмін. Көктеректің жиырмадан астам қызы аттарын ата-сам, Мәрзәмия апайымыздан бастап Мәруар, Көшке, Үмітжан, Сәркен, Зада, Рабиға, Шәмшия, Нағима тәтемізге дейін (аттары аталмағандары қаншама) әр кезде осы ауылға ұзатылған екен. Бүгінде олардан өрбіген ұрпақтар – жиендер, жиеншарлар сол ауылдың тумаларының жартысы десем асыра айтқандық емес. Жаны да, қаны да араласқан осы екі ауыл қалай туыс болмайды?!

Ерте кездегі ауылдардың аттары жер, су, табиғат құбылыстарына сәйкес берілген ғой. Мысалы, Қызылағаш, Жарқайың, Алқағаш, Ұзынағаш, Балықты, Қараоба, Құмтөккен, Дөңгелек қарасу, Сарықамыс тағы сол сияқты. Болмаса көптеген ауылдарға төңірекке даңқы жайылған ұл-қыздарының аттары берілгенін білеміз. Мысалы: Жанатай ауылы, Бөрібай қонысы, Сыздық қажы ме-

кені, Жамбыл, Абай, Әйгерім ауылдары, Ақбұлақ, Бес үй Таңатар тағы басқа сол сияқты ауыл атаулары ешкімді адастырмайды. Ал, Бірлік, Кеңес, Мектеп, Жаңажол, Жаңаталап, Социал, Совет, Қызыл ту деген ауыл атауларының Кеңес үкіметі орнағаннан кейін, саясатқа сәйкес таңдалғаны көрініп тұр.

Ертеректе үлкендер Бірлікті «Қожахмет (Қожамбет) Ордабайұлының ауылы» дейді екен. Ал ол кім десеңіз, Қожахмет Ордабайұлы Түшкeden тарайтын бір басына сегіз өнер қонған ақын, ел басшысы болған, қол бастаған, билік айтқан, артына көптеген өшпес мұралар қалдырған, өз заманының көрнекті қоғам қайраткері. Осы Атығай-Қарауыл, Керей-Уақ тарихының төрінен ойып тұрып орын алған кесек тұлға Құдайберген Қалиұлына ата болып келеді. Ал қазіргі кезде Бірлікті «Құдайберген Қалиевтің ауылы» деушілер көп. Құлаққа жағымды естілетін бұл сөздердің астарында ерен еңбегімен елге танылған «Сарықамыстың» төл перзентіне деген құрмет жатқаны анық. Сондай-ақ бұл сөздерді елдің еріне берген бағасы деп те қабылдауға болады.

Құдайбергеннің әкесі Қали Түшке, Таңатар әулетінен тарайтын Қиқым деген кісінің баласы. Енді арғы аталарын атасак: Қиқым Дүйсеннен туған, Дүйсеннің әкесі – Бостан, оның әкесі – Досберді, оның атасы Таңатар – Атығай руынан. Құдайбергеннің ауылы ерте кезде «Бес үй Таңатар» деп аталыпты. Оның себебі Таңатар атамyzдың бес ұлы болған екен: Сәмбет, Жаңабай, Естемес, Досберді, Ырысбай. Бері қарай таратсак: Досбердіден – Күлен, Бостан деген ұрпақ болған, Күленнен – Маркабай, Бектұрған; Бостаннан – Дүйсен, одан – Қали, Байназар, Қалидан – Құдайберген, Байназардан – Нұрман, одан – Нұрым, Оңайбай, ал Нұрымнан Мәлғаждар, Қалиақбар тараған. Соңғы екеуі қазір елде тұрады.

Құдайбергеннің әкесі Қали 1898 жылы туған, 1976 жылы, 78 жасында ауыр науқастан қайтыс болған. Бірлік ауылы тұсындағы үлкен жолдың бойындағы зиратқа жерленген. Қали ақсақалдың бірінші әйелі – Сәлима шешеміз, руы Керей, Майбалық ауылынан. Ол кісіден бір қыз, екі ұл туған. 1924 жылы туған Шәйкен деген қызы ертерек қайтыс болған. Дәуренбек 1926 жылы туған, 1965 жылы 40 жасында қайтыс болды. Дәуірбек 1930 жылы туған, 1978 жылы 48 жасында дүниеден озды. Сәлима қайтқаннан кейін Қалекен Құдайбергеннің шешесі Қамиша апамызға үйленген екен. Қамиша Жаңажол ауылынан, Әубак деген кісінің қызы. Қамиша апамыздан Құдайбергеннен де басқа балалар болған, тек жастай шетінеп кеткен. Өзі де ауыр науқасқа шалдығып, 1951 жылы бар болғаны 37 жасында бақилық болған. Ол кісі де Қалекеннің жанында, сол зиратқа жерленген.

Елу үш жасында зайыбынан айырылған Қалекен Балқия атты әйелге үйленеді. Балқия Кенжеәліқызы – Көбеш ауылынан. Бұл кісіден ортақ балалары жоқ. Бұл кісі Қалекен қайтыс болғаннан кейін біраз жылдан соң, нақты айтсак, 1984 жылы 70 жасында көз жұмды.

Енді ұрпақтарға келсек, Құдайбергеннің ағасы Дәуренбек Көктерек ауылы-

ның тумасы Нағима Серғалиқызы апамызға үйленген. Нағима қазір 72 жаста, балаларымен бірге тұрады. Бұл кісіден екі ұл, үш қыз бар. Дулат 1957 жылы, Қанат 1963 жылы туған, екеуі де балалы-шағалы, іргелі үйлер. Екінші ағасы Дәуірбектің әйелі Бәтен 63 жаста, Кеңес ауылынан. Бұлардың да екі ұл, үш қызы бар. Мәлік 1962 жылы, Сәлік - 1966 жылы туған, әр қайсысы бір-бір шаңырақ. Бәтен балаларымен ауылда тұрады. Шәйкен апамыздың жұбайы сол Бірлік ауылынан, Далау Малғұзин деген кісі. Жалғыз қызы бар.

Ер азаматтың үш жұрты болады ғой, Құдайбергеннің өз жұрты туралы білгенімізді ортаға салдық. Енді нағашы жұртына ойысайық. Қамиша апамыздың жалғыз бауыры Аяған деген кісі, қайтыс болған. Аяғаннан екі ұл бар. Есен отбасымен Петерфельд ауылында тұрады, Ерсайын да үйленген, ол – Жаңажолда.

Ал енді қайын жұрты - Құдайбергеннің жан жары Сәуленің ата-анасы, туыстары туралы ерекше толығырақ айтуды кейінге қалдырдып, оның балалық өміріне көз салайық.

Құдайберген 1945 жылы қазан айының 25-ші жұлдызында, күздің жаймашуақ бір жақсы күнінде дүниеге келген. Құдайберген туғанда әкесі Қали 47 жаста екен, біраз уақыт жас иіс көрмегендіктен, қуанышы қойнына симай шаттанып, Қамиша апамызға: «Бұл Алла тағаланың бізге берген үлкен сыйы болды, Құдай берді, атын Құдайберген қояйық» депті. Оған зайыбы қарсы болмады. Содан бала Құдайберген аталып, аяғы тойға ұласады.

Негізінде қазақ дінге сенген, ырымшыл халық қой, сондықтан Құдайберген, Тәңірберген, Игіберген, Тілепберген, әкесіне серік болсын деп – Серік, бауырмал болсын деп – Бауыр, батыр болсын деп – Батыр, ақын болсын деп – Ақын, тағы сол сияқты жақсы ырым, жорамалмен туған балаға ат таңдап қойылатыны белгілі. Құдайберген деген атты Құдай ата-аналарының ауыздарына тегін салмаған екен, шындығында өзіміз көріп-біліп жүргендей, Құдай оны тек қана әке-шешесінің баласы етіп берген жоқ, туған елінің, бүкіл халықтың ұлы болғанына кімнің болсын көзі жетіп жүр, адамгершілік істеріне, азаматтық қасиеттеріне, өнеріне сүйсініп, аралас-құралас көпшіліктің алғыстарын айтып отыратындарын естіп жүрміз.

Құдайбергеннің әкесі Қали атамыз, қараторы өңді, шымыр, тарамыс денелі, орта бойлы, жүзі жылы кісі болды. Өз шаруасына пысық, еңбекқор еді. Он сауағынан өнер тамған шебер, әсіресе, ағаштан түйін түйгенде алдына жан салмайтын. Ерте кезде елде ағаштан қиып салынған үйлер, қоғамдық құрылыстың барлығы Қалекеннің қатыуымен тұрғызылған. Қасында өзі сияқты шеберлер, замандастары Нұғман, Таймыш, тағы басқалары жүрді. Олардың қолдарынан шыққан үйлердің әсемдігі, мықтылығы сондай, бірде-бір темір шеге, темір күрсау қағылмайтын. Қолхоз кезінде жаз арба, қыс шаналарды дайындау да сол шеберлердің мойнында болды.

Қалекен тоғайдың мойыл талынан тоқыған сәнді қораптарға ат арбалары барлардың қызықпайтыны кем де кем еді. Сол төңіректегі басқарма, ауылнай,

аудан басшылары Қалекенді арнайы іздеп келіп, сәнді қорап жасатып алатын. Мақсаты орындалып, тайынша терісімен қапталған, талы қара сырмен боялған қораптарда шалқайып отырғандарды өзіміз де көрдік. Шеберлердің қызметін көрші ауылдарда тұратын ағайындар да пайдаланып жүрді. Кең пейілді, ақ көңіл Қалекен ондайда ешбір жанның көңілін қалдырып көрген емес. Осындай қол өнерлерінің арқасында, шеберлердің үй-жайы, қора-қопсысы жинақы, тыңғылықты болды, балаларын да еңбекке баулып, еңбексүйгіш етіп тәрбиеледі. Жұмыстан кештетіп шаршап келгенде кейістігін білдірмей, «Бергенім қайда, алтыным қайда?» – деп, дауыстап шақырып алып, сәбиін төбесіне көтеріп, еміреніп отырады екен. Дастарқан басында Құдайбергенді мойынына мінгізіп отыратын да әдеті болыпты. «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің» деген дегендей, Қалекеннің жеке үлгісі, тәлім-тәрбиесінің ізі балаларының бойынан да керініп тұратын.

Құдайбергеннің шешесі Қамиша апамыз аққұба, атжақты, әдемі кескінді, сәнді тұлғалы кісі болды. Ұяң мінезді, аз сөйлеп, көп тыңдайтын, ақ көңіл, ашық қолды, кең пейілді ана еді. Емірене сүйген ұлын жастай қалдырып, ауыр науқастан айыға алмай, ерте көз жұмды. Құдайберген анасынан бес жасында айырылды. Қамиша апамыз қайтыс боларының алдында үлкен ұлдары Дәуренбектің әйелі Нағима тәтемізді жеке шақырып алып: «Нағима, менің жағдайымды көріп-біліп жүрген шығарсың, ауруымның түрі жаман, егер араларыңнан кетіп қалсам, бақұлмын, бәріңе ризамын, ренжіскен жеріміз жоқ. Саған сенемін! Құдайбергенімді саған аналық жүрегіммен тапсырамын, өз балаңдай көріп өсір, екінші анасы бол. Ол дүниеде осы өтінішімді орындадың ба? деп сұраймын, бұл құдай атынан тапсырған аманатым» – деп, көзінен ыстық жасы төгілген екен. Екеуінің арасында болған осы жүрек тебіренер сырды Нағима тәтеміздің өз аузынан естіген едім. Бұл кісі де өнегелі үйде үлкен тәрбие көріп өскен, адамгершілік қасиеттері, үлгілі өнерлері мол, кең пейілді ана болды. Шешелері Қамишаның сөзін бұлжытпай орындап та келеді. Құдайбергенің өзі де: «Нәйнәміз шешеміздей болған кісі, сондықтан анамыздай сыйлаймыз», – деп отырады. Осы тұқымның бәрі Нағиманы «Нәйнә» деп жақсы көретіні өзінің де көркем мінезінен, кісілігінен болар.

Құдайберген мектеп табалдырығынан ерте аттады. 1951 жылы оқушы атанып, әліппені қолына алғанда ол небәрі алты жаста еді. Ол кезде Бірлік ауылында төрт сыныптық бастауыш мектеп болатын. Мектеп басқарушысы және мұғалім – Мағзұм Тәліпов деген ағай. Бұл кісі күшті мұғалім. Қатаң мінезді, тәртіпті мықтап талап ететін, өзі де бір қалыптан, тура ақиқат жолдан таймаған білікті ұстаз. Әрқашан бойын таза ұстайтын, өзі де тәртіп бұзуды білмейтін.

– Құдайберген оқуға алғыр, сабақты зейін қоя тындап, өте ұқыпты болды, – дейтін еді Мағзұм ағамыз. Мағзұмның өз әкесі Мұқажан Тәліпұлы – Көктерек ауылынан, Батырбек әулетінен. Қызмет бабымен Бірлік ауылына көшіп келіп, тұрып қалған. Әйелі – Қапия жеңгеміз де сол мектепте мұғалім болған. Аға-

мыздың көз жұмғанына біраз жылдар болды, жеңгеміз өрісті-ұялы, балалары үлкен азаматтар, өзі Бірлікте тұрып жатыр. Мағзұмдай ұлағатты ұстаздан төрт жыл тәлім алғаны Құдайбергеннің білім жолындағы ұмтылысына мызғымас іргетас болғаны ақиқат. Бастауыш мектепті кілең бес деген бағамен бітірген ол Николаевка орта мектебінде де осы қарқынынан тайған жоқ. Алғырлығының арқасында үнемі алда болды. Ерекше бір қасиеті деуге болатын шығар, ол сабақта ұстаздарын ықылас қоя тыңдап, айтқандарын жадына мықтап тоқып алады екен. «Содан да үй тапсырмаларын орындауда аса қиналған жоқпын», – дейді өзі.

Баланың аты бала ғой, кей күндері ойынға беріліп кітап бетін ашпайтын кездері де болыпты. Соны байқаған Нәйнә тэтәсі Молдаш Қойшин деген мұғалімге жолығып: «Молдаш, қарағым, біздің Құдайбергеннің оқуы қалай? Кейде оқудан келгеннен кейін кітаптың бетіне шамалы қарап, ойынмен кетіп қалатынын байқаймын, соған қарағанда сабақ үлгерімі төмендеп қалып жүре ме деп қорқамыз» дейді. Мұғалім күліп: «Тәте, уайымдамаңыз, балалардың бәрі сіздердің Құдайбергендей оқыса, біздің еңбегіміздің қайтқаны болар еді. Құдайберген тіл-көзден амаң болсын, мұғалімнің ауызынан шыққан сөзді екі қайталаппайды, бірден қағып алады. Түбінде Құдайберген ғалым болатын шығар», – дейді.

Николаевкада Құдайберген Балқия шешесінің ағасы, нағашысы Төлегеннің үйінде тұрып оқыды. Ол кісі ұзақ жылдар үлкен автокөлік мекемесінде жүргізуші болып істеді. Жылқы десе ішкен асын жерге қояды екен, үй шаруасын да ұршықша үйіріпті, жақсы тұрыпты. Құдайбергенге көмек өз үйінен де келіп тұратын. «Сондықтан оқуда, тұрмыс жағдайында қиындық болған жоқ, – деген ол. – Ленин орденді ұстаз Асқар Игібаев басқарған Николаевка мектебінің ұжымы мықты болды. Молдаш Қойшин, Қайыржан Қожаев, Қуанышбай Бимақанов, Нұрым Қайдаулова (сынып жетекшіміз), тағы сол сияқты тамаша адамдардан алған білім, тәрбиеміз есімізде мәңгі сақталып қалды».

1961 жылы ол Талап Бекенов, Дөкенай Бимағамбетов, Гүлбәршін Бекенова, Еңбек Әбішев, Жанжетпес Нұрмұқанова сынды құрбы-құрдастарымен бірге мектепті ойдағыдай аяқтап, қолына куәлігі тиісімен құстай ұшып үйге жеткен. Қорытынды құжаттағы бағаларды көргенде, туған-туысқандары да керемет куанғаны есінде.

Алда жаңа жоспар, жаңа арман, әлі бағындырылмаған биік белестер тұрды. Шешім біреу – қайткенде де жоғары білім алу керек, бір мамандықтың иесі болып, ата-анаға, туған-туыстарға, елге қызмет көрсету керек.

* * *

Сол жазда білімге деген ынтасы жетелеп тұрған Құдайберген қандай мамандықтың иесі болған дұрыс деген ойлардың төңірегінде талай түндерді ұйқысыз

өткізіп жүрді. Әкесі мен ағаларының ойлары бір жерден шығып жатыр, олар Құдайбергеннің ауыл шаруашылығы маманы болғанын қалайды. Ауылдың кейбір үлкендерінен де сыр тартып көріп еді, олардың да айтатыны сол – агроном бол немесе инженер бол... Ақыры не керек, Құдайберген агроном болуға ұйғарды. Он ойланып, жүз толғанды. Оның бір себебі ол кезде бұл ауылдың жоғары білім алған азаматтары саусақпен санарлықтай ғана еді. Өзінің ұстазы Асқар Игібаев институтты 1954 жылы бітірген. Молдаш Қойшин де – мұғалім. Қыздардан 1961 жылы институт бітірген әпкелері Ұлсары Жолкенқызы ғана. Бұл қыздың да өмір жолы оңай болмағанын біледі. Әкесі Ұлы Отан соғысында қаза тапса, шешесі – Ақжүніс 1941 жылы ауыр науқастан қайтыс болды. Осылай үш жаста жетім қалған қыз бала әкесінің інісі Кәрімнің үйінде өсті. Бастауыш мектепті тәмамдаған Ұлсары 1951 жылы оқуын Қызылжар қаласындағы № 5 пансионат-интернатта жалғастырды. Бұл мектептің директоры Мәжікен Ғаббасов болатын. Ол кісінің жолдасы Назиқа Көлдейқызы Ұлсарымен шешелері жағынан туыс, апалы-сіңлілі. Сондықтан бұл кісілер Ұлсары онжылдықты аяқтағанша оған көп қамқорлық жасады.

Ұлсарының білімге құштарлығын, алғырлығын байқаған Мәкең оған қалайда Алматыға барып, қыздар институтына түсуге ақыл береді. Ақыры сол кездегі «Бірлік» колхозының басқармасы Қасым Тоғанбаевтың, жанашыр аға Асқар Игібаевтың қолдауларымен, әке орнына әке болған Кәрім қолындағы бар малынан бір сиырын сатып, Ұлсарының қалтасына салып береді. Олардың үмітін ақтаған Ұлсары 1961 жылы институтты ойдағыдай аяқтап, жоғары білімді маман болып елге оралады. Сол жылы бұрыннан, өздері орта мектепте оқып жүргенде танысқан, байлаулы келісімдері бар, Москвадағы Тимирязев атындағы ауыл шаруашылық академиясын бітіріп келген маман Мусин Серікпен қосылып, шаңырақ көтереді.

Міне, осы аға буын үлкендерден кейін біраз жыл өткенде солардың ізін Құдайберген жалғастырмақшы. Бұрын ауылдан алысқа шығып көрмеген жас бала «Алматыға барып, жөн-жоба тауып кетсем жарайды ғой» деп қобалжып жүргенде, оқу орынына бірге баратын жолдас та табылды. Баян Сәдуақасов бұдан әжептәуір ересек, осы ауылдың тумасы, әкесі соғыстан оралмаған. Баян оныншы сыныпты бітірген соң, Қызылжар қаласында, ауыл шаруашылық техникумының бухгалтерлік бөлімінде оқыған. Одан кейін ауылда қызмет істеді.

Оқуға бару үшін қаражат керек, оған жетерлік мол ақша ол кезде қайдан болсын? Құдайбергеннің әкесі Қалекен ара-тұра: «саспа, ақша табылады, өзін емтиханыңа дайындала бер», деп қоятын. Сөйтсе, қолда бар малдан ірілігі есікпен төрдей, шоқтығына қол жетпейтін көк биесін Құдайбергеннің осы сапарына шығарып қойған екен. Оқуға аттанардан бұрынырақ биені сатып, ақшасына баланың үстіне жаңа киімдер алып кигізеді де, қалғанын қалтасына салып береді.

Осылай, Баян екеуі Алматыға келіп, қазақ ауыл шаруашылық институтының

агрономия факультетіне құжаттарын тапсырады. Бұл факультетке 120 бала қабылдануы керек екен, емтихан тапсыруға тіркелген балалардың тізімі жарияланғанда бір орынға екі баладан болып шығады. Таныс ешкім жоқ, ешкімнен көмек күтіп болмайды, тек өз бақытыңа, өз біліміңе сенуің керек. Институтқа барғаннан кейін бұлар Өсербай Ибраев деген жігітпен танысады. Ол біздің облыстың Возвышен ауданының тұрғыны екен. Міндетті әскери борышын атқарып келген беті екен. Ондай балаларға үлкен жеңілдік бар. Емтихан кезінде әскер киімімен жүретін. Құдайберген Өсербаймен тез тіл табысып, жатақханада бірге тұрады, бірге емтихан тапсырады. Құдай сәтін салғанда емтихандарын жақсы тапсырып, бұл жақтан барған балалардың бәрі де оқуға түсіп кетеді. Содан Құдайберген мен Өсербайдың жұбы жазылмайды: бір бөлмеде тұрады, бір топта оқиды. Өсербай Құдайбергеннен бес жас үлкен болса да, құрдастардай ойнап-күліп, айнымас дос болып кетеді.

Осында олар студентік өмірдің қайталанбас сәттерін бастан кешті. Бір үзім нанды бөлісіп жеген, киноға, театрға бару үшін қалталарындағы тиындарын ортаға салып, аш қалуға көнген, қалтаның түбі «тесік» болса да шалбардың қырын сындырмай әдемі киініп, қыздарға қырындаған күндер арада қаншама жылдар өтсе де ұмытылар ма?!

«Бір бөлмедегі төрт-бес бала ақшаларымызды ортаға салып, кезекпен тамақ дайындаймыз. Есте қалған бір жай, ол кезде Алматының тамақ дүкендерінде үйтіліп, таза жуылған қойдың бастары сатылатын. Құйқасы аппақ, жағы мен тілі бар тұтас бастың бағасы 60-70 тиыннан аспайтын. Мұндай басты бұзып, бір кесек ет қоссаң, бір табақ болып шыға келеді. Былқылдатып пісіріп, дүкеннен дайын қамыр алып, құлақнан ысамыз, пиязын мол турап, тұздық дайындаймыз. Сосын жағалай отыра қалып, кәдімгі ауылдағыдай қолды саламыз. Сол құйқаның дәмі аузыңнан ешқашан кетпейді!» – дейді Құдекең өткен күндерді еске алып.

Осы арада әңгімеге Өсербай араласқан: «Жалпы Құдайберген тамақтан, ақшадан тарлық көрген жоқ. Өйткені ол үздік студенттердің қатарында болды, үнемі көтеріңкі стипендия алып отырды. Оның үстіне үйден де сәлем-сауқат жиі келіп тұратын. Институтта барлық сабақтар орыс тілінде жүреді. Арамызда қиналып қалатындар да көп болды. Ондайда орыс мектебінде оқыған Құдайбергеннің көмегіне жүгінеміз. Ол, әсіресе, есеп пәндеріне өте жүйрік болды. Оқуға деген ынтасы басқа балалардан ерекше, кітапты көп оқитын, кітапханадан шықпайтын. Кешкілікте өзінің көңіліне ұнап, жадына сақтап қалған дүниеліктерін жатақханада балаларға тақпақтап айтып жүретін. Әсіресе, ұлағатты, тәрбиелік мәні бар сөздерге, ғылымдық мағынасы бар пікірлерге, философиялық терең тұжырымдарға құмар болды. Оның ішінде өзіне ұнаған жерлерін жаттап алатын. Омар һайям, Аристотель, Платон, Сағди, Әл-Фараби еңбектерінің кейбір үзінділерін, Омар һайямның төрт тағанды тұжырымдарын жатқа айтқанда балалар ауыздарын ашып қалатын. Балалармен лекцияларда

жазып алған конспектілерімен бөлісіп, үйге берген тапсырмалардың жауабын достарына өз қолымен жазып беруге ерінбеуші еді. Құдайберген шахматты жақсы ойнады. Стадионда өтіп жататын футбол сайыстарынан қалмайтын. Достары да көп болды. Оны араласқан жастардың бәрі ұстамды мінезі, қарапайымдылығы, көпшілдігі үшін сыйлайтын».

Уақыт деген ұшқыр ғой, арада желдей есіп бір жыл өте шықты. Жаңа оқу жылында жерлестеріміздің қатарына өзіміздің Өрнек ауылының жігіті Сайлау Өтеев, Қараталдан Тобыл Қоспанов келіп қосылды. Ал Алтай Қожахметов халық шаруашылығы институтының экономика факультетінде оқыды. Олардың да студенттік шақ, Құдайберген туралы айтар әңгімелері аз емес. Бір отырыста Сайлау Өтеевтің «Құдайбергеннің екі сөзінің бірі ауылға келіп тіреле беруші еді, оның сырын артынан білдік қой, Сәулені сағынып жүреді екен», – деп жұртты күлдіргені бар. «Кіндік қаным тамған, көбелек қуып, гүлін терген даламды, балығын аулап, күміс суына шомылған Есілім мен осы өңірдегі мөлдір бұлақтарды, ақ орда үйім мен ауылда қалған туыстарым мен достарымды сағынғанымды ұмытып кеттіңіз ғой», – деп Құдайберген де сөзден жеңілмеген.

Сәуле де Бірліктің перзенті. Құдайберген екеуі кішкентай күндерінен бірге ойнап, бірге өскен. Есейе келе көңілдері жарасып, бірін-бірі іздеп тұратын болған. Мұндай сезімді сырт көзден жасыру да оңай емес қой, Құдайберген институттың үшінші курсын бітіріп, демалысқа келгенде, аға-жеңгелеріне болашақ жарын таңдағанын айтып, «Сәулеге құда түсіп қойған жөн болар еді» дегендей ойын білдіреді. «Болмын деген баланың белін бу» деген емес пе, оның бұл шешіміне ешкім қарсы болмайды. Сөйтіп туыстары Сәуленің әке-шешесінің алдынан өтіп, құдалық жолын атқару ісіне кірісіп кетеді.

Сәуленің әкесі Ахметжан Бүркіталин – Қойсары ұрпағы, ауылдың елге сыйлы азаматтардың бірі, 1946-1952 жылдары ұжымшарда басқарма болған кісі. Соңғы кезде денсаулығы кеміп, жиі ауыра беретін. Ахаңның зайыбы, Сәуленің шешесі Сария осы Бірлік ауылына көп еңбегі сіңген, 1962-1984 жылдары білікті ел басшыларының бірі болған Әлен Бейсембаевтың әкесі Кәрібайдың қарындасы. Бұл кісілердің ұлы Кеңес – ол кезде Покровка ауыл шаруашылығы техникумын тәмамдаған 22 жастағы маман, «Семиполка» кеңшарының Балуан бөлімшесінде қызмет атқарып жүрген.

Қысқа салым, Құдайбергендер жағы құдаларды өз үйлеріне шақырады. Құдалар жағынан Ахаңның өзі мен құдағи бастаған туыстары Баймұрат, Хамид, Зәмид бар, жеті кісі келіп, бұл жолы әңгіме де келісті, жүздері де бірден жайдары, құда-құдағиласып, тамаша мәжіліс атқарылады. Тағы да арнайы шалынған малдың басынан бөлісіп жеп, құйрық-бауыр ырымы жасалып, құдалық беки береді. Осы келісім сәтімен жалғасып, келесі жылы, Құдайберген институттың төртінші курсын бітіріп демалысқа келгенде, екі жастың үйлену тойы өтеді. Қайткен күнде де, кішкентайларынан бірін-бірі жақсы білетін, бүкіл туыс-тұқымдары белгілі, атаң кім, анаң кім деген сұрақтар тумайтын елдің қызына кім

жетеді?! Ата-ананың және елдің ауызы дуалы үлкендерінің ақ батасын алған балалардың болашағы ойдағыдай боларына сенім бар болатын.

Токтаусыз жылжи беретін уақыт емес пе, күткен адамға бір күн бір айдай болып сезілсе де, бір жылдық оқу да зымырап өте шықты. Құдайберген ауыл шаруашылық институтын кілең бес деген бағамен тәмамдап, қызыл дипломды ғалым-агроном атағын алды. Жоғары оқу орнының дипломын алу мәртебесіне Өсербай мен Баян да ие болды. Замандастар бастары қосыла қалғанда: «Араласып, тілектес болып жүрген барлық достар, жерлестер бас қосып, өз хал-жағдайымызша жап-жақсы той жасап едік», – деп еске алатын.

Қызыл дипломның қуанышы елде жалғасты. Сол тойлар, Құдайберген мен Сәуле екеуінің үйлену тойларының ілегіндей болып бүкіл туыскандардың шатығына ұласты. Қуанышы мен қасірет-қайғысы алма-кезек жүретін өмір емес пе, өткен жылдардың ішінде Құдайбергеннің де, Сәуленің де туыстары талай жайды бастан кешті. 1965 жылы қырық жасында Құдайбергеннің үлкен ағасы Дәуренбек қайтыс болды. Туған шешесінен кем көрмейтін Нағима жеңгесі отыз алты жасында жесір қалды. Сәуле негізінде осы үйде болған ғой. Енді Нағимаға бес бала қарап қалды. Екі ұл, үш қыз бар болатын. Дәуірбек ағасы мен Бәтен жеңгесінің де үш қыз, екі ұлы бар. Соңғы кездері ауыра беруіне байланысты Сәуленің әкесі Ахаң да кісі қолына қарап қалған. Бұл кезде «Ыбраев» кеңшарының бөлімшесі – Мектеп ауылында қызметте жүрген Кеңес пен ананың ақ сүтін еміп-өскен зайыбы Дәмелі әке-шешелерін қолдарына алып, мәпелеп бақты. Дәмелінің әкесі Дәули Нұртазаұлы ауылдың сыйлы үлкендерінің бірі еді. Құдайбергеннің әкесі Қалекенмен замандас, екеуі де қоғам шаруашылығына көп еңбек сіңірген өз ісінің майталмандары болатын.

Ақылы, ұстамдылығы ерте қалыптасқан Құдайбергеннің ендігі ойы осы шаңырақтарға қамқорлық жасап, шарапатын тигізу, ауыртпалықтарын бөлісіп, балалық парызын атқару болды. Алла жазса, оған кең пейілі, қабілеті, ынтасы жеткілікті. Ертең қызметке шықса, ондай мүмкіндік те болатынына сенетін. Ата-ананың еңбегін, ақ сүтін ақтау, саналы ұлдың еш уақытта есінен шықпайтын борышы. Құдайберген сол борышын терең сезінетін.

* * *

Жоғары оқу орынын үздік тәмамдаған, бойында қызметке деген ынтасы, күш-қайраты қайнап тұрған жас маман өзіміздің Солтүстік Қазақстан облысына келіп, облыс ауыл шаруашылығы басқармасының ұйғарымымен бұрынғы кең жайлау болған жерде тың көтеру науқаны басталғанда жаңадан құрылған Тимирязев ауданына қызметке баратын болды. Осы жолдамамен аудандық ауыл шаруашылық басқармасына келген күні барлық кеңшарлардың директорлары қатынасқан үлкен жиналыс өтіп жатқан еді. Жиналыс аяқталғаннан кейін кадр бөлімінде Құдайберген «Интернационал» кеңшарының директоры

Иван Иванович Науменкомен кездеседі. Ол кеңшарға бөлімше агрономы керек екенін айтады. Аққөңіл, ақжарқын, сөйлескен адамды бірден баурап алатын Иван Иванович Құдайбергенге бір көргеннен ұнап қалады. Науменко да ашық жүзді, сыпайы, жұмысқа құштарлығы көрініп тұрған жас жігітті бауырына тарта сөйлеп: «Кеңшардың шаруашылық жағдайы жақсы. Пәтер болады. Білікті мамандар бар, бірігіп жұмыс істейміз, жүрексінбе, жүр бізге, – деген.

Осылай мәселе бірден шешілгеннен кейін 1966 жылдың шілде айында Құдайберген «Интернационал» кеңшарының бірінші бөлімшесінің агрономы қызметіне кірісіп кетті. Кеңшарда екі бөлімше болатын. Бірінші бөлімше кеңшардың орталық мекен-жайымен іргелес орналасқан. Әр бөлімшеде үш бригада бар. Бірінші бөлімшенің басшысы Анатолий Иванович Ануфриенко біраздан бері осы орында қызмет атқарып келе жатқан іскер адам екен. Бөлімше есепшісі Ғаббас Шәймерденов – Сергеев ауданындағы Жалтыр ауылынан. Әйелі Зура мінезі жұмсақ, сыйластыққа таптырмайтын жақсы кісі екен. Құдайберген алғашқы күндері осы кісілердің үйінде тұрды. Балаларындай бауырларына тартып, Құдайберген мен Сәуле екеуіне жас отау есебінде үлкен қамқорлық көрсеткен тамаша жандар кейін туыстай болып кетті. Олар тұңғыштары Гүлнәрді өздері бір жаққа кеткенде осы үйде қалдыра беретін. «Ол жақсылықтары естен шықпайды, балаларға да айтып отырамыз», – дейді Құдайберген.

Арада шамалы уақыт өткеннен кейін екі бөлмелі пәтердің кілті қолдарына тиді. Жалындап тұрған жастар емес пе, Сәуле мен Құдайберген тездетіп жөндеу, сырлау жұмыстарын жүргізіп, бір аптаның ішінде әлгі үйге көшіп алды. Екі айдан кейін Бірліктен әке-шешелерін көшіріп әкелді. Нағима жеңгелерінің қолда бар балаларын бағып-күтуін жеңілдету ниетімен, ол кісінің бір баласы, өздерінің інілері Дулатты бірге ала келеді. Дулат ол кезде мектепте екінші сыныпта оқитын.

Сонымен, бір кездері өздері әке-шешенің тәрбиесінде жүрген Құдайберген мен Сәуле жеке үй болып, енді өздері ата-аналарына, туған-туысқандарына қамқорлық жасай бастады. Құдайға шүкір, екеуі де сол парыздарын осы күнге дейін өнегелі атқарып келеді. Сондықтан да, шаңырақты білетін кісілер «бала болса Құдайберген мен Сәуледей болсын» деп олардың әр ісіне сүйсініп отырады.

Кеңшардың бас агрономы, тәжірибелі маман Петр Савельевич Очеретенко алғашқы күннен жас жігітке жылы қабақ танытып, білгенін үйретуден аянған жоқ. Кеңседе карта арқылы жұмыс істеуді үйретсе, далаға шыққанда өзімен бірге алып жүріп, әр танаптың ерекшелігін түсіндіруге тырысты. «Институт аудиторияларында алған білімнің өз алдына, ал білікті маманның жанында жүріп, көзбен көріп, қолыңмен ұстағанға не жетсін?! Петр Савельевичтен көп нәрсе үйрендім», – дейді Құдайберген.

Құдайберген қызметке келген 1966 жылы шаруашылық дәнді дақылдардан мол өнім алды. Әр гектардың түсімі орта есеппен 16 центнерден айналды. Кең-

шардың жер көлемі 18 мың гектар болғанын ескерсек, сол жылы шаруашылықтың қамбасы астыққа толғаны анық. «Интернационал» кеңшары Бүкілодақтық социалистік жарыстың озаттары қатарына енді. Сол жетістіктерге байланысты кеңшар үлкен марапатқа ие болды, еңбекші халық жыл аяғында мол ақша, бидай алып, тұрмыс-жағдайлары бір көтеріліп қалды. Қазақ ырымшыл халық қой, Құдайбергеннің еңбек жолын бастаған жылы мұндай молшылық болуын ата-аналары, ағайын туыстары жақсылыққа балап, сәттілік тіледі.

Еңбекке білек сыбана құлшына кіріскен жас маман да білмегенін аға әріптестерінен сұрап отыруға арланған жоқ. Ол егістік алқаптарын тиімді пайдалану мақсатында қолға алынған технологиялық картаны жасауға белсене қатысты. Егіншіліктің жоғары қарқынмен дамуы мал шаруашылығында оң өзгерістердің орнығуына ықпал еткені де байқалмай қалған жоқ. Мал тұқымын асылдандыру, табынды сауықтырудың нәтижесінде ірі қараның басы 2,5-3 мыңға жетіп, шошқа 9-10 мыңға дейін өсті. Әрине табыс өздігінен келмейді. Ұжымның ұйымшылдығы, басшылардың ұйымдастырушылық қабілеттерінің жоғары болуы табысқа жол ашатын шарттар десек, кеңшарда ондай азаматтар көп болды. Бас зоотехник Зәрубек Рамазанов, бас мал дәрігері Кәкім Текебаев, партия ұйымының хатшысы Нұртай Шерниязов, кеңшар жұмысшылар комитетінің төрағасы Ғалымжан Аяжанов тағы басқалары нақ осындай ізденімпаз, уақытпен санаспай еңбек етуді өмір дағдысына айналдырған жандар еді. Кешікпей Құдайберген де солардың қатарына қосылды.

Жиырма бірге жаңа толған Құдайбергенге осындай жас жағынан ересек, өнегелі, іскер қызметкерлермен күнбе-күн араласу, үлгілі істерін көріп, ақыл-кеңестерін тыңдау өз қызметін сенімді атқарып кетуіне оң ықпал еткені сөзсіз. Осылай ол орыс, украин, белорус ұлттары басым кеңшар халқымен тез тіл табысып, тонның ішкі бауындай араласып кетті. Жас болып ескерусіз қалмай, үлкендермен үзеңгілес жүрді, той-думандардың қадірлі қонағы болды.

Осы кеңшарда, 1966 жылы қазан айының аяқ кезінде тұңғыштары Гүлнәрдің туғанын тойлады. Кең үй алды, іргелі шаңырақ болды. Қызметін бар ынтасымен атқарып, іскерлігімен көзге түсті. Кеңшардың бас агрономы алты ай оқуға кеткенде, демалыста, не басқа себептермен шетте жүргенде оның міндетін Құдайберген атқаратын. Бөлімше басқарушысы демалысқа кеткенде, түрлі себептермен бірнеше айлап жұмыста болмай қалған кездерінде оны да Құдайберген алмастырып жүрді. Бұл жас маманға көрсетілген зор сенім еді. Ол жауапкершілікті сезініп, бар күш-жігерін сол сенімді ақтауға жұмылдырды.

Құдайбергеннің өзіне тапсырылған іске тиянақтылығы аудан басшыларының көңілінен шыққан болуы керек, үш жыл бөлімше агрономы болған ол Б.Хмельницкий атындағы кеңшарға бас агроном болып тағайындалды. Бұл кеңшар да тың көтеру жылдарында құрылған. Шаруашылық басшысы Леонид Ульянович Корецкий «Қазақстанға еңбегі сіңген агроном» атағы бар, үлгілі басшы болатын. Ол шын мәнінде Жер-Ананың тілін тапқан маман еді. Содан

да болар, үкімет пен партия қайда жұмсаса да, сол жердің егіні қаулап өсіп, диқандарының еңбегі жанатын. Құдайберген ол кісімен екі жылдан астам бірге қызмет атқарып, жермен жұмыс істеудің қыр-сырына бұрынғыдан да қаныға түсті. Алайда сол кездегі аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы Владимир Гаврилович Ганцевтың болмашы нәрседен туындаған қиянатынан Л.У.Корецкий Құдайберген келгеннен кейін үшінші жылы орнынан алынып, көрші «Восход» кеңшарына бас агроном болып ауысты. Оның орынына кеңшарға директор болып Николай Георгиевич Гайворон тағайындалды.

Құдайберген кеңшарға келген бетте бас агрономға арналған пәтер босай қоймай, осы жердің байырғы тұрғыны, білікті жұмыскері, машина жүргізуші маман Нұрғали Анапиянов деген азаматтың үйінде тұрды. Отбасын көшіріп алудың сәті төрт айдан кейін ғана түсті. Жаңа кеңшарда бас агрономдық қызметті атқару Құдайбергенге қиын болған жоқ. Білім десе білімі бар, бұл кезде тәжірибесі де біршама толысып қалған еді.

Кеңшардың жалпы егістік жерінің көлемі 10950 гектар болатын. Бидай – 9000 гектар, қалғаны басқа дақылдар. Егістік мәдениеті жоғары шаруашылық дәнді дақылдардан жылма-жыл мол өнім алып жүрді. Мәселен 1972 жылы әр гектардан орта есеппен 17 центнерден өнім алып, облыс бойынша үздік шаруашылықтардың қатарына қосылды. Бұл табыс әрине, мақтануға тұратын жетістік. Бірақ кеуде қағып мақтануды білмейтін Құдайберген: «Л. У. Корецкийдің сауатты басшылығының арқасында қол жеткен табыс қой», – деп ұстазындай болған адамды алдына сала сөйлейтін. Сол еңбектері үкімет тарапынан өз бағасын алып, Л.У. Корецкий «Ленин», Құдайберген «Құрмет белгісі» орденімен марапатталды.

Кеңшарда бірге қызмет атқарған бас және орта буын мамандар өз істерін жақсы игерген, білімді, жұмысты беріле атқаратын іскер ұйымдастырушылар еді. Соның нәтижесінде кейінгі жылдары да гектар шығымдылығы кеміген жоқ. Жолдастық ара қатынастары жақсы болған азаматтардың қатарында ол бас зоотехник Халел Данияровты, орта мектептің директоры Ескендір Таспаевты, партия ұйымының хатшысы Евгений Иванович Кучукты тағы басқаларын аузынан тастамайды. Евгений Иванович Құдайбергеннің соңынан қалмай жүріп үгіттеп, партияға мүшелігіне тартады. Сол кісінің ықпалымен 1972 жылы партия қатарына өтеді. Ол заманда партияда жоқ адамның үлкен лауазымды қызметке көтерілуі мүмкін болмайтын. Құдайберген де партияға мүше болмағанда, кеңшардың директоры болып бекітілуі екіталай болса, аудандық партия, совет қызметтеріне сайланбайтын еді. Партияға мүше адам сол жүйенің сенімді өкіліндей саналатын. Б. Хмельницкий кеңшарындағы өмір жылдары бұл отбасына тағы бір үлкен қуаныш әкелген. 1970 жылы сүйікті ұлдары Дулан дүниеге келді. Бұл қуаныш бүкіл кеңшарды дуылдатқан, туыстарды дүрліктірген үлкен тойға ұласты. Дуланның кіндік атасы Нұрғали Анапиянов пен кіндік шешесі Қантай өз балаларын көтеріп алғандай бірге жүгірісті.

Құдайбергеннің жүрегі әркез ағайын-туыспен жақын жүріп сыйласқанды қалап тұрады. Түрлі себептермен алыстап кеткен туыстарын іздеп жүретіні де содан. Бұл әкесі Қалекеннен, қайын атасы Ахаңнан жұққан қасиет. Олар қай елде қандай туыстары бар екенін балаларына үнемі айтып отыратын. «Көктерек ауылында Бименде деген кісі бар, ол бізге жиен, Бүркітәлі аталарыңның қарындасынан туған», – дейді екен Ахаң. Міне, сол Бименденің баласы Дәстенмен, зайыбы Рәш Ғайсақызымен танысу, табысу сәті 1971 жылы Б. Хмельницкий кеңшарында қызметте жүргенде түскен. Сол жылдардан басталған туысқандық ара-қатынастарының жалғасы 1975 жылы Құдайберген «Целинный» кеңшарында директор болған жылдары әбден бекіген. Рәш Ғайсақызы сол кеңшардың орта мектебінің директоры, Дәстен кеңшар директоры Құдайбергеннің орынбасары болды. Бұл екі отбасының туысқандық, достық қарым-қатынасы туралы көп айтуға болар еді. Ол енді бөлек әңгіме. Өкінішке орай, Дәстен де, Рәш те бұл дүниеден ерте өтіп кетті. Олардың арттарында қалған ұлдары мен қыздарына Құдайберген мен Сәуленің қамқорлықтары, туған әкешешесіндей болып кеткен көзқарастары кімге де болсын үлгі-өнеге. Бүгіндері осы достықты, туысқандықты екі үйдің балалары жалғастырып келеді.

Б. Хмельницкий кеңшарында бас агрономдық қызметте болған төрт жылда Құдайберген жаңа достар тапты, өмір мектебінің бірталай жаңа қырларымен танысты. Басшы қызметте, 24-27 жастың арасында өмірден түйгені көп, ысылған, шаруашылық істерін ұйымдастыру тәсілдеріне әбден жетілген, келешегінен үлкен үміт күтетін азамат екенін таныта білді. Соның нәтижесінде, облыстық және аудандық партия комитеттерінің шешімдерімен оған тағы бір аса жауапты қызмет сеніп тапсырылды. 1973 жылдың күзінде Құдайберген өзінің еңбек жолын бастаған «Интернационал» кеңшары партия ұйымының хатшысы Нұртай Шерниязов «Ишимский» кеңшарына ауысып, оның орнына сайлау өткізілді. Таңдау Құдайбергенге түсті. Кеңшар партия ұйымының мүшелері бұл ұсынысты бір ауыздан қолдады.

Аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы қызметін біраз жыл атқарған Петр Дмитриевич Фомичев облыс орталығына басқа қызметке ауысып кеткеннен кейін оның орнын басқан Владимир Гаврилович Ганцев ауыл шаруашылық жұмыстарын басқару істерін басынан кешкен, өмір мектебінің бірталай сындарынан өткен, білікті басшы болатын. Ол Құдайбергенмен кездескен сайын партия ұйымының жетекшісі болудың жауапкершілігін дәттеп, адамдармен қоян-қолтық жұмыс істеудің ерекшеліктерін айтып отыратын. «Бар ынтанды сал, келешегіңе пайдалы болады», – дейтін. Кешікпей оның өзі де бұл қызметтің қыры мен сыры көп екеніне көз жеткізді. Бағына қарай кеңшардың директоры Степан Васильевич Тютюнов кісілігі мол, іскер ұйымдастырушы, сезімтал басшы болып шықты.

Б. Хмельницкий кеңшарында төрт жыл тұрып, орнығып қалған отбасын енді қайтадан «Интернационал» кеңшарына көшіріп әкелу керек болды. Тағы

да пәтер мәселесі алдан шықты, үш ай бойы кеңшардың орта мектебінің директоры Жасұлан Қадыровтың үйінде тұрды. Ол кісінің зайыбы Дариха облыс, республика көлеміне белгілі ақын, орман шаруашылығына еңбегі сіңген майталман маман Ахметжан Нұртазин атамыздың қызы. Олардың сыйластықтары осы күнге дейін үзілмеген.

Құдайберген үш айдан кейін пәтер мәселесі шешілісімен кейін отбасын көшіріп әкелді. Сөйтіп алғашқы жеті жылда бір жерден екінші жерге үш рет қоныс аудару машақатын да бастарынан кешті. Жас жігіт оған мойыған емес. Өйткені оның бар есіл-дерті қызметте, өзіне көрсетілген сенім үдесінен шығу болатын. Шыны сол, бұл қызметтің де ұңғыл-шұңғылы көп екен. Түпкі мақсат шаруашылықтың ілгері басуы, халықтың әл-ауқатының, тұрмыс дәрежесінің, денсаулық, оқу-ағарту істерінің ілгері басуы болғандықтан, аудандық партия комитетімен, кеңшар басшысымен, мамандармен бірлесе жұмыс істеуің керек. Мұның бәрі айтуға ғана оңай. Көзге көрінбесе де жұмыс деген бастан асып жатыр. Бірте-бірте кәдімгідей оған да көндігіп, төселіп алды. Осы ретте ол өмірінің сол бір кезеңінде қасынан табылып, ақыл-кеңестерімен қолтығынан демеген Ғалихан Аяжанов, Ғаббас Шаймерденов, Егор Власович Капустин, Нұртай Шерниязов, Тихон Мефодьевич Белан сынды азаматтардың есімдерін ерекше ілтипатпен атайды.

Ол жиі-жиі бастауыш партия ұйымдарында болып, жиналыстарына қатынасып, қатардағы жұмысшылармен, үйде отырған зейнеткерлермен сөйлесіп, халықтың көңіл-күйін, мұң-мұқтажын білуге көп көңіл бөлді. Мектеп, клуб, спорт, кітапхана және басқа да қоғамдық-тұрмыстық қызмет орындарының жұмыстарына қатысты мәселелерді комитет отырыстарына жиі шығарып, қолдан келген көмектерін аяған жоқ. Осындай істерінің арқасында кеңшар халқының құрметіне бөленді. 1973 жылдың қараша айынан 1975 жылдың сәуір айына дейінгі бір жарым жылдың ішінде аудан кеңшар партия ұйымдары хатшыларының ішінде іскер ұйымдастырушы ретінде көзге түскен Құдайберген келешекте қандай да болсын үлкен қызметке дайын екенін көрсете білді. Ол күн де көп күттірген жоқ. 1975 жылдың сәуір айында Құдайберген Қалиев Тимирязев ауданының «Целинный» кеңшарына директор болып тағайындалды. Осылай орда бұзар отыз жасқа әлі тола қоймаған кейіпкерімізге тағы бір үлкен сенім көрсетілді. Енді қайткенде де сол сенімді ақтау керек. Осы жауапкершілікті терең сезінген Құдайберген жаңа қызметіне де құлшына кірісіп кетті.

* * *

«Целинный» кеңшары – 1955 жылдары тың көтеру науқаны басталған кезде ұйымдасқан шаруашылық. Алғашында «Мичуринский» деп аталған бұл кеңшар Қостанай облысының Пресногорьков ауданының құрамында болған. 1964 жылы «Целинный» деген атаумен Солтүстік Қазақстан облысының Тимирязев

ауданына қосылды. Кеңшар аудан орталығынан елу бес, облыс орталығы Петропавл қаласынан үш жүз шақырымдай қашықтықта орналасқан. Кеңшардың орталық қонысы да Целинный деп аталады. Іргедегі бірінші бөлімше «Победа», ал темір жол жақ беткейде, Қайранкөл станциясына жақынырақ орналасқан екінші бөлімше «Дальное» деп аталады. Аудан орталығынан кеңшарға дейінгі, орталық қоныстан тарайтын ауыларалық жолдарға құм төселген.

Шалғайдағы шаруашылықтың проблемалары да аз емес еді. Әсіресе қыста қатынас қиындап кетеді. Бұл қиындықтардың бәрі тың төсінде құрылған кеңшарларда тоғыз жылдан астам қызмет істеп қалған Құдайберген үшін жаңалық емес еді. Бұған дейін бас агрономдық қызметті басынан өткерген, кеңшар партия ұйымының хатшысы болып, ауқымды жұмысты кеңшар директорымен қатар, тізерлесіп жүріп атқарған шаруашылық істерінің қыры мен сырына әбден қанық Құдайберген жаңа қызметті өндіріс жайымен, адамдармен танысудан бастады. Кездесулердің барысында шаруашылықтың хал-ахуалы, пайдаланылмай жатқан мүмкіндіктері айқындала түсті. Кезегін күтіп тұрған істер ұшан-теңіз, бір шетінен бассан, арғы жағы былқылдай беретін мүкті қорықтай болып көрінсе де, келешекке қашан да сеніммен қарайтын, қиындықтан тайқақсуды білмейтін жас басшы Құдайберген Қалиұлы жүрексінген жоқ, әркез жігерін жанып, ұжым мүшелерін ширақ қимылға бастай білді. Дегенмен бірте-бірте көп мәселеде білікті кадрлардың тапшылығы қол байлау болып отырғанын түсінді. Сөйтіп осы мәселені оңтайлы шешудің жолдарын іздестіре бастады. Кеңшар жұмысшылары үшін тұрғын үйлер салуды, кез келген техниканың құлағында ойнайтын жастарды шаруашылықтың өз ішінде даярлауды қолға алды.

Егіншіліктегі жағдай біршама жақсы болғанмен, мал шаруашылығында түйіні тарқатылмаған мәселелер аз емес екен. Алдымен мал басын көбейту қажет. Ол үшін жайлы мал қораларын салып, ішкі жұмыстарды механикаландыру жөн. Ерте тұрды, кеш жатты. «Ерте тұрғанның бір ісі артық» деген рас қой, кейде таңғы бесте тұрып, лездемеге дейін барлық учаскелерді аралап келетін. Оның осындай дағдысына бейімделген мамандар да етек-жеңді жинап, ширақ қимылдауға көшті.

Әдетте, кеңшарға жаңа келген басшылар жұмысты алдымен өзінің кеңседегі қызмет бөлмесін түзеп, сәндеп, бүкіл жиһаздарын ауыстырудан, одан кейін, өзгелердікіне қарағанда ерекше көз тартатын көрікті, үлкен тұрғын үй тұрғызудан бастайтын еді, Құдайберген олай жасамады. Осы кеңшарды он жыл басқарған уақыттың ішінде, бес бала (ағасының баласы Дулат та өз қолдарында), Сәулемен екеуі, ата-аналары бар – бәрі бұрынғы директордың үйінде тұрды. Келісімді, жарасымды сыйластықтың, отбасының ұйтқысы Сәуленің адамгершілігінің арқасында көңіл сыйған үйге, бәрі сыйды.

Туған айлар тураған еттей таусылып, жылдар жылжып өтіп жатты. Құдайберген Қалиұлы өз ойымен, өз қолымен жасап, жыл сайын кеңшар еңбекшілерінің жиналысында бекітілген жоспарларын орындау үшін бар күш-қайра-

тын, өнерін жұмсап, шаруашылық экономикасын ілгері бастыру, халықтың хал-жағдайын жақсарту жолында аянбай еңбек етті. Шаруашылықтың негізгі саласы егіншілік болғандықтан, оның көлемін кемітпей, минералды және органикалық тыңайтқыштарды тиімді пайдалану арқылы танаптардың құнарлылығын арттыруға, тұқым сапасының жоғары болуына, ауыспалы егіс жүйесін игеруге, бір сөзбен айтқанда, қалыптасқан технологиялық талаптардың мүлтіксіз сақталуына көп көңіл бөлді. Тынымсыз ізденіс, төгілген тер текке кеткен жоқ, кеңшар жыл сайын 12500 гектар егістіктен жақсы өнім алып жүрді. Әрине, құбылмалы ауа райы жағдайында еңбектің еш кеткендей болатын кездері де кездеседі. Бірақ соған қарамастан целинныйлықтар гектар шығымдылығын орта есеппен 14 центнерден кеміткен емес.

Кеңшарда Құдайберген Қалиұлы директор болып қызмет атқарған он жыл ішінде мал шаруашылығы да өркендеп, одан алынатын өнім көлемі айтарлықтай өсті. Цифрларға жүгінсек, қара малдың саны үш мыңнан бес мыңға жетсе, қой саны үш есе дерлік өсіп, 19 мың болды. Жылқы басы да көбейіп, 500-ден асып кетті. Ірі қара негізінен кеңшар орталығына жақын орналасқан «Победа» бөлімшесінде шоғырланса, «Дальное» бөлімшесінің тұрғындары қой өсірумен айналысты.

Жоғарыда айтқанымыздай, шалғайда, мидай далада орналасқан кеңшар үшін кадрларды тұрақтандыру ең өзекті мәселе болатын. Құдайберген Қалиұлы бұл мәселені ұдайында назарында ұстады, оны шешудің жолдарын қарастырды. Кеңшардың орталығында, бөлімшелерінде жыл сайын 20-25-тен, алғашқы жылдары отыз шақты жеке, әдемі үйлер салынды. Сол сияқты қысқы суықтарда пайдаланылатын тракторларды, машиналарды жылы жерде ұстау үшін үлкен-үлкен гараждар, оларды қыс бойы жөндеп, жазғы жұмыстарға дайындау үшін керекті станоктармен жабдықталған, кең, еңселері биік шеберханалар, жанар-жағар майлардың қорын дайындап, сақтайтын көлемді база салынды. Осындай қамқорлықтан мал өсірушілер де шет қалған жоқ. Малды жылы жерде ұстап, оның төлдерін аман сақтау үшін, әсіресе, қойларға, қара малға арнап жыл сайын жаңа мал қоралар тұрғызылды. Солтүстіктің әрі ұзақ, әрі суық қысында сол баздардың ішінде малды асырап күту үшін еңбек ететін малшыларға керекті жағдайлардың бәрі жасалды. Мекемелерді, үйлерді, барлық жұмыс орындарын жылумен қамтамасыз етіп тұратын, бір жерден жағылатын тыңғылықты жылу орталығы іске қосылды. Бұлардан басқа, Құдайберген Қалиұлы тыным таппай, өзі басқарып жүріп салдырған Мәдениет үйі, орта мектеп құрылыстары ерекше көзге түсетін, өмірлік ескерткіштей ғимараттар. «Бұл құрылыстар салынып бітіп, ашылу салтанаттары кеңшар тұрғындары үшін, әсіресе, балалар мен жас қыз-жігіттер үшін үлкен той болып, қуанышқа бөленгені есте қаларлық оқиғалар еді», – деп кеңшар тұрғындары ұмытпай айтып отырады екен.

Сол кезде әсіресе Мәдениет үйінің даңқы дүркіреп тұрды. Мұнда 50-60-

қа тарта мүшесі бар үлкен хор ұжымы жұмыс істеді. Бұл ұжымды Валентина Русина ұйымдастырып, басқарса, Анатолий Васильев сырнайда шебер ойнап, көрермендерін өз өнеріне тәнті ететін. Өнер ұжымының репертуарында қазақ, орыс, украин, поляк, неміс, татар, удмурт, әзербайжан, тағы басқа ұлттардың әндері шырқалып, билері орындалғанда, көрген халық риза болып, қуанып қалатын. Шаруашылық басшысы уақыт тауып өнерпаздармен жиі кездесетін, оларға репертуарларын жаңартып отыру қажеттігін ескертіп отыратын, киімге, музыка аспаптарға байланысты сұрақтар туындап жатса, тез шешетін. Халықты мәдениеттілікке тәрбиелеу, үгіт-насихат мәселелері, сол замандағы комсомол, партия ұйымдарының төл ісі болды ғой. Бұл жүйелерді басқарып, үнемі халықтың арасында жүретін Владимир Кукушкин, Владимир Денисенко, Ядвига Зигмантене тағы басқалары кеңшар директорының тың бастамаларын қолдап, шынайы көмекші бола білгенін айту қандай ғанибет.

Кеңшардың тағы бір мақтанышы – жаңадан салынып, халықты игілікті істерімен қуантқан үлкен сауда орталығы. Асханасы, қонақ үйі – бәрі бір жатырдың астында орналасқан ғимараттың іске қосылуы тұрғындар үшін нағыз қуаныш болды. 140 орындық балабақша да нақ осы кезде пайдалануға берілді. Осы құрылыстардың бәрінің басы-қасында Құдайберген Қалиұлы жүрді.

Мұндай көлемді құрылыстарды салу үшін материалдар – алдымен ағаш, цемент, шеге, шифер деген сияқты дүниелер керек. Құрылысқа не қажеттің бәрін тауып, оларды сатып алуға Құдайберген Қалиұлы жастық жігерін, қайрат-күшін, өнерін, беделін, бәрін-бәрін пайдаланды, жұмсады десек асыра айтқандық емес. Құрылысқа керек ағашты Түмен облысынан, арғы тайгалардан, кеңшардың өз техникаларын, ағаш тартатын машиналарын бірге ала жүріп, өздері дайындап, сонау жердің түбінен тасып жеткізетін. Осындай қиямет-қайым жұмыстарда Петр Климов, Василий Леснов, Дәстен Бименди сияқты азаматтар онымен бірнеше айлап бірге жүріп, сенімді көмекшілері болды. Құрылыс салу жұмыстарын күні-түні қажымай басқарып, атқарған құрылыс маманы Виктор Ступник пен қандай іс болса да қолынан келетін елгезек инженер Федор Иванович Сороканы да Құдайберген Қалиұлы үнемі еске алып отырады.

Кеңшарда бас агрономдық қызмет атқарған Виктор Поздеев, Ерік Садықов, кейінде «Степной» кеңшарында директор болған Федор Дрегер, бас инженер Владимир Орона, Виктор Сосноров, Анатолий Педриков, бас мал дәрігері Фаина Сысоева, бас зоотехник Геннадий Фонтонецкий (кейін «Комаров» кеңшарында директор болды), бас бухгалтер Степан Заваригин, Боранбай Хасенов, Айтбай Әбілмәжінов, Нәзікен Ләмәлиқызы, бас экономистер Анатолий Калдаев, Сайлау Мәтенов сияқты азаматтардың қызметіне де ол дән риза. «Талантты басшылар, шаруашылығымыздың ілгері басуына олардың қосқан үлесі өте зор», – дейді ол өз әріптестері туралы.

Кейін бас агроном болған Ерік Садықов, Павел Чаплин кеңшардың бірінші бөлімшесін басқарып, іскерліктерімен көзге түссе, Александр Аношкин, Арыс-

тан Уәйісов, Баймаш Бейсекеев екінші бөлімшенің жұмысын ұршықша үйіріп, халықтың құрметіне бөленді. Директордың өзімен бірге қызмет істеген Әкімжан Әнбаев, Василий Макеев, Сергей Поляков, Валерий Перфириев сынды мамандарға да айтар алғысы шексіз.

Ол өзін күнделікті қолдап, қамқор болған селолық кеңестің төрағалары Василий Котельников пен Елена Штангееваның, кеңшар мүшелерін азық-түлікпен қамтамасыз ету жүйесінде қызмет еткен Мәншүк Ғабдуллина, Галина Ступник, жанар-жағар май жүйесін басқарған Вера Григорьевна Сороканың да есімдерін де әркез құрметпен атайды. Қара жұмыстың қажымас қайраткерлерінің көбінің есімдері күні бүгінге дейін оның көңілінде сайрап тұр. Құдайберген Қалиұлы Кленовтар отбасын, Мотков, Толстиков, Дрегер, Амброс, Климов, Позднеев тағы басқа көптеген жұмысшылардың ұл-қыздарымен, келін-кепшіктерімен орталық жұмысына беріле еңбек еткенін, кеңшардың негізгі тіректеріне айналғанын ұмытпайды. Олардың қолымен егін салынып, жиналды, мал асырап-сақталды, құрылыс жұмыстары атқарылды, жол, жылу жүйелері іске қосылып, басқа да талай қиын істер тындырылды.

Өңірдің шетінде, жолдың өтінде тұрып, еңбек көрігін қыздыра білген целиншіліктер – нағыз қаһармандар еді. Қыс айларында бірнеше күнге созылатын түтеген дүлей борандарда жұмыстың жайын ойлап, үйлерінен мал қораларына, басқа да нысандарға жету үшін, арнайы тартылған сымның бойымен жүрген күндер ұмытылар ма?! Үстінен қар жүріп кеткен мал қораларына, өндіріс учаскелеріне қардың астын тесіп, жол жасап, жүретін күндер де болған. Шөп, жем жетпей қалған жылдары қақаған қыстың суығына қарамай, басқа аудандардан, кей жылдары, тіпті, басқа облыстардан тасымалданды. Қыс ішінде қамыс, шіліктің басын кесіп мал азығын дайындаған кездер ұмытылар ма?! Бұл ауыртпалықтарға далаңқы жердің жол қиындығын қоссақ, кеңшар еңбеккерлерінің нағыз батыр адамдар екенін ұғасың. «Целинный» кеңшарының атын шығарған да солар!

Еңбектегі ерен жетістіктері үшін жыл сайын көптеген жұмысшылар, бөлімше және учаске басшылары орден, медальдармен, бағалы заттармен, ақшалай сыйлықтармен марапатталып келді. Солардың ішінде, әрине, кеңшар директорының еңбегі де ескерусіз қалған жоқ. Құдайберген Қалиұлы көп жылдар аудандық кеңеске депутаттыққа сайланып, бірнеше жыл аудандық партия комитетінің мүшесі болды, 1977 жылы облыстық партия комитетінің мүшелігіне кандидат болса, 1978 жылы мүшесі болып сайланды.

Өмір болған сон оның қуанышы мен қасіреті алма-кезек жүретіні табиғат заңы ғой, 1976 жылдың ақпан айының 26-сы күні Құдайбергеннің әкесі Қали ақсақал қайтыс болды. 1978 жылы бар болғаны 48 жасында ағасы Дәуірбек дүниеден өтті. Екеуі де туған жердің топырығына, Бірлік ауылының зиратына жерленді. Бірінен кейін бірі жарық дүниемен қоштасып, көз жұмған әкесі мен ағасынан айырылу Құдайбергенге, отбасына оңай болған жоқ. Ер азамат оны

да көтере білді.

Өмірден өткендерінің орнын толтырып, 1976 жылдың сәуір айында Құдайбергеннің отбасында өмірге сәби келді. Ата-аналары оның атын Меңсұлу деп қойды. Баланың кішісі қашан да тәтті, ерке болады ғой, Меңсұлу үйде қолда жүрсе, далаға шыққанда ат үстінде, машина ішінде өсті. Бір салтанатта қолдан-қолға көшіп жүрген кішкентай Меңсұлуды көтеріп тұрып Мәркен Ахметбеков атасының: «Осы бала машинаның ішінде өсіп келе жатыр» деген сөздері есте қалыпты.

Біз сол жылдары біз «Целинный» кеңшарына жиі барып тұрушы едік. Оның бір себебі, қарындасым Рәш Ғайсақызы осындағы орта мектепті басқарды. Осы шаңырақпен Құдайбергеннің отбасы жақсы қарым-қатынаста болып, достасып, бертін келе бір туысқандай сыйласып кетті. 1986 жылы ер азаматтай болған, ақ жүректі, ашық қолды, туысқа да, жолдастарына да ерекше ардақты бауырымыздан айырылып қалдық. Ақыры, ауыр дерт алып тынды. «Тәтеміздің үйіне қашан барсаң да біздер үшін қою шайы мен сары майы, жылы бауырсағы мен салқын шампаны сақтаулы тұрушы еді», – деп Құдайберген мен Сәуле Рәш тәтелерін естеріне алып отырады.

1984 жылы Рәштан бұрын жұбайы Дәстен қайтыс болған. Әке-шешеден бірдей айырылған осы шаңырақтың балаларын Құдайберген мен Сәуле қамқорлықтарына алып, жетімсіретпеді. Осы күнге дейін өз балаларындай көріп қолдан келген көмегін аямайтын олардың азаматтық, адамгершілік істері қандай да болсын мақтауға лайық.

Құдайбергеннің жан-дүниесінің кеңдігі, адамгершілік ізгілігі тек қана туыс, жақын жолдастарына ғана емес, кеңшардағы жиырмадан астам ұлттың өкілдеріне бірдей болғанын сол жердің жұртшылығынан, кімнен сұрасаң бәрі де аңыратып айтып береді. Ұлтжандылық – көп ұлтты шаруашылықта қызмет атқарып, санасына сіңіп қалған Құдайбергеннің ерекше қасиеттерінің бірі. Сондықтан да көп ұлтты облыс тұрғындарының ішінде оның достары көп, сыйластары мол. Қандай қызметтің басында жүрсе де Құдайберген достарынан безбей, жиған қазынасындай қадірлеп, сақтай білген кісі.

Құдайбергеннің өзіне жүктелген қызметті жан-тәнімен, зор жауапкершілігімен, бар ақыл-ойымен беріле істегенін қызметтес болған азаматтардың бәрі біледі. Бірде қой базында су болмай қалып, сол мәселені шешкенше, күні-түні жұмысшылармен бірге жүргенін кеңшарлықтар жыр қылып айтады. Қыс ішінде алыстан жем-шөп әкелуге кеткен, болмаса Түмен облысынан қарағай тасымалдап жүрген машиналар қашан кеңшарға тегіс оралғанша алаңдап, олардың алдын тосып жүретін мінезін де әріптестері ұмытқан емес.

* * *

...Егін орағы қызу жүріп жатқан мезгіл. Қауырт науқанның жүгі өз алдына,

қылышын сүйретіп қыс келетін нақ осы кезде, жұмыс бастан асып жатады. Мал қораларын қымтап, жем-шөп қорларын баздарға жақындату, құрылыс және жөндеу жұмыстарын тездетіп аяқтау, жылу жүйелерін тексеріп, отын-көмірді жеткілікті дайындау, еңбекші халықтың, зейнеткерлердің қысқа дайындығына қамқорлық жасау керек. Бұлардың бәрі жылда қат-қабат атқарылатын жұмыстар болса да, Құдайберген Қалиұлы бақылауды босаңсытпайды. Ерте тұрып, кеш жатады. Өйткені бәрін өз көзімен көрсе ғана көңілі жай табады.

Сол күні жұмысқа таңғы алтыдан тұрып кеткен Құдайберген танаптарды аралап, кеңсеге сағат оннан аса келген еді. Қабылдау бөлмесіндегі хатшы қыз Құдайбергенді кіре берісте қарсы алып, аудандық партия комитетінен телефон шалып, іздеп жатқанын хабарлады.

Кабинетінен аудандық партия комитетінің ұйымдастыру бөліміне телефон шалғанда олар: «Сізді аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы Владимир Александрович Митронин іздеп жатыр. Түстен кейін өзінің кабинетінде күтеді», – деп қысқа қайырды.

Құдайберген Қалиұлын жылы қарсы алған Владимир Александрович әңгімені көп созбай: «Құдайберген облыстық партия комитетінің ұйымдық-партиялық жұмыс бөлімінен телефон соқты, ертең таңғы тоғызда Владимир Тимофеевич Степановтың қабылдауында болуың керек, бір жақсы сөз бар сияқты, тегі қызмет туралы ұсыныс болуы мүмкін. Сондықтан, бүгін Петропавлға жетіп, таңертең айтылған уақыттан кешікпей бірінші хатшының қабылдауына баруың керек», – деді.

Келесі күні ертемен Құдайберген облыстық партия комитетінің бірінші хатшысы Владимир Тимофеевич Степановтың қабылдауында болды. Амандық-саулық сұрасып, шаруа жағдайларын білгеннен кейін бірінші хатшы: «Жолдас Қалиев, облыстық партия комитетінің бюросы сізді Соколов аудандық атқару комитетінің төрағалық қызметіне жіберуді ұйғарды, бұған қалай қарайсың», – деді. Құдайберген жауаптан тосылған жоқ. «Облыстық партия комитетінің бюросы солай шешіп, бұл қызметті маған тапсыратын болсаңыздар, қолдан келгенше сіздердің сенімдеріңізді ақтауға тырысамын», – деді.

Болашақ қызметтің жауапкершілігі, ауданның ерекшеліктері, шаруа жағдайлары туралы әңгіме қозғаған Владимир Тимофеевич Құдайберген Қалиұлының іскерлігіне, жауапкершілігіне сенетінін білдіргеннен кейін: «Осы жұмысқа бекітілуге Алматыға бүгін жүруің керек, самолетке билет алынған, дайын, ұйымдастыру бөлімінің қызметкерлері керек қағаздарды қолыңызға береді», – деп кош айтысты.

Ол сол күні самолетпен ұшып Алматыға жетті. Келесі күні Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің ұйымдастыру бөліміне кірді. Олар Құдайберген Қалиұлының келетінін біліп отырған екен, жаңа қызметке ұсынылған төртбес кісіні, араларында Құдайберген Қалиұлы да бар, алдымен екінші хатшы Олег Семенович Мирошхиннің қабылдауына апарды. Ол кісі бұларды көп бө-

еген жоқ, қысқа-қысқа ақыл-кеңесін айтып, өздерін қазір Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің бірінші хатшысы Дінмұхамед Ахметұлы Қонаев қабылдайтынын жеткізді.

Солтүстік Қазақстан облысына келіп жүрген сапарларында Д. А. Қонаев Соколов ауданында бірнеше рет болғанын, ол ауданның халқымен, жерімен таныс екенін айтып, «Ресеймен шекаралас өңір ғой, шаруа жағдайларың көршілеріңнен кем болмасын, тізгінді мықтап ұста», – деді.

Іле елге оралған Құдайберген Қалиұлы облыстық партия комитетіне Алматыға іссапарының қорытындысын баяндағаннан кейін облыстық атқару комитетінің төрағасы Ніл Әдіғамұлы Болатбаевтың қабылдауында болды. Нәкең жаңа қызметке баратын Құдайберген Қалиұлына ауданның хал-жағдайы, басшы қызметкерлері туралы, жұмыс ерекшеліктері мен шаруашылықтардың басшылары жайында біраз ақпараттар беріп, ақыл-кеңестер айтқаны Құдайбергеннің жадында мықты бекіп, келешек үлкен қызметтер атқарып жүргенде де ойынан шықпайтын өсиеттер болып қалған.

Сол күні Ніл Әдіғамұлы Құдайбергенді Соколов ауданына өзі бастап апарып, аудандық партия комитетінің 1-ші хатшысы Борис Васильевич Изосимовтың кабинетіне кіреді. Оған партияның Орталық комитетінің қолдауымен Құдайберген Қалиұлының Соколов аудандық атқару комитетінің төрағасы қызметіне ұсынылып отырылғанын жеткізеді. Ол кезде осы ауданда 1-ші хатшылық қызметте көп жылдар істеп қалған, облыстық партия комитеті басшыларының сенімдеріне ие болған Изосимовтың кеудесіне нан пісіп, тасы өрге домалап тұрған. Сіресіп отырған қалпы қабағы ашыла қоймады. Әдетте мәдениетті азаматтар қуанышқа ортақтасып, жылы сөздерін айтып жатады ғой, Изосимовтың аузынан ондай сөздер де шықпады. Әйтеуір жас қазақ жігітінің өскеніне қуанбағаны анық. Бірінші хатшының осы сыңайын байқаған Ніл Әдіғамұлы онымен әңгімені тездетіп аяқтап, аудандық атқару комитетіне баратынын айтты. Осы арада да Изосимов менмендік танытып, облыстық атқару комитетінің төрағасына еретін сыңай танытпады.

Аудандық атқару комитетінде төрағаның орынбасары Владимир Яковлевич Бондаренко деген азамат қарсы алды. Атқару комитетінің мүшелері, барлық кеңсе қызметкерлері жиылып отыр екен. Сол жерде Н. Ә. Болатбаев жаңадан сайланатын төраға Құдайберген Қалиұлын таныстырды. Осылай, 1985 жылғы қыркүйек айының ортасында Құдайберген Қалиұлы жаңа ауданда, жаңа қызметке кірісті.

Кеңшарда көп жылдан бері үйреніп қалған әдетімен Құдайберген жұмысқа таңғы сағат жетіде келіп отырады. Байқағанындай, қалған қызметкерлерде мұндай дағды жоқ сияқты. Олар сағат тоғызға жақындағанда ғана келеді екен. Бұл қалай деп сұрағанда, орынбасары аудандық партия комитетінен бастап барлық мекемелер қызметті сағат тоғыздан бастап, кешкі алтыға дейін ғана істейтінін айтты.

Ол уақытпен санасқан жоқ. Бір аптаның ішінде ауданның жағдайына қанығып алды да ұжымдар мен мекемелердің басшыларымен жеке-жеке таныса бастады. Осы уақыт ішінде аудандық партия комитетінің 1-ші хатшысы бір рет те хабарласқан жоқ. Күзгі жиын-теріннің аяқталатын шағы, алда қысқа дайындық жұмыстары бар, ақылдасып атқаратын істер бастан асып жатқанда, 1-ші хатшының үндемей отырғанын түсінбеген Құдайберген Қалиұлы Борис Васильевичке өзі барып, ауданмен танысқанын, одан туындаған кейбір ойларын баяндап, енді ұжымшарлар мен кеңшарлардың бастықтарымен кездескісі келетінін айтады. Ана кісі Құдайбергенді үндемей тыңдап алады да, «ондай танысуға шаруашылық басшыларын шақырудың қажеті жоқ, жүргізушің бәрін біледі, машинаға отыр да, аралап шық», – дейді салқын ғана. Бірінші хатшының көңіл-күйі белгілі болғаннан кейін, Құдайберген шаруашылықтарды аралап, басшыларымен танысады. Ауданда үш ұжымшар, жеті кеңшар, бір құс фабрикасы, барлығы он шаруашылық бар. Егістіктің көлемі 65-70 мың гектардай, 12 мыңдай сауын сиыр бар. Аудан облыс орталығының іргесінде орналасқандықтан, қала тұрғындарын сүт, жұмыртқа, картоп, көкөніс, етпен қамтамасыз ету негізінен осы ауданға жүктелген. «Петропавл» кеңшары көкөніс өсірумен шұғылданса, құс еті мен жұмыртқа дайындау «Солтүстік құс фабрикасына» жүктелген. Ал «Лесной», «Виноградов», «Рощинский» кеңшарлары негізінен картоп және егін шаруашылығына бейімделген.

Көп ұзамай дәнді дақылдарды жинау аяқталды. Картоп пен көкөніс жинауға жыл сайын қала халқы: оқушылар мен студенттер, зауыт-фабрикалар мен ірі мекемелердің жұмысшылары тартылады екен. Көлемі де аз емес. Содан да ұзаққа созылады екен. Басшылармен осы жайды талқылап, науқанды ойдағыдай қорытындылау жолдарын ақылдасты. Осындай қарбалас шақта ауданның 1-ші хатшысы Б. В. Изосимов қызметінен босатылып, оның орнына Мария Алексеевна Батаева келді. Бұл кісі бұған дейін Жамбыл аудандық атқару комитетінің төрағасы қызметінде болған. Мамандығы экономист, шаруашылық басқару істерінде біраз іс-тәжірибе жинақтаған, байсалды, ақылды, қабылетті кісі болып шықты. Ол Құдайберген Қалиұлымен алғашқы күннен тіл табысып, ортақ міндеттерді шешу жолында қоян-қолтық жұмыс істеуге дайын екенін байқатты. Бұрынғы, орнынан босатылған 1-ші хатшы аудандық атқару комитетінің мүшесі бола тұра, оның мәжілістеріне қатыспайды екен, ал Мария Алексеевна атқару комитеті мәжілістеріне үзбей қатысып, оның мәнді, мазмұнды өтуіне тікелей араласып жүрді.

Аудан көлемінде осы жылдары бірталай ауқымды істер тындырылды. Ұжымшарлар мен кеңшарлардың әл-ауқаты, байлығы арта түсті. Аудан орталығы – Соколовка селосында да тұрғын үйлер құрылысы қанат жайып, көшелерге асфальт төселіп, көркейе түсті. Аудан бірнеше рет «Ауыспалы Қызыл туға» ие болып, облыс бойынша көш бастаушылар қатарына қосылды. «1986 жылдың күзінде, егін орағы уақытында облысқа жұмыс сапарымен келген Қазақстан

Компартиясы Орталық Комитетінің 1-ші хатшысы Дінмұхамед Ахметұлы Қонаев, қасында облыстық партия комитетінің бірінші хатшысы В.Т. Степанов пен облыстық атқару комитетінің төрағасы Н.Ә. Болатбаев бар, біздің ауданға да соғып, жағдаймен танысты, атқарылып жатқан жұмыстарға жақсы баға берді», – дейді Құдайберген Қалиұлы.

Соколов ауданында өткен екі жылдан астам уақыт Құдайберген Қалиұлы үшін үлкен мектеп болды, басқару ісіндегі тәжірибесі толыса түсті. Аудандық атқару комитетінің төрағасы, аудандық партия комитетінің бюро мүшесі ретінде ол көптеген жаңа бастамаларға ұйытқы болып, жергілікті тұрғындардың құрметіне бөленді. Сөйтіп аудан халқының санасында байсалды басшы, өз ісіне адал азамат ретінде қалды, өзіне осы жерден көптеген достар тапты. Арада талай жылдар өтсе де ол ол сол жылдары қанаттаса қызмет істеген орынбасарлары Вячеслав Иванович Бондаренко мен Николай Андреевич Комиссаровты, еңбекқор, өте сауатты, тәртіпті, тәрбиелі жауапты хатшы Галина Николаевна Куцты, білікті маман, қаржы бөлімінің бастығы Иван Михайлович Шнучкинді, аудандық тұтынушылар одағы басқармасының төрағасы Төлеген Қаскинді, ауданның санитарлық бас дәрігері Асқар Сатинді, аудандық коммуналдық шаруашылық бөлімінің бастығы Хасан Сауытовты, ол кісінің зайыбы, ауылдық кеңестің төрайымы Күлжәмилә Айдархановнаны, тамаша азамат, ағалық қамқорлығын аямаған аудандық ішкі істер бөлімінің бастығы Сейіткерей Мұхамеджановты ерекше ілтипатпен еске алып отырады. Сол сияқты аудан орталығында бірге қызмет атқарған жолдастарының ішінде қызмет бабымен жиі кездесіп, бір-бірімен ашық сөйлесіп, ақыл-кеңестерімен бөлісіп жүріп, тамаша туысқандай болып кеткен Аманбол Мұхамедғалиұлы Оразалинге деген құрметі де зор. Аманбол Мұхамедғалиұлы ол кезде аудандық партия комитетінің ұйымдастыру бөлімін басқарған. Одан бұрын аудандық комсомол комитетінің 1-ші хатшысы болып істеген. Кейін Совет ауданында партия комитетінің 2-ші хатшысы, Возвышен ауданында әкім болды.

Құдайберген Қалиұлының жақсы бір қасиеті өзімен бірге қызмет істеген адамдарды ұмытпайды. Олар – «Березов» кеңшарында директор болып істеген, оған дейін Тимирязев аудандық партия комитетін басқарған Виталий Михайлович Юдаков, «Виноградов» кеңшарында директорлық қызмет атқарған Владимир Яковлевич Мельников сияқты азаматтар. Бұған дейін ол да Тимирязев ауданында ауыл шаруашылық басқармасын басқарған. Петр Гаврилович Дмитриенко «Налобин» кеңшарында бас агроном, кеңшар директоры, Владимир Николаевич Очеретенко «Петропавл» кеңшарында агроном, кеңшар директоры болды. Виктор Викторович Сейвальд «Ново-Георгиев» кеңшарын басқарды. «Путь Ленина» ұжымшарын басқарған Зейнолла Есләмұлы Бәкіров те бар өмірін ауыл шаруашылығына арнаған тамаша адам еді. Ленин атындағы ұжымшарды ұзақ жылдар басқарған өз ісінің шебері Анатолий Петрович Киселевке де айтар алғысы шексіз.

1988 жылдың басында облыстық партия комитетінің бірінші хатшысы В.Т.Степанов зейнеткерлік демалысқа шықты. Оның орнына Жамбыл облыстық атқару комитетінің төрағасы болып істеген Святослав Александрович Медведев деген кісі келді. Облыстық кеңес атқару комитетінің төрағасы қызметіне кезінде Соколов аудандық атқару комитетінің төрағасы болған, одан кейін Целинный аудандық партия комитетін басқарған Балташ Тұрсынбаев сайланды. Бұл кісінің де еңбек жолы жеңіл болған жоқ. Құдайберген Қалиұлы сияқты 1967-1969 жылдары Тимирязев ауданында қиындығы бастан асатын «Докучаев» кеңшарында бас зоотехник қызметін атқарған. Сол кездердің өзінде-ақ өз ісіне шынайы берілген, бойына біткен қайрат-жігері бар, білімді, тура мінезді, әділдік жолын ұстанған, келешегі мол азамат ретінде танылып қалған. Көп ұзамай Жамбыл кеңшарына директор, одан кейін Бескөл аудандық партия комитетінде екінші хатшы болды.

1988 жылғы күзгі егін жинау науқанының аяқталған мезгілі болатын, Құдайберген Қалиұлы облыстық партия комитетіне шақырылды. Облыстық партия комитетінің ұйымдық-партиялық жұмыс бөлімінің меңгерушісі Иван Иванович Проценко қабылдап, әңгімені көп созбай: «Облыстық партия комитетінің шешімі бойынша сіз Тимирязев аудандық партия комитетінің 1-ші хатшысы қызметіне балама сайлауға түсетін болдыңыз. Сізбен бірге сайлауға өзіңізге таныс Сағындық Ақжігітов түседі», – деді.

Құдайберген Қалиұлы бірден «иә» дей қойған жоқ. Сағындық Ақжігітовті жақсы таниды, облысқа белгілі азамат, Бескөл ауданында 2-хатшы, Целинный аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы болып қызмет атқарған, бұл кезде облыстық партия комитетінде ауыл шаруашылығы бөлімін басқарады. «Бұл не оймен жасалып отырған балама сайлау, оның астарында не жатыр, ақыры қалай болар екен, сайлауға түсу керек пе, әлде бас тартқан жөн бола ма?» деген сияқты ойлар мазалаған. Ақыры тікелей бастығы, облыстық атқару комитетінің төрағасы Балташ Тұрсынбаевқа жолығып, обкомның ұсынысы туралы айтқан. Ол кісі бірден: «Мұндай ұсыныс екінің біріне жасала бермейді, балама сайлауға түсуің керек. Ол жердің халқы сені жақсы біледі, қатты сыйлайтындарын естіп жүрміз, сізді қолдайды, оған ешқандай күмәніңіз болмасын», – деген.

Тимирязев аудандық партия комитетінің бірінші хатшысын сайлауға арналған пленумға облыстық партия комитетінің 1-ші хатшысы С.А. Медведев пен ұйымдық-партиялық бөлімінің басшысы И.И. Проценко қатысты. Сайлау қатаң тәртіппен, демократиялық принциптерді бұлжытпай орындау жағдайында өтті. Қатысушылар дауысты жасырын берді. Қорытындысында аудандық партия комитеті мүшелерінің басым көпшілігі Құдайберген Қалиұлы Қалиевті қолдады. Сөйтіп, үш жыл екі ай мерзім өткенде Құдайберген Қалиұлы өзінің еңбек жолын бастаған Тимирязев ауданына қайта оралды.

Бұл кезде Тимирязев ауданында он алты кеңшар бар болатын, көлемі үлкен. Көршілес Целинный ауданы таратылып, ол ауданның алты шаруашылығы Ти-

мирязов ауданына қосылған. Дәнді дақылдар егістігінің көлемі 200 мың гектардан асады. Бұл Соколов ауданының егістік көлемінен үш еседей артық. Тек бұл ауданда картоп, көкөніс егілмейді, онымен жеке шаруалар ғана айналысады.

Жылдың төрт мезгілінің ауа райы, табиғаты, жерінің, топырағының сыры, халқының мінез-құлқы бәрі таныс болғандықтан, ол қызметкерлермен тез танысып, жақсы түсінісіп кетті. Екінші хатшы қызметінде Франц Станиславович Мазуркевич деген жігіт істейді екен. Ол аса күшті ұйымдастырушылық қабілеті болмаса да, нағыз іскер кеңсе қызметкері болып шықты. Әсіресе, құжаттармен жұмыс істеуге шебер екен. Бөлім бастықтары да осал емес. Құдайберген Қалиұлы солардың ішінде берілген тапсырманы бұлжытпай орындауда алдына жан салмайтын ұйымдастыру бөлімінің басшысы Анатолий Александрович Аненковты ерекше атайды.

Шаруашылық басшылары да кілең «мен атайын, сен тұр». Десек те «Восход» кеңшарының директоры Алексей Семенович Ермаковтың шоқтығы биік. Ол кісі сонау алғашқы тың игеру науқаны басталғаннан бері бір орында тапжылмай істеп келе жатқан басшы. Мұнда егіншілік мәдениеті жоғары, ұжым ауа райы қалай құбылса да тұрақты өнім алады. Оның негізін осы кеңшарда ерте кезде істеп кеткен бас агроном, өте білімді маман Леонид Ульянович Корецкий қалағанын ешкім жоққа шығара алмайды. Соңғы жиырма жыл көлемінде дәнді дақылдардың шығымы орта есеппен жиырма центнерден айналуы мақтауға тұратын жетістік.

Ленин атындағы кеңшарды директоры Жүсіп Қабдыуахитұлы Бәшіров оның алдында Сергеев аудандық ауыл шаруашылығы басқармасында бас агроном болып істепті. Оның осы қызметке келуіне Құдайберген Қалиұлының өзі көмектесіпті. Бұл кеңшардың жұмысы да алға басып, егістіктің әр гектарынан 17-18 центнерден өнім алу қалыпты жағдайға айналды. Етті мал басы да көбейіп, мемлекетке ет сату жоспарлары жыл сайын асыра орындалатын болды. Шаруашылық басшысы жылқы өсіруге баса көңіл бөліп, Орал облысынан 120 қазақы «Жабы» тұқымын әкелді. Жүсіп Қабдыуахитұлы директор болып істеген жылдары кеңшардың барлық салалары қарқынды дамыды.

«Докучаев» кеңшарын Александр Александрович Нусс басқарды. Бұл да егістік жерінің көлемі 20 мың гектардан асатын іргелі кеңшар. Малға жайылымдық жерлері мол болғандықтан ертеден қой шаруашылығымен айналысатын. «Целинный» кеңшарымен іргелес, көрші. Оларда да қой көп болды. Осындай шаруашылықтарының көлемі шамалас екі кеңшар ертеден өзара социалистік жарысқа түсіп, бірде бірі, бірде екіншісі озып, кейде мәре көрсеткіштері қатар түсіп жүретін.

«Ишим» кеңшарын тәжірибелі маман, іскер ұйымдастырушы Анатолий Федорович Великотрав, «Тимирязев» кеңшарын бұған дейін «Меңгесер» кеңшарында бас агроном болған Хасан Абдулович Сюникаев басқарды. Кеңшар аудан орталығының іргесінде орналасқандықтан, шаруашылықтың жағдайы

қиын болатын. Соған қарамастан Хасан Абдулович іске серпін беріп, көзге түсті. Құдайберген Қалиұлы «Степной» кеңшарының директоры Петр Владимирович Дрегерді жақсы танитын. Жауапкершілігі мол, білімді маман шаруашылықтың тізгінін нық ұстап, жақсы нәтижелерге қол жеткізді. Кеңшарда мал басы көбейді. Бұл кеңшардың бір ерекшелігі, интенсивті шөп дайындау әдістерін жете меңгергені еді. Күніне 300-350 тонна шөп дайындап отыратын. Мұндай көлемді шөп дайындау басқа шаруашылықтарда бола бермейтін. Бір өкініштісі, Петр Владимирович өмірден ерте, жастай кетіп қалды. Жиі сырқаттана беруші еді, ақыры айналдырған ауру алмай қоймады.

«Кеңшар директорларының ішінен тағы бірін атаған жөн, – дейді Құдайберген Қалиұлы. – Ол «Дмитриев» кеңшарын басқарған Владимир Кузьмич Руденко. Мамандығы инженер, іскер, ұйымдастырушылық қабілеті жеткілікті жас маман. Бұл кісінің тұсында құрылыс салу жұмыстары шапшаң қарқынмен дамыды. Малды түрлі аурулардан сауықтыру ісі жолға қойылды. Туберкулез, бруцеллез ауруларынан таза тайынша, құнажын малдарына жеке фермалар ашылды. Әрбір бөлімшеде сауықтыру фермалары ұйымдастырылып, осы істер өзінің нақты жемісін берді. Қорған, Челябин облыстарынан қара ала малдардың тұқымын әкеліп, олардың санын көбейту үлкен табыс көзіне айналды. Көп жылдан бері назардан тыс қалған Жарқын ауылына осы Владимир Кузьмич Руденконың қамқорлығымен орта мектеп, жаңа үйлер, фельдшерлік пункт, жаңа фермалар салынды. Осындай құрылыстардың біразы кеңшардың орталығында да көтеріліп, қатар түзеген үйлер мен тұрмысқа қажетті мекемелер жыл өткен сайын көбейіп, ауыл көркі әрлене түскен.

Ерекше тоқталып айтатын әңгіме «Москворецкий» кеңшары төңірегінде болмақ. Құдайберген Қалиұлы осы ауданға 1-ші хатшы болып сайланған кезде Николай Александрович Гричушников деген азамат кеңшар директоры еді. Бұл кісі жеке басының кемшіліктерінен орталық жұмысын ақсатып, жалпы кеңшар шаруашылығына дұрыс көңіл бөлмей қойған соң, оны директорлық қызметінен босату керек деген ұйғарым туған.

Талай жылдар өткен әңгіме болса да, енді осы кеңшарға директор болып Тасбай Симамбаев деген азаматтың келу тарихына тоқталайық. Бір күні Құдайберген Қалиұлына облыстық атқару комитетінің төрағасы Балташ Тұрсынбаев телефон шалып: «Құдайберген, Сергеев аудандық ауыл шаруашылығы басқармасында Тасбай Симамбаев деген жігіт агрономдық қызметте істеп жүр. Онымен партия мектебінде бірге оқыған едік. Сол жігітті бір кеңшарға директор етіп қойсаң қайтеді, маған сондай өтінішпен қайта-қайта келіп жүр, – дейді. «Бұл мәселеге бірінші хатшы қалай қарайды, ол кісімен ақылдастыңыз ба?» «Ол кісімен өзің сөйлескенің дұрыс болар еді».

Облыстық атқару комитеті төрағасының сөзін ескерусіз қалдыруға болмайды. Құдайберген бір күні облыстық партия комитетінің 1-ші хатшысы Святослав Александрович Медведевке телефон шалып, сәлемдесіп, аудан жағдайын

баяндағаннан кейін: «Москворецкий» кеңшарының директоры Гричушников шаруашылығын құлдыратуға айналды. Себебін сізге бірде айтқан болатынымын. Сол кісіні орнынан босату керек», – деп өз шешімін бүкпесіз жеткізеді. «Оның орынына дайындаған кісің бар ма?» «Сергеев аудандық ауыл шаруашылығы басқармасында Симамбаев деген кісі істейді, мен оны білемін, бұрын Преснов аудандық партия комитетінде хатшылық қызметін атқарған. Сол кісі лайық па деп отырмын». «Симамбаевты мен де танимын, оның Преснов ауданында жұмыстан қалай шығарылғанын естіп пе едің? Оны бұл жұмысқа қоюға әсте болмайды».

Осы әңгімені Құдайберген Қалиұлы Балташ Тұрсынбаевқа жеткізеді. Біраз күндер өткеннен кейін Тұрсынбаев Құдайбергенге тағы да телефон шалып: «Симамбаев туралы сен Г. И. Барановпен сөйлессең қайтеді, ол кісіге мен де өз сөзімді айтар едім, – дейді. Геннадий Иванович Баранов облыстық партия комитетінің ауыл шаруашылығы мәселелерімен айналысатын хатшысы, Омбы облысының азаматы, Тұрсынбаевпен жерлес екен. Бірінші хатшының жауабы жоғарыдай болғандықтан, Құдайберген Қалиұлы бұл кісімен сөйлесіп, төменнен қолдау іздеуді жөн көрмейді. Арада біраз күн өткеннен кейін ретін тауып С.А. Медведевке тағы хабарласып, сөз арасында Симамбаев туралы өткендегі әңгімені қайта қозғайды. Бұл жолы облыс басшысы: «Қайта-қайта айтып қоймадың ғой, жарайды, түбінде бар жауапкершілік сенің мойныңда болады, ауыл шаруашылығы бөліміне, Г. И. Барановқа айтайын», – деп келісімін береді. Осыдан кейін Тасбай Симамбаев көп ұзамай «Москворецкий» кеңшарына директор болып тағайындалды. Тасбай Құдайберген Қалиұлының және облыс басшыларының сенімдерін, жақсылықтарын түсініп, кеңшардың шаруа жағдайын қайткен күнде алға бастыруға бар ынтасын жұмсайды.

Өзі қолтықтап әкеліп қойғаннан кейін Құдайберген Қалиұлы да одан көмегін аяған жоқ. Облыстық атқару комитетінің төрағасы Балташ Тұрсынбаев та Тасбайға үнемі қамқорлық жасап жүрді. Нәтижесінде кеңшардың шаруашылық жұмыстары әжептәуір ілгері басты, үйлер салынды, жылу жүйелері, көшелер, жолдар түзелді. Кеңшар орталығында, мал баздарының маңайында тазалық орнады. Сәті болып, сол жылдары егін шығымдылығы да жоғары болды.

Ауданның 1-ші хатшысы қызметінде зымырап өте шыққан үш жылдай уақыттың ішінде Құдайберген Қалиұлы кеңседе отырып қалмай даладағы істің жайына көп көңіл бөліп, шаруашылықтарды жиі аралап, халықпен қоян-қолтық жұмыс істеді. Осындай тынымсыз еңбектің нәтижесі де жаман болған жоқ. Сол жылдары Тимирязев ауданы озаттар қатарында аталып жүрді. Халықтың көңіл-күйі де жақсы болды. «Сол кезде тізгін ұстаған азаматтар өте ұйымшыл болды, халықтың тілін таба білдік, қандай мәселені болмасын жедел шешуге тырысушы едік», – деп еске алады өткен күндерді Құдайберген Қалиұлы. Сөз арасында өзі бірінші хатшы болғанда аудандық кеңес атқару комитетін басқарған Асқарбек Смағұлов, аудандық кеңес атқару комитеті төрағасының бірінші

орынбасары қызметін атқарған Михаил Васильевич Трошихин, аудандық кәсіподақтар комитетінің төрағасы Есләм Омаров, аудандық ауыл шаруашылық техникаларын қосалқы бөлшектермен жабдықтау орталығының бастығы Владимир Антонович Мицих, аудандық тұтынушылар қоғамы басқармасының төрағасы Сергей Петрович Павлухин, ішкі істер органында істеген Санақ Сейтенов сынды азаматтармен қарым-қатынасын ешқашан үзбегенін айтқан.

Құдайберген Қалиұлы өзі қызмет атқарған аудандардың тұрғындарының құрметіне бөленіп қана қойған жоқ, адамгершілік қасиеттері жоғары азамат, іскер ұйымдастырушы ретінде облыс басшыларының да назарына ілікті. Олар оның қандай ауқымды жұмыстарды болсын, алқынбай атқара алатынына көз жеткізді, сенді. Сол сенімнің бір айғағы – Қазақстан Коммунистік партиясының XVI съезіне делегат болып қатынасып, Орталық комитеттің тексеру комиссиясының мүшесі болып сайлануы еді. Сөйтіп ол республикаға танымал қоғам қайраткері дәрежесіне көтерілді.

* * *

Өткен ғасырдың 90-жылдарының басында жетпіс жылдан астам уақыт дәуірлеген Кеңестер одағы айықпас «дертке» шалдығып, ақыры тарап тынды. Ұрыс кірген үйден ырыс қашатыны белгілі, сол жылдары дүние жүзіне атағы дүрілдеп тұрған, миллиондаған мүшелері бар, талай сын-тартыстарда жеңілмей жүрген, Кеңестер одағының мызғымас тірегіндей болған Коммунистік партиядан да береке кетті. Мемлекеттің басқару тізгіні КСРО-да да, Қазақстанда да Жоғарғы Кеңестердің қолына көшті.

1991 жылы желтоқсанның 10 күні Қазақстан Жоғарғы Кеңесінің VII сессиясында бұрынғы Қазақ Кеңестік Социалистік Республикасы Қазақстан Республикасы деп аталып, 16-желтоқсан күні «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Қазақстан Республикасының Конституциялық Заңы қабылданып, мемлекетіміздің егемендігі мен тәуелсіздігі бүкіл әлемге жарияланды. Қазақстан Республикасының Жоғарғы Кеңесі еліміздің тұңғыш Президенті етіп Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевты сайлады.

Айтылып отырған жағдайлардың әсері орталықтан басталып, жергілікті жерлерге дейін жеткені белгілі. Президенттің Жарлығымен жергілікті жерлердің басқару жүйесі өзгеріп, облыстың, ауданның билігін әкімшілік басшылары қолға алды, кейін, 1995 жылы оларды әкім деп атай бастадық.

Облысымызда ең бірінші әкім – 1992 жылдан қызмет атқарған Владимир Карлович Гартман болды. Бұл кісі біздің облысқа келгенге дейін, Орал облыстық атқару комитетінің төрағасы болып жұмыс істеген екен. 1992 жылдың ақпан айында облыстық кеңестің төрағасын сайлау үшін облыстық кеңес депутаттарының отырысы болып өтті. Бұл қызметке сайлануға облыстық кеңес депутаттары – Мәркен Ахметбеков, Құдайберген Қалиев, Амантай Тәженов,

Ерембек Әубәкіров, Сергей Параскевич – барлығы бес үміткер тіркелді. Ол кезде депутаттар арасында қазақ азаматтары аз болатын. Содан болуы керек, елге еңбегі сіңген, жақсы қасиеттерімен халыққа танылған азаматтардың жолы болмай, облыстық ішкі істер басқармасында бөлім бастығы қызметінде жүрген Сергей Петрович Параскевичтің аты озып кетті.

«Асыл тас су түбінде қалмас» деген емес пе, сайлау өткен күні түстен кейін, облыстық әкімшілік басшысы Құдайберген Қалиұлын өзіне бірінші орынбасар етіп тағайындады. Сөйтіп Құдайберген Қалиұлының облыстық әкімдіктегі қызметі 1992 жылдың ақпан айының 26 күні басталған еді. Осы жерде айта кететін бір мәселе, Құдайберген Қалиұлы облыс әкімнің 1-ші орынбасары қызметіне тағайындалар алдында, аумалы-төкпелі уақыттың кезінде, Тимирязев ауданында да коммунистік партия таратылғаннан кейін, сол жерде азғана уақыт аудандық атқару комитетінің төрағасы болып істеген. Бірінші орынбасары Михаил Васильевич Трошихин болған.

Облыс әкімнің бірінші орынбасары қызметіне кіріскен Құдайберген Қалиұлының негізінен ауыл шаруашылығы мен су шаруашылығы салаларына жауапты болды. Кейін олардың қатарына сауда және әлеуметтік-тұрмыстық салалар қосылды. Ол кездегі облыстық ауыл шаруашылығы басқармасының тізгіні Аркадий Маркович Штейннің қолында болатын, су шаруашылығын Қаттай Бектасұлы Кеншінбаев басқарды. Екеуі де өз істерін жетік білетін, ұйымдастырушылық қабілеттері жоғары басшылар еді.

Облыстық ауыл шаруашылығы басқармасы бастығының орынбасарлары да осал болған жоқ. Владимир Павлович Бовсуновский егіншілікпен, Вячеслав Николаевич Парашенко мал шаруашылығымен айналысса, Рашид Абдулович Сюникаев ауыл шаруашылығын механизациялау жүйесіне, Виктор Иванович Котенев экономика саласына жетекшілік етті. Осы тамаша азаматтарды бөле-жара атап отырған себебіміз, ұлан-ғайыр істерді атқаруда Құдайберген Қалиұлының кімдерге арқа сүйегенін айту. Осындай азаматтармен бір жағадан бас, бір жеңнен қол шығара жүріп еңбек еткен жылдар ұмытылар ма?! Тап осы жылдары ауыл шаруашылығын техникамен, оның бөлшектерімен жабдықтау ісін мінсіз ұйымдастырған Қадыр Сайдуов, республикаға әйгілі болған үлкен күс фабрикасын басқарған тамаша азамат, жауапкершілігі мықты, шаруашылықты шебер ұйымдастыра білетін өз ісінің маманы Владимир Құдыретұлы Дремасов, жер комитетінің жұмысын жүргізген Владимир Арсентьевич Савченко, тағы басқа көптеген қызметтес болған азаматтардың есімдерін Құдайберген Қалиұлы ерекше сыйластық көңілмен есіне алып отырады.

Осы арада коммунистік партия тарап кеткен, мемлекетті басқарып келген кеңес үкіметі күйреген, облыс, аудандарды басқару әкімдерге жүктелген заманда алғашқы аудан әкімдері кімдер болғанын айта кетуді жөн көріп отырмын. Өйткені Құдайберген Қалиұлы сол азаматтармен бірге, қыры мен сырын түсіне қоймайтын жаңа қоғам, жаңа басқарушылық жүйесінде ақыл-ойларын бөлісіп,

түзесе де, сүрінсе де қиындығы мол қысталаң уақытты бастарынан бірге өткізді ғой. Тимирязев ауданында Михаил Васильевич Трошихин, Сергеев ауданында Тасбай Қабашұлы Симамбаев, Ленин ауданында Есмағамбет Сабырұлы Барлыбаев, Москва ауданында Қуандық Әскерұлы Қасейінов, Бескөл ауданында Иван Петрович Мерк, Соколов ауданында Мария Алексеевна Батаева, Мамлют ауданында Михаил Степанович Юрков, Совет ауданында Геннадий Михайлович Бубнов, Булаев ауданында Александр Павлович Ваганов, Возвышен ауданында Аманбол Мұхамедқалиұлы Оразалин, Жамбыл ауданында Шаймұрат Смағұлұлы Смағұлов, Преснов ауданында Николай Федорович Куликов әкім болды.

Құдайберген Қалиұлы үзеңгілес жолдастары – облыс әкімінің орынбасарлары – Виктор Егорович Агеев, Петр Филиппович Ходеев, Майра Қажыбайқызы Канафина, Евгений Иванович Викторов сынды әріптестерімен де тіл табысып, ынтымақтаса жұмыс істеді. Бұлардың бәрі де еңбекте шыңдалған, өз ісінің майталмандары еді.

Заман алмасып жатқанда «Не істеу керек?» деген сұрақтың алдан шығатыны белгілі. Жоғары лауазымды қызметтің тізгінін қолына алған Құдайберген Қалиұлы да талай қиыншылықтарға кезікті. Бұрынғыдай мемлекет тарапынан қаржыландыру, несиemen көмектесу жүйелері жоқ. Содан да шаруашылыққа қажетті техниканы, жанар-жағармай, жабдықтау бөлшектерін, құрылысқа және басқа керекті дүниелерді сатып алуда қолдың байланған сәттері аз болған жоқ. Нарық әсіресе, халыққа қызмет көрсету мекемелеріне, әлеуметтік және мәдениет ошақтарына ауыр соққы болып тиді. Еңсесі түскен халықтың санасын оятып, рухын көтеріп, болашаққа сенімін бекіту, заманның, хал-ахуалдың жақсаратынына сендіру, оларды талай жылдардан бері үйреніп қалған дәстүрлі іс атқару жүйесінен басқа, жаңа, шұғыл шешімдер мен жасампаз істерге бастау жұмыстың ең қиыны болатын. Қала берді, бұл басшы қызметтегі адамдар үшін үлкен сын уақыты еді. Ең қиыны жетпіс жылдан астам уақыт қоғамдық меншікте еңбек етуге үйреніп қалған халықтың жеке меншікке бағытталған психологиясын қалыптастыру керек болды.

Міне, осындай күрделі жағдайда қоғамдық мүлікті жекешелендіру қолға алынды. Бұл жұмысты тездетіп атқару үкіметіміздің бағдарламасында анық айтылғаннан кейін, іске батыл кірісу керек болды. Бұл ретте көптеген қателіктерге жол берілгенін де жасыруға болмайды. 1991 жылдары облыс аумағында 144 кеңшар мен ұжымшар және аралас меншіктегі өндірістік нысандар болатын.

– Жалпы республика бойынша біздің облыс мемлекеттік меншік берік орныққан бірден бір өңір еді, – дейді Құдайберген Қалиұлы, – Ескі қоғам күйреп, жаңа заман орнай бастағанда біздің өңірде 1172,7 мың бас ірі қара мал, 107,8 мың жылқы, 664,3 мың қой, 651,6 мың шошқа, 377,4 мың құс болды. Осының бәрін халық біледі. Сондықтан да екі адамның басы қосыла қалса,

осыншама мал, соншама байлық қайда кетті деген сияқты әңгімелер гулейді. Оның жауабын дөп басу айту қиын. Күрделі мәселелерді шешуде асығыстықта, есеп-қисап жүргізуде қателіктер де болғанын мойындауымыз керек. Қаржы болмағандықтан көп мәселелерді айырбас арқылы шешуге тура келді. Әрине жағдайдың осылай қалыптасуы қабырғамызға тастай батқанмен көп жағдайда шарасыз болдық, – дейді Құдайберген Қалиұлы.

Алайда, басшылар, оның ішінде ауыл шаруашылығы өндірісін ұйымдастырушылар шарасыздыққа салынып, қол қусырып қарап отырған жоқ. Олар тығырықтан шығар жол іздеді. Ауыл шаруашылығының бар байлығы, талантаражға түсіп, ұстағанның қолында, тістегеннің аузында кетті деуге болмас. Біреу білсе, біреу білмес, негізінде шаруашылық байлығының дені болашақ жаңа, жалпыхалықтық меншіктің іргетасын қалауға жұмсалды. Кеңшар, ұжымшар деген ауылшаруашылық құрылымдары ендігі жерде қайта жаңғырмалығы анық еді. Жағдайды жақсы түсінген жер иелері мемлекет көмегін күтіп жалтақтамай, өздері ұйымдасып, нарықтық қатынастар жүйесіне көше бастады. Осындай жағдайда 1992 жылдың 14 қаңтарында Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік ауыл шаруашылық кешендерін жеке меншікке ауыстыру ерекшеліктері» деген № 1126 Заңы шықты. Келесі 1993 жылы наурыздың 5-і күні «Мемлекеттік ауыл шаруашылығының дайындау, өңдеу, агроөнеркәсіпке қызмет көрсету кешендерінің мүліктерін жекешелендірудің қосымша шаралары» туралы Президенттің № 1137 Жарлығы шықты. 1994 жылы наурыздың 9-күні «Кеңшалардың мүлкінен директорларға тиісті үлес беру» туралы Президенттің № 1585 Жарлығы шықты. Бұл жарлық бойынша кеңшарда кемінде жиырма жыл директор болып істеген кісілерге кеңшардың қозғалмайтын мүлкінің 10 пайызы тегін берілетін болды. Жоғарыда аталған жарлықтар ауыл шаруашылық мүліктерін жекешелендіруге көшу бағытының негізін қалады, сөйтіп, мемлекеттік ауыл шаруашылығы нысандарының орнын жеке меншік ұжымдар басты. Нәтижесінде, сол жылдары 258 (Көкшетау облысынан бізге ауысқан аудандарды қоса есептегенде) кеңшар мен ұжымшар таратылып, жекешелендірілді.

1997 жылдың 1 қаңтарына облыс бойынша 258 кеңшар, 35 ұжымшар тегіс таратылып, оның орнына 129 ұжымдық кәсіпорын, 131 өндірістік кооператив, 33 жауапкершілігі шектеулі серіктестік, 21 акционерлік қоғам, 6 қауымдастық, 3828 шаруа қожалығы құрылды, мемлекет меншігінде тек 7 ауыл шаруашылық кешені қалды. Ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өңдеу кешендері мен жабдықтау мекемелері де тегіс жекешелендірілді.

Кеңшарлар мен ұжымшарлардың мүліктері сол ұжымда жұмыс істеп жүрген адамдарға тиісті үлестері (пай) есебінде бөлініп берілді. Жер, мүлік, техника, әйтеуір кеңшар меншігінде нендей материалдық игілік болды, соның бәрі бөліске түсті ғой. Жаңа заманның талаптарын түсінбеушілік те болды. Сөйтіп

бөлуге келмейтін үлкен құрылыстар, мен баздар, әлеуметтік ошақтардың ғимараттары көпшілік ауылдарда қирап, бүлініп, ешқандай пайдаға аспай, қаңырап бос болды.

Кешікпей Қазақстан Республикасы Үкіметінің 1996 жылғы 8 сәуір айында қабылданған № 401 қаулысына сәйкес облыс әкімінің 24 мамыр айында қабылданған № 110 шешімімен шаруа қожалықтарына бөлінген жерлерді тұрақты пайдалануға беру заңдастырылды. Түсінікті болу үшін айтайын, біздің облыстағы есеп бойынша жер бөлісінің көлемі 6 гектардан 22 гектарға дейін болған. Осыдан кейін де жағдай бірден түзеліп кете қойған жоқ. Қолға тиген жерді игеріп, пайда табу мәселесі халықтың шақшадай басын шарадай етті. Бөліс қорытындысында қолдарына техника тигендер ұжымдасып жұмыс істей бастаса, мұндай мүмкіндіктен шет қалғандар жерлерін жалға беріп, басқаларға алақан жаюға мәжбүр болды. Кей жерлерде алаяқтар ұсақ жер иелерінің жерлерін алдаумен қолға түсіріп, халықты қара тақырға отырғызып кеткендері де болды. Дегенмен уақыт озған сайын шаруашылық меншіктерінің аты да, заты да өзгеріп жатты. Ақыры 1998 жылы Қазақстан Республикасының «Шаруа қожалықтары туралы» Заңы қабылданып, шаруашылық иелері енді заңды түрде ауыл шаруашылығының негізгі тұлғалары болып бекіді. Бүгінде олардың саны 5,4 мыңға жеткен.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің бағдарламалары мен жоғарыда аталған заңдар мен қаулыларға сәйкес жоспарлар жасалып, облысымызда ауыл шаруашылығының жағдайын жақсарту бағытында көп жұмыстар атқарылғанын халық біледі. Бұл жоспарларды іске асыруға соңғы жылдары мемлекетіміз көлемді қаржылар бөлді. Осындай қамқорлықтың нақты бір көрінісі мемлекет ауыл шаруашылық жүйелерінің 1,5 миллиард теңге берешегін өтеуді кейінге қалдырды. Президенттің 2000 жылдың 21 наурызында қабылдаған «Салықтар мен басқа да міндетті төлемдер туралы заңға қосымшалартуралы» Жарлығымен 2000 жылдың 1 қаңтарына дейінгі жиналған салықтар мен айыппұл төлемдерін өтеу мерзімі үш жылға кейінге қалдырылып, бұл ауыл шаруашылық өнімдерін өндірушілерге 926,2 миллион теңгедей көмек болды. Ауыл шаруашылығына инвестиция тарту да үлкен пайдасын тигізді. Ауылға инвестор-фирмалар келе бастады. Нәтижесінде, қазір облыста 42 инвестордың көмегімен 1,3 млн. гектар жерге егін себіліп, жиналды. Бұл облысымыз себетін егістік көлемінің 48 пайызы деген сөз. Инвесторлар осы істі атқаруға жыл сайын 3 млрд. теңге көлемінде қаржы жұмсауда.

Аталған көлемді қамқорлықтар мен жергілікті мүмкіндіктерді тиімді пайдаланудың нәтижесінде 1999 жылдан бастап ауыл шаруашылығының жағдайы оңала бастады, көптеген берешектер өтелді. Уақытында салықтарын төлеп, еңбекшілер тиісті жалақыларын ала бастады, өндіріске қажетті техникалар, бөлшектер, мүліктер сатып алуға жағдай туды. Осындай өтпелі кезеңде облы-

сымызға көлемді көмек көрсеткен инвесторлар қатарында «Корпорация Голден-Грейн Групп», «Батт-Агро», «Казэкспорт-Астық», «Агроцентр-Астана» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі, «Айыртау» агрофирмасын және басқаларын атауға болады.

Мемлекеттік және инвестициялық көмектерді тиімді пайдалану жұмыстарын жергілікті жерде облыстық әкімшілік қадағалап отырса, Құдайберген Қалиұлы осы іспен күнделікті айналысты. Оның басшылығымен Республика Үкіметі қабылдаған жоспарлар негізінде, облыста ауыл шаруашылығы өндірісін дамытудың 2000-2002 жылдарға арналған бағдарламасы жасалды. Бұл жоспардың негізгі бағыты қол жеткен табыстарды тұрақтандыру, дәнді-дақылдар мен басқа да жер өнімдерін өндіруде, мал шаруашылығын өркендетуде тұрақты табыстарға қол жеткізу болатын. Қазіргі кезде облысымызда 450 шаруашылық серіктестігі, 5167 шаруа қожалығы жұмыс істеуде. Мемлекет иелігінде екі-ақ ауыл шаруашылық мекемесі бар, олар мемлекеттік тәжірибе станциялары. 2001 жылы облыс ауыл шаруашылығының жалпы өнім көлемі 80,8 миллиард теңгеге жетті. Бұл алдыңғы жылғы көрсеткішке қарағанда 41 пайыз өсімге қол жеткізілді деген сөз.

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында қол қысқарып, егістік көлемі күрт кеміп кеткені белгілі. Үміт оты қайта жанып, қурай басқан алқаптар ауыл шаруашылығы айналымына қосылды. Нәтижесінде астық егілетін жердің көлемі 3042,4 мың гектарға жетті. 2001 жылы әр гектардан орта есеппен 14,2 центнерден өнім алынып, 4,3 миллион тонна астық жиналды. Бұл 1993-2000 жылдар арасында қол жетпеген ең жоғары табыс еді.

Құдайберген Қалиұлы үнемі егіншілік мәдениетін жақсартуға бағытталған жұмыстардың басы-қасында жүрді. Мамандар мен дихандардан үш танапты ауыспалы егістік жүйесін қалыптастыру, таза парға қалдырылатын жерлердің көлемін сақтай білу, топырақ құнарлылығын арттыру үшін минералдық және органикалық тыңайтқыштармен қоректендіру талап етілді. Соңғы екі жылда 773 астық жинау комбайны, 510 трактор, 600-ден астам астық сеялкалары, тағы басқа техникалар сатып алынды. Қаражат тілімен айтсақ, ауыл шаруашылығы 34,1 миллион АҚШ долларының техникасымен толықтырылды.

Облыс әкімінің бірінші орынбасары ауыл шаруашылығы тауарларын өндірушілер мен өнеркәсіп мекемелерінің арасында тұрақты байланыс қалыптастыру да назарда ұстады. 2001 жылы өнеркәсіп зауыттары ауыл-село үшін 205 миллион теңгенің өнімдерін шығарып, сатты. Республика Үкіметі тарапынан жыл сайын жанар-жағармай сатып алуға қомақты көмек бөлінетін болды. 2002 жылға жанар-жағармай сатып алуға 400 миллион теңге, гербицид сатып алу үшін 100 миллион теңге бөлінді. Соңғы төрт-бес жылдың ішінде мал шаруашылығы да серпінді дами бастады. 2001 жылы 76,2 мың тонна ет, 456 мың тонна сүт, 142 миллион жұмыртқа өндірілгені осының айғағы.

Құдайберген Қалиевтің тікелей басшылығымен «Облыс тұрғындарынан ауыл шаруашылық өнімдерін сатып алуды ұйымдастыру туралы», «Шағын фермаларда және үй шаруашылығында мал шаруашылығын дамыту туралы» облыстық құжаттар қабылданды. Бұрын өздерінен артылған мал өнімдерін қайда өткізерлерін білмей дал болатын ауыл-село тұрғындары бұл мүмкіндікті де қапысыз пайдаланды. Айта берсек, осындай мысалдар көп-ақ.

Жоғарыда біз Кеңестер үкіметінің басқару жүйесі тараған кезде қандай қателіктер жіберілгені, неден көз жазып қалғанымыз, сол соқтықпалы, соқпақсыз жолды қалай еңсергеніміз жайлы біраз әңгіме қозғадық. Енді сол жылдары біздің өңірді басқарған азаматтарға ойысқалы отырмын.

Сөздің шыны сол, Құдайберген Қалиұлы орынбасармын деп ешкімге жалтақтаған жоқ, оларға өзінің іскерлігімен, ақыл-ойларымен жақты. Еңбек жолын бөлімше агрономынан бастап, кеңшар, аудан басқарған оның бұл кезде тәжірибесі әбден толысқан еді. Өз ісіне мығым, не нәрсені болсын сеніммен атқаратын ол өз ойының, өз бағытының дұрыстығына басқаларды сендіре білетін. Осындай қасиеттерінің арқасында облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметін қалтқысыз атқарды. Әкім демалысқа шықса немесе ұзақ уақыт іссапарға кетіп, не бір жағдайлармен орнында болмай қалған кездерінде бірінші басшыны жоқтатпады. Ол 1992-2002 жылдар аралығында, он жыл төрт әкіммен қызметтес болды. Абзал азамат оларды да үнемі еске алып, сөз реті келгенде жылы лебіздерін үйіп-төгіп отырады.

Владимир Карлович Гартманның әкімдік қызметі облыс жағдайының ең ауыр кезеңінде өтті. Бұрынғы кеңестік қоғамның атқару жүйелері күйреп, жаңа қоғамды құрып, басқару қадамдары басталған кез еді. Тоқсаныншы жылдардың басындағы экономиканың құлдырауын, ауыл шаруашылығынан береке кете бастағанын, әлеуметтік жағдайлардың мүлде құлдырап кеткенін көріп, біліп жүріп, оған облыстың бірінші басшысының жаны ашымады, басы ауырмады деп айта алмаймыз. Бірақ, қайткен күнде де халық көп қиындықтың шырмауына түсті. Еңбек адамдарының айлап маңдайтер ақыларын ала алмаған кездері болды. Жұмыссыз адамдар көбейді, зейнеткерлердің де жағдайы кісі қызығарлықтай болмады.

Десек те, осындай қиын кездің өзінде біраз іс тындырылғаны ақиқат. Нақты айтсақ, Түрік мемлекетімен достық қарым-қатынасы орнап, бекуінің арқасында, солардың әкелген инвестициялық көмегімен облыс орталығында макарон фабрикасы салынып, іске қосылды. Облыс орталығында Жамбыл және Е.Букетов көшелерінің қиылысында қазақ мәдениетіне тән ерекше архитектуралық жобамен қазақ классикалық гимназиясының ғимараты салынып, пайдалануға берілді.

1997 жылдың желтоқсан айында облысқа әкім болып, Даниал Кенжетайұлы Ахметов келді. Жасы сол кезде қырық үштер шамасындағы, республика-

мыздың индустриалды ордасы Павлодар облысында үлкен қызметтерді атқарып ысылған, тепсе темір үзетін жас, іскер басшы, келген бетте жұмысқа қызу кірісіп кетті.

«Қазаншының еркі бар, қайдан құлақ шығарса» дегендей, жаңа әкім Павлодар облысында өзімен қызметтес болған В. Д. Набитовский, А. Ф. Вербняк, В. П. Никандров, Е. Х. Сұлтанов, Т. К. Бәстенов сияқты азаматтарды ерте келді. Осыдан-ақ ауыс-түйіс болатыны сезілді. Бірақ Даниал Ахметов Құдайберген Қалиұлын қозғаған жоқ.

Даниал Кенжетайұлы облыс халқының жылу мен жарықтың қияпатын көріп отырғанын бірден ұғып, алдымен осы жүйені қолға алды. Кешікпей бұл мәселе шешілді. «Шықпа, жаным, шықпа» деп тұрған Петропавл қаласындағы ірі зауыттардың жұмысы да жанданып сала берді. Даниал Кенжетайұлы ауыл шаруашылығының шешілмей жатқан күрделі мәселелері туралы Құдайберген Қалиұлымен жиі ақылдасып, оған үлкен сенім көрсетті. Екеуі мемлекеттік жұмыстағы лауазымды адамдардың арасында болатын іскерлік, жауапкершілік қарым-қатынастарын сақтай біліп, бірге қызмет атқарған соңғы күндеріне дейін, кіршіксіз достықтарын жалғастырды. Құдайберген Қалиұлы бұл жылдары осындай қолдаудың арқасында облыс ауыл шаруашылығы үшін шабыттты да, табысты еңбек атқарды. Бұрын шешімін таппай жүрген бірқатар істер осы жылдары жүзеге асырылды.

Даниал Кенжетайұлы облыс және аудан орталықтарын көркейтуге, көшелер мен құрылыстарды түзеуге, тарихи мәні бар ғимараттарды жөндеуге көп көңіл бөлді. Оның қолдауымен облысымыздың орталығындағы педагогика институты мемлекеттік университет мәртебесін иеленді. Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің алдынан іс үркіп отыратынын, бастаған ісін тиянақты аяқтағанша тыным таппайтынын, кең ойлап, алдына биік мақсат қоя білетінін, облысқа келген сапарларында көріп-біліп, бағалап жүретін мемлекет басшылары бұл кісіні 1999 жылдың қазан айында Астанаға Премьер-Министрдің орынбасары қызметіне жоғарылатты.

Бұл жолы да әкім сырттан келді. Қажымұрат Ыбырайұлы Нағманов талай қызметтің құлағын ұстаған тәжірибелі азамат екен. Әр сөзінен өзіне сенімді екені байқалады. «Менің шұбыртып әкелетін кадрларым жоқ» деп көпшіліктің көңіліндегі күдікті бірден сейілтті. Қажымұрат Ыбырайұлы осы айтқан сөзінде тұрды. Өз еркімен кеткендері болмаса, қызметкерлерді орынсыз ауыстыру болған емес. Владимир Петрович Никандровтың қала әкімі қызметіне тағайындалуына байланысты әлеуметтік және мәдениет саласын басқаратын орынбасары етіп өзінің павлодарлық ескі жолдасы Қуат Есімханұлы Есімхановты ғана әкелгенін білеміз.

Жаңа басшы Даниал Кенжетайұлы бастап мәресіне жеткізе алмай кеткен жұмыстарды жалғастыруды жөн көріп, өнеркәсіп жүйелерін өркендетуге, ауыл

шаруашылық саласын дамытуға басымдық берді. Әсіресе, ауыл шаруашылық өнімдерін өңдеу өнеркәсібін дамытуға, елді мекендерді ауыз сумен қамтамасыз етуге көп көңіл бөлді. Ауыл шаруашылығы, ауыл тұрғындары үшін атқарылып жатқан игілікті істердің басы-қасында Құдайберген Қалиұлы жүргені айтпасак та түсінікті. Әкім Құдайберген Қалиұлына сенетін, ал ол кісі сол сенімдерін ақтап, қолға алған істерін уақытында, тиянақты атқарудан жалықпайтын.

Ерекше атап өтетін бір мәселе, Даниал Кенжетайұлы мен Қажымұрат Ыбырайұлы облысты басқарған жылдары Сергеев ауданы атақты Шал ақынның есімін иеленді, Совет ауданы – Аққайың, Булаев – ұлы, ойшыл ақын Мағжан Жұмабаев ауданы деп аталды. Бұл өзгерістер жергілікті тұрғындарды ерекше қуанышқа бөлеген тарихи шешімдер болды деп ойлаймын. Тағы бір қуанарлық жағдай, Қажымұрат Ыбырайұлы әкім болып келген күннен бастап мемлекеттік тіл – қазақ тілінің мәртебесін көтеру, қолданыс аясын кеңейту керектігін түсініп, сол бағытта үлкен істер атқаруға ұйытқы болды. Әртүрлі жиналыстарда, мерейлі мәжілістерде Қажекен алдымен қазақ тілінде көсіліп сөйлеп, айта-тын ойын халыққа жеткізіп болған соң ғана орыс тіліне көшетін еді. Осыдан кейін қала, аудан, мекемелер басшылары да қазақша сөйлей бастады.

Құдайберген Қалиұлының әкімдердің қайсысымен болса да тіл табысып, ел үшін, халық үшін қызметін таза атқарып келе жатқан азамат екенін халық біледі. Оның осы мінезі, адамгершілік қасиеттері еш уақытта өзгермейді, солай болып қала бермек деп, үлкен сеніммен айта аламыз.

Рас, Құдайберген Қалиұлының атқарып келе жатқан азаматтық істерін, халықтың оған деген құрметін, үлкен лауазымды қызметті атына кір келтірмей он жылдан астам уақыт атқарып келе жатқанын көре алмаушылар да табылды. Еліміздің ең жоғары лауазымды басшыларының аттарына жөнелтілген «дома-лақ арыздар» тоқтамағаннан кейін республиканың бас бақылау инспекциясының өкілдері облысқа арнайы келіп, тексеріс жүргізді. Оқырмандарға түсінікті болуы үшін осы әңгіменің шығу тәркіні туралы қысқаша айтып өткен жөн шығар. 1997 жылы облыс бойынша көктемгі егіс, күзгі жиын-терінді өткізуге Республика Үкіметінің шешімімен облысқа 440 миллион теңгенің жанар-жағармайы бөлінген болатын. Облыс әкімінің кепілдік міндеттемесі негізінде 30 мың тонна дизелдік май, 5 мың тонна бензин мемлекеттік мүлік қорын сақтап отырған «Орбита» кәсіпорынынан алынды. Бұл жанар-жағармай облыстың ауыл шаруашылық қожалықтарына төрт ірі фирма арқылы таратылды. Осындай мүмкіндікті пайдаланған шаруа қожалықтары күзде бидаймен есептесетін болды. Ал фирмалар сол өнімді сатып, мемлекет қорына қаржы түсіруге міндеттелді. Ол екі арада, түрлі себептермен түскен бидай сатыла қоймаған, сөйтіп, есеп айырысу мерзімі созылып кеткен. Аталған көлемдегі жанар-жағармай облыс әкімінің жазбаша кепілдігімен алынғаннан кейін, осы мәселе 2002 жылғы мамыр айының 22 күні Қазақстан Республикасы Президентінің

жанындағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес және мемлекеттік қызметкерлердің қызмет әдебін сақтау мәселелері жөніндегі комиссия отырысының күн тәртібіне енгізіледі.

Бұл кезде В. К. Гартман басқа облысқа қызметке ауысқан. Облыстық ауыл шаруашылығы департаментінің бастығы А. М. Штейн басқа жаққа көшіп кеткен. Құдайберген Қалиұлы ауырып жатуына байланысты комиссия отырысына қатыса алмаған. Комиссия шешімі ақпарат құралдарында жария етілгендей, Құдайберген Қалиұлына ғана қатысты шешім қабылдағанын білеміз. Осы мәселенің төңірегінде жай ғана ойлап қарасақ, әділетсіздік орын алғанын аңғарамыз. Жанар-жағармайды өз жауапкершіліктеріне келісім жасап алған, оны шаруа қожалықтарына сатқан фирмалар бар. Бәрі орнында, ендеше, осы фирмалардан берешек қаржыны толық көлемде талап етіп, өндіріп алуға болады ғой. Ең бастысы, алынған жанармай қолды болған жоқ, облыс игілігіне жұмсалды. Мемлекет басшыларының мұндай көмегі болмағанда сол жылғы егінді салып, жинап алу қиынға соғатын еді. Науқандық жұмыстар дер кезінде сапалы атқарылды. 1997 жылы облыс бойынша 2792,0 мың гектар егістік жерге астық себіліп, 3764,1 мың тонна дәнді дақыл жиналды. Салыстыру үшін айтсақ, 1996 жылы 2867,8 мың гектар жерге егін себіліп, 3417,9 тонна астық жиналған.

Арлы азамат «бұл қателіктерге менің қатысым жоқ» деп айта алмайды. 2002 жылдың мамыр айында облысқа әкім болып тағайындалған Анатолий Владимирович Смирновтың атына менің отставкамды қабылдап, атқарып жүрген қызметімнен босатуыңызды сұраймын деген мазмұнда өтініш жазады. Облыс әкімі оның бұл өтінішін қанағаттандырады.

Осы келеңсіз оқиғаға облыстық газеттер май құйғандай болып, «Северный Казахстан» газеті 2002 жылдың мамыр айының 28 күні, «Солтүстік Қазақстан» газеті мамырдың 31 күні жерден жеті қоян тапқандай етектей-етектей мақалалар жариялады. Осыдан кейін әңгіме желдей гуледі. Газеттерге сеніп қалған кейбіреулердің Құдайбергенге қара күйе жақпақ болғанын өзіміз де байқадық. Олардың арасында кеше ғана алдында құрдай жорғалап, мақтау сөздерін аямағандардың да болғаны жиіркенішті еді.

Осындай «ала жылан, аш бақа күпілдектер» (Абай) баяғыдан бар ғой. «Жаман жолдас қазады өзіңе ор, Оған сенсең боларсың бір күні қор. Ары бар, ұяты бар адамға сен, Өзі зордың болады ығы да зор, – демеп пе еді данышпан атамыз. Осы сөздердің әрбір жолы ақиқат екенін біраз өмірді бастан кешіп келе жатқан өзіміз де білеміз. Десек те, өмірде теріс пиғылды кісілер аз да, пейілі ақ достар көп қой. Солардың бірі Жақсыбай Самрат деген азамат. Ол Құдайбергенге туыс та, үзеңгілес, бірге қызмет атқарған жолдас та емес. Бірақ жүрегі таза, ақ пен қараны айыра білетін жан екен. Ол «Солтүстік Қазақстан» газетінің 2002 жылғы 7 маусым күнгі санында «Адалдық жеңеді әрқашан» деген айдармен «Нақақтан күймесін» деп аталатын мақаласын жариялады. Оқыған адам шын-

дықтың сығындысы осы мақалада екеніне көз жеткізеді.

Қазақта «Атың барда жер таны желіп жүріп, асың барда ер таны беріп жүріп» деген сөз бар. Ондай мүмкіндіктер Құдайберген Қалиұлында да болды ғой. Алайда ол, жұмысбастылығынан шығар, облыс әкімнің бірінші орынбасары болып қызмет атқарған он жылдың ішінде шет мемлекеттерге үш-ақ рет шығыпты. Облыс орталығында макарон шығаратын фабрика салынуына байланысты Түрік мемлекетінде болған. Комбайн, трактор, ауыл шаруашылық машиналарын жасаудың еуропалық үлгісін көрумен бірге, экономикалық қарым-қатынысқа жол ашу үшін облыстық делегацияны басқарып Алмания (Германия) мемлекетіне барған. Сол сапар сәтті болып, Алмания мемлекетінің комбайндары, басқа да техникалары біздің облысқа келгені белгілі. Қарым-қатынас қазір де үзілген жоқ. Ет, сүт, картоп өнімдерін дайындау кәсіпорындарын, озық технологиялық жетістіктерін көріп, танысу мақсатында Испанияға да жолы түсті.

Облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметін атқарған он жылдың ішінде оның отбасында әжептәуір өзгерістер, жағымды жаңалықтар болды. Жан жары Сәуле Ахмеджанқызымен үлгілі, өнегелі, тату-тәтті ғұмырын жалғастырып, ұл-қыздарына тамаша тәлім-тәрбие беріп, өсіріп, ұлын – ұяға, қыздарын қияға қондырды. Әрқайсысы өмірлік серіктерін тауып, шаңырақ көтерді. Екеуінің солардың ортасында, жетістіктеріне қуанып, қамқоршылары, асқар таудай қорғаны болып жүргені қандай жарасымды!

Шүкіршілік, көздерінің қарашығындай ұлдары Дулан, сүйкімді келіндері Жанна өздерімен бірге тұрады. Жандарындай жақсы көретін немерелері Даниял қанаттарының астынан шықпай өсіп келеді. Қазір сегіз жаста, екінші сыныпта оқиды. Балалардың үлкені Гүлнәр жұбайы Әуелбекпен жеке үй, қыздары Аида 8 жаста, бірінші сыныпта оқиды, жігіттері Ақан бір жастан аскалы да бірнеше ай өтті. Гүлсім күйеуі Бауыржанмен – Алматыда, жақын арада кішкентайлы болды. Жеңіс күні-туған бала өмірде де жеңіске жете берсін деген тілектеміз.

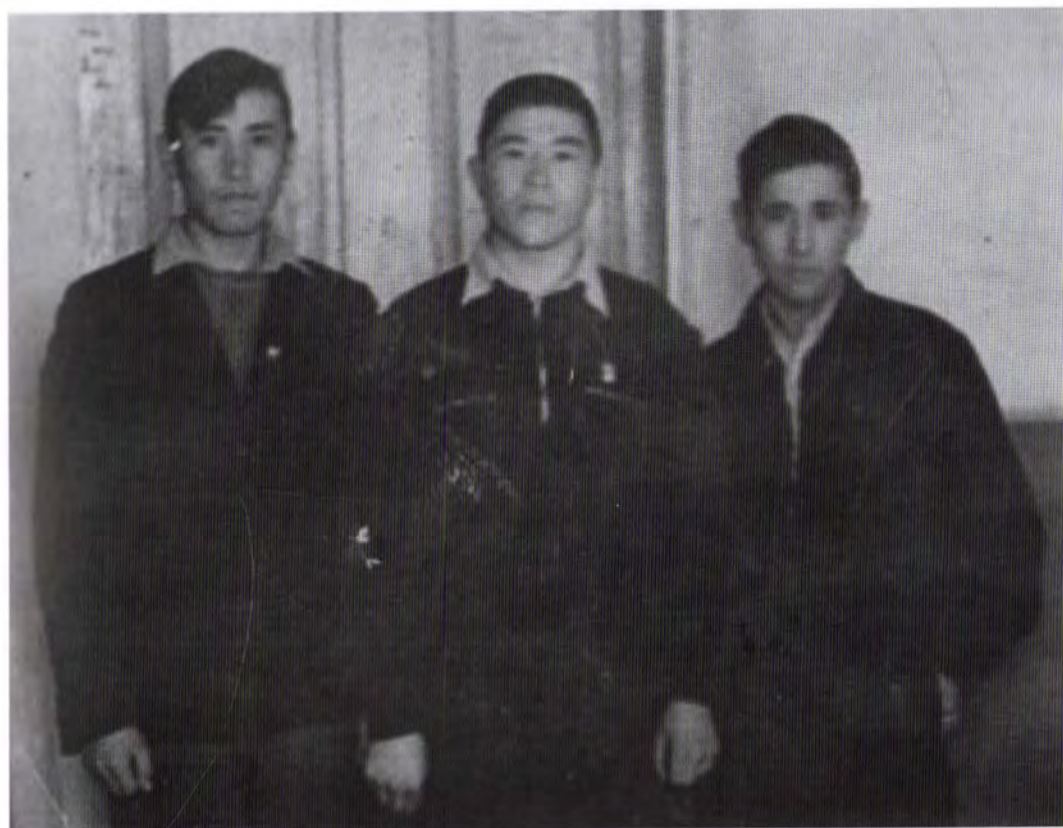
Балалардың кішісі Меңсұлу, жұбайы Сәкенмен жеке шаңырақ, сүйкімді Дариналары төрт жасқа толды. Балалардың бәрінің өз жұмыстары бар, бір-бірімен тату-тәтті, достық қарым-қатынаста тұрып жатыр. Мерейтойларда, отбасы қуаныштарында балалар мен немерелер үлкен үйге жиналып, шағын мейрам той жасап, Құдайберген мен Сәулеге керемет қуаныш сыйлайды. Адам өмірінде көретін, армандайтын қызығының бірі осы емес пе!? Үлкен шаңырақтың ішін жарық қылып ұстап, сәндендіріп, иман толтырып отыратын Сәуленің еңбегі, аялы алақаны екенін айтпаса да белгілі болып тұрады. Құдайбергеннің үй шаруасына қарайламай, күн-түн демей, сенбі, жексенбінің демалыс күндері екенін ұмытып, жемісті қызмет атқаруының өзі Сәуленің мықты қолдауының нәтижесі.

Қызмет істегеннен кейін, еңбегің бағаланып жатса, нұр үстіне нұр емес пе?! Құдайберген Қалиұлының да көп жылғы адал еңбегі елеусіз қалған жоқ. Ол – «Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері», «Парасат», «Құрмет белгісі» ордендерінің, көптеген медальдардың иегері. Ең бастысы – елінің ардақтысы!

Қобылан ХАМЗИН,

*Солтүстік Қазақстан облыстық ішкі істер
басқармасы бастығының орынбасары (1963-1982).*

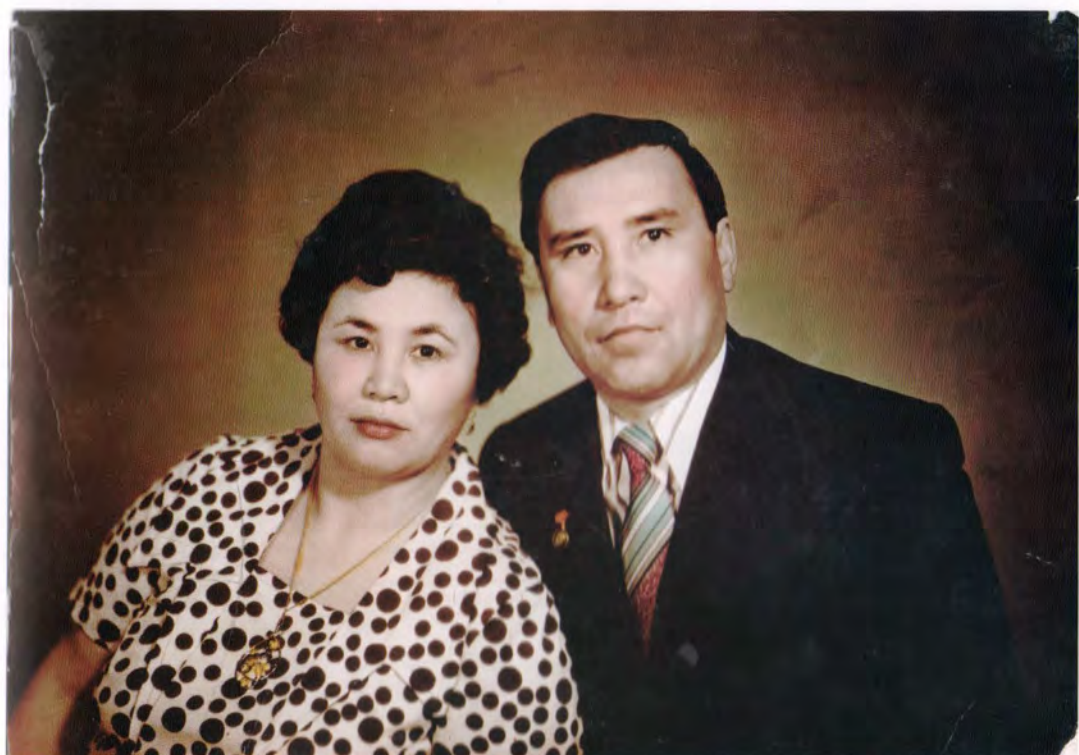
(«Ақ тілектер аясында» деген кітаптан.
Петропавл, «Полиграфия» баспасы, 2003 ж.).

5

СУЫҚТА – ПАНА,
ЫСТЫҚТА – САЯ

АҚ ТІЛЕГІМ АЯН БОЛСЫН

Өткен өмірді көз алдына елестетсең, кімнің де болсын жанын жадыратып, алдымен ойыңа оралатыны да, ең бір тәттісі жастық шақ қой. 1973 жылы Мәркеннің «Ступинский» кеңшарын ұйымдастырып, директорлық қызмет атқарып жүрген кезі. Бір күні аудан орталығы Сергеевка қаласынан Мәркен кештете келіп, «Құдайбергенді көрдім, ертеңгі күнге бізді өз ауылы Бірлікке қонақ болып қайтуға шақырды, соған барамыз», – деді. Осы келісім бойынша ертеңінде кештетіп Құдайбергеннің туған ауылы Бірлікке бардық. Кішкентай ұлымыз Бауыржанның алты айлық қана кезі, суық тиіп ауыртып аламыз ба деп қауіптеніп, сенімді көршімізге қалдырып кеттік. Ауылдың шетінде бізді Құдайбергеннің өзі және жерлес жолдасы Оразалы күтіп алып, Сәуленің немере ағасы Ақжігіт деген кісінің үйіне апарды. Қонақасы сол үйде дайындалған екен. Сәуле үйде болмады. Оразалының әйелі екеуі бір сапармен Ақмолаға кеткен екен. Мәжіліс өте көңілді болды. Түннің біраз уақытына дейін отырдық.

Мәркен Құдайбергеннен бес жастай үлкен, сол себепті ол іні тауып, Құдайберген аға тауып, осы кеште туыстастық. Бұл Құдайбергенмен алғашқы қоян-қолтық араласып, табысуымыз болды да, содан кейін достығымыз өрби берді. Әсіресе 1975 жылдардан бастап, Мәркен Жамбыл ауданының бірінші хатшысы қызметінде жүрген кезде, Құдайберген Тимирязев ауданының «Целинный» кеңшарында директор болып істейтін жылдары жиі қарым-қатынаста болып, достығымыз, туыскандығымыз нығая түсті. Менің бірге туған әпкем Рәш сол кеңшарда орыс орта мектебінің директоры болатын да, жездем Дәстен директордың шаруашылық істерін басқаратын орынбасары еді. Түрлі себептермен оларға біз барып, бізге олар келіп, жиі достық, туыстық қатынаста жүрдік.

Оған да міне, жиырма жыл өтіпті.

Осындай өмір кезеңдері кімге болса да әсерлі ой салып, есте сақталып, болашақ тағдырына өз таңбасын қалдыра беретіні ақиқат. «Өмірде қандай адамдармен қызметтес, жолдас болып қатар жүрсең, сол адамдардан үйренесің, ой түйесің, санаңа ақыл, зейіңіңе білім қосасың», – деп Мәркен айтып отыратын еді. Сол сияқты Құдайберген де жақсы жолдастарынан, ағаларынан алған, көрген өнеге-тәрбиесін әрқашан айтып жүретініне риза боламыз.

Құдайбергеннің қызмет атқарған жерлерінде аға-інілерінің, достарының, халықтың ортасында қадірлі болуы алдымен өзінің адамгершілік өнерінен, білімділігінен болса, үй ішінде көңіл-күйлері, тілек-бірліктері келіскен, құдай қосқан қосағы Сәуленің де Құдайбергеннің өміріндегі еңбектерін ерекше атауға тұрарлық. Сәнді шағын отадан, үйлескен жас жұбайлардан көлемді орда, сыйлы шаңырақ, үлкен отбасы болуларында Сәуленің еңбегі шексіз екені белгілі. Сәуленің отбасының ұйытқысы болып, үлкен шаңырақты қалыптастыру шеберлігі, нәзік сезімталдығы, сарқылмас саналылығы, жолдастарға, достарға, туыстарға балаларға деген ақ пейілі, қамқорлығы – ерекше айтылатын әңгіме. Балалары Гүлнәр, Гүлсім, Дулан, Меңсұлу бүгін азамат болып өсіп, жеке-жеке үй болып отырса, олардың осы дәрежеге жетулеріне сіңірген Сәуленің еңбегін ерекше бағалаған жөн.

«Целинный» кеңшарында (Тимирязев ауданы) Құдайбергендер мен Рәштардың үйлері бір туған кісілердей ара қатынаста болып, екі үйдің балалары бір үйдің тумаларындай бірге өсті. Біздерде, не біздің туыстарда той, еске алатын мерейлі мәжілістер болса Құдайбергендер міндетті түрде шақырылатын, ал біз болсақ әрқашан олардың мәжілістерінің құрметті қонағы болатынбыз. Сонда боранға, жауын-шашынға килігіп, талай жол қиындықтарын көріп жүрдік. Кейде тура келген апаттай көрінетін жол қатерлерін қазір еске алсаң айта қаларлықтай әңгімелер. Оның үстіне машиналарда балалардың кішілері бірге жүретіні қандай. Әсіресе ол үйдің Меңсұлуы жөргектегі бала кезінен бастап машинаның ішінде бірге жүретін. Кейінгі кезде Меңсұлу бой жетіп, есейген шағында Мәркен Меңсұлуға: «Сен машинаның ішінде өскен баласың», – деп, бәрімізді бір күлдіріп қоятын.

Рәш бауырым 1986 жылы, Дәстен жездем 1984 жылы бұл дүниеден өтіп кеткен. Олардан төрт бала қалды. Ұл балаларының үлкені Нұрлан Зайра келінімізбен қосылған, Гүлнар тұрмысқа шыққан еді. Сол тойларды олар өздері атқарып, бәріміз бірге болған үлкен қуанышты мәжілістер өтті. Осы екеуінің кішкентайларын – немерелерін ата-әжелерінің көргендері Аллаға шүкіршілік болса, кіші қыздары Бейнегүл студент, кіші ұлдары Нұржан мектепте сегізінші сыныпта оқып қалған еді. Құдайберген мен Сәуле осы балаларға туған әке-шешелеріндей қамқор болып, осы күнге дейін өз балаларымен қатар тәрбие беріп келеді. Осы балалардың үлкен жанашыры, қамқоршысы болған Мәркеннің ақ ниеті ерекше еді. Бейнегүлді тұрмысқа ұзатқанда «тойды өз балаларымның тойынан

кем жасамаймын» деп жанын салғанын халық біледі. Сол тойды Құдайберген мен Сәуле бірге қуанып, бірге атқарысқан. Сол қамқорлықтары балаларға әлі күнге үзілмей келеді. Өмірде қандай қиындықтар болмайды, сондай жағдайларда жанашыр, пана іздеп балалар Құдайберген мен Сәулеге барады. Сол жағдайларды көріп, біліп жүрген біз – туыстар оларға әрқашан үлкен алғысымызды арнасақ, балалардың әке-шешелерінің де аруағы риза екендігінде күмән жоқ.

Құдайберген де, Сәуле де Мәркенді ағалап, өте қатты сыйлап, құрмет тұтатын. Сол пейілдері өзгермей келеді. Мені де тәтелеп, ақ көңілдерін айқын жариялап жүреді. Осындай үлкен адамгершіліктерін Мәркен қайтыс болғаннан бері ерекше сезініп келемін. Өздерінің туған ағаларынан айырылғандай бірге жыласып, соңғы сапарға шығарып салуға байланысты жабдықтарға жанын салып араласып, Мәркеннің басына ескерткіш-там орнату ісіне тікелей қамқорлық жасағаны ұмытылмайды. Мәркен қайтпас сапарға аттанып кеткеніне міне сегіз жыл болса, осы уақыттың ішінде Құдайберген біздің үйге, балаларға үлкен пана, жанашыр, қамқоршы болып, көмегін аямай келеді. «Тәте, жағдай қалай, балалар не халде, сіз айтсаңыз болды, бәрін де орындаймыз» деген сөздеріне төбем көкке жеткендей қуанып жүремін, шын мәнінде сол сөздерін орындап та жүр.

Өздерінің балаларының мәртебелі тойларында әрқашан құрметті қонағы болып шақырыламын. Балалардың үй болу тойларында «Мәркен ағамыздың орнында тәтеміз бар» деп бас құдалыққа ертіп жүреді, кезек тілек айтуға келгенде алдыңғылардың қатарында сөзді маған береді. Одан артық сый-құрмет бола ма? Бауыржан үйленгенде мен ауырып қалып, басқа қиындық төнген шақта бар ауыртпашылық, тойды ұйымдастыру, атқару істеріне тікелей араласқандары естен шықпайды, рақметімді айтып, ақ тілегімді арнап отырамын.

Мәркеннің 60 жасқа толуына байланысты бұрынғы Ленин орта мектебі Мәркеннің атымен аталуына, Сергеевка қаласының бір көшесіне Мәркеннің аты берілуіне басынан бастап ат салысып, сол істердің абыройлы аяқталуына Құдайбергеннің сіңірген еңбегі зор. Мәркеннің өшпес аты, бақидағы рухы Құдайбергеннің атқарып жүрген істеріне қашанда ризашылық шаттықта болар. «Жақсыдан – шарапат», «Әкең өлсе де, әкенді көрген өлмесін» деген мақалдар осындай жағдайлардан қалған болар.

Рәш пен біздің отбасымызға Құдайбергеннің жасаған жақсылықтарын былайғы жұрт білсін деген ниетпен осы сөздерді өз қолыммен жазып отырмын. «Жақсының жақсылығын айт, нұры тасысын» деп тегін айтылмаған, Құдайбергеннің мерейі үстем болсын. Бізге, біздің балаларымызға жасаған жақсылықтары Құдайдан қайтсын, мың рақмет демекпін.

Осы жылдар ішінде көріп түсінгенім, Құдайбергеннің адамгершілігі мол, нағыз азамат екендігі. Үлкен жүректі мейірбандығы, туыстарға, достарға, жолдастарға деген ақкөңілділігі, кішіпейілділігі, қолынан келген жақсылы-

ғын аямай атқаратын, бір қалпынан таймайтын ерекше тұлға екендігі. Қандай қызметте істесе де халықпен тығыз байланыста болып, түсінісіп, қызметтес ұжымынан үнемі алғыс алып жүрген іскер, еңбекқұмар басшы екенін білеміз. Мұндай адамгершілік қасиеттер білімді деген азаматтардың бәрінде бірдей бола бермейтіні анық. Бұл – Құдайбергеннің анығында да Құдай берген азамат екендігін айғақтайтын қасиеттері.

Мен де ұл-қыздарды өсіріп, үй болғандарын көріп, немерелер тәрбиелеп, солардың тілегін тілеп отырған әже жасына келгенде, солардың өмірлеріне қандай жақсылық тілесем, Құдайберген мен Сәуленің отбасына, немерелеріне де сондай жақсылық тілеймін. Өмірде көргендері тек жақсылық болсын, балаларының, немерелерінің қуаныштарына бөленіп, ұзақ гүмыр жасап, ойлаған мақсат тілектері орындалсын деген ақ көңілден шыққан тілектерімді арнаймын.

Күләш АХМЕТБЕКОВА.

АДАЛ ЖҮРІП, АҚ СӨЙЛЕЙТІН АЗАМАТ

Адамның арманы таусылған ба? Әркімнің-ақ көкірегін өзіне сай арман әлдиелейді. Бірақ кез келгеннің арманға жете алмайтыны тағы бар. Асқақ арманға жету үшін алдына айқын мақсат қоя білу, осы мақсатты орындау жолында пенделік, керітартпа дағдылардан арылып, төзімділікпен тер төгу – өзін-өзі бағалай алатын қажырлы жандардың ғана қолынан келмек.

Бала кезімізде ел сүйсінер жігіт болсақ дедік. Отағасы атанғанда көзіміздің нұрына балаған перзенттеріміздің өмірден өз орындарын адаспай тапқанын қаладық. Жақсы жермен, көргенді, текті әулетпен құдандалы болуды да тіледік. «Жігітті талап жетелеп, арман өсіреді» деген ғақлиялы сөз бекер айтылмаса керек. Көңіл көкжиегінен қылаңдаған осынау асыл арманыма қол жеткізгеніме жан-жүрегіммен ризамын.

Алла тағала маған адал жүріп, ақ сөйлейтін, есімі Қызылжар жұртшылығына етене таныс, Солтүстік Қазақстан облысының дамуына бар білік-білімімен, бай тәжірибесімен сүбелі үлес қосқан ардақты тұлға Құдайберген Қалиұлымен құда болу бақытын бұйыртыпты. Көпшілікке түсінікті болу үшін әңгімемді әріден бастағаным жөн болар. «Құданы Құдай қосады» деген қанатты сөз дөп айтылған-ау. Бірінің артынан бірі зулап өтіп жатқан күндер. Сондай күндердің бірінде үлкен ұлымыз сүйіншілей жеткізген ақжолтай жаңалық зайыбым Гүлзия екеуіміздің жүзімізге күлкі үйірді. «Ата мен ене боламыз» деп бөркімізді аспанға ата қуандық. Әулетіміз де «Келін түсіреміз. Шаңырағымызға тағы бір жан қосылады» деп шаттанды. Ұлымыз Нұрсұлтанның таңдауы біз мақаламыздың өзегіне айналдырғалы отырған беделді жан – Құдайберген Қалиевтің жиен немересі Аидаға түскен екен. Ол болашақ жарына 2016 жылы қаңтардың

үшінші жұлдызында сөз салған.

Толқынысты сәт. Оны сөзбен әспеттеп айтып жеткізу мүмкін емес. Ақылына көркі сай келініміздің әкесі, Әуелбек Өтебайұлы Сейдахметовпен, анасы, Гүлнар Құдайбергенқызымен, алғаш жүздесер сәттегі сезім жанымызды таңғы саф ауаның самалындай тербеп барады. Біз қаңтар айында жүздесіп, тойда жасалатын жөн-жоралғылардың жайын талқыладық. Салтанатты сәттің мерзімі белгіленіп, қызу дайындық басталып кетті. Құда-құдағиымыздың өнегелі әулеттің мәуелі бәйтерегі екендігі, әр айтқан сөзінен айқын аңғарылды. Емен-жақын таныса келе, біз Гүлнар құдағидың, Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы, абыройлы тұлға Құдайберген Қалиевтің қызы екенін білдік.

Жақсы жігіт болу – екінің бірінің, егіздің сыңарының қолынан келуі мүмкін. Ал жақсы азамат болу – ғұлама Абай атамыз айтқандай, «атаның баласы емес, адамның баласы» бола білген жанға ғана бұйыратын бақыт. Құдайберген Қалиев – осындай азамат, асыл тұлға, кең жүректі адам. Оған Құдай берген ұлы мінез – қарапайымдылығы, бауырмалдығы, кәрі-жасқа бірдей мейірбандығы.

Көрнекті ақын, мемлекет және қоғам қайраткері Кәкімбек Салықов ағамыз Қызылжар өңіріндегі шоқтығы биік, абзал жан жайлы осылай толғана келіп, өз ойын жыр жолдарымен:

«...Кенесары, Наурызбайдың намыскерлігін,
Балуан Шолақ, Қажымұқанның сайыскерлігін,
Құлагердің шабыскерлігін берсін!
Сәкеннің кербез сұлу сұңқарлығын,
Ілиястың оза шапқан тұлпарлығын,
Мағжанның арыстандай қайсарлығын,
Бейімбеттің тіршілікке іңкәрлігін берсін!», – деп түйіндепті.

Аузы дуалы ақынның айтқаны айдай келді. Құдай қосқан Құдайберген құдамыздың бойында Наурызбайдың намыскерлігі де, Қажымұқанның сайыскерлігі де, Сәкеннің сұңқарлығы да, Мағжанның қайсарлығы да бар. Ғажап емес пе?

Адам ұрпағымен мың жасайды. Мен бұл мақаламда құдамыздың перзенттеріне, немере-шөберелеріне деген шексіз мейірбандығы мен қамқорлығы жайында тереңірек айтқым келеді. Келініміз ақ босағадан аттағаннан кейін көп өтпей дүниеге тұңғыш немереміз келді. Есімін Алуа деп қойдық. Алуа шөбересі тәй-тәй басқан күні Құдайберген атасы мен Сәуле әжесіне қолынан су ішкізіп, шөберелер көбеюін тіледік. Арманымыз орындалып, Алуамыздың соңынан еріп, 2020 жылы өмір есігін атұстар Әлиханымыз ашты. Биыл айдай сұлу Алуамыз мектеп табалдырығын аттап, оқушы атанды. Қыркүйектің алғашқы жұлдызында, ұлы ата-әжесі Құдайберген Қалиұлы мен Сәуле Ахметжанқызы (олардың алғашқы шөбересі) Алуа немеремізді, Аққайың ауданындағы №3 Смирнов орта мектебіне жетектеп апарып, инемен құдық қазғандай білім нәрімен сусындауды мақсат еткен бүлдіршіндерге ақ батасын берді. «Батаменен ел көгереді». Білім ошағындағы ұстаздар қауымын, оқушыларды, белгілі ақсақал-

дың ақ ниеті қанаттандыра түскені олардың шынайы ықыластарынан, алып-ұшқан жүрек лүпілдерінен сезілгендей.

Біздің бір-бірімізбен құда атанғанымызға тұп-тура тоғыз жылға жуықтапты. Өмірдің өлшеуішіне салып қарағанда, аз да, көп те уақыт емес. Осы уақыт бедерінде біз ол кісімен құда ғана емес, бір отбасындай, бауырдай жақын араласып кеттік. Қайсыбір жылдары құдаларымыздың туыстарымен, ел-жұртымен етене танысайық деген ниетпен өзіміз тұратын Есіл ауданындағы Қараағаш ауылына қонаққа шақырдық. Ғайса әулетінің қарашаңырағына Құдайберген Қалиұлы мен Сәуле Ахметжанқызы бұрын да талай рет ат басын тіреген. Ол кісі келген сайын қазақ ауылдарының болашағына алаңдайтынын ашық айта-тын.

Тәрбие тал бесіктен бастау алады десек, сәмбі талдың иіліп тал бесікке айналар орны ауыл екені бесенеден белгілі. Халықтың игі мәдени дәстүрлері: ізеттілік, қайырымдылық, мейірімділік, қонақжайлылық, имандылық – барлық үлгі-өнегенің көрінісі ауылдан басталады. Демек адами құндылықтардың негізі ауылдық тәрбиеде десек, қателеспейміз. Бүгінгі ғұлама да, ақын да, дана да, кешегі ауылда асыр салып ойнап, ауылда өсіп, тәрбиеленгені тағы да бар. Құдайберген құдамызды да әлдилеген ауыл.

Ата-анасына ұқсап баласы өседі дегендей, туған елін, бауырларын ұзақ көрмесе асыға, сағына қауышатын Гүлнар құдағиымыздың бастамасымен туған елі Шал ақын ауданына қарасты ерке Есіл өзенінің жағасындағы Бірлік ауылына, Қалиевтер әулетінің қарашаңырағына әулетімізбен біз де бардық. Сол күндерді қазір ерекше еске аламыз-ау.

Құдамыз Алланың аманаты саналатын денсаулықты күтіп жүруді айтудан жалыққан емес. Ауылға келген сайын бірнеше күн қарағайлы ормандарды аралап, таза ауасын жұтып, қымыз, саумал ішіп, сауығып қайтуды ұнатады. «Балықты» көлінің тілінді үйіретін дәмді балығынан дәм татып қайтады. Қандай ортада болмасын, денсаулықтың бірінші байлық екенін, оған атүсті қарамау қажеттігін алға тартып отырады. «Денсаулығымызды жақсартайық, демалайық», – деп, келін-баламыз Нұрсұлтан мен Аиданың ұйымдастыруымен, қызымыздың туған күнін атап өтейік деп еліміздің көрікті жерлерінің бірі саналатын – Көкшенің кербез сұлуы, Бурабайда да, Құдайберген атамыз бен Сәуле анамыз, Әуелбек құдамыз бар, бір сергіп қайтқанбыз. Енді естелік болып кеткен сол Бурабайда, көзі тірісінде асыл құдағиымыз Гүлнармен де кезінде бірге барып, сауығып қайтқан едік. Жылда денсаулықты нығайтып, демалыстарға, құда-құдағидар, балалар мен немерелерді жетектеп, бірге баруды, бірге жүруді жоспарлағанбыз... Маңдайымызға, құдағиымыз ардақты жан, Гүлнармен бірге жүру, сырлас болу ұзағынан жазбаса керек. Алланың ісіне қарсылық жоқ. Асыл құдағиымыз Гүлнардың жарқын бейнесі мәңгі есімізде!

Айтулы жетістікке жеткен кез келген ер-азаматтың артында, әйел адамның тұратыны жалған емес. Құдайберген Қалиевтің ел ағасы деңгейіне жетуіне

себепкер болған аяулы жан ол – Құдай қосқан қосағы, өмірлік серігі, Сәуле Ахметжанқызы. Олар өмірдің қиындығын қара нардай қайыспай көтеріп, ал, қуанышына асып-таспай келе жатқан отағасы мен отанасы ұлағатты да, үлгілі отбасының алтын діңгектері саналады. Жан жары Сәуле Ахметжанқызы Қалиевтер әулетінің киелі де қасиетті шаңырағын нұрға толтырып, имани ізгіліктер дарытты. Құдайберген ағамыздан өрбіген немере-жиендерді аталарына ұқсатып тәрбиеледі. Ұл-қыздары да, келін мен күйеу балалары да, әке мен ана аманатын адал атқарып келеді. Ол кісі өмірдің сыйы мен сынағында, жұбайының жанынан бір елі ажырамай жүріп, бірге көрді. Сынақты күліп қабылдады. «Батырды үйде көрме, түзде көр» дегендей, ардақты жар өз ерінің ерлігін әрдайым сырттан көруге асықты. Осылайша асыл тәрбиенің ұшқыны отбасынан басталып, өсе келе ондай ұшқын, ұлағатты ұл-қыз тәрбиелейтін абзал ананың шексіз махаббат алауына айналды. Құдамызбен бірге өңір-өңірлерді, ауыл-ауылдарды аралады, қонағын Құдайындай күтті, жейдесінің жағасына дақ түсірген емес.

Өмір – ұзақ сапар, адам – жолаушы. Бір өкініштісі, құдағиымыз Гүлнар Құдайбергенқызы, ауыр науқастан айыға алмай, 2018 жылы 18 наурыз айында мәңгілік мекеніне аттанды. Тұңғыш немереміз Алуаны небары алты ай ғана әлдиілеп, бағып үлгерді-ау. Талай дәмдес болып, Әуелбек құдамыз бен Гүлнар құдағиымызбен бар сырымызды тарқатып, балаларымыздың болашағының жарқын болуын тілеуші едік. Немерелеріміздің бақытын көруді армандадық. Артында қалған балалары мен немерелерінің қызық-қуанышына ортақтаса алмағаны, әрине, біздің де қабырғамызды қайыстырды. Марқұм құдағиымыз жан жары Әуелбек Өтебайұлы Сейдахметовті ерекше сыйлады. Ол қызы, біздің келініміз Аидаға «Ердің басын төрге де, көрге де сүйрейтін – әйел» деп айтып отыратын. Анадан өнегелі тәлім алған Аидамыз біздің шаңырақтың құтты келіні болды. Жан жары Нұрсұлтанның қас-қабағын бағып, өмірлік жолдасына айналды.

Адам өмірінің айтулы белесі – 80 жастың сеңгіріне асқақ абыроймен көтеріліп отырған сыйлы құдамыз, Құдайберген Қалиұлы 1992 – 2002 жылдар аралығында облыстың төрт әкімімен қызметтес болды. Ел Тәуелсіздігі кезеңіндегі ерен еңбегі орынды бағаланып, «Парасат», «Құрмет» ордендерімен марапатталды. «Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері», «Ауыл шаруашылығының үздік қызметкері», Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы атақтары берілді. Осындай мансап-марапаттардың ішінде, құдамыз үшін ұрпақ қызығына, немере-шөберелердің қуанышына ортақтасудан асқан бақыт та, байлық та жоқ. Шөберенің қолынан бал жалаған құдамыз әрі ағатайымыз бен сүйікті анамызға мықты денсаулық, ұзақ та мағыналы ғұмыр тілейміз!

Ержан ҒАЙСИН.

ҚҰДАНЫ ҚҰДАЙ ҚОСАР

1980 жылы Солтүстік Қазақстан облысында жаңа аудан ашылды. Аудан «Целинный» деп аталып, орталығы Ақсуат ауылы болып белгіленді. Ауданға жап-жас, іскер, білікті мамандар шақырылып, ауыл шаруашылығын көтеруге білек сыбана кірісіп кетті. Сол лекпен біз де келіп қосылдық. Жолдасым Қайранас Өтебайұлы аудандық атқару комитетінің жоспарлау бөлімінің басшысы, ал мен аудандық оқу бөліміне әдістемеші маман ретінде жұмысқа орналастық.

Аудандық ауыл шаруашылығы бөлімі басшысының бірінші орынбасары Кеңес Ахметжанұлы Бүркіталиннің отбасымен көрші тұрдық. Зайыбы Дәмелі тәтеміз өте ақжарқын, қонақжай, пысық кісі болды. Бірде Кеңес ағаның үйіне қарындасы Сәуле Ақметжанқызы жолдасы Құдайберген Қалиұлымен қонаққа келді. Құдайберген Қалиұлы көрші аудандағы «Целинный» кеңшарының директоры екен. Сол жолы бір отырмастан, тік тұрып қызмет жасап, қайнағасының тойын өткізіп кетті. Қазақпыз ғой, көрші-қолаң, әріптестер Құдайберген Қалиұлының кісілігіне, қарапайымдылығы мен кішіпейілдігіне риза болып, басымыз қосыла қалған жерде әңгіме қылып жүрдік.

Осы алғашқы таныстықтан кейін жиі кездесетін болдық. Біраз жылдан соң осы таныстықтың аяғы құдалыққа ұласты. Құдайберген Қалиұлының тұңғышы Гүлнәр мен біздің Әуелбегіміз көңіл жарастырып, отау құрды. Өмірге ай мен күндей Аида атты қыз, Ақан есімді ұл келді. Қуанышымызды теңдей бөлісіп, той жасадық.

«Құданы құдай қосады» демекші, екі жактың да тілегі бір болғаннан шығар, бір-бірімізбен сыйласып, ағайындай араласып кеттік. Сол жарастығымыз мәңгілік болса деген тілек бар. Құдайберген – атына заты лайық, жүрегі кең, қарапайым, абзал жан. Құдаларыма, жалпы Қалиевтардың әулетіне шексіз ри-

замын. Біздердің әрбір кездесуіміз – той-мереке. Сәуле құдағиымның қазаны кашан да болсын лезде қайнап, дастарқаны жайнап шыға келеді. Бас қосуларымыз Құдайберген құданың әдемі әзілімен, орнықты ақыл-кеңесімен жалғасады. Осының өзі бір ғанибет емес пе?!

Құдамыздың ғибратты ғұмыры туралы балаларымызға үлгі қылып айтып, құлақтарына сіңіріп отырамыз. Оның іскерлігі, туыстық қарым-қатынасты бағалай білетін бауырмалдығы, қайырымдылығы сияқты барлық асыл қасиеттері ұл-қыздарынан да табылады. Олардың отбасында тәрбие сабақтастығы, сыйластық, үлкенге – құрмет, кішіге – ізет салтанат құрған. Тағдыр бізді осындай құдаларға кездестіргеніне қуанамын.

Осылай құдалығымыз жарасып, мәре-сәре болып, араласып-құраласып жүрген кезде, кенеттен жүрек талмасынан елу жасында Қайранас дүниеден озды. Егер құдам Құдайберген, құдағиым Сәуле болмаса, сол қайғыдан бас көтере алмас па едім, олардың қолдауы маған дем беріп, көп көмек болды. Қайранастың жоқтығын білдірмей, әр мерекеде гүлдерін құшақтап келіп тұрды.

Қайранас өзінің іні-қарындастарын аяқтандырып кетті де, маған балаларын аманатқа қалдырды. «Шешесін көріп, қызын ал» деген халық нақылы тегін айтылмаған ғой, Құдайберген мен Сәуленің алақандарына салып, мәпелеп өсірген қыздары Гүлнәр біздің шаңырағымызға өнегелі отбасының шапағатын ала келді. Текті жердің қызы ғой, өте ақылды болды. Туған сіңлімдей тез тіл табысып кеттік. Қазақ әндерін жақсы көруші еді. Ұлы Ақанды домбыра мектебіне жетектеп апарып жүрді. Алла бізге тағы ауыр сынақ салды, ортамыздан Гүлнәрімізді де алып кетті. Өте ауыр қайғыны бастан кештік. Бір кезде өзіме қорған, тіреу болған құда-құдағиымды қалай жұбатарымды білмей, қатты қиналдым. Бізге де оңай болған жоқ. Қайратты, ақылды кісілер ғой, бәріне шыдады, басымызға түскен ауыртпалықты қайыспай көтерді.

Өмір-өзен әрі қарай жалғасын табады екен. Әуелбек пен Гүлнәрдің балалары Нұрсұлтан мен Аидадан Алуа мен Әлихан есімді шөберелер дүниеге келді. Сол сәбилердің күлкісі жүрек жарасын жазуға көмектеседі екен, Алла жазса, Ақанымыздың да тойын көргіміз келеді.

Отбасының шамшырағы Құдайберген құдамның бүгінгі мерейтойында республика көлеміндегі беделі мен мәртебесіне қуанып отырмын. Алла тағала ұзағынан сүйіндірсін!

Бүгінгі ұлы тойда шаңырағына шуақ қонған Құдайберген құдама жүрегімді тербеткен небір ізгі тілектерімді жолдаймын. Жан-тәніңізге дерт келмесін, болашақтың нұрлы күндері көп болып, өзіңіз жайнатқан шаңырақтың шырайы бойыңызға күш-қуат дарыта берсін!

Сәуледей ниеті дарқан құдағиымызбен бірге қатарласып жүз жасаңыздар. Қуаныш пен қызық, байлық пен береке, баянды бақыт, темірдей мықты денсаулық тілеймін. Сүйікті немереңіз Даниал үкілеген үмітіңізді ақтап, өзіңіздей биіктерден көрініп, ел азаматы атансын.

Панзагүл СЕЙДАХМЕТОВА.

АҒАМ МЕНІҢ – АСЫЛДЫҢ СЫНЫҒЫ

Ағаң барда еркелейсің, күлесің,
 Ағаң барда емін-еркін жүресің,
 Алаңдамай, жан-жағыңа қарамай,
 Қорғап жүрген адам барын білесің.
 Ардақты аға!
 Біз үшін сіз ең қамқоршы жансыз.
 Сүйсінеді сөз еткенде тұлғанды әркім,
 Біз талай мақтаныштан нұрланғанбыз.
 Қашанда Сәуле тәтем жаныңызда,
 Көркі болып жүріңіздер думандардың.
 Қымбатты аға!
 Селт етпей өмірдегі даң-дұндарға,
 Жүрдіңіз елді бастап жаңбыр-қарда.
 Асылдың сынығындай ағам менің,
 Қарттыққа сіздер де бет алдыңдар ма?
 Құтты болсын, тәтем-ай!
 Сексен жеткен жасыңыз.
 Жаратқаным жар болып,
 Жүзге қадам басыңыз.

Осы өлең жолдары бүгінгі күні сексеннің сеңгіріне иек артып отырған ардақты асыл ағамыз, біз тәте деп, еркелеп атап кеткен Құдайберген Қалиұлы Қалиевке арналады. Құдайға шүкір, туыс та, бауыр да бар, бірақ біз үшін Құдайберген ағамыздың орны бөлек. Оған себеп бұл ағамыздың жеткен жеке

басындағы жетістіктері ғана емес, сонымен қатар бізге әкеміз өмірден өткеннен кейінгі жасаған ерекше қамқорлығы деп те айтар едім. Осы өмірде біздің отбасымызға қамқор болып, ықылас пейілін аямай, нұрын төккен Құдайберген аға мен Сәуле тәтеміздің жақсылығын біз ешқашан ұмытпаймыз. Әке орнына әке бола білген ағамызға біз ғана емес, әкеміздің де аруағы разы шығар деп ойлаймын.

Әкеміз өмірден озғанда тәтеміз Тимирязев ауданындағы «Целинный» кеңшарында қызметінде болатын. Жас кезі, жұмысы бастан асып жатты. Өз отбасы бала-шағасы бар, сонымен қатар біздің отбасымыз және Дәуренбек ағатайдың да отбасы бар, баршамыз тәтемізге қарап қалдық деуге болады. Осындай қиын кезде берген ақылы, жылы сөздері бізді қолтығымыздан демеді, алға жетеледі. Қаншама жұмыспен жүрсе де, арасында уақыт тауып, бізге жиі келіп тұруға тырысатын. Аға-жеңгеміз үйге келіп-кетіп жүргенде біздер бір рахаттанып, көңіліміз көтеріліп қалушы еді.

Тәтеміз кеңшар директоры болып жүрген кезде, бірде мені іздеп Ресейдің Түмен қаласына келгені бар. 1981 жыл болатын, мен осында әскери борышымды атқарып жүр едім. Ел жақты – туған-туыс, бауырларды сағынасың. Ойламаған жерден полктың штабына шақырды, содан белбеуімді тартып, етіккі бір-екі сүйкеп жіберіп, тұра жөнелдім. Есікті қағып кіріп барғанда, күтпеген жағдайға тап болдым, тәтем отыр. Қуанғаннан жылап жіберуге шақ қалдым. Иә, бәрі күні кешегідей көз алдымда. Сонымен не керек, тәтемнің арқасында қысқа мерзімді демалыс алып, үйге қайттық.

Өсті ұрпақ соңыңыздан, жетілдік біз.

«Ата» дейді айдарлы ұл, кекілді қыз.

Сонда да бұтақ жайған ұл-қызына әлі де,

Қатал ұстаз секілдісіз.

1985 жылы мен үйленгенде тәтем 40-та еді. Тойымызды өзі басқарып жүргізді. Ол кезде мен Сергеевка қаласында жұмыс істейтінмін. Үй алу өте қиын еді. Кезекке тұрып, 10-15 жыл күту керек. Басында пәтерді жалға алып, кейін бір бөлмелі жатақханаға қолымыз жетті. Үш жылдай кішкене балаларымызбен сонда тұрдық. Сол кезде үй салуға 5 соток жер беріліп, тәтеміздің арқасында 1989 жылы жаңа үйге көштік.

1991 жылы жол-көлік оқиғасы орын алып, бес күн ес-түссіз Сергеевка қаласындағы ауруханада жаттым. Сол кезде де дәрігерлермен ақылдасып, облыстық ауруханаға жеткізіп ота жасалуына, аман қалуыма тікелей себепкер болған да осы тәтеміз еді.

Бұл кісіні жолдастары мен құрбы-құрдастары қатты сыйлайтынын білемін. Құдайберген ағамыз бен Сәуле тәтеміздің ақ дастарқанынан есімдері елге танымал азаматтар дәм татып, талай рет ақ баталарын бергеніне куә болғанымды қалай ұмытпайын.

Тәтеміздің жүріп өткен жолы – кімге болсын өнеге, үлгі, тәрбие. Өзі ауырып

жүрсе де, туыстарға сездірмей бәріміздің амандығымызды сұрап біліп жатады. Қажырлы, қайратты ағамызды Алла қолдап, Сәуле тәтемізбен бірге ұзақ жасап, немере-шөберенің қызықтарын көріп, ортамызда аман жүре берсе екен деп тілейміз.

Ақ айдыңға салып бақыт кемесін,
Жарқын жүзбен қуанышпен келесің.
Құтты болсын 80 жасың, тәтем-ай!
Өзіңізді бір Құдайым демесін.
Бәйтерексіз жапырағы жайқалған,
Барша жұртқа жақсылығы байқалған,
Есен болсын ұрпағыңыз көрінген,
Өн қалықтап, күй төгілсін төріңнен.
Тәтем-ай, нұрға толсын жүзіңіз,
Қуаныңыз, шаттаныңыз, күліңіз.
Тіршіліктің қызығына бөленіп,
Аман-есен ортамызда жүріңіз!

Мәлік ҚАЛИЕВ.

АЯУЛЫ ЖАНДАР

Бақытты отбасы – береке-бірліктің қайнар бұлағы. «Отбасы – шағын мемлекет» дейді қазақ. Расында да, бірлігі жарасқан үлгілі отбасы – тұтас мемлекеттің тірегі, ұлттың ұйытқысы. Сондай өнегелі әулеттердің бірі – Құдайберген папамыз бен Сәуле анамыздың отбасы. Бұл кісілер айналасына әрдайым мейірім шуағын шашып, өзінен тараған ұрпағына ғана емес, маңайындағы талай жанға сая болып отырған үлкен жүректі жандар. Асыл ағамыз Құдайберген мен аяулы жан Сәуле тағдыр табыстырған кезден қол ұстасып, бір-біріне сүйеніш, ұрпағына қамқор болып келе жатқан мерейлі жұп. Елге сіңірген еңбегімен абыройға бөленген Құдайберген папамыз бен отбасының ұйытқысы Сәуле анамыз – ұл-қызынан тараған немере-жиендерінің ғана емес, бүкіл ағайын-туыстың ақылшы тірегі. Олардың жүрек жылуы мен парасаты мол үйінде тәрбиеленген ұрпақ әрдайым өзгеге үлгі.

Құдайберген папамызды сырт көз қайраткер, қатал басшы ретінде көруі мүмкін, бірақ үй ішінде ол – өте қарапайым, кең пейілді, жұрттың қайғы-қуанышын бөлісуге әрдайым дайын тұратын жанашыр жан. Әке ретінде бала-шағасына талапшыл болғанымен, көңілі жұмсақ, мейірімді. Сыртта салмақты, сырбаз көрінетін папамыздың үйдегі болмысы тым жылы: ашуға бой алдырмайтын сабырлылығы, әр істі байыппен шешетін даналығы анық сезіледі. Папамыз еңбекпен елге танылған абыройлы азамат болса, өз шаңырағында–асыл жар, қамқор әке, немере-жиендеріне мейірімді ата. Оның бүкіл ғұмыр жолы адал еңбектің, парасат пен елге қызмет етудің жарқын үлгісі. Осы қасиеттерінің арқасында Құдайберген папамыз ұрпағына да, айналасына да сыйлы, ардақты жан болып отыр.

Әрине, осындай берекелі шаңырақтың алтын қазығы – Сәуле анамыз. «Әйел бір қолымен бесікті тербетсе, бір қолымен әлемді тербетеді» демекші, папамыздың қоғамдағы үлкен қызметтері мен жетістіктерінің артында Сәуле анамыздың терең түсіністігі мен қолдауы тұрғаны анық. Аналық мейірімі шексіз ол үйдің бүкіл ауыртпалығын өз мойнына алып, шаңырақтың құт-берекесін кіргізді. Күйкі тірліктің кез келген қиындықтарын сабырмен еңсеріп, балаларын да, ағайын-туысын да қанатының астына алған анамыздың ізгі жүрегі отбасының бағын ашты.

Сәуле анамыздың жүрегінің кеңдігін, болмысының бөлек екенін оның өз балаларына ғана емес, өзгенің баласына деген мейірімінен аңғаруға болады. Өмір жолында бұл кісілер талай жанға шарапат шуағын төгіп, қанатымен су сепкен қарлығаштай қамқор болды. Мәселен, Құдайберген папамыздың ағалары Дәуірбек пен Дәуренбек өмірден ерте озғанда, олардың артында қалған он перзентті папамыз бен Сәуле анамыз бауырына басты. Сол он бала тағдырдың сынынан сүрінбей өтсін деп, әрбіріне ата-ана мейірімін төгіп, оқытып-тоқытып, ер жеткізді. Әрқайсысын үйлендіріп, жеке шаңырақ көтеруіне көмектесіп, үйлі-жайлы етті. Бүгінде сол азаматтардың барлығы Сәуле анамызды әлі күнге дейін «тәтеміз» деп құрметтеп, аналық мейіріміне разылық білдіріп жүргенін көргенде, бұл отбасының жасаған жақсылығының қаншалықты зор екенін терең түсінесің. Міне, осындай аналық мейір мен қайырым талай жастардың өміріне шуақ шашып, Қалиевтар әулетінің абыройын асқақтатып келеді.

Сәуле анамыздың балажан жүрегі мен қазақы дархан қасиетін мен өз басым да кеңінен сезіндім. Менің туған анам Гүлсім ауыр науқастанып, өмірден үміт үзе бастаған сәтте маған ақтық өсиетін айтты. «Ананың жүрегі – баланың панасы» дейді халық даналығы. Асыл анам менің болашағымды ойлап, үлкен жүрегімен түйсініп, мені Сәуле анамыздың қолына аманат етті. «Әуелбек баламды Сәуле анамызға тапсырамын» – деп, құшағынан қиын-қыстау кезде пана тапқан мені қамқор жанға сеніп тапсырды. Қазақта «Ана өсиеті – ұрпаққа аманат» деген ұлағатты сөз бар. Гүлсім анамның осы соңғы аманаты Сәуле анамыздың жүрегіне қасиетті парыз болып орнықты. Өз баласынан кем көрмей, мені бауырына басып өсірген Сәуле анамыздың сол жақсылығын өмір бойы ұмытпаймын. Әрине, Құдайберген папамыз да маған әке орнына әке болып, азамат болып қалыптасуыма зор еңбек сіңірді. Мен өзімді ата-ана мейірімінен кенде қалдым деп ешқашан сезінген емеспін. Сәуле анамыздың аялы алақаны мен папамыздың қамқор тәрбиесін көріп ержеттім. Жарық дүниеден өткен өз анамның ақ тілеуі мен аманаты осылай орындалды десем, қателеспеймін.

Құдайға шүкір, Қалиевтар өздерінің төрт перзентін өсіріп, қатарынан қалдырмай тәрбиелеп жеткізді. Ұлдары Дулан, қыздары Гүлнара, Меңсұлу және Гүлсім – бәрі де жоғары білім алып, өмірден өз орындарын тапқан, ата-ана атына кір келтірмей, түрлі салада қызмет етіп жүрген елге сыйлы азаматтар. Тағдырдың жазуымен мен де осы әулетке күйеу бала болып, толыққанды мү-

шесіне айналдым. Менің өмірлік жан жарым – Құдайберген папамыз бен Сәуле анамыздың тұңғышы Гүлнара еді.

Менің жан жарым Гүлнара олардың тұңғышы болғандықтан ба – Құдайберген папамыз бен Сәуле анамызға мінез-құлқы жағынан ерекше ұқсайтын. Гүлнара өз төркінінің бар жақсы қасиетін бойына сіңірген жан болды. Жарқын жүріс-тұрысы, ашық мінезі арқылы ол туған әулетінің абыройын әрдайым асқақтатып жүретін. Менің Гүлнарам өте әділ болатын. Ол көп сөйлемейтін, бірақ әр айтқан сөзіне терең мән беріп, сөз қадірін ерекше бағалайтын. Сабырлы да байыпты қалпымен Аида есімді қызымыз бен Ақан есімді ұлымызға бар тәрбиесін беруге тырысты. Расында да, ана тәрбиесі алтыннан қымбат екені оның әр ісінен көрініп тұратын. Гүлнараның бойындағы осы асыл қасиеттердің қайнар көзін мен оның ата-анасының үлгі-өнегесінен көремін. Папамыз бен анамыздың әулетіне тән тектілік пен парасаттылық Гүлнараның болмысынан бөлекше байқалатын. Өкінішке қарай, Гүлнарам бүгінде арамызда жоқ болса да, оның артында қалдырған өнегесі – балаларына аманат, маған жұбаныш.

Құдайберген папамыз бен Сәуле анамыз – тамырын тереңге жайған үлкен бәйтерек іспетті, сол бәйтеректің саясында өсіп-өнген ұрпағы бүгінде жайқалып, жемісін беруде. Атадан тараған ұл-қыздың барлығы ұрпақ өрбітіп, ата-әженің айналасына жиналып отыр. Немере-шөберелердің шат күлкісі бұл шаңырақтың сәніне сән қосады. «Отан отбасынан басталады» дейді халқымыз – папамыз бен анамыз өз отбасында ұлттық құндылықтарды ұрпағына сіңіріп, берекелі бірліктің үлгісін көрсетіп келеді. Мұндай ынтымағы келіскен, түтіні түзу ұшқан әулет – елдің ырысы, халықтың мақтан етер құтты қазығы. Құдайберген папамыз бен Сәуле анамыз шынында да осындай мерейлі әулеттің мәуелі бәйтерегі деп білеміз.

Адам өмірінің мәні – артында қалдырған ізгі ісі мен тәрбиелеп өсірген ұрпағында болса, папамыз бен анамыз бұл өмірде бақытын тапқан жандар. Ұрпақтарына ұялмайтын үлгі, өлмейтұғын мұра қалдырған олардың мерейі әрдайым үстем. Біз осы алтын өнегенің бағасын біліп, сол мәуелі бәйтеректің саясында өсіп келе жатқанымызды мақтан етеміз.

Әуелбек СЕЙДАХМЕТОВ.

НАСТОЯЩАЯ ДРУЖБА

Первое наше знакомство с Кудайберген Калиевичем и Сауле Ахметжановой состоялось, когда я с родителями поехала в совхоз Богдана Хмельницкого в гости к ним. Окружающую обстановку дома и прочего быта, я почти не помню, но знаю, что нам детям было очень весело. Мы быстро сдружились и хорошо провели время.

Дальнейшая наша дружба уже была в Целинном, когда Кудайбергена Калиевича назначили директором совхоза. наших родителей связывала тесная дружба. В первую очередь, они были рождены на самой благословенной земле Шал акына. История этих мест описана многими историками, путешественниками, великими писателями и поэтами, которые известны, не только в стране, но и за рубежом. Я рада, что была лично знакома с писателями Ахметжаном Нуртазыным, Еркеком Конарбаевым, академиком Аманжолом Кошановым и другими известными людьми нашей области. Кудайберген Калиевич тоже из этой касты людей.

Хотя мы жили в одном из отдаленных совхозов области, они успевали на все тои, дабы не обидеть никого. В дороге исполнялись народные песни и песни известных казахских композиторов. Голоса у всех были поставленные, звонкие, как будто они заканчивали консерватории. Мы дети, когда нас брали в поездки, как губка впитывали эти песни, младшие по возрасту засыпали под них. Эти детские воспоминания навсегда врезались в память. Домой приезжали глубоко за полночь, летом даже под утро.

Основным приоритетом у Кудайбергена Калиевича была работа. О том какой он был в работе, в учебе, написано много книг. Одним из авторов такой

книги был мой дядя Хамзин Коблан Хамзинович. В ней он собрал воспоминания однокурсников, коллег, соратников, которые всегда отмечали его дисциплинированность, умение работать, порядочность, дружелюбие, отношения к людям всех поколений.

Приобретенный опыт, мудрость, делают Құдайбергена Калиевича еще значимее. Он продолжает вести активный образ жизни, общественную деятельность, участвуя во всех значимых мероприятиях нашей области и за ее пределами. Зачастую инициатором и сподвижником этих событий является он сам.

Говорят, за каждым успешным мужчиной, стоит великая женщина, Сауле Ахметжановна тому подтверждение! С самого детства и до сегодняшнего дня, а это более 50 лет, дети нашей семьи всегда чувствовали ее поддержку. Особенно, это нам было нужно, после раннего ухода наших родителей.

От всей нашей семьи низкий поклон и благодарность Құдайбергену Калиевичу и Сауле Ахметжановне! Живите долго в окружении близких и родных, детей, внуков, правнуков. Крепкого вам здоровья. Пусть наша дружба с вашими детьми сохранится еще много, много лет.

Гульнар САДВОКАСОВА.

РОДИТЕЛИ ДЛЯ НАС–НАСТОЯЩИЙ ПРИМЕР

Каждая семья бережно хранит свою историю – передаваемый из поколения в поколение. Наша семейная история – это история любви, уважения и преемственности, которую создали мои родители. Я хочу рассказать о своих родителях – Кудайбергене Калиевиче и Сауле Ахметжановне – в этот особенный для нашей семьи год, когда мои родители встречают свое 80-летие. Это рассказ о том, как сила родительской любви и примера формируют целую династию, объединенную крепкими узами.

Мой отец, Кудайберген Калиевич, для нашей семьи – словно могучее дерево, пустившее глубокие корни. Он всегда был нашим ярким ориентиром и примером во всем. Трудолюбивый, ответственный и справедливый, отец всю жизнь проработал на благо родной земли и своего народа. Несмотря на все заслуги, на государственной службе и в сельском хозяйстве, для нас он прежде всего любящий папа и мудрый наставник. Отец с детства учил меня и сестер уважать старших, ценить родные традиции и никогда не забывать свои корни. Его жизненный путь – это пример служения людям и семье, и мы, дети, стараемся соответствовать планке, которую он поднял своей честной и благородной жизнью.

Наряду с отцом, сердцем нашего дома всегда была и остается моя мама – Сауле Ахметжановна. Говорят, что женщина – хранительница очага, и это в полной мере относится к моей маме. В 19 лет она связала свою судьбу с отцом, и вот уже 61 год они идут рука об руку, показывая всем пример крепкого семейного союза. Мама, с молодости, поддерживала папу во всем: когда отец получал образование и строил карьеру, она терпеливо ждала его, создавая на-

дежный тыл. За годы их совместной жизни, мама не раз жертвовала своими желаниями ради семьи, окружая нас заботой и любовью. Именно на маминых, хрупких плечах держалось наше большое хозяйство, пока отец был на работе, решая государственные и производственные дела. Мама дарила нам тепло и внимание, объединяла всю родню под нашей крышей. Помимо нас, своих родных четырех детей, мама в свое время воспитывала детей племянников нашего папы, рано оставшихся без родителей. Помогла получить образование и путевку в жизнь. Для нас такой ее поступок стал великим уроком милосердия и родственной сплоченности. Мы росли, видя перед собой ежедневный мамин подвиг любви и терпения. Недаром в семье все говорят: Сауле – это наше солнышко, которое светит для всех нас.

У меня есть три замечательные сестры. Мы все получили образование, создали свои семьи и стараемся быть достойными людьми – это лучший подарок, который родители могли нам сделать. Я счастлив, что судьба дала мне спутницу жизни по имени Жанна, с которой мы разделяем ценности, привитые моими родителями. У нас трое детей – сын Даниал и дочери Даниа и Дилана. Мы с Жанной стремимся воспитать их так, как воспитывали меня мои отец и мама – в духе уважения, трудолюбия и семейной солидарности. Видя, какими дружными и отзывчивыми растут мои дети, я понимаю, какой прочный фундамент нам заложили ажека с аташкой своим примером.

Сегодня у наших родителей уже подрастают правнуки. Старший внук, мой сын Даниал, подарил бабушке и дедушке двух правнуков – Алана и Алайу. Как же светятся счастьем глаза папы, когда он играет с маленьким Аланом, как нежно мама баюкает на руках крохотную Алайу! Для любого человека величайшая радость – видеть продолжение своего рода. Недаром говорят, что человек живет в своих детях и внуках. Наши папа и мама – счастливые люди, которые уже успели понынчить правнуков, и мы просим Всевышнего, чтобы они еще долгие годы наслаждались каждым новым днем в кругу нашей большой семьи. Благодаря им наш род продолжает крепчать. Мы, молодое поколение, чувствуем огромную ответственность – быть достойными потомками таких замечательных родителей и сохранить все те ценности, что они нам передали.

Дорогой папа, от всего сердца поздравляю Вас с 80-летним юбилеем! От имени всей нашей семьи – от детей, внуков и правнуков – хочу выразить Вам бесконечную благодарность за все, что Вы для нас сделали. Вы для нас – настоящий пример. Спасибо Вам за Вашу мудрость и поддержку. Особые слова благодарности нашей маме, Сауле Ахметжановне – самой лучшей на свете жене, маме и бабушке. Мама, спасибо Вам за Ваше безграничное терпение, нежность и ту домашнюю уютную атмосферу, которую Вы дарили нам всю жизнь. Вы – душа нашего семейного очага, и без Вас не было бы всего того счастья, что у нас есть.

Дорогие наши родители, с юбилеем вас! Мы гордимся вами и бесконечно

вас любим. Пусть Всевышний дарует вам крепкое здоровье и долгие годы жизни, чтобы вы и дальше были свидетелями новых успехов и радостных событий в нашей семье. Вы – наше благословение и опора. Пусть наш дом всегда будет наполнен детским смехом, теплом и благополучием, а мы, ваши дети, внуки и правнуки, всегда будем рядом, окружая вас заботой и любовью. Знайте, что каждая прожитая вами минута ценна для нас. С 80-летием, папа, мама! Спасибо вам за все.

Дулан КАЛИЕВ.

«МОЙ САМЫЙ ЛУЧШИЙ ЧЕЛОВЕК!»

...Время несется стремительно, словно весенний ветер, и мы, увлеченные его потоком, порой не замечаем, как дни складываются в месяцы, а месяцы – в годы. Еще вчера папа нес меня на плечах, а сегодня мы собрались, чтобы отпраздновать его восьмидесятилетие.

Папа... Простое слово, но сколько в нем тепла и значимости! На первый взгляд – обычный человек: карие глаза, темные волосы, приятные черты лица. Но для нас папа – особенный, неповторимый. В его взгляде светится тот самый неугасимый огонек – жажда жизни, стремление к новому, неподдельный интерес к людям и миру. Он словно магнит притягивает к себе окружающих – для каждого находит доброе слово, мудрый совет, возможность оказать поддержку. Его любовь не громогласна, она не выражается в пышных речах, но она чувствуется во всем: в его заботе, во взгляде, полном тревоги за близких, в молчаливом участии, когда слова не нужны.

В нашей семье всегда царил и царит особое взаимопонимание. Родители – не просто любящие супруги, они – союзники, создавшие дом, в который всегда хочется возвращаться. Папа мечтал, чтобы в семье было двое сыновей и две дочери, и когда мама ждала четвертого ребенка, надеялся, что это будет мальчик. Но когда на свет появилась я, дочь, все ожидания будто отошли на второй план. Стоило ему взять меня на руки, он понял – лучше никого на свете нет!

Быть младшим ребенком – значит впитывать в себя всю любовь семьи, и я чувствовала это с самого раннего детства. Папа баловал меня, а я каждый раз с нетерпением ждала его возвращения из командировок, зная, что самые лучшие подарки будут для меня. А больше всего я мечтала не об игрушках, не о

красивой одежде... Я хотела велосипед. И не какой-нибудь, а именно «Каму» – яркий, новенький, красивый. В 1982 году такие велосипеды были редкостью, и их обладатели вызывали восхищение всей детворы.

Я ждала его на каждый праздник, но однажды, в самый обычный летний день, папа сказал, что исполнит мою мечту. Мы поехали в соседнее село Бауман, и когда я впервые сжала в руках руль долгожданного велосипеда, счастьем моему не было предела. Я чувствовала самой счастливой девочкой в нашем селе Целинное.

Папа не только замечательный отец, но и самый лучший, любимый аташка для всех своих внуков и внучек, а теперь уже и для правнуков. Говорят, что из хороших отцов выходят отличные аташки, и это правда. Внуки и правнуки зовут его Аташкой, и всегда тянутся к нему всем сердцем. Он не просто уделяет им внимание, он живет их интересами, заботится об их будущем, помогает с выбором профессии. Благодаря ему моя дочь Дарина получила блестящее образование – сначала в Великобритании, затем в Назарбаев университете. Их связь наполнена особенной теплотой и любовью, и теперь, когда у Дарины уже своя семья, супруг Батырхан и двое детей, Арлан и Алана, в ее доме продолжают звучать рассказы о любимом Аташке.

Папа стал для меня примером во всем. Когда была школьницей, у меня не было сомнений, куда ехать учиться – конечно, в Алматы, как и он. Папа в свое время окончил Алматинский сельскохозяйственный институт, а я выбрала Алматинский государственный университет имени Абая и поступила на факультет «финансы и банковское дело». После окончания университета я начала работать в АО «Народный банк Казахстана», где прошла путь до заместителя директора. Двадцать лет я отдала банковскому делу, а сейчас работаю в г. Павлодар, в ТОО «УПНК-ПВ» заместителем руководителя проекта.

Чем старше я становлюсь, тем больше понимаю, какое это счастье – иметь такого отца! Он не только дал мне жизнь, но и научил главному: никогда не останавливаться, идти вперед, верить в себя и своих близких. Папа – человек, на которого можно положиться в любой ситуации, он никогда не предаст и не подведет.

Говорят, мужчина за свою жизнь должен посадить дерево, воспитать сына и построить дом. Наш папа сделал гораздо больше. Он посадил не одно, а множество деревьев, воспитал не только сына, но и дочерей, а дом, который он построил, стал не просто зданием – это символ нашей дружной семьи.

Сегодня, оглядываясь назад, я понимаю: сколько бы лет мне ни исполнилось, я навсегда останусь той самой маленькой девочкой, которая смотрит на тебя, папа, с восхищением и любит от всей души, гордится тобой и благодарит Всевышнего за счастье быть твоей дочерью.

ШЕКСІЗ РАҚМЕТ СІЗДЕРГЕ, АТА, ӘЖЕ!

Менің жүрегімде атам мен әжеме деген шексіз алғыс сезімдері терең орныққан. Бала кезімізден бастап олар бізге – немерелеріне бір шаңырақта тату-тәтті тұрудың, бақытты отбасын құрудың тамаша үлгісін көрсетті. Осы мақалада мен олардың бізге сыйлаған махаббаты, өмірлік ұстанымдары мен тәрбиелік кеңестері туралы өз ойымды бірнеше тақырыпқа бөліп баяндамақпын.

Отбасылық бірлік пен махаббат

Бір үйде өмір сүру – біздің өмірімізге тек жайлылық әкеліп қана қоймай, отбасылық бірлік пен ынтымақты нығайтты. Атамыз бен әжеміз әрқашан бізді бір үлкен біртұтас ұжым ретінде тәрбиеледі. Үйдің әр бұрышы махаббат пен өзара түсіністікке толы болды. Күн сайынғы әңгімелер, бірге өткізген мерекелер мен шағын кездесулер бізді тонның ішкі бауындай біріктірді. Осындай ортада өскендіктен, әрқайсымыз бір-бірімізге сенім артып, қиын сәттерде қолдау көрсетуді үйрендік.

Атадан алынған өмірлік сабақтар – асыл қазына

Атамыздың өмірлік тәжірибесі мен даналығы – әрдайым біздің өмір жолымызды нұрландырып тұратын, адастырмайтын жол. Ол әрқайсымызға қиындықтарды жеңуге, адасқанда дұрыс бағыт табуға көмектесетін өмірлік сабақтар берді. Атамыз бізге ізгілікке, жақсылыққа үйір болуды, көмекке мұқтаж

жандарға қол ұшын беруге әрдайым дайын тұруға үйретті. Оның сөздері, ақыл-кеңестері жүрегімізде мәңгілік із қалдырып, бәрімізді адамгершілік пен адалдықты әрқашан бірінші орынға қоюға баулыды.

Білім мен спортқа бағытталған ұстаным

Атамыз бен әжеміз бізді рухани тәрбиелеп қана қоймай, терең білім білім алмай биіктерді бағындыруға болмайтынын әркез миымызға құйып отырды. Олар денсаулықтың зор байлық екенін дәттеуден жалыққан емес. Атамыз әрқашан білімнің, сондай-ақ дене шынықтыру мен спорттың маңыздылығын айтып, бізді оқуға, спорттық шараларға белсенді қатысуға ынталандырды. Осындай ақыл-кеңестің арқасында мен «Назарбаев зияткерлік мектебінде», «Қазақ-Түрік лицейінде», еліміздегі ең үздік университеттердің бірі – «КАЗ-ГЮУ-де» білім алдым, заңгер мамандығын меңгердім. Бұл оқу орындарында алған білімім өмірлік құндылықтар мен ұмтылыстарды қалыптастыруда маңызды рөл атқаратынына сенімім зор.

Өмірге деген көзқарас пен болашаққа үміт

Атамыз бен әжемізден алған өмірлік сабақтарымыз бізді әрқашан жақсыға жақын болуға жетелейді. Олар бізге әр сәттің қадірін білуді, қиындықтарға сабырмен қарсы тұрып, сәтсіздіктерден сабақ алуды үйретті. Өмір жолындағы әрбір кедергіні жеңу мен болашаққа сенімді қадам басуға бағытталған олардың сөздері бізді шабыттандырып, үлкен үміт сыйлайды.

Мейірімділік пен өзара көмек

Атамыз бен әжеміз – біз үшін мейірімділік пен жанашырлықтың үлгісі. Олар әрқашан басқаларға қол ұшын созып, адамгершілікті бірінші орынға қояды мұрат тұтады. Осы бір асыл жандардың отбасының әрбір мүшесіне көрсеткен шексіз мейірімдері мен қамқорлықтары бізді де өзара көмекке, бір-бірімізді құрметтеуге және қиындықтарды бірге жеңуге бастайды. Осындай құндылықтар, сөз жоқ, біздің болашағымызды жарқын әрі берік етеді.

Атам мен әжем – менің жүрегімдегі жүрегім!

Сіздердің шынайы мейірімдеріңіз бен өмірлік даналықтарыңыз біздің жүрегімізде мәңгі орын алып, әрбірімізге жарқын болашаққа сенім мен ынта сыйлайды. Бір үйде өсу – менің ойымша, бұл сіздердің ең дұрыс шешімдеріңіздің бірі болып, бізді бір үлкен, мықты ұжымға айналдырды. Сіздердің берген тәрбиелік кеңестеріңізді, өмірге деген оң көзқарастарыңызды ұмытпай, келешек

ұрпаққа жеткізіп, отбасылық дәстүрімізді жалғастыра береміз.

Менің өмірімнің әрбір сәті сіздердің мейірімдеріңіз бен қолдауларыңызбен мағыналы болып, болашақтағы табыстарымыздың негізіне айналады. Ата мен әже, сіздерге деген шексіз алғысымды білдіремін! Сіздердің тағылымдарыңыз – біздің өміріміздің ең асыл қазынасы.

Ата, 80 жылдық мерейтойыңыз құтты болсын! Бұл жасқа үлкен абыроймен, сый-құрметпен жеттіңіз. Сіздің өмір жолыңыз – біз үшін өнеге мен мақтаныш! Әжем екеуіңіз әрдайым бірге болып, қуаныш пен шаттыққа бөлене беріңіздер. Немере-шөберелеріңіздің қызығына кенеліп, ұзақ ғұмыр сүріңіздер. Денсаулығыңыз мықты, көңіліңіз шат болсын. Біз сіздерді шексіз жақсы көреміз!

Болашақта елімнің нағыз патриоты болып, мемлекет игілігі үшін аянбай еңбек етуді, заң саласында елге пайда тигізуді өзімнің басты парызым деп білемін. Менің мақсатым – әділеттілік пен заң үстемдігін қорғап, Қазақстанның өркендеуіне үлес қосу. Себебі әрбір азаматтың ең үлкен жетістігі – өз Отанына қызмет ету.

Бұл өмірлік ұстанымдарды менің бойыма атам сіңірді. Ол маған елге адал қызмет етуді, әділ болуды, өзіңнің тамырыңды ұмытпай, туған жеріңе пайда тигізуді үйретті. Оның берген тәрбиесі мен ақыл-кеңесі мені бүгінгі күні өмірімнің мәніне, болашаққа деген сенімімнің негізіне айналды.

Ислам ҚҰДАЙБЕРГЕН,
ҚАЗГЮУ-дің 4 курс студенті.

АҒАҒА ҚАРАП БОЙ ТҮЗЕЙМІЗ

Мен Бірлік ауылының тумасымын. Құдайберген ағаның інілері – Мәлік Қалиев, Жанай Нұрманов үшеуіміз Бірлік сегізжылдық мектебінде бір сыныпта оқып, жақын дос болып өстік. Жанай мен Мәлік үйі көрші болды. Балаң армандарымызды айтысып, өзара сырласып, таңды бірге атырушы едік. Жаз айларында кешкі шайымызды Жанай үйінен ішіп, Мәлік үйіне қона салатынбыз. Мәлік аузын толтырып мақтанышпен ағасы Құдайбергеннің қызметін, игі істерін айтқанда қызыға тындап, «шіркін сондай менің де үлкен ағам болса ғой» деп қиялдайтынбыз. Үшеуіміз қатарласып жүріп, ауылдың мауысымдық жұмыстарына қолғабыс тигізіп, алған шамалы еңбекақымызды мектепке баруға жұмсап, өзара мәре-сәре болып жататынбыз.

Қазір ойлап отырсам, одан бері отыз жылдан астам уақыт өтіпті. Бір сыныпта оқып, балалығымыз бен шалалығымызды бірге өткізген Марат Қасымов пен Ерғазы Бейсенбаев бұл күнде жоқ. Мәлік қазір Розасымен Сергеевқада тұрып жатыр. Жол апатынан кейін аздап денсаулығы сыр беріп жүр. Бірлікке барсам, Жанай досыма соқпай кетпеймін, Әзілдесіп, балалық шақтың қызықтарын сағына еске аламыз. Қали ақсақалдың үлкен шаңырағына қазір Мәліктің інісі Сәлік ие. Кешегі соңымыздан еріп жүретін ініміз Сәлік қазір Бірлік ауылының ең әсем үйінде тұрады. Оның ақ сары келіншегі Майгүл енесі Бәтен апамыздың тілін тауып, «қолын жылы суға малды». Отыз алты жасында жесір қалған Бәтен апай тартқан бейнетінің зейнетін көріп отыр. Мәлік, Сәлік және қарындастары Гүлшат, Гүлзия, Айгүл әкелерінен жастай қалғанмен, ағалары Құдайбергеннің қамқорлығын көріп өсті. Құдайберген ағаның қамқорлығы арқасында жоғары немесе арнаулы орта білім алып, әр түрлі маман иелері болып, еңбек етіп жатыр. Құдайберген ағай өзі қанаттанған шаңыраққа отбасымен жиі келіп тұрады, «Ағамыз келді» деп іні-келіндері құрметпен қарсы алып, шығарып салып

жатқаны. Құдайберген ағаның ерекшелігі, ауылдастарының үлкен тойлары мен түрлі баталарға уақыт тауып келетіні. Әр ауыл ақсақалымен әңгімелесіп, хал-жағдайын сұрап біледі.

Жоғарғы оқу орнын үздік бітіріп, 1987 жылы Николаевка орта мектебіне Асқар Игібайұлының қарамағына жұмысқа орналастым. Халима Мәкенқызы мен Асқар Игібайұлы туған балаларындай құшақ жайып қарсы алды. Ұлым Дәурен мен қызым Жадыра оларға біздің ата-апа деп еркелейтін. Тәжірибе жинақтап, ұстаздықтың қыр-сырын ұғына бастағанда Асқар ағам: «Сабыр, сен көлеңкеде жүре бермей, өскенің дұрыс шығар. Аудан мектептерінің біріне директорлыққа барсаң қайтеді? Александр Германович Альбертпен сөйлесейін», – деген. Асқардай ағамыздың беделінен болар, «Николаевка» кеңшарында бірінші кезекте мұғалімдерге жаңа үй берілетін. Сондықтан үй мәселесі бірден шешіліп, орнығып қалғанбыз. Дегенмен де 1991 жылы Есіл ауданы Еңбек мектебіне директор болып ауыстым. Менің бұл естелікте айтайын дегенім, Бірлік ауылынан шыққан азаматтар ауылдас деген сөздің қадір-қасиетіне үлкен мән беріп, бір-біріне сыйластықпен қарайды.

1997 жылы Қызылжар қаласында классикалық гимназия ашылды. Жаңа ашылып жатқан мектеп-гимназияға директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары қызметіне тағайындалдым. Шынымды айтсам, үміткерлер көп болды. Солардың арасынан менің жолым болғанын кейбіреулер Құдайберген ағамен байланыстырып жатады. Ағамызды сыртынан иеленіп, мақтан еткенмен, жұмыс сұрап қабылдауында болған емеспін. Меніңше, әркім өз биігіне адал еңбегімен, өз талпынысымен жетуі қажет қой. Маған Асқар ағаның, Құдайберген ағаның інілерінің бірімін деген атақтың өзі абырой. Сол атаққа кір келтірмей еңбек етуді өміріме мақсат еттім.

Қазір Петропавл қаласында Бірлік ауылынан екі жүзден астам шаңырақ түтін түтетіп отыр. 2004 жылы 13 наурызда марқұм Кеңес Ахметжанұлының, Құдайберген Қалиұлының, Дәстен Абылайұлының мұрындық болуымен қаладағы бірліктіктер бас қосып, үлкен той өткіздік. Тойға халық жиналмайды-ау деген күдік те болды. Бірақ Алмаз Бүркіталиев, Арғын Баймұқанов сияқты ұйымдастыру алқасы мүшелерінің белсенділігімен 400-ге тарта Қызылжардағы бірліктіктер жиналды. Ата-бабалары Бірліктен шыққан ұрпақтың бір шеті Ресейдегі Түменнен жетсе, Көкшетаудан арнайы келгендер болды. Кездесу тамаша өтті. Өмір өзеннің ағынымен қалаға көшіп келген ақсақалдар бір-бірімен табысып, қуанып тарқады. Ауылымыздың тарихын зерттеуші Дәстен Баймұқанов жасаған ауыл шежіресін жастар қойын кітапшаларына көшіріп алып, алғыстарын айтты. Мен Бірлік ауылынан 1979 жылы кеткелі кейінгі буын өкілдерін білмейді екенмін. Ауылымның қазіргі жастарымен таныстым. Міне, осы кездесудің басты ұйымдастырушылары, демеушілері Кеңес аға мен Құдайберген ағаға халық шексіз алғысын білдірді. Жиналған қауым ел шежіресі мен туған жер тарихын көңілдеріне тоқып, рухани азық алып кетті.

Сабыр ӘБІЛКӘРІМОВ.

АТА И АЖЕ – МОЯ ГОРДОСТЬ

Есть люди, чья доброта не знает границ, чья мудрость становится ориентиром для всех вокруг, чье сердце открыто для каждого, кто нуждается в поддержке. Именно такими были и остаются мои ата и аже. Они не просто мои дедушка и бабушка, они – мой фундамент, моя сила, мое вдохновение.

Их уважали везде – в семье, среди друзей, среди соседей, коллег, знакомых. Их слово всегда имело вес, их мнение ценили, а к их советам прислушивались. Но больше всего их любили за бесконечную отзывчивость. Они помогали абсолютно всем – родным, друзьям, соседям, просто людям, оказавшимся в сложной ситуации. Они не умели отказывать, потому что искренне верили: если у тебя есть возможность помочь, значит, ты обязан это сделать.

Добро, которое они дарили людям

Ата и аже жили по принципу: если можешь помочь – помоги. Они никогда не оставались в стороне, когда кто-то нуждался в поддержке, будь то совет, моральная поддержка или реальная помощь. Они делали это искренне, без ожидания благодарности просто потому, что так было правильно.

Я помню, как к ним приходили люди – за советом, за добрым словом, за помощью в трудную минуту. И никто не уходил без решения своей проблемы. Они были теми, кто никогда не проходил мимо чужой беды, кто всегда протягивал руку помощи.

Ата всегда говорил, что настоящий мужчина должен быть щедрым не только в делах, но и в своем отношении к людям. Он учил меня, что сила измеряется

не властью или требованиями, а способностью протянуть руку помощи и поддержать других.

Ажека научила меня, что сострадание и доброта могут изменить больше, чем любые материальные блага. Она верила, что иногда человеку важнее услышать слова поддержки, чем получить что-то материальное. Ее забота, теплота и искреннее желание помочь всегда делали мир вокруг светлее.

Дом, где всегда ждали гостей

В нашем доме всегда было шумно и весело. Двери никогда не закрывались – родственники, друзья, соседи, знакомые всегда знали, что здесь их примут с радостью, накормят, поддержат и дадут силы идти дальше. Их гостеприимство было легендарным – никто никогда не уходил из нашего дома голодным или с тяжелым сердцем.

Я помню, как в детстве мы собирались за большим столом, ажека что-то готовила на кухне, ата рассказывал истории, а вокруг царил атмосфера уюта, тепла и настоящей семейной любви. Эти моменты навсегда останутся в моей памяти как самое дорогое, что у меня есть.

Мудрость, которая останется со мной навсегда

Ата и аже не просто учили меня жизни – они показали, как правильно жить. От ата я узнал, что слово мужчины – это его честь, что уважение нужно не требовать, а заслуживать, что труд и знания – это главные ключи к успеху. Он говорил, что настоящая сила не в словах, а в поступках, и что человек должен быть стойким, уметь преодолевать преграды, не опуская рук.

Аже научила меня видеть добро в людях и дарить его без ожидания благодарности. Она показывала, что главное в жизни – это семья, что забота о близких делает человека по-настоящему богатым. Она научила меня поддерживать, слушать, сопереживать, не отворачиваться от чужой боли и всегда оставаться человеком.

С годами я все больше понимаю ценность этих уроков. Они стали частью меня, моими внутренними ориентирами, теми принципами, которые я не просто запомнил, а по-настоящему усвоил. Именно благодаря ата и аже я знаю, как важно быть честным, как необходимо держать слово, как бесценно помогать людям и быть рядом с теми, кто в тебе нуждается.

Продолжая их путь...

Сегодня рядом со мной моя любимая жена Толганай, и вместе мы мечтаем создать такую же крепкую, теплую и дружную семью, какую создали мои ата и

аже. Семью, где добро и уважение стоят выше всего, где любовь проявляется в заботе, где дети будут расти, зная, что их всегда поддержат.

Я хочу и мечтаю, чтобы наш дом тоже был наполнен гостями, смехом, добротой. Чтобы, как и у ата и аже, к нам приходили люди не только за стол, но и за советом, за поддержкой, за теплом.

Я знаю одно – все, что у меня есть, все, кем я стал, – это благодаря им. Они не просто воспитали меня, они заложили основу, на которой строится моя жизнь.

Ата, аже, спасибо вам за все.

За вашу любовь, за вашу мудрость, за вашу доброту.

За то, что вы всегда были рядом.

За то, что сделали меня тем, кем я являюсь.

За то, что показали мне, как важно помогать другим и никогда не отказывать в поддержке.

Я горжусь вами.

И буду стараться быть достойным вашей памяти и вашего имени.

Дорогой ата, с твоим 80-летием! Это не просто возраст – это целая эпоха мудрости, любви и добрых дел, которые ты оставил в сердцах всех нас. Ты всегда был для меня примером силы, стойкости и бесконечной доброты. Пусть твое здоровье будет крепким, дни светлыми, а рядом всегда будут родные, которые любят и уважают тебя так же, как все эти годы. Ты прожил достойную жизнь, и я горжусь тем, что могу называть тебя своим дедом. Пусть впереди будет еще много счастливых лет, наполненных радостью, улыбками и теплотой нашей семьи!

Даниал КУДАЙБЕРГЕН,
внук.

БЕСЦЕННЫЙ ДАР СУДЬБЫ

Я родилась под счастливой звездой, ведь мне выпала честь быть продолжением моих ата и аже. Это великая честь и огромное благословение, которое я осознаю с каждым днем все глубже. И чем больше я думаю об этом, тем сильнее ощущаю благодарность, которую хочется повторять вновь и вновь.

Ата и аже – самые родные для меня люди. Они подарили мне счастливое детство, окружили заботой и любовью, дали возможности для развития, воспитали и обучили. Их союз – пример истинной любви, нежности и уважения, которые они пронесли через годы. Меня восхищает их жизненный путь, их стойкость и мудрость, их способность сохранить тепло и трепет друг к другу несмотря ни на что. Они – не просто мои родные, они моя опора, мой ориентир, мои внутренние нравственные компасы, которые помогают мне идти по жизни.

С детства я ощущала их безграничную любовь и поддержку. Что бы ни происходило – будь то школьные занятия, экзамены, открытые уроки или работа, я ощущала их неподдельный интерес и искреннюю поддержку. Они наделены невероятным даром – видеть в каждом из нас личность, находить теплые слова, поддерживать наши начинания и радоваться нашим успехам.

Меня восхищает, с какой самоотдачей они относятся не только к нам, внукам, но и ко всем, кто их окружает. В их сердце хватало места для каждого, кто нуждался в заботе, внимании или просто добром слове. И это качество, эта широта души – то, чему мне хочется научиться у них больше всего.

Аташка для меня – эталон достойного человека и мужчины. Он всегда внимательный, чуткий, грамотный, ответственный, справедливый и любящий.

Он является олицетворением силы духа, трудолюбия и стремления к знаниям, привив мне эти ценности вместе с любовью к самосовершенствованию.

Несмотря на то, что в его юности высшее образование было доступно далеко не каждому, он не только получил его, но и построил выдающуюся карьеру, которой продолжает заниматься до сих пор. Меня восхищает его способность с легкостью осваивать новые технологии, быть в курсе современных тенденций и оставаться открытым ко всему новому. С самого детства он подчеркивал важность образования, и именно благодаря ему я смогла получить качественное и престижное образование – сначала в Великобритании, затем в Назарбаев Университете. Эти знания кардинально повлияли на мое становление как личности.

Но не только учебе он придавал значение. Ата всегда говорил о любви к Родине, о патриотизме. Его наставления неизменно звучат в нашей семье: служить своей стране, делать ее лучше, использовать свои знания на благо народа.

Большая часть моего детства прошла в доме ата и аже, и эти воспоминания я храню как самое дорогое. С самых ранних лет они брали меня с собой в поездки, учили видеть мир во всем его многообразии. Мы много путешествовали, проводили время вместе, общались. Их дом всегда был наполнен гостями, улыбками, теплыми беседами. Я с детства видела, как их любят и уважают люди, как к ним тянутся. И это неудивительно – их доброта, мудрость и открытость покоряют сердца.

Я искренне желаю каждому, чтобы в их жизни были такие люди, которые станут надежными ориентирами и примерами, как мои ата и аже для меня. Быть их продолжением – великое счастье и настоящий дар судьбы.

Я мечтаю сохранить и передать их ценности, любовь, мудрость и доброту в нашей семье – вместе с Батырханом, нашим детям и родителям. Пусть эта бесценная связь, передающаяся из поколения в поколение, никогда не прерывается.

Дарина ИРЖАНОВА,
внучка.

ТАБИҒАТЫ ЕРЕКШЕ

Сыйластық пен түсіністік адамдарды бір-біріне жақындататын қасиеттер ғой. Бір-бірімізді білгеннен сыйласып келе жатқан Құдайберген Қалиұлы – мен үшін тұлғалы адам. Ол кісінің лауазымды қызметтердегі еңбегі өз алдына әңгіме, маған оның адами қасиеттері қымбат. Құдайберген Қалиұлының маған құда болып, мен оған құдаша атанғанымызға да отыз жылдан асып барады. Осы жылдар ішінде бір-бірімізге деген құрмет еселене түспесе, еш ортайған емес.

Бауырым Әуелбек Құдайберген Қалиұлына күйеубала атанып, зайыбы Гүлнәрмен жиырма жылдан аса бақытты ғұмыр кешті. Анам бұл құдасын да Құдайындай сыйлап кетті десем артық айтпаймын. Анамның «Құдайбергенді бізге Құдай бере салған» деген сөзі жүрегімде жатталып қалғандай. Бұл сөздерді анамның құда-құдағиына және олардың тәрбиесін алған келіні Гүлнәрға берген үлкен бағасы деп білемін. «Анасына қарап қызын ал», деген ғой. Анам Гүлнәр келінінің мінез-қылығына сүйсініп, баласының жар таңдауда қателеспегені үшін риза болатын. Құдайберген аға мен Сәуле тәтеміздің тәрбиесін бойына сіңірген Гүлнәр әулетімізге тез сіңісіп, ортамызға сыйлы болып кеткен еді. Өттең, өмірден ерте озды.

Әуелбек пен Гүлнәрдан туған қызы мен ұлы нағашы ата-әжесінің ерекше қамқорлығында. Немере інім Ақан дүниеге келген кезде нағашы атасы әдейілеп қазақтың біртуар ұлдарының бірі Кәкімбек Салықовты үйіне қонаққа шақырып, жиенінің есімін қойғызған болатын. Сонда Кәкімбек ағамыз «Ақан деген есімді атайын, «Сері» деген қасиетті өз қабілет-қасиетімен бойына сіңірсін», – деп батасын берген еді. Ақанымыз ата-әжесінің, әке-шешесінің сенімін ақтап,

жақсы азамат болып ержетті.

Сексеннің сеңгіріне шығып отырған Құдайберген Қалиұлын бүгінде құда дегеннен гөрі, аға, кей кездері әке орнында көретінім рас. Адамға жанашырлығы, көрсеткен құрметі туыстық жібін әбден ширатып жібергендей. Кездесе қалсаң, жылы шырай танытып, қошемет көрсетуден жаңылмайтын қасиеті де аса сүйкімді. Тіпті ұлым Ерланның Құдайберген атасына деген сыйластығын сөзбен айтып жеткізу қиын. Мүмкін, біздің, ата-анасының жылы көзқарасын көріп өскендіктен бе, әлде аралас-құралас жүргендіктен бе, әр кездескенде жақсы мінезін көргендіктен бе, бүгінде ол кісі үйінің табалдырығын аттаса, тік тұрып қарсы алады. Жақында ұлының тұсауын Құдайберген ағамызға кескізгені біздің көңілімізден шықты. Айтпақшы, құда-құдағиымыздың маған екі шөбересінің бірін қырқынан шығартып, екіншісінің тұсауын кескізгені де – мен үшін үлкен мәртебе.

Шаңырағына бас сұға қалсаң, жары Сәуле Ахметжанқызымен бірге қонақтарын қарсы алу дағдылары қандай керемет. Ерлі-зайыптылардың арасындағы түсіністік, сыйластық әрбір кездесуден кейін маған тандай қақтырады. Үлгі тұтарлық отбасы.

Ер адамның әрбір жетістігі, отбасының тарапынан көрсетілген түсіністік пен қолдауға байланысты екендігі сөзсіз. Сәуле Ахметжанқызы да жұбайының абыройлы қызмет атқаруына жағдайын жасап, үйдің шаруасын өзі үйіріп отырғандығының арқасы деп білемін. Шаңырақтары жылылық пен шаттыққа толы. Екеуінің қол ұстасып келе жатқанына алпыс жылдан асып барады екен. Бұл жылдардың әр белесі мағыналы болғаны сөзсіз. Төрт баласына жақсы тәрбие бере алған жандардың бүгінде ұрпақ қызығына бөленуі орынды. Олар балалары мен немере-жиендерінің, шөберелерінің бойына тек жақсылықты сіңіріп, адал еңбек пен адамгершілікке тәрбиелеуден жалықпайды. Немерелері аталарын ерекше үлгі тұтады, себебі ол тек қоғамдық қызметте ғана емес, отбасында да жақсы адам бола білген жан.

Биылғы мерейлі жылында Құдайберген Қалиұлына зор денсаулық, таусылмас бақыт тілегім келеді. Сәуле Ахметжанқызы екеуі ұрпақ қызығына тоймай, ұзақ өмір сүрсін!

Ақбөпе ЗІКІРИНА.

ЕҢБЕК ҮШІН ЖАРАЛҒАН

Әкемнің апасынан туған Құдайберген Қалиұлы маған жиен аға болады. Ол – біздің мақтанышымыз, баршамызға үлгі. Қайда қызмет істесе де жақсы аты ғана шықты. Содан да бүгінде есімі өңірімізде ғана емес, республикаға танымал.

Жиен ағам бесіктен белі шыққаннан бері еңбектен қол үзбей келеді. Қарап отыруды білмейді. Зейнетке шыққаннан кейін қоғамдық жұмыстарға жегілді. Мысалға айтатын болсақ, Қызылжар қаласында жаңа мешіт салуға көп еңбек сіңірді. Алланың жердегі үйінің іргетасы қаланып, іске қосылғанша тыным алған жоқ. Осы мешіт Құдайберген Қалиевтің арқасында салынды деп әбден айтуға болады.

Ал Құдайберген ағамның қадір-қасиеттерін тізбелеп айтатын болсақ, ол өте кішіпейіл, ақкөңіл, еңбекқор, көпшіл, бауырмал... Туыс-туғанға қолынан келетін қамқорлығын, көмегін, ақыл-кеңесін аямайды. Жолдас-жоралары арасында да сыйлы. Осындай кеңпейіл, ақ көңілі, адал еңбегі үшін оны тек қана жақын туыстары, жолдас-жоралары ғана емес, бүкіл халық сыйлайды, қадірлейді. Соның айғағы – ағамызға Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы атағының берілуі. Жақсы хабарды естігенде біз де керемет қуандық.

Құдайберген ағам мен Сәуле тәтем екеуі дүниеге үш қыз, бір ұл әкелді. Осы балаларды жеке үлгілерімен тәрбиелеп, азамат етті. Қазір солардың үй болғанын көріп, немере-шөбере сүйіп отырған жағдайлары бар.

Менің әке-шешем – Аяған Аубақұлы мен Зәру Нұртазықызы жиен ағам мен тәтемді ерекше жақсы көрді. Олар да менің әке-шешемді қатты сыйлады, әкем марқұм бұрынғы «Ленин туы» газетінің бір санын бос жібермейтін, «менің Құ-

416 ТОЛАҒАЙ

дайбергенім туралы қандай мақтау жазды екен» деп оқып отыратын. Әке-шешеміздің тәрбие-үлгілері шығар, біз де жиен ағам мен Сәуле тәтемізді жақсы көріп өстік, қатты сыйлаймыз. Олар – біздің тірегіміз, біздің мақтанышымыз.

Биыл Алла жазса, Құдайберген ағамыз қазан айының 25-де 80 жасқа толады. Бұл – біздің әулетіміз үшін үлкен қуаныш! Ең бастысы, денсаулығыңыз мықты болсын, отбасыңыз аман болсын! Ойлаған ойыңыз, армандарыңыз орындалсын, тәтем екеуіңіз қол ұстасып 100-ге жетіңіздер!

Есен АУБАҚОВ.

БӘРІМІЗДІҢ АҚЫЛШЫМЫЗ

Мен Құдайберген атаны алғаш көрген сәтте-ақ оның бойындағы сабыр мен салмақты байқадым. Мінезі көркем, сөзі нық, жүрегі кең. Ол кісі – отбасы мен ел алдында абыройы асқақ азамат. Көпті көрген, көппен араласқан. Жеткен жетістігі де, артында ерген ұрпағы да – мақтаныш.

Құдайберген Қалиұлының есімін Солтүстік Қазақстан жұрты жақсы біледі. Көп жылғы мемлекеттік және қоғамдық қызметінде ол елдің талай тәуекелді істерін өз мойнына алды. Әкімдер ауысатын, құрылымдар өзгертін кезеңдерде де жұмыс ырғағын жоғалтпады. Облыс әкімінің бірінші орынбасары болған жылдары төрт бірдей әкіммен қатар еңбек етті. Әрқайсысы жауапты тапсырмаларды сеніп тапсыратын. Себебі ата міндеттелген істі жылдам, сапалы және үлкен жауапкершілікпен орындайтын.

Құдайберген ата өз өңірінің тарихын жақсы біледі. Қай жылы қандай жоба басталғанын, не себептен тоқтап қалғанын, кейін кім жалғастырғанын нақпанақ айтып береді. Бұл – құрғақ дерек емес, тірі жады. Осындай қасиетінің арқасында ол – жақсы кеңесші. Елдік істердің арасын жалғап, басталған жобалардың сабақтастығын қамтамасыз етіп келеді.

Ел ағасына лайық мінезі бар. Кімге де болсын әділ бағасын береді. Тіпті ауыр шешім қабылданатын кезде де асықпайды: жағдайды зерттеп алады, мамандарды тыңдайды, нақты шешім шығарады. Істің соңына дейін барады. Бұл әдеті талай іске береке әкелді.

Біздің өлкемізден шыққан белгілі мемлекет және қоғам қайраткерлерімен иық тіресе еңбек еткенін жұрт біледі. Мұның өзі – сенімнің өлшемі. Ал сенімнің түбі – адал еңбек. Құдайберген ата дәл сондай адал еңбектің адамы.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев «институционалдық жадыны сақтайтын тұлғалар» туралы айтқан еді. Оған біздің өңірде Құдайберген атаны мысал етуге болады. Ол кісі бар жерде бастама үзілмейді, түйін тарқатылады, жүйе өзегін табады. Осындай азаматтар мемлекеттік қызметтің ғана емес, жалпы қоғамның тынысын бірқалыпты ұстап тұрады, даму ырғағына серпін береді.

Мен күйеу бала ретінде атаның осы қырына күнделікті өмірде де талай куә болып жүрмін. Үйде қонақ күткенде де, жиналыста сөз алғандай байыппен сөйлейді. «Әуелі ар, сосын іс» дейді. Дастарқан басында немерелеріне мінездің, білімнің, қарапайым еңбектің қадірін үйретеді. Атаның сөзін ешкім бөлмейді: сөзі қысқа, ойы анық, мысалы орнықты.

Тағы бір ерекше мінезі – істен қол үзбейтіні. «Жұмыс тоқтамауы керек», – дейді. Таңертең ерте телефон шалсаңыз, «жолдамын» деп жауап береді. Ауданға, ауылға барады. Шаруаның жайын өз көзімен көріп қайтқанды жөн санайды. Жастарға: «Жақсы жазу үшін – көп оқу, жақсы шешім үшін көп білу керек» деп отырады.

Аймақтың ауыл шаруашылығы, өндіріс, әлеуметтік жобалары туралы әңгіме қозғаса, әр дерегін нақты мысалмен жеткізеді. «Елдің ісі – ұсақ-түйекке бөлінбейді» деген түсінігі бар. Сондықтан күрделі мәселені де қарапайым тілмен түсіндіреді. Тыңдайсың да, «дұрыс қой» дейсің.

Күйеу бала ретінде мен оған тағы бір қырынан қараймын: отбасын, шаңырағын қалай ұстаса, өңірдің шаруасын дәл солай ұқыппен ұстайды. Әжемен – Сәуле апамен жарасым тапқан өмір жолы, бір-бірін сыйлап, бір-бірінің қадірін білген жұп. Үйдің жылуы – әйелдің қолында, үйдің тірегі ердің иығында екенін соларға қарап түсінесің. Атаның кеңдігінің, сабырының, байсалдығын біз сол шаңырақтан үйренеміз.

Құдайберген ата «Адамның аты – еңбегімен қалады» дегенді жиі айтады. Ұрпағына айтатын негізгі аманаты да осы: адалдық, еңбек, білім, береке.

Құдайберген ата мен Сәуле әжеміздің дендері сау, ғұмырлары ұзақ болсын! Құдай қаласа, әлі талай тойда, талай қуанышта бірге болайық.

Нұрсұлтан БАЙЗАҚ.

АТАМ МЕН ӘЖЕМНІҢ МЕКТЕБІ

Менің балалық шағымның ең бақытты сәттері атаммен, әжеммен байланысты. Олар мені кішкентай кезімнен еркелетіп, мейірімін төгіп өсірді. Атам мен әжем мен үшін ең қамқор, ең ақылды, ең мейірімді жандар. Атам маған өмірдің мәнін үйретті, әрдайым дұрыс жол сілтеді. Балалық шағымда менімен бірге серуендеп, қызықты әңгімелер айтып, өмірлік сабақ беретін. Оның жанында мен әрдайым өзімді қауіпсіз, бақытты сезіндім.

Атам мен әжем – менің мақтанышым, тірегім. Олар Бескөлде тұрғанда, бақшада бірге жұмыс істейтінбіз. Картопқа түскен қоңызды бірге терген күндеріміз де есімде. Бұл – жай ғана ойын емес, еңбекке баулу еді. Атам: «Кішкентай іс – үлкен тәртіпке бастайды» дейтін. Ол бақшаны суарғанда, арамшөпті жұлып жүргенде, кетпенді дұрыс ұстауды, еңбекті бағалауды үйретті.

Есімде қалған тағы бір сәт – 1 қыркүйек. Мені колледжге атамның өзі ертіп барды. Қолымнан ұстап тұрды. «Басыңды тік ұста, қызым. Білім – сенің қанатың» деп қысқа, бірақ жүрекке жетер сөз айтты. Сол күні мен өзімді ерекше сенімді сезіндім. Себебі қасымда бізге әрдайым күш беретін, сөзінің салмағы бар атам тұрды.

Атам мен әжем жол жүргенде, ара-тұра болса да, бізді бірге ала шығатын. Сарыағашқа барып дем алғанымызды ұмытқан жоқпын. Таза ауа, жылы су, ұзақ әңгіме. «Сосновый борға» да бірге бардық. Қарағайдың иісі, орманның тынысы, жол үстіндегі әңгімелер – бәрі-бәрі жадымда. Әдепті, үлкенді сыйлауды, кішіні құрметтеуді осы сапарларда үйрендік.

Атамның немерелерінің көңілін қалдырған күні жоқ. Уәде берсе – орындайды. Сабақтағы жетістігімізді сұрап, қуанса – шын қуанады, кемшілігіміз болса

– сабырмен түсіндіреді. «Мақтау – мақтан үшін емес, талпыныс үшін керек» деп үйретеді. Біз соны сезініп өстік.

Уақыт өткен сайын оның әр сөзінің қаншалықты бағалы екенін түсіне бастадым. Атам адамға тез баға бермейді. Алдымен тыңдайды. Содан кейін ғана пікір айтады. Бізді де «алдымен тыңда, сосын шеш» деп үйретті. Осы қағида өміріме бағыт болды.

Сәуле әжеміден де үйренгеніміз көп. Үйдің берекесін келтіретін, төрдің төлеуін беретін – сол кісі. Ол да –біздің отбасымыздың шуағы, мейірім мен жылылықтың бастауы, ақылды, жүрегі кең, әрқашан қамқор. Әжеміз дастарқан басында «бірлік бар жерде береке де болады» деп отырады. Біз оған қарап, отбасының ынтымағы қалай жасалатынын үйрендік. Ата мен әженің жарасымын көріп, бақыттың үлкені – сыйластық екенін түсіндік. «Еңбекке адал бол. Уәдеңе берік бол. Елінді сүй. Қарапайым бол.» Біз атамыз бен әжеміздің осы сөздерін әрдайым жадымызда ұстасак, өміріміз мәнді боларына сенеміз.

Атам мен әжемнің махаббаты – ең таза, ең шынайы махаббат. Олар өмірдің барлық қиындықтары мен қуаныштарын бөлісіп, бір-біріне әрдайым сүйеу болып келеді. Атам мен әжемнің бір-біріне деген сүйіспеншілігі бізге өмірлік сабақ. Олардың махаббаты – адалдық пен сенімнің айқын дәлелі. Атамның өмірі – маған үлкен мектеп. Мен оны ерекше құрметтеймін, шексіз жақсы көремін. Атам – біз үшін ең асыл жан.

Ата, әже, аман жүріңіздер. Дендеріңіз сау болсын. Біз сіздерден алған жылу-ды өз ұрпағымызға жеткіземіз. Сіздердей ақылшы, сіздердей қамқор болуға тырысамыз.

Аида БАЙЗАҚ.

МЫ ГОРДИМСЯ ВАМИ

Меня зовут Дания, мне 13 лет. Я—долгожданная внучка, появившаяся в нашей семье спустя 17 лет после предыдущих внуков. До моего появления дом был полон жизни, но я принесла с собой что-то своё, особенное, и с того момента наша семья стала ещё ярче и теплее.

Мой аташка — человек с большим именем, уважаемый, мудрый и ответственный, он является почетным гражданином Северо-Казахстанской области. Но для меня он прежде всего мой аташка — добрый, рассудительный, мягкий и удивительно милый. Дома он совсем не строгий, а настоящий друг и наставник. Мне нравится проводить с ним время: играть в шахматы и шашки, учиться у него терпению и внимательности, слушать его мудрые истории, в которых всегда есть что-то важное и поучительное.

Моя ажека — сердце нашего дома. Её забота тихая, но всепроникающая: в её взгляде — нежность, в словах — поддержка, в руках — тепло. Она умеет утешить, когда грустно, поддержать, когда трудно, и разделить радость, когда счастье приходит. С ней уютно и спокойно, и я всегда знаю, что могу довериться ей полностью.

Спустя 20 лет в семье родилась моя младшая сестрёнка Дилана. Мы с ней—самые младшие и последние внуки нашей большой и уважаемой династии Калиевых. Это большая честь и ответственность — хранить её историю, любовь и ценности.

Мои ата и аже перенесли невероятно большую потерю. Они потеряли старшего ребёнка — мою тётю Гульнару, которую мы ласково называли апайка. Хоронить своего ребёнка — это боль, которую невозможно описать никому, это

рана, которая навсегда остаётся в сердце. Апайка всегда внимательно ухаживала за нами, заботилась о семье и поддерживала каждого в трудные моменты. Она была опорой для моего папы Дулана и мамы Жанны. Мы с Диланой до сих пор помним её голос – такой нежный и добрый, и каждый её поступок остаётся в нашей памяти как пример заботы и любви.

Я всегда скучаю по аташке и ажеке, переживаю за них и очень хочу, чтобы они жили долго. Каждый день я думаю о них и стараюсь делать всё, чтобы они гордились мной. Они – моя опора, моя сила и без них мой мир был бы совсем другим.

Я благодарна и своим родителям за то, что они у меня есть. За то, что у нас с сестрёнкой Диланой счастливое детство. За то, что у нас есть старшие братья и сестра, и что мы все вместе очень счастливы. Я беру пример с них каждый день, учусь у них заботе, ответственности и любви друг к другу.

Сегодня моему аташке исполняется 80 лет. И я хочу сказать: аташка и ажека, мы с Дилушей гордимся, восхищаемся вами и бесконечно вас любим. Пусть Аллах дарует вам крепкое здоровье, долгие годы и много радостных моментов. А мы всегда будем рядом.

Даниа КАЛИЕВА.

Я БЛАГОДАРНА СУДЬБЕ

Когда я впервые познакомилась с аташкой и ажекой моего мужа, у меня было легкое волнение. Я знала, что они люди с крепкими жизненными принципами, с богатым жизненным опытом, и мне хотелось произвести на них хорошее впечатление. С первых минут нашего общения я ощутила их теплую, искреннюю заботу. Они встретили меня не просто как невестку, а как родного человека, с открытым сердцем и мудрым взглядом на жизнь.

Прошли годы, и теперь, оглядываясь назад, я понимаю, насколько важную роль они сыграли в нашей жизни. Жить рядом с ата и аже – это как постоянно учиться у лучших учителей, впитывая их опыт, традиции и ценности. Они научили меня тому, что настоящее счастье – это семья, взаимное уважение и поддержка, забота друг о друге и искренность в отношениях.

Уроки, которые я усвоила

Одним из главных осознаний стало понимание важности терпения и уважения. Я наблюдала за тем, как аташка всегда относится к ажеке с теплотой, как он никогда не повышает голоса, как даже в сложных моментах старается сохранять спокойствие. Он всегда заботится о ней, а она, в свою очередь, окружает его вниманием и нежностью. Их отношения – это пример истинного партнерства, где каждый вносит свой вклад в семейное счастье.

Ажека научила меня многому: от ведения хозяйства до того, как правильно воспитывать детей, прививая им любовь к труду и уважение к старшим. Она рассказывала мне истории из своей жизни, делилась мудрыми советами и всегда давала понять, что семья – это самое главное, что у нас есть.

Семейные ценности, которые мы переняли

Благодаря ата и аже я усвоила несколько ключевых жизненных принципов: семья – это основа всего. Мысль о том, что дом должен быть местом, где царит гармония, уважение и любовь, теперь глубоко укоренилась в моей душе. Трудолюбие – путь к достойной жизни. Я увидела, насколько они оба всегда были трудолюбивыми и не боялись работы. Они всегда учили нас, что только упорный труд приносит достойные плоды.

В их доме всегда было много гостей, и каждому они уделяли внимание, тепло и заботу. Они научили нас, что настоящее богатство – это не материальные ценности, а душевная щедрость. Они сохранили семейные традиции, передавая их из поколения в поколение, и теперь мы с мужем стараемся делать то же самое.

Пример для нас и наших детей

Для нас с мужем ата и аже стали настоящими примерами, на которых хочется равняться. Мы мечтаем, чтобы и наши дети воспитывались в такой же атмосфере тепла, уважения и любви. Мы хотим передать им те же семейные ценности, которые получили от старшего поколения.

Теперь я понимаю, что наша задача – сохранить и приумножить этот бесценный опыт, чтобы наши дети также росли в атмосфере заботы, уважения к старшим и любви к родным. Мы будем учить их, что важно не только брать, но и отдавать, не только любить, но и заботиться, не только мечтать, но и трудиться ради своей семьи.

Каждый день, проведенный рядом с ата и аже – это еще один урок жизни, еще один шанс стать лучше. Я благодарна судьбе за то, что они есть в нашей жизни, и надеюсь, что смогу передать их мудрость нашим детям так же, как они передали её нам.

Дорогой аташка! От всей души поздравляем Вас с прекрасным юбилеем! Вы пример мудрости, силы духа и достоинства. Ваш жизненный путь наполнен делами, которыми можно гордиться, а Ваше сердце добротой, которой вы щедро делитесь с семьей. Желаем Вам крепкого здоровья, долгих лет жизни вместе с ажекой, мира в душе и тепла в доме. Пусть Ваши дни будут наполнены светлыми моментами, любовью близких и спокойствием души. Благодарим Вас за все, что Вы нам дали, за Вашу доброту, за то, что Вы наша опора и вдохновение!

Толганай КУДАЙБЕРГЕН.

6

ЖАНЫҢДА ЖҮР ЖАҚСЫ
АДАМ

МАҢҒАЗ БӘЙТЕРЕК

Жер тандауға келгенде біздің қазақ алдына қара түсірмейтін халық қой, шіркін! Мәселен, Бірлік ауылын алыңыз. Ойында – көкорай шалғын жайылым, қырында – егінжай, кең жазықтың қосылған жерінде шоғырлана қонған әсем ауыл, іргесінде – тынымсыз тулап аққан ақ бұлақтар. Тостағанға толтырған судай мөлтілдеген көз қызықтырар көлдері қандай?! Бәрінен де жазда көк теңіздей толқыған шабындығы – «Сарықамысты» айтсаңызшы! Шөбі бір емес, бірнеше ауылға жететін мұндай шабындық біздің төңіректе кемде-кем. Ойпаты ырысқа толы Бірліктің қыры одан да мәуелі. Оның қыртысында ерекше құнар бар, егіні әр жылы бітік шығады.

Міне, осы тамаша жер, әдемі ауылдың айтулы перзенттерінің бірі – Құдайберген Қалиұлы Қалиев.

Адам деген табиғаттың бір бөбегі ғой. Сондықтан туған атырапқа, басқан топыраққа тартып тууымыз әбден қисынды. Туған табиғаттың өзі дарытқан қасиет Құдайбергенде де мол. Ол дене бітімімен, білімімен, мінезімен – бойындағы бүкіл қасиетімен бәйтеректі көз алдымызға келтіреді. Есіл бойында бір өзі бір ғасыр бойы малға да, жанға да сая болып тұратын қадау-қадау бәйтеректер бар емес пе, Құдайбергенді соларға ұқсатамын.

Мұндай бәйтеректің тереңге жайған әр тамыры, көкке қол созған әр бұтағы, тіпті әр жапырағы көпшіліктің көзінен таса қала алмайды. Оның өмір жолы менің де көз алдымда. Ауылдағы бастауыш мектепті бітірген ол – Николаевка орта мектебінің түлегі. Құдайберген осы мектепті жақсы бітіріп, Қазақ ауыл шаруашылығы институтының агрономдық факультетіне қабылдау емтиханын жақсы тапсырып, студенттер сапына қосылды.

Құдайберген оқуға алғырлығын институтта көрсетті, оны қызыл дипломмен бітірді. 1966 жылы туған жерге оралды. Институттан алған дипломының сиясы да кеуіп үлгермеген жас маманның ол кезде қала түгіл, қалаға жақын аудандарда қалдырылуы мүмкін емес еді, ол ең шалғайдағы Тимирязев ауданына жіберілді. Қызметтегі алғашқы қадамын, еңбек жолын бөлімшенің агрономы болып бастады. Алла оң жолын беріп, Құдайбергеннің еңбек жолы үнемі өсу-өрлеу сәттерімен жалғасты. Бас агроном, партия ұйымының хатшысы, кеңшар директоры, Соколов аудандық атқару комитетінің төрағасы, Тимирязев аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы.

Ол кезде аудандағы лауазымның ең шырқау биігі осы болатын. Енді осы дәрежеге қолы қалай жетті дейтін болсақ, әрине, тындырымдылықпен, білімдарлықпен, ұйымдастыру қабілетімен, адалдығымен, адамгершілік қасиеттерімен екені белгілі. Тың көтерген Тимирязев ауданының ұшы-қиырсыз кең даласы агроном үшін арманның шалқары ғой. Құдайберген теориялық білімін практикада жүзеге асырып, астықтан тау тұрғыза білді. Ал «Интернационал» кеңшарында партия ұйымының тізгінін қолына алғанда жұдырықтай жұмылдыра білетіндігін айқын аңғартты. Әр ұлттың өкілдерін бір кеңшарға, бір шаңыраққа тоғыстырған мұндағы интернационализм идеясын Құдайберген бүкіл облысқа паш ете білді. Үшіншіден, ұлтжандылығымен дара. Оның өз ұлтын шын сүйетіндігінен, сеніміне адалдығынан хабардар адамдар аз емес. Ол «Целинный» кеңшарының директоры болып еңбек еткенде аудандағы ғана емес, Қостанай өңіріндегі қазақтар да көшіп келіп, Құдайбергеннен қолдау тапқан болатын.

Өзі еңбек жолын бастаған Тимирязев ауданына Құдайберген жақсы басшылық ете білді. Облыстық әкімшілік құрылғанда оның облыс әкімінің бірінші орынбасары болып тағайындалғаны да содан. Соңғы жылдары «Азық-түлік келісімшарт корпорациясын» басқарды. Ауыл шаруашылығын жетік білетін, жұмысты білгірлікпен ұйымдастыратын Құдайберген өз қызметін мүлтіксіз атқарумен келеді.

Мұндай үлкен лауазымды, көлемді қызмет оңайлықпен атқарыла қоймайтынын екіншісі, егіздің сынары, әрине, біле бермейді. Ауыл шаруашылығындағы ең басты екі науқан – көктемгі егіс пен күзгі егін орағы – оның екі бүйірінен жыл сайын қысатын ауыр жүктер. Жетпей жатқан заман ғой, біресе жанармай, біресе тұқым тапшы болып жатады. Мұның бәріне техниканың, оның бөлшектерінің тапшылығын қосыңыз. Осылай тірнектеп жинаған астықты сатудың машақаты және кем емес. Оған да Құдайберген тікелей араласу керек.

Бәрінен бұрын нәтижені айтсаңызшы! Егістік көлемі жыл сайын кеңейіп келеді. Соған сәйкес алынған өнім жыл сайын молайып отыр. Міне, осылай еңбегінің жанғанына Құдайберген халықпен бірге қуанады.

Құдайбергеннің өзі сабырлы болғанымен, қызметі мазасыз. Әрине, ол қыс мезгілінде көктемгі егісті, тұқымды жерге сіңіре сала соның өнімін жинап алудың қамын ойлайды. Сөйтіп, жылдың төрт маусымында да тыным таппайды.

Ал енді Құдайбергеннің қоғамдық бейнесі туралы әңгімемді осымен доғарып, қара басына қарай ойысайын. «Шіркін әке-шешесі атын қалай тауып қойған!» – деп, таңдай қағамыз. Құдайбергеннің қарапайымдылығы, ақылдылығы, көңілінің кеңдігі, жора-жолдастары мен ағайын-туысқандарына қайырымдылығы шексіз.

Құдайберген ескінің жолын да естен шығарған емес. Мәселен, өткен аруақтарды естен шығармай, оларға арнап ас беріп, Құран оқытуды қалт қылмайды. Шешесі Қамишаның зиратын тауып алып, оны қоршатып, үлкен бата жолын атқарды.

Құдайбергеннің шаңырағының ұйытқысы болып отырған зайыбы Сәуле Ахметжанқызы туралы бөле-жара айтқан абзал. Үй иесінің азаматтық тұлғасын, басшылық бейнесін қалыптастыруда оның сіңірген еңбегі зор. Ол Құдайбергенге тұрмысқа шыққанда он тоғызда ғана еді. Ал Құдайберген болса институтты бітірмеген студент болатын. Бір қотанда өскен Сәуле ауылда қалып, Құдайбергенді оқуын бітіріп келгенше сағына күтті. Жас келіншек үшін Құдай қосқан қосағын жылдап тосудан асқан сағыныш болмаған шығар. Өнеге көрген, сабырлықты сақтай білген ақылымен Сәуле Құдайбергенге институтты тамамдап оралуына мүмкіндік жасады.

Асығу дегенді білмейтін Сәуленің қайырымдылығы аспандай кең. Құдайбергеннің ғұмырлары қыршын жаста қиылған немере ағалары Дәуірбектен де, Дәуренбектен де бес-бестен қалған он баланы Сәуле аялады. Оларды оқытқан, еңбекке орналастырған Құдайбергеннен Сәуленің еңбегі кем емес, бәлкім, тең шығар. Онын он үй қылып шығаруға бар күш-жігерін жұмсаған Сәулеге олар да «тәтелеп» қатты разылық білдіреді.

Сәуле төрт құрсак көтерді. Төртеуі төрт құбыласындай. «Ертөстігім – бір төбе» деген сияқты, ұлы Дуланның орны бөлек-ақ. Үш саусақтай бір-бірінен айыруға болмайтын үш қызы бар. Меңсұлуы көрнекті азамат Маңыбай Үмітбаевтың, ал Гүлнәрі марқұм болған беделді азаматтардың бірі Қайранас Сейдахметовтың шаңырақтарына келін болып түсті, ал үшінші қызы Гүлсім Астанада қызметте.

Сәуленің тағы бір тамаша қасиеті сол – ол бала дегенде күннің көзіндей елжіреп тұрады. Балажан адам балаға қатысты ештеңені де есінен шығармайды екен. Ол, мәселен, немере-жиендерінің туған күндерін ұмытуды білмейді. Бәрін де құттықтап, сыйлығын беріп, мәре-сәре болып жүргені. Бір сөзбен айтқанда, Сәуле десе, Сәуле!

Ал орданың иесі Құдайберген Қалиевты жоғарыда атап көрсеткенімдей, бәйтерекке теңеймін. Мәуелей бер, маңғаз бәйтерек!

Болат ҚОЖАХМЕТОВ,
журналист.

ӨМІРДЕН ӨЗ ОРНЫН ТАПҚАН

Еліміздің барлық өңірлерінде сол атыраптың ат байлайтын қазығы дерлік бір айтулы азаматтары болады. Барлық ағайынға сөзі өтетін әділ, елге сіңірген еңбегімен беделді, халыққа жанашырлығы, елдік іске етене араласуымен белсенді болып жүретін ондай жандарға арқа сүйейтіндер көп. Сондай азаматтардың бірі – Құдайберген Қалиұлы Қалиев.

Құдайберген аға – терістіктің төл тумасы. Жеңіс қуанышы басыла түсіп, өрекіпген көңілдер соғыс зардабынан күйзелген шаруашылықтың күнделікті шырғалаңымен жүрген шақтың бірінде Есілдің бойына ентелей қонған казіргі Шал ақын ауданындағы Бірлік ауылының тұрғындарына тағы бір қуанышты хабар жетті. Адал еңбегімен ағайынға қадірлі болған ел ағасы, он саусағынан өнер тамған Қали шебердің отбасында тағы бір торсық шеке ұл дүниеге келіпті.

Қадекең Қамиша есімді соңғы жарынан балалары тоқтамай, 47 жасында көрген сәбиді Құдайберген деп атайды. Халық түсінігінде балаға есім беретін адамның құлағына періштелер жаңа есімді өздері сыбырлайтын көрінеді. Жақсы ат айтса бала жақсы азамат болып өседі. Халық айтса, қалт айтпайды ғой, адамның өсе келе көбіне-көп өз атына сай болатыны содан секілді.

Құдайберген алты жасында анасынан айырылып қалады. Ауыр науқасқа шалдыққан Қамиша ана 1951 жылы жалғыз Құдайбергеннің көзін басқаға жаутаңдатып өмірден озады.

Бірақ жанашыр жақындарының арқасында Құдайберген жетімдік көрмей, жақсы тәрбиелі бала болып ержетеді. Алдымен ауылындағы бастауыш мектепті озат бітірген оны әкесі жақын жердегі қазақтар Көбеш, орыстар Николаевка деп атап кеткен елді мекендегі қазақша-орысша мектепке береді. «Болар

бала бесікте бұлқынар, болар құлын желіде жұлқынар», дегендей, жас жеткіншек өзінен бір жақсы азамат шығатынын осы мектеп қабырғасында-ақ көрсетеді. Николаевка мектебі бір кезде республикаға ғана емес одақ көлеміне аты шыққан білім ордасы болды. Мектептің ұзақ жылдар бойғы директоры болған Асқар Игібаев сол жылдары ең жоғарғы награда – Ленин орденін алды. Оның танымал түлектері жүздеп саналады. Солардың бірі – қазіргі Қорғаныс министрінің орынбасары генерал-лейтенант Абай Тасболатов.

Құдайберген Калиев оқыған жылдары сол кездегі солақай саясаттың талабымен бұл мектепте көптеген пәндер орыс тілінде жүргізілетін. Соның ішінде Құдайбергеннің болашақ мамандығы болған биология, химия пәндерін білікті ұстаз, осы жаққа жер аударылып келген неміс оқымыстысы В.Финк оқытқан еді. Ол бір орысы жоқ, таза қазақ ауылының мектебін бітіріп келген баланың тілді тез меңгеріп, сауатты сөйлеуімен қатар, өзі оқытатын пәндерге қатты ықылас танытатынын ерте бастан аңғарып, Құдайбергеннен жақсы агроном шығады дегенді жиі айтып жүреді. Сұңғыла ұстаз сөйтіп талапты жастың өмірлік бағдарын жас басынан санасына сіңіре беріпті... Мұның өзі жермен жақын, ата-қоныс, туған мекенді қара аруақтай сыйлап өскен Құдайбергеннің де ойынан шығады. Сөйтіп, орыс-қазақ мектебін мақтау грамотасымен бітірген жас 1961 жылы Алматыдағы ауыл шаруашылығы институтына түседі.

Құдайберген аға аталған институттың агрономия факультетінде Өсербай Ыбыраев, Баян Сәдуақасов, т.б. жігіттермен бір жылы түскен-тін. Солардың ішінде ең жасы да өзі болды. Өзге жігіттердің алды әскерге барып келген немесе бұрын орта арнаулы оқу орындарын бітірген еді. Бірақ солардың ішінде Құдайберген үздік оқып, жоғары стипендия алып жүреді. Сол жылдары Алматының халық шаруашылығы институтында оқыған Алтай Қожахмет ағамыздың айтуына қарағанда, жерлестері өз арасында оны мақтан тұтады екен. Жалғыз сабаққа ғана емес, Құдайберген аға сол жылдары спортқа да қатты көңіл бөліп, шамасы келгенше оның біраз түрлерімен айналысады, ой-өрісін, көзқарасы мен талғамын өсіру үшін кинотеатрлардың да алдын босатпай жүріпті. Жылдар өткен сайын жасы үлкендерден гөрі Құдайберген аға өзінің замандасы Амантай Рахымовпен достығы тереңдей түседі. Бұл достық кейін де жалғасып, күні бүгінге дейін суымай келеді.

Институттың төртінші курсы бітіріп, жазғы каникулға келген жылы Құдайберген ағамыз бұрыннан сөздері болған Сәуле деген ауылдас қызға үйленеді. Ал 1966 жылы Қазақ ауыл шаруашылығы институтының агрономия факультетін қызыл дипломмен бітіріп шығады. Құдайберген экономикалық тұрғыдан мәшеу қалған, облыс орталығынан алыс жатқан Тимирязев ауданына жіберіледі. Бұл – ежелден қазақтың елсіз ең жайлауы болған мекен. Сәбеңнің «Өмір мектептері» кітабында баяндалатын Жаманшұбар атты көл де осы ауданның аумағында. Кейін тың көтерушілер келіп, қоныс тепкенде, тұрмыс аса қиын болып, оған шыдамағандардың көбі жөңкіліп елдеріне кеткен. Дегенмен ол кезде

келімсектер әлі де көп болатын, қазанның құлағын ұстап тұрғандар да солар еді. Жер мен ел атаулары да тегіс солардың тіліне өткен. Салынған елді мекендер мен құрылған кеңшарлардың бәрі «Интернационал», «Степной», «Ишимский», «Дмитриев», т.б. болатын.

Бірақ «асылды соға берсең жетіледі, жасықты соға берсең кетіледі» деген сөз бар, солтүстік өңірден топ жарып, көзге түскен ығай мен сығай қазақ азаматтарының көбі осы аймақтан өсіп шықты. Атап айтқанда, көрнекті мемлекет және қоғам қайраткерлері Мақтай Сағдиев, Ніл Болатбаев, Жақсылық Ысқақов, Еңбек Ері Есім Шайкин, т.б. алғаш осы аймақта еңбек етіп, кейіннен даңқа бөленеді. Солардың қатарын өзінің де толтыратынын жас Құдайберген ол кездерде білген жоқ...

Құдайберген «Интернационал» атты алыс кеңшардың артта қалған бөлімшесіне агроном болып, жұмысқа жан-тәнімен кірісіп кетеді. Төрт пәтерлік үлкен барактың бір бұрышынан үй беріледі. Оған қартайған әке-шешесін де көшіріп, қолдарына алады. «Өзі жақсы кісіге бір кісілік орын бар» демекші, бөлімше басқарушысы А.Ануфриенко, бас агроном П.Очеретенко, кеңшар директоры И.Науменко жас маманға дұрыс көзбен карайтын, жақсы адамдар болып шығып, Құдайбергенді қолдап, ақыл-кеңестерін айтып жүреді. Осы бөлімшеде болған жылдарында, әсіресе есепші болып істеген Ғаббас Шәймерденовтің жақсылығын Құдекең күні бүгінге дейін ұмытпайды. Бөлімшеге келген жас маманды ол өзінің туған інісіндей қарсы алып, көп жақсылықтар жасайды.

«Өзіне сен, өзінді алып шығар, ақылың мен еңбегің екі жақтап» деп данышпан Абай айтқандай, қолдайтыны жоқ Құдайберген қай істе де өзінің адал еңбегі мен қайратына ғана сенген. Мұның халықпен жұмыс істей алатын, жақсы ұйымдастырушы екенін және кәсіби білігінің жоғарылығының арқасында жақсы нәтижелерге қолы жете бастағанын бағалаған басшылар екі жылдан соң Б.Хмельницкий атындағы кеңшардың бас агрономы қызметіне тағайындайды. «Қазақстанның еңбек сіңірген агрономы» атағы бар Л.Корецкий басқаратын бұл кеңшар аудан, облыс көлеміне белгілі еді. Осы жерде жас жігіт білгір басшының көп тәжірбиесін үйреніп, мамандануын жетілдіре түседі. 1972 жылы кеңшар астық өсіруден өте жақсы көрсеткіштерге жетіп, директорға Ленин, Қ.Қалиевке «Құрмет белгісі» ордені беріледі.

Осы кеңшарда төрт жыл бойы абыроймен еңбек еткен 28 жасар Құдайбергенді аудан бұрынғы өзі қызмет еткен «Интернационал» кеңшарына партия ұйымының хатшысы етіп жібереді.

Еңбекшілерді «коммунизм идеяларымен» тәрбиелеуде, үкіметтің саясатын жергілікті жерде «қапысыз іске асыруда» бұл қызметтің атқаратын рөлі зор еді. Сайып келгенде, бұл лауазымның өзі үкіметтің құрығын ел арасында ұзартып, халықты бекем ұстауға арналған болатын. Аудан басшылары тіпті директорлар мен мамандардың да көзқарасы мен көңіл-күйлерін партторг арқылы біліп оты-

ратын.

Кеңес жүйесінде қызмет сатысымен жоғары өрлегісі келген әрбір адам үшін бұл тиімді баспалдақ еді. Мұны аттап кетпей, басып өткендер халықпен жұмыс істеуде өздерінің икемділік пен ептілікке молынан тәрбиеленген үлкен мектептен өткендерін сездіріп тұратын. Құдекең де осы мектептен өтіп барып, 1975 жылы 30 жасында «Целинный» кеңшарына директор болып тағайындалады.

Осыдан әрі оның 10 жылға ұласқан директорлық қызметі басталады. Кеңшар аудан орталығынан 60 шақырым жерде орналасқан, жолы нашар, шаруашылығы ақсап жатқан ұжым екен. Денсаулығы мықты, әрі жас, әрі белсенді, адамгершілік қасиеті де зор, іскер директор келген соң оның айы оңынан туады. Алдымен жолдар жөнделіп, кеңшардың аудан, облыс орталықтарымен қатынасуы жақсарады. Кеңшар орталығына Мәдениет үйі, бөлімшелерге клубтар салынады. Жаңа типті мектеп үйі де бой көтереді. Құрылыс материалдарын сонау Ресейдегі Түмен облысының тайгаларынан тасытқызып, жүздеген тұрғын үй салынады. Кеңшардың экономикасы да кісінің көз алдында жақсарып, мал басы екі есе, егіс көлемі бір жарым есе артады. Құдайберген Қалиұлы қызмет істеп жүрген жылдарда оның ондаған кадрлары өсіп, басқа кеңшарларды басқаруға жіберіледі. Соның ішінде П.Дрегель, В.Денисенко, Н.Пундо, Г.Фонтонецкий, т.б. бар. Осы жылдарда кеңшар бірнеше рет түрлі жарыстардың жеңімпазы болып, оның басшысы түрлі марапаттар алады.

...1985 жылы Құдайберген Қалиұлы Петропавл қаласының іргесіндегі Соколов аудандық атқару комитетінің төрағасы болып тағайындалады. Өзіне дейін осы жерде істеп, қызметтері өсіп кеткен М.Сағдиев, Б.Тұрсымбаев секілді азаматтардың дәстүрін жалғастырып, Құдекең айналасы екі жылда өзі қызмет жолын бастаған Тимирязев ауданына бірінші хатшылық қызметке ұсынылады. Бұл 1988 жыл еді. Ол кезде барлық деңгейдегі басшылар баламалық негізде сайлануы керек деген тәртіп шыққан. Құдекең де сол кезде обкомның ауыл шаруашылығы бөлімінің бастығы болып жүрген С.Ақжігітовпен сайлауға түсіп, тимирязевтік жерлестерінің қолдауы арқасында басым дауыспен бірінші хатшылыққа сайланады.

Бұл кезде Құдайберген Қалиевтің барлық тұрғыдан жетілген, басшылық қызметтерде әбден ысылған шағы болатын.

Еліміз тәуелсіздік алып, басқару құрылымдары өзгерген 1992 жыл да келіп жетті. Солтүстік Қазақстан облысына алғашқы әкім болып Владимир Гартман тағайындалды. Ол кезде бір жерге бастық болып барса, соңынан командасын ертін жүру тәжірибесі әлі жоқ еді. Облыстың басшы қызметкерлікке резервте тұрғандарымен сөйлесе келе В.Гартман өзіне бірінші орынбасар етіп қарапайым, бірақ іскер, әрі адамгершілік қасиеттері де жақсы қырынан сипатталған Құдайберген Қалиевті таңдайды.

Сөйтіп тәуелсіз елдің іргесі қаланып, шаңырағы көтерілген алғашқы күннен Қ.Қалиев аса маңызды, қиын учаскеде қызмет істеді. Солтүстік облыстарды де-

реу Ресейге косу керек деп шулаған тобыр осал жау емес еді. Олардың артында ұлыдержавалық вирусты бойына әбден сіңірген, шовинистік күштер тұрған... Уақыт озып, қауіп сейілгеннен кейін кейбіреулер сол кездегі қиыншылықтарды көзге ілгісі келмейді. Бірақ басы-қасында, ыстығына күйіп, суығына тоңған адамдар оны ұмыта алар ма?

Құдайберген Қалиев облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметінде 10 жыл отырды. В.Гартманнан кейін келген Даниал Ахметовпен де ол ортақ тіл табысып, нәтижелі жұмыс істеді. Елде экономикалық дағдарыс шегіне жетіп, ел жарық пен жылуға зар болып қалған кезде Д.Ахметов әкім болып келіп, бұлт астынан ай туғызғандай жарқ еткізіп еді. Қазақ азаматының қолынан іс мықтап келетініне ол басқа жұрттың көзін әбден жеткізген. Одан кейін әкім болған Қажымұрат Нағманов та игілікті істерді жалғастырып, елдің әл-ауқаты мен экономикасының жандануына үлкен еңбек сіңірді. Міне, солардың жанында бірінші орынбасар болып Құдекең жүрді.

Кейінірек Құдайберген ағамыз облыстық талдау және сараптау басқармасының бастығы болды. Ал бүгінгі күні ол «Азық-түлік келісімшарт корпорациясы» АҚ филиалының директоры қызметін абыроймен атқарып келеді.

Құдайберген мен Сәуле апай – төрт перзентінен немере-жиен сүйіп отырған ұлағатты ата-ана. Ел жақсылары Б.Әшімов, М.Сағдиев, К.Салықов, А.Қошанов, т.б. ағалармен жақын араласып, олардың шарапатын да көріп жүреді.

2003 жылы Қызылжар қаласында Құдайберген ағаның өмір жолына арналған «Ақ тілектер аясында» атты Қ.Хамзин құрастырған жинақ жарық көрді. Онда ұлағатты азаматтың өмірінен талай қызықты деректер келтірілген.

Құдайберген Қалиевтің еліне сіңірген еңбегі ерен болса, берері әлі де көп боларына сенесің. Сондықтан оған алдағы асуларға алқынбай шыға беріңіз дегің келеді.

Жақсыбай САМРАТ,
журналист.

НАҚАҚТАН КҮЙМЕСІН

Өзіміз де байқай бермейміз, кейде біреудің басына түскен қайғыға ортақтасудың орнына алты аласы, бес бересі болмаса да ішімізден масайрап, «бәлем саған сол керек» деп қуанып қалатынымыз да бар-ау. Ал сол адамның жүрегі мен жүйкесіне түскен салмақ, үй-іші, бала-шаға, туған-туыстарының – бәрінің қасіретін көбіміз түсінгіміз де, білгіміз де келмейді. Жуырда сондай бір оғаштықтың куәсі болдық бәріміз. Соған орай осы мақаланы жазып отырмын.

Құдайберген Қалиев ағамызды осы облыста білмейтін адам жоқ. Ол он жыл

бойы облыс басшылығында болды. «Сол кісінің алдына ісім түсіп бара қалып едім, еш көмегі болмады, мұрт мерез екен», – деген сөзді естісем құлағым керең болсын. Керісінше «әйтеуір өзіміздің азамат қой, қол ұшын беріп жіберді» дегенді өте жиі естідім. Міне, сол ағамыздың басына бүгін қайғы бұлтты үйіріліпті. Сыртынан ғана білетін, жақын барып сөйлесіп те көрмеген әлдебіреулер сол кісінің қайғысына масайрап отырды. Осынау әділетсіздікті көріп шыдай алмадым.

Республикалық тәртіп сақтау кеңесі әлде біреулердің айдап салуымен бұдан үш жыл бұрын, яғни 1999 жылы белгілі болып, елдің құлағын сарсытқан, Мемлекеттік қордан алынып, кейін қайтарылмай қалған жанар-жағар май дауын қайта көтеріп, елді үлкен сенсацияға қарық қылды. Ол туралы көпшілік газеттер, телеканалдар, радио берді. Және ең қызығы, сол жанар-жағар майдың бәрін Қ. Қалиев пен Р. Сюникаев қалтасына басып кеткендей жариялағанын мен түсінбей қалдым. Ал маған белгілі фактілерге қарағанда, бұған Қалиевтің ешқандай қатысы жоқ еді.... «Сен оны қайдан білесің?» деген сұрақ тууы әбден заңды. Оның да мәнісін баяндайын.

Мен 1997-ші жылдан 2000-шы жылға дейін облыстық қаржы бақылау басқармасында бөлім бастығы болып қызмет істедім. Дәл осы оқиғаны облыстық прокуратураның тапсырмасымен менің бөлімім тексеріп, шек-қарнын айналыдырып зерттеген едік. Әрине, қызмет барысында белгілі болған фактілерді жаза баруға де болмайды. Бірақ Құдайберген Қалиевтай абзал азамат нақақтан күйіп бара жатқанда үндемей қалуға болмады.

Біздің қаламызда былайғы жұрт сырын біле бермейтін «Орбита» атты кәсіпорын бар. Сол кәсіпорын республикалық мемлекеттік «Резерв» атты үкімет қоры сақталатын кәсіпорынның филиалы болып есептеледі. Міне, осы «Орбитада» мемлекеттің үлкен көлемдегі жанар-жағар май қоры сақталады. Дәл канша екенін айту міндет емес, әйтеуір резервуарлардың саны елуден асатынын ғана айтсам түсінікті болар. Осы қордан үкіметтің айрықша рұқсатынсыз бір кило май алуға да болмайды. Кәсіпорынның жарғысында да солай жазылған. Бірақ кешегі құлдырау жылдарында, амал жоқтан болу керек, осы қорға да қол салынды. Сол кездегі үкімет басшысы С. Терещенконың рұқсатымен қордан біраз көлемде жанар-жағар май алынды. Дәлірек айтатын болсам, Премьер-Министр С.Терещенконың 1994 жылдың 28 қыркүйегіндегі №391 өкімімен (бір керегі болар деп құжаттың деректерін жазып қойып едім С.Ж) «Мұнай өнімдері» мемлекеттік акционерлік компаниясының кепілдігімен 22 мың тонна дизельді отын мен 101 мың тонна бензин босатылған. Оның да «Севернефтепродукт» ААҚ босатылған 5000 тонна дизель отыны мен бір мың тонна бензиннен басқасы басқа облыстарға кеткен еді. Ал 1997 жылғы 3 мамырдағы үкіметтің №125 өкімімен «АгроцентрСК» фирмасына 14 мың тонна дизель отыны босатылады, ал соңғы рет, сол жылғы 27 тамыздағы №291 өкімімен: «Қызылжар» ЖАҚ-500 т. бензин мен 4400 тонна дизель отыны, «Свон» ЖШС 3000 т.

Дизель отыны «Коллизей» ЖШС – 3000 т. бензин мен 11 мың т. Дизель отыны, «София» ЖШС – 300 т. бензин босатылған екен.

Міне, біз тексерген 1999 жылы осылардың бірі де үкіметке қайтарылған жоқ болатын. Республикалық тәртіптік кеңестің келтіріп отырған бәлен миллион шығыны осы жанар-жағар майдың құны. Тек қана бұлардың Қалиевке қандай қатысы бар? «Орбита» кәсіпорыны жергілікті өкіметке бағынбайды. Алған фирмалар өз берешегі үшін өздері жауап бермейтін бе еді? Олардың бәрі қазір де бар фирмалар. Үкіметтің берешегін қайтармаса оны даулайтын құқық қорғау органдары бар емес пе? Барлық өркеніетті елдердегі тәртіп солай еді ғой, бізде неге мұндай істер жеке басшылардың кінәсі деп табылады? Егер осылардың біреуі Қалиевтің фирмасы болып, берешегін сол қайтармай отырса, тәртіптік кеңес оны ашып айта керек еді ғой.

Адамға жала жабу, нақақтан күйдіру оңай, бірақ оның артында зіл батпан күнәсі болады ғой. Соны ойламайтын әлдебіреулер осы дауды қаузап, жеке басының есебін түгендеп жүргені көрініп тұр...

«Ауруда шаншу жаман, сөзде қаңқу жаман» дегендей, қай күнде даңғаза дақпыртқа құмар халық анығына көзі жетпесе де бір кездегі «Правдаға» ұйып қалатын ескі әдетімен қазір Астанадаң шыққанның бәрін шын көріп, имандай ұйыайтын болып барады.

Құдайберген ағамыздың да кінәсіз екендігі ертең-ақ елге белгілі болатындығына мен сенемін. Жеке басының күйін күйттеп, халықты да, басқаны да теріс жолға бұрмақ болып жүрген жәдігөйдің де есімі ертең-ақ елге белгілі болар. «Жаны аяулы жақсыға қосамын деп, әркім бір ит сақтап жүр ырылдатып», – деп Абай айтпақшы, жәдігөйдің ісін жөптеп, осындайда азаматты су түбіне жібермекке жанталасатын қараниеттер де анықталар. Сондықтан «асықсақ та аптықпайық» деп Президентіміз айтпақшы, азаматты жерден алып, жерге салуға аптықпалық.

Жақсыбай САМРАТ,

журналист.

«Солтүстік Қазақстан» газеті,

7 маусым 2002 ж.

ЕЛ ДЕП СОҚҚАН ЖҮРЕГІ

Ерке Есілді бойлай Қызылжардан Жезқазғанға жол тартсаңыз, Солтүстік Қазақстан облысының аумағында жол бойында орналасқан Бірлік деген атауы бар екі ауылдың үстінен өтесіз. Бірі – Есіл ауданына, екіншісі Шал ақын ауданына қарайды. Алғашқысын ел ішінде – Ырсай Бірлік немесе төменгі, екіншісін Түшке немесе жоғарғы Бірлік дейді. Оның төменгі жоғарғы, төменгі аталуы Есілдің бойындағы орналасу ретіне байланысты болса, Ырсай, Түшке деуі ежелден қоныстанған рулардың атамекеніне байланысты. Жоғарғысында Арғын Атығайдың Бәйімбетінен тарайтын ұрпағы отыр. Оның ішінде дені Тоқа-Түшкенің балалары болғандықтан, үлкендер ауылды атаның атымен, яғни Түшке деп атап кеткен. Бұрындары ерке Есілдің екі бетін кезек мекен қылып, көшіп- қонып жүрген. Тек бір мың тоғыз жүз жиырма тоғызыншы жылы артель құрып, отырықшылыққа бет тұрған. Араға жеті жыл салып, ТОЗ (товарищество по обработке земли) құрылып, ірге бекіткен. Алғашында ауыл екі бригадаға бөлінгесін, көшелері сәйкесінше, бірінші және екінші деп аталып кеткен екен.

Менің балалық шағым өткен жер осы Бірлік ауылы. Күре жолдың бойында, қырда қайыңы мен терегі, қарағашы мен шілігі араласа өсіп, жасыл жапырағымен көмкеріп тұр. Ойда да, қырда да көл көп. Еркелей аққан Есіл көзкөрім жерде керіле ағып жатыр. Ауылдың ішінен ғана үш бұлақ ирелендей ағып, Сарықамысқа сіңіп кетеді. Осындай сұлу табиғаттың бауырында өскен адамның әсемдікке құштар болатынының сыры өзі туған, балалық бал дәурені өткен жеріне байланысты шығар.

Бала кезімізде ауыл адамдарының бәрі мейірімді келетін, әлде маған солай

көрінді ме, кім білсін, әйтеуір сағынышпен еске алатыным бар. Сол ауылдастарымның ішінде әсіресе Бәтен тәтем ерекше жақсы көретін. Мені көрген жерде: «кішкентай Мәлік» деп құшақтап, маңдайымнан иіскеуші еді. Құрт-кәмпитін де қыстырып кететін. Ол кісі – Дәуренбек ағамыздың әйелі, Мәлік – сол кісінің үлкен ұлы, ата жағынан бізге туыс та емес, бірақ соған қарамастан әлгіндей айналып-толғанып жататын. Оның мәнісін бертін әкем айтқасын ғана түсіндім. Енді әкем Сәбиттің естелігіне кезек берейік:

– Мүмкін алтыда, мүмкін бестемін, – деп бастады әңгімесін әкем. – Апам біркиерін киініп, тап-тұйнақтай болып тұрған еді, кереует үстінде қаққан қауықтай болып отырған әжем Мұсатай:

– Рабиға, ана Ғалия мен Зәмитті (мені солай атайтын) ала бар, Қали құда Ғалияның сүйенері бар екенін көрсін...

Қали атаның үйінде бізді шат-шадыман қуана қарсы алған сылти басқан әжей:

– Жиендер келді, аталарына сәлем беріндер, – деп жік-жаппар болып жүр.

Қара сақалды, денелі ата Ғалияны айналып-толғанып, кеудесіне басты.

– Саумаликем, – деп қол бердім.

Қали ата:

– Міне, жігіт! – деп кекілімнен сипап, арқамнан қақты.

Жиылған жұрт дастарқанға бас қойғанда екі қалтама түрлі кәмпит толтырып шыққан мен Дулат, Дәстен, Мінайдарлармен әп-сәтте достасып (кәмпиттің күші ғой тегі), шапқылап орта бұлақтың басына бірақ тарттық. Сол күні туған егіз қозыны бізге байлады. Нағашы жұртпен осылай тәп-тәтті табыстым.

Папам жылқышы, көмекшілері Абылай аға мен Зәми әкем. Екеуі әкемді шебер Қалидың күйеубаласы деп қағытады да жүреді. Неге бұлай десем, апам күледі кеп.

– Ақкөңіл, далаңдаған аңғал ғой әкең, алқам-салқам, алау-далау жүргесін, Далау деп атап кеткен ғой әкенді. Көрші ауылдың бір кушеке шалы кімнің баласысың деп сұраған ғой, «Мауғизаның», – дейді бұл. «Білмеймін», – дейді ана кісі. «Ендеше Елеу деген молланы білесің бе, сол кісінің немересімін», – дейді, әкең. Ол тағы да бас шайқайды. «Ау, ағасы, Бірліктегі шебер Қалиды танысыз ба?» – дейді. «Ол кісіні танимын» депті шал, «ендеше сол шебер Қалидың күйеу баласымын» депті аңғал әкең. Содан далаңдаған Далашқа «Шебер Қалидың күйеу баласы», деген ат ереді. «Жаман жігіт қайыншыл, деп қағытатыны сол, ол соққандардың», деп рахаттана күлді апам.

Он жастамын. Бұл күнгі жылқы бағуды тап-тұйнақтай аяқтап, өзі жуас, өзі жүрдек салпы ерін қара биеден маңғаздана түсіп, еңсемді тіп-тік ұстап үйге беттедім. Қабдолқалық ата, Кәкім ата, кілтші (завхоз) Ермек аға, үйден шыға берді. Маған арналған сыбаға – жілікті мүжіп, қымыз ішіп жайланған соң, апам мән-жайды жайлап жеткізе бастады.

– Соғыста ауыр жараланған папаң мен Қабдолқалық екеуі госпитальде

қауышып, сол тар жерде сөз байласқан екен. Аман-есен елге жетсек құдандалы боламыз деп. Әкең соғыстан оралған соң, Қали атанның үлкен қызы Шәйкенге үйленді. Екеуінің ұлы Жеңіс, қыздары Әсия мен Ғалия өмірге келді. Құдайдың жазуы, Әсия мен Жеңіс кішкентайында шетінеп кетіп, Ғалия ғана аман қалды. Шәйкенге ауыр дерт жабысып, ол да онала алмай қайтыс болды. Ал менің жолдасым Бимағамбет соғыстан оралмады. Тұңғышым Шалабай бала күнінде қайтты. Мен болсам қызым Тілеуліні (Төкенай) құшақтап зар илеп қалдым. Қолымызда кәрі енем бар, соғыстың бар зардабын тартқан бейбақтың бірімін. Екі жарты бір бүтін болайық деп, әкең екеуіміз қосылып, шаңырақ көтердік. Бүгін Қойсары-Қонайдың беделділерін алып келіп отыр. Шәйкен жоқ, ендігі шешесі өзіңсің, рұқсатты сен бер, Рабиға, деп отыр әкең. Ғалияны Мейрамға ұзатпақпыз, – деді маған апам.

Осылайша Қабдолқалықтың ұлы Мейрам мен Рахымжанның қызы Ғалия отбасын құрып, үлкен әулет болды. Бауырынан екі ұл, алты қыз өрбіді. Бүгінде бәрі отбасылы. Зәуреш, Бақытжан, Жақсылық, Ләззат, Әсемгүл, Бекзат, Бақтыгүл, Жақсыбай деген балалары бар.

– Қазақта «балалығынды аңсасаң нағашы жұртыңа бар» деген сөз бар. Түшкенің Таңатарынан тараған Қали, Нұрым, Есенберген аталарымның ұрпақтары көрген жерде мені жиен деп, дәрежемді бір көтеріп тастайды, – деді әкем.

Менің бала кезімде елде жиі айтылатын есімдердің бірі Құдайберген Қалиев еді. Онысы түсінікті де, қазақтың қанында бар әдет емес пе, өздерінің мықты жерлестерін мақтан тұтып, абыройы асқан ағайынын әпеттеп отырады. Мен ес білген кезде Құдайберген ағамыз облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметінде еді. Бұған дейін бірнеше ауданды басқарып, өңіріміздің өркендеуіне үлес қосып, беделді тұлғаға айналған. Біздің солтүстіктің адамдары негізінен салқындау келеді. Туыс деп елпілдеуі, ағайын деп жалпандауы өте сирек. Ағам деп қомпаңдап жүргені болмаса, сырттай тілеулестік танытқанымен, аса жақындаса қоймайды. Біз де солардың біріміз. Құдайберген ағамен алғаш рет Қазақстан ұлттық телеарнасында еңбек етіп жүрген кезде таныстық. Ол кезде мемлекеттік қызметті қойып, «Азық-түлік келісімшарт корпорациясының» өңірлік филиалына басшылық етіп жүрген еді. Сұхбат алуға кеңсесіне келіп, амандасқан соң, қазақы жолмен сөз бастады:

– Қазақ түсі игіден түңілме деген, өзін иманжүзді бала екенсің, елің қай жақ?

Мен туған жерім Бірлік екенін, Далаудың немересі болатынымды айтып едім, ағам орнынан атып тұрып, құшақтап бауырына басты. Сөйтіп, әкемнің нағашысымен алғаш осылай танысқанмын. Бүгінде Қызылжар өңірінің аузы дуалы абыз ақсақалына айналған Құдайберген Қалиұлының өмір жолы есте даңғыл болған емес. Қазақ халқының өз жерінде азшылықта болып, қызметте өсу жағынан талай теперішті көргені жасырын емес. Қолынан іс келетін, мүжарғыш кемедей алған бағытынан қайтпайтын дәті беріктер ғана биіктен көрінетінін өз еңбегімен дәлелдеді. Бүгінгінің тілімен айтар болсақ «өзін-өзі

жасаған адам». Яғни қиындықтарға мойымай, ынтасы мен ақыл-парасатының арқасында ат төбеліндей ғана ауылдың қарадомалағы бүгінде елге тұтқа болар азаматқа айналды.

Ал ол осы белеске қалай жетті, Құдайберген ағаның жетістікке жетуінің сыры неде? Оның жауабын өзім сұхбат құрған сәтте тапқан сияқтымын. Екі мың он төртінші жылы жасаған бағдарламада Құдайберген Қалиұлы:

– Мектепте оқып жүргеннен бастап жұмысқа араластық. Демалысқа шықсақ болды, басқарушылар келеді де тұрады, шабындыққа апарып өгіздің басына отырғызады, тырнауышқа мінесің, одан қалды жүгері шабамыз. Мектепті бітіргесін институтқа түстік, одан келгесін Тимирязев ауданындағы бір бөлімшеге агроном болып бардым. Одан парторг болдым, кейін кеңшарда директор болдым. Жиырма жыл директор болдым, одан кейін ауданға басшылық еттім. Тал бесіктен жер бесікке дейінгі тірлігің өзіңнің қолыңда. Еңбегің мен ақылың екі жақтап өрге сүйрейді. Басшы болғаннан кейін жұрт саған қарап отырады. Ерте тұрып, кеш жатып, жұмысқа беріліп істесең ғана соңыңнан ереді, ал өзің жалқау болсаң, кім сыйлайды. Өзіне де, қарамағындағыларға да қатал талап қоя білген басшы ғана сыйлы болады. Өзім де болашағымды ойладым, қазақ «қызмет – қолдың кірі» дейді, ертең кетемін, бетім ашық, жүзім жарқын болсын, ертең кездескен адамнан ұялмайын деген қағиданы ұстандым. Бүгіндері тәубе, осы ұстанымымның жемісін көріп отырмын, – деген болатын.

Иә, қарап отырсаңыз, Құдайберген ағамыз алдына қойған мақсатына жетті. Табандылығының, еңбекқорлығының жемісін бір кісідей татып отыр. Өз ісімен өзгелерге үлгі-өнеге бола білді. Түсінген адамға осыдан артық бақыт бар ма!?

Сағындық РАХЫМЖАН,

*Қазақстан Жазушылар
одағының мүшесі.*

КЕМЕЛДЕНУ БИІГІ

Тұлпар тобын табады

Азамат өмірі – үлкен тарих, әрқайсысының жасаған ғұмырын парақтап жазатын болсақ өз алдына бір дастан. Соның ішінде буырқанған XX ғасыр еншісіне тиіп, дүниеге келген ұрпақтың өмір жолы ерекше деп айтуға болады. Себебі осы ұрпақ өз беттерімен оқу оқыды, білім нәрімен су-сындады, халық шаруашылығын дамытуға үлестерін қосты. Талабы барлары ел игілігіне қызмет етіп, өркендеуіне жағдай жасады. Сондай азаматтардың бірі – жарқын ісімен, өзінен кейінгі буынға деген қамқорлық лебізімен маңайына жақсылық пен ізгілік нұрын төгіп жүрген аяулы жан Құдайберген Қалиевтай ағамызды біз өзімізге үлгі тұтамыз. Асыл ағаның азаматтық келбеті онымен әрбір кездескен сайын сомдана түсіп, жаңа жағынан көрініп, биіктей беретіндей. Шаруашылықтың қай саласында болмасын – іскер маман, басқарушылық қызметте – абзал азамат, өз шаңырағында – ардақты әке, аяулы ата... Шал ақын ауданындағы Бірлік ауылының тумасы Құдайберген Қалиевтің есімі бұл күнде облыс көлемінде ғана емес, республика көлемінде де жақсы таныс десем артық айтпағаным. Жалпы адамның жақсылығын айт, нұры тасысын деген бар. Бірақ жақсылықты айтуға асықпайтынымыз, айналасына шапағаты мен мейірімін төгіп, талай игі істер тындырғанын айқайлап жарияламай-ақ, атқарылған қызметін азаматтық парызым деп ұғынатыны Құдайберген ағадай жандардың қарапайымдылығынан ба деймін. Шыны керек, бүгінгі жастардың кейбірі шен, атақ алу үшін шамалы жақсылығын, көмек-қамқорлығын жарнамалап атын шығарғанша асығатыны кездесіп жатады. Сондайда ішімнен жақ-

еылықты айтып жүруге емес, міндетім, адамдық борышым деп түсінген жөн бе деп, ойлаймын. Дегенмен де азаматының жарқын жолын қашан болса да халқы биік бағалап, қадір-қасиетіне қылау түсірмей аузынан тастамайтыны анық. Халық айтса, қалт айтпайды дейді емес пе? Халықтан асқан сыншы да, әділ қазы да болмақ емес. Әрине, ел ағасы атына лайық болу, ел сүйіспеншілігіне бөлену ісімен, ілтипатымен ұзақ жылғы қажымас еңбегімен келеді.

Құдайберген Қалиев 1961 жылы орта мектепті үздік бітіріп, арман қуып Алматы қаласындағы ауыл шаруашылық институтына оқуға түседі. Арман қала Астанада қатарластарынан зейінділігімен, зеректілігімен дараланып, агроном мамандығын алумен қоса, Омар Хайям, Аристотель, Платон, әл-Фараби еңбектерінің терең ғылыми философиялық тұжырымдарын зерделеп, бойына білімнің рухани уызын сіңіріп, жан-жақты тұлға болып қалыптасады. Жалындаған жастық жігерін ұстаздарының дәрістеріне қосымша ізденумен бос уақытын кітапханаларда өткізіп, терең білім алып, замандастарының алдында іскерлігімен, тындырымдылығымен беделге ие болады. «Ізденген жетер мұратқа» демекші, жоғарғы оқу орнын қызыл дипломмен аяқтаған жас маман арнайы жолдама бойынша 1966 жылы облысымызда сол кезде жаңадан құрылған Тимирязев ауданына «Интернационал» кеңшары бөлімшесіне агрономдық қызметке келеді. Жас маманмен бірге шаруашылықтың құты мен берекесі де келгендей, бітік егін өндірген кеңшар Бүкілодақтық социалистік жарыстың озаттары қатарынан көрінді. Еңбек жолын бастаған жиырма бір жасқа жаңа толған жас маман іскерлігімен аудан басшылары назарынан тыс қалмады. Бас агроном, кеңшардың партия ұйымына хатшылық қызметіне ұсынылады. Құдайберген Қалиев қызмет еткен жылдардағы шаруашылықтың ілгері басуы, халықтың әл-ауқатының, тұрмыс-мәдениетінің, денсаулық, оқу-ағарту істерінің ілгері басуы болғанын көз көрген диқандар әлі күнге дейін ерекше ілтипаттық сезіммен еске алады. Жас бола тұра іскерлік пен біліміне қоса, қарамағындағы қызметкерлерге темірдей талап қоюмен қатар олардың жағдайын, тұрмысын ойлайтын қайырымдылығының қарымы тигендердің айтар алғысы ерекше.

Талантыға нұр жауар

Тың төсіндегі тынымсыз еңбегі еленіп, 1975 жылы облыстық ауыл шаруашылық басқармасының бастықтары мен аудан басшылары Құдайбергенді «Целинный» кеңшарына арнайы әкеліп, халыққа таныстырып, кеңшардың директорлық қызметіне тағайындайды. Тәжірибе жинап, ауыл шаруашылығының қыр-сырын терең меңгерген маман директорлық қызметті де ұршықша үйіріп әкетті. Кеңшарға қараған барлық бөлімшелерде білім мен мәдениет ошақтарының еңсесі көтеріліп, халықтың рухани тынысына рең кірді. Кеңшарда салынған жана Мәдениет үйі мен мектеп ғимараты, су мен жылу құбырлары басының тұрғындарға деген зор қамқорлығы еді. Сол бір жетпісінші жылдары халықтың игілігіне жараған сауда орталығы, асхана, қонақ үй, балабақша үйі

асыл азаматтың араласуымен іске қосылды. «Целинныйдағы» он жылғы тынымсыз еңбек кеңшарды табыстарға жетеледі. Оның жұмыс күні таңғы бес-те басталатын, сағат жетіде лездемеге жиналған шаруашылық мамандарының жұмыстарына нақты баға беріп, жүктелетін тапсырмалар белгілетін. Жауапкершілікпен атқарған директордың қызметі халықтың жүрегінен шығып, сыйластық қарым-қаты тудырды. Сыйластық пен түсінісушілік орнаған шаруашылықтың жоғары көрсеткіштері заңды еді.

Кеңшар басқаруда көп жыл істеп, іргелі шаруашылықты жоғары деңгейге көтерген Қалиевті облыс басшылығы Соколов аудандық атқару комитетінің төрағалық қызмегіне тағайындады. Талап қойғыш іскер басшы жаңа ауданға келсе де өз орнын тауып, жаңашылдығымен көрінді.

Халық – айна. Азаматының бағасын бере алады. 1988 жылы Тимирязев аудандық партия комитетінің бірінші хатшылығына балама кандидаттыққа ұсынылған Құдайберген Қалиевті жергілікті тұрғындар бірауыздан сайлайды. Асыл жанның адал еңбегін, азаматтық, адамгершілік істерін тимирязевтіктер осылай жоғары бағалады.

Өзімен үзеңгілес іскер тұлғаларды топтастырып, халық сенімін арқалаған басшы алғаш еңбек жолының бастауын алған, екінші туған жеріне айналған ауданға оралады. Тұрғындар қуанышында шек болмапты. Сол жылдары барлық кеңшарлардағы мал арасында сауықтыру жүргізіліп, туберкулез, бруцеллез деген аурулардан тазартылды. Тұрғын үйлер салынып, ауыларалық жолдар жасалып, елді мекендердің көшелері асфальтталды. Қоғамдық, мәдени орталықтар тұрғызылып, «қой үстіне бозторғай жұмыртқалаған» жылдар болды. Ол осы кезде аудандық халық депутаттар кеңесінің төрағалығына, коммунистік партияның облыстық, республикалық орталық комитеттерінің мүшелігіне сайланады. Облыс, республика көлемінде есімі әйгілі Құдайберген Қалиевтің атақты ақын Кәкімбек Салықов, мемлекет қайраткері Мақтай Сағдиев сияқты азаматтармен достық қарым-қатынасы нығаяды.

Ер – ел ырысы

Өткен ғасырдың тоқсаныншы жылдары Кеңестер одағы ыдырап, Қазақстан егемен ел болды. Өзгерістер жергілікті жерлерге де жетті. Ғасырлар бойы қалыптасқан байланыс жібі үзіліп, жас мемлекет үшін жаңадан қалыптасу кезеңі басталды. Өшкеніміз жанып, қан төгіссіз-ақ тәуелсіздік алуымызбен қоса, ел экономикасын тығырықтан шығару қиындығы ел басшыларының алдында жаңа міндеттер жүктеді. Күні кеше ғана сияқты осы бір өтпелі кез қиын да болса, халықтың рухы жоғары еді.

Облыстың басқару жүйесі өзгертіліп, облыс әкімшілік басшысы, кейін облыс әкімі болып құрылды. Құдайберген Қалиев 1992-2002 жылдары облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметін атқарды. Облыстың жаңаша қалыптасу кезінде негізгі жауапкершілік жүгін мойнына алған азамат халқына қалтқысыз

қызмет етуден талмады. Осы аралықта, төрт әкім ауысты да, облысты дамыту бағдарламасының іске асыруда нақты шешімдер, жаңа оң бастамаларды қолға алуда азаматтық қалпынан Құдайберген аға айнымады.

Құдайберген ағаның жары Сәуле жеңгейдің отбасы күйкі тірлігіндегі барша ауыртпалықтың жүгін өз мойнына алып, шаңырақтың құты мен берекесін келтіріп, азаматының тұлға болып қалуына қосқан үлесі ерекше. Ұл қыздары Дулан, Гүлнәр, Гүлсім, Меңсұлу жоғары білім алып, өз алдына отау құрып, ата-аналарының атына кіршік келтірмей, әр түрлі салада қызмет етіп жүр.

Өмір керуен ағынымен асыл аға қазір мемлекетіміз үшін өте маңызды буын азық-түлік бағдарламасының орындалу саласында қызмет етіп жүр. Мереке қарсаңында ағаның кабинетінде әңгімелесіп отырмын. Құдайберген Қалиұлының өте жоғары тәрбиелігі мен ішкі мәдениетінің байлығына тәнті болдым. Жоғары қызметтегілердің әдетте тым жұмысбасты болатыны белгілі ғой. Аға қауырт жұмыстарын ысырып тастап, үзіліссіз телефондар шырылына да қарамастан, сұхбаттасуға уақыт тапты. Қазір Құдайберген Қалиев басшылық жасайтын азық-түлік келісімшарт корпорациясының басты міндеті – ауыл шаруашылығындағы шаруа қожалықтары мен жауапкершілігі шектеулі серіктестіктерге көмек көрсету. Биылдың өзінде бұл мекеме шаруаларға пайызсыз бес миллиард теңге несие беріп отыр.

Асыл аға, абзал азаматтың өмір жолы, кемелдену биігі – бүгінгі ұрпаққа үлгі.

ЕЛ АНАСЫ

Әр шаңырақтың береке-бірлігі кімнің қолында? Отбасының жылуы кімге байланысты? Егер осындай сұрақ туса, қашан да болсын жауап дайын: «Әрине, әйелге байланысты». «Жақсы әйел ерін төрге сүйрейді» деген нақыл бар. Жақсы әйел – шаңырақтың берекесі, құты, ерінің бағы.

«Отбасы шағын мемлекет» демекші, осы шағын мемлекеттің нығайып, аяғынан тік тұрып кетуі де нәзік жанды әйелдердің мойнында. Әйел ана – отбасы жылуын сақтаушы, қоғамның ертеңгі болашағы балаларды тәрбиелеуші. Әйел – асыл жар, аяулы ана, парасатты шаңырақ шамшырағы. Осы ойдың өрісін әрі қарай өрбітсек, қарапайым ғана қазақ қызы Сәуле Ахметжанқызының бейнесі сомдалатындай. Құдайберген Қалиұлының өмір жолында тірек бола біліп, отағасының түздегі тірлігіне сүйеу болса, бір сәт тізе бүкпес үй тірлігін өз қолына алып, «шағын мемлекеттің» ыстығына күйіп, суығына тоңып, қажыр-қайратпен шыдамдылықпен көтере білген де осы Сәуле.

Ол асыл азаматының абырой-беделін ойлап, ұсақ тірлікке араластырмай, сом, кесек тұлға болып қалыптасуына өз үлесін қосты. Сәуле Ахметжанқызы үш қыз, бір ұл тәрбиелеп, азаматының отбасындағы әке беделін өсіріп, балаландарының жүрегіне жеткізе білді.

Қазір ұлын – ұяға, қызын қияға ұшырса да, олардың ақылшысы, жанашыры болып отыр. Немерелерінің бірі ауырып-сырқаса, әжесінің бауырына келіп ты-

ғылады. Қайсысының болса да жанынан табылып, үлкен үйге барлығын жинап алып, қыздары мен келінінің алаңсыз қызметтерінен қол үзбеулеріне жағдай жасап жатқаны. Неткен алып жүрек десеңізші?! «Әке-шешелеріңді бақтым. Маған да тыныштық беріңдер», – деп өз жайын ойлап, немерелерін басқаға жаутаңдатып қоятын әжелерді де көріп жүрміз ғой.

Шілде айы. Құдайберген аға үйге телефон шалып, бізді қонаққа шақырды. Жолдасым мен қызым курортқа кеткен еді. Мен ағаның Бескөлдегі үйіне келдім. Сәуле Ахметжанқызының бір жағынан үлкен қазанға ет асып, екінші жағынан қияр тұздап жатқанының куәсі болдым. Бір кезде «Әжелеп» немере-жиендері етегіне оралды. Тез арада барлығының тілін тауып, ісін әрі қарай жалғастырды.

Дастарқан басында аңғарғаным, Құдайберген ағамыз бен Сәуле жеңгеміз Бірлікте Бәтен апайдың жетпіс жылдық мерейтойын өткізіп келіпті. Бұл мәжіліс үлкен тойдан кейінгі «тойтарқар» екен. Ағамыздың жан достары Серік пен Ләзім, балдыздары Әділ мен Зада, құдағиы Күләш өткен әдемі тойдан алған әсерлерімен бөлісті.

Жазғы кеш. Сәуле Ахметжанқызы баптап өсірген бақша аясында ұзақ отырдық. Дастарқанға қойылған барлық жеміс-жидектер, көкөністен жасалған тағамдар – осы бақша өнімдері. Әр дайындалған тағамнан Сәуле Ахметжанқызының ерекше ықылас-ниеті, жүрегінің лүпілі сезілетіндей. Ет желініп болған соң, алдымызға екі иінінен дем алып самауыр келді. Үй иелерінің ақжарқын көңілі, орынды әзілдері, қонақжайлығы мерейінді өсіретіндей. Кейде дастарқан басында жасандылықпен, ішкі есеппен сынап-мінеушілер жиналғанда кеткенше асығасың ғой. Бұл әсем кездесудің жөні бөлек. Тілектес, ниеттес жандардың шынайы ілтипатпен өзара сырласуы, өзара пікір алмасуы. Ондай сыйластық бір күнде келмейтіні белгілі.

Күләш құдағиы: «Күйеу балам Нартай мен қызым Салтанат бүгін өмірге келген сәбилеріне «Сіздей үлкен азамат болсын деп ырымдап, есімін Құдайберген деп қоймақшы, соған руқсатыңызды беріңізші», – деп қолқа салды. Іштей маңайына жақсы жолдас, адал дос, ниеттес құда-жекжат, парасатты келін мен бала, сүйікті немере, аяулы қыз – барлығын топтастыра білетін Қалиевтар отбасына риза болдым. Уақыт тапшылығын сылтауратып, бір-бірімізге көңіл бөле бермейтініміз бар. Барды бағалағанға не жетсін!?

Құдайбергендей тұлғалы азамат ел ағасы болса, оның жары өзіне лайық ел анасы болуы заңдылық шығар. Халық тағдырының саналуан қиыншылықтарын көтеріп, елімізді қайтсек тұйықтан шығарамыз деп, «жарғақ құлағы жастыққа тимей» жүрген азаматымыздың ұсақталып кетпей, ірі жұмыстарды тындыруына жағдай жасап отырған осы Сәуле Ахметжанқызы.

Марал ӘБІЛКӘРІМОВА.

ДАнный БОГОМ, ЧТИМЫЙ ЛЮДЬМИ

«Бывают два типа экскаваторов: одни загребают породу и всякий груз от себя, другие – на себя. Вторые на порядок выше и производительнее. Кудайберген из тех людей, которые действуют по второму принципу – весь груз работы и ответственности берут на себя, потому что знают, что выдержат». Это сравнение, которое использовал родственник героя публикации Мнайдар Жакупов, как нельзя лучше передает одну из главных черт характера Кудайбергена КАЛИЕВА. Поднимаясь по ступенькам трудовой лестницы от простого агронома до первого заместителя акима области, Кудайберген Калиевич не только брал на себя огромный груз ответственности, но и сумел сохранить человеческие качества: доброту, отзывчивость, честность и скромность. 25 октября Заслуженному деятелю РК, Почетному гражданину нашей области исполняется 75 лет, что стало прекрасным поводом вновь пролистать страницы его богатой трудовой биографии.

Родился Кудайберген Калиевич в непростое послевоенное время, окончил начальную школу в родном селе Берлик, а с пятого по десятый класс учился в Николаевской средней школе. До сих пор юбиляр с теплотой вспоминает учителей математики, химии и физики как мастеров, преданных своему делу, а также директора школы Аскара Игбаева – Почетного учителя Советского Союза. О глубоком уважении к педагогу говорят не только слова, но и дела моего собеседника.

В сентябре 1989 года, несмотря на значимую должность и горячую пору осенней страды, Кудайберген Калиевич приехал поздравить своего учителя с

60-летием.

«Я лично не приглашал Кудайбергена, не хотел создавать ему лишнюю работу в страдную пору. Когда он приехал, я был растроган тем, что он помнит о моем дне рождения. Мне почеловечески было очень приятно. Я воспринял его приезд как уважение к наставнику и родной школе, в чем проявилась глубокая человечность Кудайбергена», – эти воспоминания Аскара Игбаева опубликованы в книге ветерана органов внутренних дел, полковника милиции, Заслуженного работника МВД СССР Коблана Хамзина «С любовью к земле».

Выбор пути

В школе юный Кудайберген проявил себя усидчивым, внимательным и работоспособным учеником, которому пророчили будущее ученого. Действительно, в 1963 году герой публикации получил специальность «Ученый агроном», с отличием окончив Казахский сельскохозяйственный институт в Алматы. К слову, поступить в вуз было не так уж просто, потому что большая часть мест была распределена на производственников, которые уже отработали 2 года, и солдат, вернувшихся с действительной службы Советской армии. Для абитуриентов, которые только что окончили школу, выделялось всего 10 процентов мест. Но Кудайберген успешно сдал экзамен и поступил в институт. Хотя Совет аксакалов родного аула считал, что молодому человеку следовало пойти другой дорогой:

«Когда в Совете аксакалов слышали, что я еду поступать на агронома, вызвали отца на совещание. Вернувшись домой, он передал мне их наказ: поступать нужно на учителя. Педагогов тогда уважали и высоко ценили их труд. Только после учителей уже следовали агрономы, инженеры, зоотехники. В последнее время всё перевернулось», – вспоминает Кудайберген Калиевич.

Однако, наш герой всё же решил связать свою судьбу с землёй, о чём не жалеет и сейчас. На первом семестре первого курса учиться было трудно – все лекции читали на русском языке. Жили в одной комнате общежития с земляком Осербаем Ибраевым, который помнит товарища, читавшим много книг и практически не выходившим из библиотеки. Его конспекты кочевали из комнаты в комнату и помогали одногруппникам сдавать экзамены и зачеты. Помнится моему собеседнику своеобразный студенческий бесбармак: в магазине за 60-70 копеек ребята покупали опаленную, чисто вымытую баранью голову, добавляли к ней кусок мяса, готовое тесто и, щедро накрошив в бульон лука, готовили свое коронное блюдо.

Преподаватели тоже заметили незаурядный ум Кудайбергена и предложили ему остаться в институте на кафедре растениеводства. Но выпускник отка-

зался из уважения к родителям, которые сделали всё для того, чтобы их сын получил образование: «Отец всегда говорил мне: «Если хочешь быть человеком – учись. Несмотря на трудности, родители проявляли большую любовь ко мне, и я вернулся, чтобы отдать им свой сыновний долг».

На равных со старшими коллегами

Диплом об окончании вуза выпускникам на руки не выдавали – нужно было сначала отработать год и привезти справку. В областном управлении сельского хозяйства Кудайбергенов направили в Тимирязевский район, где он начал трудовую деятельность в должности агронома Интернационального совхоза. Особо юбиляру запомнилась первая уборка 1966 года. Комбайнеров не хватало, поэтому в Северный Казахстан направляли людей с Уральской области, которые уже закончили уборку. Устроили приезжих на полевом стане в 7-8 км от центральной усадьбы. Казахский обычай требовал пригласить к себе на чай людей, приехавших издалека. Молодой агроном пообещал комбайнерам, что обязательно примет их у себя дома, когда пойдет дождь: «Сейчас идет уборка, работы много, вот пойдет дождь – и приглашу!». Но за всё время не было ни единого дождя! После уборки комбайнеры смеялись и зайти на чай уже не соглашались – торопились уехать домой. Однако, перед отъездом нужно было еще сдать комбайны, что никак не получалось ни с первого, ни со второго раза. Принимали опытные заведующие так, чтобы техника соответствовала всем условиям хранения. Вместо приглашения к себе, Кудайберген Калиевич помог разрешить приезжим этот серьезный вопрос, и комбайнеры благополучно уехали домой.

Школа Петра Савельевича Очередко, возглавлявшего агрономическую службу совхоза, стала для молодого агронома бесценной базой, где он смог применить на практике теоретические знания, полученные в институте. Кудайберген попал в благодатную среду, что способствовало его становлению как специалиста, организатора и руководителя. Примечательно, что вскоре старшие коллеги стали относиться к нему на равных, а через 3 года работы моего собеседника назначили главным агрономом совхоза Богдана Хмельницкого.

«Нам приехали вручать переходящее Красное знамя ЦК КПСС, Совета Министров СССР, ВЦСПС и ЦК ВЛКСМ. Председатель райисполкома заметил мой значок об окончании института, спросил, кем я работаю и сколько лет на этой должности. Узнав, что пошел уже четвертый год, как я тружусь агрономом, возмутился и сказал, что это срочно нужно исправить», – рассказывает Кудайберген Калиевич.

Директор совхоза Леонид Ульянович Корецкий обладал особым, природным даром агронома. Именно у этого легендарного руководителя юбиляр научился культуре ведения земледелия, методам и приемам повышения урожайности по-

лей. За успех, которого добился совхоз при совместной работе с грамотным руководителем, К.Калиев был награжден орденом Знак Почета.

Кадры решают всё

«Партия очень бережно относилась к кадрам. Если видели, что от человека чего-то можно ожидать, сразу включали его в резерв. В 1973 году меня избрали секретарем партийной организации совхоза «Интернациональный». Здесь работа была совсем другого плана, она подразумевала не только хозяйственные вопросы, но и широкий круг общения с людьми. Во многом мне помог директор совхоза Степан Васильевич Тютюнов, с которым мы дружили еще долгие годы», – добавляет Кудайберген Калиевич.

Коллеги, друзья и знакомые отмечают, что Кудайберген Калиев никогда не был кабинетным руководителем. Напротив, какую бы должность ни занимал мой собеседник, он всегда старался быть в гуще людей, интересовался их проблемами, чем заслужил их благодарность и поддержку во всех начинаниях. В апреле 1975 года герой публикации вступил на еще более высокую ступеньку своей трудовой лестницы, став директором совхоза «Целинный». 10 лет Кудайберген Калиевич был хозяином самого отдаленного поселка, занимаясь всеми вопросами, начиная от рождения человека и заканчивая его проводами в последний путь. Порой директору не хватало суток, чтобы решить все проблемы и вопросы, поэтому его рабочий день начинался в 7 утра, к чему он приучил и своих главных помощников. Особое внимание уделялось улучшению плодородия земли при сохранении посевных площадей и использованию передовых технологий. Несмотря на неблагоприятные погодные условия, совхоз начал получать стабильные урожаи, высокими темпами развивать животноводство, велось строительство домов, дорог, создавались системы электроосвещения, отопления и водоснабжения.

«Целинники – очень хорошие люди, работали от души, говорили обо всем прямо, не писали донесений за спиной, что мне в них очень импонировало. Я выдержал этот непростой экзамен – быть директором совхоза в течение 10 лет, и меня заметили – назначили председателем исполкома Соколовского районного Совета народных депутатов. И снова другая специфика работы: теперь район расположен возле областного центра, который нужно обеспечить овощами, молоком и молочной продукцией», – продолжает Кудайберген Калиевич.

На новом месте К. Калиев начал с удлинения рабочего дня и знакомства с руководителями всех предприятий и организаций райцентра. Кудайберген Калиевич, не дождавшись поддержки от первого секретаря райкома партии Бориса Изосимова, лично объехал все хозяйства и познакомился с их руководителями

и состоянием дел на местах. На место Бориса Владимировича вскоре пришла Мария Алексеевна Батаева, с которой наш герой быстро нашел общий язык и стал решать все дела сообща.

В 1988 году Калиева вновь вызвали в обком партии, чтобы предложить его кандидатуру на пост первого секретаря Тимирязевского райкома партии. В результате, именно он занял эту должность. В годы руководства районом Кудайбергеном Калиевича производственные показатели всех хозяйств были положительными, улучшилась урожайность полей, поголовье скота, достигнуты успехи в оздоровлении животных. Большая заслуга в этих успехах принадлежит первому руководителю, который находился в постоянном общении с народом. Первый секретарь заслужил авторитет как у простых тружеников, так и у коллег и руководителей хозяйств. В народе закрепилось короткое, более доверительное обращение к герою публикации – Берген Калиевич.

«Привлекательной чертой Кудайбергеном Калиевича был его истинный интернационализм, умение ценить людей по деловым и человеческим качествам, независимо от национальной принадлежности. Поэтому у него и сейчас много друзей разных национальностей», – пишет в своей книге Коблан Хамзин.

Золотая опора шанырака

Постепенно Кудайберген Калиев стал зрелым руководителем, известным в масштабе республики, но при этом оставался простым, скромным, человечным. Таким его стали замечать руководители области. Герой публикации был избран делегатом на XVI съезд Коммунистической партии Казахстана и членом ревизионной комиссии ЦК. В феврале 1992 года состоялись выборы главы представительной власти области, председателя областного Совета народных депутатов. По итогам выборов выиграл Сергей Параскевич, ранее работавший начальником отдела управления внутренних дел. Но Кудайберген Калиевич тоже не остался в стороне: «После выборов меня пригласил к себе аким области Владимир Гартман, который сразу решил мою судьбу, назначив своим первым заместителем. Никто не ожидал такого поворота событий – на эту должность были другие претенденты, но глава распорядился именно так», – вспоминает Кудайберген Калиевич.

Целое десятилетие Кудайберген Калиев проработал первым заместителем главы областной администрации, став правой рукой четырех акимов: Владимира Гартмана, Даниала Ахметова, Кажымурата Нагманова и Анатолия Смирнова. Кажымурат Ибраевич однажды даже подметил: «Акимы приходят и уходят, а Кудайберген, как золотая опора шанырака, как авторитетный и надежный руководитель остается на своем месте».

Самым сложным периодом стало время работы Владимира Карловича Гартмана, которое пришлось на экономический спад, развал сельского хозяйства, безработицу, задержку заработной платы и пенсий, перебои в подаче, тепла и электроэнергии. Но даже в этих тяжелых условиях руководству удалось поднять экономику и социальную сферу области с колен. Эту плодотворную работу продолжил Даниал Кенжетаевич Ахметов, который поменял весь кадровый состав, оставив возле себя только Кудайбергеном Калиевича. Герой публикации со всеми четырьмя акимами работал в тесном взаимодействии и вместе принимал судьбоносные для области решения. Он был не только исполнителем воли акимов, но и творчески, самостоятельно мыслящим и принимающим ответственные решения руководителем. В мае 2002 года мой собеседник сам написал заявление об отставке Анатолию Смирнову. Причиной стали анонимные письма в вышестоящие ведомства о «темных» делах Калиева.

«В 1997 году нашей области в порядке помощи было выделено горюче-смазочных материалов на 440 миллионов тенге. По решению акимата области эти ГСМ были переданы 4 крупным местным коммерческим фирмам, а те продали материалы крестьянским хозяйствам области, которые должны были рассчитаться с фирмами зерном нового урожая. Предприятия, в свою очередь, должны были продать его и рассчитаться деньгами. Но, по разным причинам, полученное зерно продать не удалось, поэтому за ГСМ в срок не рассчитались. Крайним в этой ситуации оказался Кудайберген Калиев», – поясняет ситуацию в своей книге Коблан Хамзин.

Долго сидеть без работы Кудайбергеном Калиевичу не пришлось – предложили возглавить Северо-Казахстанское управление статистики. Калиев быстро вошел в коллектив и до сих пор вспоминает коллег добрыми словами. За два года, которые мой собеседник трудился начальником, наше управление статистики занимало первые места в республиканском рейтинге. Затем Кудайберген Калиевич до 2018 года работал в Северо-Казахстанском представительстве АО НК «Продовольственная контрактная корпорация», занимая должности директора, заместителя и менеджера.

Его дружба – бесценный жемчуг

Рассказ о Кудайбергеном Калиевиче был бы не полным, если бы мы упомянули только продвижение по служебной лестнице. Много воспоминаний родственников, друзей и коллег собрал в своей книге член Союза журналистов РК Коблан Хамзин. Все они подчеркивают высокие личностные качества Кудайбергеном Калиевича: природную скромность, степенную основательность, деловитость, восприимчивость ко всему новому, старательность, добросовест-

ность, политический кругозор, внимание к людям, умение ставить интересы государства и нужды общества выше собственных, а также лодбировать людей на руководящие должности, обращая внимание на их честность, порядочность и трудолюбие. «Должность, тем более солидная, – это тот оселок, на котором проверяется человек на его нравственную прочность. Она либо понастоящему возвышает, либо делает его моральным убожеством. В социальной иерархии области Кудайберген Калиевич занимал одну из первых ступеней. И это не испортило те его начала, которые он унаследовал от родителей. Напротив, Кудайберген Калиевич сам себе закрепил иммунитет от чиновничьей болезни зазнайства, высокомерия и должностного эгоизма. Все, кто общался и общается с ним, это чувствуют», – написал о друге Анатолий Башмаков.

Результатов Калиев добивался не грубостью и хамством, которые практиковались у многих руководителей, а ровным, доброжелательным, уважительным отношением к людям. Девизом его жизни стали слова: «Только тогда станешь человеком, когда научишься видеть человека в другом».

В своих воспоминаниях Владимир Гартман упоминает показательный случай, когда зимой 1997 года в Сергеевке по вине акима района разморозили отопление. В короткие сроки решить эту проблему смог только Кудайберген Калиевич, хотя она и не входила в круг его обязанностей. Еще один руководитель области Кажымурат Нагманов сравнивает дружбу с Кудайбергенем Калиевым бесценным жемчугом. Герой публикации всегда помогал своим многочисленным друзьям с похоронами их близких, проведением памятных мероприятий и изданием книг об уважаемых земляках.

Семья – надежный тыл

Юбиляр всегда был занят полезной деятельностью, и сегодня, на заслуженном отдыхе, у него тоже нет свободного времени. Кудайберген Калиевич продолжает работать на благо нашего региона: является членом областного Совета ветеранов, общественного совета области, выборной комиссии Касым-Жомарта Токаева и Председателем Попечительского совета фонда «Ак ниет». Основной задачей фонда стало строительство городской мечети в 20 микрорайоне, что получилось осуществить при поддержке акимов области и меценатов. Сегодня фонду поручено также обустроить исторический музей в старой мечети возле завода Кирова.

«Пока есть здоровье, стараюсь быть в гуще событий, приносить пользу и передавать свой опыт будущим поколениям», – отмечает Кудайберген Калиевич.

Говоря о такой значительной фигуре нашей области, нельзя не упомянуть о надежном тыле Кудайбергена Калиевича, любимой супруге Сауле Ахметжановне. Вместе супруги прожили уже 56 лет, воспитав четверых детей: сына Дулана и дочерей Гульнару, Гульсум и Менсулу. Дулан продолжает дело отца,

связав свою жизнь с сельским хозяйством, внук Даниал закончил Казахский национальный университет имени аль-Фараби в Алматы, открыл свою фирму в сфере IT-технологий.

«Мои успехи в определенной степени зависят от супруги, ее постоянной поддержки во всех делах. Между нами всегда царили взаимопонимание, уважение, мы любим и ценим друг друга», – рассказывает мой собеседник.

Даже приближаясь к солидной возрастной отметке в 75 лет, Кудайберген Калиевич полон энергии, старается поддерживать форму, занимается спортом дома и в тренажерном зале. В 2013 году он столкнулся с серьезной болезнью и перенес сложную операцию, но теперь всё благополучно. Желаем, чтобы нашему герою и дальше на всё хватало сил и энергии, пусть здоровье будет крепким еще долгие годы, а дети и внуки радуют своими достижениями!

Татьяна ДЕЛЛЬ,
журналист.

7

ҚҰТТЫҚТАУЛАР

«Целинный» товарищам диктор болмаса, «Целинный» товарищам болмаса, Касым суык өр уақ, түтүткен дүлей бөркен, сымалдыған арыс аяқым бет карайтыншын оңдас артыт кааған науашымдыкы комбисолары катарына косу үшүн болмасын күн-кайраты, тажирбесин сөрт өрт. Адам бедирди мекемелер мен үйлер артылык жолу жүрүсн коюлма. 20-дан астам үйләстимар кон-контлык келбей кетс жүрүп, шыаамдыкы, басты мүрүт өткөн ошун бүтүрүн өр үлт өкдиздерин сыйлас-се, жарыктыр жаратышын айбардын досок, артык-жүндүмн сыме. Күрдөк кыдыр диктор тосот, уртына да, кыдыр диктор кыдыр диктор кыдыр диктор өткөн өлди. Би мүрдөк жылында болын жаа-се, наарадытын кулап уртыла. Соңмиз наарады-булап үшүн наам бир дауыты бандык кеткен. Сококок-тошуктары тарамак тарамак атырлык күнүнүн та-жирбесин сөрт өрт.

● Мерейтой

АРДАГЕР АЛҒЫСҚА БӨЛЕНДІ

Сенбі күні өңір басшысы Ерік Сұлтанов еңбек ардагері, Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы Құдайберген Қалиевті қабылдап, жетпіс жасқа толуымен құттықтады. Аталмыш шараға облыстық ардагерлер кеңесінің басшылары мен белсенділері, облыс әкімі аппараты ардагерлері бастауыш ұйымының өкілдері, мерейтой иесінің өріптестері мен отбасы мүшелері қатысты.

Кездесуде Ерік Хамзаұлы еңбек жолын қарапайым агрономдықтан бастаған Құдайберген Қалиұлының қызметтің біраз сатыларынан өтіп, ұзақ жылдар бойы облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметін абыроймен атқарып, қай салада жүрсе де, өзін білімді маман, білікті басшы, талантты ұйымдастырушы ретінде танытқанын, еңбек деңгейіне шықса да, бүгінгі күні мол тәжірибесін кейінгі ұрпаққа үйретуден жалықпайтындығын, сөйтіп Қызылжар өңірінің қоғамдық жұмысына белсене араласып жүргендігін атап айтты. Мерейтой иесінің өз кәсібіне шынайы берілгендігі, еңбексүйгіштігі, өз өңіріне пайда тигізем дейтін құлшынысы, мақсаткерлігі, көз келген адаммен тіл табыса білетіндігі оның тұлғасын асқақтатып, өріптестері мен облыс тұрғындары арасында шынайы құрметке бөлеп отыр. Құдайберген ағаның адал еңбегі мемлекеттік наградалармен лайықты бағаланды.

Облыс әкімі Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың мерейтойға байланысты Құдайберген Қалиевке жолдаған Алғыс хатын оқып берді.

Онда былай делінген:

"Құрметті Құдайберген Қалиұлы! Сіз көп жылғы еңбек жолыңызда Солтүстік Қазақстан өңірінің әлеуметтік-экономикалық дамуына үлес қостыңыз. Облыс әкімінің бірінші орынбасары қызметін абыроймен атқардыңыз. Агромеркәсіп кешенінде жаңа технологиялар енгізу, техниканы жаңғырту ісіне басшылық жасадыңыз.

Еңбегімен елге сыйлы азамат, ауыл шаруашылығы ардагерлері ұйымының жетекшісі ретінде бай тәжірибеңізді кейінгі ұрпаққа үйретудісіз.

Осы саладағы сіңірген еңбегіңіз

үшін алғысымды білдіріп, зор денсаулық, толайым табыс, әулетіңізге береке, бақыт тілеймін!

Нұрсұлтан Назарбаев".

Өңір басшысы Құдайберген Қалиұлына Елбасының Алғыс хаты мен алтын барыс бейнеленген төсбелгіні табыс етіп, қазақы дәстүрмен той иесінің иығына шапан жапты.

Облыс әкімі аппараты бастауыш ардагерлер ұйымының төрайымы Зинаида Беева, облыстық ардагерлер кеңесінің төрағасы Ескендір Елеусізов, агромеркәсіп кешені ардагерлері ұйымының төрағасы, Қазақстанның Еңбек Ері

Геннадий Зенченко, облыстық ішкі істер департаменті ардагерлері кеңесінің төрағасы Сұраған Көпеев те мерейтой иесін атаулы күнімен құттықтап, Құдайберген Қалиұлының ұзақ жылғы адал еңбегіне жоғары баға берді.

Өз кезегінде Құдайберген Қалиев осынау шараны ұйымдастырып отырған өңір басшысына, Елбасының құттықтауына, өріптестерінің жүрекжарды сөздеріне ризашылығын білдірді.

Нұрсайын ШӘРІП,

"Солтүстік Қазақстан".

Суретті түсірген

Амангелді БЕКМУРАТОВ.

№ 88 (19553)

СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН

31 қазан 2000 жыл

Көкімбек САЛЫҚОВ

МЕНІҢ БАТАМ

(Құдайберген Қалиевке арнадым)

Бисмилла деген дүр бата,
Құраннан тұған нұр бата.
Бұл Алға қалай оқиды,
Жырсаңда, мейіп дүр бата.

Жамбылдың ақтөзін,
Жарылым басты кетпегін.
Есен, сау болсаң дос, жасар,
Көпші қасиет шығарсын.

Ұнаса берсін терекші,
Қызыл берсін ерекші.
Қызыл қызыл түркі,
Шаңсаңда берсін келекші.

Біржан Сұл, Ақан Серінің салтан,
Сегіз Сері, Ұлы Мұңайрастың аламан берсін.
Төртбегің терекші,
Құрметіңнен ерекші.
Шал ақсақалың орадағы берсін.
Қаз ауысты Қытайдың тігіндеріңмен,
Оңтүстік басың аңтарылып,
Төзім басың келедігі берсін.

Көкесары, Наурызбайдың шымаскерің,

Текер мен Талғаттың тарышарайы,
Балуан Шынық, Қосмеркәсін сыйаскерің,
Құмалдығың аңсаркерің берсін.
Сөзменің көрер, сөз сұрауыңмен,
Ізіншең өзі шыққан тұздарыңмен,
Математикалық қайыратыңмен,
Еңбегіңнің ұрпаққа іздеріңмен берсін.

Собіттің арақшылығын,
Мүрттердің салмақтылығын,
Қалыңдығың аңсаркерің берсін.
Дөңгелек дүркірлегін,
Құрметің құрметіңмен берсін.
Тұраған тұрақтылығын,
Орталық күр үйісіңізін,

Ақметтің аман бәйбітін,
Ханым Алшымалыңмен,
Шығармашылық "анасалдығын",
Ләззет Омаровтың қалыңдығын,
Ләззет Ескендірдің тарышарайы,
Қасым Ақшақаровтың сұрауышылығын берсін.

Жамбыл атамның тарышарайы,
Натай мен Мамайттың дүбірін,
Бұржан мен Талғаттың батылдығын,
Шоқорынның қалыңдығын берсін.

Ғабит пен Рабидің тарышарайы,
Еңбегің ерен аңсаркерің,
Мұңайрастың аңсаркерің,

Мәліктің сыйымдылығын,
Оңтүстік аңсаркерің берсін.

Шоқорынның тарышарайы,
Абайдың аңсаркерің,
Бұржан мен Талғаттың батылдығын,
Ақшақаровтың қалыңдығын берсін.

Қожа Ахмет Шығармашы ақтөзін,
Қарағандың батылдығын аңсаркерің,
Ақан аңсаркерің аңсаркерің берсін.

Ұрым, бұтас – зоратқан есен болсын,
Алға, тезі қолдаңда қолың талсын,
Жаңағың аңсаркерің аңсаркерің,
Дүркірлерің терекші берсін.

Бір досым келекші,
Бір досым аңсаркерің аңсаркерің,
Оңтүстік аңсаркерің аңсаркерің,
Құрметің аңсаркерің аңсаркерің,
Береке берсін ұзын, байқақ жерің,
Біздің қызыл терекші қалас елің.

Северный Казахстан

Вторник,
27 октября 2015 г.
№145 (24530)

E-mail: mail@izdatelstvo-sk.kz

Издается
с 16 июня 1907 года

ОБЛАСТНАЯ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

WWW.IZDATELSTVO-SK.KZ

Юбилей

Достойный сын своей земли

Слова признательности и поздравлений, цветы и высокие награды. Ветеран труда, почётный гражданин Северо-Казахстанской области Кудайберген Калиев в день своего 70-летия принимал поздравления от главы региона Ерика Султанова, коллег по работе и друзей.

- Кудайберген Калиевич прошёл славный трудовой путь от агронома совхоза до первого заместителя акима области, - отметил глава региона Ерик Султанов. - Настоящий профессионал, мудрый и ответственный руководитель, он сыграл заметную роль в социально-экономическом становлении Северо-Казахстанской области. Под его руководством в первые годы независимости в нашем регионе внедрялись новые технологии в агропромышленном комплексе, развивались животноводство и растениеводство.

На встрече аким области Ерик Султанов от имени Президента Казахстана Нурсултана Назарбаева вручил Кудайбергену Калиеву Благодарственное письмо и нагрудный знак «Алтын барыс». Также в подарок юбиляру преподнесли чапан.

Кудайберген Калиев родился в 1945 году в селе Бергик Сергеевского района Северо-Казахстанской области. Трудовую деятельность начал в 1966 году в должности агронома отделения совхоза Интернациональный Тимирязевского района.

В 1973 году его избрали секретарем первичной партийной организации совхоза Интернациональный, затем назначили директором совхоза Целинный Тимирязевского района, а через 10 лет он стал исполняющим обязанности председателя исполкома Соколовского районного совета народных депутатов. В 1988 году К.Калиева назначили первым секретарем Тимирязевского райкома Компартии Казахстана. С 1992 по 2002 годы Кудайберген Калиевич трудился первым заместителем главы областной администрации, первым заместителем акима области, заместителем акима области.

Цветы и поздравления в день своего 70-летия юбиляр принимал от друзей и бывших коллег. Много добрых слов прозвучало в адрес виновника торжества от председателя первичной ветеранской организации аппарата акима области Зинаиды Беевой, председателя областного совета ветеранов Искендира Илеусизова, председателя совета ветеранов ДВД СКО Сурагана Купеева.

- Вы - настоящий пример трудолюбия для подрастающего поколения. Вы прожили несколько эпох становления, и они были сложными, - сказал ветеран труда, Герой труда Казахстана Геннадий Зенченко, поздравляя Кудайбергена Калиевича.

Внук юбиляра Даниял сказал, что

его дедушка всегда был и остается для него примером настоящего патриотизма, любви к Родине, родному краю. Эти качества Кудайберген Калиевич привил всем своим детям и внукам.

Цветы в этот день принимала и верная спутница жизни, супруга Кудайбергенов Калиевича Сауле Ахметжановна. В прошлом году семейная чета Калиевых отпраздновала золотую свадьбу. Вместе они воспитали четверых детей, которые подарили им семь внуков.

Приятным моментом стало вручение юбиляру золотой медали КазНУ им. аль-Фараби в честь 80-летия вуза.

Кудайберген Калиевич всегда особое внимание уделял патристическому воспитанию молодежи, а потому, обращаясь к подрастающему поколению, он подчеркнул, что сегодня под руководством нашего Президента делается очень многое для их всестороннего развития, уверенного и стабильного будущего.

- Двери любого вуза любой страны для них открыты. Молодежь может получать достойное бесплатное образование. Главное - честно трудиться во имя нашей страны, - сказал Кудайберген Калиев.

В завершение встречи юбиляр выразил благодарность всем, кто пришел его поздравить в этот важный день.

Елена МЕРТЮКОВА
Фото Вадима МУДАРИСОВА

Құрметті Құдайберген Қалиқы!

Сізді 75 жылдық мерейтойыңызбен шын жүректен құттықтаймын!

Бұл мерейтойы жасқа Сіз үлкен өмірлік тәжірибе,
зор білім, абыройы еңбек, үлкен беделмен келіп отырсыз.

Жерлестеріміз Сізді білікті басшы, білімді маман,
биік парасат иесі деп біледі.

Кеңшардың агрономынан бастап, облыс әкімінің бірінші
орынбасарына дейінгі еңбек жолын өттіңіз.

Ел өміріндегі күрделі кезеңдерде
жауапты қызметтерде еңбектеніп, облысымыздың әр
саласының дамуына аянбай үлес қостыңыз. Сіздің тәуелсіздік
жылдарындағы еліміздің дамуына сіңірген еңбегіңіз
өлшеусіз. Зейнет жасында да қоғамдық жұмыстарды
белсенді басқарып, кейінгі буын інілерге жол сілтеп келесіз.
Сіздің ағалық ақылыңыздың, өмірлік тәжірибеңіздің біз үшін
орны ерекше. Мерейтой күні Сізге зор денсаулық, ұзақ ғұмыр,
қажымас қайрат, отбасы амандығын тілеймін!

Құрметпен,
Петропавл қаласының
әкімі

Б.Жұмабеков

2020 ж.

Құрметті Құдайберген Қашығы!

Мерейтойыңызға орай ең ізгі құттықтауымды қабыл алыңыз!

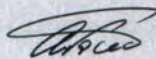
Сіз біз үшін бүкіл өмір жолында асқан кәсіпқой, жауапты, адамгершілік қасиеті жоғары және нәтижелі басшы ретінде қлгі болып келесіз.

Осындай жетістікке жетуде күнделікті қажырлы еңбек, қатаң тәртіп, дамуға деген тұрақты ынта мен соңынан ерте білетін қадір-қасиеттеріңіздің, турғанын дәлелдеп отырсыз.

Сіз жауапты орындарда жұмыс істей келе, Отанымыз — Қазақстан Республикасының дамуы мен өркендеуіне бар күшіңізді салдыңыз, оған «Құрмет» пен «Парасат» ордендерімен лайықты бағаланып, марапатталғаныңыз дәлел бола алады деп білемін.

Осынау мерейтойыңызда Сізге және Сіздің жақындарыңызға зор денсаулық, толағай табыс және береке-бірлік тілеймін!

Құрметпен,
Туңғыш Президент -
Елбасының көмекшісі

А.Бисембаев

77 жас

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Сізді 77 жасқа келуіңізбен шын жүректен құттықтаймын!

Сонау бозбала кезіңізден бастап жұмысқа ерте араластыңыз. Солтүстік Қазақстанның агро саласының дамуына елеулі үлес қосып, қатардағы агрономнан облыс әкімінің бірінші орынбасарына дейін өсіп, білікті маман әрі ұстаз болдыңыз. Советтің қыспағынан өтіп, егемендік алған кезден еліміздің тоқыраған ауыл шаруашылығын көтеріп, беделіңіз артып халықтың құрметіне бөлендіңіз.

Өз ісінің нағыз кәсіпқойы, дана және жауапты басшы болуыңыз арқылы Солтүстік Қазақстан облысының әлеуметтік-экономикалық қалыптасуында елеулі рөл атқардыңыз. Сол үшін Орден «Құрмет», «Парасат», «Алтын барыс» төс белгісімен марапатталуыңыз – ерен еңбегіңіздің нәтижесі.

Қадірлі Құдайберген Қалиұлы! Бүгін жетпістің жетеуіне келген мерейлі жасыңыз құтты болсын! Қазақ халқы үшін киелі жеті саны еселеніп, отбасыңызға құт-береке, молшылық, ырыс әкелсін. Осынау айтулы күні Сізге зор денсаулық, отбасыңызға амандық, береке-бірлік тілеймін!

Құрметпен,

Қазақстан Республикасы
Ауыл шаруашылығының
Бірінші вице-министрі

А. Сапаров

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Сізді 75 жылдық мерейтойыңызбен шын жүректен құттықтаймыз!

Сіз еңбек жолында біліктілігіңіз бен табандылығыңыздың арқасында биік белестерге жеттіңіз.

Саналы өміріңіз айтарлықтай оқиғаларға және пайдалы істерге толы. Парасатты азамат, білікті басшы ретінде қалыптасу жылдарыңыз тәуелсіз елімізбен тығыз байланысты.

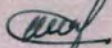
Бүгінде ел мүддесі үшін артыңыздан ерген ізбасарларыңызға үлгі-өнеге көрсетіп жүрген жандардың бірісіз.

Сіздің осы жолда азаматтық парызыңызды қалтқысыз атқаруыңыз жастарға үлгі.

Құрметті Құдайберген Қалиұлы, ер азамат үшін кемеңгер кезең болып саналатын мерейлі жасты қасиетті өлкеде отбасының, ағайынның арасында қарсы алуыңыз өміріңіздегі маңызды оқиға болып саналады.

Алдағы уақытта Сізге мықты денсаулық және отбасының амандығын тілеймін.

Мерейтойыңыз құтты болсын!

Құмар Ақсақалов
Солтүстік Қазақстан облысының әкімі

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Сізді жер жотасы жетпіс беске келген жақсы жасыңызбен құттықтаймын.

Еңбек жолыңызды алақандай ауылда агроном болып бастап, бүкіл аймақтаң айтулы азаматына айналып адал ісідізбен облыс әкімінің орынбасарына дейін жеттіңіз. Бай тәжірибеңізді жастарға үлгі етіп, сан жылдар бойы «Азық-түлік келісімшарт корпорациясы» ұлттық компаниясы» акционерлік қоғамының Солтүстік Қазақстандағы өкілдігінің директоры болып қызмет атқардыңыз. Солтүстік Қазақстан облысының әлеуметтік экономикалық дамуына елеулі үлес қостыңыз. Сіздің басшылық етуіңізбен аталмыш өңірде тәуелсіздіктің алғашқы жылдары агроөнеркәсіптік кешенге жаңа технологиялар енгізілді, мал шаруашылығы мен өсімдік шаруашылығы дамыды. Мемлекеттік қызметпен қоса партияның, қоғамдық ұйымдардың жұмысына да белсенді араластыңыз, депутат болып сайландыңыз.

Ел мен жер үшін төккен теріңіз бен еткен еңбегіңіз еленіп, Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері атандыңыз, «Құрмет белгісі», «Парасат» ордендерімен, түрлі медальдармен марапатталдыңыз.

Бүгінде ұл-қызыңыздан немере сүйіп, көргені мол, берері көп қазыналы қартқа айналып отырсыз.

Қадірлі Құдайберген Қалиұлы! Лайым денсаулығыңыз мықты, ғұмыр-жасыңыз ұзақ, бақытыңыз баянды болсын. Әрбір күніңіз берекелі болып, әрдайым абырой биігінен көріне беруіңізге шын жүректен тілектеспін.

Ізгі ниетпен,

Қазақстан Республикасының
Ауыл шаруашылығы министрі

С. Омаров

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Сізді жеті асудың бел ортасы 75 жасқа толған мерейтойыңызбен шын жүрекпен құптықтаймын!

Сіз бүгінде туған елдің дамуы жолында өзіндік қалпаңбасын қалдырған, елге белгілі, құрметті азаматтардың бірісіз.

Өзіңіздің біліктілігіңіздің, еңбекқорлығыңыздың, табандылығыңыздың арқасында көптеген жауапты жұмыстар атқарып, өзіңіз туып өскен Солтүстік Қазақстан облысының әлеуметтік-экономикалық, білім және ғылыми нысанына өзіндік үлес қостыңыз.

Әсіресе, агроөнеркәсіптік кешеннің дамуына үлкен үлес қосқан, тәжірибелі және таланты басшы болдыңыз.

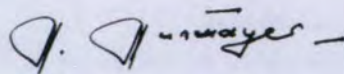
Ауыл қазынасы қарттарымызға қамқорлық жасауға көп көңіл бөліп, жастарымызды тұл мен дәстүрді құрметтеуге, салауатты өмір салтын ұстауға тәрбиеледіңіз.

Абыройлы еңбегіңіздің нәтижесінде Солтүстік Қазақстанның құрметті азаматы, мемлекетіміздегі жоғары «Құрмет», «Парасат», ордендерінің, басқа да көптеген марапаттардың иегері атандыңыз.

Алдағы уақытта да жасыңызға жас қосылтып, өлетіңіздің ортасында аман-есен жүруіңізге тілектестік білдіремін.

Бүгінгі қуанышыңызға ортақтаса отырып, Сізге зор денсаулық, ұзақ тұмыр, отбасыңызға амандық тілеймін!

Құрметпен,
Қазақстан Республикасы
Парламенті Мәжілісінің
Шөбересі

Нұрлан НЫСЫМАЛЫХ

Нұр-Сұлтан - 2020

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Туған күніңізге орай ең жылы және шынайы құттықтауымды қабыл алыңыз!

Сіз еңбек жолыңызды осыдан жарты ғасыр бұрын жоғары білімді елді мекенде агроном ретінде бастаған едіңіз. Аз уақыт ішінде іскерлігіңіз бен өзіңіздің іскерлік қабілетіңізді танытып, білікті өндіріс жетекшілерінің қатарына қосылдыңыз. Соколов атқарушы комитетінің төрағасы, Тимирязев аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы, облыс әкімінің бірінші орынбасары сияқты жауапкершілігі мол қызметтерді абыроймен атқарып, тәуелсіз Қазақстанымыздың гүлденуіне лайықты үлес қостыңыз.

Сіз еліміздің тәуелсіздігінің алғашқы жылдары өңір басшыларының бірі ретінде ауыл шаруашылығы саласын дамытуға, өндіріске жаңа технологияларды енгізуге, машина-трактор паркін жаңғыртуға көп күш-жігер жұмсадыңыз. Бүгіндері Қызылжар өңірі еліміздің астықты облыстарының бірі болып табылады. Оған сіздің қосқан үлесіңіз орасан зор.

Сіздің Қазақстанның гүлденуі жолындағы еселі еңбегіңіз лайықты бағасын алды. Бірқатар ордендер, бірнеше медальдармен марапатталдыңыз, «Солтүстік Қазақстан облысының» Құрметті атағына ие болдыңыз.

Қазіргі кезде қоғамдық жұмысқа белесне араласып, жастарды тәрбиелеуде өз үлесіңізді қосудасыз.

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Қоғам игілігіне жасаған еңбегіңіз үшін ризашылығымды білдіре отырып, Сізге мықты денсаулық, ұзақ ғұмыр және отбасы амандығын тілеймін!

**Құрметпен,
Солтүстік Қазақстан
облысының әкімі**

Қ. Ақсақалов

Петропавл қ.
2022 жыл

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Солтүстік Қазақстан облыстық ардагерлер кеңесінің атынан Сізді, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткерін, Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматын, еңбек ардагерін, облыстық ардагерлер кеңесінің төралқа мүшесін туған күніңізбен шын жүректен құттықтаймын!

Сіз еліміздің еңсерген жетістіктерінің басында тұрған азаматтардың бірісіз. Көп жылдар бойы облыс деңгейіндегі басшылық қызметте ел үшін еселі еңбек еткен жігерлі де жауапты азаматсыз. Осы күнге дейін облыстың дамуына үлесіңізді қосып, ерінбей еңбек етіп келген Сіз әлі де қоғамдық өмірден шет қалған емессіз. Сіздің өскелең ұрпақ бойына патриоттық сезім ұялатып, ел ертеңі-жастардың болашағы үшін атқарып жүрген істеріңіз ауыз толтырып айтарлықтай.

Сіздің өлшеусіз еңбегіңіз облыс төңірегінде ғана емес, республика деңгейінде де белгілі. Ауыл шаруашылығы саласының жілігін шағып, майын ішкен мамансыз. Еліміздің қилы-қилы кезеңдерінде бар күш-жігеріңіз бен қайратыңызды ауыл шаруашылық саласына арнадыңыз. Осы саладағы зор еңбектеріңіз лайықты бағаға ие болды, Сіздің мемлекеттің дамуы жолында атқарған істеріңізбен қоғамдық қызметіңіз жоғары бағаланып, мемлекеттік наградалармен лайықты марапатталдыңыз.

Әріптестеріңіз Сізді ұйымдастырушы, жігерлі де жауапты тұлға ретінде біледі. Алдыңызға келген жастың да, ақсақалдың да бетін қайтарған емессіз. Барлығының өтінішін тыңдап, қолыңыздан келгенше көмектесуге тырысасыз.

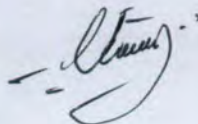
Сіз жан жарыңыз Сәуле Ахметжанқызымен қазіргі таңда, үлгілі тәрбие берген балаларыңыздан немере сүйіп отырған ардақты атасыз.

Ел басқарып, қоғамдық жұмысқа белсенді араласумен қатар, бала тәрбиесіне де уақыт таба білген Сіз, немерелеріңіз үшін үлгі, тау тұлғасыз.

Құрметті Құдайберген Қалиұлы! Осы қуанышты күні Сізге зор денсаулық, ұзақ та баянды ғұмыр, отбасыңызға береке-бірлік тілеймін!

Ізгі ниетпен,

Солтүстік Қазақстан облыстық
ардагерлер кеңесінің төрағасы

Е.Елеусізov

25 қазан 2022 жыл
Петропавл қаласы

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Сіздің айтулы 77-жылдық мерейтойыңызға орай шын жүректен шыққан құттықтауымды жолдауға рұқсат етіңіз.

Сіз Қазақ ауылшаруашылық институтының ғалым агрономы мамандығын үздіктікпен тамамдадыңыз.

«Интернационал» совхозы агрономынан Солтүстік Қазақстан облысының Бірінші орынбасары лауазымына дейін өрледіңіз.

Құнарлы Солтүстік Қазақстан жерін өңдеу мақсатымен, қас патриоттылығыңызбен, 18 жасыңыздан бастап 60 жыл бойы өмір жолыңызды ауылшаруашылық саласына арип келесіз.

Тәжірибелі диқаншы бола отырып, облыстың әлеуметтік-экономикалық дамуына қосқан үлесіңіз жоғары бағалануда, ал аграрлық саладағы жетістіктеріңіз бүкіл халықтың игілігіне айналды.

Сіз ерекше іскерлік қасиет таныта отырып, облыстың, аудандар мен шаруашылықтар мүддесі үшін көп іс тындырдыңыз да тындырып келесіз.

Сондықтан, таудай мәдениетіңіз, кәсібилігіңіз бен ұйымдастырушылық қабілетіңіздің арқасында әріптестер мен жұртшылық алдында құрметке ие болдыңыз.

Білгір басшы ретінде, қызметіңіз лайықты бағаланып, «Парасат», «Құрмет» ордендерінің абыройлы кавалері, Солтүстік Қазақстан облысының Құрметті азаматы атақтарына иесіз. Сіздің еңбегіңіз Үкіметтің көптеген үлкен наградаларымен аталып келеді.

Сізге, Құдайберген Қалиұлы, мықты денсаулық, отбасыңызға амандық-саулық, бақыт және табыс тілеймін! Немере, шөбере, шөпшектеріңіздің қызығына бөленіп 100 жас жасаңыз! Игі тілегім қабыл болсын!

Ізгі тілекпен,
Шал ақын ауданының әкімі

 Рахат Смағұлов

Сергеевка қ. 2022 жыл

*Құрметті Аға Құдайберген Қалиқы
және Сауле Ахметжанқызы!*

Сіздерді алты алашқа танымал **60** жылдық тойларыңызбен шын жүректен құттықтаймыз! Осы жылдар бойы бір-біріңізге деген сүйіспеншіліктеріңіз бен сыйластықтарыңыз, отбасыңыздың берекесі мен бакыты артты.

Сіздер — махаббаттын, адалдыктын және достыктын үлгісісіздер.

Бірге өткізген жылдарыңыздағы қуаныштар мен қиындықтарды бірге жеңіп, шынайы өмірдің тамаша үлгісін көрсеттіңіздер.

Бастан өткен аурулар артта қалсын, алда тек қуаныш, күлкі және тыныштық күтсін!

Балаларыңыздың, немерелеріңіз бен шөберелеріңіздің қуанышы мен бакытында сіздердің де еңбектеріңіз бар. Сүйіспеншілік пен қуаныштарыңыз әрдайым мол болсын! Тойларыңыз құтты болсын!

Игі тілектерімен
Башировтар отбасы

Петропавл қаласы
2024 жыл 25 қазан

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Сізді, Солтүстік Қазақстан облыстық ардагерлер кеңесінің атынан 75 жасқа толу мерейтойыңызбен шын жүректен құттықтаймын!

Еңбек жолыңызды Тимурязев ауданының Хмельницкий атындағы кеңшардың бас агрономы қызметінен бастап Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары деңгейіне дейінгі баспалдақтарға ешкімнің қолдау-көмегіне сүйенбей, өз қажыр-қайратыңыздың, біліміңізбен парасаттылығыңыздың арқасында көтеріліп, өңіріміздің экономика, ауылшаруашылық салаларының дамуына, елдің көркеюне, халықтың әлеуметтік-тұрмыстық жағдайларының жақсарту жолында үлкен жетістіктерге жеттіңіз. Сіздің еңбек жолыңыздағы табандылығыңызбен, құлшынысыңыз кейінгі толқынға үлгі-өнеге.

Құрметті еңбек демалысында жүрсеңіз де қоғамдық өмірден қалыс қалмай, аға буын өкілдерінің тұрмыстық, әлеуметтік мәселелерін шешуге мұрындық болып жүрген азаматсыз.

Сіздің белсенділігіңізбен облыс орталығында бөй көтерген мешіт, жұртшылықтың игілігіне, қаламыздың көркіне айналып отыр. Сол үшін көптің айтар алғысы шексіз.

Ұзақ жылғы еңбек жолында мол тәжірибе жинақтаған, адамгершілік пен ізгілікті қағида етіп ұстанған Сіз облыстық ардагерлер Кеңесі президиумының мүшесі ретінде жастарға ақылшы, қарттарға қамқоршы болып ел, халық алдындағы азаматтық борышыңызды бір кісідей атқарып жерлестеріңіздің құрметіне ие болудасыз.

Еңбекте толағай табыстарға жетіп, бірнеше орден-медальдармен марапатталып, Қазақстан Республикасына еңбегі сіңген қайраткер, Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы атағына ие болдыңыз.

Алдағы уақытта, Сізге және сіздің отбасыңызға зор денсаулық, бақыт, береке, ынтымақ, бірлік, ұзақ ғұмыр тілеймін! Отбасыңыздың қамқоршысы, тірегі болып жүре беріңіз! Жұбайыңызбен бірге балаларыңыздың, немерелеріңіздің қызығын көре беруіңізге алла нәсіп етсін!

Ізгі ниетпен,

Солтүстік Қазақстан облыстық
ардагерлер кеңесінің төрағасы

Е.Елеусізov

25 қазан 2020 жыл
Петропавл қаласы

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Сізді 70 жас мерейтойыңызбен шын жүректен құттықтаймын!

Сіз бұл жасқа абырой арқалаған айтулы жылдарды артқа тастап, еселеп еткен еңбектің жемісін көріп, халқымыздың қадірлісі, еліміздің елеулісі болып, тұғырлы тұлғаға айналып жеттіңіз.

Сіз шыққан биік белестер, жеткен жетістіктер өзіңізден кейінгі оскелең ұрпаққа өнеге.

Еңбектегі өмірбаяныңыз қашан да ізденіске, ізгілікке толы болғанын замандастарыңыз, әріптестеріңіз және кейінгі буын өкілдері жақсы біледі.

Өзіңіздің адал еңбегіңізбен, жоғары жауапкершілігіңізбен, адамдарға деген кеңпейілдік, қайырымдылығыңызбен үлкен сый-құрметке ие болып, қызметтік міндеттерге берілгендік және жауапкершілікпен қараудың үлгісіне айналдыңыз.

Мерейтойыңызбен тағы да құттықтай отырып, Сізге зор денсаулық, қажымас қайрат, сарқылмас дәулет, мәңгі тозбас асылдай ғұмыр, жадырап шыққан күндей мейірім, өмірдің қуаныш-қызығын тілеймін!

Құрметпен,
Қазақстан Республикасы
Президентінің Іс Басқарушысы

А. Бисембаев

Қ.Қ. Қалиевқа

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Өміріңіздені айтулы оқиға — 70 жасқа толуыңызға орай шынайы құттықтауымды қабыл алыңыз!

Еңбек жолын кеңшар агрономынан бастап, өзіңізді білім маман, білікті басшы ретінде танытқан Сіз облыс әкімшілігі басшысының орынбасары, кейін облыс әкімінің бірінші орынбасары лауазымына дейінгі баспалдақтардан өттіңіз.

Шәуелсіздіктің алғашқы жылдары өңірдің агроөнеркәсіптік кешені басшыларының бірі ретінде Сіз мал шаруашылығы мен өсімдік шаруашылығына жаңа технологияларды белсенді түрде енгізіп, машина-трактор паркін жаңалармен айналыстыңыз.

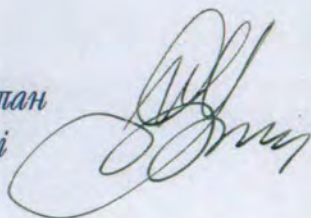
Сіздің бай кәсіби және өмірлік тәжірибеңіз, тұнған өлке еңбеккерлерінің мұң-мұқтажын жақсы білуіңіз жерлестеріңіз бен әріптестеріңіздің арасында Сізде абырой-бедел сыйлады.

Еңбектегі, мемлекеттік және қоғамдық қызметіңіз Отанның лайықты марапаттарымен бағаланды.

Осынау салтанатты күні құрметті Құдайберген Қалиұлы, ісіңізге сәттілік, мықты денсаулық, отбасыңызға иілік тілеймін!

Құрметпен,

Солтүстік Қазақстан
облысының әкімі

Е. Сұлтанов

Петропавл қ.

2015 жыл

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Сізді 70 жасқа толан мерейтойыңызбен шын жүректен құттықтаймын!

Қазақ ауылшаруашылық институтын бітіріп, қалап алған мамандықтың қадірін, ең бастысы — ел үшін аса қажеттігін айқын сезіне қызметке кірістіңіз.

Жоғары білімді маман ғана емес, биік адамгершілігіңізбен «Интернациональнның» совхозының камсамал комитетінде соңыңыздан жастарды ерте білдіңіз.

Сол совхозда директор, Шимирязев аудандық коммунистік партиясының бірінші хатшысы болып жоғары жауапкершілік пен біліктілік көрсетіп, өсіресе, ауыл шаруашылық саласын дамытуға қосқан үлесіңіз зор болды.

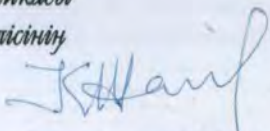
Соколов аудандық депутаттар атқару Кеңесінің Шөрағасы бола жүріп, халықтың ел-ауқатын арттыру мен экономиканы көтеруге бағытталған заңдардың ел ішінде жүзеге асуына атсалыстыңыз.

Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің орынбасары, бірінші орынбасары лауазымдарында Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың сенімін абыроймен атқарып, сарабдал саясатын жүргізуге күш-жігер салдыңыз. Сіздің жетекшілігіңізде ұтқыр ізденістер мен ұлан-айыр істер атқарылды.

Мемлекетке сіңірген еңбегіңіз, өңір дамуына қосқан белсенді қоғамдық қызметіңіз үшін «Солтүстік Қазақстан облысының құрметті азаматы» атандыңыз.

Бүгінгі мерейлі күніңізбен құттықтай отырып, Сізге зор денсаулық, ұзақ ұмыр, отбасыңызға құт-береке тілеймін.

Құрметпен,
Қазақстан Республикасы
Парламенті Мәжілісінің
Шөрағасы

Қабиболла Жақыпов

Астана қаласы, 2015 жылғы қазан

Құрметті Құдайберген Қалиұлы !

Өзіңді – Республикамыздың ауыз толтырып айтарлық азаматы, көрнекті мемлекет қайраткері ретінде 70 жасқа толған мерейтойыңмен құттықтаймыз!

Адам - өз өмірінің сәулетшісі. Даралар да, қаралар да, даналар да қонақ болып өтетін мына дүниеде әркім өз соқпағын өзі сомдайды. Оның мәнді де, сәнді де, мағыналы да мазмұнды болуы сол өмір иесінің қарымы мен қасиетіне байланысты.

Өзіңнің туған жерің - Солтүстік Қазақстан ұлылар мекені деп орынды айтылады. Әр жыл сайын осы топырақта туған ұлылардың мерейлі мерекелерін атап өтіп, халыққа сіңірген еңбегі жарияланып жатады. Солтүстік Қазақстан өңірі адам талантына бай жер зой. Оған дәлел осы өңірдің атын ерекше шығарған Мағжан Жұмабаев, Сәбит Мұқанов, Ғабит Мүсірепов, Герольд Бельгер, Иван Шухов, Мұрат Айтхожин, Ғазиз Ташенов, Ебней Бөкетов сияқты дарынды жазушылары мен залымдары. Бұл деректер - Солтүстік Қазақстан өңірінің талант нәрінің тамырын тереңнен тартқан сарқылмас бұлағы екендігін көрсетеді.

Ел Басының терең және кемеңгерлік саясатының нәтижесінде, біздің Қазақстан өтпелі кезең қиындықтарынан сүрінбей өтті және әлемдік қоғамдастықта өзінің нақты орнын алды. Тәуелсіздік жылдарында, Ұлттық инновациялық жүйесі негізінде Қазақстан шикізаттық бағыттан экономиканың диверсификациясына өте жылдам бағыт алды, оның ішінде Солтүстік Қазақстанның орны ерекше.

Бүгінде, Солтүстік Қазақстанда Елбасының тапсырмалары облыстың әкімі Е. Сұлтановтың басшылығымен ойдағыдай орындалып жатыр.

Өзің, Қазақ мемлекеттік ауыл шаруашылығы институтын ойдағыдай бітіріп, қарпайым агрономнан Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары қызметіне дейін көтерілдің.

Сол жылдары елімізге сіңірген еңбегің жосары базаланып, көптеген ордендермен, медальдармен, мақтау қағаздарымен марапатталдың.

Өзіңнің ақыл парасатыңмен өмірдегі көрген мол тәжірибең әлі де көптеген жылдар тәуелсіз елімізге мол жемісін беретініне сенімдіміз. Жылдардың салмағы мен таздырдың ауыртпалығы Өзіңнің алып тұрғанды ақылмен көтеріп, қатарымызда жүре беруіңді қалаймыз және інілік парызынды абыроймен атқарып жүргеніңді жосары базалаймыз.

Қадірлі Құдайберген Қалиұлы! Осы торқалы тойың құтты болып, еңбегің жемісті болуына тілектеспіз. Отбасыңа береке, бақыт, Өзіңе денсаулық, ұзақ әрмыр және амандық тілейміз.

Тілек білдірушілер,

Қазақстан Республикасы
Ұлттық Ғылым академиясының академиктері,
Солтүстік Қазақстан облысының
Құрметті азаматтары

3. Молдахметов

Е. Шайхүтдінов

2015 год

Аса қадірменді Құдайберген Қалиұлы!

Сізді асқаралы абыздықтың шыңы - 70 жасқа келу мерейтойыңызбен шын жүректен құттықтаймыз. Сіз осынау белес биігіне елге танымал абыройыңызбен жетіп, халқыңызға ардақты азамат ретінде жұрт шапанаатына бөленіп отырсыз.

Шығып отырған жасарғын белес, мерейлі қуаныштарыңыз ұзағынан болмай демекші!

Адал еңбектің, қаржымас қайраптың тұлғақты ізденістің арқасында мектеп бітіре салып жалынды жастардың топ басшысы болып Алматы қаласындағы Ауылшаруашылық институтының «талым-агроном» мамандығы бойынша білім алып, ауылда агроном, совхоз директоры қызметінен бастап, Облыстық партия органдарында, Облыс әкімінің Бірінші орынбасары жауапты қызметтерінде болып, қайнаған саясаттың бел ортасында жүрдіңіз. Жаңа Қазақстанның егеменді, Тәуелсіз мемлекет болуына тікелей ат салысып, еліміздің дамуына қатысты өмірдің сан тарау соқпақтарынан, сан қилы сынақтарынан сүрінбей өтіп келесіз.

Осы таңда адам өмір жолының асқар биігі — **Жетпістің** шыңына шығып отырған Сізді, халық мемлекетіміздің қайраткері, барша жұмырын **Қызылжар** өңірінің болашағына арнаған зиялы азамат ретінде таниды.

Рухани күш қуатыңыздың молдығымен, өресі биік, парасат тереңдігімен бүгінде қандай құрметке де лайықтысыз!

Сіздің орасан еңбекпен атқарған көлемді істеріңіз бен баянды қызметіңіз мемлекет тарапынан өте жоғары бағаланып: «Знак Покета» ордені, «Солтүстік Қазақстан облысының Құрметті азаматы» атауыңыз ел жүрегінен Сізге лайықты берілген жоғары баға деп білеміз. Сіздердің қызықты да, өнегелі өмір жолдарыңыз оның дәлелі.

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Сізді мерейтойыңызбен құттықтай отырып, шұақты шаңырағыңыздың алтын діңгегі - **Сәуле апамызбен** әнді де мәнді ұзақ жұмыр жасап, үйіңіздің базары, көңіліңіздің ақсары балаларыңыз бен немерелеріңіздің қызығына тоймаңыз демектін!

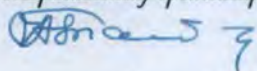
Жетпіс жас - шын абыздың жасы! Осы жасқа ешбір баямсыз, шынайы, шын болмысыңызбен келдіңіз! Ендеше, абыз жасыңыз құтты болсын дейміз, қадірлі **Құдайберген ана!**

Ізге тілектен,

Жерлесіңіз-Көбештен, Қазақстан Республикасы

Парламенті Мәжілісі Пәрағасының орынбасары,

генерал-лейтенант

Абай Масолатов

Астана-2015

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Сізді туған күніңізбен шын жүректен құттықтаймын.

Сіз мемлекеттік қызметте жүріп, еліміздің дамуына аянбай еңбек етіп, Тәуелсіз Қазақстанның гүлденуіне сүбелі үлесіңізді қостыңыз. Көп жылдан бері Солтүстік Қазақстан облысын өркендету жолында, талай белес-биіктерден өткен жігерлі азаматсыз. Совхоз агрономынан облыс әкімінің бірінші орынбасарына дейінгі даңқты еңбек жолын бастан өткердіңіз. Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында өңірімізде агроөнеркәсіп кешеніне жаңа технологиялар енгізуге, мал және егін шаруашылығын дамытуға, машина-трактор паркін жаңартуға тікелей атсалысқаныңыз халықтың есінде.

Бойыңыздағы еңбекке адал, мақсатқа берік қасиеттеріңіздің арқасында, әр уақытта өз ортаңыздың қадірменді ақсақалы, перзенттеріңіздің арасында тәлімді ақылшы болып аман-есен жүре беріңіз. Сіздің өмірлік бай тәжірибеңіз бүгінгі жас буын үшін әрдайым қажетті әрі қастерлі құндылық болып табылады.

Бүгін де қоғамдық өмірге араласып, жастарымызға өнеге көрсетіп келесіз. Сіздің әр жеңісіңіздің артында өмірлік жарыңыз Сәуле Ахметжанқызының өлшеусіз еңбегі тұр.

Құрметті Құдайберген Қалиұлы және Сәуле Ахметжанқызы!

Осындай тамаша күні, отау құрғандарыңызға 60 жыл толып отыр. Мерейтойларыңыз ұзағынан болсын. Шынайылық пен сыйластық мекен еткен отбасы ретінде көпке үлгі бола білдіңіздер. Балаларды өсіріп, тәрбиелеп, еліміздің бетке ұстар азаматтары қатарына қостыңыздар. Сүйікті ата мен әже ретінде балалар мен немерелер, шөберелердің қызығын көріңіздер. Отбасыңызға береке, баянды бақыт пен қуаныш тілеймін. Мерейтой құтты болсын!

Құрметпен,
Солтүстік Қазақстан
облысының әкімі

Ғ. Нұрмұхамбетов

Петропавл қ., 2024 ж.

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Сізді өмірдегі жан серігіңіз Сәуле Ахметжанқызымен отау құрғаныңызға 60 жыл толған мерейтойыңызбен және осы күнмен түспа-түс келген туған күніңізбен шын жүректен құттықтаймын.

Бүкіл еңбек жолыңызды еліміздің ауыл шаруашылығы саласына арнадыңыз, өзіңіз туып-өскен өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуына, гүлденіп өркендеуіне үлкен үлес қостыңыз.

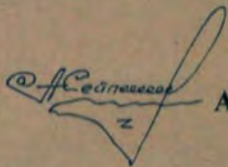
Өзіңізді білікті басшы, өз ісінің маманы, мықты ұйымдастырушы, үлкен жауапкершілігі бар ұстаз ретінде танимын. Сізден шәкірт ретінде тәлім-тәрбие алғанымды мақтан тұтамын.

Сіздің әр жеңісіңіздің артында өмірлік жарыңыз Сәуле Ахметжанқызының өлшеусіз еңбегі тұр деп білеміз. Бүгінде 60 жыл бірге өмір сүрген бақытты отбасында тәрбиеленіп жатқан ұрпақтарыңыз атасы мен әжесін үлгі тұтатынына кәміл сенеміз.

Қадірлі Құдайберген Қалиұлы және Сәуле Ахметжанқызы! Лайым денсаулықтарыңыз мықты, ғұмыр-жастарыңыз ұзақ, бақыттарыңыз баянды болсын. Әрбір күндеріңіз берекелі болып, әрдайым абырой биігінен көріне берулеріңізге тілектеспін.

Ізгі тілекпен,

Қазақстан Республикасының
Ауыл шаруашылығы министрі

А. Сапаров

УВАЖАЕМЫЙ
КУДАЙБЕРГЕН КАЛИЕВИЧ !

Ректорат, коллектив Высшего технического колледжа Северо-Казахстанского университета горячо и сердечно поздравляют Вас с юбилеем – 50-летием со дня рождения.

Более 30 лет вашей трудовой жизни на всех участках работы Вы отдавали свои знания, силы и опыт порученному делу. Где бы Вы не работали, Вас всегда отличали принципиальность, уважение к людям, полная самоотдача доверенному участку работы. Вы прошли большую школу жизни и самоотверженным трудом сумели заслужить авторитет и уважение товарищей по работе, руководителей города и области, североказахстанцев, внесли большой вклад в развитие экономики области. Мы знаем Вас, Кудайберген Кадиевич, как чуткого и отзывчивого товарища, добросовестного и ответственного работника, честного и порядочного человека, хорошего семьянина. И не случайно Ваш жизненный путь отмечен многими званиями и наградами.

В день Вашего 50-летия примите, уважаемый Кудайберген Калиевич, наши поздравления и наилучшие пожелания за Ваш безупречный и добросовестный труд.

Искренне желаем Вам доброго здоровья, счастья, благополучия и дальнейшей плодотворной работы на благо нашей Северо-Казахстанской области.

РЕКТОР ВТК
Д.Т.Н., ПРОФЕССОР

Г. МУТАНОВ

ҚҰРМЕТТІ

Құдайберген Қалиұлы!

Сізді елеулі 50-жылдық мерейтойыңызбен шын жүрек-
тен құттықтаймыз.

Сіздің кеңшар агрономынан Солтүстік Қазақстан об-
лысы әкімінің бірінші орынбасарына дейінгі еңбек жолыңыз
іскерлік пен табандылықтың үлгісі. Қандай қиын қыз-
метте жүрсеңіз де Сіз еңбек адамдарының мүдделерін
түсіне біліп, село еңбеккерлерінің қамқоршысы болдыңыз.

Мемлекет органдары мен шаруашылықтарының ең
жауапты салаларында еңбек етсеңіз де, Сіз азаматтық
борышқа адалдығыңызды мейірімділігіңізді, жоғары ру-
хани мәдениеттілігіңізді сақтай білдіңіз.

Сіздің жетекшілігіңізбен агроөнеркәсіп кешендерін
қайта құру бағытында, қала және облыс өмірінің бар-
лық салаларын тұрақтандыру мақсатында көптеген
жұмыстар жүргізілді.

Сондай-ақ, Сіз солтүстікқазақстандықтардың дос-
тығы мен келісімін нығайту жұмыстарын да білікті
жүргізудесіз.

Қалалықтар Сізді іскер және белсенді ұйымдасты-
рушы, сонымен қатар қарапайым адам ретінде біледі.

Елудің асуларынан өткелі отырған торқалы тойы-
ңызда біз Сізге, Құдайберген Қалиұлы, зор денсаулық,
отбасыңызға бақыт тілейміз.

Сіздің әр бастауыңыз және мемлекеттік қызметіңіз
сәттілікке ал өміріңіз халықтар алғысына толы болсын.

Құрметпен:

Қала
әкімі

П. ХОДЕЕВ

Қалалық Мәслихат-
депутаттар Жиналысының
хатшысы

Н. КУШТАЛОВА

*Уважаемый
Мухайберген Кариевич!*

В торжественный День Вашего пятидесятилетия коллективы Северо-Казахстанского областного Комитета по земельным отношениям и землеустройству и Северо-Казахстанского филиала ГосМНУЗер передают Вам самые сердечные поздравления и пожелания.

Уроженцу Северо-Казахстанской области на протяжении более 30 летней трудовой деятельности Вы прошли большой и славный путь от агронома отделения до первого заместителя акима Северо-Казахстанской области.

Своим трудом Вы внесли большой вклад в развитие сельского хозяйства нашей области о чем свидетельствуют высокие государственные награды.

Вы твердо стоите на позиции проводимых реформ в нашей стране, в том

уро и зерельной. Вы проводите оеормную
боту по реоормированию сера, созданию
нних условий для эрфективного функциониро-
ния различных форм хозяйства на земле.
Мы ощущаем Ваше понимание и постоянную
верку всей землеустроительной службе
шей области.

Вас, Мурайберген Кариевич, отличает высокое
ство ответственности, широта интересов, большое
удоробие, исключительная доброжелательность совеща-
аяся с грубкой принципиальностью и требователь-
стью. Всем этим Вы заслужили большое уважение и
попирет среди друзей и товарищей, во всех
ектывах, с которыми связаны по работе.

Дорогих Вам лет счастливой жизни,
крепкого здоровья, семейного счастья и воевских
благ.

Председатель
астного комитета
зерельных отношений
землеустройство

Директор
бухгалтера
ос. 1982 г. 20

В. Савченко

В. Савченко

В. Каранов

В. Каранов

Уважаемый Кудайберген Калиевич!

От имени землеустроительной службы области горячо и сердечно поздравляем Вас с юбилеем – 55 летием со дня рождения!

Более 34 лет Вы трудитесь на различных должностях хозяйственного, партийного и государственного руководства. Вами пройден нелегкий путь от агронома отделения до первого заместителя акима области. Ваши незаурядные способности проявились, когда Вы работали директором совхоза, за что были награждены орденом «Знак Почета» и медалью «За освоение целинных земель».

В течение пятнадцати лет Вы находитесь на руководящих постах районного и областного уровня.

Большой практический опыт, знание дела и трудолюбие, высокая эрудированность, скромность и простота в общении и внимательное отношение к людям снискали Вам авторитет и признательность со стороны специалистов и работников всех отраслей народного хозяйства области, где Вы трудитесь.

Глубоко понимая перестроечные процессы в стране, Вы на всех участках своей работы с большим чувством долга и ответственности перед народом отдавали и отдаете себя порученному делу.

От всей души желаем Вам, Кудайберген Калиевич, крепкого здоровья, долгих лет жизни, творческих успехов!

Счастья Вам и благополучия в семье!

**Председатель
комитета по управлению
земельными ресурсами**

С. Кунанбаев

**Начальник областной
государственной земельной
инспекции**

К. Сейдахметов

**Директор
Северо-Казахстанского
ДГП ГосНИЦзем**

С. Амренов

*"Азық-түлік корпорациясы"
АҚ Солтүстік Қазақстан
облыстық өкілдігінің директоры
Қ. Қ. Қатметовқа*

Құрметті Құдайберген Қатметов!

Сіздің айтулы мерейтойыңыз — туаныңызға 60 жыл толуына байланысты шын жүректен құттықтауымды қабыл алыңыз!

Еңбек жолын агрономдықтан бастаған Сіз Солтүстік Қазақстан облысының бірнеше аудандарында көп жылдар бойы партия және кеңес органдарын ойдағыдай басқардыңыз.

Сіз мемлекетіміздің қалыптасуының жауапты кезеңінде өңірдің экономикалық және әлеуметтік дамуына қыруар күш-жігер жұмсай отырып, 10 жылдан астам облыс әкімінің бірінші орынбасары болдыңыз.

Елімізде агроазық-түлік бағдарламасы ойдағыдай жүзеге асырылып жатқан бүгінгі таңда Сіз "Азық-түлік корпорациясы" АҚ, Солтүстік Қазақстан өкілдігінің басшысы ретінде оны орындауға белсене қатысып жүрсіз.

Сіздің еңбегіңіз мемлекеттік және қоғамдық қызметіңіз Отанымыздың мақалаттарымен лайықты түрде бағаланды.

Сіздің жоғары кәсіпқойлығыңызды, ұйымдастыру қабілетіңіз бен адами қасиеттеріңізді еңбектес әріптестеріңіз таниды және құрметтейді.

Осы бір салтанатты күні Сізге, құрметті Құдайберген Қатметов табыс, барлық бастамаларыңызға сәттілік, мықты денсаулық және отбасыңызға амандық-саулық тілеймін.

**Солтүстік Қазақстан
облысының әкімі**

Тайыр МАНСУРОВ

2005 жылғы 25 қазан.

**Уважаемый
Кудайберген Калиевич !**

Горячо и сердечно поздравляю Вас со знаменательным событием - шестидесятилетием со дня рождения!

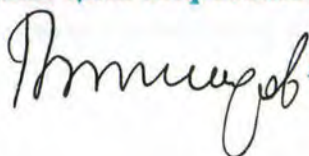
Ваша трудовая деятельность, пройденный жизненный путь - достойный пример служения на благо Родины, проявления высоких волевых качеств, профессионализма, глубокого видения и понимания общественных проблем, умения их решать.

Ваша биография тесно связана с областью и городом, достижения и проблемы которых для Вас были и остаются личным делом, нравственным долгом.

Благодаря глубоким знаниям, профессионализму, умению разбираться в сложных производственных вопросах, Вы снискали всеобщее уважение деловых кругов, коллег, общественности города.

В день юбилея желаю Вам, уважаемый Кудайберген Калиевич, крепкого здоровья, семейного счастья.

Пусть благополучие, удача будут с Вами во всех делах, а Ваша энергия, деловитость и упорство в достижении цели сопровождают долгие годы.

 В. Никандров

г.Петропавловск, 2005г.

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

Қазақстан Республикалық Ардагерлер ұйымының Орталық кеңесінің төралқасы атынан Сізді еліміздің қадірлі азаматы ретінде бүгінгі 60 жасқа толған кемел жасыңызбен құттықтаймын.

Осы мағыналы ғұмырыңызда біліміңізді өмір тәжірибесімен жинақталған біліктілікке ұштастырып, еңбексүйгіштігіңіз, табандылығыңыз және мақсаткерлігіңіз арқасында мәртебеңізді өсірген, беделіңізді көтерген абыройлы қызметтің талайын қатардағы қарапайым бөлімше агрономынан үлкен мемлекеттік басшы Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары дәрежесіне дейін көтерілдіңіз.

Бойыңыздағы осындай қасиеттер Сізді өріптестер, жора-жолдастарыңыз, ағаларыңыз бен інілеріңіз, облыстың барша жұртшылығы алдында үлкен құрметке бөледі.

Бүгінде саяси дүние танымыңыздың кеңдігі, нарықтық қатынастар заңдарын терең меңгеруіңіздің арқасында тәуелсіз Қазақстанның Елбасы жүргізіп келе жатқан стратегиялық жаңғырту реформаларын жүзеге асыруға өлшеусіз үлес қосып келесіз.

Қадірлі Құдайберген Қалиұлы!

Сізге айтулы мерейтойыңыз күні шын жүректен зор денсаулық, ұзақ ғұмыр, отбасыңызға ордайым бірлік-береке, баянды бақыт, тұған Қазақстанның гүлденуі жолындағы еңбегіңізге сарқылмас жігер тілейміз. Уақыттың үнімен үндесіп, уақыттың көшімен бірге көшуге жазсын!

Құрметпен,

Қазақстан Республикасы

Ардагерлер ұйымы

Орталық кеңесінің төрағасы

 М.Сағдиев

Құрметті

Құдайберген Жалиұлы!

Сізді Пайғамбар жасына толуыңызбен
шын жүректен құтықтаймыз!

Біз сізді және сіздің жанұяңызды
өзімізге үлгі тұтамыз. Сізбен бірге
қызметтес, дәмдес болғанымызға
мақтанышпен еске алып отырамыз.
Сіз кешегі қазақтың алыптары Сәбит,
Ғабиттердің батасын алып, бүгінгі
еліміздің мақтаныштары Қәкімбек
Салықов, Мақтай Рамазанұлы,
Даниал Кенжсетайұлы, Хаджұмұрат
Ыбырайұлы тағыда сол сияқты
Ірілермен дәмдес, қызметтес болып ел
сенімін ақтаған Солтүстік өңірінің
ел ағасысыз.

Құрметті аға жасайберіңіз біз
соңыңыздан ере берейік, ел тыныш болсын!

Құрметпен Сматаевтар жанұясы!

Талшық елді мекені
2008 жыл

*Құрметті Құдайберген Қалиұлы!
Сәуле Ахметжанқызы!*

Біз сізді Алтын той-қосылғандарыңызға құттықтаймыз, Құтты болсын! Мұндай мерейлі күні көңілге тек жақсы ырым, ыстық, ықылас орнығып, небір қуанышты лебіздерді арнағымыз келеді. Тәңір ұзағынан сүйсіндіріп, қуанышыңыздар таусылмасын. Аға-тәте екеуіңіз бақытты өмір сүріңіз, немере сүюге шаршамаңыздар, олардың балаларын көруге жазсын! «Адамның күні-адаммен» деп айтқандай өмір жолында Сіздей жақсы бір жанменен кездесіп, ғұмырлық жолдас болғанымызға қуанамыз осы бір ыстық сезімді бойда сақтап жүргенге не жетсін! Немереңіз Даниял Ел азаматы болсын, Елдің, туыстардың, қорғанышы болсын, Республиканың Премьері болсын! Ешқашан туларыңыз жығылмасын!

Игі тілекпен, Жүсіп, Күләш Бәшировтер отбасы
25.10.2014 ж.

Уважаемый Кудайберген Калиевич!

Примите самые искренние и тёплые поздравления по случаю Вашего знаменательного юбилея — 80-летия со дня рождения!

Ваш жизненный путь — это пример безупречного служения делу, искренней преданности своим принципам и высоким нравственным идеалам. Ваша активная жизненная позиция, мудрость, богатый опыт и человеческая доброта заслуженно снискали Вам глубокое уважение и признательность со стороны коллег, друзей, родных и всех, кто имел честь работать и общаться с Вами.

За эти годы Вы проявили себя как человек большого ума, внутреннего достоинства и крепких жизненных убеждений. Ваш вклад в развитие профессиональной сферы, общественной жизни и воспитание подрастающего поколения — значителен и поистине достойный восхищения. Вы были и остаётесь для многих авторитетом, наставником и примером порядочности, ответственности и трудолюбия. На всех рубежах работы, вы много сделали для Северо-Казахстанской области, в том числе для сельского хозяйства.

От всей души желаем Вам крепкого здоровья, бодрости духа, семейного тепла и благополучия. Пусть каждый день приносит радость и удовлетворение, а рядом всегда будут близкие люди, искренне любящие и уважающие Вас. Пусть в Вашем доме царят мир, согласие и добрые улыбки родных.

С Юбилеем!

**С глубоким уважением,
Нуржан БИМЕНДИН**

8

ЖЫР-ШАШУ

БІЗДІҢ КӨШ – АЛАТАУДАЙ АСҚАҚТЫ КӨШ

Құдайбергенге

Қыран қанат

Келіпсің Құдайберген елу беске
Біз үшін,
Ол көктемгі сең емес пе?!
Нұрлы өмір, қыран қанат кезеңі ғой,
Дауылпаз асау күндер келеді еске.
Елу бес – егделіктің бастамасы
Оның жоқ
Мықтылықтан басқа бәсі
Келіп тұр құттықтауға
Зор тойыңмен
Қазақтың ескі, жаңа астанасы.
Шағрап бар, Есенгелді, Дәулетпенен,
Мақтайлар
Қандай тойды сәнді етпеген?!
Біздің көш – Алатаудай асқақты көш,
Өзіңе сыйлап құрмет арнатты өлең.
Қазағым тәуелсіз ел ұмтылды алға
Молайтсын
Жылдан жылға құтымды Алла.
Арманың Құдайберген орындалсын
Баянды бақыт орнап Қызылжарға.
Көндікпес
Көп кірбіңге заман салған.
Өмірің дос, жаранға тәмамдалған.
Жылма, жыл
Тойласаң да мол хақың бар,
Апаттан ауыр жолда аман қалған.
Ағаңмын
Тірліктегі дәурені өлең
Өзіндей өріс барға тәубе деген.
Бауырым 55-ің құтты болсын
Қоса ағар,
Жан қосағың Сәулеменен.

25 қазан 2000 ж.

Қажымұраттың айтқаны

Нарықтың болсақ басын құрап келген,
Жігіт көп,
Құтты өлкеге шырай берген.
Әкімдер келіп жатыр,
Кетіп жатыр,
Мызғымас Қызылжарда Құдайберген.

25 қазан 2000 ж.

Менің батам

Құдайберген Қалиевке арнадым
Бисмилла деген дүр бата,
Құраннан туған нұр бата.
Бір Алла қолдап әрқашан,
Жарылқап, жебеп жүр бата.
Жамандық қуып жетпесін,
Жақсылық бастан кетпесін.
Есен сау болып дос жаран,
Қайғы қасірет шекпесін.
Ұлыңа берсін тереңдік,
Қызыңа берсін ерендік.
Қызыр қонсын төріңе,
Шаңыраққа берсін кемелдік.
Біржан сал, Ақан серінің салтын
Сегіз Сері, Үкілі Ыбырайдың даңқын берсін.
Тәттімбеттің тереңдігін,
Құрманғазының ерендігін,
Шал ақынның өрендігін берсін.
Қаз дауысты Қазыбектің тапқырлығын,
Әйтеке бидің айтқырлығын,
Төле бидің кемелдігін берсін.
Кенесары, Наурызбайдың намыскерлігін,
Тоқтар мен Талғаттың ғарышкерлігін,
Балуан Шолақ, Қажымұқанның сайыскерлігін,
Құлагердің шабыскерлігін берсін.
Сәкеннің кербез сұлу сұңқарлығын,
Ілиястың оза шапқан тұлпарлығын,

Мағжанның арыстандай қайсарлығын,
Бейімбеттің тіршілікке іңкәрлігін берсін.
Сәбиттің ардақтылығын,
Мұхтардың салмақтылығын,
Қаныштың жан-жақтылығын берсін.
Динаның дүлдүлдігін,
Күләштің бұлбұлдығын берсін.
Тұрардың ұлт сүйгіштігін,
Ораздың құт үйгіштігін,
Ахметтің шын білгіштігін,
Халелдің Алашшылдығын,
Шыңғыстың манасшылдығын,
Ілияс Омаровтың қазақшылдығын,
Ілияс Есенберлиннің тартымдылығын,
Қасым Аманжоловтың қарқындылығын берсін.
Жамбыл атамыздың ғұмырын,
Исатай мен Махамбеттің дүбірін,
Бауыржан мен Рахымжанның батылдығын,
Шәкәрімнің ақындығын берсін.
Ғабит пен Ғабидендей қарымдылық,
Евнейдей ерен дарындылық,
Мұқағалидай ағындылық,
Мәліктей сабырлылық,
Олжастай жалындылық берсін.
Шоқанның даралығын,
Абайдың даналығын,
Бұқар жыраудың шешендігін,
Абылай ханның көсемдігін берсін.
Қожа Ахмет Иссауидің ақ тілегін,
Қорқыт бабамыздың пәк жүрегін,
Асан қайғының асыл арманын берсін.
Айтылмай тағы қалғанын берсін.
Үрім, бұтақ-зәузатың есен болсын,
Ағыл-тегіл қонаққа көшең толсын.
Жақтасың жеңіске жетсін,
Дұшпаның теріске кетсін.
Бір досың келгенде,
Бір досың шығып жатсын.
Әкімің мығым болсын,
Құтты іске жүгің толсын.
Береке берсін ұлан, байтақ жеріме,

Бақ қонсын тәуелсіз қазақ еліне.

22 сәуір 2000 ж.

ҚҰТТЫ БОЛСЫН АЛПЫСЫҢ!

Құдайберген, келді алтын алпысың,
Жақсы інім деп арнау еттім жан құсын.
Алпыс деген ең қымбат жас тірлікте,
Өмірінде қайталанбас талтүсің.
Бар екен, – деп сұрақ қойсаң – не гүрі?
Шаңқай түстің өзгеден көп өтімі,
Алпыс деген кәрі де емес, жас та емес,
Екі дүние арасында көпірі.
Бұл кемел жас сағындырмас жастықты,
Дегізбейді көксегенім аз шықты.
Жастарға аға, егделердің еркесі,
Жалғай берер ойға алған шаттықты.
Кербез маңғаз қызығады саяңа,
Сұлулықтан жан тілегін аяма.
Алпыс деген – толқып жатқан дария,
Аққу көрсең сағындырмай аяла.
Бір күн қызық болар кейде мың күндік,
Жастық шақта асау аттай жұлқындық.
Не десек те, ол қызуың басылар,
Ақыл жеңер, баяу тартар сылқымдық.
Ел үшін де сан сайысқа жарайсың,
Бастан өтер егде күнде талай сын.
Отар жайып, ойға түскен шопанша,
Бір биіктен алды артыңа қарайсың.
Егделікті көндірі мығым еркіңе,
Қайта жүгін жас күндегі сертіңе.
Ұлағат тұтып, үлгі етерлік ағамыз,
Көзіңді сал Бәйкен - аға кейпіне.
Есіл-Көкше сенсің нағыз тарланы,
Жолың құтты басқан іздің бар мәні.
Талай жылдар тау көтерген алыптай,
Атақ, даңқын сақ қырандай самғады.
Өмір деген емес шымқай той-думан,
Азаматсың сәт кездескен ой, қырдан.

Кең мінезді, кеменгерсің, тереңсің,
 Туған жердің мұңын толғап ой қуған.
 Жүрдің аулақ былық-шылық шатақтан,
 Бір сөзің жоқ күнә дерлік қате айтқан.
 Пәктігің мен ақтығыңның белгісі,
 Алла сақтап аман қалдың ауыр апаттан.
 Келе берсін сексен, тоқсан – мол жасың
 Ата, баба әруағы жебеп қолдасын.
 Тойла алпысты, әр күніңді ардақта,
 Сен ел үшін есен қалған олжасың.
 Егде күндер беріктейді тағанды,
 Белгілей бер талай жарқын аланды,
 Құдайберген, құтты болсын алпыс жас!
 Сәулешіңмен кең жайлай бер заманды.

Кәкімбек САЛЫҚОВ.

15.10. 2005 жыл.

МҰХИТҚА ҚҰЯТЫН БҰЛАҚ

Ылдиында
 ауылының арғы Бірлік,
 ырғып аққан көп бұлақ
 қарды үңгіп...
 Боран жаппас,
 аязда және қатпас.
 Білген жанға осы ғой –
 мәңгі тірлік!

Бұлақ –
 өмір беретін ұдайы нәр,
 (теңеу емес бұл
 олай-бұлай ұғар)
 Мың жыл бойы шапшыған
 мәңгілік су,
 мың-мың жанның иә, онда шырайы бар.

Құдайберген Қалиев –
 соның бірі,
 Қарықтырған суда көз

оның нұры.
Сынаптай-ақ бір судан
бастау алып,
сарқыраған теңіздей
арынды ұлы.

Жапан түзге нәр берді
нешеке жыл,
желкілдеді –
жолына төселе гүл.
Масақтағы әр бидай-
тамшы тері,
маңдайына жазылған
пешене бұл.

Көпке басшы
аузына ел қаратқан,
Көңілінде –
кең-шалқар көл бар
жатқан.
Мыңға тиген,
бірге емес, шапағаты,
мұндай жанды сақтарсың
ей, Жаратқан!

Сірә де осы
Құдайдың берген бағы,
сүйіндіріп ел-жұртты
төрдегі уағы.
Оған нұрын шашатын
әпкем менің-
Сәулесі бар
көк түгіл, жерде-дағы.

Көк пен жерден нұр алған
Құдайберген,
Құдай оған
нояндай шырай берген.
Маң далаға орнатып
дән мұхитын,
мұнарадай көрінген

ұдайы өрден.

Сол бір бұлақ
құяды Есіліне,
жатқызады оны Ертіс
бесігіне.

Ол құяды мұхитқа
Обьті басып,
Бірліктегі бір бұлақ
осы міне!

Болат ҚОЖАҚМЕТОВ.

АТЫНА ЛАЙЫҚ ТҰЛҒА

Қанат қағып ұшқан құссың Есілден,
Жаның жомарт, досқа деген төсің кең.
Ана алдында басымызды иеміз,
Елге сыйлы сендей ұлды өсірген.

Саған деген пейілімді жақын ұқ,
Достығымыз өзі үлкен бір тақырып.
Сонау алыс тыңның алғаш жылында,
Бірге жүріп, бір мектепте оқыдық.

Буын бекіп, өскен кезде өреміз,
Тоспаса да өмір бірге жол егіз.
Бір дарияға құятұғын бұлақтай,
Қырық бес жыл қатар ағып келеміз.

Атыңа ғой затыңды сай қылғасын,
Биік тұрсың Құдай берген құрдасым.
Кеуде керіп, мақтан сүйер жан емес,
Адамгершілік арға лайық тұлғасың.

Артық айтып, семіз шығар халықпыз,
Дос пейілі ақ тілек қой дәріпсіз.
Елдің жүгін мойнымызға артып ап,
Елу беске біз де келіп қалыппыз.

Белестерің шығар алда еңселі,

Елің сені биіктерден көрсе еді.
Мерейлі күн отбасымның атынан,
Шын жүректен құттықтаймын мен сені.

Үстем қылар отбасыңның мерейін,
Алда талай тойларыңа келейін.
Балалардың қызығына кенелген,
Сәулеменен екеуіңді көрейін.

25 қазан 2000 ж.

КЕЛЕМІЗ ҚАТАР АҒЫП ӨМІРДЕ

Бір өзеннің екі арнасы сияқты,
Келеміз біз қатар ағып өмірде.
Артығы жоқ, кемі де жоқ сияқты,
Бөтен көзге, сырт қараған кісіге.
Екеуміз де көрдік өмір тәлкегін,
Қажымадық, сонда-дағы солмадық.
Берілмедік, қайсарлыққа бекініп,
Тек өмірдің жақсылығын аңсадық.
Орындалды, бала қиял, тәубе дейміз жеткенге,
Үй де болды, жар да болды өскенде.
Бізді, сірә, құдай сонда қолдады,
Атыңа, затың сай болған соң тегінде.
Алпыс жасқа келіп қалдың бауырым,
Ел мақтаған, асқар таудай тәңірім.
Асып кетпей ернеуінен мақтаудың,
Аман-есен жүре бергей жан досым.

Қайрат ЕСҚОЖИН.

25 қазан 2005 ж.

ҚАЙРАТЫҢА ҚАРАЙ-ҚАРАЙ ЫСЫЛДЫҚ

Белгілі әз есімі әр қияға

Жақсы ағаны сыйлаймыз әкедей біз,
Алға бастап,
Құтты жол жетелейді із.
Жастық шақтың көп жылғы кемеңгерін,
Көсемім, – деп,

Тік сөйлеп төтелейміз.
 Тағы да бір той келді дүбірлеткен,
 Сый құрмет алғыс алған дүйім көптен.
 Ту тікті 77-ге ардақты ағам,
 Көктемдер көзге елестеп бұрынғы өткен.
 Белгілі өз есімі әр қияға,
 Тамаша асыл жары Сәуле апай да.
 Кең жүрек, мырза мейір, асыл ана,
 Жетілткен, жарқыратқан барды ұяға.
 Сарқылмайды бойында бай талабы,
 Маңайында жас тоғай жайқалады.
 Немерелер, шұбырған шөберелер,
 Атам арыс, деп еркін айта алады.
 Қолың берік,
 Жолың ашық, ісің нық,
 Қайратыңа қарай-қарай ысылдық.
 Қамқор аға қандай болу керегін,
 Мінезіңнің пәктігінен түсіндік.
 Күдеке!
 Екі жетіммен құттықтаймын тағы да,
 Қарыштай бер,
 Жетім кемел шағыңа.
 Қуатты бол,
 Жаңа отырдың ең биік
 АҚСАҚАЛ деп ел көтерген тағыңа!

25 қазан 1922 ж.

Лүпілдей бер, қос жүрек!

Гаухар тойдың орны бөлек өмірде,
 Қуанышы нұр шашады көңілге.
 Жаны таза адамдарға Құдайым,
 Сыйлайды екен гаухар тойды көруге!

Бір отауда қатар жүріп 60 жыл,
 Сыйластықпен бір-біріне сену бұл.
 Өнегелі өмір сүріп бақытты,
 Айналаңа жүрегіннен себу нұр!

Білінбейді бұл өмірдің өткені,

Аз болмайды асуы мен өткелі.
Парасаттық, тектіліктің арқасы,
Абыроймен гаухар тойға жеткені!

Асыл аға, ару ана қосағы,
60-жыл маздап жанды ошағы.
Қос аққудай жаны таза сіздерді,
Алда талай қуаныштар тосады!

Жүре берсін қатар соғып қос жүрек,
Келесіздер дос-туысқа боп тірек.
Келер тойға жетелесін сіздерді,
Бізден осы айтылатын ақ тілек!

Сапарбек ҚҰНАНБАЙҰЛЫ.

25 қазан 2024 ж.

МАҒЖАН АҒА АРУАҒЫ ҚОЛДАСЫН

Қызылжарда азамат бар ардақты,
Есіміне ұқсас мінез таңдапты.
Жаны мырза, көңілі кең бауырмал,
Кішіпейіл, қарапайым салмақты.

Сөзге ермейді әлдекімше құбылып,
Әкімсінбес әпербақан сұғынып.
Жалғыз таудай қия белден қол созар,
Есілденіп бойында мол жылылық.

Толастатпас көк тұман, ақ сағымдар,
Жүрегінде өшпес қызу жалын бар.
Барлық ұлтпен қазағымды жалғаған,
Көкірегінде адам сүйгіш ағын бар.

Құдайберген дәл осылай келесің,
Сынай келген дауыл, желді жеңесің.
Мағжан – аға аруағы қолдасын,
Құтты болсын елу – асқар белесің.

Есенгелді МҰҚЫЖАНОВ.

25 қазан 1995 ж.

ЖҮГІН АРТТЫҢ ИЫҚҚА ЖЫЛ КӨШІНІҢ

Желкен керді жетпіс те

Жетпіс жас жетті міне, желкен керіп,
 Тірліктерің күннен күнге көркемделіп.
 Бұл күнде бір әулеттің айбыны боп,
 Тұрсындар парасатқа өлшем болып.

Өмірдің өткелінен өттің талай,
 Бақыт құсы самғасын сізге қарай.
 Жетпістің асуынан еркін асып,
 Қадам басып жүре бер, жүзге қарай.

Жүгін арттың иыққа жыл көшінің,
 Мақтан боп ел аузында жүрді есімің,
 Сәулешің айнымайтын серігің боп,
 Шаңырақтан төгілсін шуақты күн.

Бұл күні марапатқа бөленерсің,
 Тәңірім, берекесін бере берсін.
 Шырайлы шаңырақтың ұйытқысы боп,
 Ұрпағыңның қызығын көре бергін!

Шын жүректен шыққан бұл – ақ тілегім,
 Лебіз айтып келдім мен ортаңызға,
 Түрленіп кетер еді бұл мерейтой,
 Кеңес ағаң болғанда арамызда.

Көп жаса, шөберелі қария бол!
 (Құдайбергеннің 60 жасқа толуына)

Кең жайлау көк Есілдің жағасында,
 Ақ күміс он үш бадық сағасында,
 Бірге өскен бауырым Құдайберген,
 Алтын ұя – Бірліктің даласында,
 Өткен күн, балалық шақ, ұшқан ұя,
 Кең пейіл ата-аналар құшағында,
 Өрбіген Сарықамыстың түлектерін,

Тарихын айтсаң жетеді талай жанға.
 Өкініш – бір талайы өтті өмірден,
 Өшпейді бейнелері еш көңілден.
 Күйеу болып жалғасқан туыстығы
 Өзгеден қымбат бізге Құдайберген.
 Сыйластық жастық шақтан ақ пейілден
 Сол екен ғой еншіміз бұл өмірден.
 Кеңес сені құрметтеп інісіндей,
 Бір туған Сәуледен кем көрмеген.
 Қосағыңмен қоса ағар, ақ батам сол.
 Көп жаса, шөберелі қария бол.
 Бөленіп ұрпағыңның қызығына,
 Алла берсін алдында бақытты жол.
 Бүгінгі қуанышты үлкен тойда,
 Талай ізгі тілектер келеді ойға,
 Ең құндысы бауырым Құдайберген,
 Бас амандық, денсаулық болсын бойда!

Дәмелі БҮРКІТАЛИНА.

25 қазан 2005 ж.

«ҚАЗАҚ ОСЫ!» – ДЕЙТҰҒЫН ЕР АЗАМАТ

Маңдайында жарқырап бақыт шамы

Ақ пейіл, адал жүрек
 Ел ағасы болсаң да дара тұлға,
 Інімізді қимаймыз ұлғайтуға.
 Елуге де кеп қапсың ата болып,
 Отбасыңмен бөленіп бақыт-нұрға.
 Сенбесең де елуге бүгін тіпті,
 Уақыт жылжып, жарты өмір туын тікті.
 Осы туды қолға алып алшаң басып,
 Нысана жүз жас болсын бір күдікті.
 Құтты болсын 50 жас, мүшел ауған,
 Үлкен дастан беттері аударылған.
 Ақыл-ойдың дер кезі, жаса елу!
 Талабың тасқын болсын бұрқыраған.
 Денсаулығың мызғамас берік болсын,
 Әр ісіңе бір Алла серік болсын.

Маңдайыңда жарқырап бақыт шамы,
 Қызметтегі қадамың көрік болсын.
 Шаңырақтың ырысы арта берсін,
 Ұрпақтарың өзіңе тарта берсін.
 Достарың ақ ниетпен бірге болып,
 Қосшылар көре алмаған торта жесін.
 Отбасыңнан жақсылық арылмасын,
 Дастарқанның көлемі тарылмасын.
 Сәулеңмен, балалармен бірге жасап,
 Алға қойған мақсатың орындалсын.
 Ақ пейіл, адал жүрек жолдан тайма,
 Сүйеніші бол елдің екі дайда.
 Халқыңның ақ батасы қабыл болып,
 Атағың теңдес болсын Абылайға!

25 қазан 1995 ж.

Төре ініме

Ағалар алдымдағы жәннәтімдай,
 Інілер аспандатар канатымдай.
 Көремін туыстар мен жолдастарды,
 Өмірдегі байлығым – манатымдай.
 Жүрегімде апа да, қарындас та,
 Кейінгі ұрпақ – жалғасымыз орны басқа.
 Сыйластарды бауырыма тартып жүрем,
 Кеудем кең жаратылған жатсынбасқа.
 Салқынды сезінемін лебінен,
 Сәлемі шықпай жатқан жүрегінен.
 Қашанда асыл тастың нарқы бөлек,
 Жарық шашқан көз тартып қырларымен.
 Не керек әрнәрсеге ұсақталып,
 Дұрыс қой сақталғаны кесек қалып.
 Мыңнан біреу шығатын шын азамат,
 Алақанда жүреді аты аталып.
 Бәйгелі тұлпарларды дүлдүл дейді,
 Әйгілі ақындарды бұлбұл дейді.
 Атына атағы сай ел басшысын,
 Төре – десем кім оны жөптемейді.
 Жамбыл ата айтқандай «ердің ері»,
 Қазақтың «мемлекеттік қайраткері».

Еңбегінен із қалған жүрген жерде,
Шаруашылық ісінің ардагері.
Ініміздің ат қойып атағына,
Қосамын алыптардың қатарына.
Құдайберген есімін тауып қойған,
Шынымен Құдай берген ел бағына.
Құдай сенің көңіліңді кең ғып берген,
Жан жолдасың Сәулені тең ғып берген.
Қосағыңмен қоса ағар, мақсатқа жет
Қашаннан тілегіміз арнап келген.
Сыйластыққа елгезек отырмайтын.
Айтар сөзі маңызды, ойы айқын.
Сезімтал, әр адамның көңілін ұққан,
Ыңғайсыз жат мінезді жақтырмайтын.
Дарқан көңіл, ақ жарқын көпке бірдей,
Халықтың көңілін тапқан жікке бөлмей.
Көп ұлттың ортасында шексіз сыйлы,
Ел басшысы болсын-ақ тап өзіндей.
Тас қорғандай панасың туғандарға,
Еш қайсында кемдік жоқ сен тұрғанда.
Бәріне жетіп жатад жылуларың,
Қанатыңның астына кірген жанға.
Шешім таппай қиынға жолыққанда,
Қамқоршы, қолдаушысың торыққанға.
Білген адам жақсы істі ұмытпайды,
Аздан көңіл өсседі сөз ұққанға.
Атағың, атың мәлім талай елге,
Аз емес жолдастарың сырт жерлерде.
«Қазақ осы!» – дейтұғын ер азамат,
Ақ жүрек, айнымас дос, білгендерге.
Ұлт дәстүрін ардақтап сақтай алған,
Үлкен күшке сенетін сүтпен барған.
Аталардың аруағы қолдап жүрсін,
Әр ісің оңға басын ойыңа алған!
Өнерлерің аз емес бойға сыйған,
Өмірден үйренумен ойға жыйған.
Ырымшыл ұлы халық ұрпағымыз,
Сақтасын күншіл көздің қиығынан.
Байлығың, болашағың, балаларың
Өздеріндей үй болсын елге мәлім.
Немерелер көбейсін ата-әжелеп,

Тыңдандар шөберенің салған әнін.
 Мейіріммен баланың сүйіп бәрін,
 Ерекше тәрбиеде Даниалың.
 Сенім артқан тілектер орындалсын,
 Бойға жиып ата-әже дарындарын.
 Өнерің өрге бассын, ортаймасын,
 Жас көбейсін, денсаулық шайқалмасын,
 Тәңірінің берген жасын жарқын жасап,
 Астыңнан тақ, басыңнан бақ таймасын!

Қобылан ХАМЗИН.

25 қазан 2000 ж.

ӨР ТҰЛҒАЛЫ АЗАМАТ

Үлкен бір мәжіліске жиналған жұрт...
 Кенеттен алдағылар бөгелді кілт.
 Екпіндеп өтіп еді екі-үш басшы,
 Әп-сәтте бола қалды бәрі жым-жырт.
 Бастаған облыстың әкімі алда,
 Бөгелмей өте берді қарап маңға.
 Баяу ғана бас изеп бара жатты,
 Бет алған бағытымен – үлкен залға.
 Көрінген сынды алыстан тау мұнардай,
 Тұлғасы шыңға біткен тік шынардай.
 Ортада бара жатты еңселі ер,
 Көркіне қарағаннан көз тұнардай.
 Жонына шыққандай боп асар белдің,
 Қарамай қыспағына тарлау жердін.
 «Ассалаумағалейкум, аға», – деп мен,
 Ұмсынып қос қолыммен сәлем бердім.
 Қалың ой шырматқандай ой-сананы,
 Жанына келген маған жалт қарады.
 Алаулап нұры жылы жанарынан,
 Желпіп бір өткендей боп тау самалы.
 Алтынмен әрлегендей атар таңды,
 Елітіп жанарымен жүзі жанды.
 Риза сезім күйі шарпып өткен,
 Ерекше ілтипатпен қолымды алды.
 Жаңғыртып аспанымды асқақтау үн,

Алдыңнан көрінгендей асқар тауың.
Қызықтап қарағандар болып қалды,
Айнала қаумалаған қалың қауым.
Жарқын қабақ жүзінен төгіліп нұр,
Көркінен көңілге қонатын жыр.
Жақынындай жайдары сәлемдескен,
Құдайберген Қалиев болатын бұл.
Тиянақтап жия алмай ойымды өрген,
Ғажайып бір жағдайдай түсте көрген.
Қарапайым, кішіпейіл мінезіне,
Қайран қалып мен сонда қарай бергем...
Күн шықпастан кеш қылар атар танды,
Көріп едік әкімгер талай жанды.
Жарқын жүзбен жанымды жадыратқан,
Аға алдында мерейім өсіп қалды.
Әлдеқайда өзінен жасы кіші,
Сонша кім ед, ол үшін мендей кісі?
Бірақ соған қарамай көңіл бөлген,
Тебіrentті жанымды жарқын ісі.
Алқа қотан ортада шеңбері кең,
Адамындай өзіне теңгеріп тең.
Әлдекімдер секілді кеуде кермей,
Сәлемімді алғанға мәз болдым мен.
Әр қырынан екшесен сыры қалың,
Ақтарылар айтқанға жыры бәрін.
Ілтипатпен сөз қылдым тек осы бір,
Өнегелі тәлімнің бір мысалын...
Қадірлесе теңейтін биік шыңға,
Бейнелейтін әспеттеп өлең-жырда.
Құдайберген Қалиев ел білетін,
Мақтанышы заңғардай ірі тұлға.
Медеу болған бойына сенім күші,
Үлгі етерлік еліне ізгі ісі.
Ақыл, сабыр, парасат тең жарасып,
Үйлесімді бойына болған кісі.
Көпшілікке көңілі көлдей дарқан,
Бар адамның ақылмен тілін тапқан.
Адалдықтың ақ жолын берік ұстап,
Ақтап шыққан сенімді өзіне артқан.
Араласқан еңбекке ерте жастан,
Алға дәйім мақсатпен қадам басқан.

Жүріп өткен жолының әр белесі,
 Батырлардың жырындай ұзақ дастан.
 Ақиықтай аспанда талмай ұшар,
 Темір топшы қанатты ұшқыр сұңқар.
 Абыройы Ай-күндей асып туған,
 Жүзден жүйрік шығатын дүлдүл тұлпар.
 Шығарып шың басына тасын өрден,
 Ізгі ниет тілегін тәңір берген.
 Абырой, беделімен ел басқарып,
 Еңбекпен ырыздықтың дәмін терген.
 Жалынды жанарынан жасын өрген,
 Асқар таудай көрінер алқа төрден.
 Елім деп еңіреген ер азамат,
 Халқының маңдайына құдай берген.

* * *

Ер бағасын елі берер бағалап,
 Нар жүгіне белі бекем қазанат.
 Елі үшін еңбек еткен қажымай,
 Ерек туған өр тұлғалы азамат!

Құрман РАМАЗАНОВ.

2002 ж.

МЕРЕЙТОЙЫҢ ҚҰТТЫ БОЛСЫН!

(Құдайберген Қалиұлының 60 жасқа толуына)

Басшы болдың кеңшарлар, аудандарда,
 Қамқорлығың тимеген сала бар ма?
 Ауқымды еңбегіңмен бағың жанып,
 Қызметің бағаланып, бастың алға.
 Ауыр кезең тап болды үлкен тақта.
 Шаруа күйреп, ел тозған ауыр шаққа,
 Облыстық әкімдікте он жыл бойы,
 Бола білдің жанашыр ауыл жаққа.
 Қызметтің жүйке тозар кездерінде,
 Бармадың ақыл, мінез өзгеруге.
 Риза, алғыс айтпаған жан болмайтын,
 Өзіңе көмек тілеп келгендерде.
 Ағамын атағыңмен мақтанатын,
 «ӘКезде», – деп атауыңа марқаятын.

Құдандалық тағы бар, туысқанбыз,
Сәт келді ақ тілекті ақтаратын.
Ұрпағың ақтай берсін сенімді артқан,
Еліне сыйлы болсын, саған тартқан.
Қосағыңмен қоса ағар шат өмірде,
Жаратқан айырмасын қонған бақтан.
Құрметті мерейтойың құтты болсын,
60-ың үлкен жастың кілті болсын.
Бабалар бар ұрпақта жүз жасаған,
Денсаулығың солардан мықты болсын.

Сапар ДҮЙСЕНҰЛЫ.

25 қазан 2005 ж.

ҚУАНАМЫЗ БІЗ БҮГІН

Азаматсың дарқан көңіл, кең жүрек,
Бауыр десе жүрген жаны елжіреп.
Қуанамыз, шаттанамыз біз бүгін
Құдекең біздің 60 жасқа келді деп.
Ғұмырында ізгіліктен сыр ұқтың,
Сырласы боп туыс-туған, іліктің,
Бар өмірің бола берсін бақытты,
Аспаныңнан жадыраумен күліп күн.
Биік ұстап өмірдегі мұратты,
Жүрген ұлсың сөзге нық тұрақты,
Сәске өмірде ел сенімін ақтаған
Берсін дейміз саған Құдай қуатты.

Күләш АХМЕТБЕКОВА.

Анатолий
Александрович
Слепков

9

Марапаттар

2016 жылғы
5 желтоқсандағы
Жарлық бойынша
«Парасат» орденімен
нағрадталды

Қазақстан
Республикасының
Президенті

Н. Назарбаев

Указом
от 5 декабря
2016 года
награжден
орденом «Парасат»

2009 жылғы
желтоқсанның 4-дегі
Жарлық бойынша
«Құрмет» орденімен
нағрадталды

Қазақстан
Республикасының
Президенті

Н. Назарбаев

Указом
от 4 декабря
2009 года
награжден
орденом «Құрмет»

ҚҰРМЕТ ГРАМОТАСЫ

*Қазақстан Республикасының
Ауыл шаруашылығы министрлігі*

*2000 жылы зиянкес шегірткелерге
қарсы күрес жөніндегі іс-шараларға
белсене қатысқаны үшін*

**ҚҰДАЙБЕРГЕН ҚАЛИҰЛЫ
ҚАЛИЕВТІ**

МАРАПАТТАЙДЫ

Министр

С.Мыңбаев

2000 ж. 8 қыркүйек

ҚҰРМЕТ ГРАМОТАСЫ

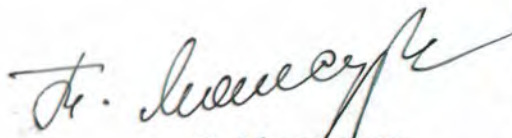
Ұзақ жылғы және адал еңбегі,
өңірді әлеуметтік-экономикалық
дамытуға қосқан жеке зор үлесі,
қоғамдық өмірге белсене
араласқаны үшін

ҚАЛИЕВ

Құдайберген Қалиұлы

МАРАПАТТАЛАДЫ.

**Солтүстік Қазақстан
облысының
әкімі**

Т. Мансұров

**Петропавл қаласы
2005 жыл**

ҚҰРМЕТ ГРАМОТАСЫ

Ұзақ жылғы және адал еңбегі, облыстың
агроөнеркәсіп кешенін дамытуға қосқан
жеке зор үлесі және облыстың қоғамдық
өміріне белсене қатысқаны үшін

ҚАЛИЕВ
Құдайберген Қалиұлы

МАРАПАТТАЛАДЫ

Солтүстік Қазақстан
облысының әкімі

С. Біләлов

Петропавл қаласы
2008 жылдың қазан

Құрметті Құдайберген Қалиұлы!

«Азық-түлік келісі шарт корпорациясы» ұлттық компаниясы» акционерлік қоғамы ұжымының атынан Сізге құрметті сәлеммен және шығуыңызға байланысты атқарған табысты еңбегіңіз үшін алғыс жазылаймын.

Сіз түрлі қызметтер атқара жүріп, өзіңіздің іскерлігіңіздің арқасында үлкен белестерге қол жеткіздіңіз. Еңбек жолыңызды ауыл шаруашылығымен үздіксіз байланыстырып, қарапайым агронолинан бастап үлкен аймақ - Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің орынбасарына дейінгі лауазымдарда қызмет атқардыңыз. 2003 жылдан бастап Сіз Азық-түлік келісі шарт корпорациясының дамуына елеулі үлес қосып, барлық қиын-жігеріңізді жұмсап келесіз. Сіз Солтүстік Қазақстан облыстық өкілдігінде жедел еңбек еттіңіз.

Сіздің іскерлігіңіз бен кәсіби шеберлігіңіз, еңбексүйгіштігіңіз Сіз бірге жұмыс істеген қызметкерлерге үлгі болды.

Құрметті Құдайберген Қалиұлы, «Азық-түлік келісі шарт корпорациясы» ҰК» АҚ ұжымының атынан Сіздің еңбегіңіз үшін ризашылығымен алғысымен білдіре отырып, Сізге зор денсаулық, ұзақ өмір және отбасыңызға береке тілеймін.

«Азық-түлік келісі шарт
корпорациясы» ҰК» АҚ
Басқарма төрағасы

2012 жыл, маусым

Б. Қабдрахманов

Қазақстан Республикасы
Ұлттық ат спорты Федерациясы

ҚҰРМЕТ ГРАМОТАСЫ

*Солтүстік Қазақстан ұлттық ат спорты
федерациясы филиалының төрағасы*

Қалнев Құдайберген Қалиұлын

Жылқы шаруашылығымен ат спортын
дамытудағы зор үлесі үшін осы құрмет
грамотасымен марапаттайды.

Федерация
президенті

Қ.С. Назарбаев

" 5 " 05 2000 ж.

Грамота

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ФУТБОЛ АССОЦИАЦИЯСЫ
МАРАПАТТАЙДЫ

ФУТБОЛЬНАЯ АССОЦИАЦИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
НАГРАЖДАЕТ

КАЛИЕВА КУДАЙБЕРГЕНА КАЛИЕВИЧА заместителя акима области

за большой вклад в развитии футбола в области

Куралбек Ордабаев

ПРЕЗИДЕНТ
ФУТБОЛ АССОЦИАЦИЯСЫ
ПРЕЗИДЕНТ
ФУТБОЛЬНОЙ АССОЦИАЦИИ

Первому заместителю акима области Калиеву К. К.

Уважаемый Кудайберген Калиевич! В январе 1999 года решением акима области создано общественное объединение футбольный клуб "Аксесс-ЕСИЛБ", после 7-летнего отсутствия команды мастеров футбола.

Руководство футбольным клубом серьезно подошло к подбору игроков ф/команды. После тщательного отбора, в команду приглашены игроки из клубов Казахстана, Украины, Киргизии и России.

Благодаря внимательному отношению и огромной заботе, проявленной Вами, Кудайберген Калиевич, были созданы оптимальные социально-бытовые условия для проведения учебно-тренировочных сборов и игр чемпионата Республики Казахстан по футболу.

На стадионе г. Петропавловска проведена реконструкция, восстановлено футбольное поле, и это благодаря Вашему руководству, и стадион вновь стал главной ареной для жителей города. На играх чемпионата Р.К. стадион принял более 140 тыс. зрителей. Футбол стал в Петропавловске неотъемлемой частью жизни жителей.

В массовых спортивных мероприятиях по футболу 1999 года значительно увеличилось количество команд, и любителей футбола стало более 6 тыс. человек. Через эти мероприятия в команду дублерами приглашены местные воспитанники Виноградов Д., Аверченко Е. По результатам игр команды дублеров в чемпионате Р.К., футболист команды Скорых Сергей приглашен в сборную Казахстана. Во дворах жилых домов подростки вновь заиграли в футбол.

Команда "Аксесс-ЕСИЛБ" чувствует огромную поддержку своих болельщиков и просто жителей области.

В результате совместной целенаправленной работы областной федерации, футбольного клуба и Вашей помощи, команда "Аксесс-ЕСИЛБ" из 16 команд, участвующих в чемпионате Р.К. по футболу, заняла II место, вышла в полуфинал кубка Казахстана.

4 футболиста команды: Авдеев И., Мирзабаев Н., Фамильцев А., Калабухин С. вошли в число 22 лучших игроков страны. А Авдеев Игорь признан лучшим футболистом Казахстана.

Областная федерация по футболу, ООФК "Аксесс-ЕСИЛБ" выражают Вам, Кудайберген Калиевич, искреннюю благодарность за оказанную материальную помощь и поддержку в сезоне 1999 года, и мы уверены в дальнейшей поддержке футбольной команды в 2000 году, что позволит полнее раскрыть возможности и профессиональное мастерство и достичь более высоких результатов в кубке и играх чемпионата Республики Казахстан 2000 года.

С уважением и благодарностью

Председатель ООФК "Аксесс-ЕСИЛБ"

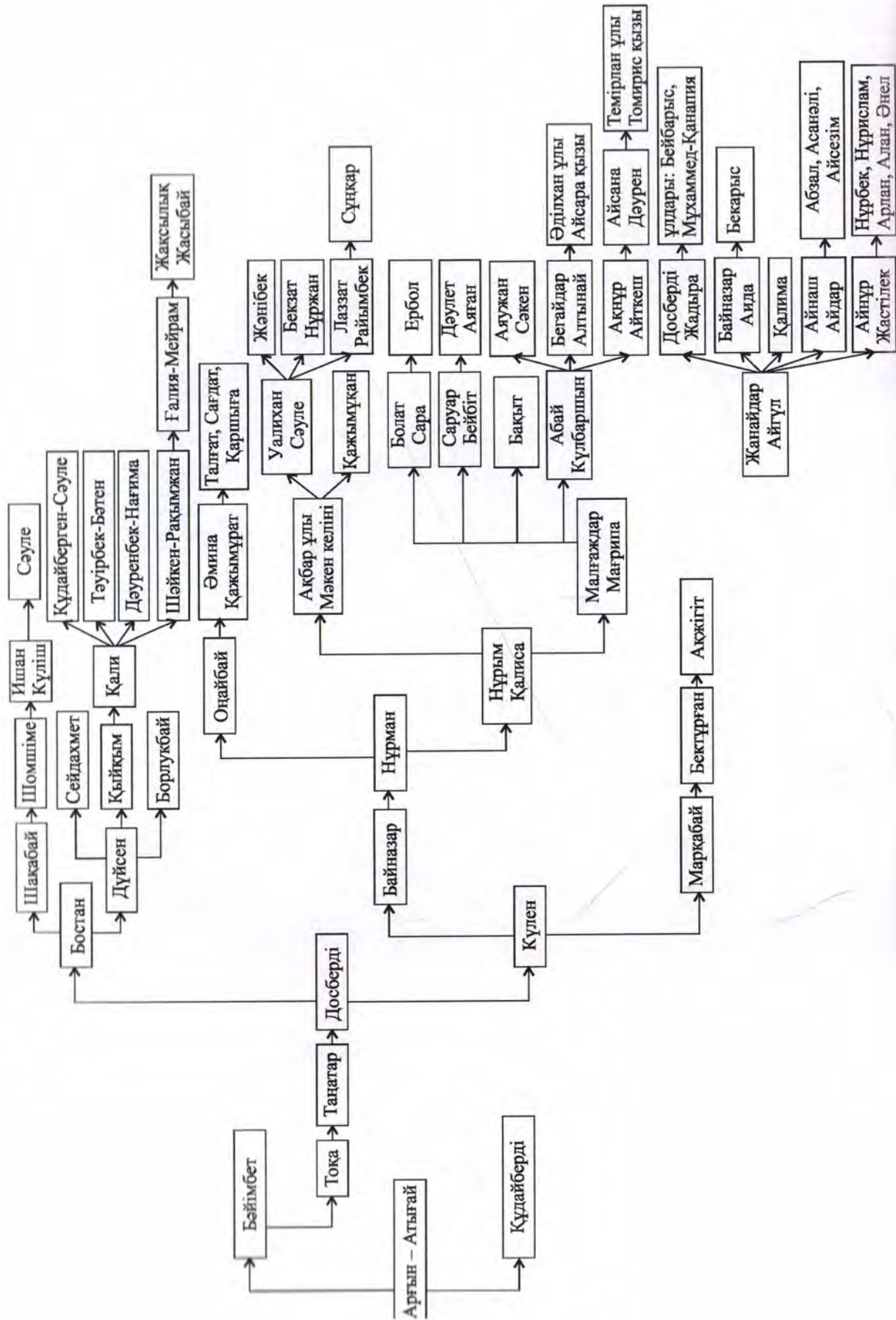
Н.З. Сулейменов

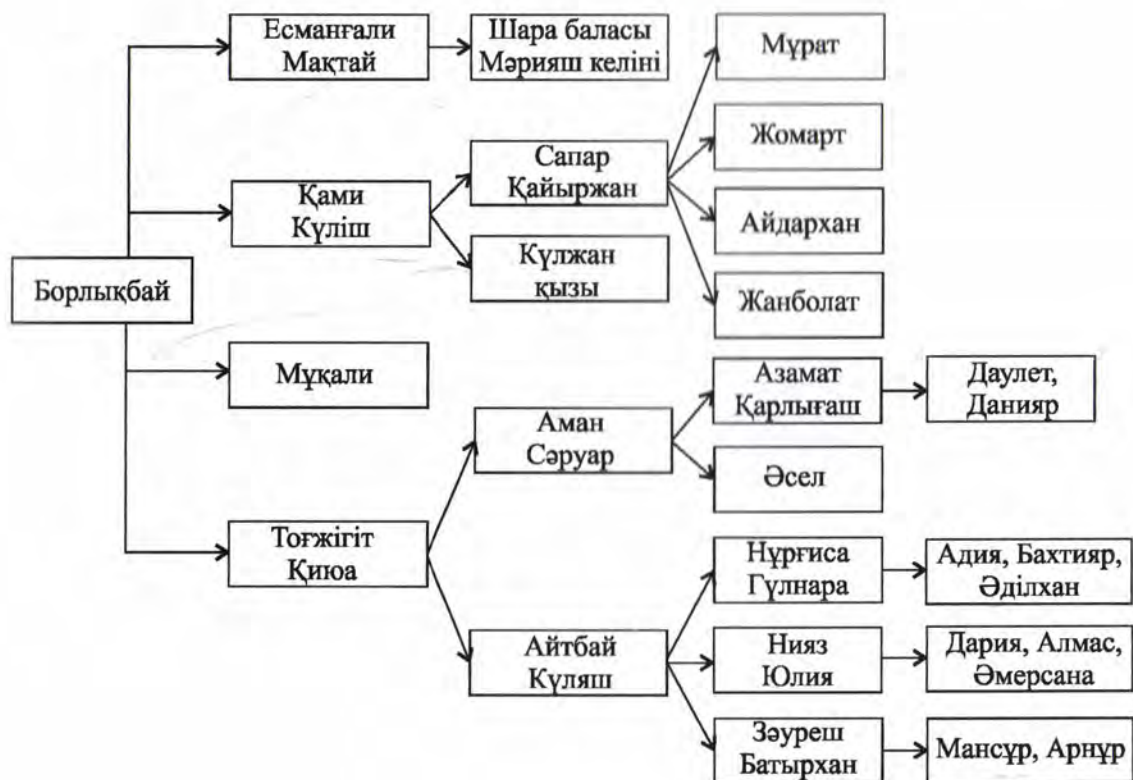
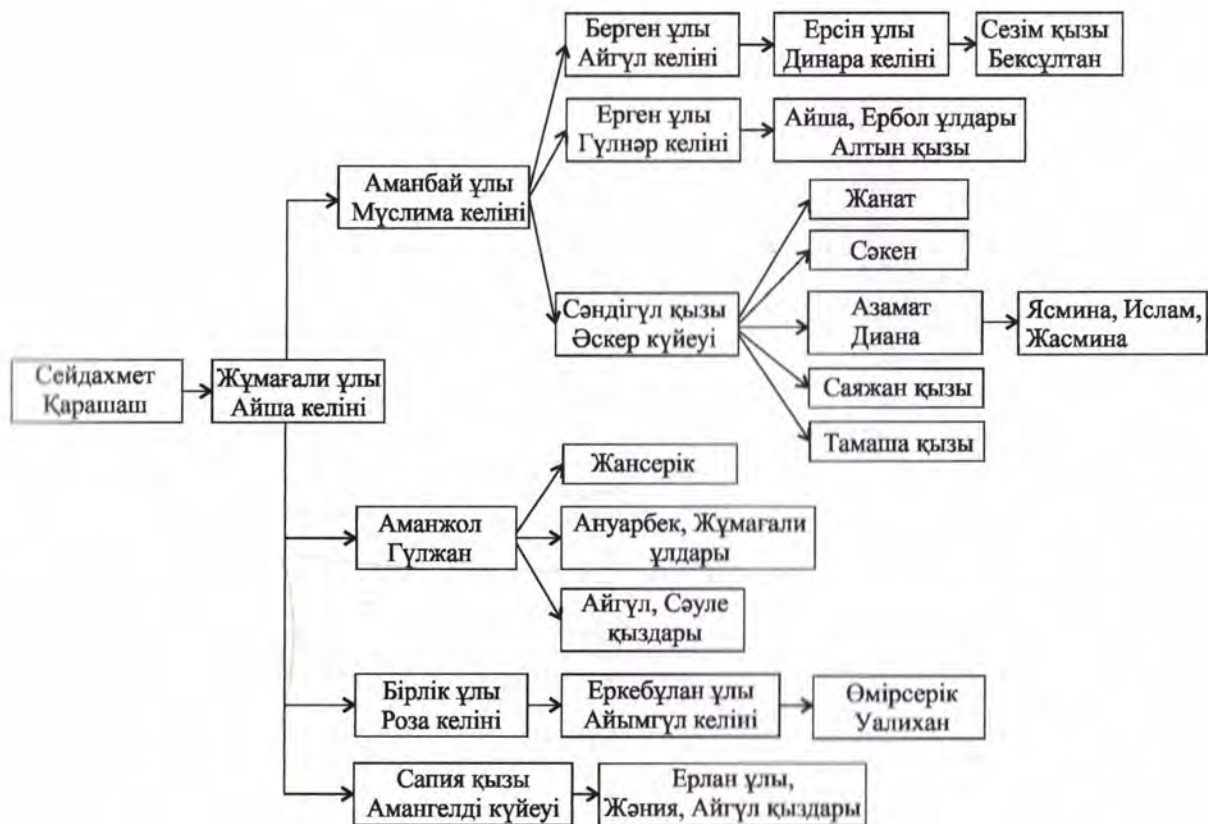

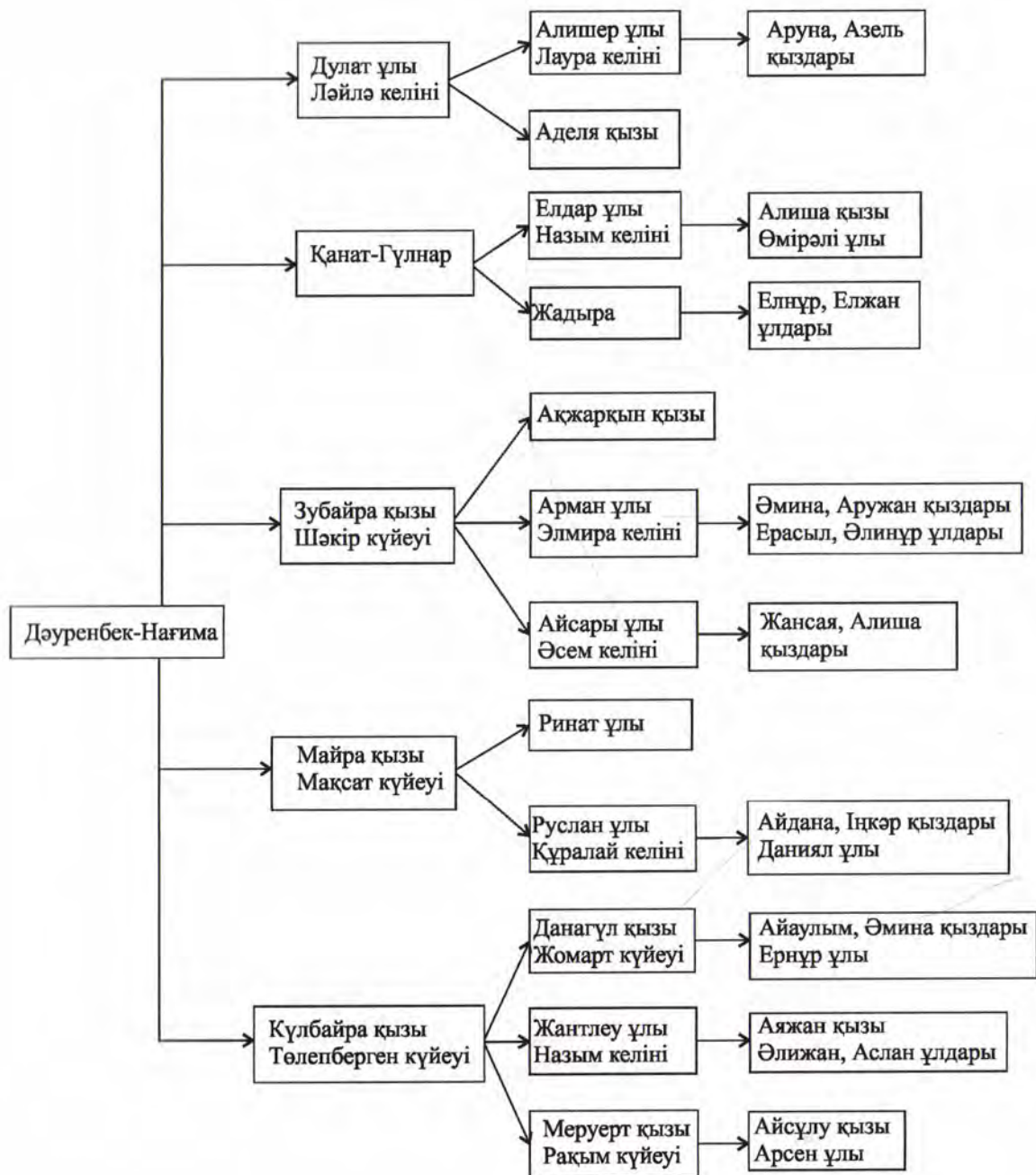
10

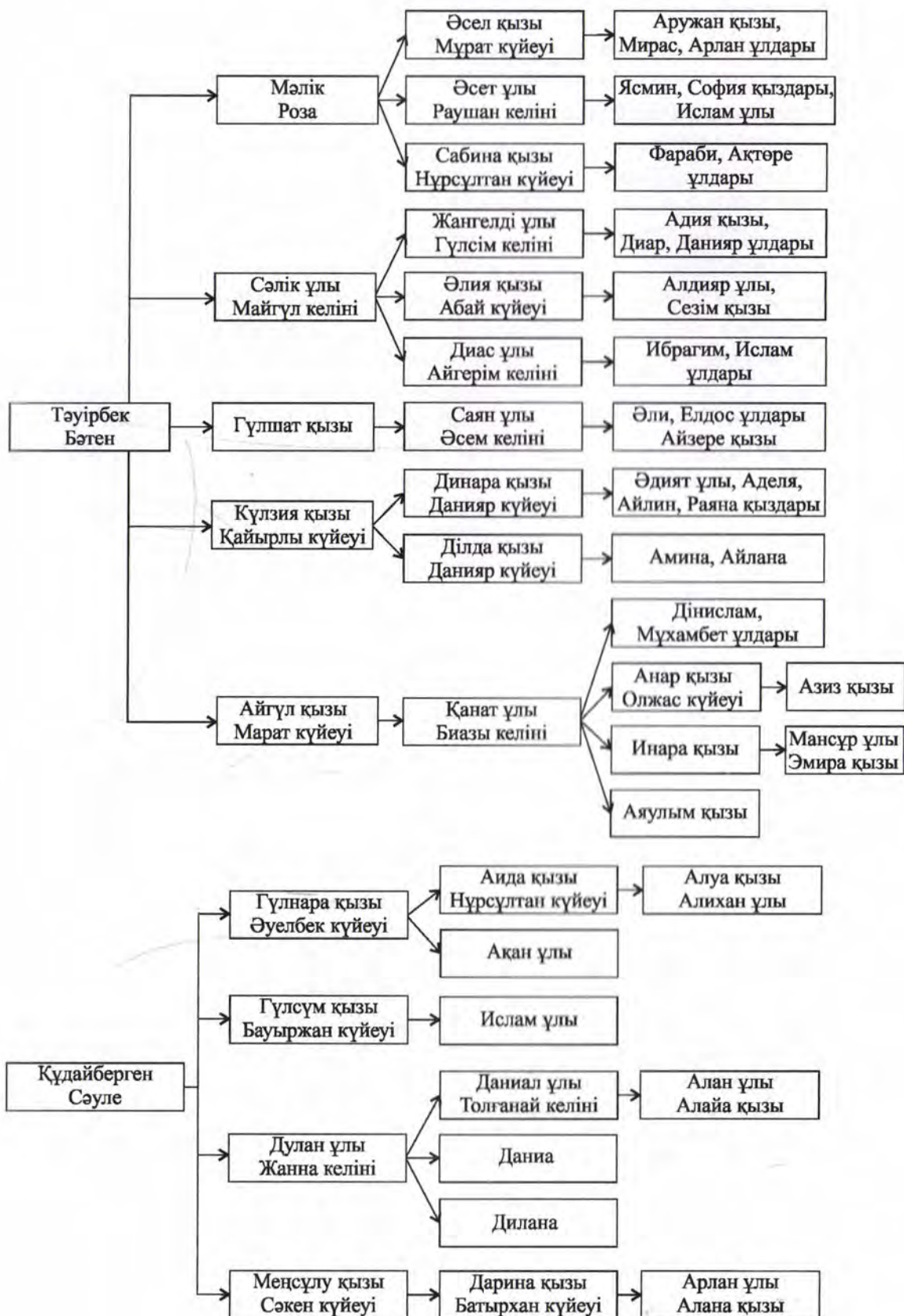

Қалиевтер әулетінің
шежіресі

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ

Г.НҮРМҰХАМБЕТОВ 1968 жылы 11 шілдеде Қостанай облысы, Қарасу ауданының Майское ауылында туған. Мемлекет қайраткері. Целиноград ауыл шаруашылығы институтын «ғалым агроном» мамандығы бойынша (1992 ж.), Челябин мемлекеттік университетін «заңгер» мамандығы бойынша (2002), Қостанай инженерлік-экономикалық университетін «экономика бакалавры» мамандығы бойынша (2008 ж.) тәмамдаған. Экономика ғылымдарының кандидаты. 2015 жылдан 2023 жылға дейін Қостанай облысы әкімінің бірінші орынбасары қызметін атқарды. 2023 жылдың қаңтарынан 2023 жылғы қыркүйекке дейін Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты болды. 2023 жылдың 23 қыркүйегінен Солтүстік Қазақстан облысының әкімі.

А.САПАРОВ 1966 жылы 12 маусымда Солтүстік Қазақстан облысы Мағжан Жұмабаев (бұрынғы Булаев) ауданына қарасты Красное (қазір Ноғайбай) ауылында туған. Мемлекет қайраткері. Омбы ауыл шаруашылығы институтының зоотехника факультетін (1992 ж.), Манап Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің мемлекеттік және жергілікті басқару факультетін «Мемлекеттік басқару» мамандығы бойынша (2006 ж.) бітірген. 2011–2019 жылдары Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары, 2019–2022 жылдары Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің бірінші орынбасары, 2022 жылдың 1 желтоқсанынан 2023 жылғы 4 қыркүйекке дейін Солтүстік Қазақстан облысының әкімі болды. 2023 жылғы 4 қыркүйекте Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен Ауыл шаруашылығы министрі болып тағайындалды.

О.ПЕРЕПЕЧИНА 1967 жылдың 23 тамызында туған. Қорған ауыл шаруашылығы институтын экономика және ауыл шаруашылығы өндірісін ұйымдастырушы мамандығы бойынша тәмамдаған. 2002–2011 жылдары Солтүстік Қазақстан облыстық қаржы басқармасының бастығы болды. 2014 жылы Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты, 2022 жылы Қазақстан Республикасы Парламенті Сенаты Төрағасының орынбасары болып сайланды.

Б.ӘШІМОВ (10.08.1917, Солтүстік Қазақстан облысы, Айыртау ауданы, Шабакбай ауылы (қазіргі Ғабит Мүсірепов ауданы) – 5.02.2010, Алматы). Көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері. Социалистік Еңбек Ері (1977 ж.). Ленинградтағы қолданбалы зоология институтын (1957), КОКП ОК жанындағы жоғарғы партия мектебін (1969 ж.) бітірген. Ұлы Отан соғысына қатысқан. Айыртау, Зеренді аудандарында, Көкшетау облыстық партия комитетінде басқарушы қызметтер атқарды. 1961–1970 жылдары Қарағанды, Талдықорған облыстарын басқарды, Қазақ КСР Министрлер Кеңесінің Төрағасы (1970–1984 жж.), Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының Төрағасы болды.

М.САҒДИЕВ (12.05.1929, Солтүстік Қазақстан облысы, Ленин (қазіргі Есіл) ауданының Өндіріс ауылы – 25.08.2012, Алматы). Көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері. 1980 – 1983 жылдары Қазақ КСР-і Балық шаруашылығы министрі, 1983 – 1985 жылдары Қостанай облыстық атқару комитетінің төрағасы, 1985 – 1989 жылдары Көкшетау облыстық партия комитетінің 1-хатшысы болды. 1989 жылдың наурызынан 1990 жылдың ақпан айына дейін Қазақ КСР-і Жоғарғы Кеңесі Төралқасының төрағасы, 1991 жылдан Қазақстан Республикасы ардагерлер ұйымы орталық кеңесінің төрағасы қызметтерін атқарды. 1999 – 2004 жылдары Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты болды.

К.САЛЫҚОВ (22.01.1932, Солтүстік Қазақстан облысы, Шал ақын (бұрынғы Октябрь, Сергеев) ауданына қарасты Еңбек ауылы – 27.11.2013, Астана). Көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, ақын. 1955 жылы Мәскеудің түсті металлургия және алтын институтын бітірген. Қазақстан Компартиясы Жезқазған қалалық комитетінің бірінші хатшысы, Жезқазған облыстық партия комитетінің екінші хатшысы қызметтерін атқарды. 1975 жылдан КОКП Орталық Комитетінің аппаратында инспектор болып қызмет істеді. 1984 жылы Өзбекстан КПОК-нің бюро мүшесі, Қарақалпақ облыстық партия комитетінің бірінші хатшысы, одан кейін Кеңестер Одағы Жоғарғы кеңесінің Экология комитетінің төрағасы, Жоғарғы кеңестің Төралқа мүшесі болды.

Е.ШАЙХУТДИНОВ (10.05.1933, Солтүстік Қазақстан облысы, Жамбыл ауданының Октябрь ауылы, –8.08.2021, Алматы). 1956 жылы Москваның нәзік химия-технологиялық институтын (1956 ж.) және аспирантурасын (1962 ж.) бітірген. Белгілі ғалым, қоғам қайраткері, химия ғылымдарының докторы (1975 ж.), профессор (1976 ж.), 1994 жылдан Қазақстан Республикасы Ғылым академиясының академигі. Қарағанды синтетикалық каучук зауытында технолог (1956–1958 жж.), ҚазҰУ-да аға оқытушы, доцент, кафедра меңгерушісі (1963–1978 жж.). Қазақ ұлттық техникалық университетінде проректор (1978–1994 жж.), ректор (1994–2000 жж.) болды.

М.ҒАББАСОВ 1921 жылдың 1 мамырында Солтүстік Қазақстан облысының Есіл (бұрынғы Ленин) ауданындағы Жекекөл ауылында туған. Еңбек жолын мұғалім болып бастаған. 1949 жылы Петропавл педагогика институтын, Семей педогогика институтын және Петровка ауыл шаруашылығы техникумын (1954) тәмамдаған. Екінші дүниежүзілік соғысқа қатысқан. Майданнан оралғаннан кейін бірнеше мектепті басқарды, Аққайың (бұрынғы Совет), Приишим аудандық партия комитеттерінің хатшысы болды. 20 жыл облыстық кеңестің депутаты болды. 1991–2001 жылдары облыстық ардагерлер кеңесі төрағасының орынбасары қызметін атқарды.

М.ЖАҚЫПОВ 1925 жылдың 27 қыркүйегінде Петропавл қаласында туған. Алматы ауыл шаруашылығы институтының түлегі. Ұзақ жылдар ұлт-

тық қауіпсіздік, партия, кеңес органдарында қызмет істеген.

Т.АЯҒАНОВ 1926 жылдың 22 сәуірінде Солтүстік Қазақстан облысының Есіл (бұрынғы Ленин) ауданындағы Бірлік ауылында туған. Ауыл шаруашылығы техникумын, КОКП ОК жанындағы жоғары партия мектебін бітірген. Ұзақ жылдар партия, кеңес, шаруашылық органдарында басшылық қызмет атқарған.

А.ИГІБАЕВ (1929), Қазақ мемлекеттік университетінің түлегі. Қазақстан республикасы халық ағарту ісінің үздігі, Ленин орденімен (1971 ж.) марапатталған. Бүкіл саналы ғұмырын білім саласына арнаған азамат.

З.МОЛДАХМЕТОВ 1933 жылдың 3 тамызында Солтүстік Қазақстан облысының Жамбыл ауданына қарасты Октябрь ауылында туған. Қазақ политехникалық институтын (1956 ж.), Мәскеу нәзік химия технологиясы институтының аспирантурасын (1962 ж.) аяқтаған. Көрнекті ғалым, химия ғылымдарының докторы (1972 ж.), профессор (1974 ж.), ҚР ҰҒА академигі.

Ж.ЫСҚАҚОВ (1932–2025 жж.), мемлекет және қоғам қайраткері. Қазақ мемлекеттік ауыл шаруашылығы институтын (1954 ж.), Мәскеудегі Тимирязев академиясын (1957), КОКП ОК жанындағы жоғары партия мектебін бітірген. Еңбек жолын ауылда бастап, Павлодар облыстық Кеңесі атқару комитетінің төрағасы қызметіне дейін көтерілген.

Е.МЕЙІРМАНОВ 1932 жылдың 28 қаңтарында Солтүстік Қазақстан облысының Айыртау ауданында туған. Қазақ мемлекеттік ауыл шаруашылығы институтын тәмамдаған. Білім саласында, партия органдарында қызмет істеген.

С.ӨТЕЕВ 1939 жылы Солтүстік Қазақстан облысының Есіл (бұрынғы Ленин) ауданындағы Өрнек ауылында туған. Қазақ мемлекеттік ауыл шаруашылығы институтын тәмамдаған. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің депутаты болып сайланған.

Е.СҰЛТАНОВ 1956 жылдың 24 наурызында Солтүстік Қазақстан облысы, Октябрь (қазіргі Шал ақын) ауданында туған. Еңбек жолын 1978 жылы «Екібастұзшахтақұрылыс» комбинатында механик ретінде бастап, одан әрі бас инженер болған, осы комбинаттың кәсіподақ комитетін басқарған. Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің депутаты, сәулет, құрылыс және тұрғын-үй коммуналдық шаруашылығы жөніндегі комитетінің мүшесі (1994–1995 жж.), Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің орынбасары (1998–1999 жж.), Астана қаласы әкімінің бірінші орынбасары (2006–2008 жж.) болған. 2014–2017 жылдары Солтүстік Қазақстан облысының әкімі қызметін атқарды. 2017 жылы Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты болып сайланды.

Қ.АҚСАҚАЛОВ 1965 жылы туған. 1987 жылы В.П.Горячкин атындағы Мәскеу ауыл шаруашылығы өндірісінің инженерлері институтын тәмамдаған. Экономика ғылымдарының кандидаты. Еңбек жолын Қостанай облысы

Урицкий ауданы «Крыловский» кеңшарының бас инженері болып бастаған. Қостанай облысы Меңдіқара ауданының (1998–2002 жж.), Қостанай облысы Таран ауданының (2002–2004 жж.) әкімі, Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігінің Мемлекеттік бақылау және ұйымдастыру жұмысы бөлімінің мемлекеттік инспекторы (2004–2006 жж.), Жамбыл облысы әкімінің орынбасары (2006–2010 жж.), «Нұр Отан» халықтық демократиялық партиясы Орталық аппаратының басшысы, «Нұр Отан» партиясының хатшысы (2010–2015 жж.), Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігі Басшысының орынбасары (2015–2017 жж.) қызметтерін атқарды. 2017 жылғы 14 наурыздан 2022 жылғы 30 қарашаға дейін – Солтүстік Қазақстан облысының әкімі болды. 2022 жылғы 1 желтоқсаннан – Қостанай облысының әкімі.

Қ.НАҒМАНОВ 1948 жылдың 1 маусымында Ресейдің Омбы облысы, Гаврин ауданындағы Карповка селосында туған. Мемлекет және қоғам қайраткері, Ленинград темір жол инженері институтын (1971 ж.), Алматы жоғары партия мектебін бітірген. 1988–1991 жж. Семей қалалық кеңесі атқару комитетінің төрағасы. 1991–1992 жж. КСРО Жоғарғы Кеңесінде Көлік, энергетика, ақпарат және ғарыш жөніндегі республикалық Кеңестің хатшысы, 1994–1996 жж. Жезқазған облысының, 1996–1997 жж. Шығыс Қазақстан облысының, 1999–2002 жж. Солтүстік Қазақстан облысының әкімі болды.

В.ГАРТМАН 1947 жылдың 18 тамызында Ақмола облысы, Шортанды ауданы, Ағанас ауылында туған. Целиноград ауыл шаруашылығы институтының (1972 ж.) түлегі. 1989 жылы Батыс Қазақстан облыстық атқару комитетінің төрағасы. 1992 жылы Солтүстік Қазақстан облысы әкімшілігінің басшысы, 1995–1997 жж. Солтүстік Қазақстан облысының әкімі болды.

М.ТАСМАҒАНБЕТОВ 1971 жылдың 20 тамызында Солтүстік Қазақстан облысының бұрынғы Рузаев ауданындағы Андреевка селосында туған. Көкшетау ауыл шаруашылығы институтын, Алматы экономика және статистика институтын (2002 ж.), Ресей Президенті жанындағы халық шаруашылығы және мемлекеттік қызмет академиясын (2014 ж.) тәмамдаған. Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің бірінші орынбасары. Ғабит Мүсірепов ауданының (2006–2014 жж.), Петропавл қаласының (2014–2019 жж.) әкімі болған.

Е.МҰҚЫЖАНОВ 1944 жылдың 25 сәуірінде Солтүстік Қазақстан облысының Мағжан Жұмабаев ауданындағы Ленин ауылында туған. Қоғам қайраткері. Алматы қаласының Мәскеу аудандық атқару комитетінің төрағасы (1991–1992 жж.), Алматы қалалық атқару комитеті төрағасының орынбасары, Алматы қаласының Калинин аудандық әкімшілігінің бастығы, Қазақстан Республикасы Туризм, спорт және жастар ісі жөніндегі министрінің орынбасары, Қазақстан Республикасы Президентінің ұйымдастыру-бақылау бөлімінің мемлекеттік инспекторы (1994–1996 жж.) болды.

Ғ.МҰТАНОВ 1957 жылғы 27 наурызда Шығыс Қазақстан облысы, Жарма

ауданының Белтерек ауылында дүниеге келген. 1979 жылы Қазақ политехникалық институтын «Автоматика және телемеханика» мамандығы бойынша тәмамдады. 10 халықаралық академияның академигі болып табылады. Әлеуметтік-экономикалық үдерістер аясындағы тақырыптарға жазылған 400-ден астам ғылыми жарияланымның, 10 монографияның, оқулықтардың, оқу құралдарының, әдістемелік әзірлемелердің авторы.

В.ДРЕМАСОВ 1937 жылдың 30 сәуірінде Ашхабад қаласында туған. 1969 жылы Целиноград ауыл шаруашылығы институтын бітірген. Ауыл шаруашылығы саласында, партия, кеңес органдарында басшылық қызмет атқарған.

А.БЕЙСЕНБАЕВ 1967 жылғы 21 мамырда Көкшетау облысында туған. 1992 жылы «әлеуметтік-саяси қатынастар теориясы» мамандығы бойынша М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу Мемлекеттік университетін, 1996 жылы «қаржы және кредит» мамандығы бойынша Қазақ Мемлекеттік басқару академиясы жанындағы Нарық институтын бітірген. Саяси ғылымдар кандидаты. 1996–2006 жылдары «Азық-түлік келісім-шарт корпорациясы» АҚ вице-президенті, президенті, 2006–2012 жылдары Қазақстан Республикасы Президенті Іс Басқарушысының орынбасары, 2012–2019 жылдары Қазақстан Республикасы Президентінің Іс Басқарушысы қызметтерін атқарған.

Б.ТҮРҒАРАЕВ Қазақстанның Құрметті судьясы. Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері-заңгері, заң ғылымдарының докторы, профессор. 1947 жылдың 5 маусымында Оңтүстік Қазақстан облысы, Қазығұрт ауданы, Талдыбұлақ ауылында дүниеге келген. 1974 жылы Қазақ мемлекеттік университетінің заң факультетін бітірген. 1992 жылдың қаңтарында Оңтүстік Қазақстан облыстық сотының төрағасы болып сайланды. Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық ақпарат орталығының меңгерушісі, Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі Соттар қызметін ұйымдастыру департаментінің директоры, 10 жыл Солтүстік Қазақстан облыстық сотының төрағасы болды.

С.ОМАРОВ 1968 жылдың 5 мамырында Шымкент облысында туған. Мемлекет қайраткері, экономист, 2019–2022 жылдары Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрі болған.

М.БАТАЕВА родилась 3 мая 1940 года в селе Ольховка, Добринского района Липецкой области. В 1958 году окончила Усманский сельхозтехникум по специальности «агрономия», в 1971 году Курганский сельхозинститут. С 1973 по 1985 годы работала в Московском райкоме компартии Казахстана в разных должностях. В 1985 году была избрана председателем Жамбылского райисполкома. В октябре 1985 года была избрана первым секретарем Соколовского райкома компартии Казахстана, затем в 1991 году назначена главой администрации этого же района.

О.ӘШІМОВ 1951 жылдың 21 наурызында Ақмола облысының Зеренді ауданында туған. Техника ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстан Рес-

публикасының Ұлттық ғылым академиясының академигі (2004 ж.). Қазақстан Республикасы Білім беру ісінің құрметті қызметкері. 1973 жылы Қаныш Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университетін (бұрынғы политехникалық институт) бітірген. Қаныш Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университетінде зертеуші (1973 – 1975 жж.), Алматы энергетика және байланыс институтында аспирант, кіші, аға ғылыми қызыметкер, аға оқытушы, лаборатория меңгерушісі (1975 – 1996 жж.), осы институттың бірінші проректоры (1996 – 2000 жж.), Солтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің ректоры (2002 – 2016 жж.) болды.

Е.ЕЛЕУСІЗОВ 1947 жылдың 29 шілдесінде Солтүстік Қазақстан облысы Ленин (қазіргі Есіл) ауданының Жарғайың ауылында дүниеге келген. Целиноград ауыл шаруашылығы институтын тәмамдаған. Солтүстік Қазақстан облысының Жамбыл ауданындағы «Благовещенка» кеңшарының директоры, Солтүстік Қазақстан облысы Преснов ауданының әкімі қызметтерін атқарған. 2011 жылдан–Солтүстік Қазақстан облыстық ардагерлер кеңесінің төрағасы.

Ш.ҚҰСАЙЫНОВ 1952 жылы Есіл ауданындағы Бұлақ ауылында туған. Целиноград (қазіргі Астана) қаласында ауыл шаруашылығы институтын, Алматы қаласындағы жоғары партия мектебін бітірген. Облыстың комсомол, партия органдарында лауазымды қызметтер атқарған. Қазақстан Компартиясының Орталық комитетінде жұмыс істеген. Қазір жеке кәсіпкерлікпен айналысады. «Nursu Plus» жауапкершілігі шектеулі серіктестігінің директоры.

А.МАҒЗҰМОВ 1954 жылдың 5 ақпанында Қостанай облысы, Жангелді ауданының Қарғалы ауылында дүниеге келген. 1978 жылы Қарағанды мемлекеттік медицина институтын «Емдеу ісі» мамандығы бойынша тәмамдаған. Еңбек жолын 1978 жылдың тамыз айында Торғай облысының облыстық ауруханасында дәрігер-терапевт болып бастады. 1981–1994 жылдары Торғай облыстық ауруханасы бас дәрігерінің орынбасары, Арқалық қалалық орталық аурухананың бас дәрігері қызметін атқарды. Одан кейінгі жылдары Торғай облыстық денсаулық сақтау басқармасы бастығының емдеу-алдын алу жұмысы жөніндегі орынбасары (1994–1997 жж.), тері-венерологиялық диспансердің бас дәрігері (1997 – 1999 жж.) болып жұмыс істеді. 1999 – 2010 жылдары Солтүстік Қазақстан облысының денсаулық сақтау басқармасы бастығының бірінші орынбасары, 2010 жылдың 20 желтоқсанынан бастап 2024 жылдың науырызына дейін Солтүстік Қазақстан облыстық Кардиологиялық орталығының бас дәрігері болды. Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген дәрігері.

Ш.ӘЛИЕВ 1943 жылдың 4 ақпанында Ақмола облысы, Зеренді ауданының Баратай ауылында туған. 1998–2006 жылдары Солтүстік Қазақстан облыстық көші-кон басқармасының бастығы болған. 2015 жылдан–Көкшетау қа-

лалық ардагерлер кеңесінің төрағасы.

А.РАҚЫМОВ 1943 жылы Қарағанды облысының Қарқаралы ауданында туған. Қазақ ауыл шаруашылығы институтының агрономиялық факультетін бітірген. 1984–1997 жылдары Тельман аудандық атқару комитетінің төрағасы, аудандық партия комитетінің 1-хатшысы, аудан әкімі қызметтерін атқарған.

А.ОРАЗАЛИН 1951 жылдың 10 қазанында Солтүстік Қазақстан облысы, Есіл (бұрынғы Ленин) ауданы, Қазан селосында туған. Саяси және қоғам қайраткері. 1993–1998 жылдары Возвышен ауданының әкімі, Солтүстік Қазақстан облыстық жер ресурстарын пайдалану комитетінің төрағасы болды. Қазақстан Республикасы Премьер-Министрі Кеңсесінде инспектор қызметін атқарған.

А.БАШМАКОВ 1949 жылы 15 маусымда Солтүстік Қазақстан облысы, Булаев ауданының Қарақоға ауылында туған. Солтүстік Қазақстан облыстық партия комитетінде бөлім меңгерушісінің орынбасары. Петропавл қалалық партия комитетінің екінші хатшысы, Петропавлдағы Экономикалық колледждің директоры қызметтерін атқарған. Бірнеше шақырылым Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты болды.

А.ТАСБОЛАТОВ 1951 жылдың 21 қыркүйегінде Солтүстік Қазақстан облысы, Есіл (бұрынғы Ленин) ауданының Николаевка ауылында туған. Генерал-лейтенант, тарих ғылымдарының докторы. 2012–2021 жылдары Парламент Мәжілісінің депутаты, Мәжіліс төрағасының орынбасары болды.

Е.МӘМБЕТОВ 1962 жылы Солтүстік Қазақстан облысы, Бескөл (қазіргі Қызылжар) ауданының Новоалександровка ауылында дүниеге келген. 2004–2008 жылдары Солтүстік Қазақстан облысы Мамлют, Қызылжар аудандарының әкімі, 2009–2023 жылдары – Солтүстік Қазақстан облысы Мамлют ауданы «Мамбетов және компания» сенімгерлік серіктестігінің Бас директоры болды. 2023 жылғы 28 наурыздан Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты.

Н.ВЕЛИЧКО ұзақ жылдар сауда саласында қызмет істеген. Солтүстік Қазақстан облыстық тұтынушылар одағын басқарған.

Қ.ЕСҚОЖИН 1945 жылдың 7 қазанында Солтүстік Қазақстан облысы, Айыртау ауданындағы Дәуқара ауылында дүниеге келген. 1987 жылы Солтүстік Қазақстан облысындағы Возвышен аудандық партия комитетінің екінші хатшысы, 1991–1994 жылдары Солтүстік Қазақстан облысының қазіргі Шал ақын ауданындағы «Еңбек» кеңшарының директоры қызметтерін атқарды.

Е.ВИКТОРОВ Солтүстік Қазақстан облысының Шал ақын ауданында кеңшар директоры, аудандық партия комитетінің екінші хатшысы, Солтүстік Қазақстан облыстық ауыл шаруашылығы басқармасының бастығы қызметтерін атқарған.

В.БОВСУНОВСКИЙ ұзақ жылдар ауыл шаруашылығы саласында қызмет істеген.

А.ҚОЖАХМЕТ 1938 жылдың 15 сәуірінде Шығыс Қазақстан облысының Риддер қаласында туған. Экономика ғылымдарының кандидаты. 1992 жылы Солтүстік Қазақстан облыстық экономика комитеті төрағасының бірінші орынбасары, 1993–1997 жылдары Солтүстік Қазақстан облыстық статистика және талдау басқармасының бастығы болды.

С.АҚЖІГІТОВ 1946 жылы 1 маусымда Солтүстік Қазақстан облысы, Ленин (қазіргі Есіл) ауданының Өрнек ауылында туған. 1969 жылы Целиноград ауыл шаруашылығы институтын, 1989 жылы Алматы жоғары партия мектебін бітірген. 1986–1988 жылдары Целинный (қазір Тимирязев ауданына қарайды) аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы, 1988–1990 жылдары Солтүстік Қазақстан облыстық партия комитетінің ауыл шаруашылығы бөлімінің меңгерушісі қызметтерін атқарған.

Е.ЖАРОВ 1982 жылдың 7 мамырында Көкшетау (қазіргі Солтүстік Қазақстан) облысының Красноармейск (қазір Тайынша) ауданының Теңдік ауылында дүниеге келген. «Зеренді-Астық» ЖШС-нің, «Зеренді-Астық» агрофирмасының директоры, Тайынша ауданы әкімінің орынбасары қызметтерін атқарған. Қазір Солтүстік Қазақстан облысы Тимирязев ауданының әкімі.

Т.БӘСТЕНОВ 1951 жылы Павлодар облысы Качир ауданы орталығында туған. Целиноград ауыл шаруашылығы институтының түлегі. Экономика ғылымдарының кандидаты. Солтүстік Қазақстан облысы әкімінің көмекшісі, іс басқарушысы болған.

С.БІЛӘЛОВ 1958 жылдың 5 сәуірінде Солтүстік Қазақстан облысы, Булаев (қазіргі Мағжан Жұмабаев) ауданы, Сарытомар ауылында туған. 2007–2013 жылдары Солтүстік Қазақстан облысының әкімі болды. 2013 жылдың 15 наурызында Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты болып сайланды.

С.ЕЛЕМЕСОВ 1945 жылдың 1 қаңтарында Солтүстік Қазақстан облысы, Сергеев ауданының Социал ауылында туған. 1962 жылы Целиноград ауыл шаруашылығы институтының агро-экономикалық факультетіне түсіп, 1970 жылы тәмамдаған. «Полтавка» совхозының директоры (1989–1996 жж.), Мамлют аудандық ауылшаруашылығы басқармасының басшысы (2001–2008 жж.) қызметтерін атқарған.

М.СМАТАЕВ 1950 жылдың 3 тамызында Солтүстік Қазақстан облысының қазіргі Уалиханов ауданындағы Қаратал ауылында туған. 1990–1994 жылдары «Талшық» кеңшарында директор, 1994–1999 жылдары Ақжар аудандық маслихатының хатшысы, 1999–2002 жылдары Ақжар ауданы әкімінің міндетін атқарушы болды.

Б.АЯҒАН 1954 жылдың 20 қарашасында Солтүстік Қазақстан облысы, Есіл ауданының Ақтас ауылында туған. Тарих ғылымдарының докторы, про-

фессор, Қазақстан Республикасының Ұлттық Кеңесінің мүшесі, Қазақстан Республикасы Білім академиясының академигі. 1998 – 2003 жылдары Алматы қалалық ақпарат пен қоғамдық келісім басқармасының бастығы болды. «Қазақ энциклопедиясының» бас редакторы, Қазақстан Республикасы Мемлекет тарихы институтының директоры міндеттерін атқарған.

Е.САГДИЕВ 1961 жылғы 7 наурызда Солтүстік Қазақстан облысы, Ленин (қазіргі Есіл) ауданының Өндіріс ауылында туған. Солтүстік Қазақстан облысында Шал ақын, Тимирязев және Есіл аудандарының әкімі болған. Қазіргі уақытта Көкшетау» Мемлекеттік Ұлттық табиғи паркінің бас директоры.

Г.ЗЕНЧЕНКО родился 24 сентября 1964 года в совхозе «Ленинский», Советского района, Северо-Казахстанской области. В 1986 году окончил Карагандинский политехнический институт. Трудовую деятельность начал инженером–контролером МТМ совхоза «Новоникольский», Бишкульского района, Северо – Казахстанской области. С 30 марта 1987 года по 1 апреля 1989 года - заведующий МТМ. С 1 апреля 1989 года – главный инженер совхоза «Новоникольский». С 16 июля 1997 года – директор Коммандитного товарищества «Зенченко и компания», Кызылжарского района, Северо- Казахстанской области. «Қазақстанның Еңбек Ері».

Н.ВОРОНЦОВА Мамандығы бойынша дәрігер. Ұзақ жылдар Солтүстік Қазақстан облыстық денсаулық сақтау басқармасын басқарған.

С.ДЕНКЕНОВА Петропавл қалалық білім бөлімін, Солтүстік Қазақстан облыстық білім басқармасын басқарған.

В.САВЧЕНКО 1936 жылдың 4 ақпанында Солтүстік Қазақстан облысының Ленин (қазіргі Есіл) ауданының Рубановка селосында туған. 1975–1979 жылдары Солтүстік Қазақстан облысындағы Ленин, Совет аудандық партия комитеттерін басқарған, 1979–1996 жылдары Солтүстік Қазақстан облыстық Кеңесі атқару комитеті төрағасының бірінші орынбасары–облыстық агроөнеркәсіптік комитетінің төрағасы, облыстық халықтық бақылау комитетінің төрағасы, облыстық жер қатынастары комитетінің төрағасы қызметтерін атқарған.

А.ДЯДИН 1948 жылдың 10 маусымында Қырғыз КСР-нің бұрынғы Фрунзе облысының Покров ауданындағы Богословка селосында туған. 1988-1991 жылдары Қазақстан Компартиясы Петропавл қалалық комитетінің бірінші хатшысы, 1993-1995 жылдары Солтүстік Қазақстан облыстық Әкімшілік басшысының орынбасары болған.

А.РАФАЛЬСКИЙ Бұрынғы Көкшетау облысының Чкалов (қазіргі Ақжар, СҚО) ауданындағы Зеленый Гай селосында дүниеге келген. 2005–2021 жылдары «Тайынша-Астық» фирмасының бас директоры қызметін атқарған.

В.БУБЕНКО 1954 жылдың 16 қазанында Солтүстік Қазақстан облысы Булаев (қазіргі Мағжан Жұмабаев) ауданындағы Надежка селосында туған. Солтүстік Қазақстан облыстық мәслихатының төрағасы.

В.РУСИНА родилась в 1948 году. Трудовая биография началась в качестве старшей пионервожатой Тимирязевской средней школы в 1965 году. Комсомольский лидер Тимирязевского района, с 1978 по 2022 гг. жила и работала в Жамбылском районе, заведовала отделом пропаганды и агитации райкома партии, директор Кайранкольской средней школы, с 1997 по 2010 гг. аким Кайранкольского сельского округа, 14 последующих лет отдано сфере образования. Отличник просвещения СССР, почетный гражданин Жамбылского района.

Ж.БӘШІРОВ Солтүстік Қазақстан облысының Бескөл (қазіргі Қызылжар) ауданының Плоское ауылында туған. Еңбек жолын 1968 жылы Солтүстік Қазақстан облысы, Тимирязев ауданының «Интернациональный» кеңшарында бөлімше агрономы болып бастаған. Сергеев (қазіргі Шал ақын) ауданының «Семипольский» кеңшарында бас агроном (1986-1989 жж.), Сергеев аудандық ауыл шаруашылығы басқармасының бастығы (1989-1994 жж.), Тимирязев ауданының «Ленинский» кеңшарының директоры (1989-1994 жж.), Жамбыл аудандық әкімшілігінің басшысы 1994-1997 жж.), Солтүстік Қазақстан облыстық орман және аңшылық шаруашылығы аумақтық инспекциясы басшысының орынбасары, кейін басшысы қызметтерін атқарған.

С.ТҰРАЛИНОВ Көкшетау (қазіргі Солтүстік Қазақстан) облысының Айыртау ауданында туған. Солтүстік Қазақстан облыстық ауыл шаруашылығы басқармасының басшысы, Уәлиханов, Ақжар аудандарының әкімі қызметтерін атқарған. Бүгінде Айыртау аудандық ардагерлер кеңесінің төрағасы.

С.ӘУБӘКІРҰЛЫ 1952 жылғы 12 наурызда Қорған облысындағы Петухово ауданының Ново-Березово селосында дүниеге келген. Қорған ауыл шаруашылығы институтын тәмамдаған. 1994 жылы Солтүстік Қазақстан облысына қоңыс аударып, еңбек жолын Асыл тұқымды мал зауытында бас зоотехник болып жалғастырды. 1997–2011 жылдары Мамлют ауданындағы Калугино селосындағы «Төле би» жаяуапкершілігі шектеулі серіктестігін басқарды.

К.БАЙКЕМЕЛҰЛЫ 1974 жылдың 24 шілдесінде Қостанай облысында дүниеге келген. 2013 жылы ҚМДБ-ның Солтүстік Қазақстан облысы бойынша өкіл имамы және «Қызылжар» орталық мешітінің бас имамы болып тағайындалды. 2024 жылдың 11 қазанынан ҚМДБ Төрағасының орынбасары, наиб мүфти қызметін атқарып келеді.

М.ТРОШИХИН 1949 жылдың 4 мамырында туған. Целиноград ауыл шаруашылығы институтын, Л.Н.Гумилев атындағы Евразия университетін бітірген. Солтүстік Қазақстан облысындағы Тимирязев ауданының әкімі қызметін атқарған. Бірінші, екінші және үшінші сайланған Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты. Солтүстік Қазақстан облысының және Тимирязев ауданының құрметті азаматы.

С.ҚҰНАНБАЕВ 1946 жылы қазан айының 21 жұлдызында бұрынғы Көк-

шетау (қазір Солтүстік Қазақстан) облысының Айыртау ауданына қарайтын Өскен ауылында туған. Алматы зоотехникалық-малдәрігерлік институтын, КОКП-ның жанындағы Қоғамдық ғылымдар академиясын, Астанадағы С.Сейфуллин атындағы ауыл шаруашылығы институтын тәмамдаған. Ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты. Солтүстік Қазақстан облыстық жер комитетінің басшысы, Солтүстік Қазақстан облыстық мәслихатының хатшысы қызметтерін атқарған.

Н.КУЛИКОВ 1946 жылдың 3 тамызында Ольск ауданының Ола селосында туған. 1989–1991 жылдары Солтүстік Қазақстан облысындағы Преснов аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы, 1992–1995 жылдары Преснов аудандық әкімшілігінің басшысы, 1995–1996 жылдары Солтүстік Қазақстан облысы әкімі аппаратының экономикалық саясат бөлімінің меңгерушісі, 1999–2004 жылдары Солтүстік Қазақстан облыстық ауыл шаруашылығы департаменті бастығының бірінші орынбасары қызметтерін атқарған.

Д.БАЙМҰҚАНОВ 1958 жылы Солтүстік Қазақстан облысы, Шал ақын ауданындағы Бірлік ауылында туған. Кәсіпкер, өлкетанушы. Петропавл қалалық «Қазақ тілі» қоғамының төрағасы қызметін атқарған.

Е.ЗІКІРИН 1956 жылы Солтүстік Қазақстан облысының Совет (қазіргі Аққайың) ауданындағы Шағлы селосында туған. Целиноград ауыл шаруашылығы институтын «ғалым-агроном» мамандығы бойынша тәмамдағаннан кейін «Полтавский» кеңшарында бөлімше агрономы, кейін осы шаруашылықтың бас агрономы болды. 1997 жылдан бері «Полтавское» жсауапкершілігі шектеулі серіктестігінің директоры. Ауыл шаруашылығы саласының үздігі. «Парасат» орденімен марапатталған.

С.ПАВЛУХИН родился 6 августа 1955 года в городе Мамлютка Северо-Казахстанской области. Окончил Карагандинский кооперативный институт (1981). С августа 1981 года по февраль 1985 года – председатель правления совхозрабкооп «Заря» Сергеевского района, с февраля 1985 года по апрель 1986 года заместитель председателя Московского райпотребсоюза Северо-Казахстанской области. С апреля 1986 года – 1992 год – председатель правления Тимирязевского райпотребсоюза. С 1992 года – по декабрь 1993 год – первый заместитель акима Сергеевского района. С января 1994 года по 1996 год – начальник областного управления торговли. С 1996 года – директор ТОО «Продтовары».

З.КОКОБАЕВА ветеран педагогического труда – 43 года работала в школе, из них 19 лет завучем по учебной работе и 5 лет директором.

Қ.ХАМЗИН 1933 жылы 26 наурызда Солтүстік Қазақстан облысы, Сергеев (қазіргі Шал ақын) ауданындағы Көктерек ауылында туған. Солтүстік Қазақстан облыстық ішкі істер басқармасы бастығының орынбасары болған. Қазақстан Журналистер одағының мүшесі.

Е.ҒАЙСИН 1970 жылы 18 қарашада Солтүстік Қазақстан облысының

Есіл ауданындағы Қарағаш ауылында дүниеге келген. 1991 жылдан бері ауыл шаруашылығы саласында еңбек етіп келеді. Бүгінде «Береке-Есіл» жасау-кершілігі шектеулі серіктестігінің басшысы.

П.СЕЙДАХМЕТОВА 1952 жылы қазан айының 29 жұлдызында Жамбыл облысы Луговой ауданы Жалпақсаз ауылында дүниеге келген. Алматыдағы мемлекеттік қыздар педогогикалық институтының музыка факультетін тәмамдаған. «Балқадиша» вокалдық фольклорлық халық ансамблінің көркемдік жетекшісі.

М.КАЛИЕВА (16.04.1976 г.) Окончила школу в 1993 году, после окончания школы поступила в Алмаатинский государственный университет им. Абая, окончила в 1997 году. В 1998 году поступила Современный гуманитарный университет, на факультет – юриспруденция. Работает в банковской сфере.

И.ҚҰДАЙБЕРГЕН 2003 жылы 8 мамырда Алматы қаласында дүниеге келген. Астанадағы Қазақ мемлекеттік заң университетінің 4-курс студенті.

Е.АУБАҚОВ 1955 жылы Солтүстік Қазақстан облысы, Шал ақын (бұрынғы Октябрь, Сергеев) ауданына қарасты Жаңажол ауылында дүниеге келген. 1974 жылы Петропавл қаласындағы индустриалды-педагогикалық техникумға түсіп, 1977 жылы тәмамдаған. Еңбек жолын туған ауылында аға механик болып бастады. Тимирязев ауданы, «Целинный» кеңшарының машина-трактор шеберханасында бақылаушы-механик (1979–1981 жж.), «Жаңажол» кеңшары кәсіподақ комитетінің төрағасы (1990–1995 жж.) болды.

Б.ҚОЖАҚМЕТОВ 1946 жылы Солтүстік Қазақстан облысының Есіл ауданындағы Өрнек ауылында дүниеге келген. Ақын, журналист. Облыстық «Soltustik Qazaqstan» (бұрынғы «Ленин туы») газетінде бөлім меңгерушісі, бас редактордың орынбасары болып қызмет істеген.

Ж.САМРАТ – жазушы-журналист, Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі, 1960 жылы 20 қазанда Солтүстік Қазақстан облысы, Есіл ауданының Тауағаш ауылында дүниеге келген. Әл-Фараби және Е.Букетов университеттерін экономист және филолог мамандықтары бойынша тәмамдаған. «Egemen Qazaqstan» газетінің Солтүстік Қазақстан облысындағы меншікті тілшісі.

С.РАХЫМЖАН 1980 жылы 4 қазанда Солтүстік Қазақстан облысының Шал ақын ауданындағы Бірлік ауылында туған. Манаш Қозыбаев атындағы СҚМУ-ді Қазақ тілі мен әдебиеті мамандығы бойынша тәмамдаған. Әлеуметтану ғылымдарының «Журналистика» мамандығы бойынша магистрі. Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі. Еңбек жолын 2003 ауыл мектебінде мұғалім болып бастаған. 2004–2005 жылдары Петропавл қаласындағы МТРК телеарнасының тілшісі, 2005–2011 жылдары «Қызылжар телеарнасында тілші, шеф-редактор, бас редактор, директордың орынбасары қызметін атқарған. 2011–2021 жылдар аралығында «Қазақстан» Ұлттық арнасының Солтүстік Қазақстан облысы бойынша меншікті тілшісі. 2021–2022 жылда-

ры облыстық «Солтүстік Қазақстан» газеті бас редакторының орынбасары, «QYZYLJAR NEWS» ақпараттық порталының бас редакторы қызметін атқарды. 2023 жылдан бері Солтүстік Қазақстан облыстық аумақтық сайлау комиссиясының мүшесі.

В.РЕДИН (1.06.1961г.), окончил Петропавловский техникум механизация сельского хозяйства (1980 г.), Целиноградский сельскохозяйственный институт (1986 г.), Алматинскую юридическую академию. Глава КХ «Редин В.Г.» В разные годы работал секретарем парткома совхоза «Виноградовский» Соколовского района (1988-1991 гг.), заместителем директора агропромышленной фирмы «Налобинская» Соколовского района (1991-1994 гг.), председателем колхоза имени Ленина Соколовского района (1994-1996 гг.), директором ТОО «СК-Вагулинское» Кызылжарского района Северо-Казахстанской области (1996-2011 гг.), акимом Кызылжарского района Северо-Казахстанской области (05.2011-12.2012 гг.).

Н.БҮРКІТАЛИН 1963 жылдың 25 мамырында Солтүстік Қазақстан облысы, Сергеев (қазіргі Шал ақын) ауданының Бірлік ауылында туған. Солтүстік Қазақстан облысының Жамбыл ауданындағы «Богатое» жсауапкершілігі шектеулі серіктестігінің директоры (2009-2010 жж.), Солтүстік Қазақстан облыстық әкімдігінің жер инспекциясы басшысының орынбасары қызметтерін атқарған. Қазіргі уақытта «Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің агроөнеркәсіптік кешендегі мемлекеттік инспекциясы комитетінің Солтүстік Қазақстан облыстық аумақтық инспекциясы» мемлекеттік мекемесінің басшысы.

М.ХАСЕНОВА родилась 18 апреля 1963 года в городе Ишим Тюменской области. Окончила Алматинский институт экономики и статистики по специальности бухгалтер-экономист. С 1986 года до середины 1997 года работала инженером-нормировщиком, экономистом на Петропавловском заводе электроизоляционных материалов (ПЗЭИМ) имени М.И. Калинина. С июля 1997 по декабрь 2003 года работала в управлении статистики Северо-Казахстанской области, главным бухгалтером Северо-Казахстанского представительства АО «НК «Продкорпорация» (2004–2024 гг.).

ҚҰРАСТЫРУШЫДАН НЕМЕСЕ ТҮЙІНСӨЗ

Биыл солтүстікке көктем ерте келіп, қар тез еріп кетті. Күннің көзі арқа қыздырмаса да шуағын молынан шашып тұрған күндердің бірі еді. Қалта телефоным шылдыр ете қалды. Құдайберген Қалиев екен. Хабарласқан адамды көп күттірмейтін әдетіммен түймешені басып, танып тұрғанымды білдіріп, сәлем бердім. Амандық-саулық сұрасқаннан кейін ол кісі менімен кездескісі келетінін айтты. Бірден қайда келейін деп сұрадым. «Жоқ. Өзім келемін ғой, сіз жұмысбасты адамсыз, мен зейнеткермін, бос уақытым көп», – деді күліп. Жұмысбасты дегенде, қоғамдық қызметімді мезгеп тұрғанын түсіндім. Шынында да ол кезде, бір шарадан бір шараға асығып жүруші едім.

Облыстық мәслихаттың алдындағы алаңда кездесетін болып келістік. Құдайберген Қалиұлы өңірімізге жақсы танымал азаматтардың бірі, ұзақ жылдар бойы лауазымды қызметтерде болған. Қазір де «портфелін» тапсырды демесең, аттан түскен жоқ, үнемі қоғамдық жұмыстардың бел ортасында жүреді. Саналы ғұмырында көргені, көкейіне түйгені көп.

«Мені неге іздеді екен?» деген ой мазалай берді. Өйткені ол кісімен сәлеміміз түзу болғанмен, жақын араласа қойған жоқ едік. Әркімнің өз жолы бар: Құдекең үлкен қызметтің тізгінін ұстаған адам, басқасын былай қойғанда, он жыл облыс әкімінің бірінші орынбасары болды. Ал мен болсам, жастайымнан қаламды серік еттім. Бұл өзі билікке жаға қоятын кәсіп емес. Әркез тіл табысып, аға-іні болып тонның ішкі бауындай араласа алмағанымызға осы да себеп болған шығар деп ойлаймын. Біздің ара-қатынасымыз туралы ол кісінің не ойлайтынын білмеймін, өзім осылай топшылаймын.

Мен білетін Құдекеңнің мінезі қызық, жиын-тойларда өзін еркін ұстай-

ды, тәкаппарлығы жоқ, кеше ел басқардым деп кейбіреулер сияқты сызданып отырмайды. Әдемі әзіл айтуға да шебер. Ал ретті жерінде бүкпелемей тура сөйлегенді ұнатады. Бұл жолы да алыстан орағытқан жоқ, «өздерің жазып жүргендей уақыт дегенің шынында да ұшқыр екен, аманшылық болса алдағы күзде сексенге толамын», – деді бірден. Өз басым ол кісі сексенді иектеп қалды деген ойдан аулақ едім, жүріс-тұрысы ширақ, сөзі нық... Содан да болар сөз қоса алмай қалдым. Әңгімесін одан әрі жалғастырды. «Сексен дегенің ұзақ жол ғой, жақсы ма, жаман ба, жұрт қатарлы өмір сүрдік, көшке ілестік... Бір кітап шығарсам ба деген ойым бар еді. Осы ортада жүрсің ғой, азаматтардың қабілет-қарымын жақсы білесің, қолғабыс жасайтын кім бар деп өзіңмен ақылдасуды жөн көрдім...» Ойланып қалдым. Мен білетін адамдарды бұл кісі де біледі, айттайын дегені басқа болуы керек. «Сенсеңіз, өзім-ақ көмектесейін», – дедім.

Келістік. Қол алыстық. Сөйтіп жаңа бір іске кірісіп кеттім. Жоғарыда айтқанымдай, Құдайберген Қалиев – көптің бірі емес, елге еңбегі сіңген айтулы азамат. Демек, жасаған дүнием оған лайық болуы керек. Мақтанғаным емес, Құдайға шүкір, осыған дейін 50 шақты кітап шығарыппын. Ішінде құрастырған дүниелерім де аз емес. Қашанда қолымнан шыққан соңғы кітаптың бұрынғылардан жақсы болғанын қалайтыным тағы бар. Мақсатыма жете алдым ба, оны оқырман бағалай жатар. Ал шыным, оны өзім де түсіндіре алмаймын, осы кітапты дайындауға жүрек жылуымды аямай жұмсадым.

Сонымен Құдайберген Қалиев кім, қандай адам? Бірден айттайын, ол кісінің мен білмейтін қырлары да, сырлары да көп екен. Құдекенді жақсы таныс жандардың естеліктерін оқи отырып осындай ой түйдім. «Құдайберген Қалиев – жас кезінен-ақ айналасындағы жандарға үлкеніне – ілтипатты іні, өзінен кішісіне қамқор аға бола білген азамат. Қолына алған әр істі парасатпен пайымдап, уақытында оңтайлы шешім қабылдай білетін іскер басшы. Елі үшін аянбай қызмет ете жүріп, маңайына игілікке ұмтылған жандарды жұмылдыра білетін қайраткер. Біздің арамызда биліктің тізгіні қолдарына тиіп жатқандар аз емес. Бірақ олардың бәрі бірдей өздерінің парызын терең сезініп, адалдық жолынан айнымай келеді дей алмаймыз. Атақ-даңқтың буына пісіп, ар-ождан, намыс дегенді сырып тастап, өз мақсат-мүдделерін алға қойып жанталасатындар да кездеседі. Құдайберген болса, әрдайым рухани кемелдігін паш етіп, адамгершілік, сана сезім биігінен көрінуде». Көрнекті мемлекет қайраткері Бәйкен Әшімов осылай толғанса, кейіпкеріміздің тағы бір ағасы, ел мақтанышы Мақтай Сағдиев былайша ой түйеді: «Мен білетін Қалиев – үлкен Азамат. Оны Алла тек ата-анасына ғана емес, елінің маңдайына, бағына берді. Елінің сүйікті азаматы. Менің соңымнан ерген аяулы інімнің қай салада болса да сіңірген еңбегі ұшан-теңіз. Ол қандай қызметтің тізгінін ұстаса да, өз Отаны, халқы үшін аянбай тер төкті. Ол маңайындағы жандарға көмек-демеу жасауға құштар».

Көзі тірісінде «Қазақтың жезкиігі» атанған ақберен ақын Кәкімбек ағамызбен араласа жүріп, ол кісінің Құдекенді қатты бағалайтынына, інім деп аялай-

тынына сан мәрте көз жеткізген едім. Кәкеңнің «Құдайберген – Есіл-Көкше өңіріндегі қазақтың асыл перзенті, ұлтжанды бауырмал ұлы, көп ұлтты Қазақстанның бірлігі мен беріктігінің алтын қазығындай қажырлы азаматтарының көрнекті қатарынан орын алды» деген сөздері осы кітапқа да еніп отыр.

Кәкеңнің «Елдегі ерен тұлға азаматтарды көре білу де адал адамдардың бір-біріне деген сүйіспеншілігін арттыра түспек» деген аманатқа бергісіз сөздері де көңіліме қонады. Осыны ескеріп, азаматтың өмір жолы мен ел алдында атқарған қызметін, жас ұрпаққа үлгі болсын деген ниетпен, боямасыз баяндауға тырыстым. Оған осы кітапты қолына алып, парақтаған патшакөңіл оқырманның бәрі де көз жеткізеді деп ойлаймын.

Жарасбай СҮЛЕЙМЕНОВ,

Халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының иегері.

МАЗМҰНЫ

СӨЗ БАСЫ

Ғ.НҮРМҰХАМБЕТОВ – Жарқын жол	5
А.САПАРОВ – Еңбекте – тәлімгерім, өмірде – ұстазым	7
А.САПАРОВ – Наставник и учитель	9
О.ПЕРЕПЕЧИНА – Символ времени	11

1. КЕУДЕСІ АҒАЛАРДЫҢ АЛТЫН САНДЫҚ

Б.ӘШІМОВ – Адал, асыл азамат	14
М.САҒДИЕВ – Туған топырақ түлегі	17
К.САЛЫҚОВ – Кең жүректі азамат	24
Е.ШАЙХУТДИНОВ – Ұлы жеңіс ұландары	29
М.ҒАББАСОВ – Көлеңкесі саялы	30
М.ЖАҚЫПОВ – Жүрек жылуы мол жан	33
Т.АЯҒАНОВ – Халықтың қалаулысы	36
А.ИГІБАЕВ – Шәкіртіммен мақтанамын	38
З.МОЛДАХМЕТОВ – Кісілігімен дараланған	43
Ж.ЫСҚАҚОВ – Үзеңгілес ізбасарым	44
Е.МЕЙІРМАНОВ – Інім-тынысым	45
С.ӨТЕЕВ – Еңселі бәйтерек	47

2. ЖҮРЕКТЕН ШЫҚҚАН ЖЫЛЫ СӨЗ

Е.СҰЛТАНОВ – Туған жерге туын тіккен	66
Қ.АҚСАҚАЛОВ – Тұғыры биік тұлға	68
Қ.НАҒМАНОВ – Алаштың ардақты азаматы	70
В.ГАРТМАН – Слово о Калиеве	71
М.ТАСМАҒАНБЕТОВ – Елге қызмет етудің өнегелі жолы	75
Е.МҰҚЫДЖАНОВ – Алар асулары алда	77
Ғ.МҰТАНОВ – Мәуелі бәйтерек	80
В.ДРЕМАСОВ – Все началось с дружбы наших отцов	83
А.БЕЙСЕНБАЕВ – Мерейлі белес	85
Б.ТҮРҒАРАЕВ – Жақсылығымен еліне жаққан	86
С.ОМАРОВ – Өмірі – өнеге	88
М.БАТАЕВА – Добрый след на земле	89
О.ӘШІМОВ – Өнегелі өмір	91
Е.ЕЛЕУСІЗОВ – Теріскейдің саялы бәйтерегі	94

Ш.ҚҰСАЙЫНОВ – Жүрегінен жылу төгілген	97
А.МАҒЗҰМОВ – Абзал аға туралы ой	104
Ш.ӘЛИЕВ – Жаны жайсаң жақсы адам	107
А.РАҚЫМОВ – Замандас келбеті	111
А.ОРАЗАЛИН – Халқының адал ұлы	112
А.БАШМАКОВ – Слово о хорошем человеке	114
А.ТАСБОЛАТОВ – Аға жүрегінің жылуы	116
Е.МӘМБЕТОВ – Еңбегі өлшеусіз	119
Н.ВЕЛИЧКО – Доброта – особая черта семьи	121
Қ.ЕСҚОЖИН – Шексіз достық	123
Е.ВИКТОРОВ – Порядочный и надежный руководитель	127
В.БОВСУНОВСКИЙ – Знаток сельского хозяйства	129
А.ҚОЖАХМЕТ – Дос туралы ойлар	132
С.АҚЖІГІТОВ – Білікті басшы	137
Е.ЖАРОВ – Дара тұлға	140
М.ҮМІТБАЕВ – Құдайдай құрметтейтін құдам	143
Т.БӘСТЕНОВ – Аман бол, аға!	145
С.БІЛӘЛОВ – Өмірден түйгені мол	147
С.ЕЛЕМЕСОВ – Құрдасыммен мақтанамын	150
М.СМАТАЕВ – Жақсылығын ұмытпаймын	152
Б.АЯҒАН – Ел азаматы	154
Е.САГДИЕВ – Настоящий пример уважения и чести	156
Г.ЗЕНЧЕНКО – Аграрий. Патриот. Человек.	160
Н.ВОРОНЦОВА – Ұстазыма балаймын	161
С.ДЕНКЕНОВА – Жақсы көрші туыстай	162
В.САВЧЕНКО – Әріптес мерейі	164
А.ДЯДИН – «И вечный бой, покой нам только снится»	166
А.РАФАЛЬСКИЙ – Профессионал своего дела	169
В.БУБЕНКО – Заслужил авторитет своим трудом	172
В.РУСИНА – О человеке нужно говорить, пока он слышит	174
Ж.БАШИРОВ – Наставник, товарищ и брат	178
В.МИТРОНИН – Вывел район в тройку лидеров	181
С.ТҰРАЛИНОВ – Ел қамын ойлаған ер	185
С.ТҰРАЛИНОВ – Верный сын своего народа	188
С.ӘУБӘКІРҰЛЫ – Өнегелі ғұмыр иесі	191
К.БАЙКЕМЕЛҰЛЫ – Тағылым мен тәжірибенің асқар тауы	194
М.ТРОШИХИН – Настоящий лидер	196
Б.АКАНОВ – Слово о любимом учителе	199
В.РУДЕНКО – Слово благодарности и признательности	201
С.ҚҰНАНБАЕВ – Еңбегі ерен, ойы терең	203
Н.КУЛИКОВ – Верность делу	208

Д.БАЙМУҚАНОВ – Жаны жайсаң жан	211
Е.ЗІКІРИН – Ақыл мен парасат иесі	212
С.ПАВЛУХИН – Верный в дружбе	214
З.КОКОБАЕВА – Бескорыстная дружба	216
Б.ШАЙМЕРДЕНОВ – Мой кумир и наставник	218
Н.БҮРКІТАЛИН – Оларды құдай қосқан	220
В.РЕДИН – Спасибо тебе, мой учитель!	223
М.ХАСЕНОВА – Талантливый человек талантлив во всем	225

3. СҰХБАТ

Халқыма деген махаббатым шексіз	264
---------------------------------------	-----

4. БІРЛІКТЕН БАСТАЛҒАН ЖОЛ

Қ.ХАМЗИН – Ақ тілектер аясында	321
--------------------------------------	-----

5. СУЫҚТА – ПАНА, ЫСТЫҚТА – САЯ

К.АХМЕТБЕКОВА – Ақ тілегім аян болсын	380
Е.ҒАЙСИН – Адал жүріп, ақ сөйлейтін азамат	384
П.СЕЙДАХМЕТОВА – Құданы құдай қосар	388
М.ҚАЛИЕВ – Ағам менің – асылдың сынығы	390
Ә.СЕЙДАХМЕТОВ – Аяулы жандар	393
Г.САДВОКАСОВА – Настоящая дружба	396
Д.КАЛИЕВ – Родители для нас – настоящий пример	398
М.КАЛИЕВА – «Мой самый лучший человек!»	401
И.ҚҰДАЙБЕРГЕН – Шексіз рақмет сіздерге, ата, әже!	403
С.ӘБІЛКӘРІМОВ – Ағаға қарап бой түзейміз	406
Д.КУДАЙБЕРГЕН – Ата и аже – моя гордость	408
Д.ИРЖАНОВА – Бесценный дар судьбы	411
А.ЗІКІРИНА – Табиғаты ерекше	413
Е.АУБАҚОВ – Еңбек үшін жаралған	415
Н.БАЙЗАҚ – Бәріміздің ақылшымыз	417
А.БАЙЗАҚ – Атам мен әжемнің мектебі	419
Д.КАЛИЕВА – Мы гордимся вами	421
Т.КУДАЙБЕРГЕН – Я благодарна судьбе	423

6. ЖАНЫҢДА ЖҮР ЖАҚСЫ АДАМ

Б.ҚОЖАҚМЕТОВ – Маңғаз бәйтерек	426
--------------------------------------	-----

Ж.САМРАТ – Өмірден өз орнын тапқан	429
Ж.САМРАТ – Нақақтан күймесін	433
С.РАХЫМЖАН – Ел деп соққан жүрегі	436
М.ӘБІLKӘРІМОВА – Кемелдену биігі	440
М.ӘБІLKӘРІМОВА – Ел анасы	443
Т.ДЕЛЛЬ – Данный богом, чтимый людьми	445

7. ҚҰТТЫҚТАУЛАР

8. ЖЫР-ШАШҰ

9. МАРАПАТТАР

10. ҚАЛИЕВТЕР ӘУЛЕТІНІҢ ШЕЖІРЕСІ

Авторлар туралы	582
Құрастырушыдан немесе түйінсөз	595

КІТАПТЫ БАСПАҒА ДАЙЫНДАҒАНДАР:

Жарасбай СҮЛЕЙМЕНОВ,
құрастырушы-редактор

Есләмбек БЕЙСЕМБИН,
безендіруші

Назым ЕСІМ,
корректор

**Басылымның демеушісі – есімі облыс жұртшылығына
белгілі азамат, кәсіпкер, меценат Елтай ЗІКІРИН.**

Құдайберген ҚАЛИЕВ

ТОЛАҒАЙ

**Кітапты жинақтап, құрастырған:
Жарасбай Сүлейменов**

Басуға 15.09.2025 ж. қол қойылды. Қалыбы 70x100 ¹/₁₆.
Борлы қағаз. Шартты баспа табағы 37,75
Таралымы 500 дана. Тапсырыс №2512

«Асыл кітап» баспасының мекенжайы:
050009, Алматы қ., Абай даңғылы, 143-үй

Тел: 8 707-178-12-94
e-mail: asylkitap@mail.ru

ISBN 978-601-80477-4-9

9